

Marjatta Rahikainen

N.R. af Ursin

aatelismies Suomen työväenliikkeessä

Societas Historica Finlandiae
Suomen Historiallinen Seura
Finska Historiska Samfundet

Historiallisia Tutkimuksia 135

Marjatta Rahikainen

N.R. af Ursin

aatelismies Suomen työväenliikkeessä

Tutkimus on otettu julkaistavaksi Suomen Historiallisen Seuran sarjassa Historiallisia Tutkimuksia Helsingin yliopiston valtiotieteellisen tiedekunnan 17.9.1986 antaman painatusluvan perusteella.

Kannen suunnittelu: Rauno Endén

Kansikuva: Suomen työväenpuolueen perustamiskokous Turussa v. 1899. Istumassa keskellä pöydän takana N. R. af Ursin. TA

ISSN 0073-2559

ISBN 951-9254-80-3

Gummerus Oy:n kirjapainossa
Jyväskylässä 1986

Sisällys

1	MURROSAJAN EDUSTAJA	11
1.1	Vakiintunut kuva	11
1.2	Sosialistin käsitteestä	12
2	URAN ETSINTÄ	16
2.1	Opiskeluvuodet	16
	Savokarjalaisessa osakunnassa	16
	Opinnot	22
2.2	Tavoitteena yliopistoura	25
	Suuret suunnitelmat	25
	Epäonnistuminen	28
3	TIE TYÖVÄENLIIKKEeseen	33
3.1	Hidas herääminen	33
	Näköpiiri laajenee	33
	Viiipurin Työväenyhdistyksen perustaja	38
3.2	Turun Suomalaisen Seuran puheenjohtajana	43
4	TURUN TYÖVÄENYHDISTYKSEN PUHEEN- JOHTAJANA	47
4.1	Wrightiläinen työväenyhdistys	47
	Suuria ja pieniä reformeja	47
	Puheenjohtajan linja	56
4.2	Työväenyhdistyksen ero suomalaisuusliikkeestä	62
	Vaaliyhteistyöstä vaalilakkoon	62
	Ideologian osuus erimielisyyksissä	68
4.3	Puheenjohtajan ero työväenyhdistyksestä	74
5	NOUSU SUOMEN TYÖVÄENLIIKKEEN JOHTOON	80
5.1	Ensiesiintyminen	80
5.2	Työmies-lehden toimittajana	86
	Reformilinja	86
	Ideologista ja teoreettista hapuilua	92
5.3	Tie työväenliikkeen johtoon aukeaa	97
	Wrightiläisen työväenvaltuuskunnan arvostelua	97
	Toinen työväenyhdistysten edustajain kokous	99
5.4	Johtajaehdokkaan kuva	106
	Työmies-lehti kuninkaantekijänä	106

Porvarillisia käsityksiä ja sosialistisia fraaseja	109
5.5 Työväenpuolueen perustamiskokous	117
Puolueen perustaminen	117
Muita kysymyksiä	121
N.R. af Ursinin asema kokouksessa	122
6 PUOLI VUOTTA PUHEENJOHTAJANA	126
6.1 Ammattijärjestöriita	126
Näkemyseroja	126
Riidan vaiheet	131
Ammattijärjestön perustamisyritys	135
6.2 Puheenjohtaja af Ursinin ero	139
Turkulaiset ja af Ursin	139
Puoluehallinto ja af Ursin	143
Jälkiselvittelyä	147
7 PORVARILLISTEN VASEMMALLA LAIDALLA	152
7.1 "Työväenkysymyksen" edustava tuntija	152
Kotimaassa	152
Ulkomailla	154
7.2 Päivälehden avustajana	158
Kansallismielistä sosiaalipolitiikkaa	158
Ideologinen sanoma	164
8 REVISIONISMIN PUOLUSTAJA	172
8.1 Yhteistyötä äänioikeuden nimissä	172
8.2 Kautskylaisuutta ja revisionismia	178
Perehtyminen sosialismin teoriaan	178
Ministerisosialismia	184
9 REFORMIPOLIITIKKO	188
9.1 Kaupunginvaltuutettuna	188
9.2 Eduskuntavaalit	197
Vaalitaistelua af Ursinin puolesta	197
Vaalipuhe	201
Vaalien tulos	204
9.3 Eduskunnan varapuhemies	206
Porvarien rinnalla	206
Sosiaalidemokratian nimissä	213
Leipomolaki ja elinkeinolaki	217
Vaimeaa valtiopäivätyötä keväällä 1908	227
Kunnia jäi	233

10 "MARXILAISUUDESTA" SIELUN KUOLEMATTO-	
MUUTEEN	237
10.1 Eduskunnan avulla feodalismia vastaan	237
10.2 "Saksan sosiaalidemokratia"	241
10.3 Porvarillisia harrastuksia	247
Sivistyksen, siveyden ja valkoisen rodun puolesta	247
Vapaamielisen porvariston joukossa	251
10.4 Tahdon vapaus ja sielun kuolemattomuus	259
Tahto ja hyve	259
Tuonpuoleisia kysymyksiä	264
11 KUNNIAVANHUS	270
11.1 Puolueen symboli	270
11.2 Kansalaissodan pakolainen	279
Vallankumouksellisena aikana	279
"Valtiopetoksen valmistelua"	285
11.3 "Ukko Ursin"	289
12 SIVISTYNEISTÖN EDUSTAJA TYÖVÄEN-	
LIIKKEESSÄ	301
13 KUVA JA TODELLISUUS	303
14 MIHIN AF URSINIA TARVITTIIN	307
LÄHTEET	309
SUMMARY	318
HENKILÖHAKEMISTO	329

Kiitokset

Niiden monien joukosta, joita haluan kiittää, on ensimmäiseksi mainittava Hannu Soikkanen. Hän on vuosia jaksanut kannustaa minua tässä tutkimuksessani ja on paneutunut af Ursiniin sekä lisensiaattityöni tarkastajana että väitöskirjani esitarkastajana. Samoin kiitän lämpimästi toista esitarkastajaa Osmo Jussilaa, joka kesken oman tutkimustyönsä otti tämän luettavakseen. Olavi Riihisen sinnikkyyttä — hän muisti aina tavatessamme kysyä, mitä Ursinille kuuluu — minun on kiitettävä siitä, että aikoinaan päätin jatkaa af Ursinin tutkimista. Ja Matti Alestalon hyvät neuvot olivat tarpeen ennenkuin tästä tuli väitöskirja. Kriittikistä kiitän lisensiaattitutkimukseni toista tarkastajaa Kyösti Suonojaa ja seminaaritarkastajaa Risto Eräsaarta. Olen kiittolisuudenvelassa myös käyttämieni kirjastojen ja arkistojen henkilökunnalle, varsinkin veljelleni Esko Rahikaiselle Helsingin yliopiston kirjastossa. Turun Työväenyhdistys on antanut käyttöni vanhoja pöytäkirjojaan, siitä kiitos. Raimo Visa on lukenut käsikirjoitukseni sen kaikissa vaiheissa. Hänen venäjän ja ranskan kielen taidostaan, kriittisistä huomautuksistaan ja laajasta yleissivistyksestään on ollut paljon apua. Lähimpiä työtovereitani, erityisesti Maria Lindblomia, kiitän pitkämielisyydestä. Aija Kojonen on ystävällisesti kirjoittanut puhtaaksi käsikirjoitukseni. Tutkimukseni väitöskirjavaiheessa minua ovat auttaneet jaksamaan pienet poikani Ville Iivana ja Otto Vladimir.

Taloudellista tukea olen saanut Suomen Kulttuurirahastolta ja Kansan Sivistysrahastolta. Suomen Historiallista Seuraa kiitän siitä, että se on ottanut tutkimukseni julkaisusarjaansa.

Helsingissä 3.10.1986
Marjatta Rahikainen

1 Murrosajan edustaja

1.1 Vakiintunut kuva

N.R. af Ursinilla oli eräitä näyttäviä tehtäviä Suomen työväenliikkeessä. 1890-luvulla hän toimi maan suurimpiin kuuluvan Turun Työväenyhdistyksen puheenjohtajana; vuonna 1899 hän oli puheenjohtajana Suomen työväenpuolueen perustamiskokouksessa, missä hänet valittiin puolueen puheenjohtajaksi; ja ensimmäisessä yksikamarisessa eduskunnassa vuosina 1907—1908 hän oli sosiaalidemokraattinen ensimmäinen varapuhemies.

Filosofian tohtori Nils Robert af Ursin (1854—1936) oli kotoisin nuoresta virkamiesaatelistosta. Niihin kolmeen työväenyhdistysten edustajain kokoukseen, joissa af Ursin oli läsnä, osallistui muitakin hänen tasoisiaan säätyläisiä, eikä af Ursin siis tässä suhteessa ollut poikkeuksellinen. Mutta näistä säätyläisistä hän oli ainoa, joka vaati työväenpuolueen perustamista ja ainoa, joka valittiin eduskuntaan sosiaalidemokraattien ehdokkaana.

N.R. af Ursiniin on Suomen työväenliikkeen historiassa liitetty vaativia epiteettejä: Suomen sosialistisen työväenliikkeen ”isä”, ”teoreetikko”, ”aatteellinen herättäjä” ja ”suuri opettaja”.¹ Hänen osuutensa sosialismin leviämisessä Suomen työväenliikkeeseen on nähty poikkeuksetta suurena, ja käsitys hänen merkityksestään vakiintui jo vuosikymmeniä sitten. Tämä merkitys jakautuu kahteen, usein toisiinsa kytkeytyvään teemaan: toisaalta af Ursinin päätyminen sosialistiksi ajoitetaan mahdollisimman varhaiseksi (v. 1890—1896), toisaalta af Ursin esitetään merkittävänä sosialistisena teoreetikkona tai ainakin teorian välittäjänä. Pääpiirteissään samanlaisena af Ursinin merkityksen esittävät Soikkanen, Laine, Palmgren, Laavola, Salmelin, Jutikkala ym.²

¹ Lainaukset Laine 1946 I s. 48—49; Palmgren 1966 s. 175, 179; Penttilä 1953; Laavola 1974 s. 77; Oittinen 1943 s. 80 ja uudestaan 1967 s. 66.

² Soikkanen 1961 s. 47; Soikkanen 1975 s. 31; Laine I s. 48—49; Palmgren 1976 (1948) s. 184—185; Palmgren 1966 s. 14, 37, 44—45; Penttilä s. 25, 74; Laavola s. 76—77; Haataja ym. s. 49; Salmelin s. 365; Jutikkala II s. 868.

Mutta huolimatta af Ursinille annetusta merkityksestä hänestä ei ole tutkimuksia, toisin kuin monista muista vanhan työväenpuolueen nimimiehistä. Tutkimuksissa esiintyvä af Ursin-tulkinta nojautuu ratkaisevasti R.H. Oittisen v. 1943 agitatorisessa mielessä laadittuun kirjoitukseen af Ursinista teoksessa Suomalaisia sosialisteja I (kirjoitus julkaistiin lyhennettynä uudestaan vuonna 1967 teoksessa Tiennäyttäjät I). Toinen af Ursin-tutkimus, Vilho Penttilän v. 1953 yhteiskunnallisessa korkeakoulussa hyväksytty opinnäyte ”Nils Robert av Ursin, Suomen työväenliikkeen uranuurtaja ja johtava teoreetikko”, perustui niinikään Oittisen kirjoitukseen. Mistään lähteiden puutteesta tässä ei ole kyse. Aikansa säätyläisten tavoin af Ursin säilytti kirjeenvaihtonsa ja jätti tarkoituksellisesti³ jälkeensä laajahkon arkistoaineiston. Ilmeisesti ei ole nähty tarpeelliseksi asettaa kyseenalaiseksi vakiintunutta kuvaa.

Tässä tutkimuksessa on kartoitettu paljolti alkuperäislähteisiin nojautuen af Ursinin poliittista toimintaa ja kirjoittelua yli puolen vuosisadan ajalta. Poliittisen elämäkerran muodossa on otettu uudelleenarvioitavaksi af Ursinista vakiintuneen kuvan kummatkin puolet: Missä yhteiskunnallisessa tilanteessa ja millaisen kehityksen tuloksena (milloin) af Ursinista tuli sosialisti. Ja toiseksi, millaisia teorioita ja millaista ideologiaa työväen opettajaksi mainostettu af Ursin työväelle esitti.

Vaikka af Ursin on Suomen työväenliikkeen historiassa nähty melko poikkeuksellisenä, hänet voidaan yhtäläillä nähdä myös varsin tyypillisenä yhteiskunnallisen murrosajan edustajana. Sekä ensimmäisen että toisen internationaalin työväenliikkeessä ns. sivistyneistön edustajilla oli näkyvä asema. Teoreettinen keskustelu käytiin pitkälti näiden sivistyneistön edustajien kesken. Tuon ajan Euroopassa käytiin yleisestikin moniulotteista ideologista keskustelua. Se edustaa sitä aatehistoriallista taustaa, jota vasten af Ursinia on tarkasteltava.

1.2 Sosialistin käsitteestä

Työväen edun nimissä esitettiin Euroopassa vuosisadan vaihteen molemmin puolin mitä moninaisimpia teorioita, aatteita, reformiehdo-

³ Ks. af Ursinin haastattelu 80-vuotispäivän edellä teoksessa N.R. av Ursin Suomen työväen opettaja ja kunniavanhus s. 83.

tuksia ja -vaatimuksia. Vain osa näistä edusti sosialistisia aatteita tai teorioita, eikä aikalaisten käsitys tältä osin aina vastaa nykyistä käsitystä.

Porvarillinen reformismi oli vuosisadan vaihteeseen mennessä vakiinnuttanut asemansa eräänlaisena standardilähtökohtana ”työväenkysymyksen” käsittelyssä. Mm. kautskylaista sosialismia edustanut *Die Neue Zeit* ja revisionistinen *Sozialistische Monatshefte* ryhmittelivät aihepiirinsä juuri porvarillisen reformipolitiikan malliin: maatalouskysymys, asuntokysymys, naiskysymys, sosiaalipolitiikka, hygienia, kunnallispolitiikka, valtiotalous jne. Reformipolitiikka pyrki sekä aikalaisten että myöhemmän käsityksen mukaan⁴ heikentämään sosialismin kannatusta työväen keskuudessa, viemään pohjaa sosialismilta. Voi sanoa myös, että yhteiskuntarauha ikäänkuin ostettiin reformeilla. Tässä teoriassa työläiset nähdään kohteena, niin kuin he olivat käytännössä sosiaalipoliittisten reformien (yksinomaisia) kohteita.

Jos reformismia tarkastellaan kohteen, työläisten, kannalta, reformismissa voidaan nähdä sen repressiivinen puoli. Topalovin määritelmän mukaan reformismi, sellaisena kuin sitä harrastettiin käytännössä pääpiirteissään yhdenmukaisena kaikissa teollistuvissa maissa, pyrki eliminoimaan työväenluokan omia solidaarisuuden muotoja ja vastarinnan mahdollisuuksia. Erilaiset reformiliikkeet yrittivät muokata työläiset ja koko työväenluokan elämäntavan kapitalismin tarpeiden mukaisiksi. Ne pyrkivät

”määrittelemään ajan ja palkkarahojen rationaalisen käytön ehdot, varmistamaan työssäkäynnin säännöllisyyden, rajoittamaan ’joutoaikaa’ jota ei käytetty tuottavaan työhön ja perhe-elämään, tekemään lopun kaikenlaisesta rahantuhlauksesta, ohjelmoimaan kulutuskysyntää palvelemaan työvoiman ylläpitämistä järjestelmällisellä tavalla sekä edistämään hyveellisyyttä ja uutteruutta. Ne pyrkivät saamaan työn ja asumisen entistä vakaammalle pohjalle. Tämän strategian kulmakivenä oli kiinteän työläisperheen aikaansaaminen . . .”⁵

Topalov katsoo, että työväenluokan keskinäisen solidaarisuuden, tuen ja vastarinnan mahdollisuus säilyi työläisten omilla asuinalueilla, työläisten omassa elämänmuodossa. Porvarilliset reformaattorit paheksuivat työläisten asuinalueella vallitsevaa ”epäsiveellistä” elämää ja suunnittelivat erilaisia sivistäviä toimenpiteitä. Lukuisten tutkimus-

⁴ Esim. Alapuro—Alestalo s. 88, 102, Eräsaari—Rahkonen s. 9—14, 23—28, 41—43.

⁵ Topalov 1985, lainaus s. 260.

ten ja selvitysten avulla reformaattorit yrittivät tunkeutua tähän työväenluokan autonomiseen elämänpiiriin. Mutta tuloksena oli vain joukko erinimisiä yhteiskunnallisia kysymyksiä, joita silmälläpitäen sitten kehiteltiin sosiaalipoliittisia toimenpiteitä.⁶

Falk on analysoinut samantapaisesta näkökulmasta raittiusliikettä ("raittiuskysymys" oli Suomen vanhassa työväenliikkeessä hyvin keskeinen). Sen merkitys alkoholinkulutuksen muutoksiin oli marginaalinen. Olennaista siinä oli kytkeytyminen palkkatyön ja erityisesti koneistetun tehdastyön asettamien työ- ja itsekurin vaatimuksiin. Raittiusliike korosti vapaa-ajan rationaalista käyttöä (perhe-elämää, "terveitä" vapaa-ajan huveja). Sillä työläisten vapaa-ajan käyttö "vaikutti olennaisesti hänen työkykynsä ja 'sopeutumiseensa' työssä". Laajemmin kyse oli työvoiman uusintamisprosessin turvaamisesta. Raittiuskysymyksen varjolla reformistiset liikkeet tunkeutuivat myös työläisten vapaa-aikaan.⁷

Reformismia perusteltiin ideologisesti monin tavoin. Reformipoliitiikan kannattajat eivät tietenkään yleensä katsoneet olevansa kapitalismin asialla, päinvastoin monia kapitalismin piirteitä kritisoiitiin erityisesti sivistyneistön piirissä.⁸ Tämän tutkimuksen kannalta mielenkiintoisia ovat Saksan katederisosialistien eri argumentit yhteiskunnallisten reformien puolesta. Näitä reformeja olivat mm. erilaiset sosiaalivakuutukset, ammattientarkastuslaki, minimipalkka, yleisten töiden järjestäminen, työehtosopimusjärjestelmä, progressiivinen verotus ja eräiden elinkeinohaarojen kansallistaminen. Myös työväen ammatillisen järjestäytymisoikeuden puolesta puhuttiin.⁹ Taustalla oli sekä vallankumouksen pelkoa että halua käännyttää massat sopivalle kannalle. Tavoitteena olivat 'korkeammat arvot': yhteiskunnallinen harmonia, kansakunnan suuruus ja elinvoimaisuus, yksilön henkinen kehitys. Isänmaallisuuden toivottiin voittavan puolueitsekyyden. Ja hallituksen ohjaaman byrokraattisen sosiaalipoliitiikan avulla työntekijöiden ja työnantajien välinen konflikti lievenisi.¹⁰

Mihin sitten vetää reformismin ja sosialismin välinen raja. Tässä tutkimuksessa on katsottu, että sosialismi on jotain muuta ("enemmän") kuin reformismi, sillä edellä esitetyn tulkinnan mukaan reformismi perimmiltään edisti työläisten ja koko työväenluokan alista-

⁶ Topalov 1985.

⁷ Falk ei toisin ota kantaa siihen, oliko kyseessä repressiivinen vai "kapitalismin sivilisoiva" vaikutus. Falk 1979.

⁸ Sosiaalipoliittiseen ajatteluun liittyvästä 'oppositiosta' vallitsevaa taloudellista ajattelua vastaan ks. esim. Eräsaari s. 7, 32—33, 36—37.

⁹ Ringer s. 147—148.

¹⁰ Ringer s. 129—139, 146—150. Suomen osalta ks. esim. Harmaja s. 52.

mista kapitalismille. Reformismi voidaan "ylittää" esimerkiksi niin, että edistetään työväenluokan vastarinnan mahdollisuuksia tai niin, että vaaditaan yhteiskunta- tai talousjärjestelmän muutosta.

Kun todellista historiallista henkilöä, af Ursinia, yritetään sijoittaa kulloinkin oikealle paikalleen reformismi-sosialismi-marxismi -akselilla, on otettava huomioon hänen yhteiskunnallinen tilanteensa. Silloin kun kyse on työläisten sosialistisuudesta, on perusteltua määritellä kriteerit väljästi, sillä vielä 1890-luvulla työläisten tiedot sosialismista nojasivat kuulopuheisiin ja muiden kuin sosialistien kirjoituksiin.¹¹ Mutta kun kyse on filosofian tohtorista, joka luki saksan, englannin ja ranskankielisiä yhteiskunnallisia julkaisuja, on kriteerit asetettava täsmällisemmin (juuri vuosisadan vaihteen tienoilla näissä kirjoituksissa keskusteltiin paljon siitä, mikä on sosialismia, kuka on sosialisti). Tässä tutkimuksessa kriteeriksi af Ursinin sosialistisuudelle on otettu yksinkertaisesti sellainen yhteiskunnallinen vaatimus, joka todella ylitti reformismin rajat.

¹¹ Esim. Turun Työväenyhdistyksen työläiset sanoivat v. 1891 sosialisteista, että nämä "tahtovat työkansan parasta... tahtovat nostaa työväenluokkaa ihmisarvoon ja vielä lyhentää työaikaakin...". Valaja Merinen selitti v. 1897, että sosiaalidemokraattien päätehtävänä on "lasten kasvatuksen järjestäminen siihen suuntaan... että ihmisen velvollisuus on Rakkauden, Oikeuden ja yhteiskunnallisen omantunnon mukaan elettävä eikä minikään itsekkäiden pyrintöjen ja himojen orjana", lisäksi nämä vaativat "että yhteiskunta pitää huolen kaikkien jäsentensä toimeentulosta... eikä jättävä ketään sorronalaiseksi työväkeä enempi kuin toisiakaan kansalaisia." TTY:n Puhuja- ja Keskust.seuran pk. 8.11.1891, 3.7.1897 KA.

2 Uran etsintä

2.1 Opiskeluvuodet

Savokarjalaisessa osakunnassa

Keisarillisen Aleksanterin yliopiston historialliskielitieteelliseen osastoon kirjoittautui keväällä 1871 ylimysmielinen ja ruotsinkielinen luokkansa priimus, Nils Robert af Ursin Kuopion lyseosta. Takanaan hänellä oli pikkukaupungin elämä ruotsinmielisessä ja kristillisessä, suorastaan kirkollisessa kodissa. N.R. af Ursinin isä, Julius af Ursin, Kuopion lyseon entinen pyhien kirjoitusten alkukielten lehtori ja vihitty pappi, oli ollut Kuopion tuomiokapitulin jäsen ja kuului paikalliseen bibliaseuraan.¹ Edessään nuorella laudaturylioppilaalla oli klassisten kielten opinnot, tavoitteena yliopistoura. Vuosikymmeniä myöhemmin, 1890-luvun lopulla sama Nils Robert af Ursin oli nousevan työväenliikkeen tunnetuimpia hahmoja. Tämä af Ursinin pitkä kehityskaari sai työväenliikkeessä seuraajia vuosisadan vaihteessa, kun Yrjö Sirola ja O.W. Kuusinen kehittyivät muutamassa vuodessa uskonnollismielisistä, klassisia aineita opiskelevista haaveilijoista sosialidemokraattisen puolueen kärkimiehiksi.² Yhtäläisyyksistä huolimatta af Ursinin kehityksen rata poikkesi ratkaisevasti Sirolan ja Kuusisen kulkemasta suunnasta. Muuttunut yhteiskunnallinen tilanne loi näille erilaiset kehitysedellytykset, eroa oli toki myös henkilökohtaisissa edellytyksissä.

Osakunnat toimivat 1870-luvulla voimakkaina poliittisten suuntausten keskuksina ja osakuntien uusista jäsenistä tehtiin pian oman osakunnan vallitsevan suunnan kannattajia. 1870-luvun alussa kes-

¹ H:gin yliopiston matrikkeli 1871 n:o 788 HYA. Suomen Työväen Joulu VII 1925 s. 17. Kuopion lukion oppilasluettelo 1871 ja opettajamatrikkeli MMA.

² Salomaa 1966 s. 29, 43—45, 97. Henrikson s. 70, 85, 148.

keiseksi kysymykseksi nousi kielipolitiikka, josta pian versoi todellisia poliittisia suuntauksia.³

Savokarjalaisessa osakunnassa, jonka jäsen Nils Robert af Ursin oli syksystä 1871,⁴ ei Yrjö-Koskisen radikaalilla fennomanialla aluksi ollut kannatusta, vaan osakunnan linja seurasi sen inspektorin August Ahlqvistin edustamaa liberalismia ja maltillista kielipolitiikkaa. Savokarjalainen osakunta oli kuitenkin käytännön toiminnassaan jo 1870-luvun alussa suomenkielinen osakunta.⁵ Savokarjalaisessa osakunnassa oli 1860-luvun lopussa ruvettu vaatimaan kunkin omakoh- taista kielen vaihtamista ruotsista suomeen. Samaan aikaan vannou- tunut fennomaani Julius Krohn tuli osakunnan kuraattoriksi ja toi- saalta Ahlqvistin sovinnollista linjaa vastaan alkoi ilmetä vastustus- ta.⁶ Kielen vaihtaminen alkoi siis savokarjalaisessa osakunnassa af Ursinin siihen liittyessä olla itsestäänselvyys.

Pääasiassa Julius Krohnin ansioksi af Ursin itse katsoi muuttumi- sensa parissa vuodessa suomenkieliseksi. Nuoret ylioppilaat, af Ursin muiden joukossa, kokoontuivat nimittäin seurustelemaan Krohnien kotiin.⁷ Ihan vaivatonta ei kielen vaihtaminen liene ollut af Ursinille, jonka suomenkielen taito taisi rajoittua koulussa kiitettävän arvosa- noin hankittuun oppiin. Vielä syksyllä 1874 af Ursinin pitäessä vuo- rollaan esitelmän osakunnan viikkokokouksessa hänen esitelmänsä muinaiskreikkalaisten teatteritaiteesta oli — paitsi tavallisuudesta poiketen oikein esitelmäsarja — ruotsinkielinen, mikä oli osakunnas- sa melko harvinaista.⁸ Joka tapauksessa af Ursin myöhemmin luon- nehti kääntymistään suomenkieliseksi elämänsä ensimmäiseksi suu- reksi käännekohtaksi.⁹ Vaikka af Ursinin suomen kielen harrastus sai yliopistoaikoina intomielisistäkin piirteitä, jäi kielen vaihto puoli- naiseksi, yksityiselämässään hän pysyi koko elämänsä osittain ruot- sinkielisenä.¹⁰

Ylioppilasosakunnissa kypsyivät 1870-luvulla ne poliittiset ryhmit- tymät, jotka vuosisadan vaihteessa olivat kehittyneet valmiiksi puo- lueiksi, vanhasuomalaisiksi, nuorsuomalaisiksi ja ruotsalaisiksi. Yli- oppilaskunnan suomenkielisten kahtiajakautuminen sai 1870-luvun

³ Klinge III s. 8—18.

⁴ Savokarjalaisen osakunnan pöytäkirja 27.9.1871 HYK.

⁵ Klinge III s. 15—17.

⁶ Ruutu s. 118—119, 131, 152.

⁷ Suomen Työväen Joulu VII 1925 s. 17.

⁸ Kuopion lukion oppilasmatrikkeli 1871 MMA. Savokarjalaisen osakunnan pöytäkirjat 10.10.—24.10.1874 HYK.

⁹ Suomen Työväen Joulu VII 1925 s. 18.

¹⁰ Maja von Hellens

jälkipuoliskolla aiempaa järjestyneempiä muotoja.¹¹ Kummankin ryhmittymän ideologisen pohjana oli Snellmanin välittämä hegeliläisyys, mutta jyrkemmät eli fennomaanit tekivät siitä pidemmälle meneviä poliittisia johtopäätöksiä kuin maltilliset eli entiset liberaalit, joita savokarjalainen osakuntakin edusti.

Savokarjalaisessa osakunnassakin sanottiin vallinneen rajaton kansallisromanttinen Kalevalan ihailu, johon liittyi Snellmanin kirjoituksiin perustuva suomenkielisyyden vaatimus.¹² Savokarjalainen osakunta noudatti lisäksi eräänlaista kielipoliittis-kansallista linjaa siinä, ettei osakunnan juhliin nimenomaisella päätöksellä kutsuttu yhtään vierasta aatelissäädystä, vaan ainoastaan muista säädyistä.¹³ Poliittisesti savokarjalainen osakunta ajoi muiden maltillisten tavoin Klingen määritelmän mukaan suomenkielisen kulttuurielämän ja oppilaitosten kehittämistä sekä sellaista kielenkäytön kehitystä, joka tekisi kansan kaikille kerroksille mahdolliseksi täysin määrin osallistua kansalaisoikeuksiensa edellyttämään yhteiskunnalliseen elämään.¹⁴ Lisäksi ohjelmaan kuului perinteisesti perustuslakien arvostuksen ja kansan yhteiseen historiaan perustuvan isänmaallisuuden edistäminen mm. Runebergin nimen avulla sekä Venäjän vastaisuus.¹⁵

Maltillisten johtomiehiä J.R. Danielsonin ohella olivat mm. savokarjalaiset Georg Wilhelm Walle, Aug. John. Mela ja Matti Äyräpää sekä uusmaalaisen osakunnan suomenkielistä vähemmistöä edustaneet Volmari Porkka ja Ernst Gustaf Palmén.¹⁶ Porkka, Palmén, Danielson, O.E. Tudeer ym. perustivat v. 1880 Valvojan. Uusi aika-kausilehti edusti Thiodolf Reinin sanoin idealistista liberalismia, pyrki poistamaan ristiriidan uskonnon ja tieteen välillä, levitti J.S. Millin ja Darwinin ajatuksia ja korosti kansallisten erilaisuuksien tärkeyttä. Taloudellisissa ja yhteiskunnallisissa kysymyksissä Valvojan ryhmä hylkäsi "manchesteriopin" omaksuen Saksan historiallisen koulukunnan ja valtiososialismin ajatuksiin pohjautuvan sosiaalipoliittisen linjan.¹⁷ Valvojan ryhmästä mm. E.G. Palménista ja Danielson-Kalmarista tuli sittemmin vanhasuomalaisen johtomiehiä. Th. Reinistä tuli huomattava nuorsuomalainen,

Radikalisoituvien fennomaanien lähtökohtana taas oli suomalaisen

¹¹ Klinge III s. 74—75.

¹² Ruutu s. 114, 119.

¹³ Savokarjalaisen osakunnan pöytäkirjat esim. 24.2.1872, 17.2.1877 HYK.

¹⁴ Klinge s. 74.

¹⁵ Klinge III s. 26.

¹⁶ Klinge III s. 75—77.

¹⁷ Rytönen 1940 s. 17—24.

puolueen perinteiden mukaan hegeliläinen kansakunta. Vastustajaa ei löydetty liberaalien tapaan Venäjältä vaan oman maan kielijakautumasta ja sen sosiaalisista seurauksista. Lauri Kivekkään johtamien nuorten fennomaanien suomalaisuusohjelmassa kansalla ja "sen edestä käytävällä taistelulla demokratiasta ja sosiaalisista reformeista" (Klinge) oli yhä keskeisempi asema.¹⁸ Kivekäs oli 1870-luvun puoleksa välissä Berliinissä oleskellessaan perehtynyt Adolf Wagnerin valtiotalouttiseen sosiaalipoliittiseen ohjelmaan.¹⁹ Ylioppilaskunnan ja Suomalaisen Nuijan johtopaikoista v. 1880 käydyn taistelun seurauksena radikaalit lopulta järjestäytyivät omaksi ryhmäkseen, K.P.T. Kirjaimia ryhmän jäsenet tulkitsivat monella tavalla, mm. "koko programmi toimeen", "kansan pyhä tahto" tai hurjimmillaan "kaikki punaiset toverit". Ryhmä edusti Suomessa yhteiskunnallista ja kansallista kumouksellisuutta, jossa korostui kansan ja sivistyneistön solidaarisuuden vaatimus.²⁰

K.P.T.-ryhmän poliittisessa ohjelmassa oli — nimeä myöten — samoja piirteitä kuin Venäjän intelligentsian saman aikaisessa populismissa, yrityksessä herättää kansa, jolla käsitettiin niin Venäjällä kuin Suomessakin maaseudun väestöä. Ehkä K.P.T.:n punaisuudessa on nähtävissä myös kajastusta 1870-luvun alussa Euroopassa koetusta vallankumouksellisesta liikkeestä. Joka tapauksessa nämä radikaalit vaatiessaan kansan sosiaalisen ja poliittisen aseman kohottamista olivat johdonmukaisempia kuin maltilliset, jotka halusivat edistää kansalaisoikeuksien käyttöä, vaikkei tavallisella kansalla niitä edes ollut. K.P.T.-ryhmään kuuluivat Kivekkään lisäksi mm. Jonas Castrén, Eero Erkkö sekä savokarjalaiset kapinalliset Juhani Aho, Arvid Järnefelt ja kuopiolainen K.E. Sonck, af Ursinin luokkatoveri. K.P.T.-ryhmä oli alkuna sille suomalaisen puolueen oppositiolle, joka 1890-luvulla erkani nuorsuomalaiseksi puolueeksi. Saman ryhmän kasvatit perustivat vuonna 1889 aikansa valistuneimpiin kuuluneen Päivälehen.²¹

Kummalla puolella Nils Robert af Ursin oli? Hän ei noussut savokarjalaisen osakunnan eikä ylioppilaskunnan nimimiesten joukkoon eikä hänen kantaansa ole kirjattu niiden historiaan.

N.R. af Ursinin toiminta osakunnassa oli lähteiden valossa jokseenkin vähäistä. Hänen ensimmäisinä opiskeluvuosinaan käytiin kovaa

¹⁸ Klinge III s. 18, 26, 74.

¹⁹ Rytkönen 1940 s. 34.

²⁰ Klinge III s. 75—79.

²¹ Rytkönen 1940 s. 38, 48, 55, 68. Klinge III s. 84—85. Ruudun mukaan, s. 211, Sonck kuului maltillisiin. Kuopion lukion oppilasluettelo 1871 MMA.

kiistaa siitä, onko kullakin osakunnalla oltava yhtä monta edustajaa vai koon mukaan edustajia. Edellinen vaihtoehto suosi fennomaanien pieniä osakuntia, jälkimmäinen merkitsi niille tappiota. Savokarjalainen osakunta otti alustavasti myönteisen kannan koon perusteella tapahtuvaan edustukseen, mutta kovan painostuksen horjuttamana päätti jättää kysymyksen ratkaisematta.²² N.R. af Ursin vastusti tätä sitkeästi. Kun kahdessa kokouksessa oli käsitelty hänen kirjallista vastalausestaan, otettiin asia uudelleen käsittelemään. Olipa af Ursin itse kummalla kannalla hyvänsä, hänen toimintansa ansiosta savokarjalainen osakunta päätti fennomaanien tappioksi hyväksyä osakunnan kokoon perustuvan edustuksen ja äänestysten suorittamisen ei enää osakunnittain vaan opiskelijakohtaisesti.²³ Viittä vuotta myöhemmin edustusjärjestelmästä keskusteltiin ruotsinkielisen uusmaalaisen osakunnan aloitteesta uudelleen. Mm. Sonck, Äyräpää ja Walle halusivat hylätä uusmaalaisten epäselvän ehdotuksen, koska arveltiin sen tarkoituksena vain olevan suomenkielisten saaminen pois vallasta. Sen sijaan af Ursin oli halukas pyytämään uusmaalaisilta ehdotuksen selventämistä, koska näin edistettäisiin kaikkien osakuntien yhteisen valmistelevan komitean syntyä.²⁴

Toinen af Ursinin aktiivisuuden osoitus oli vuonna 1877 yhdessä Matti Äyräpään kanssa tehty ehdotus, että ylioppilaat ryhtyisivät toimeen kreivi Per Brahen muistopatsaan hankkimiseksi, patsasta kun oli professori Fr. Cygnaeus kaivannut. Asiaa siirrettiin kokouksesta toiseen ja lopulta asetettiin komitea. Komitean patsashanketta tukevista ehdotuksesta käytiin pitkä keskustelu. Walle piti Brahea ruotsalaisena, af Ursin puolestaan maamme hyväntekijänä kaikilla aloilla. Lopulta todettiin, ettei aika ollut sopiva, kun Agricolaltakin vielä puuttui patsas, ja ehdotus hylättiin.²⁵

Vuoden 1879 alussa af Ursin otti asiakseen edistää osakunnan kuraattorin, Julius Krohnin toimittaman Suomen Kuvalehden tilaamista osakuntalaisten parissa. Vaarassa olivat ”suomalaisuusaatteen hedelmät, jotka oli suurin uhrauksin saatu aikaan”. Osakuntalaisten olisi turvattava lehden julkaiseminen, samalla osoitettaisiin kunnioitusta lehden toimittajalle.²⁶ Lehti kuoli seuraavana vuonna.

Muuta mainittavaa af Ursinin osakuntatoiminnasta ei juuri ole. Pariin otteeseen häntä esitettiin puhujaksi osakunnan vuosijuhlaan,

²² Klinge III s. 13—15. Savokarjalaisen osakunnan pöytäkirjat 29.11.1872, 29.3.1873 HYK.

²³ Savokarjalaisen osakunnan pöytäkirjat 5.4., 19.4.1873 HYK.

²⁴ Savokarjalaisen osakunnan pöytäkirja 23.2.1878 HYK.

²⁵ Savokarjalaisen osakunnan pöytäkirjat 17.3.—21.4.1877 HYK.

²⁶ Savokarjalaisen osakunnan pöytäkirja 1.2.1879 HYK.

mutta lopullisessa puhujaluettelossa häntä ei näy. Pariin pienehköön tehtävään hänet valittiin, kuten tarkastamaan kilpikirjoituksia, osakunnan joulualbumia toimittamaan tai huolehtimaan sääntöehdotusten painatuksesta ja kieliasusta — mikä ainakin osoittaa, että suomen kielen hän tuolloin, v. 1878, hallitsi.²⁷

Näiden tietojen perusteella nuoren af Ursinin poliittinen kanta ei vielä selviä. Varsin hyvin kartoitetun radikaalin K.P.T.-ryhmän jäsenkuntaan ei af Ursinin ainakaan mainita kuuluneen.²⁸ Mutta seuran valinta kertoo jo paljon, sillä noina kiihkeinä vuosina jokaista vaadittiin valitsemaan puolueensa. Ja af Ursinin ystäväpiiri oli paljon puhuva. Vaikkei af Ursin itse ollut nimimiehiä, hänen ystäväpiiriinsä kuuluivat E.G. Palmén, V. Porkka ja G.W. Walle,²⁹ kaikki huomattavia ylioppilaspoliitikkoja³⁰ ja nimenomaan maltillisten ryhmän johtajia. Tämä osoittanee — mahdollisen itsetehostuksen tarpeen ohella — af Ursinin edustaneen poliittisesti maltillisia. Myös af Ursinin Brahepatsaan aloitekumppani Matti Äyräpää oli maltillisten vaikutusvaltainen edustaja.³¹ Lisäksi af Ursinin tuttaviiin kuuluivat Melander, Arvi Grotenfelt ja O.E. Tudeer, kaikki maltillisia, sekä fennomaani Theodor Schvindt.³²

N.R. af Ursinin on sanottu suomenmielisyytensä vaikutuksesta tutustuneen yhteiskunnallisten voimasuhteiden perusteisiin ja ajan suomalaisuusliike on nähty suuressa määrin kansanvaltaisena taisteluna vallassa ollutta ruotsalaista yläluokkaa vastaan.³³ Yliopistossa vallinnut suomalaisuusliike on tässä tulkittu yhdeksi kokonaisuudeksi, vaikka jakautuma oli selvä. Jos af Ursin olisi kuulunut radikaaleihin, olisi esitetty arvio perusteltu. Maltillisten taholla painopiste oli kansallisissa sivistyspyrinnöissä, ei kansanvallan kysymyksissä.

Opiskeluvuosinaan N.R. af Ursin oli siis merkityksetön maltillisen linjan rivimies. Kahta vuosikymmentä myöhemmin, vuonna 1899, hän oli puheenjohtajana työväenpuolueen perustamiskokouksessa. Puolueen perustaminen karkoitti työväenliikkeestä nuorsuomalaisen sivistyneistön, radikaalin K.P.T.:n jälkeläiset.

²⁷ Savokarjalaisen osakunnan pöytäkirjat 6.10.1877, 23.2.1878, 15.3.1878, 6.4.1878, 23.11.1878, 15.2.1879 HYK.

²⁸ Vrt. Rytkönen 1940, Ruutu ja Klinge III.

²⁹ af Ursin E.G. Palménille jouluk. 1879 HYK.

³⁰ Kukin toimi mm. Ylioppilaskunnan puheenjohtajana tai varapuheenjohtajana. Klinge IV, Liite s. 284—285.

³¹ Ruutu s. 210—211.

³² Ruutu s. 211—212. Klinge III s. 18. af Ursin E.G. Palménille 8.1.1880 ja 19.3.1883. Th. Schvindtille 6.1.1895 HYK. Finlands Ridderskap och Adels protokoll 1897 III s. 1705. Tuttavuus Grotenfeltin ja Schvindtin kanssa lieinee perua opiskeluvuosilta, vaikka tiedot siitä ovat myöhemmiltä ajoilta.

³³ Oittinen 1943 s. 19 ja uudestaan 1967 s. 15.

Opinnot

Säätyläisten piirissä kirkollinen yhtenäiskulttuuri alkoi murentua ja uskonnollinen vapaamielisyys levitä 1800-luvun jälkipuoliskolla mm. luonnontieteiden edistyksen ja taloudellisen kehityksen seurauksena. Käytännössä tämä johti siihen, että säätyläiskodeista lähteneet opiskelijat yhä useammin valitsivat luonnon- ja lääketieteellisen alan.³⁴

N.R. af Ursinilla oli perinteitä sekä lääketieteelliseen että humanistiseen suuntaan. Isoisä Nils Abraham af Ursin, aikanaan yliopiston merkkimiehiä ja suvun aatelisarvon hankkija, oli edustanut lääketiedettä. Myös af Ursinin setä oli lääkäri.³⁵ Isä Julius af Ursin, joka opetti kreikkaa, latinaa ja hepreaa, edusti sitä aikansa klassista näkemystä, että todellinen sivistys mitataan kreikan ja latinan kielen taidolla.³⁶ Nils Robert af Ursin, vaikka oli koulussa menestynyt parhaiten matematiikassa, valitsi isänsä jälkiä seuraten klassiset humanistiset aineet: kreikan kielen, kirjallisuuden ja muinaisesineiden tutkimuksen, latinan kielen ja Rooman kirjallisuuden, estetiikan ja kirjallisuuden, Suomen, Venäjän ja pohjoismaiden historian sekä pakollisena luonnontieteellisenä aineena fysiikan.³⁷

Tämä af Ursinin valinta — perinteinen klassinen sivistys eikä rationaaliset luonnontieteet — on syytä panna merkille. Erityisesti kirkolliset ja konservatiiviset voimat vastustivat tuolloin luonnontieteellisen opetuksen lisäämistä ja suosivat klassista koulutusta, koska luonnontieteen edistyminen edisti positivistis-rationaalista maailman käsitystä. Juuri samana vuonna 1871 Venäjän keisari hyväksyi uuden ohjelman, joka vähensi kouluopetuksessa luonnontieteiden osuutta ja voimisti historian sekä erityisesti latinan ja kreikan osuutta. Klassisilla kielillä katsottiin olevan yhteiskuntaa säilyttävä vaikutus, Klinge toteaa, tilanteessa, jossa kristinusko ei enää tätä tehtävää pystynyt täyttämään.³⁸

Ahkeruudellaan af Ursin kertoi tehneensä hyvän vaikutuksen mm. August Ahlqvistiin, joka lupasi tukea varatonta af Ursinia stipendillä.³⁹ Julius Krohn puolestaan esitti af Ursinia niiden valittujen joukkoon, jotka pääsivät sijaiskansleri J. Ph. Palménin kutsuille.⁴⁰ Ke-

³⁴ Klinge III s. 3.

³⁵ Nissilä s. 109—110. Carpelan s. 312.

³⁶ Kuopion lukion opettajamatrikkeli MMA. Waris s. 88.

³⁷ Kuopion lukion oppilasluettelo 1871 MMA. Porkan, af Ursinin ja Wreden filosofian kandidaatin tutkinnon pöytäkirja 28.5.1887 HYA.

³⁸ Klinge 1975 s. 97—98.

³⁹ Suomen Työväen Joulu VII 1925 s. 18.

⁴⁰ Klinge III s. 23.

väällä 1877 af Ursin valmistui filosofian kandidaatiksi toisella kunniasijalla. Volmari Porkka oli ilmeisesti ensisijalla.⁴¹

Kandidaatin tutkinnon jälkeen af Ursin jatkoi klassisen filologian opintojaan tähtäimessä filosofian tohtorin arvo. Vuonna 1879 hän haki menestyksekkäästi stipendiä voidakseen harjoittaa jatko-opintoja Leipzigin, Berliinin ja mahdollisesti Münchenin yliopistossa.⁴² Syksyn 1879 ja kevään 1880 af Ursin opiskeli Leipzigin yliopistossa mm. roomalaista epigrafiikkaa.⁴³ Tämän jälkeen af Ursin jatkoi mm. Kreikan ja Rooman historian ja filosofian historian opintoja Berliinissä kesään 1881 omin varoin, sillä hänelle ei enää myönnetty uutta stipendiä. Vaikka af Ursinia pidettiin lahjakkaana ja ahkerana nuorukaisena, vei hänestä voiton toinen stipendin hakija, savokarjalainen A.J. Mela.⁴⁴

Lukuvuoden 1881—1882 af Ursin vietti kadettikoulun opettajan viransijaisena Haminassa (ks. s. 33). Syksyllä 1882 hän anoi uudestaan apurahaa, jonka oli menettänyt viransijaisuuden vuoksi. Tiedekunta puolsi hänen anomustaan, koska af Ursin oli opiskellut vakavasti ja menestyksellisesti. Seuraavan kerran, kun af Ursinin anomusta puollettiin, lisättiin varaus, että af Ursinin kirjoitusten esittämistavan selvydessä oli toivomisen varaa.⁴⁵

Ulkomaan opinnot jatkuivat Berliinissä lukuvuonna 1883—1884. Välillä af Ursin oli puolustanut väitöskirjansa 8.10.1881 aiheena ”De castris Hygini qvi fertur qvaestiones”, Rooman sotaleirien olot, sekä saanut lisenssiaatin ja tohtorin arvon keväällä 1883.⁴⁶ Berliinin opintoja varten af Ursin ei heti saanut stipendiä, mutta ystävyys E.G. Palménin, yliopiston sijaiskanslerin J. Ph. Palménin pojan kanssa osoitautui ilmeisesti taloudellisesti kannattavaksi. ”Kan du och vill du”, kirjoitti af Ursin Berliinistä E.G. Palménille ”. . på något sätt underhjälp min ansökan hos din Fader . .”. Ja sijaiskansleri Palménin ansiosta af Ursin sittemmin kertoi saaneensa uuden apurahan.⁴⁷

⁴¹ Erotodistus yliopistosta 15.12.1884, af Ursinin kokoelma TA. Porkkan, af Ursinin ja Wreden filosofian kandidaatin tutkinnon pöytäkirja 28.5.1877 HYA.

⁴² af Ursin konsistorille 7.4.1879 SD 6/94/1879. Konsistorin (ord.) pöytäkirja 10.5.1879 HYA.

⁴³ af Ursin E.G. Palménille 8.1.1880 HYK.

⁴⁴ Konsistorin (pl.) pöytäkirja 29.5.1880 HYA. Ansioluettelo, af Ursinin kokoelma TA.

⁴⁵ Hist.-kielitiet. osaston pk. 15.11.1882, 21.3.1883, 15.5.1883 HYA.

⁴⁶ H:gin yliopiston matrikkeli 1871 n:o 788. Hist.-kielitiet. osaston pk. 2.11.1881 HYA.

⁴⁷ af Ursin E.G. Palménille 27.12.1883 HYK. Suomen Työväen Joulu VII 1925 s. 19. af Ursin ei saanut apurahaa eikä matka-apurahaa v. 1883. Myöskään kevään 1884 apurahan saajien joukossa hän ei ollut. Konsistorin pöytäkirja (Pl.) 21.4.1883, 26.4.1884, (ord.) 12.5.1884 HYA.

Berliinissä af Ursin alkoi valmistella Theodor Mommsenin ja Hübnernin oppilaana dosentin väitöskirjaa siellä keräämästään aineistosta. Erään sikkäläisen nuoren tiedemiehen ehdotuksesta af Ursin valitsi vastoin aiempia suunnitelmiaan aiheekseen Rooman provinssin Lusitanian poliittiset, sotilaalliset, maantieteelliset ja kulttuuriolot. Tätä varten hän keskittyi epigrafiikan ja numismatiikan opintoihin,⁴⁸ jotka Mommsenin urauurtavan työn tuloksena edustivat noihin aikoihin suosittuja, uusia tutkimusmenetelmiä.

Nämä Leipzigin ja Berliinin yliopistossa vietetyt jaksot jättivät jälkensä af Ursinin ajattelutapaan ja maailmankuvaan. Ei siinä mielessä, kuin on esitetty, että hän Saksassa olisi tutustunut sosialismiin tai saanut siitä vaikutteita.⁴⁹ Mitään viitteitä tähän suuntaan ei af Ursinin sen aikaisissa kirjoituksissa ole, hän ei myöskään sanallakaan viitanut tällaiseen luottamuksellisissa kirjeissään E.G. Palménille⁵⁰ eikä af Ursin myöhemminkään koskaan tällaista väittänyt — vaikka muuten ajoitti kiinnostuksensa yhteiskunnallisiin kysymyksiin v. 1881—1882 opettajakauteen kadettikoulussa. Valtiososialismillakaan, jonka oppeja af Ursinin ystävät jo näinä vuosina edustivat, ei näytä olleen sijaa af Ursinin kiinnostuspiirissä. Tietysti välillisesti af Ursin tutustui katederisosialismin perustana olleeseen ajatteluun siinä suhteessa, että af Ursinin opillinen ihanne Theodor Mommsen edusti F.K. von Savignyn oikeustieteen historiallisen koulukunnan perintöä kuten katederisosialistitkin. Poliittisesti Mommsen oli liberaali, jolle perustuslaillinen monarkiaakin kelpasi. Olennaista af Ursinin kehitykselle oli Saksan korkeakouluissa — erityisesti humanististen aineiden opetuksessa — vallinnut idealistinen filosofia. Esimerkiksi af Ursinin loppuun asti säilynyt usko siveellisen kehityksen merkitykseen sekä eettisten perusteiden käyttö juontavat juurensa saksalaisesta traditiosta. Hän ei koko elämänsä aikana kyennyt lopullisesti irtautumaan idealismista, joka kulki af Ursinin ajattelun perusvireenä läpi vuosien. On tosin hyvä pitää mielessä, että af Ursinilla oli takanaan vuosien opiskelu ja että hän oli valinnut nimenomaan klassiset humanistiset aineet, joten Saksan vuodet lienevät vain vahvistaneet jo muotoutumassa olevaa maailmankuvaa.

⁴⁸ af Ursin E.G. Palménille 27.12.1883 HYK. af Ursin konsistorille 3.3.1882 SD 3/32/1883 HYA.

⁴⁹ Vrt. Laine I s. 97, Laavola s. 76, Soikkanen 1961 s. 45, Bolšaja Sovjetskaja Entsiklopedija 2. painos 1956.

⁵⁰ af Ursin E.G. Palménille joulukuu 1879—27.11.1884 HYK.

2.2 Tavoitteena yliopistoura

Suuret suunnitelmat

Kunnianhimoinen af Ursin oli suunnitellut itselleen perustettavaksi uuden oppituolin Aleksanterin yliopistoon. Nuorista tieteenharjoittajista hän oli oman käsityksensä mukaan ainoa, joka erityisesti perehtyi klassisen filologian reaaliseen suuntaukseen.⁵¹ Hänen mielestään tämä elinvoimainen klassisen filologian haara, joka oli vetänyt puoleensa filologian lahjakkaamman osan, oli täysin laiminlyöty Suomessa. Oli siis päivänselvää, että ennemmin tai myöhemmin tälle tietelle oli uurrettava ura yliopistossa. ”Jag har vågat tilltro mig denna uppgift”, ilmoitti af Ursin konsistorille.⁵² Konsistori ei nähtävästi ollut yhtä vakuuttunut kuin af Ursin siitä, että ala vaatii oman oppituolin, sillä apurahoja ei af Ursin näillä perusteluilla saanut. (Konsistori antoi etusijan luonnontieteiden ja matematiikan edustajille.) Asiaa ei liene edistänyt sekään, että af Ursin alkoi hakemuksissaan omaksua uhittelevan sävyn. Konsistori oli hänen mielestään rohkaissut häntä näissä suunnitelmissa aiemilla apurahoillaan, opinnot jäisivät sikseen, jos hänet nyt jätetään ilman. Jos konsistori näin kuitenkin tekisi, af Ursin puolestaan palauttaisi aiemmin saamansa liian pienen rahsumman käytettäväksi yliopiston kirjaston hyväksi. Kirjastossa kun ei ollut af Ursinin erikoisalan teoksia edes sen vertaa, että hän pääsisi Suomessa dosentin väitöskirjansa alkuun.⁵³ Pikkukaupungin aatelispoika, joka oli tottunut aina olemaan ensimmäisten joukossa,⁵⁴ menetti harkintakykynsä kun muut alkoivat mennä ohi.

N.R. af Ursin pyrki kasvattamaan ansiolistaansa yliopiston ulkopuolella. Vastavalmistunut maisteri af Ursin julkaisi 1877 tutkimuksen ”Historik om det finska universitet under dess tre första verksamhetsår med en inledning om Finlands undervisningsväsende intill

⁵¹ Materiaalinen eli reaalinen filologia käytti lähteinään arkeologisia löytöjä ja tutki lähinnä kulttuurihistoriaa. Formaalin filologia käytti lähteenä tekstejä, suoritti tekstikritiikkiä yms. Mommsenin suorittama arkeologisten löytöjen tekstien tulkinta, epigrafiikka, nosti materiaallisen filologian kunniaan.

⁵² af Ursin konsistorille 6.3.1880 SD 19/32/1880, 3.3.1883 SD 3/32/1883. Konsistorin (Pl.) pöytäkirja 29.5.1880, 21.4.1883 HYA.

⁵³ af Ursin konsistorille 3.3.1883 SD 3/32/1883, 16.3.1883 SD 4/42/1883 HYA.

⁵⁴ af Ursin kertoo tietojensa puolesta olleensa ylioppilaskirjoituksissakin koko maan parhaita. Suomen Työväen Joulu VII 1925 s. 17.

denna tidpunkt”, joka alkaa siitä, kun Ruotsi valloitti Suomen ja päättyy Per Brahen ylistykseen.⁵⁵ Kirjan arvosteli M.G. Schybergson, joka pahoitteli, ettei af Ursin ollut saanut kirjaansa luettavampaan muotoon. Hän huomautti, että kirjasesta puuttui mielenkiintoisen aiheen edellyttämä huolellinen ilmaisutapa. Lisäksi pitkäksi venynyt alkulause (alkulauseetta ei ollut erotettu varsinaisesta aiheen käsittelystä, se oli vajaa puolet sivumäärästä), joka ei suoraan liittynyt aiheeseen, vaikutti häiritsevästi.⁵⁶ Arvostelija oli oikeassa.

Uran alku ei siis ollut lupaava. Seuraava af Ursinin tutkimus ”Den homeriska frågan, historisk-kritisk undersökning” (1879) sai jo paremmat arvostelut. Alkuaan aikakauslehdessä⁵⁷ julkaistussa kirjoituksessaan af Ursin katsoi ratkaisseensa Euroopan oppineita vuosikymmeniä, oikeastaan vuosisatoja, askarruttaneen ongelman Iliadin ja Odysseian — ja samalla yleensä kansanepiikan, erityisesti Kalevalan — syntytavasta ainoalla mahdollisella tavalla. Hegeliin ja romantiikkaan palautuvat kansan sisäinen henkinen voima ja kansan henki (folkande) olivat lähde, josta af Ursinin mukaan Iliadi ja Odysseia syntyivät todellisina kansaneepoksina, ei yksittäisten runoilijoiden teoksina. Tämä oli romanttinen muunnelma silloisesta käsityksestä, että runoelmien tekijöitä oli ollut useita. Harhaan af Ursin meni puoltaessaan kiivaasti käsitystä siitä, että Kalevala olisi ollut olemassa kansan keskuudessa kokonaisuutena, jonka Lönnrot vain kokosi. Päinvastaisissa väitteissä ei af Ursinin mukaan ollut totuuden häivääkään.⁵⁸ Kirjallisen Kuukauslehden arvostelija oli tyytyväinen af Ursinin esittämään ratkaisuun, kehitteli vielä edelleen käsitystä runoelmaa hallitsevasta aatteesta. Finsk Tidskriftin F. Gustafsson huomautti puutteellisista perusteluista, muiden mielipiteiden virheellisestä tulkinnasta ja siitä mauttomasta tavasta, jolla kirjoitus oli tungettu täyteen kääntämättömiä kreikan, latinan ym. kielisiä lainauksia. Mutta kaiken kaikkiaan kyseessä oli antoisa ja lukemisen arvoisen klassisen filologian teos. Lopullisesti ratkaistu kysymys ei sentään arvostelijoiden mielestä vielä tällä ollut.⁵⁹

Omalta alaltaan af Ursin näinä vuosina kirjoitteli artikkeleita ja kirja-arvosteluja Pedagogiska föreningenin aikakauslehteen ja Kirjalliseen Kuukauslehteen. Ajan johtava suomalaisen puolueen kulttuuri-lehti (päätoimittajana Yrjö-Koskinen) Kirjallinen Kuukauslehti jul-

⁵⁵ af Ursin, Historik om . . . s. 1, 51.

⁵⁶ Finsk Tidskrift 1877, Senare halfår s. 345, 347.

⁵⁷ Tidskrift utgiven af Pedagogiska föreningen i Finland 1878/5 ja 6, 1879/1.

⁵⁸ af Ursin, Den homeriska . . . s. 47—59.

⁵⁹ Kirjallinen Kuukauslehti 1879/5 s. 107—110. Finsk Tidskrift 1881 första halfår s. 133—135.

kaisi alkuvuodesta 1879 af Ursinin kirjoituksen "Egyptologia, Assyriologia ja Rigveda", joka oli pitkä referaatti viidestä teoksesta.⁶⁰ Kirjoitus sai vastaansa teologin, K.A. Hougbergin. Kiistely koski sellaisia kysymyksiä kuin onko siveellinen kehitys jumalatunteen edellytys (af Ursin) vai päinvastoin (Hougborg), oliko juutalaisten yksijumaluus saatu Egyptistä, kristinuskon ja muiden uskontojen vertailukelpoisuus jne. Myös siveellisyys-käsitteestä kiisteltiin, af Ursinin mukaan "siveellisyys on ihmisen velvollisuuden tunne ja elävä harrastus muitten ihmisten suhteen rauhoittaa omaa itsekkäisyyttään". Uskonto ja jumala-käsite eivät af Ursinista suinkaan olleet, niin kuin Hougberg häntä tulkitsi "pelkkää inhimillisen 'mielikuvituksen harhailemista' vaan *Jumaluuden etsimistä*..." (kurs. af Ursin). Uskontoihin saattoi lisäksi liittyä myös jonkinlaista "sinänsä vaaratonta yliluonnollisen vaikutuksen tarvetta". Mutta af Ursin ei Hougbergin tapaan pitänyt kristinuskoa alkuperältään ilmestyksellisenä, vaan siveellisen kehityksen tuloksena.⁶¹

Kirjallisen Kuukauslehden historian kirjoittaja Eino Kauppinen on näkevinään af Ursinin kirjoituksissa "iskuvalmiutta ja väittelytaittoa".⁶² Hougbergin ja af Ursinin vuoropuhelu vastineineen ja vastineen vastineineen kesti puolitoista vuotta eli siksi kunnes lehti sen lopetti. Se oli pikemminkin osoitus väittelynhalusta kuin -taidosta, sillä erityisesti af Ursin harrasti tyyliä "Hra K.A.H:n kirjoituksen loppupuoli on niin peräti ilman arvotta..." ja syytti Hougbergiä sanojensa väärentämisestä ja "kaikenlaisista mutkista".⁶³ Kauppinen kertoo af Ursinin jo nuorena olleen tunnetun vapaamielisyydestään, näissä kirjoituksissakin af Ursin osoitti hänestä "ennakkoluulotonta tutkijamieltä" ja "selviä vapaamielisiä piirteitä, kuten voi odottaakin tulevasta työväenliikkeen miehestä".⁶⁴ Teologiin verrattuna af Ursin toki oli vapaamielinen, kun katsoi kristinuskon ainoastaan toistaiseksi korkeimmaksi luonnolliseksi kehitysaskelleeksi uskonnon alalla "ihmiskunnan suuressa edistymistyössä" eikä absoluuttiseksi totuudeksi.

⁶⁰ Tidskrift utgiven af Pedagogiska föreningen 1878 s. 96, 1879 s. 333, 1882 s. 212, 1883 s. 197. Kirjallinen Kuukauslehti 1879 1—3 ja 10—11.

⁶¹ Kirjallinen Kuukauslehti 1879/1 s. 10—16, 1879/2 s. 37—44, 1879/3 s. 60—68, 1879/6 s. 145—147, 1879/8 s. 189—194, 1880/1 s. 22—24, 1880/7 s. 168—169. Nimimerkin K.A.H. on Kauppinen tulkinnut Hougbergiksi, Kauppinen s. 155.

⁶² Kauppinen s. 155.

⁶³ Kirjallinen Kuukauslehti 1880/7 s. 168—169.

⁶⁴ Kauppinen s. 155—156.

N.R. af Ursinin suhtautuminen kristinuskoon edusti jo parin vuosikymmenen ajan ylioppilaiden keskuudessa levinnyttä ”maltillista vapaamielisyyttä” (Juva), joka oli perua Saksassa 1800-luvun alusta lähtien kehittyneestä saksalaiseen idealismiin nojautuneesta uskontokäsityksestä. Paljon radikaalimmillakin, todella kristinuskon vastaisilla feuerbachilaisilla ja materialistisilla käsityksillä oli ruotsinkielisen lukeneiston eräissä piireissä jo perinteitä. Pitkin 1800-lukua oli Keski-Euroopassa julkaistu Suomessakin tunnettuja kriittisiä tutkimuksia raamatun paikkaansapitävyydestä, joten tässäkin suhteessa af Ursinin ennakkoluulottomuutta ei ole syytä liioitella.⁶⁵ Kokonaisuudessaan tämä af Ursinin ja Hougbergin 1870—1880-lukujen vaihteessa käymä kiista oli paljolti 1850- ja 1860-luvuilla käytyjen uskonnollisten keskustelujen toistoa. Kiista vaikuttaa hiukan anakroniselta semminkin kun samassa lehdessä jo käsiteltiin katederisosialismia ja sosialismia.⁶⁶ Kauppinen lienee af Ursinin myöhempien vaiheiden valossa nähnyt näissä af Ursinin kirjoituksissa enemmän edistysmieltä kuin niissä oli.

Epäonnistuminen

Mukava tulevaisuus yliopiston opettajana näytti olevan af Ursinin käden ulottuvilla. Hän kirjoitti juuri niihin lehtiin, joihin pitikin, ts. joihin muutkin alan opettajat kirjoittivat, osallistui keskusteluihin ja osoitti oppineisuuttaan. Vielä keväällä 1883 af Ursin piti asiaa selvänä. Suurieleisesti hän ilmoitti konsistorille lupautuvansa stipendimatkalta palattuaan dosenttina avaamaan luentosarjan latinalaisesta epigrafiikasta, ohjaamaan ”antikvaarisia” harjoituksia erityisessä filologisessa seurassa jne.⁶⁷ Rooman kirjallisuuden professoriksi oli kuitenkin vast’ikään nimitetty nuori Fridolf Gustafsson, joka asetti kyseenalaiseksi af Ursinin lisensiaattitutkinnon arvosanan. Asetelma vaikuttaa af Ursinin kuvausten perusteella kovasti akateemiselta. Suosijinaan af Ursin piti ent. professoria Fredrik Peterseniä ja O.E. Tudeeria. Kun Gustafssonin kanta tuli ilmi keväällä 1883, af Ursin puolestaan suunnitteli kirjoittavansa kritiikin Gustafssonin ”keskinkertaisista” kirjoituksista ”för att lära honom litet bättre känna sig själv”. Gustafsson voisi oikeastaan yhtä hyvin kirjoittaa opinnäytteensä hänelle kuin

⁶⁵ Juva 1950, erit. s. 15—16, 24—27, 43—45, 81—85, 90—92, 138—139, 180—185, 205—207, 302—308.

⁶⁶ Kirjallinen Kuukauslehti 1879 s. 1—10, 31—37.

⁶⁷ af Ursin konsistorille 3.3.1883 SD 3/32/1883 HYA.

hän Gustafssonille, af Ursin harmitteli.⁶⁸

Loppuvuodesta 1883 af Ursin oli jo epävarma siitä, halutaanko hänen yliopistoon ollenkaan. Syksyllä hän oli varmuuden vuoksi auskultoinut. Mutta missään tapauksessa hän ei itse ollut vielä luopunut yliopistouran toiveistaan, kirjoitti af Ursin Berliinistä 1883, kunhan vain läpäisisi dosentin tutkinnon.⁶⁹

Berliinissä aloitetun dosentin väitöskirjansa af Ursin esitti 11.10.1884. Aiheena oli ”De Lusitania provincia Romana”. Virallinen vastaväittäjä, professori F. Gustafsson, arvosteli af Ursinin dosentin väitöskirjaa mm. siitä, että af Ursin oli käsitellyt aivan tarpeettoman seikkaperäisesti aiheen kannalta vähäpätöisiä tai asiaankuulumattomia kysymyksiä, ja lukija sai odottaa pitkään itse aiheeseen pääsyä — mitkä viat vaivasivat af Ursinin kirjoituksia myöhemminkin. Väitöskirjassa oli Gustafssonin mukaan niin paljon virheitä ja sen esitystavassa (ja latinassa) puutteita, ettei hänen mielestään sitä voitu hyväksyä klassisen filologian pätevyyden osoitukseksi.⁷⁰ Aikansa asiaa lykättyään ja eri osapuolia kuultuaan historiallis-kielitieteellinen osasto 7.2.1885 hylkäsi yksimielisesti af Ursinin dosentinväitöskirjan. Vastatakseen opponentille af Ursin oli mm. lähettänyt väitöskirjansa Saksaan entisen professorinsa Hübnerin lausuntoa varten ja kertoi sitten ystävälleen Palménille ja osastolle saaneensa Hübneriltä positiivisen lausunnon. Mutta Gustafsson oli myös kääntynyt Hübnerin puoleen ja saanut seuraavan vastauksen:

”... Tri af Ursin kirjoitti minulle jonkin aikaa sitten toivoen väitöskirjastaan vilpittöntä arviointia, jollainen oli tarpeen hänen hakiessaan virkaa. Hän ei maininnut, mistä virasta oli kyse. Pyyntö johtui siitä, että väitöskirja oli hänen mukaansa poliittisten erimielisyyksien (”politischer Parteiungen”) seurauksena hylätty erittäin alentavalla tavalla.

Vastasin hänelle, että väitöskirjassa ei esitetty mitään olennaisesti uusia tuloksia, mikä osittain johtui epäonnistuneesta tutkimusmateriaalin valinnasta, jonka hän oli suorittanut neuvostani poiketen. En ollut kaikissa kohdin samaa mieltä käytetystä tutkimusmetodista, ja käytetty latinan kieli oli suuressa määrin kyseenalaista. Kuitenkin pidin teosta riittävänä pätevyysnäytteenä.

Luulin, että kyseessä oli koulunlehtorin virka. Jos olisin tiennyt, että kysymys oli yliopistonne latinan kielen ja kirjallisuuden vakinaisen professorin sijaisuudesta, olisin muotoillut taroituksellisen lempeäksi laaditun arvosteluni toisella tavoin.

⁶⁸ af Ursin E.G. Palménille 19.3.1883 HYK.

⁶⁹ af Ursin E.G. Palménille 27.12.1883, 29.5.1884 HYK. Ansioluettelo, af Ursinin kokoelma TA.

⁷⁰ Hist.-kielitiet. osaston pk. 19.11.1884, Liite 3 §:ään s. 2, 6, 20—21 HYA.

Minun on valitettavasti pidettävä oikeutettuna mielipidettäni, jonka mukaan tri af Ursinin teosta ei voida hyväksyä riittäväksi pätevyysnäytteeksi latinan kielen ja kirjallisuuden akateemista opetusvirkaa varten. Myöskin ehdotuksenne, jonka mukaan tri af Ursin voisi julkaista osan teoksestaan saksaksi pätevyysnäytteenä muinaishistorian ja epigrafiikan alalta, vaikuttaa minusta täysin asialliselta.”⁷¹

Yliopistouran kariutumisesta af Ursin sanoi olevansa hyvin katkera. Luottamuksellisesti hän kertoi Palménille, että hän yhä toivoi tulevaisuudessa pääsevänsä dosentiksi Helsinkiin. Hän oli hyvin vakuutunut siitä, että hänen vastustajiensa toimenpiteiden takana oli pahansuopaisuutta, ”ond vilja ligger på botten...”. ”Så länge Lagus, Gustafsson och Synnerberg beherska det klass. filologiska fältet hos oss, är det bäst för mig att hålla mig undan”, af Ursin arveli. Gustafssonin painostuksen syytä oli af Ursinista sekin, ettei hänen kirjoitustaan hyväksytty Acta societatis scientiarum Fennicae -julkaisuun.⁷² Ja niinkuin Hübnerin kirjeestä ilmeni, af Ursin katsoi joutuneensa poliittisen vehkeilyn uhriksi. Omasta mielestään hän ei nimittäin ollut itserakas eikä arvostanut omia suorituksiaan liian korkealle — niinkuin Palmén tuntui epäilevän, sillä hän kehotti af Ursinia luopumaan yrityksistä päästä sillä erää dosentiksi.⁷³

Mistään vainosta, poliittisesta tai muusta, ei kuitenkaan ollut kyse. Siinä historiallis-kielitieteellisen osaston kokouksessa helmikuussa 1885, jossa hylkäämisestä muodollisesti päätettiin, olivat af Ursinin väitöskirjan hylkäämisen kannalla myös hänen ystävänsä Tudeer ja Palmén. Tudeer oli toiminut väitöstilaisuudessa kustoksena ja saattoi siitä kertoa seuraavaa: ”Också visade det sig vid disputationstillfället, såsom opponenten med rätta framhållit, att förf. i många fall ej ens sjelf var i stånd att utreda hvad han menat!” Tudeer olikin vakuuttunut, ettei missään hyväksyttäisi sellaista väitöskirjaa. Palmén ei ollut sen lempeämpi. Hänen mielestään väitöskirja oli tyyliältään ja kieleltään hirvittävä (”ett monstrum”). Sitä paitsi hän oli kiusaantunut siitä, että af Ursin oli yksityisesti yrittänyt häneltä saada tietoja siitä, miten väitöskirjaan tultaisiin suhtautumaan. Palmén luonnehti Gustafssonille annettua opponentin tehtävää epäkiitolliseksi.⁷⁴ Tämä ei jäänyt ainoaksi kerraksi, jolloin af Ursin kuvitteli olevansa vainottu,

⁷¹ af Ursin E.G. Palménille 30.10.1884, 27.11.1884 HYK. Hist.-kielitiet. osaston pk. 7.2.1885, Hübnerin kirje on liitteenä 2 §:n liitteessä 5 HYA.

⁷² af Ursin E.G. Palménille 30.10., 22.11., 27.11.1884 HYK.

⁷³ af Ursin E.G. Palménille 22.11., 27.11.1884 HYK.

⁷⁴ Hist.-kielitiet. osaston pk. 7.2.1885 2 § liitteet 3 ja 4 HYA. af Ursin E.G. Palménille 19.11.1884 HYK.

kun itseasiassa oli kyse hänen omista vioistaan tai yksinkertaisesti vain erimielisyyksistä.

N.R. af Ursin epäonnistui siis melko pahasti tieteentekijänä. Arvelematta Oittinen kertoo af Ursinin elämäkerrassa vallan toista. af Ursinin tiedemiehen työ oli Oittisen mukaan "merkillepantavaa". Penttilän mukaan af Ursinia pidettiin kielimiehenä "maamme silloisista oppineista ensimmäisenä". Ja kun af Ursin ei "erinomaisista edellytyksistä huolimatta" päätenyt tiedemiesuralle, Penttilä otaksuu af Ursinin tehneen tämän ratkaisun "omaehtoisen harkinnan varassa". Selitykseksi harkinnalle Penttilä tarjoaa mm. af Ursinin luonteen, "hän rakasti valoa". Hiukan ontuu myös Palmgrenin luonnehdinta af Ursinista "klassillisesti koulittuna stilistinä", kun mm. tyyliin af Ursin akateemisella urallaan yhtenä kompastui.⁷⁵

Kun yliopistourasta ei tullut mitään, kolmekymmenvuotiaan af Ursinin täytyi nelihenkisen perheen elättäjänä tosissaan ruveta hankkimaan pysyvää tointa.⁷⁶ Hän oli tällöin tilapäisessä lehtorin virassa Turun yksityislyseossa. Ei ollut kulunut kuukauttakaan siitä, kun af Ursin lokakuussa 1884 kopeasti ihmetteli, mitä tekemistä pedagogeilla (Gustafsson) on akateemisten kanssa, kun hänen esitystapaansa oli arvosteltu. Nyt marraskuussa af Ursin kiihkeästi pyysi, ettei Palmén — jolta nähtävästi oli pyydetty lausuntoa — turkulaisille "liioittelisi" af Ursinin väitöskirjan pedagogisesti epätydyttävää kuntoa, jollei Palmén halunnut saattaa häntä varmaan turmioon. Pudotus dosenttihaaveista tähän oli valtava. Ja dramaattiseksi sen af Ursin itsekkin koki. "Jag står nu på branten däraf (fördärv), men kan ännu räddas, blott denna kris går öfver", hän kirjoitti Palménille. Hän suunnitteli kuitenkin ansiotyön ohella jatkavansa dosentinväitöskirjan parissa. Ilmaisukykyään hän aikoi harjoittaa pitämällä esitelmiä ja kirjoittamalla lehtiartikkeleita.⁷⁷

Hän ei kuitenkaan tuolloin saanut pysyvää lehtorin virkaa Turusta. Vuonna 1885 hän suoritti Hämeenlinnassa käytännön opettajatutkinnon. Vuodesta 1885 syksyyn 1888 hän oli lehtorina Viipurissa. Vuodesta 1888 hän asettui Turkuun, missä toimi ensin ruotsalaisen, sitten (1896 alkaen) suomalaisen klassillisen lyseon kreikan ja latinan lehtorina aina maanpakoon vuonna 1918 asti.⁷⁸ Koko 1880-luvun af Ursin

⁷⁵ Oittinen 1943 s. 34. Penttilä s. 69—71. Palmgren 1966 s. 179.

⁷⁶ Kaarlo Forssman af Ursinille 9.12.1884. August Ahlqvistin kirjoittama af Ursinin erotodistus yliopistosta on päivätty 15.12.1884, af Ursinin kokoelma TA.

⁷⁷ af Ursin E.G. Palménille 30.10.1884, 19.11.1884, 27.11.1884 HYK.

⁷⁸ Turun klassillisen lyseon opettajain nimikirja TMA.

perheineen siirtyi paikasta toiseen, pisin aika samalla paikkakunnalla oli kolme vuotta. Haaveet dosentuurista eivät koskaan toteutuneet. Kesti kuitenkin vielä vuosia, 1880-luvun lopulle, ennenkuin af Ursin löysi työväenliikkeestä itselleen uuden uran.

Paljon myöhemmin af Ursin näistä ajoista kertoessaan väitti, että tiedekunta olisi kyllä nimittänyt hänet dosentiksi yliopistoon, ellei hän olisi juuri syksyllä 1881 mennyt viransijaiseksi opettajaksi Haminan kadettikouluun. Kun hänellä ei ollut mahdollisuuksia saada väitöskirjaansa ”toivottuun kuntoon”, hän oli joutunut luopumaan yliopistourasta. Tämän hän kertoi lopultakin osoittautuneen onnelliseksi tapaukseksi. Hänen harrastuksensa kääntyivät ”aivan toiselle tolalle”, hän rupesi kertomansa mukaan tutkimaan taloustiedettä ja hänestä tuli ”työväenaatteen asianajaja”. Tämä oli antanut hänelle suurempaa tyydytystä kuin yliopisto olisi voinut antaa.⁷⁹ Epäilemättä af Ursin oli täysin oikeassa pitäessään ratkaisevana sitä, ettei saanut yliopistosta paikkaa. On helppo kuvitella, millaiseksi hänen yhteiskunnallinen sarkansa olisi muuten muodostunut: osan näistä vasta professoreiksi ja dosenteiksi nimitetyistä opiskelutovereistaan hän tapasi uudestaan ensimmäisessä yksikamarisessa eduskunnassa, he toisella puolella, af Ursin yksin sosiaalidemokraattien puolella. Harrastuksissa ei kuitenkaan ollut niin suurta eroa kuin asetelmasta voisi päätellä.

Vaikkei työväenliike 1890-luvulla suinkaan ollut mikään urallaan epäonnistuneiden säätyläisten pakopaikka — päinvastoin af Ursin oli työväenliikkeen edustajain kokouksissa Suomen historian nimimiesten joukossa⁸⁰ — niin täysin huomiotta tätä af Ursinin epäonnistumista ei voine jättää. Sillä nuorena työväenliikkeessä af Ursin saavutti auktoriteettiaseman, jota ei moneen vuoteen asetettu ainakaan julkisesti kyseenalaiseksi. Ja senkin jälkeen hän kelpasi työväenpuolueen keulakuvaksi.

⁷⁹ Suomen Työväen Joulu VII 1925 s. 19.

⁸⁰ Työväenyhdistysten edustajain kokousten alustajina esiintyivät v. 1896 mm. K.J. Ståhlberg, Kustavi Grotenfelt ja Agathon Meurman, v. 1899 mm. Santeri Ingman, August Hjelt ja August Ramsay. Toisen työväenyhdistyksen edustajain kokouksen pöytäkirja, liitteet. Kolmannen työväenyhdistyksen edustajain kokouksen pöytäkirja, liitteet.

3 Tie työväenliikkeeseen

3.1 Hidas herääminen

Näköpiiri laajenee

Palattuaan ensimmäiseltä Saksan opintomatkaltaan kesällä 1881 af Ursin oli aikeissa avioitua ja rupesi siksi hakemaan ansiotyötä.¹ Hän sai vuoden viransijaisuuden ”poliittisten tieteiden” (eli historian, maantieteen, tilastotieteen) ja lisäksi saksan kielen opettajana Haminan kadettikoulussa 10.10.1881 alkaen.² Virkaan astuessaan af Ursin ei omankaan kertomuksensa mukaan itsekään paljoa tiennyt tilastotai taloustieteestä. Sen verran hän oli alaan perehtynyt, että osasi hädissään kääntyä tilastotieteen auktoriteetin K.E.F. Ignatiuksen puoleen.³

Kadettikoulun opettajana af Ursin oli lukuvuoden loppuun. Myöhemmin hän kertoi joutuneensa eroamaan virastaan suomenmielisyytensä ja ”liian suoran käytöksensä takia”. Tätä tietoa on sitten toistettu.⁴ Snellmanin muistojuhlassa 12.5.1882 hän esiintyi juhlapuhujana, mutta virasta erottamisensa (avställning) varsinaiseksi syyksi hän oli juhlaohjelmaan merkinnyt suomenmielisen juhlarunon.⁵ Hän oli tietysti saattanut herättää pahennusta perinteisiin sidotussa autoritaarisessa kadettikoulussa. Mutta ei ole perää siinä af Ursinin esittämässä

¹ af Ursin vihittiin 3.1.1882 Aino von Pfalerin kanssa. Tämä kuului ruotsinkielisiin säätyläisiin, isä oli teologian kandidaatti ja Suomen meriekippaasin pappi. Carpelan s. 313.

² Kadettikoulun työtodistus 3.8.1882, af Ursinin kokoelma TA.

³ Suomen työväen alpumi 1898 s. 40. af Ursin K.E.F. Ignatiukselle 21.11.1881, Ignatiuksen kokoelma VA.

⁴ Suomen työväen alpumi 1898 s. 40. Haminan kadettikoulusta erottamiseen viittaavat mm. Oittinen 1943 s. 15; Kuoppala s. 193; Palmgren 1966 s. 179; Laine I s. 45; Sosialistinen Aikakauslehti 1965/2 s. 30; Kansallinen elämäkerrasto V s. 515.

⁵ ”Snellmanin muistoksi”. Juhlaohjelma 12.5.1882, af Ursinin kokoelma TA.

väitteessä, että hänet olisi erotettu kadettikoulun opettajan virastaan. Kadettikoulu oli nimenomaan ilmoittanut viransijaisuuden koskevan vain lukuvuotta 1881—1882, viran edellinen haltija kun oli kuollut juuri lukuvuoden alkaessa. Vasta seuraavana vuonna virka julistettiin varsinaisesti haettavaksi. Tämä tapahtui kuitenkin jo huhtikuun 1882 alussa, siis yli kuukautta ennen tuota af Ursinin mainitsemaa Snellman-juhlaa. Sitä paitsi af Ursin toimi koulun opettajana normaalisti lukuvuoden loppuun.⁶

Tässä lyhyeksi jääneessä kadettikoulun opettajan virassaan af Ursin siis ensimmäistä kertaa joutui perehtymään ainakin jonkin verran taloustieteeseen. Mutta oman kertomuksensa mukaan tämä muodostui ratkaisevaksi hänen tulevaisuudelleen. "...Kansan syvät rivit (rupesivat) aina Haminan kadettikoulun ajoista saakka merkillisellä vetovoimalla minua luoksensa houkuttelemaan", hän kertoi vuonna 1897.⁷ Vanhana miehenä hän jopa sanoi, että hänestä kadettikoulussa tuli sosiaalidemokraatti, mutta täsmensi sitten olleensa vielä 1888 "jonkinlaisella wrightiläisellä kannalla". Tai oikeastaan hän oli — oman kertomansa mukaan — jo antiikin historian opiskelun yhteydessä "tullut kovasti miettineeksi, mitä patriisien ja plebeijien riidat Roomassa ja Kreikan poliittiset taistelut oikeastaan maailman historiassa ja ihmiskunnan kehityksessä merkitsevät".⁸

Mikäli nämä af Ursinin omasta kehityksestä esittämät väitteet pitävät paikkansa, niin kuin jotkut tutkijat ainakin osittain uskovat,⁹ kesti kauan ennen kuin näiden kokemusten hedelmät kypsyivät. Vasta 1880-luvun loppuvuosina af Ursin ensimmäisen kerran oli tekemisissä työväenliikkeen kanssa ja vasta 1890-luvulla hän alkoi kirjoittaa yhteiskunnallisista kysymyksistä.

1880-luvulla af Ursin kirjoitti edelleen pääasiassa vain omaan oppialaansa eli latinan ja kreikan kieleen, antiikin historiaan yms. liittyviä kirjoituksia ja kirja-arvosteluja.¹⁰ Näiden ohella hän alkoi julkais-
ta myös yleissivistäviä kirjoituksia, joiden ideologinen sisältö oli hyvin kaukana sosialismista. "Snellmanista ja Runebergistä" oli af Ursinin vuonna 1887 julkaistun vihkosien nimenä. Kirjoitus henkii af Ur-

⁶ Finska kadettkåren, Pedagogiska komiténs protokoll 19.10.1881—16.6.1882 ja Akter 1881 M 271/3/685 SA.

⁷ Suomen työväen alpumi 1898 s. 41.

⁸ N.R. af Ursin, Suomen työväen opettaja ... s. 84. Suomen Työväen Joulu VII 1925 s. 19.

⁹ Esim. Laavola s. 76; Oittinen 1943 s. 19 ja uudestaan 1967 s. 15; Penttilä s. 11; Kuoppala s. 198.

¹⁰ Esim. Tidskrift utgiven af Pedagogiska föreningen 1888 s. 349, 1889 s. 163, 421, 1890 s. 40, 110. Valvoja 1886 s. 338.

sinin opiskeluaajoilta peräisin olevaa kansallisromanttista suomalaisuusintoilua. Suomen kansan kohtalonhetkellä Snellman "antoi Suomen kansalle elämisen oikeuden". Kun Suomi erotettiin Ruotsista, niin silloin "uusi, korkeampi henki elpyi . . . suomalaiseen kansaan". Mutta ruotsinkielinen kansan sivistynyt osa ja suomenkielinen "rahvas" vieraantuivat toisistaan. Silloin oli "kansallisuuden tunne vieläpä melkein kaikki korkeimmat riennot ja pyrinnot kuolemaisillaan; ainoastaan pienessä joukossa leikatti vielä isänmaan rakkauden pyhä tuli". Mutta Suomen kansa odotti, vaikka tietämättäänkin, "kuten Israelin kansa vapahtajaansa", Snellmania. Hän saapui ja "otti johtakseen Suomen kansan kohtalon". Suomen kansan hän tahtoi sulattaa yhdeksi kokonaisuudeksi, missä ei kielellistä juopaa enää olisi. Eikä tämä voinut tapahtua "muuten kuin sivistyneen kansanluokan suomalaistuttamisella". Ja Snellmanin ansiota on, että 19. vuosisadan kansallisuusaate tulee meilläkin voitolle. "... Kosmopolitismilla ei ole mitään sijaa nykyajan riennoissa. Ja se aika on tuleva, jolloin Suomen kansa seisoo yhtenäisenä ja yksimielisenä . . ." ¹¹

Entä mikä oli Runebergin merkitys. Snellman, Lönnrot ja Runeberg edistivät kansan "itsetajuntaa". Mutta Runeberginkin vaikutus jatkui yhä. Runeberg pelastaa runoutensa "patriotismijn ja idealismijn, isänmaallisuuden ja aatteellisuuden" avulla "vaarallisista" ja "turmiollisista" uuden ajan aatteista, joita ovat "kosmopolitismi ja realismi, se on itsekkäisyys ja aistillisuus". Runebergin runous voittaa jopa Goethen runouden siinä suhteessa, että Goethe on kosmopoliittinen, vailla isänmaallisuutta, mutta Runeberg on isänmaallinen. Siksi juuri suomenmielisten on kunnioitettava hänen muistoaan. ¹²

Suomenmielinen af Ursin oli toki ollut opiskeluvuosistaan lähtien. Niihin aikoihin hän mm. pyrki ja osittain onnistuikin tuttavuussuhteittensa avulla muovaamaan Saksassa julkaistuja Suomea koskevia kirjoituksia "fennomaanisemmiksi". ¹³ Kuluneiden vuosien aikana af Ursinin suomenmielisyys näyttää vain voimistuneen, vaatimus säätyläisten suomalaistumisesta esimerkiksi oli perinteinen fennomaanien vaatimus. ¹⁴ Fennomaanien kansanvaltaisuusihanteista af Ursinin kirjoituksessa ei sen sijaan juuri ole jälkeäkään.

Kansanvaltaisuus ilmestyi af Ursinin kirjoituksiin vasta paria vuotta myöhemmin Vapaissa Aatteissa jokseenkin erikoisessa yhteydessä. N.R. af Ursin ja hänen opiskelutoverinsa A.J. Mela toimivat avus-

¹¹ af Ursin, Snellmanista ja Runebergista s. 5—6, 8—9, 15.

¹² af Ursin, Snellmanista ja Runebergista s. 18—20.

¹³ af Ursin E.G. Palménille 29.5.1884, 19.11.1884 HYK.

¹⁴ Klinge III s. 26.

tajina vuosina 1889—1890 ilmestyneessä Minna Canthin ja A.B. Mäkelän toimittamassa lehdessä Vapaita Aatteita. Tavasta, jolla Soikkanen ja Salmelin esittävät af Ursinin toiminnan lehdessä, voi saada sen virheellisen käsityksen, että af Ursinin kirjoitukset olisivat jollain tavoin liittyneet työväenliikkeeseen ja että hän olisi kuulunut lehden toimittajiin.¹⁵ Soikkanen korostaa ehkä liikaakin lehden ”sosialistisuutta”. Toimituksen, ilmeisesti A.B. Mäkelän, eräissä kirjoituksissa kyllä suhtauduttiin myönteisesti sosialistien tavoitteisiin ja arvostettiin valtiotalismia, mutta toisaalta todettiin Saksan nuoren ”työmiesten keisarin” toimenpiteillä ns. työväenkysymysten ratkaisemiseksi olevan oikeastaan sama tarkoitus kuin sosialismillakin. Lehdellä oli myös voimakkaasti kristillis-teosofinen ilme, mainostettiinpa siinä uskonnollista lehteäkin.¹⁶

Vapaissa Aatteissa ilmestyneet af Ursinin kolme kirjoitusta eivät mitenkään liittyneet työväenliikkeeseen. Päinvastoin kaksi niistä muistutti hänen vuosikymmentä aikaisemmin käymiään uskonnollisia keskusteluja (ks. s. 27) ja kolmas käsitteli kielten syntyä.¹⁷ Esimerkiksi hänen ensimmäisen kirjoituksensa ”Pakanuuden loppu ja kristinuskon alku” sanoma selviää seuraavasta:

”Ainoastaan yksi uskonto näytti ihmeellisesti antavan kaikki, mitä pakanuuden aika tarvitsi — se oli kristinuskko. Juutalainen yksijumaluus oli sen perustuksena, sen siveellisyys ihmeellisen korkealla kannalla ja kuolemattomuuden oppi sen pääkohtana: onhan kristinuskon ydin juuri koko maailman kieltäminen. Mutta erittäin vaikutti kristinuskon voittoon sen ihmiseen istut-tama *nöyryyden* tunne. Ei yksikään muinaisuuden pakana oivaltanut tätä tunnetta, ennen kuin kristinuskko sitä opetti. Niin ikään kannatti varsinkin ja etupäässä tämä uskonto todellisen *ihmisyyden* aatetta. Orja oli muinaisuuden käsityksen mukaan ainoastaan tavara ilman varsinaista ihmisarvoa: kristinuskko tunnusti hänen täydellisen ihmisarvonsa ja asetti hänet saman arvoiseksi kuin keisarin, jos molempien sisällinen arvo oli sama... Tämä kristinuskon niin sanoakseni kansanvaltainen henki on enemmän kuin mikään muu seikka vaikuttanut sen suureen leviämiseen... Sillä sanottakoon mitä tahansa, ne pyrrinöt, jotka uskonnossa tahi yhteiskunnassa käyvät kansanvaltaiseen suuntaan, ne saavuttavat ennen pitkää voiton...”¹⁸

¹⁵ Soikkanen 1961 s. 39, 45; ks. myös Soikkasen viite. Salmelin s. 71. Esim. Vapaita Aatteita 1890/1 s. 32 ilmenee, ettei af Ursin ollut lehden toimittajia.

¹⁶ Vapaita Aatteita 1889 s. 87, 1890 s. 20, 37, 64, 124, 128, 265.

¹⁷ Vapaita Aatteita 1889 s. 65—75, 1890 s. 129—156, 348—355.

¹⁸ Vapaita Aatteita 1889 s. 70—71, 74—75, kursivointi af Ursin.

Tätä kirjoittaessaan v. 1889 af Ursin oli 35-vuotias ja toimi jo Turun Työväenyhdistyksessä. Hänen jatkuva kiinnostuksensa uskonnollisiin kysymyksiin vastasi keskipolven edustajien keskuudessa laajalti vallinneita käsityksiä. Sen sijaan valistuneiden säätyläisten ja luke-neiston piirissä uskonnolliset pohdiskelut olivat yleensä jo menneisyyttä, etualalle olivat aina 1870-luvulta lähtien nousseet taloudelliset ja yhteiskunnalliset kysymykset. Mm. af Ursinin opiskeluaikaiset ystävät E.G. Palmén ja O.E. Tudeer olivat jo 1870-luvun puolivälissä tehneet henkilökohtaiset uskonnolliset ratkaisunsa kehitysoopin mukaiselta luonnontieteelliseltä pohjalta ja suunnanneet sittemmin huomionsa yhteiskunnallisiin asioihin. 1880-luvun alkupuolella oli varsinkin nuoremman polven lukeneisto jo melko laajalti lopullisesti päätynyt kehitysoppiin perustuvaan luonnontieteelliseen maailmankuvaan yrittämättäkään enää hyväksyä kirkon oppien mukaista maailmanselitystä. Kirkon reaktio tähän oli ollut jyrkkä pitäytyminen idealistiseen filosofiaan ja raamatun maailmanselitykseen.¹⁹

Kirkon 1880-luvulla käymän viimeisen kehitysoopin vastaisen taistelun seurauksena odottaisi af Ursininkin selvästi sanoutuneen irti raamatun maailmanselityksestä. Vuonna 1890 Vapaissa Aatteissa julkaistussa af Ursinin pitkässä kirjoituksessa ”Piirteitä ihmiskunnan vanhimmasta sivistyshistoriasta” hän kuitenkin — kaikesta päätellen ilman ivaa — kirjoittaa mm. näin:

”Raamattu kertoo meille, että koko ihmissuku on saanut alkunsa yhdestä ainoasta ihmisparista. Jos tämä käsitys on oikea, edellyttää se, että ensimmäisen ihmisparin lapset keskenänsä synnyttivät jälkeläisiä, ja vaikka tämmöinen otaksuma loukkaa meidän siveellistä tuntoamme, on siskosten avioliitto epäilemättä tapana ihmiskunnan ensimmäisinä aikoina.”²⁰

Samassa kirjoituksessa af Ursin esitti perustaltaan idealistisen käsityksensä maailman kehitykseen vaikuttavista voimista. 1800-luvun filosofisten oppisuuntien moralistinen kysymyksenasettelu ja kehitysusko näkyvät tässä af Ursinin erittelyssä:

”Ja itsekkäisyys oli nytkin mahtavana välikappaleena ihmiskunnan suuressa edistymistyössä: kun jokainen sai oman varsinaisen omaisuutensa (peltoa ym. M.R.) . . . rupesti hän sitä entistä paremmin hoitamaan. Emme tälläkään lauseella suinkaan ole tarkoittaneet, että itsekkäisyys vieläkin olisi pidettävä tekojemme ja toimiemme vaikuttimena ja edistäjänä, olemme vaan väit-

¹⁹ Juva 1956 s. 90—92, 174—177, 196—206. Kauppinen s. 47, 102—109. Harmaja s. 16—21.

²⁰ Vapaita Aatteita 1890 s. 131.

täneet, että alhaisemmalla kannalla edellisinä aikoina oma etu on vienyt ihmisen suuresti eteen päin. On luultavaa, että nyt ja tulevaisuudessa tätä voimaa yhä vähemmin tarvitaan ja että jalommat vaikuttimet aina enemmän voittavat alaa ihmiskunnan riennoissa ja pyrinnoissa — vaikuttimet, jotka varmaan nykyään vievätkin parempaan tulokseen kuin itsekkäisyys ja oma hyöty.”²¹

N.R. af Ursinin panos Vapaisiin Aatteisiin ei edustanut kehitystä eteenpäin vieviä uusia näkemyksiä. Hänen kirjoituksensa osoittivat pikemminkin, ettei hän 1880 lopussa ollut päässyt samalle rationaalisen maailmanselityksen tasolle kuin valistunein osa sivistyneistöä. Koko klassisen humanismin perinteiden ja metafysiikan jäänteiden taakka painoi af Ursinin maailmankuvan kehityksessä enemmän kuin luonnontieteiden mullistavat havainnot.

Nämä Vapaissa Aatteissa julkaistut af Ursinin kirjoitukset olivat hänen tulevaisuutensakin kannalta merkittäviä. ”Aito kristillisuus” ja ”aito uskonnollisuus” toistuvat hyväksyttävinä käsitteinä af Ursinilla vastaisuudessaakin samalla ilmentäen osaltaan sitä, ettei hän koskaan nähnyt sosialistisen maailmanselityksen ja oman idealistisen maailmankuvansa välillä mitään ristiriitaa. Luottamus jalojen vaikuttimien voimaan ja vastaavasti itsekkyyden tuomitseminen eivät myöskään koskaan lopullisesti kadonneet hänen kirjoituksistaan.²²

Missään tapauksessa af Ursin ei vuonna 1890 ollut ”selvä sosialisti”, niin kuin hän 80-vuotiaana haastattelijalle kertoi ja minkä Oittinen — ja hänen perässään moni muu — toistaa.²³ Myöskään hänen toimintansa Turun Työväenyhdistyksessä ja hänen siellä esittämänsä kannanotot eivät puolla af Ursinin väitettä (ks. seuraava luku) vaikka sosialisti-käsite venytettäisiin äärimmilleen. Kansanvaltaisuuden aatekin sekaantui af Ursinilla vielä epämääräisenä kristillisiin mieli-kuviin.

Viipurin Työväenyhdistyksen perustaja

Ensimmäistä kertaa af Ursin oli kosketuksessa työväenliikkeeseen 1880-luvun lopulla Viipurissa. Vuonna 1885 hän oli saanut kahden

²¹ Vapaita Aatteita 1890 s. 148. Harvennus poistettu.

²² Esim. luku 10.4.

²³ N.R. af Ursin, Suomen työväen . . . s. 84. Tieto, että af Ursin olisi ollut sosialisti v. 1890 esiintyy mm. seuraavilla: Oittinen 1943 s. 20 ja uudestaan Oittinen 1967 s. 16; Soikkanen 1961 s. 45; Haataja ym. s. 49; Palmgren 1966 s. 14; Laine I s. 48; Koivisto s. 158; Kuoppala s. 198; Salmelin s. 79.

vuoden koeajan ja latinan kielen lehtorin viran Viipurin suomalaisessa valtionlyseossa.²⁴ Viipurissa hän osallistui suomalaisuusharrastuksiin Suomalaisen Kirjallisuuden Seurassa mm. Agricolan patsastoimikunnassa.²⁵ Myöhemmin af Ursin kertoi olleensa mukana työväenyhdistyksen perustamisessa sekä johtaneensa ”erästä syvien rivien seuraa”.²⁶ Tämän af Ursinin maininnan takaa paljastuu tohtori af Ursinin sekä eräiden virkamiesten ja käsityöläismestareiden, siis säätyläisten, perustama Viipurin Kansallinen Seura. Seuran tarkoituksena oli tarjota jäsenilleen tilaisuus ”jalostuttavaan huvitukseen ja seurusteluun, siten estäen kaikkia epäsiiveellisiä ja hylättäviä huveja kaupungissa”. Seuran tavoitteena oli etenkin järjestää usein iltamia, joissa ”pidetään esitelmää ja puheita, lausutaan isänmaallisia runokappaleita, lauletaan ja soitetaan, esitetään seuranäytelmiä . . . tanssitaan kansallistanssia itäsuomalaisissa kansallispuvuissa, toimitetaan . . . naamiashuveja jne.”²⁷ Tällaisia Viipurissa olikin tapana järjestää hotelli Belwederessä.²⁸ On selvää, ettei tällaista toimintaa ollut tarkoitettu työväelle, vaikka af Ursinin luonnehdinnasta voi saada sen käsityksen.

Viipurin Työväenyhdistyksen perustajajäseniin kuului af Ursin. Muita perustajia olivat Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran puheenjohtaja ja em. Agricolan patsastoimikunnan jäsen, hovioikeuden asesori Åkerman, nimituomari, suutarimestari ja kaksi veturinkuljettajaa.²⁹ Työväenyhdistystä oli jo kaivattu paikallisessa Viipurin Utisisa, jonka päätoimittaja oli suomalaisen puolueen E. af Hällström.³⁰ Lehden mukaan tällainen ”ajan ja edistyksen mukainen” yhdistys olisi saatava Viipuriinkin, kun moniin muihin kaupunkeihin se oli jo perustettu. Tehtäväkin oli lehdessä selvillä: Euroopan kaikissa maissa työntekijäin ja yläluokan välit olivat kiristyneet pääasiassa siitä syystä, että yhteiskunnalliset olot olivat ”piintyneet”, yläluokka oli tietämätön todellisista oloista ja lainsäädäntö kyvytön todellisiin parannuksiin — joskus saattoi syynä kireyteen olla myös ”väärä luulo varallisuuden voimasta tehdä ihmisiä onnelliseksi”. Viipurin Utiset tervehtikin menestyksen toivotuksin tietoa siitä, että Viipurissa oli

²⁴ Turun klassillisen lyseon opettajain nimikirja TMA.

²⁵ Östra Finland 4.2.1887.

²⁶ Suomen työväen alpumi 1898 s. 41.

²⁷ Viipurin Kansallisen Seuran säännöt, Senaatin päätöstaltio 1887 I. osa s. 935 VA.

²⁸ Viipurin Utiset 23.2.1887.

²⁹ Viipurin työväenyhdistyksen säännöt. Östra Finland 4.2.1887.

³⁰ Maisteri Elim af Hällström osallistui suomalaisen puolueen ”kansallismielisten” kokoukseen 1896. Pöytäkirja kansallismielisten kokouksesta 1896.

ryhdytty toimiin työväenyhdistyksen perustamiseksi.³¹

Viipurin Työväenyhdistys vastasikin alussa lehden toivomuksia. Sen säännöt olivat täysin wrightiläisen työväenliikkeen periaatteiden mukaiset. Yhdistyksen tarkoituksena oli kartuttaa jäsentensä, Viipurin ammattityöläisten, ammatillista ja yleistä sivistystä. Ohjelmaan kuuluivat luennot hyödyllisistä aiheista ja jalostuttavat huvit. Työläisten toimeentulon parantamiseksi aiottiin edistää säästö-, sairas- ja eläkekassoja sekä ravinto-, asunto- ja ammattiyhdistyksiä. Erikoisuutena, ehkä af Ursinin ansiosta (hän suositteli työnvälitystoimintaa myöhemmin usein), oli sääntöjen mukaan aikomuksena "välittää paikansaantia työntekijöille ja apulaisten hankintoja työntteettäjille".³² Säännöt vahvistettiin maaliskuussa 1888, jolloin yhdistyksen toiminta alkoi "pikkuporvarillisella näpertelyllä", niin kuin yhdistyksen historiikissa määriteltiin.³³

Viipurin Työväenyhdistyksessä af Ursin ei ehtinyt juuri lainkaan toimia, sillä vielä samana vuonna 1888 hän muutti Turkuun. Viipurista af Ursin olisi ollut valmis lähtemään jo edellisenä vuonna "kaikkien sikäläisten rettelöiden ja repeilysten jälkeen",³⁴ kuten hänen ystävänsä Kaarlo Forsman kuvaili. Toistakymmentä vuotta myöhemmin af Ursin kertoi joutuneensa lähtemään Viipurista, koska oli "aina rakastanut itsenäisyyttä ja vapautta sekä vihannut sortoa".³⁵ Koska on katsottu af Ursinin näissä riitaisuuksissa joutuneen kärsimään suomenmielisyytensä, virkavaltaisuuden vastustamisen, "suoran luonteensa ja vakaumuksellisen oikeudentuntonsa" (Oittinen) tms. takia,³⁶ on syytä kuvailla tätä aikoinaan huomiota herättänyttä riitajuttua af Ursinin ja Viipurin Suomalaisen lyseon v.t. rehtori G.W. Wallen välillä.

N.R. af Ursin ei ollut tyytyväinen Wallen toimintaan lyseon rehtorina. Hän ja toinen koeajalla ollut lehtori E.J. Sourander kutsuivat yksityisesti kokoon joukon koulun opettajia, tavoitteena oli saada kouluun uusi rehtori. Sourander ja af Ursin lähtivät sitten Helsinkiin esittääkseen kouluylihallitukselle ja kirkollisiasiain toimituskuntaa johtaneelle senaattori Yrjö-Koskiselle valituksensa. Kouluylihallituksen tarkastajan koulussa pitämässä tarkastuskokouksessa af Ursin

³¹ Viipurin Uutiset 16.3.1887.

³² Viipurin työväenyhdistyksen säännöt.

³³ Viipurin työväenyhdistys r.y. 40 vuotisajan . . . s. 8.

³⁴ Kaarlo Forsman af Ursinille 24.4.1887, af Ursinin kokoelma TA.

³⁵ Suomen työväen alpumi 1898 s. 40.

³⁶ Tällaisia käsityksiä esitetään mm. teoksissa Oittinen 1943 s. 15; Koivisto s. 158; Kymmen vuotta . . . s. 29; N.R. af Ursin, Suomen työväen . . . s. 9; Kuopala s. 198; Kansallinen elämäkerrasto V s. 515.

esitti syitä siihen, miksi ei ollut tyytyväinen Walleen, vaan halusi tilalle tohtori Forsmanin. Syynä oli osaksi se, että Forsman oli hänen läheinen ystävänsä, osaksi se, että Forsmanin kanssa af Ursinin mielestä saattoi ylläpitää tieteellistä elämää ("underhålla ett vetenskapligt lif").³⁷

Koulun opettajien keskuudessa tunnettiin v.t. rehtori Wallea kohtaan tyytymättömyyttä melko yleisesti. Mutta riita kärjistyi juuri af Ursinin ja Wallen välillä lähinnä henkilökohtaisista syistä. Tämän riidan kehittymistä seurattiin Viipurissa hiukan huvittuneina. Kun af Ursinin Wallea vastaan nostamaa kunnianloukkausjuttua alettiin käsitellä raastuvanoikeudessa, paikalliset lehdet kuvasivat sitä "mainioksi jutuksi" tai "sorglustig sag". Walle nosti puolustukseensa af Ursinia vastaan vastakanteen herjauksesta.³⁸

Ainoa mainittava riidan aihe näiden kahden välillä oli ollut kysymys opettajien eläkekassan johtokunnan jäsenten vaalista. Lehtorit af Ursin, Sourander ja Lassila olivat vaatineet, että vaali oli entiseen tapaan suoritettava suomalaisessa eikä ruotsalaisessa lyseossa. Walle tulkitasi asetuksia ja uusia kiertokirjeitä toisin päin selittäen muuten toimivansa laittomasti. Muuten Walle ja af Ursin riitelivät jokseenkin vähäpätöisistä asioista, joiden yhteydessä Walle oli af Ursinia nimittellyt narrimaiseksi. Oli esimerkiksi riideltä Wallen af Ursinille antamasta työtodistuksesta, josta oli puuttunut sinetti ja af Ursinin siihen vaatima luonnehdinta viran hoidosta "taidolla", minkä vuoksi af Ursin oli katsonut sen laillisesti kelpaamattomaksi ja palauttanut mitätöitynä. Tai riideltiin tittelleistä, af Ursin oli välien kiristyttyä vaatinut että maisteri Wallen oli puhuteltava häntä tohtoriksi. Wallen toiminta osoitti af Ursinin mielestä "järjestelmällistä, jatkuvaa pyrkimystä kunnian loukkaamiseen ja herjaamiseen sekä persoonani vaiminmiseen".³⁹

Tämä tyypillinen pikkukaupungin kunnianloukkausriita päättyi niin kuin sellaiset usein päättyvät: kumpikin osapuoli luopui kanteestaan.⁴⁰ Näin helpolla af Ursin ei kuitenkaan jutusta selvinnyt. Kouluylihallitus nosti puolestaan syytteen af Ursinia ja Souranderia vastaan. He olivat sivuuttaneet valitusten käsittelystä säädetyn järjes-

³⁷ Senaatin päätös 1.3.1888, senaatin päätöstaltio 1888 1. osa s. 458 VA. Östra Finland 5.3.1887. af Ursinin ystävä Kaarlo Forsman oli aikonut hakea Viipurista samaa virkaa kuin af Ursin, mutta oli luopunut tästä af Ursinin hyväksi. He olivat olleet samaan aikaan Saksassa. K. Forsman af Ursinille 9.12.1884, af Ursinin kokoelma TA.

³⁸ Östra Finland 5.3.1887. Viipurin Uutiset 5.3.1887.

³⁹ Östra Finland 5.3.1887.

⁴⁰ Viipurin Uutiset 26.3.1887.

tyksen (mm. opettajien muodostaman kouluneuvoston) sekä poistuneet luvatta virkapaikaltaan ja laiminlyöneet viranhoidon. He olivat esiintyneet loukkaavasti v.t. rehtori Wallea kohtaan jne. Kouluylihallitus päätti olla myöntämättä heille oikeutta saada virkansa vakinaistetuksi ja ehdotti heidän erottamistaan. Senaatti vahvisti tämän.⁴¹

Suomalaisuustistelusta ei af Ursinin ja Wallen riidassa ollut kysymys. Opettajien eläkekassan vaalia koskevassa erimielisyydessä af Ursinin motiivit olivat kyllä kielipoliittisia. Kun vastapuoli Walle kuitenkin oli tunnettu suomenmielinen⁴² ei hänen kantansa takana voinut olla ruotsinkielen suosiminen.

N.R. af Ursin ei joutunut kärsimään siksi, että oli yrittänyt vastustaa "virkavaltaisuutta" ts. saada toisen rehtorin. Syynä oli se, että harkitsemattomalla tavalla asiaa ajaessaan hän laiminlöi virkansa hoitamisen ja poistui luvatta virkapaikaltaan. Huolimatta tästä sekä laissa säädetyn virkatien ohittamisesta (yhteensä kolme virkavirhetä) af Ursin ym. saivat kuitenkin tarkastuksen kouluun, mikä osoitti melkoista joustavuutta ylimmältä "virkavallalta", Yrjö-Koskiselta. Tarkastuksessa af Ursin pilasi asiansa esittämällä rehtorin vaihdon perusteeksi aivan henkilökohtaisia syitä ja loukkaavia lausuntoja.

Kun 34-vuotias af Ursin siirtyi Viipurista 1888 Turun ruotsalaisen klassillisen lyseon lehtoriksi, aluksi tilapäiseen, vuoden kuluttua vakinaiseen virkaan, lieenee hänelle jo selvinnyt, että loppuelämä kuluisi oppikoulun lehtorina eikä yliopiston professorina. Antiikin historialta ja klassisilta kieliltä ei siis näyttänyt enää olevan paljoa odotettavissa — vaikkei af Ursin kokonaan luovuttanut, vielä 1892 ja 1895 hän mm. julkaisi näiden alojen teoksia⁴³ — joten af Ursin käänsi huomionsa ympäröivään yhteiskuntaan. Viipurissa af Ursin piti talvella 1886—1887 sarjan tilasto- ja taloustieteestä, johon oli aiemmin Haminan kadettikoulussa joutunut perehtymään.⁴⁴

Wrightiläinen työväenliike oli tällöin voimakkaasti järjestäytymässä. 1880-luvun puolivälistä vuosikymmenen loppuun kaikkiin maakunnallisiin keskuksiin perustettiin wrightiläinen työväenyhdistys säätyläisten, ammattityöntekijöiden ja käsityöläisten aloitteesta.⁴⁵ Wrightiläiseen työväenliikkeeseen liittynyt af Ursin oli maailmanku-

⁴¹ Senaatin päätös 1.3.1888, Senaatin päätöstaltio 1888 1. osa s. 458 VA.

⁴² Ks. luku 2.1. Walle oli Viipurin Suomalaisen seuran johtokunnassa. 1890-luvulla hän osallistui suomalaisen puolueen toimintaan. Östra Finland 26.1.1887. Pöytäkirja kansallismielisten kokouksesta 1896.

⁴³ af Ursin, *De limitatione Romana expositio*, Åbo 1892 ja *Om uttalet af latinet, öfversiktlig framställning*, Åbo 1895. Ks. myös *Tidskrift av Pedagogiska föreningen* 1891 s. 334, 355, 409; 1897 s. 299.

⁴⁴ Östra Finland 31.12.1886, 15.1.1887, 23.4.1887.

⁴⁵ Soikkanen 1975 s. 27.

valtaan edelleen snellmanilainen idealisti. Mutta työväenliike, yhteiskunnalliset epäkohdat ja taloudelliset kysymykset, joita Suomen lehdistö oli 1870-luvulta ja Yrjö-Koskisen kuulusta kirjoituksesta lähtien yhä suuremmassa määrin esitellyt,⁴⁶ olivat lopulta alkaneet kiinnostaa myös af Ursinia.

3.2 Turun Suomalaisen Seuran puheenjohtajana

Kunnianhimoinen nuorehko — ehkä vähän turhautunut — filosofian tohtori N.R. af Ursin kohdisti Turkuun muutettuaan tarmonsensa ensin Turun Suomalaiseen Seuraan. Vuodessa hän sananmukaisesti kaappasi vallan Suomalaisessa Seurassa. Siinä vaiheessa kun af Ursin syksyllä 1888 tuli mukaan Suomalaiseen Seuraan, se oli kituliaasti elävä turkulaisten herrasmiesten ja käsityöläisten keskusteluseura, jonka lopettamista parhaillaan harkittiin. Turussa toimi myös Suomalainen Klubi, osittain samoin voimin kuin seura, myös af Ursin oli klubin jäsen. Jo marraskuussa 1888 af Ursin esiintyi seuran kokouksen aktiivisena sihteerinä.⁴⁷ Seuran johtokunta päättyi tammikuussa 1889 lopulta siihen, että seuran olemassa oloa voitaisiin jatkaa, ”varsinkin kun kaupunkiin on tullut uusia voimia, joita voitaisiin johtokuntaan valita”. Puheenjohtaja, tohtori A.W. Johnsson kyllä edelleen epäili, että seura on jo tehtävänsä tehnyt. Seuran virkistämiseksi muuan jäsen ehdotti sen yhdistämistä Suomalaiseen Klubiin. Mutta af Ursin ehdotti päinvastaista. Klubin oli liityttävä seuraan, koska hänen mielestään Suomalaisen Seuran oli kuljettava ”kansanvaltaisella eikä ylimysvaltaisella pohjalla”. Tämä kyllä merkitsisi, että muutamat ”epäluotettavat henkilöt” eroaisivat seurasta, mutta toisaalta klubista saataisiin seuraan käsityöläisiä ym. Keskustelu jatkui kiihkeänä eikä muuhun tulokseen päästy, kuin että seura päätettiin pitää hengissä.⁴⁸

Turun Suomalaisen Seuran puheenjohtajaksi af Ursin valittiin lähes yksimielisesti vuosijuhlassa 1889, johon osallistui toistakymmentä jäsentä. Puheenjohtajuudesta af Ursin oli ensin ajatellut kieltäytyä tai panna jonkun ehdon, mutta arveli kuitenkin tulevaisuuden kyllä

⁴⁶ Soikkanen 1961 s. 36—38.

⁴⁷ Turun Suomalaisen Seuran pöytäkirjat 22.9.1888, 24.11.1888, 23.2.1889 TMA. Koivisto s. 158.

⁴⁸ Turun Suomalaisen Seuran pöytäkirja 27.1.1889 TMA.

näyttävän, oliko hän sovelias toimeen. Uuden puheenjohtajan mukaan seuran ensimmäinen tarkoitus on "valtiollisuus" (seura ja klubi asettivat yhteisesti valtuustoehdokkaita), koska suomalaisuus oli "vielä oras, paljon on sen hyväksi tehtävä". Toinen seuran tarkoitus oli jäsenten huvitus, voitiin mm. keskustella asioista, joita seura "valtiollisesti" ajoi.⁴⁹ Seura ei poliittisesti suomalaisuudessaan ollut kovin jyrkkä, raatimiehen vaaleissa päädyttiin kannattamaan af Ursinin mukaan "sävyisämpää viikinkiä" eli ruotsalaismielistä ja valtuustovaaleissa saatettiin yhtyä liikemiesten ehdokaslistaan. Seuran toimintaan kuuluivat iltamat, rekiretket ja juhlat. Kokoukset pidettiin miellyttävästi ensin Suomalaisen Klubin huoneistossa ja sittemmin Phoenix-ravintolassa.⁵⁰

Huhtikuussa 1889, kun af Ursin oli ehtinyt olla seuran jäsen runsaat puoli vuotta, siitä puheenjohtajana pari kuukautta, päätettiin af Ursinin ehdotuksesta muuttaa seuran sääntöjä. Seuraavassa kokouksessa af Ursinilla oli jo esitettävänään sääntöehdotus, joka tyrmistyi seuran jäseniä. Osa seuran jäsenistä vaati otettavaksi koko päätöksen sääntöjen muuttamisesta uudelleen käsittelyyn, koska aiemmin siitä päättämässä oli ollut vain vähän jäseniä. Puheenjohtaja af Ursin kuitenkin ilmoitti, ettei anna puheenvuoroa kuin sillä ehdolla, että sääntöjä muutetaan. Tähän esitettiin tietysti jyrkkiä vastalauseita, ei ollut ennen nähty, "että puheenjohtaja olisi ottanut itselleen sellaisen vallan kuin nyt". Kun af Ursinin kanta ei muuttunut, herrat Westerling, työväenyhdistyksen puheenjohtaja, ja Johnsson, seuran entinen puheenjohtaja, poistuivat. Johtokunnan jäsen Hertzberg puolestaan kertoi, ettei ollut johtokunnassa ollut käsittelemässä näitä "häätisesti valmisteltuja" sääntöjä, koska af Ursin oli johtokunnan kokouspäivänä sanonut, ettei esillä ole tärkeitä asioita. "Se on valhe", vastasi af Ursin. Sääntöehdotuksen kriittinen kohta oli johtokunnan ja seuran välisen vallan uudelleenjakko. "Ylimysvaltaiseksi" luonnehditun ehdotuksen katsottiin johtavan siihen, että kaikki päätösvalta keskitettäisiin johtokunnalle, jolloin seura olisi vain kuin "lautapää härkä", aina johtokunnan "orja" ilman mitään päätettävää tai keskusteltavaa. Kun sitä paitsi "jo nyt puheenjohtaja oli ottanut sellaisen vallan, ettei johtokunnalla ollut mitään sanomista", niin käytännössä sääntöehdotus merkitsi vallan keskittämistä puheenjohtajalle. Puheenjohtaja af Ursin oli ainoa, joka puolusti sääntöehdotusta, tai niin kuin pöytäkirjan pitäjä täsmentää, puolusti itseään jokaista puhujaa vastaan.

⁴⁹ Turun Suomalaisen Seuran pöytäkirjat 24.11.1888, 5.2.1889, 10.2.1889 TMA.

⁵⁰ Turun Suomalaisen Seuran pöytäkirjat 3.3., 16.3., 9.4., 12.10., 2.11.1889 TMA.

Lopulta päätettiin valita komitea valmistelemaan uutta sääntöehdotusta.⁵¹

Syksyllä 1889 komitean, johon af Ursinkin kuului, laatimaa sääntöehdotusta puitiin pariin otteeseen. Kiistassa päädyttiin kompromissiin: Johtokunnan tekemistä tärkeistä päätöksistä oli tiedotettava seuran kokouksissa ja johtokunnan kokouksista alettaisiin pitää pöytäkirjaa. Kaikki vaalit seura ainakin pidätti itselleen.⁵² Tämä oli tällaisenaankin af Ursinille työvoitto.

Puheenjohtaja af Ursinkin ilmeisesti katsoi, että kyseessä oli taistelu ylimysvaltaa vastaan — mutta toisin päin kuin seuran jäsenet. Kun varapuheenjohtaja, rehtori M. Melander ilmoitti tehtyjen päätösten takia eroavansa, af Ursin katsoi periaatteellisen eron kulkevan siinä, että hän asettaa seuran ohjelmassa ensi sijalle kansanvaltaisuuden aatteen ja toiselle suomalaisuuden, Melander taas päin vastoin. Porthanin 150-vuotisjuhlassa af Ursin juhlapuheessaan lausui suoraan, että suomenmieliset ovat Turussa jakautuneet kahteen puolueeseen: ylimysvaltaiseen, jota Suomalainen Klubi edustaa, ja kansanvaltaiseen, jota Suomalainen Seura edustaa.⁵³

Päivälehden Turun kirjeessä kerrottiin suomalaisuuden tästä Turussa kärsineen, sillä af Ursinin puhetta oli kovasti paheksuttu, ”kiristelijä siellä täällä joku klubilainen hampaitaankin”. Kun vielä lehdistössä oli kerrottu puheen pahimmat paikat, riita oli valmis. Kirjoittaja asetui af Ursinin puolelle verraten tilannetta sananlaskuun totuudenpuhujasta, jolle ei yösijaa annettu. Valtuustovaaleissa sitten pian ilmeni, että riidasta hyötyivät ruotsinkieliset. Seuraavassa Turun kirjeessä kerrottiin suomalaisen puolueen olevan sammumaisillaan Turussa, vaikka Suomalaisen Seuran voimakas puheenjohtaja tekee parhaansa, mutta mitä hän voi, ”kun klubi kynsin hampain vastustaa”.⁵⁴

Mihin af Ursin tällä provosoivalla toiminnallaan pyrki? Se kansanvaltaisuus, jota hän sanoi edustavansa, oli vielä kovin epäselvä tavoitteiltaan (ks. s. 36). Muodollisesti puheenjohtajan valta seurassa kasvoi, mutta todellisen arvovaltansa Turun suomalaisten keskuudessa af Ursin oli vaarassa menettää. Ainakin hän joksikin aikaa lamaan-

⁵¹ Turun Suomalaisen Seuran pöytäkirjat 20.4., 4.5., 8.5.1889 TMA. Viimemainitussa kokouksessa esitettiin toisessakin asiassa vastalause puheenjohtaja af Ursinin menettelyä vastaan. Lehtori Sonck ilmoitti vastalauseensa siihen, että huvitoimikunnan kokous pidettiin aamupäivällä, jolloin hän oli koulussa. Tähän af Ursin vastasi vain, että Sonck oli kutsuttu kokoukseen, ei af Ursin voinut mitään sille, ettei Sonck tullut.

⁵² Turun Suomalaisen Seuran pöytäkirjat 14.9., 5.10., 1.12.1889 TMA.

⁵³ Turun Suomalaisen Seuran pöytäkirjat 2.11.1889, 16.11.1889 TMA.

⁵⁴ Päivälehti 25.1.1890, 8.3.1890.

nutti suomalaisten aktiivisuuden Turussa. Klubin ja seuran välit palautuivat af Ursinin erottua ennalleen ja v. 1894 riidat oli unohdettu siinä määrin, että af Ursin oli niiden yhteisen Runeberg-juhlan puhujana.⁵⁵

Suomalaisen Seuran puheenjohtajaksi ei af Ursinia enää vuonna 1891 valittu.⁵⁶ Suomalaisen Seuran jälkeen vuorossa oli Turun Työväenyhdistys.

⁵⁵ Aura 6.2.1894.

⁵⁶ Koivisto s. 159.

4 Turun Työväenyhdistyksen puheenjohtajana

4.1. Wrightiläinen työväenyhdistys

Suuria ja pieniä reformeja

Parin vuoden ikäiseen, täysin wrightiläiseen Turun Työväenyhdistykseen af Ursin liittyi 19.1.1889.¹ Maaliskuussa 1889 hänet valittiin yhdistyksen johtokuntaan, jonka kokouksiin hän kuitenkin alkoi osallistua vasta vuoden 1890 alusta.² Ensimmäisenä vuonna hänen toimintansa työväenyhdistyksessä oli vähäistä, hänhän keskitti voimansa Suomalaiseen Seuraan. Työväenyhdistyksen johtokunta kyllä valitsi heti af Ursinin, ilmeisesti oppiarvon ja ammatin vuoksi, alkeisopikurssien järjestämistä varten valitun komitean puheenjohtajaksi.³ Mutta vasta vuoden 1890 alusta, kun valtataistelu Suomalaisessa Seurassa oli ohi, af Ursin alkoi aktiivisesti toimia työväenyhdistyksessä.⁴

Työväenyhdistyksen varapuheenjohtajaksi johtokunta valitsi tamikuussa 1890 huutoäänestyksellä af Ursinin. Mikä heti antoi af Ursinille aiheen laatia pitkä vastalause moista vaalitapaa kohtaan, hän suosittelee sääntöjen mukaista suljettua lippuäänestystä.⁵ Puheenjohtajan, kruununvouti Westerlingin, sairauden vuoksi yhdistyksen johto jäi yhä enemmän varapuheenjohtaja af Ursinin huoleksi. Vakavasti sairana puheenjohtaja Westerling luopui tehtävistään syksyllä 1891, jonka jälkeen af Ursin käytännössä toimi puheenjohtajana. Vuoden 1892 alussa johtokunta valitsi — suljetulla lippuäänestyksellä — pu-

¹ Turun Työväenyhdistyksen jäsenluettelo TTYn A. Turun Työväenyhdistyksen säännöt 25.2.1887, Senaatin päätöstaltio 1887, 1. osa s. 363 VA.

² Turun Työväenyhdistyksen pöytäkirja (TTY:n pk.) 10.3.1889 TTYn A.

³ TTY:n johtokunnan pöytäkirja 9.3.1889. Turun Työväenyhdistyksen pöytäkirja 12.5.1889 TTYn A.

⁴ TTY:n johtokunnan pk. 4.1., 13.12.1890 TTYn A.

⁵ TTY:n johtokunnan pk. 19.1.1890, 25.1.1890 TTYn A.

heenjohtajaksi af Ursinin.⁶ Valintaa oli edeltänyt af Ursinin pieni vaalipropaganda. Raittiusyhdistys Taimen⁷ juhlassa joulun alla 1891 af Ursin puheessaan ensin vakuutti, että eri kansankerrosten olisi keskitettävä yleisissä asioissa voimansa ”yhteen mahtavaan yhdistykseen, jolla on yhteinen tarkoitusperä”, siten eri kansankerrokset ”voivat toisiinsa vaikuttaa ja yksipuolisuus vältetään”. Tärkeää oli kuitenkin muistaa, että tällöin tarvitaan ”taitavaa johtajaa”, ja oli siis syytä ”tarkoin punnita, kuka johtajaksi valitaan”. Työväenyhdistyksessä af Ursinilla oli jo ollut jotain kahnausta, ja hän puolustautui: ”Mutta kun hänet kerran on valittu, täytyy osoittaa hänelle luottamusta eikä saa käydä kaikkia hänen pienimpiäkin erehdyksiä morkkaamaan. Monella ei ole aavistustakaan, kuinka paljon vastuksia hänellä on voitettavina, kuinka monta yötä hän näitten takia on valvonut, kuinka kaikki asian vastustajat etupäässä ryntäävät häntä vastaan”.⁸ Näihin aikoihin Turun suomenmieliset pitivät työväenyhdistystä yhteistyökumppaninaan, joten ”asian vastustajia” saattoivat kielipoliittisista syistä olla ruotsinmieliset.

Työväenyhdistyksen johtokunnassa tulivat keväällä 1890 käsiteltäviksi Helsingin työväenyhdistyksen ehdottamaan yleiseen työväenyhdistysten kokoukseen laadittavat keskustelukysymykset. Varapuheenjohtaja af Ursin ehdotti seuraavia:

- ”1. Miten saadaan yhdysvaikutus eri työväenyhdistysten välillä maassamme vilkkaammaksi.
2. Tuleeko työväenyhdistysten tehokkaasti ottaa osaa valtiolliseen elämään, esim. vaaleihin.
3. Eivätkö työväenyhdistykset voisi suuressa määrässä vaikuttaa kansanopistojen perustamiseen.
4. Mitenkä voisi saada ammattiyhdistykset yhtymään varsinaisiin työväenyhdistyksiin haaraosastoiksi.”

Pitkän pohtimisen jälkeen johtokunta päätti lähettää nämä keskustelukysymykset vuodeksi 1891 suunniteltuun yleiseen kokoukseen. Mutta puuseppä Lehtisen ehdottamaa keskustelukysymystä ”eikö 10-tuntista työpäivää olisi saatava normaalityöpäiväksi” ei säätyläis-enemmistöinen johtokunta pitänyt tarpeellisena lähettää.⁹

⁶ TTY:n johtokunnan pk. 7.2.1891—6.1.1892. TTY:n pk. 25.10.1891 TTYn A.

⁷ Raittiusyhdistys Taimi oli Suomalaisen Seuran, Suomalaisen Klubin ja Turun Työväenyhdistyksen ohella Turun suomenmielisten järjestöjä. Koi-visto s. 160.

⁸ af Ursin, Pohja 1909 (1891) s. 15—16. TTY:n pk. 27.9.1891 TTYn A.

⁹ TTY:n johtokunnan pk. 15.2., 22.2., 23.8., 11.10.1890 TTYn A. Ensimmäisen työväenyhdistysten edustajain kokouksen pöytäkirja, liite: Yhteenveto ensimmäisen (kielletyn) työväenkokouksen keskustelukysymyksiin tulleista vastauksista s. 60.

Nämä af Ursinin ehdotukset, jotka tärkeysasteeltaan olivat epäsuhtaisia, kuvaavat hyvin sekä wrightiläistä työväenliikettä että af Ursinin vastaisia kiinnostuksen kohteita. Erityisen omaperäisiä ne eivät olleet. Kansanopistoja oli Suomeen jo alettu perustaa ja ammattiosastoja oli jo pitkään perustettu työväenyhdistysten yhteyteen.¹⁰ Äänioikeus, yhdistysten yhteistoiminta ja ammattiosastojen perustaminen esiintyivätkin vuodeksi 1891 suunnitellun mutta sittemmin kielletyn työväenkokouksen keskustelukysymyksinä. Työväen koulutustason parantamiseksi näissä keskustelukysymyksissä huomio kiinnitettiin kansakoulun saamiseen yleiseksi pohjakouluksi, ammattiopetukseen, kursseihin jne., mutta ei af Ursinin ehdottamiin kansanopistoihin.¹¹

Sosiaalipoliittisissa kysymyksissä wrightiläisen työväenliikkeen perusta oli valtiotalismismissa, jota varsinkin johtohenkilöt kannattivat.¹² Niin wrightiläisen työväenyhdistyksen johtajia kuin af Ursin olikin, hän edusti vielä 1890-luvun ensipuoliskolla perinteistä liberaalistista ”hyväntekeväisyyspolitiikkaa” vaikka tunsikin valtiotalismia. Juuri af Ursinin johtajakauden alussa oli Turussa taloudellisen laman vuoksi paljon työttömiä ja puutteenalaisia. Syksyllä 1892 ja alkuvuodesta 1893 työväenyhdistys järjesti työttömyyden vuoksi kaksi yleistä kokousta. Ensimmäisen kokouksen puheenjohtaja af Ursin avasi kysymällä ensin, onko työttömyyttä olemassa ja jos on niin missä määrin. Useat vakuuttivat, että työttömyys oli suuri varsinkin ulkotyöläisten ja rakennustyöläisten keskuudessa. Kokous päättyi ehdottamaan mm. kaupungin rakennustoiminnan lisäämistä, mitä lokakuussa pidetyn uuden kokouksen jälkeen pyydettiin valtuustolta.¹³ Työväenyhdistyksessä puheenjohtaja af Ursin esitti työttömyyden ja puutteen vain vaikeuduttua syksyllä 1892 uusia keinoja auttaa työväkeä. Hänen ehdotuksestaan päätettiin sanomalehdissä julkaista kehoitus, että yleisö lähettäisi vaatteita yhdistykselle, joka jakaisi ne edelleen köyhille ja tarvitseville. Toimenpiteen hyöty lienee ollut vähäinen, sillä työväenyhdistys ei enää kahta vuotta myöhemmin ryhtynyt mihinkään toimiin af Ursinin ehdotettua, että joku yksityinen alkaisi myydä vanhoja vaatteita varattomille. Johtokunnan ehdotuksesta yhdistys päätti vuonna 1892 — niinkään säätyläisen hyväntekeväisyysideologian mukaisesti — järjestää iltamat Suomen nälkää näkevien hyväksi.¹⁴

¹⁰ Soikkanen 1961 s. 41—42.

¹¹ Ensimmäisen työväenyhd. ed. kok. pöytäkirja, liite s. 51—55.

¹² Soikkanen 1975 s. 19—20.

¹³ Sanomalehtileike 16.1.1892 TTY:n johtokunnan pk., tammikuun 1893 TTYn A. Turun Työväen Yhdistyksen vuosikertomukset 1892—1893 s. 5—6. TTY:n pk. 2.10.1892, 12.2.1893 TTYn A.

¹⁴ TTY:n pk. 3.1., 16.10.1892, 27.4., 16.9.1894 TTYn A.

Työväenyhdistys päätti syksyllä 1892 faktori Salmisen ehdotuksesta varottaa tulemasta maaseudulta Turkuun työnhakuun. Kahta vuotta myöhemmin päätettiin af Ursinin ehdotuksesta suorastaan kieltää maaseudun työläisiä tulemasta Turkuun. Jos yhdistys olisi vakavasti pohtinut puuseppä Lehtisen vuonna 1890 ehdottamaa kysymystä siirtolaisuuden ja kaupunkiin muuton syistä, ei näin karkeisiin toimiin ehkä olisi ryhdytty.¹⁵

Työväenyhdistys kääntyi af Ursinin välityksellä hätäaputoimikunnan puoleen alkuvuodesta 1893, kun puute paheni.¹⁶ Kaupungin säätyläisten syksyllä 1892 muodostamaan hätäaputoimikuntaan (puheenjohtaja vapaaherra von Troil ja jäseninä senaattori, kapteeni, vankilanjohdaja, pastori, "rouvia") af Ursin valittiin tilintarkastajaksi ja hän osallistui toimikunnan kokouksiin. Tämä hätäaputoimikunta edusti yläluokan hyväntekeväisyyttä perinteisimmillään: Varakkaiden keskuudessa suoritettiin rahankeräys, josta saadut varat ensin päätettiin osittain jakaa suoraan mm. työkyvyttömille, osittain käyttää työttömien tekemien käsitöiden yms. ostamiseen. Vaivaishoidon johtaja selvitti ensiksi, onko hakija todella avun tarpeessa ja sen jälkeen hätäaputoimikunta vielä kävi hakijan kotona varmistumassa köyhyydestä. Raha-avun antaminen lopetettiin melkein heti joten käsitöiden osto — käsityöläisiltä, jotka pystyivät todistamaan huonon menekin — ja ruoka-annokseen oikeuttavat poletit jäivät ainoiksi avustusmuodoiksi. Kerätyistä rahoista säästyikin huomattava osa. Tilintarkastajan, työväenyhdistyksen puheenjohtaja af Ursinin panos hätäaputoimikunnan työhön oli ehdotus siitä, että toimikunta alkupe räisen aikomuksensa mukaan ryhtyisi myös välittämään työtä. Työnvälitystoiminta ei kuitenkaan menestynyt, sillä vain yksi hakija sai sen kautta työtä.¹⁷ N.R. af Ursinin vuosikymmeniä myöhemmin esittämä väite, että hän 1890-luvun alussa oli jo selvä sosialisti (ks. s. 38), on ristiriidassa näiden hyväntekeväisysharrastusten kanssa.

Perinteisen liberalismiin sanoin af Ursin vastusti vuonna 1892 pakollista sairausvakuutusta. Senaatin asettaman komitean enemmistö oli kannattanut vapaaehtoista, vähemmistö pakollista vakuutusta. Työväenyhdistyksessä esittämässään lausunnossa af Ursin totesi pakollisen työväenvakuutuksen aatteen perustuvan valtiotalismien oppiin. Tämä oli af Ursinin mukaan monessakin suhteessa hyvä, mut-

¹⁵ TTY:n pk. 2.10.1892, 21.10.1894. TTY:n johtokunnan pk. 23.8.1890 TTYn A.

¹⁶ TTY:n pk. 12.2., 5.3.1893 TTYn A.

¹⁷ Aura 6.12., 30.12.1893, 17.1.1894. Turun kaupungin hätäaputoimikunta 1893—1894 TMA.

ta sen tulee rajoittua vain siihen, että valtiolle myönnetään ”täydellisempi” määräämisoikeus yksityisen kansalaisen ja kansanluokkien toimiin vain silloin, kun nämä voivat vahingoittaa muita. Varsinkaan ”nykyaikana valtion vaikutusvaltaa yksityisten kustannuksella ei ole laajennettava”. Lisäksi af Ursin totesi, että ”pakollisessa vakuutuksessa saavat ahkerat ja huolelliset työmiehet maksaa laiskoja ja huolettomien laiminlyömiset, koska nämä etupäässä turvautuvat teeskenneltyyn sairauteen”. ”Periaatteellisesti” hän ei voinut hyväksyä pakollisuutta.¹⁸ Samoin perustein af Ursin vastusti pakollista sairausvakuutusta seuraavana kesänä 1893 pidetyssä työväenyhdistysten ensimmäisessä edustajain kokouksessa. Siellä hänen kantansa hävisi (ks. s. 82). Turun Työväenyhdistyksen hän sai taakseen.¹⁸

Wrightiläisen työväenliikkeen politiikan mukaisesti¹⁹ Turun Työväenyhdistys harrasti af Ursinin johtajakauden alussa erilaisia yleishyödyllisiä toimia, kuten kansansivistystä ja säästäväisyyttä. Ohjelmassa olivat luonnollisesti myös työpäivän lyhentäminen ja äänioikeuden laajentaminen, joiden yleensä juuri toivottiin estävän sosialismin leviämisen työväestön keskuuteen.

Opetustoiminnan järjestäminen oli af Ursinin ensimmäisiä luottamustehtäviä työväenyhdistyksessä. Keväällä 1889 alettiin ylioppilas Eklundin ja af Ursinin ehdotusten pohjalta suunnitella luentosarjoja ja alkeiskursseja.²⁰ Yhdistyksen opetustoiminta nautti Turun säätyläisten suosiota, jo ensimmäisestä toimintavuodesta 1889 lähtien Turun Säästöpankki, kaupunginvaltuusto ja sittemmin myös Anniskeluyhtiö tukivat toimintaa taloudellisesti. Opetusvaliokunnan pitkäaikaisena puheenjohtajana toimi af Ursin. Luentojen ja alkeiskurssien aiheet sivusivat vain harvoin työväenliikettä, uskonnolliset ja raamatulliset luennot olivat yleisiä, vielä vuonna 1896 oli mm. kirkkohistoria oppiaineena. Puheenjohtaja af Ursin oli ainoita, joka käsitteli yhteiskunnallisia kysymyksiä. Vuonna 1891 hän luennoi äänioikeudesta sekä työnantajista ja työntekijöistä, vuonna 1892 valtiopäivistä ja Suomen perustuslakien merkityksestä, vuonna 1893 työpalkasta ja työajasta sekä työväen vakuutuksesta.²¹ Kurssit ja luennot olivat Turussa suosittuja, mutta osanottajien joukossa oli vähän työväenyhdistyksen jäseniä, ruotsinkielisten kansanopistokurssien osanottajat olivat lähes yksinomaan säätyläisiä. Yhdistyksessä oltiin vielä vuonna 1893 sillä

¹⁸ TTY:n pk. 18.12.1892, af Ursinin lausunto TTYn A. Työväen kalenteri 1893, liite s. 59.

¹⁹ Soikkanen 1975 s. 19.

²⁰ TTY:n pk. 20.1., 22.4.1889 TTYn A.

²¹ Hellsten s. 24—25. Aura 22.3.1894. Työväen kalenteri 1897, liite s. 50. Turun Työväen Yhdistyksen Vuosikertomukset 1892—1893 s. 18, 53.

kannalla, että tieto "on se taikavoima, joka kohottaa työmiehen tasa-arvoon muiden kansalaisten kanssa".²² Työväen keskuudessa kursien ja luentojen merkitys lienee kuitenkin ollut pikemminkin yleisivistävä kuin yhteiskunnallisesti herättävä. Yleisesti opetustoiminnan suosio epäilemättä kohotti af Ursinin arvostusta Turussa.

Lastentarhan perustaminen kuului myös yleisesti hyväksyttyihin työväenyhdistyksen toimiin. Yhdistyksen kokouksessa huhtikuussa 1892 af Ursin kertoi kansakouluntarkastaja Veckmanin huomauttaneen hänelle, että yhdistyksen huoneistossa sopisi toimeenpanna lastentarha, joka mm. Helsingissä kuului olleen suosittu. Yhdistyksen pyynnöstä Veckman laati asiasta lausunnon. Vuoden 1893 lopussa pidettiin perustava kokous, jossa lastentarhan johtokunnan puheenjohtajaksi valittiin af Ursin. Varoja saatiin Säästöpankilta, kaupunginvaltuustolta, Anniskeluyhtiön voittorahoista ja työväenyhdistyksen pitkäaikaiselta suosisijalta, tehtailija Fredric von Rettigiltä.²³ Vuonna 1894 lastentarha aloitti toimintansa. Lastentarhan suosio lisääntyi vuosi vuodelta. Toiminta oli järjestetty tuolloin muodissa olleen ja af Ursinin suuresti ihaileman Fröbelin mallin mukaan.²⁴ Fröbel oli kehittänyt af Ursinin niinikään ihaileman Pestalozzin filantrooppisia kasvatusperiaatteita, joissa yksilön luonteen kasvatus nähtiin keinona ihmiskunnan uudistumiseen ja joihin sisältyi rationaalisuuden vastaisia piirteitä.²⁵ Pestalozzissa af Ursin näki "ihmiskunnan uudistajan", jolla oli "kunniasija työväen suurten miesten joukossa". Lastentarhassa annetun kasvatuksen päämääräksi af Ursin kuvasi "siveellisen luonteen luomisen" ja lasten totuttamisen työhön, "uuden ihmispolven jalostuttamisen". Sitä paitsi lastentarhassa työskentelevät naiset oppivat hänen mukaansa näin toimimaan vähävaraisten kansalaisten hyväksi.²⁶

Puheenjohtaja af Ursinin aloitteesta työväenyhdistys mm. perusti "nauttimusyhdistyksen", kulutusosuuskunnan.²⁷ Hän oli aloitteen tekijänä myös Turun Säästöpankin yhteyteen perustettavan eläkekasosan osalta. Ehdotus kariutui Säästöpankin penseyteen. Työväenyhdistys perusti sitten v. 1895 keskuuteensa säästökassan. Jo vuonna 1893

²² Työväen kalenteri 1893, liite s. 57. Aura 9.2.1894. Turun Työväen Yhdistyksen Vuosikertomukset 1892—1893 s. 32. TTY:n Puhuja- ja Keskust.seuran pk. 2.12.1894 KA.

²³ TTY:n pk. 18.4.1892, 7.1.1894. TTY:n johtokunnan pk. 15.10.1893 TTYn A. Hellsten s. 30—31.

²⁴ Työväen kalenteri 1895, liite s. 52, 1896, liite s. 43—44, 1897, liite s. 50.

²⁵ Ringer s. 18—19.

²⁶ Työväen kalenteri 1897, 1898 s. 51. af Ursin, Työväenkysymyksiä I 1897 s. 54—55.

²⁷ TTY:n pk. 13.10.1895, 20.12.1896 TTYn A.

Turun Työväen yhdistyksen johto todennäköisesti v. 1893. N.R. af Ursin istuu pöydän takana. TA

puuseppä Wessman oli ehdottanut ns. työväen pankin eli lainakassan perustamista. Yhdistyksen mielestä säästäväisyys oli "ainoa tie, joka voi viedä työmiehen jonkunlaiseen varallisuuteen ja riippumattomuuteen".²⁸

N.R. af Ursinin monet uudistusehdotukset koskettelivat kirjavia ja osin vähäpätöisiä kysymyksiä. Hänen ensimmäisiä ehdotuksiaan olivat yhdistyksen kirjaston perustaminen ja työväen keittiön (osakeyh-tiön) aikaansaaminen Turkuun. Vähäpätöiseltä parannukselta vai-kuttaa af Ursinin suositus, että yhdistys hankkisi kunnallisverotuksen neuvonantajan. Vuonna 1890 hänellä oli erikoinen vaatimus: Työ-väenyhdistyksen oli ehdottomasti järjestettävä yleistä naisvoimiste-lua. Joku tosin epäili, että tällaiseen harrastukseen saataisiin vain "n.k. hienompia naisia". Näiden osallistumista af Ursin piti hyvin tär-keänä sekä kustannusten peittämiseksi että muiden haittojen välttä-miseksi. Silti hänen mukaansa voimisteluopetuksen ensisijaisena

²⁸ TTY:n pk. 9.4.1893, 2.12.1894, 25.3.1896. TTY:n johtokunnan pk. 30.3.1895
TTYn A. Työväen kalenteri 1895, liite s. 44—45 ja 1896, liite s. 42.

kohteena olivat tehtaissa työskentelevät naiset. Naisten saamiseksi mukaan af Ursin ehdotti myös ompeluseuran herättämistä uudelleen henkiin. Tämä ompeluseura kehittyi naisten alaosastoksi v. 1896.²⁹ Turun Työväenyhdistyksen toimissa oli af Ursinin myötävaikutuksella selvä 1880-luvun työväenyhdistysten ”sosiaalikonservatiivinen” (Soikkanen) leima.

Työolosuhteiden parannusyritykset olivat sentään myös mukana työväenyhdistyksen toimissa jäsentensä ”aineellisen ja henkisen edistymisen” hyväksi. Puuseppä Lehtinen oli jo vuonna 1890 noston kysymyksen 10 tunnin normaalityöpäivästä (ks. s. 48). Työväenyhdistys oli Helsingin mallin mukaan perustanut tilastokomitean keräämään tietoja epäkohdista. Tammikuussa 1893 pidetyissä kokouksissa valitettiin erityisesti työpäivän pituutta (useilla yli 14 tuntia) ja toivottiin 10-tuntista työpäivää. Leipurit, ompelijattaret ym. toivoivat myös yötyön lakkauttamista.³⁰ Heti perään 10-tuntista työpäivää toivottiin myös työväenyhdistyksen kokouksessa, jossa af Ursin selosti normaalityöpäivää ulkomailla. Faktori J.A. Salmisen ehdotuksesta pyydettiin Turun valtiopäivämiehiä 1894 ja uudestaan 1897 valtiopäivillä edistämään lakisääteistä 10 tunnin työpäivää. Myös Teollisuudenharjoittajien kokoukseen vuonna 1895 ja työväenyhdistysten toiseen edustajain kokoukseen vuonna 1896 esitettiin sama tavoite.³¹ Turun Työväenyhdistys edusti tässä silloisen työväenliikkeen yleistä linjaa. Helsingin työväenyhdistys esimerkiksi oli jo pitkään ollut radikaalimmilla linjoilla, jo vappuna 1890 se esitti toisen internationaalien ohjelman mukaisesti tavoitteeksi kahdeksantuntista työpäivää.³²

Työläisten palkkaus oli yllättävän vähän esillä työväenyhdistyksessä. Yhdistyksen tilastokomitea kyllä keräsi tietoja palkoista ja palkkaukseen oltiin tyytymättömiä muualla paitsi Rettigin tehtaissa ja kirjapainoissa. Saatettiin jopa todeta, että palkka ja työaika olivat ”hyvin kierossa suhteessa toisiinsa”.³³ Valtiopäivätoivomuksena esitettiin vuonna 1894 samaa palkkaa naisille ja miehille. Puheenjohtaja af Ursin ilmoitti vuoden 1895 alussa, että urakkapalkasta yleisissä töissä oli valitettu. Hän tiesi myös kertoa, että ulkomailla urakkapalkasta yhä enemmän luovuttiin. Hän otti urakkajärjestelmän uudestaan esille kahta vuotta myöhemmin, mutta yhdistys ei silloinkaan

²⁹ TTY:n johtokunnan pk. 21.2.1891, 29.3., 17.10.1891, 2.1.1892. TTY:n pk. 22.9., 20.10.1889, 14.9.1890, 2.10.1892, 29.11.1896 TTYn A.

³⁰ Turun Työväen Yhdistyksen vuosikertomukset 1892—1893 s. 37, 42.

³¹ TTY:n pk. 29.1.1893, 7.1.1894, 27.3.1896, 20.12.1896. TTY:n johtokunnan pk. 21.5.1893, 6.3.1895 TTYn A.

³² von Schoultz s. 79.

³³ Työväen kalenteri 1893 liite s. 59, 1894 liite s. 53.

ollut valmis kannanottoon. Vuonna 1897 yhdistys kyllä vaati puusepille parempia palkkoja. Sen ainoan kerran, vuonna 1896, kun af Ursin suoranaisesti esitti palkkoja korotettaviksi, hänen perustelunaan oli äänioikeus: Koska veroäyriperustetta ei Turussa ollut saatu muutetuksi, oli saatava työmiesten palkat kohoamaan ainakin sellaisiksi, että "heillä olisi yhden veroäyriin peruste ja siis äänivalta taattu".³⁴ Kun varakkailla kaupunkilaisilla saattoi kullakin parhaimmillaan olla jopa 25 ääntä, täytyi yhden äänen vaikuttaa melko epäolennaiselta perustelulta palkankorotuksille. Tämän enempää yhdistys ei työpalkkaa käsitellyt. Missä työn ja pääoman ristiriita selvimmin tuntui, siinä Turun Työväenyhdistys hitaimmin eteni.

Äänioikeuskysymyksessä Turun Työväenyhdistys oli 1890-luvun alkupuolella samalla kannalla suomenmielisten kanssa. Syksyllä 1889 yhdistys sai Jyväskylän työväenyhdistykseltä kirjeen, että siellä raastuvankokous oli työväenyhdistyksen pyynnöstä hyväksynyt 10 äänen ylärajan kunnallisissa ja valtiollisissa vaaleissa. Turkulaisille suositeltiin samaa menettelyä. Turun Työväenyhdistyksen johtokunta, myös af Ursin, katsoi kuitenkin, ettei tämä onnistuisi "nykyisten olojen vallitessa". N.R. af Ursin, vaikka periaatteessa piti äänirajoitusta suotavana, arveli yhdistykselle olevan enemmän vahingoksi kuin hyödyksi, jos se rupeaisi ajamaan kymmenen äänen rajaa. Työväen etuja voitiin af Ursinin mukaan yhtä hyvin valvoa siten että kaikki yhden-kahden äänen omistajat ottaisivat osaa vaaleihin, että "alhaisempi osa väestöä" luopuisi välinpitämättömyydestään. Monet muut puhujat sen sijaan pitivät äänimäärän rajoitusta välttämättömänä ja kiireellisenä. Mm. af Ursinin ehdotuksesta yhdistys sitten päätti vain lähettää muille työväenyhdistyksille kiertokirjeen yhteisen anomusehdotuksen laatimiseksi valtiopäiville.³⁵ 1890-luvulle tultaessa af Ursin ei siis suinkaan edustanut yhdistyksen jyrkintä siipeä äänioikeuskysymyksessä.

Suomalaista puoluetta edustanut ja aikoinaan radikaalina ylioppilaspoliitikkona tunnettu Lauri Kivekäs lupautui esittämään vuoden 1891 valtiopäivillä työväenyhdistyksen äänirajoitusanomuksen. Seuraavien vuoden 1894 valtiopäivien osalta af Ursin ehdotti työväenyhdistykselle, että se pyytäisi suomenmielistä Ernst Rönnbäckkiä (niinikään entinen radikaali ylioppilaspoliitikko) uudistamaan vuoden 1888 valtiopäivien äänioikeusanomuksen. Siinä esitettiin äänioikeutta kaikille niille työmiehille, jotka eivät olleet palkkaussäännön alaisia,

³⁴ TTY:n pk. 7.1.1894, 10.2.1895, 20.12.1896, 28.2., 23.5.1897 TTYn A.

³⁵ TTY:n johtokunnan pk. 9.5.1890. TTY:n pk. 20.10., 10.11.1889 TTYn A.

mutta ei esitetty ääniasteikon poistamista.³⁶ Rönnbäck kuitenkin kuoli ennen valtiopäivien alkua. Turun Työväenyhdistyksen ehdokkaat eivät siten olleet niiden lähes kolmenkymmenen valtiopäivämiehen joukossa, jotka kaikissa säädyissä vuonna 1894 esittivät tuloksetta porvaris- ja talonpoikaissäädyn vaaliuudistusta.³⁷ Aatelissäädystä ehdotuksen asiasta teki suomalaisen puolueen Thiodolf Rein Viktor Julius von Wrightin lämpimästi kannattamana. Herättää kummastusta, että Turun Työväenyhdistyksen puheenjohtaja af Ursin, joka sukunsa edustajana oli läsnä valtiopäivien loppupuolella aatelissäädystä, ei näillä valtiopäivillä tehnyt ehdotusta äänioikeuden laajentamisesta eikä edes käyttänyt puheenvuoroa asian puolesta.³⁸

N.R. af Ursinin johtama Turun työväenliike edusti reformipolitiikkassaan pitkään wrightiläisyyttä. Tosin aluksi puheenjohtaja af Ursin oli vielä ollut liberalismiin kannattaja. Mutta 1890-luvun puolivälissä hän oli päätenyt valtiososialismiin.

Puheenjohtajan linja

Työväenyhdistyksen yhteiskunnallinen tehtävä oli pitkään selkiintymätön. Kun turkulainen räätälimestari Eskola vuoden 1893 teollisuuskokouksessa Kuopiossa sanoi työnantajille olevan mahdotonta liittyä Turun Työväenyhdistykseen, piti yhdistys tätä niin ”arvoaan alentavana”, että se vaati Eskolaa julkisesti todistamaan väitteensä. Vuonna 1894 yhdistys teki päätöksen, että työnantajien ja työntekijöiden välille olisi saatava aikaan jonkinlainen yhdysside, vaikka näille olikin perustettava myös omat, erilliset yhdistyksensä. Puheenjohtaja af Ursin oikein painotti syksyllä 1892, että kaikissa asioissa oli yritetty asettua niin tasapuoliselle kannalle kuin mahdollista, yhdistykseen liittymisessä ei siis kenelläkään pitänyt olla mitään pelättävää.³⁹

Työväenyhdistyksen ideologian selkiytymättömyys 1890-luvun puoleen väliin asti näkyy silmiinpistävästi myös niissä ehdotuksissa, joita puheenjohtaja af Ursin teki yhdistyksen jäsenmäärän ja varallisuuden kasvattamiseksi. Ensimmäinen af Ursin ehdotti vuonna 1892, että yhdistys saadakseen jäsenlukunsa lisääntymään tekisi sopimuksen jonkun kauppiaan kanssa siitä, että tämä myöntäisi määräprosentin alennusta yhdistyksen jäsenille, jotka sitoutuisivat puolestaan asiak-

³⁶ TTY:n johtokunnan pk. 18.1.1891. TTY:n pk. 29.1.1893 TTYn A. Juva 1950 s. 302—305. Borgarståndets protokoll vid landtdagen 1888 I s. 188—189.

³⁷ Aura 24.11.1893. Asiakirjat valtiopäiviltä 1894 V, anomusmietintö n:o 43.

³⁸ Ridderskap och Adel's Protokoll vid landtdagen 1894 I s. 222—223, III s. 1493, 1593.

³⁹ TTY:n pk. 15.10.1893, 22.4.1894. TTY:n johtokunnan pk. 4.9.1892 TTYn A.

kaiksi. Kauppiaat suhtautuivat tähän kuitenkin vastahakoisesti.⁴⁰

Seuraavana vuonna 1893 af Ursin ehdotti useaan otteeseen, että käännätyttäisiin työnantajien ja säätyläisten puoleen kehottaen näitä liittymään vapaajäseniksi ja vuosijäseniksi yhdistykseen, hän laatisi listan kyseeseen tulevista henkilöistä. Tällaisten vapaajäsenten ottamista vastustettiin. Nahkuri Jokinen arveli kehotuksen aiheuttavan sekaannusta ja hajaannusta. Sitä paitsi tavalliset vanhat jäsenet jou-
tuivat maksamaan täyden jäsenmaksun. Vuonna 1893 yhdistykseen liittyi af Ursinin mukaan ilahduttava määrä säätyläisiä.⁴¹ Puheenjohtaja af Ursin ei vieläkään ollut tyytyväinen, vaan vuosikokouksessa 1894 päätettiin hänen ehdotuksestaan sanomalehdissä kehottaa säätyläisiä liittymään yhdistykseen, jotta sen toiminta vilkastuisi. Seuraavana vuonna saatettiin todeta mm. kaupungin molempien pormestareiden ja useiden säätyläisten kuuluvan yhdistykseen. Vastaavansuomalaisen työläisille osoitetun lentolehtisen katsottiin olleen ratkaisevan jäsenmäärän ripeälle kasvulle.⁴² Vielä vuonna 1896, jolloin Turun Työväenyhdistys koko maan työväenliikkeen tavoin radikalisoitui irti suomalaisuusliikkeestä, työväenyhdistys vetosi säätyläisiin. Vetoomuksessa käännettiin ”nöyrimmästi” sivistyneimpien kansalaisten puoleen, että nämä liittymällä työväenyhdistykseen edistäisivät ”syvien rivien kohottamista” ja samalla ”isänmaan todellisia etuja”. Allekirjoittajina oli tohtori af Ursinin lisäksi pankinjohtaja, poliisimestari, kunnallisneuvos, kauppaneuvos jne.⁴³ Työväenyhdistyksen johtokunta olikin jatkuvasti säätyläisvaltainen. Esimerkiksi syksyllä 1893 oltiin työnjohtaja Jokisen erottua tilanteessa, jolloin johtokunnassa ei ollut edes sääntöjen määräämää työntekijöiden edustajaa. Varapuheenjohtajana toimi af Ursinin puheenjohtajakaudella ensin pari maisteria, vuonna 1895 tehtävään valittiin tohtori Melander (lyseon rehtori) ja hänen jälkeensä opettaja J.K. Kari.⁴⁴

Yhdistyksen talouden kohentamiseksi järjestettiin mm. af Ursinin esityksestä naamiaisia, iltamia ja arpajaisia. Näitä tilaisuuksia oli niin usein, että von Wright katsoi aiheelliseksi esittää Turun työmiehille paheksumisensa, juhliminen ei sopinut yhdistykselle, jolla oli vakava päämäärä. Tässä valossa vaikuttaa vähän hurskastelulta se af Ursinin

⁴⁰ TTY:n johtokunnan pk. 6.4.1892, 26.2.1892 TTYn A.

⁴¹ TTY:n johtokunnan pk. 7.5.1893, 1.10.1893, 24.2.1895. TTY:n pk. 29.10.1893 TTYn A.

⁴² TTY:n pk. 7.1.1894, 23.5.1895 TTYn A. Työväen kalenteri 1894, liite s. 51.

⁴³ Vetoomus päivätty 18.5.1896 TTYn A. Turun Työväenyhdistyksen jäsenluettelo... TTYn A.

⁴⁴ TTY:n johtokunnan pk. 6.1.1892, 15.10., 29.10., 19.11.1893, 30.3.1895, 4.3.1896, 30.3.1897 TTYn A. Hellsten s. 47.

huomautus uudesta Arbetets Vänner -yhdistyksestä, että siellä huvittelemisen oli pääasia.⁴⁵

Puheenjohtaja af Ursinin ajama reformipolitiikka johti ensi vuosina yhdistyksen arveluttaviin kannanottoihin. Työntekijöiden osallisuus yrityksen voittoon oli 1890-luvun alussa ajankohtainen kysymys. N.R. af Ursin oli tästä tietoisena ottanut selvää Lielahden kartanossa sovelletusta palkintojärjestelmästä. Hän piti järjestelmää hyvänä ja halusi yhdistyksen suosittelavan sitä julkisesti. Hänen mukaansa voitto-osuusjärjestelmä oli Englannissa osoittautunut erinomaiseksi. Ainoa vaikeus oli nettovoiton laskeminen, mutta siitä selvitettiin laskeamalla prosentti bruttovoitosta. Yhdistys päätti suositella Lielahden järjestelmää ja bruttovoittoperustetta. Mutta yhdistyksen aktiivisimmat työläisjäsenet, mm. sorvari Lehtinen ja faktori Salminen, vastustivat järjestelmää mm. siksi, että sitä voitaisiin käyttää palkkojen alentamisen keinona, ”varmaa edeltäpäin määrättyä palkkaa vaatii työmiehen asema”. Sitä paitsi he pitivät Lielahdessa sovellettuja sakkomääräyksiä liian ankarina: kyllin suuri rangaistus oli jo se, että rikkeen takia voitiin heti erottaa, oli vääryyttä viedä samalla vielä osa palkastakin (esim. perunoista).⁴⁶ Puheenjohtaja af Ursin toimi tässä asiassa työläisten etuja vastaan. Missään tapauksessa häntä ei tässä vaiheessa voi pitää sosialistina.

Sosialismi ja luokkaristiriidat pyrkivät kyllä esille työväenyhdistyksen työläisjäsenten keskuudessa. Syksyllä 1891 ja seuraavana keväänä yhdistyksen Puhuja- ja Keskusteluseurassa (joka oli perustettu af Ursinin aloitteesta) työläiset keskustelivat työväenliikkeen tavoitteista, sosialismista, ”Mitä hyvää on sosialismissa”, ja ”alemmman kansanluokan asemasta yhteiskunnassa”. Seuran säätyläisjäsenet tukahduttivat tällaiset keskustelunaiheet tehokkaasti. Opettaja Hedman vakuutti, että sosialismissa on monta pahuutta, jonka jälkeen äänin 9—4 ”hylättiin sosialilaisuus”. Maisteri Jahnsson taas uhkasi tehdä julkisen asian siitä, että puuseppä Wessmanin esitelmä ”ylhäisistä ja alhaisista” oli pilkkua ”jumalaa ja lakia vastaan”.⁴⁷

Sosialismi tuli Turun Työväenyhdistyksessä ensimmäisen kerran esille keväällä 1892. Lähestyvät yleiset laulujuhlat Turussa herättivät

⁴⁵ TTYn pk. 19.11.1893, 13.10.1895. TTYn johtokunnan pk. 4.9.1892, 12.2.1893, 7.5.1893 TTYn A. Työväen kalenteri 1893, liite s. 58. Aura 22.12.1893.

⁴⁶ Ensimmäisen työväenyhd. edust.kok. pk., liite s. 55—56. TTY:n pk. 2.10., 16.10., 30.10.1893 TTYn A.

⁴⁷ Vuodesta 1894 lähtien samat työläiset keskittyivät säätyläisten ohjauksessa harjoittelemaan isänmaallisten runojen lausuntaa. TTY:n johtokunnan pk. 7.2.1891 TTYn A. TTY:n Puhuja- ja Keskust.seuran pk. 18.10., 25.10., 8.11., 15.11.1891, 28.2., 8.5.1892, lausumaharjoitukset ensi kerran 27.1.1894 KA.

ajatuksen omasta lipusta. Johtokunnan kokouksessa sorvari Lehtinen ehdotti punaista lippua, koska punainen hänen käsityksen mukaan kuvasi vapautta. Tätä vastustettiin sillä perusteella, että ”ulkomailla sosialistit ym. semmoiset” käyttävät punaista. Puheenjohtaja af Ursin ehdotti sen sijaan sinivalkoista lippua, koska nämä oli tunnustettu ”isänmaallisiksi väreiksi”. Tämä ehdotus hyväksyttiin yhdistyksen kokouksessa. Samainen Lehtinen ehdotti turhaan yhdistyksen nimi-lyhennystä myös venäläisin kirjaimin. Samoin hylättiin faktori Salminen ja Lindbergin ehdotus, että lippuun pantaisiin sanat ”vapaus, veljeys, tasa-arvoisuus”, näiden sijaan lippuun tuli seppä Ilmarisen kuva.⁴⁸ Samana keväänä 1892 sanat ”yksimielisyys, veljeys, tasa-arvoisuus” kuitenkin koristivat juhlasalia työväenyhdistyksen vuosijuhlissa, jossa vieraina oli etupäässä kaupungin virkamiehiä ja säätyläisiä eikä montaakaan työläistä.⁴⁹

Se kansallismielinen esitys, jonka af Ursin lippukysymyksessä teki, kuvasi hyvin hänen kansallismielistä politiikkaansa. Ensi töikseen työväenyhdistyksessä af Ursin oli pitänyt esitelmän Kalevalan merkityksestä. Seuraavana vuonna hän oli järjestänyt kiitoskirjeen professori J.F. Danielsonille (-Kalmarille) tämän teoksesta ”Suomen yhdistäminen Venäjän valtakuntaan”, jossa puolustettiin Suomen erityisasemaa venäläisen K. Ordinin teosta ”Suomen valloitus” vastaan. Danielsonin seuraava kirja ”Suomen itsenäisyys” hankittiin työväenyhdistykselle af Ursinin ehdotuksesta. Hänen aloitteestaan myös esitettiin Turun valtiopäivämiehille vuonna 1894 toivomus, että nämä puolustaisivat maan perustuslakeja. Puheenjohtajan ehdotuksesta työväenyhdistys osallistui isänmaallisen lippunsa kanssa Aleksanteri II:n muistopatsaan paljastukseen.⁵⁰

Sosialistiset vaikutteet pyrkivät Turun Työväenyhdistyksessä esille muullakin tavoin. Päivälehti oli kertonut, että toisen internationaalin päätösten mukaan Helsingin työläiset olivat vuonna 1890 järjestäneet mielenosoituksen vapunpäivänä.⁵¹ Turun työläiset keskustelivat vapunpäivän vietosta ensimmäisen kerran vuonna 1891, kun faktori Salminen ehdotti suunniteltuun työväenyhdistysten edustajain kokoukseen kysymystä yleisen työmiesten päivän viettämisestä touko-

⁴⁸ TTY:n johtokunnan pk. 29.3.1892. TTY:n pk. 1.5.1892, 15.5.1892 TTYn A. Työväen kalenteri 1893, liite s. 59. Samana vuonna 1892 Turun Työväenyhdistyksen alaosasto, Puuseppien ammattiyhdistys, valitsi lippunsa väriksi punaisen; mahdollisesti tämä oli Suomen ensimmäinen punainen yhdistyslippu. Hellsten s. 120.

⁴⁹ Hellsten s. 35. TTY:n johtokunnan pk. 16.4.1893 TTYn A.

⁵⁰ TTY:n johtokunnan pk. 13.12.1890, 15.4.1892. TTY:n pk. 10.3.1889, 22.2.1891, 7.1.1894, 22.4.1894 TTYn A.

⁵¹ Päivälehti 29.3.1890.

kuun alussa. Kahta vuotta myöhemmin kuusi Turun Työväenyhdistyksen työläisjäsentä ehdotti turhaan, että yhdistyksen vuosijuhlaa vietettäisiin vapunpäivänä, koska sitä ”työkansa kaikissa sivistysmaissa käyttää juhlapäivänään”. Tätä vastusti työnjohtaja Hellsten, koska ulkomailla vappuna oli tapahtunut ”melskeitä”, ja siksi juhlaa ”katsottaisiin karsain silmin ylimysluokissa”. Vapunpäivä hävisi äänestyksessä vain kahdella äänellä (8—6).⁵²

Puheenjohtaja af Ursin ei käyttänyt puheenvuoroa eikä äänestänyt vapunpäivän puolesta. Hän oli myös vastustanut punaista lippua. Kun af Ursinin ehdotukset yleensä menivät yhdistyksessä läpi, olisi hänellä näissäkin kysymyksissä ollut mahdollisuus vaikuttaa päätösten muotoutumiseen päinvastoin kuin tapahtui. Jäsenistöön kuuluneiden työläisten keskuudessa oli valmiutta radikaaleihin päätöksiin. Pelkäästä varovaisuudesta ei af Ursinin kohdalla siis ollut kysymys. Hän vain ei selvästikään lukeutunut sosialistiksi.

Hänen arvostuksensa ei yhdistyksessä yleensä näyttänyt kärsivän epäonnistuneista ehdotuksista tai itsevaltaisista otteista. Kitkatonta kaikki ei tosin alunalkaenkaan ollut. Hellsten joutui esim. vuonna 1892 puolustamaan af Ursinia, jonka toimintaa kohtaan oli ilmennyt tyytymättömyyttä. Puheenjohtajan ja työläisjäsenten välisestä hankauksesta ehkä kieli sekin, että af Ursin piti työväen leväperäisyyttä suurimpana syynä siihen, etteivät nämä käyneet kokouksissa.⁵³

Toimittuaan vasta vuoden varsinaisena puheenjohtajana af Ursin pyysi johtokunnalta vuoden 1893 ensimmäisessä kokouksessa, ettei häntä enää uudestaan valittaisi puheenjohtajaksi. Aluksi hän ilmoitti syyksi ajan puutteen, sillä työväenyhdistyksen takia hän oli joutunut laiminlyömään kirjallisia ja tieteellisiä töitään kärsien siten myös taloudellista tappiota. Lisäksi yhdistyksen huoneiston vetoisuus oli hänestä vastenmielistä ja 38-vuotiaana hän pelkäsi kylmän koituvan hänen terveydelleen vahingoksi. Mutta pääasiallinen syy eronpyyntöön oli se, että yhdistyksen jäsenten keskuudessa oli ”viime aikoina näyttänyt syntyneen halua rettelöimiseen”. Tällä hän viittasi edellisen vuoden 1892 lopussa syntyneeseen kiistaan yhdistyksen huvitilaisuuksien pääsylippujen myynnistä. Johtokunta oli tuolloin päättänyt af Ursinin ehdotuksesta ottaa myynnin hoitoonsa ”paremman järjestyksen” nimissä, mutta muut työväenyhdistyksessä katsoivat af Ursinin näin halunneen vain laajentaa johtokunnan valtaa (mistä häntä oli syytetty aikoinaan myös Turun Suomalaisessa Seurassa (ks. s. 44). Kuitenkaan af Ursin ei vuonna 1893 halunnut ehdottomasti kieltäy-

⁵² TTY:n pk. 12.4.1891. TTY:n johtokunnan pk. 16.4., 30.4.1893 TTYn A.

⁵³ TTY:n pk. 19.3., 9.4.1893. TTY:n johtokunnan pk. 6.1.1892 TTYn A.

tyä ottamasta vastaan puheenjohtajan tointa, jos johtokunta piti sitä välttämättömänä, koska hän ”lämpimästi harrasti työväen pyrintöjä ja työväenyhdistyksen menestystä”.⁵⁴ Näin af Ursin käyttäen hyväkseen sinänsä mitätöntä kiistaa varmensi asemansa työväenyhdistyksessä.

Työväenyhdistyksessä sekä moitittiin että kiitettiin af Ursinin toimintaa, kun hän keväällä 1894 joutui kiistaan Turun suomenmielisiä edustaneen Aura-lehden kanssa. Siihen asti Aura oli selostanut työväenyhdistyksen toimintaa pääasiassa myönteisessä hengessä.⁵⁵ Maaliskuussa 1894 työväenyhdistyksen sihteeri, sanomalehden taittaja Tamminen erotettiin Auran palveluksesta. Lehti ilmoitti syyksi Tammisen muuton Helsinkiin, mutta af Ursin katsoi erottamisen johtuneen Tammisen toiminnasta työväenyhdistyksessä. Hän kehotti yhdistyksen jäseniä boikotoimaan niitä, jotka eivät ”tahdo auttaa”. Kun samoihin aikoihin työväenyhdistyksen naisjäsenet lähtivät pyytämään arpajaisvoittoja, ”viralliselle kerjuulle”, Aura kirjoitti, katsottiin af Ursinin boikottikehotuksen edustavan ”rosvotapoja”. Aurassa nimimerkki ”Työväen ystävä” kehotti työväenyhdistystä luopumaan puheenjohtajastaan ja monien yhdistyksen suosijoiden sanottiin nyt kääntäneen sille selkänsä.⁵⁶ Työväenyhdistyksen johtokunnassa sen sijaan maisteri Nykopp lausui kiittolisuutensa af Ursinille tämän erinomaisesta innosta ja uupumattomuudesta toimessaan ja paheksui Auran röyhkeää hyökkäystä af Ursinia vastaan. Eräs johtokunnan jäsen ei hyväksynyt af Ursinin toimintaa, muttei saanut tässä yhdistystä taakseen. Hän ja mm. vapaajäsen tohtori Spoof erosivat Auran kiistan takia yhdistyksestä. Selvänä luottamuslauseena uudelleen valitulle puheenjohtajalle af Ursinille voidaan pitää hänen syksyllä 1894 saamaansa oikeutta käyttää työväenyhdistyksen ääniä kaikissa tulevista vaaleissa.⁵⁷

Turun säätyläisten aiempi yleensä myönteinen suhtautuminen työväenyhdistykseen alkoi Auran kiistan ja työväenyhdistyksen vaalitoiminnan vuoksi viilentyä.⁵⁸ Samana syksynä 1894 kansallismieliset eli suomenmieliset asettivat vielä valtuustoehdokkaakseen af Ursinin. Tämä herätti erityistä huomiota, koska af Ursininilla oli tässä vaiheessa vastustajia monilla tahoilla. Vaalin tulos osoittikin, etteivät mm. käsityöläiset hyväksyneet tältä osin kansallismielisten listaa,

⁵⁴ TTY:n johtokunnan pk. 26.12.1892, 6.1.1893 TTYn A.

⁵⁵ Aura 19.12.1893, 9.1.1894, 16.1.1894, 13.2.1894.

⁵⁶ Aura 15.3.1894, 23.3.1894, 29.3.1894, 1.4.1894.

⁵⁷ TTY:n johtokunnan pk. 1.4.1894, 18.11.1894. TTY:n pk. 27.3.1894, 8.4.1894 TTYn A.

⁵⁸ TTY:n pk. 6.3.1892, 17.12.1893, 20.1.1895 TTYn A.

af Ursin sai vähemmän ääniä kuin muut. Seuraavana vuonna ei häntä enää kansallismielisten listalle hyväksytty.⁵⁹ Suhtautumisen muutos näkyi myös siinä, että seuraavana vuonna af Ursin kertoi levitettävän huhua, jonka mukaan työväenyhdistyksestä olisi eronnut paljonkin jäseniä. Yhdistyksen toiminta päinvastoin vilkastui vuonna 1895, jäsenmäärä kasvoi ja uusi sihteeri, opettaja J.K. Kari toi uusia voimia.⁶⁰ Kummallakaan taholla ei vielä nähty, että kyseessä itseasiassa alkoivat olla laajakantoiset poliittiset erot, tässä vaiheessa vain paheksuttiin toisen osapuolen toimintaa.

4.2 Työväenyhdistyksen ero suomalaisuusliikkeestä

Vaaliyhteistyöstä vaalilakkoon

Turun suomenmielisten toinnuttua af Ursinin 1889 aiheuttamasta hämmennyksestä (ks. s. 45) koottiin voimat vuoden 1890 vaalitaistoon uudestaan. Suomenmieliset halusivat aktiivisella toiminnallaan erityisesti kiinnittää huomiota äänioikeusolojen vinoutumiin, saattoihan lukumäärältään pieni yli 20 äänen haltijoiden joukko äänestää kumoon toiselle tuhannelle nousevan joukon pienempien äänimäärien haltijoita. Tässä vuoden 1890 valtuustovaalissa Suomalainen Seura sai Turun Työväenyhdistyksen mukaan omaan vaalitaisteluunsa.⁶¹ Eri-tyisesti työväenyhdistyksen varapuheenjohtaja ja Suomalaisen Seuran puheenjohtaja af Ursin piti suomalaisuuden tulevaisuudelle tärkeänä työväenyhdistyksen ja Suomalaisen Seuran yhteistyön vakiinnuttamista. Hän ilmoitti Suomalaiselle Seuralle, että ne, jotka eivät ota huomioon työväenyhdistyksen kantaa ehdokkaita asettaessaan, eivät vaaleissa menesty.⁶²

Yhteistyö Suomalaisen Seuran ja työväenyhdistyksen välillä pysyi kiinteänä 1890-luvun puoliväliin asti. Työväenyhdistyksessä esim. ke-

⁵⁹ Koivisto s. 162—163.

⁶⁰ TTY:n pk. 10.2.1895, 28.4.1895 TTYn A. Työväen kalenteri 1896, liite s. 46.

⁶¹ Koivisto s. 159—160, 162. Olavi Koivisto on kuvannut keskeiset piirteet Turun Työväenyhdistyksen toiminnasta vaaleissa v. 1890—1905. Koivisto s. 158—171.

⁶² Ote Turun Työväenyhdistyksen pöytäkirjasta 15.11.1890. Turun Suomalaisen Seuran pöytäkirjat 1879—1890 TMA.

rättiin af Ursinin esityksestä varoja Suomalaisen Seuran asettamalle komitealle.⁶³ Näillä kahdella yhdistyksellä oli myös yhteinen hyväntekeväisysharrastus. Suomalainen Seura esitti af Ursinin johtajakaudella vuonna 1890 työväenyhdistykselle, että ne yhteisesti alkaisivat kerätä rahastoa, josta maksettaisiin varattomien koululaisten luku-kausimaksut oppikoulun alaluokilla. Työväenyhdistys oli heti valmis järjestämään yhteisen iltaman, jonka tulot luovutettaisiin rahastoon.⁶⁴ Näitä iltamia järjestettiin sitten useitakin, joskin niiden tuotto noina työttömyysvuosina oli huono. Avustuksen hakijoista oli pulaa, joten kovin montaa köyhää koululaista ei nähtävästi onnistuttu tukemaan.⁶⁵

Arbetets Vänner -yhdistyksen perustaminen Helsinkiin vuonna 1891 teki af Ursinin suomalaisuusyhteistyössä varovaisemmaksi. Pelätessään samanlaista jakautumista Turussakin af Ursin ei vuonna 1891 pitänyt avointa vaaliyhteistyötä Suomalaisen Seuran kanssa viisaana. Vastaisia vaaleja silmällä pitäen hän esitti mielestään viekkaasti, ettei työväenyhdistys enää virallisesti ottaisi osaa vaaliyhteistyöhön tai muuhun kielipoliittiseksi tulkittavaan toimintaan. Koska hänestä suomalaisuuden menestyminen Turussa edelleenkin ratkaisevasti riippui työväenyhdistyksestä, oli kehotettava ”hartaa” jäseniä käyttämään äänioikeutta tähän suuntaan ja samalla kannattamaan ääniaseteikon alentamista. Johtokunta kyllä hyväksyi af Ursinin ehdotuksen, mutta kaivertaja Nordlund piti tällaista yhdistyksen arvolle sopimattomana.⁶⁶

Kun Arbetets Vänner tästä huolimatta vuonna 1893 perustettiin Turkuun, työväenyhdistys esitti af Ursinin aloitteesta toivomuksen, etteivät suomenkieliset siihen liittyisi. Ruotsinkieliset olivat puolestaan tervetulleita työväenyhdistykseen, jossa ”valvottiin heidänkin etujaan”.⁶⁷ Ruotsinkielisiä ei alkuaan kaksikieliseksi perustettuun työväenyhdistykseen kuulunut.⁶⁸ Suhtautuminen ruotsinkielisiin ei liene ollut niin tasapuolista kuin af Ursin antoi ymmärtää. Nimenomaan työväenyhdistyksen suomenmielisen johdon sanottiin olevan syynä siihen, että ruotsinkieliset työläiset tunsivat itsensä siellä vieraiksi, ”ei paljoa paremmaksi kuin sen ulkopuolella olevat”.⁶⁹

⁶³ TTY:n johtokunnan pk. 2.12.1894 TTYn A.

⁶⁴ Päivälehti 12.3.1890.

⁶⁵ TTY:n pk. 27.4.1890, 25.1.1891, 3.1., 7.2.1892, 8.1., 9.4., 17.12.1893, 16.9.1894 TTYn A.

⁶⁶ TTY:n johtokunnan pk. 3.5.1891 (päiväys epäselvä) TTYn A.

⁶⁷ TTY:n johtokunnan pk. 17.12.1893 TTYn A.

⁶⁸ TTY:n pk. 14.5.1893 TTYn A.

⁶⁹ Aura 24.11.1893. TTY:n pk. 20.1.1895 TTYn A.

Omaksumansa linjan mukaan af Ursin ehdotti vuonna 1892, että työväenyhdistys ja raittiusyhdistys, joka ei liian selvästi edustanut suomenmielisiä, asettaisivat yhteiset valtuustoehdokkaat.⁷⁰ Seuraavana vuonna edessä olivat valtiopäivämiesvaalit, jolloin af Ursin piti luonnollisena, että työväenasialle suopeita ehdokkaita oli asetettava molemmista kielipuolueista. Suomalainen Seura oli laatinut ehdokaslistan yhdessä käsityöläisyhdistyksen kanssa ja työväenyhdistystä yritettiin saada tämän listan taakse. Ehdokkaiden joukossa oli tehtailija Juselius, jota af Ursin piti selvänä työväenyhdistyksen vastustajana.⁷¹ Vaikka työväenyhdistyksen johtokunta kannattikin af Ursinin menettelytapaa, yhdistys ei kyennyt seuraamaan hänen taktikointiaan. Yhdistyksen kokouksessa lokakuussa 1893 af Ursin, jonka tukena oli itse von Wrightin samanlainen ehdotus vasta pidetyssä ensimmäisessä työväenyhdistysten edustajain kokouksessa, joutui puolustamaan ehdotustaan omasta ehdokaslistasta kiivaita hyökkäyksiä vastaan. Vain harvalla työläisellä oli äänioikeus ja lisäksi äänestys tapahtui työaikana, niin ettei siihen voitu osallistua, siispä oma ehdokaslista olisi purettava. Puheenjohtaja af Ursin kehotti pyytämään työnantajilta lupaa käydä äänestämässä. Kaikkien, joilla oli yksikin ääni, olisi käytävä äänestämässä, sillä vähäisen äänimäärän af Ursin pelkäsi synnyttävän työläisten ja heidän mielipiteittensä halveksuntaa. Kun yhdistys ei ollut taipuvainen af Ursinin ehdotukseen, hän pyysi eron uhalla ylimääräistä puheenvuoroa. Näin af Ursin puoleksi pakottamalla sai yhdistyksen lopulta hyväksymään kantansa.⁷²

Suomenmielinen Aura ei ehkä ollut aivan väärässä kirjoittaessaan tämän jälkeen, etteivät työmiehet halunneet omaa puoluetta, vaan että tohtori af Ursin veti itsevaltaisesti talutusnuorassa työväenyhdistyksen vähemmän kehittynyttä osaa. Työväenyhdistyksen oma ehdokas sai 45 äänestäjän yhteensä 300 ääntä, suomenmielisten lista sai 1 500 ääntä ja ruotsinmielisten 4 600.⁷³ Puheenjohtaja af Ursin oli kuitenkin tyytyväinen työväenyhdistyksen ehdokkaiden saamaan kannatukseen. Yhdistystä vastaan vaalien yhteydessä tehtiin hyökkäyksiin sen enempää kuin häntä itseäänkään vastaan tehtiin hyökkäyksiin ei ollut syytä kiinnittää huomiota.⁷⁴ Työväenyhdistyk-

⁷⁰ TTY:n johtokunnan pk. 29.10.1892 TTYn A.

⁷¹ TTY:n johtokunnan pk. 21.5.1893, 24.9.1893 TTYn A. Samaisen tehtailija Juseliuksen tahtoa puhkesi Suomen ensimmäinen huomattava naistyo-
läisten lakko v. 1899.

⁷² TTY:n pk. 28.5., 11.9., 24.9., 1.10.1893 TTYn A. Ensimmäisen työväenyhd.
edust.kok.pk. 1893 s. 14.

⁷³ Koivisto s. 161.

⁷⁴ TTY:n pk. 15.10.1893 TTYn A.

sen itsenäisellä toiminnalla oli tietysti periaatteellinen arvo, kun ero suomalaisuusliikkeen tehtäväkenttään alkoi näin näkyä. Tosin ehdokaslista oli vielä koostunut säätyläisistä, lukeneistosta ja korkeista virkamiehistä, jotka edustivat kumpakin kielipuoluetta,⁷⁵ joten oma linja, puolueesta puhumattakaan, ei vielä ollut selvä.

Ääniasteikon rajoittaminen aiheutti työväenyhdistyksen ja suomenmielisten välille erimielisyyksiä vuoden 1895 lopusta lähtien.⁷⁶ Ennen työväenyhdistysten toista edustajain kokousta vuonna 1896 Turun Työväenyhdistyksen vaatimukset äänioikeusuudistuksesta olivat horjuvia. Vuonna 1893 yhdistyksen kokouksessa oltiin vielä sitä mieltä, ettei ”mies ja ääni” eli yhtäläinen äänioikeus olisi mahdollinen ainakaan 25 vuoteen. Vuoden 1894 valtiopäivämiehiltä tyydyttiin faktori Salmisen ehdotuksesta toivomaan ylärajan pudottamista 25 äänestä 10 tai 15 ääneen.⁷⁷ Eikä puheenjohtaja af Ursin ollut muuta yhdistystä radikaalimpi (ks. s. 55). Vasta kun vuoden 1894 valtiopäivät olivat osoittautuneet tuloksettomiksi, työväenyhdistys järjesti af Ursinin ehdotuksesta yleisen äänirajoituskokouksen. Tässä kokouksessa hyväksyttiin periaatteellisesti ääniasteikon poistaminen eli yhtäläinen äänioikeus, mutta ”käytännöllisistä syistä tyydyttiin tällä kertaa” vaatimaan 10 äänen ylärajaa. Yhdistyksen omassa kokouksessa oli vähän aiemmin ehdotettu yhtä ääntä kaikille 40 mk säästäneille.⁷⁸

Ääniasteikkokysymys nähtiinkin osittain taktisena. Vuonna 1895 af Ursin kirjoitti Aurassa, ettei niin ruotsinmielisessä kaupungissa ollut uskallettu toivoakaan vähempää kuin 10 ääntä, eikä sitäkään saatu (kaupunkilaisten kokouksessa muutoksen puoltajat olivat vähemmistönä), mutta jos ”jyrkästi pyydetään” ääniasteikon poistamista, voidaan saada ”edes jotain alennusta”.⁷⁹ Pian tämän jälkeen työväenyhdistys päätti lähettää senaatille anomuksen ääniasteikon poistamisesta. Allekirjoittajia anomukseen saatiin Turusta yli 600, joista osa oli ruotsinkielisiä.⁸⁰ Näistä päätöksistä huolimatta Turun Työväenyhdistys ehdotti vuonna 1896 työväenyhdistysten toiselle edustajain kokoukselle peräti pyöreästi keskusteltavaksi, ”mille kannalle asetetaan äänirajoitusliikkeen suhteen”.⁸¹ Kannanotto tähän kysymykseen osoittautui tuossa kokouksessa oikeaksi vedenjakajaksi. Vasta tämän

⁷⁵ TTY:n pk. 11.9.1894 TTYn A. Koivisto s. 161.

⁷⁶ Salmelin korostaa erityisesti tätä eroa. Hänen kuvauksensa kiistan vaiheista ja af Ursinin osuudesta ks. Salmelin s. 119–121.

⁷⁷ TTY:n pk. 29.1.1893, 7.1.1894. TTY:n johtokunnan pk. 21.5.1893 TTYn A.

⁷⁸ Työväen kalenteri 1895, liite s. 44. TTY:n pk. 21.10., 18.11.1894 TTYn A.

⁷⁹ Aura 21.11.1895. Työväen kalenteri 1896, liite s. 44.

⁸⁰ TTY:n pk. 24.11.1895 TTYn A. Työväen kalenteri 1896, liite s. 44.

⁸¹ TTY:n pk. 27.3.1896 TTYn A.

kokouksen jälkeen, syksyllä 1896, Turun Työväenyhdistys asettui tiukasti yhden äänen kannalle myös valtiopäivämiehille esittämissään toivomuksissa. Sensusta ei sen sijaan vielä vaadittu poistettavaksi. Työväenyhdistys kannatti äänioikeuteen vaadittavan veroäyrimäärän laskemista 300 markkaan, puheenjohtaja af Ursin kannatti jopa korkeampaa varallisuusrajaa, 350 markkaa.⁸²

Vuosi 1896 alkoi työväenyhdistyksessä näyttävästi. Heti ensimmäisessä kokouksessa puheenjohtaja af Ursin ilmoitti johtokunnan hänen ehdotuksestaan päättäneen asettaa vastaisissa yleisissä vaaleissa kaksi omaa ehdokasta, ja ellei kumpikaan kielipuolue ota näitä ehdokaslistoilleen, yhdistys ei ota osaa vaaleihin. Syynä päätökseen olivat suomalaisen ja ruotsalaisen puolueen täyttämättä jääneet lupaukset edellisissä valtuustovaaleissa. Suomenmieliset olivat vastoin lupaustaan syrjäyttäneet työväenyhdistyksen ehdokkaan listaltaan. Kun yhdistys hyväksyi johtokunnan päätöksen, käsityöläismestari Helander ennusti 200 jäsenen eroavan yhdistyksestä. Yhdistys katsoi kyllä yhden ehdokkaan valtiopäivämiesvaaleissa riittävän kun taas af Ursin piti kahtakin liian vähänä.⁸³ Mainituissa edellisissä valtuustovaaleissa kansallismieliset eli suomenmieliset olivat hekin ensin, niin kuin työväenyhdistys nyt, suunnitelleet vaalilakkoa, mutta muuttivat sitten taktiikkaansa. He yllättivät ruotsinmieliset saapumalla viime tingassa äänestyspaikalle ja saivat näin läpi oman ehdokkaansa. Tämä suututti ruotsinkielisten lisäksi myös työväenyhdistystä, joka oli luullut saavansa vihdoinkin yhden valtuustopaikan.⁸⁴

Syyskuussa 1896 työväenyhdistys asetti valtiopäiväehdokkaakseen kauppias Junneliuksen ja lisäksi valtuustoehdokkaiksi opettaja J.K. Karin ja faktori J. Salmisen. Suomenmieliset eivät näitä hyväksyneet. Yhdistys ilmoitti samalla olevansa yhtäläisen äänioikeuden kannalla.⁸⁵ Aura ennusti valtiopäivämiesvaaleista tulevan katkeran, jos suomalaiset näin jäisivät vähemmistöön Turussa. Työväenyhdistys pysyi vaalilakkopäätöksessään.⁸⁶ Myös kansallismieliset olivat vaalilakossa vuosina 1896—1897.⁸⁷ Seuraavina vuosina 1897—1899 af Ursinin johtajakauden loppuun asti työväenyhdistys pysyi hänen ehdotuksestaan poissa vaaleista, koska kumpikaan kielipuolue ei enää

⁸² TTY:n johtokunnan pk. 27.9.1896. TTY:n pk. 29.11.1896, 20.12.1896 TTYn A.

⁸³ TTY:n johtokunnan pk. 1.1.1896. TTY:n pk. 6.1.1896 TTYn A.

⁸⁴ Koivisto s. 164.

⁸⁵ TTY:n pk. 13.9.1896. TTY:n johtokunnan pk. 27.9.1896 TTYn A. Koivisto s. 164—165.

⁸⁶ Aura 19.8.1896.

⁸⁷ Koivisto s. 165.

ottanut työväenyhdistyksen ehdokkaita listoilleen.⁸⁸ Vasta af Ursinin eron jälkeen työväenyhdistys alkoi menestyksellisesti neuvotella vaaliyhteistyöstä kummankin kielipuolueen ja raittiusseurojen kanssa kokeiltuaan ensin vuonna 1901 aivan omaa ehdokaslistaa. Vaikka työväenpuolue, sittemmin sosialidemokraattinen puolue, oli tällöin jo perustettu, yhteistyö työväestön kanssa tuntui Turun muista poliittisista ryhmittymistä ”vähemmän vastenmieliseltä” (Koivisto) kuin 1890-luvun lopulla.⁸⁹

Työväenyhdistyksen puheenjohtajan af Ursinin aloitteesta toteutettu vaalilakko sai suomalaisuusmieliset af Ursinia vastaan. Mutta työväenyhdistyksen vaalilakon jälkeen pitämässä yleisessä kokouksessa annettiin luottamuslause työväenyhdistyksen puheenjohtajalle.⁹⁰ Vaalilakon synnyttämä kohu lisäsi työväenyhdistyksen jäsenmäärää ja aktiivisuutta. Joulukuussa 1896 Turun Työväenyhdistyksessä oli jäseniä n. 600, mutta luku nousi pian 1 000:een.⁹¹ Jäsenlukua lisäsi myös af Ursinia vastustavan suomalaisen puolueen värväys ennen vuoden 1897 vuosikokousta, jossa af Ursin oli johtokunnasta erovuorossa.

Kummallakin taholla oli ennen maaliskuussa 1897 pidettyä vuosikokousta pyritty varmistamaan voittoa. Suomalaisen puolueen raittiuspuhuja oli selittänyt sosialismin hävittävän avioliiton ja uskonnon.⁹² Toisella taholla puuseppä K.F. Hellstenin johdolla Turun ammattiyhdistyksen kokouksessa oli tehty päätös af Ursinin kannattamisesta.⁹³ Työväenyhdistyksen naisyhdistys puuhasi samanlaista kokousta. Aura tulkitsi nämä toimenpiteet vaalikiihotukseksi, joka osoitti af Ursinin kannattajien pelkäävän, ettei ”heidän ihaillemaansa ja ylistämänsä hra af Ursinia enää valita johtokuntaan”. Aura toivoi af Ursinin aikana sattuneiden ”moninaisten rettelöiden ja ikävyyksien” synnyttäneen riittävästi vastenmielisyyttä tätä kohtaan, mutta rohkeutta tämän ilmaisemiseen arveli puuttuvan. Vuosikokouspäivänä Aura kysyi, toimiiko Turun Työväenyhdistys tulevaisuudessakin ”kansallisella, isänmaallisella pohjalla”.⁹⁴ Työväenyhdistyksen johtokunnan vaalissa vuonna 1897 äänesti yli 600 henkeä, joista vain n. 80 ääntä koitui suomalaisen puolueen hyväksi. Voitto oli af Ursinille vain osittainen siinä suhteessa, että hän sai selvästi vähemmän ääniä

⁸⁸ TTY:n pk. 14.11.1897, 27.11.1898, 17.9.1899 TTYn A.

⁸⁹ Koivisto s. 167—168.

⁹⁰ Hellsten s. 46.

⁹¹ TTY:n pk. 20.12.1896 TTYn A. Työväen kalenteri 1897, liite s. 45—46.

⁹² Hellsten s. 51.

⁹³ Työmies 6.3.1897.

⁹⁴ Uusi Aura 28.3.1897.

kuin levyseppä Bärman ja hatuntekijä Oksanen. Johtokunta valitsi sentään yksimielisesti hänet puheenjohtajaksi, varapuheenjohtajaksi valittiin opettaja J.K. Kari.⁹⁵

Riitaisuudet eivät vielä loppuneet. Keväällä 1897 af Ursin kertoi joidenkin käsityöläisten boikotoineen eräitä työväenyhdistyksen jäseniä ja yhdistys päätti vastata samalla mitalla.⁹⁶ Myöhemmin syksyllä kansallismieliset järjestäytyivät Kansallisseuraksi, joka alkoi johtaa suomenmielisten poliittisten toimintaa.⁹⁷ Perustavassa kokouksessa olivat puheenjohtajaehdokkaina af Ursin ja valituksi tullut tohtori Spoof, joka Auran kiistan yhteydessä kolmea vuotta aiemmin oli eronnut työväenyhdistyksestä. Työväenyhdistys katsoi seuran olevan vaaraksi toiminnalleen "10-äänien miesten raha- ja virkavallan yhdistyksenä" ja oli kutsunut "punaisilla lipuilla" omat jäsenensä Kansallisseuran perustavaan kokoukseen valvomaan etujaan. Täydellisessä sekasorrossa seuran perustava kokous oli lopulta keskeytettävä "liian kansallisena", kuten työväenyhdistys asian ilmaisi. Työväenyhdistyksen puheenjohtaja af Ursin ilmoitti jälkeinpäin, ettei hänellä ollut mitään osuutta "punaisiin lippuihin" ja tapahtuneeseen häiriöön.⁹⁸

Suomenmielisten säätyläisten ja työväenyhdistyksen välirikkoa vuosina 1896—1897 ei kuitenkaan ole syytä liioitella. Salmelin toteaa-kin esim. Uuden Auran kirjoittaneen vuonna 1897 myönteiseen sävyyn työväenyhdistyksen ja af Ursinin toiminnasta. Myös näkyviin suomenmielisiin säätyläisiin kuulunut lyseon rehtori, tohtori Melander (af Ursinin esimies) osallistui vuonna 1897 taas työväenyhdistyksen toimintaan. Seuraavana vuonna 1898 välit viilenivät kyllä uudestaan, kun mm. Taavi Tainio piti Uuden Auran sanoin "kiihkeän, kieron kiihoituspuheen" Turun työväen kesäjuhlassa.⁹⁹

Ideologian osuus erimielisyyksissä

Mistä tässä vuoden 1896 alusta alkaneessa konfliktissa työväenyhdistyksen ja suomenmielisten välillä oli kysymys. Työväenyhdistyksen historiikin kirjoittaja K.F. Hellsten, tuolloinen johtokunnan jäsen, katsoi syynä olleen sekä vaalilakkopäätös sinänsä että yhden äänen vaatimus erityisesti — vastustajat kuuluivat kymmenen äänen kan-

⁹⁵ TTY:n pk. 31.5.1896, 28.3.1897. TTY:n johtokunnan pk. 30.3.1897 TTYn A.

⁹⁶ TTY:n pk. 25.4.1897 TTYn A.

⁹⁷ Koivisto s. 165.

⁹⁸ Uusi Aura 9.11.1897. Työmies 20.11.1897. TTY:n pk. 14.11.1897 TTYn A.

⁹⁹ Salmelin s. 121—122. Työmies 11.6.1898. TTY:n pk. 17.10.1897. TTY:n johtokunnan pk. 12.4.1896 TTYn A.

nattajiin.¹⁰⁰ Kun vastapuoli eli kansallismieliset itsekkin turvautuivat vaalilakkoon varakkaiden ruotsinkielisten hallitsemissa vaaleissa, kuinka työväenyhdistyksen vaalilakko olisi voinut aiheuttaa niin voimakkaan reaktion heidän piirissään. Porvarisäädyn ääniasteikon rajoittamisessa oltiin kyllä osittain eri linjoilla, mutta kesäkuussa 1896 kansallismielisten valtakunnallisessa kokouksessa oli ääniasteikon suhteen asetettu tavoitteeksi sen ”sopivalla tavalla muuttaminen, rajoittaminen tai poistaminen”,¹⁰¹ Heinäkuussa 1896 työväenyhdistysten toisessa edustajain kokouksessa hyväksyttiin nuorsuomalaisen alustajan, tohtori K.J. Ståhlbergin ehdotus yhtäläisestä äänioikeudesta.¹⁰² Näin ollen Turun Työväenyhdistyksen asettumisen samalle kannalle ei odottaisi olleen syyppää erimielisyyksiin Turun suomalaisten kanssa, elleivät nämä sitten juuri Turussa olleet muita kansallismielisiä taantumuksellisempia.¹⁰³

Turussa, niin kuin Helsingissä ja eräillä muilla paikkakunnilla, oli vuoden 1894 paikkeilla ruvettu käsittämään työväenyhdistysten tehtävien eroavan suomalaisuusliikkeestä siinä määrin, että oma puolue oli tarpeen.¹⁰⁴ Ensimmäinen virike tähän oli tavallaan tullut yhdistyksen ulkopuolelta, kun valtuuston puheenjohtaja Rönnbäck oli vuonna 1891 kehottanut työväenyhdistystä asettamaan omia ehdokkaita takseerauslautakuntaan. Suomalaisen puolueen Aura oli syksyllä 1894 niinikään hanakasti tulkinnut työväenyhdistyksen vaalimenettelyn oman puolueen aluksi (ks. s. 64). Työväenliikkeen itsenäisen tehtävän oivaltamista edusti myös syksyllä 1894 faktori Salmisen esitys, että tarvittiin työväenliikkeen omaa äänenkannattajaa. Kevästä 1895 alkaen Turun työläiset keskustelivat omasta, paikallisesta puolueesta mutta vasta syksyllä 1898 sitä alettiin organisoida.¹⁰⁵

Valtakunnallista puoluetta ajoi Turussa af Ursin, joka ehdotti sitä Työmieheissä alkuvuodesta 1896. Neljä työväenyhdistystä, mukaan lukien Turun Työväenyhdistys, teki tästä myös esityksen työväenyhdistysten toiseen edustajain kokoukseen.¹⁰⁶ Minkäänlainen sosialismi ei kuulunut af Ursinin ajaman puolueen tavoitteisiin. Työväenpuolueel-

¹⁰⁰ Hellsten s. 50—51.

¹⁰¹ Pöytäkirja kansallismiesten kokouksesta 1896 s. 3.

¹⁰² Toisen Työväenyhdistyksen edustajain kokouksen pk. 1896 s. 28.

¹⁰³ Salmelin mainitsee Auran ja sen seuraajan, Uuden Auran, edustaneen vanhasuomalaista 10 äänen kantaa. Salmelin s. 119.

¹⁰⁴ von Schoultz s. 106.

¹⁰⁵ TTY:n johtokunnan pk. 6.12.1891, TTY:n pk. 16.9.1894 TTYn A. Työmies 6.4.1895, 8.10.1898.

¹⁰⁶ TTY:n pk. 27.3.1896, 20.12.1896 TTYn A. Toisen työväenyhdistysten edustajain kokouksen pk. 1896 s. 187.

la oli hänen mielestään odotettavissa eräänlainen vaa'an kielen asema. Kun ruotsalainen ja suomalainen puolue olisivat yhtä vahvoja, jomman kumman olisi voittaakseen saatava työväenpuolue puolelleen. Tässä tilanteessa työväenpuolue voisi saada haluamiaan uudistuksia läpi. Vaikka suomalainen puolue oli suotavampi liittolainen, af Ursin piti mahdollisena liittyä tarvittaessa myös ruotsinkielisiin, niin kuin Englannissa työläiset olivat tukeneet konservatiiveja eivätkä liberaaleja.¹⁰⁷

Työmies-lehden vuodesta 1895 "kylvämä luokkatietoisuus" oli Hellstenin mukaan myös syynä työväenyhdistyksen eroon suomalaisuudesta.¹⁰⁸ Suomenmielisten Aura hyökkäsikin kesällä 1896 Työmiestä vastaan.¹⁰⁹ Vuoden 1896 lopulla Aura kirjoitti af Ursinin levittävän Työmieheissä sosiaalidemokratian oppeja, minkä väitteen Työmies närkästyneenä torjui.¹¹⁰ Työmies-lehti oli kuitenkin kahtena ensi vuotenaan Karvosen ja af Ursinin toimittajakaudella varsin maltillinen (ks. luku 5.2). Jopa Turun Työväenyhdistyksessä oltiin huhtikuussa 1897 — Hellstenin asiaa kysyessä — sitä mieltä, että vielä vuoden 1897 alussa Työmies oli ollut "liian laimea", mutta oli jo jonkun kuukauden ajan muuttunut "työväen vaatimuksia vastaavaksi", ei kuitenkaan vielä "ensinkään liian jyrkäksi".¹¹¹ Turun työläiset eivät selvästikään katsoneet alkuaikojen Työmiehen opettaneen luokkataistelua. Oppi alkoi vasta kun Kurikka tuli af Ursinin ja Karvosen sijaan tammikuun 1897 lopussa Työmiehen toimittajaksi.

Riitaisuuksien syyksi on myöhemmin esitetty "sosialismin" tunkeutuminen Turun Työväenyhdistykseen niin, että säätyläisten vetäytyessä johto joutui kokonaan sosialistien käsiin, joten Turussa oli "sosialistinen keskus" (Soikkanen) vuoden 1896 lopulla.¹¹² Tämä ei kuitenkaan ole aivan kiistatonta. Yhdistyksen työläisjäsenten keskuudessa sosialismi oli kyllä saanut vastakaikua, sillä Puhuja- ja Keskusteluseurassa keskusteltiin vuonna 1897 — viiden vuoden tauon jälkeen — uudestaan sosialismista, "Onko sosialismin aatetta kannatettava". Alustaja, valaja Merinen, toivoi, että Suomessakin olisi "näin ihanteellisen aatteen suosijoita varsinkin työväenpiireissä".¹¹³ Mutta vuonna 1896, jolloin kiistat alkoivat, yhdistys ei politiikassaan ollut sosialistinen. Vuosikokouksessa 1896 af Ursin totesi tyytyväisenä suo-

¹⁰⁷ von Schoultz s. 106—107. Työmies 29.2., 5.9.1896.

¹⁰⁸ Hellsten s. 50.

¹⁰⁹ Aura 4.6.1896.

¹¹⁰ Työmies 28.11.1896.

¹¹¹ TTY:n pk. 25.4.1897 TTYn A.

¹¹² Soikkanen 1961 s. 53—54.

¹¹³ TTY:n Puhuja- ja Kesk.seuran pk. 3.7.1897 KA.

malaisen puolueen Auran ja konservatiivisen Sanomia Turusta suhtautuvan myönteisesti työväenasiaan.¹¹⁴ Myöhemmin keväällä 1896 yritettiin saada lisää säätyläisiä liittymään yhdistykseen (ks. s. 57). Samaan aikaan keväällä 1896 Helsingin työläiset kävivät mm. työajan lyhentämiseksi kovia lakkotaisteluja. Turussa työläisten kokouksessa sen sijaan ”vakavasti kehoitettiin, ettei mihinkään lakkopuuihin nyt ryhdytä”. Vuoden lopussa alettiin tosin kaikessa hiljaisuudessa kerätä lakkorahastoa.¹¹⁵ Turun Työväenyhdistys oli sitä paitsi jatkuvasti halukas vaaliyhteistyöhön kielipuolueiden kanssa, mutta nämä eivät hyväksyneet työväenyhdistyksen ehdokkaita.

Turun Työväenyhdistyksen näkyviä henkilöitä olivat tuolloin af Ursinin lisäksi J.K. Kari, puuseppä K.F. Hellsten, faktori J Salmi-nen ja nahkuri J.H. Jokinen. Näistä kaikista kehittyi työväenpuolueen maltillisimman, autonomian puolustamiseksi ja äänioikeuden laajentamiseksi yhteistyöhaluisimman suunnan edustajia.¹¹⁶ Kun työväenyhdistyksen tai sen johtokunnan kokouksissa ei puhuttu sosialis-mista, on epäselvää, kuka näistä oli jo vuosina 1896—1897 sosialisti.¹¹⁷ Ainakaan af Ursinin ei voi katsoa olleen vuonna 1896 sosialisti, vaika Aura häntä siitä — Työmiehen mukaan perusteettomasti — syytti-kin.¹¹⁸ Hyväntekeväisyyslinjan tuloksettomuus taloudellisen laman aiheuttaman kurjuuden helpottamiseksi, törmääminen työläisten to-dellisuuteen työväenyhdistyksessä, ehkä myös työväenyhdistysten edustajain kokoukset olivat kyllä radikalisoineet af Ursiniakin. Hän oli kesällä 1896 pidetyssä työväenyhdistysten toisessa edustajain ko-kouksessa ainoa, joka edes viittasi sosialismiin, mutta vain ohimennen sivulauseessa (ks. s. 102). Mutta aivan selvästi hän tätä ennen Åbo Tidningin kanssa käydyssä polemiikissa kiisti olevansa sosialisti.

Konservatiivinen Åbo Tidning paheksui maaliskuussa 1896 jyrkästi af Ursinin Työmieheessä esittämää keinoa painostaa työnantajia lyhen-tämään työpäivä kymmentuntiseksi: työntekijät voisivat hidastaa työ-vauhtia. Tästä alkoi sanasota af Ursinin ja lehden välillä. Åbo Tidning kirjoitti tällaisen merkitsevän työnantajalta varastamista ja lopulta

¹¹⁴ TTY:n pk. 27.3.1896 TTYn A.

¹¹⁵ Esim. von Schoultz s. 86. TTY:n pk. 26.4.1896. TTY:n johtokunnan pk. 22.11.1896 TTYn A.

¹¹⁶ Nämä kaikki olivat mm. työväenyhdistyksen vaaliehdokkaina. Koivisto s. 169. Ks. myös Soikkanen 1961 s. 87, 262 ja Soikkanen 1975 s. 63—65.

¹¹⁷ Soikkanen 1961 s. 53—54. Hellstenin Turun Työväenyhdistyksen historiikiin nojaten Soikkanen lukee sosialisteihin Salmisen ja Hellstenin.

¹¹⁸ Esim. von Schoultz kyllä väittää mitenkään perustelematta, että af Ursin olisi vuoden 1896 aikana lopullisesti siirtynyt sosialistiksi, vaikka von Schoultz itse esittää tätä vastaan puhuvan Työmiehen — Auran sananvaihdon. von Schoultz s. 116, 117 alaviite.

syytti tohtori af Ursinia sosialistisista haaveiluista, "socialistiska fantasterier". Tämä sai af Ursinin kiivastumaan. Hän totesi, ettei lehti oikeastaan ollenkaan tiennyt, mitä sosialismi, jota hänen sanottiin edustavan, oli. Tai sitten lehti oli ruvennut poliittiseksi ilmiäntajaksi ja leimasi sosialisteiksi kaikki ne, jotka voimakkaasti puolustivat työväenluokan oikeuksia ja etuja. Mitä loukkaavin soimaus oli af Ursinista se, että hänen vastinettaan oli pidetty "socialistisina haaveiluina" korostaen sanaa sosialistinen. Åbo Tidning ei af Ursinin uhkauksen mukaan selviäisi rangaistuksesta, hän oli valmis turvautumaan jopa kunnianloukkaussyytteeseen. Tärkeää oli af Ursinista myös saada tämä oikaisunsa mahdollisimman hyvin tunnetuksi: kun lehti pian kieltäytyi jatkamasta polemiikkia, af Ursin toimitti vihkosen, jossa esitettiin af Ursinin vastineet. Tätä vihkosta jaettiin laajalti ilmaiseksi Turussa.¹¹⁹

Tässä af Ursinin kiivaassa puolustuksessa sosialisti-nimikettä vastaan ei ollut kyse sensuurin pelosta — melko tehottoman sensuurin painopiste oli sitä paitsi vielä tuolloin valtiollisissa kysymyksissä.¹²⁰ Myös toisessa yhteydessä af Ursin esitti keväällä 1896 sellaisia käsityksiä, joita on vaikea yhdistää sosialismiin. Ruotsinkielisten säätyläisten kansoittama Turun kasvatusopillinen yhdistys, jonka varapuheenjohtajana af Ursin toimi ainakin vuodesta 1894 keväeseen 1896,¹²¹ kokoontui Phoenix-ravintolassa keskustelemaan filosofisesta kasvatuksesta ja muista ajan seurapiirejä kiehtoneista aiheista. Näissä keskusteluissa af Ursin painotti kasvatuksessa, niinkuin jo on todettu (ks. s. 52), siveellisyyskehittämistä ja luonteen kasvatusta. Opettajan on toimittava esimerkkinä, hänellä on oltava siveellinen luonne, "en sedlig karktär". Kun kodin tehtävänä oli kasvattaa yksilöllisyyttä (individualiteten) koulu puolestaan opetti oppilaan tuntemaan yksilön (individen) määritteli af Ursin hiukan vaikeaselkoisesti.¹²² Eräs alustaja aloitti esitelmänsä "Persoonallisuuden merkityksestä koulun kasvattavassa ja opettavassa toiminnassa" Viktor Rydbergin lausumalla

¹¹⁹ Polemiken mellan Åbo Tidning och N.R. af Ursin 1896 s.2—3, 6, 8, alaviitteet s. 6, 8. af Ursin ilmoitti itse kursivoineensa sanan "socialistiska".

¹²⁰ Soikkanen 1961 s. 161. Leino-Kaukiainen s. 34, 51—55, 63.

¹²¹ Aura 25.2.1894. Turun kasvatusopillisen yhdistyksen pk. 30.3.1895 TMA. Tässä yhteydessä voidaan todeta, ettei ole syytä ottaa aivan kirjaimellisesti — niin kuin Oittinen (1943 s. 22) ja hänen perässään Penttilä (s. 14) tekevät — af Ursinin muistelmia, jonka mukaan hän uhrasi päivässä seitsemän tuntia työväenyhdistykselle ja saman verran virkatoimilleen (Suomen Työväen Joulu VII 1925 s. 19). Aikaa jäi toki myös säätyläiselle sopiviin harrastuksiin.

¹²² Turun Kasvatusopillisen yhdistyksen pk. 1.10.1895, 29.1.1895, 7.3.1896 TMA.

käsityksellä länsimaista kulttuuria uhkaavasta onnettomuudesta ja tuhosta. Varapuheenjohtaja af Ursinin mielestä Rydbergin esittämän valkoisen rodun surkean tulevaisuuden, "den hvita rasens klena framtid", suhteen voitiin olla jokseenkin rauhallisia. Sillä sitä "uhkaava rotu on sellaisella tasolla, että myös se joutuu taloudellisessa suhteessa käymään läpi saman kehityksen kuin eurooppalaiset. Mutta jotta valkoinen rotu voisi vastustaa kilpailua, täytyy tapahtua perusteellista kehitystä, ettei sanoisi vallankumous".¹²³ Vaikka tässä af Ursinin kannanotossa esiintyvät niin "evolutio" kuin "revolutio" ja "ekonomisk", ei tällaista maailmankuvaa voi pitää sosialistisena. Kysessä oli eurooppalaisen sivistyneistön piirissä yleisen sosiaalidarwinismin sovellutus.

Vain porvarilliset lehdet nimittivät riitojen aikana af Ursinia sosialistiksi tarkoituksenaan kai vieroittaa työväenyhdistys sen johtajasta. Tämä alkuaan poliittisen vastustajan af Ursiniin lyömä sosialisti-leima on sitten muuttunut yleisesti hyväksytyksi käsitykseksi.¹²⁴ N.R. af Ursinin toiminnassa tai kannanotoissa 1890-luvun puolivälissä mikään ei kuitenkaan puhu tämän käsityksen puolesta.

Turun Työväenyhdistyksen ja Turun muiden poliittisten ryhmittymien välisessä konfliktissa säätyläiset siis suuntasivat hyökkäyksensä ennen muuta af Ursinia vastaan, vaikka hän parhaansa mukaan torjui syytteet sosialisuudesta, kun taas J.K. Kari selvisi syytöksittä, vaikka työväenyhdistyksen juhlassa keväällä 1897 piti esitelmän sosialistisesta liikkeestä.¹²⁵ Onkin mahdollista, että ne todelliset ristiriidat, jotka esim. Helsingissä kärjistyivät lakkoalloksi, peittyivät Turussa säätyläisten ja af Ursinin väliseen kahinointiin. Tämä kahinointi saattoi tosin olla muutakin kuin heijastuma työläisten taistelusta, af Ursinhan kuului itsekkin säätyläisiin ja pyrki pätemään niissäkin piireissä.

¹²³ Turun Kasvatusopillisen yhdistyksen pk. 7.3.1896 TMA.

¹²⁴ Tieto, että af Ursin v. 1896 oli sosialisti esiintyy mm. seuraavilla: Hyvönen s. 31, 33; Salmelin s. 96; von Schoultz s. 117.

¹²⁵ Työmies 5.6., 12.6.1897. Juhla kyllä alkoi virrellä ja päättyi Maamme-lauluun, joten työväenyhdistystä ei voitane pitää sosialistisena.

4.3 Puheenjohtajan ero työväenyhdistyksestä

Työväenyhdistyksen toiminta herpaantui vuoden 1898 alusta lähtien. Johtokunnassa ja yhdistyksen kokouksissa käsiteltiin periaatteellisten kysymysten sijaan yhä hallitsevammin vain käytännöllisiä ja rutiininomaisia kysymyksiä. Erityisesti pohdittiin syytä siihen, että osanotto yhdistyksen kokouksiin oli laimentunut.¹²⁶

Puheenjohtaja af Ursinin asema oli alkanut heiketä jo vuonna 1897 — kaikesta kohusta huolimatta. Häntä ei valittu työväenyhdistyksen lehden (ilmestyi vuodesta 1898 nimellä Länsisuomen Työmies) perustavaan valiokuntaan. Toisin kuin ennen häntä ei valittu seuraavan työväenyhdistysten edustajain kokouksen kysymyksiä valmistelevan ryhmään. Eikä häntä valittu laatimaan yhdistyksen kannanottoa elinkeinolain muutoksesta. Vaikka joitakin af Ursinin ehdotuksia tietysti kannatettiin, mm. uimahuoneen saamista Turkuun, niin monet hänen tekemänsä ehdotukset jäivät pöydälle. Näin kävi mm. kysymyksen palkallisesta kesälomasta erityisesti naisille (kesäloma oli ensi kerran ollut yhdistyksen käsittelyssä vuonna 1894) ja kunnallisista työväen eläkekassoista.¹²⁷

Työmies-lehdessä Turun kirjeenvaihtaja, nimimerkki T. Jänne teki vuoden 1898 alussa melko peittelemättömän hyökkäyksen af Ursinia vastaan. ”Toverin raittiusyhdistys Taimesta” Jänne pani moittimaan af Ursinia ”ilkeäksi ja itsepintaiseksi herraksi”, jonka sijaan puheenjohtajaksi olisi valittava työmies. Tätä ”tunnotonta loukkausta” koko maassa ”arvossa pidettyä tohtoria” vastaan kyllä toinen nimimerkki jyrkästi paheksui.¹²⁸ Syynä arvon laskuun lieenee osittain ollut hänen patriarkaalinen asennoitumisensa työväenyhdistykseen. Tämä saattoi ärsyttää itsetietoisemmaksi tullutta työläisistä noussutta johtajapolvea. Mutta ennen kaikkea työväenyhdistyksessä esiintyneet mielipiteet alkoivat jyrkkyydessään ohittaa puheenjohtajan kannan.

Ilmeisesti af Ursinilta ei ollut jäänyt huomaamatta hänen asemansa heikkeneminen. Kun hänet entiseen tapaan valittiin lähes yksimielisesti puheenjohtajaksi vuonna 1899, hän vaalin jälkeen ilmoitti aikoneensa jo luopua tästä tehtävästä terveytensä vuoksi. Mutta osoitetun luottamuksen, parantuneen terveyden ja ”vaikeitten aikojen” tähden

¹²⁶ Esim. TTY:n pk. 20.2.1898. TTY:n johtokunnan pk. 6.2.1898 TTYn A. Työmies 22.10.1898 (K.F.H.:n kehoitus).

¹²⁷ TTY:n pk. 16.9.1894, 28.2., 19.9.1897, 15.5., 25.9.1898, 10.1.1899 TTYn A.

¹²⁸ Työmies 26.2.1898, 12.3.1898.

hän jäi vielä puheenjohtajaksi.¹²⁹ Puheenjohtaja af Ursinin ero oli siis jo alustettu arvovallan laskulla, kun ”vaikeitten aikojen” eli helmikuun manifestin myötä uudet riidat säätyläisten ja af Ursinin välillä alkoivat.

Vuoden 1896 vaalilakon jälkeen suomenmieliset säätyläiset olivat alkaneet suhtautua hiukan penseästi työväenyhdistykseen. Taloudellisesti työväenyhdistyksen yleishyödyllisiä toimia, lastentarhaa ja kansansivistystyötä, tuettiin kuitenkin entiseen tapaan. Vasta työväenyhdistyksen puheenjohtajan af Ursinin toiminta helmikuun manifestin ja Kurikan ”Haakrisikkoon jouduttua” -kirjoituksen yhteydessä ärsytti Turun säätyläisiä niin paljon, että avustukset työväenyhdistykselle lakkasivat joksikin aikaa.

Aluksi af Ursin otti osaa manifestin vastaisen adressin kokoamiseen, mutta luopui tästä, kun Turussa hänen mukaansa asiasta tehtiin ”nurkkapatrioottinen” kieliasia ja puoluekysymys. Sen vuoksi hän ei kehoittanut työläisiä osallistumaan eikä itsekään enää halunnut osallistua ”valheellisuudella ja vääryydellä” ajettuun adressiasiaan, vaikka se puettaisiin ”satakertaisesti isänmaallisuuden vaippaan”. Samalla af Ursin kielsi kuitenkin sanallakaan kehottaneensa ketään työläisiä jättämään adressin allekirjoittamatta. Hän pysyi oman ilmoituksensa mukaan myös täydellisesti erillään ”tuosta kuuluisasta Kurikkametelistä”, vaikka kertomuksensa mukaan oli saanut ”tukuttain etevistä tiedemiehistä ja puoluejohtajista alkaen... kehotuksia... ryhtymään asiaan”.¹³⁰

Tällaisen selityksen af Ursin antoi huhtikuun 1899 lopulla työväenyhdistyksen lastentarhan johtokunnan jäsenille (af Ursin oli saman johtokunnan puheenjohtaja). Selitykselle antaa uskottavuutta se, että af Ursin oli aikaisemmin huhtikuun 1899 alussa julkaissut Länsisuomen Työmieheissä ”yläluokan” ja ”alaluokan” yhteistyön välttämättömyyttä korostavan kirjoituksen ”Mitä vaatii nykyinen tila”. Tässä kirjoituksessa af Ursin pyrki todistamaan ”alaluokan” isänmaallisuutta. Työväki oli ”niin jalo ja isänmaallinen”, että isänmaan ollessa vaarassa unohtaa, kuinka sitä on syrjitty toivoen kuitenkin, ”että yläluokka vastedes muuttaa menettelynsä sitä kohtaan”. Työväestönkin isänmaallinen tunne voi syrjinnän takia ”heikontua ja laimentua”.

¹²⁹ TTY:n pk. 11.3.1899 TTYn A.

¹³⁰ af Ursin vastine lastentarhan johtokunnalle, TTY:n pk:n liite 20.4.1899 TTYn A. Kahtakymmentä vuotta myöhemmin af Ursin antoi vaikutelman huomattavasti jyrkemmästä suhtautumisesta, vaikkei edelleenkään asettunut täysin Kurikan kannalle, tämän (af Ursinin mukaan alkuaan A.B. Mäkelän) kirjoitus kun oli ollut liian ”ylimalkainen”. af Ursin, Suomen työväenliike 1922 s. 27—29.

"Jos siis yläluokka tahtoo, että työväki rakastaa isänmaataan vähentymättömällä tunteella, niin tulee sen tehdä isänmaa todellisesti yhteiseksi *kaikille*, sen tulee uhrata omista suuremmista eduista työväen, huonompiosaisten hyväksi." (kurs. af U.) Ja af Ursin syytti sosiaalipoliittisten uudistusten ja työolosuhteiden parantamisen laiminlyönnin ohella puolestaan nyt yläluokkaa siitä, että suosittelee "työkansan kohottamiseksi" vain sivistystä ja säästäväisyyttä — mitä af Ursin itsekin viisi-kuusi vuotta aiemmin oli suositellut. Sitä paitsi yläluokka "lohduttaa työkansaa sillä, että toisella puolella hautaa ei ole kurjuutta", mutta, af Ursin lisäsi, jos tällaista "tarkoituksellisesti ruvetaan käyttämään liian paljon, on itse uskonnon arvo alenemassa". Lopuksi af Ursin siteerasi, mitä joku professori oli lausunut työväestä, "vieläpä sen sosialistisesta aineksesta", nimittäin että työväen parissa "alkaa muodostua vankka pohja siveelliselle uudistukselle".¹³¹

Tämän päätöksellisen kirjoituksensa af Ursin oli tarkoittanut varoitukseksi "yläluokalle" tilanteessa, jolloin hänen mukaansa Helsingissä työväki "jotenkin yleisesti käveli revolveri taskussa".¹³² Ja hän sai Turun säätyläiset vastaansa. Säätyläiset saattoivat sitä paitsi oikeutustikin katsoa af Ursinin pettäneen heidät, hänhän oli aluksi ollut mukana adressin keruupuuhassa. Konservatiivinen Sanomia Turusta valitti — tosin nimiä mainitsematta — että "nykyistä tukalaa asemaamme" hyväksi käyttäen on tehty "ilkeä yritys", jonka sanotaan tarkoittavan työväen nostamista valtaan, mutta jossa on "salattu toinen pyrintö, ja se on asian ajajan oma valtaanjääsy".¹³³ Ruotsinkielinen, samoin konservatiivinen Åbo Tidning käytti ilmaisua "ledaren för arbetarföreningens hornkapell" paheksuessaan syvästi työväenyhdistyksen puheenjohtajan af Ursinin nimissä huhtikuussa tehtyä anomusta julkisten tanssien järjestämiseksi, kansallisena suruaikana, niin kuin lehti sanoi.¹³⁴ Työväenyhdistyksen lastentarhan johtokunta jätti neljän työväenyhdistyksen jäsenen kanssa erokirjeen, koska se ei katsonut olevan mahdollista toimia johtokunnan puheenjohtajan af Ursinin kanssa, mikäli jäsenet halusivat säilyttää kansalaisten luotamuksen heihin "todellisina isänmaan ystävinä".¹³⁵ Lastentarhan opettajat sanoivat itsensä irti. Turun Säästöpankki ilmoitti myöntävänsä työväenyhdistyksen oppikursseille rahaa vain sillä ehdolla,

¹³¹ Länsisuomen Työmies 1.4.1899. Julkaistu myös af Ursinin teoksessa Työväenkysymyksiä II.

¹³² af Ursinin vastine lastentarhan johtokunnalle, TTY:n pk:n liite 20.4.1899 TTYn A.

¹³³ Sanomia Turusta 8.4.1899.

¹³⁴ Åbo Tidning 30.4.1899.

¹³⁵ Lastentarhan johtokunnan kirjelmä, TTY:n pk:n liite 20.4.1899 TTYn A.

ettei af Ursin ole missään tekemisessä kurssien kanssa.¹³⁶

Turun Työväenyhdistys piti tilanteessa ylimääräisen kokouksen. Kokouksessa todettiin useilta tahoilta, että kaikkea tapahtunutta oli pidettävä hyökkäyksenä koko työväenluokkaa vastaan, mistä oli esimerkkejä jo Helsingistä ja Tampereelta. Joku puhuja sanoi yläluokan kiristäneen tilanteen luokkasodaksi. Yleisesti tunnustettiin työväenyhdistyksen edistyneen af Ursinin johtajakaudella, mutta tässä toiminnassaan hän oli ollut melkein liiankin kohtuuteen pitäytyvä. Nyt työläisten voiman kasvettua oli tilaisuus näyttää, että hekin voivat panna kovan kovaa vastaan. Kiihkeässä kokouksessa vastustettiin ehdottomasta Säästöpankin tarjousta, työväenyhdistys "ei myisi" johtajaansa mistään hinnasta. Puheenjohtaja af Ursin oli vakuuttunut siitä, että näillä tapahtumilla oli laajakantoiset seuraukset. Mutta olisi valitettavaa, hän lisäsi, jos tämän ärsyyntymisen vuoksi isänmaa joutuisi kärsimään. Kokouksen lopuksi valittiin lastentarhalle uuteen johtokuntaan mm. af Ursin edelleen, hänen puolisonsa, tehtailija Fredrik von Rettig ja pankinjohtaja Viktor Forselius, siis myös vaikutusvaltaisia säätyläisiä.¹³⁷ Lastentarhan toiminta jouduttiin syksyllä 1899 lopettamaan ennenaikaisesti, kun sitä varten anotun apurahan ehdoksi kaupunginvaltuusto oli pannut af Ursinin eron johtokunnasta ja tarjous oli hylätty työväenyhdistyksessä yksimielisesti.¹³⁸

Dramaattisesti on myöhemmin sanottu juuri tähän aikaan af Ursinin kohdistetun "vainon kiihtyneen korkeimmilleen".¹³⁹ Kiivaiden hyökkäysten syynä saattoi osittain olla se, että säätyläiset lienevät pitäneet erityisesti adressikeräyksen osalta af Ursinia luopiona. Tohtori af Ursin perheineen lukeutui sentään Turun eturivin säätyläisiin.¹⁴⁰ Kun Kurikka-kysymyksen kohdalla säätyläisten ymmärrys työväenliikkeen suhteen loppui, loppui se myös työväenyhdistyksen puheenjohtajan af Ursinin suhteen. Säätyläiset kyllä erehtyivät epäillessään af Ursinin isänmaallisuutta: hänen viimeinen omaperäinen ehdotuksensa työväenyhdistykselle oli hallitsijan Suomen kansalle antamista vakuutuksista kootun taulun hankkiminen yhdistyksen salin seinälle.¹⁴¹ Itseasiassa työväenyhdistys oli jyrkkyydessä jo sivuut-

¹³⁶ Åbo Underrättelser 1.5.1899, 30.5.1899.

¹³⁷ TTY:n pk. 30.4.1899 TTYn A. Åbo Underrättelser 1.5.1899.

¹³⁸ TTY:n pk. 17.10.1899, 22.10.1899 TTYn A.

¹³⁹ Työmies 17.4.1914.

¹⁴⁰ Elisabeth Bruun, kertoja oli tuolloin af Ursinin tyttären ystäviä. Väitettä ehkä tukee se, että af Ursinin tytär vihittiin v. 1903 vapaaherra Albert von Hellensin kanssa. Tämä oli Turun korkea-arvoisimpiin kuuluneen säätyläisen, senaattori Lars Theodor von Hellensin poika. Carpelan s. 146–147, 150.

¹⁴¹ TTY:n pk. 17.9.1899 TTYn A.

tanut puheenjohtajansa, verrattakoon esimerkiksi af Ursinin lastentarhan johtokunnalle osoittaman puolustuspuheen sävyä yhdistyksen saman asian johdosta pitämän kokouksen tunnelmaan. Kun puheenjohtajaa alettiin pitää liian varovaisena, ei hän enää saanut takaisin entistä arvoaltaansa.

Vuoden 1899 lopussa af Ursin lakkasi osallistumasta työväenyhdistyksen kokouksiin, hänen tilalleen astuivat mm. J.K. Kari ja K.F. Hellsten.¹⁴² Samoihin aikoihin af Ursin menetti myös puoluehallinnossa turkulaisten tuen ja erosi puolueen puheenjohtajan toimesta oltuaan siinä vain puoli vuotta (ks. s. 141). Työväenyhdistyksen vuosikokouksessa 18.3.1900 af Ursin jätti erokirjeensä: "Olen pannut melkein koko voimani ja vähäisen kykyni . . . vuosikymmenen kuluessa paremmasta iästäni yhdistyksen edistämiseksi ja eron hetki ei minulle ole aivan ilman kaihon ja kaipauksen tunteita." Hän vakuutti väärinkäsitysten estämiseksi samalla, "ettei mikään mielipiteitteni muutos tahi suhteeni noihin kansankerroksiin ole tähän (eroon M.R.) vaikuttanut vähässäkään määrässä".¹⁴³ Tästä vakuutuksesta huolimatta on syytä todeta — koska tähän ei ole kiinnitetty huomiota — että af Ursin erkani työväenliikkeen toiminnasta samoihin aikoihin kuin nuor-suomalaiset säätyläiset. Työväenliike radikalisoitui näiden ohi. Vaikuttaa siltä, kuin af Ursinkin olisi jäänyt jälkeen työväenliikkeen kehityksestä.

Vaikka Turun Työväenyhdistyksessä af Ursinia radikaalimmat astuivat nyt johtoon, eivät uudet johtajat koko maan kentässä edustaneet radikaalia suuntaa. Päinvastoin Turun, Tampereen ja Oulun työväenyhdistyksistä muodostui radikaalia Helsingin työväenyhdistystä vastustava maltillinen, yhteistyöhaluinen ja lopulta revisionistiseksi leimattu rintama.¹⁴⁴ Vuosikymmenen kestäneellä af Ursinin johtajakaudella Turun Työväenyhdistyksessä oli kasvanut johtajapolvi, jolle perustuslaillisuuden puolustaminen oli tärkeämpää kuin luokkataistelu.

Turun Työväenyhdistyksen tilaamat historiikit¹⁴⁵ ovat olleet tähän asti tärkeimpiä lähteitä työväenyhdistyksen historiaan. Hellstenin yhdistyksen 40-vuotishistoriikki on mm. Soikkasen väitöskirjassa keskeinen lähde sosialismin ajoituksessa. Lähinnä Hellstenin ku-

¹⁴² Viimeisen kerran af Ursin osallistui yhdistyksen kokoukseen 17.12.1899. TTY:n pk. 17.12.1899, 28.1., 25.2.1900 TTY:n A.

¹⁴³ TTY:n pk. 18.3.1900 TTY:n A.

¹⁴⁴ Lod s. 10—11. Soikkanen 1967 s. 184—185.

¹⁴⁵ Lehtonen, Turun Työväenyhdistys 1887—1912. Hellsten, Turun Työväenyhdistys 40-vuotias. Aaltonen—Sinisalo, Turun Työväenyhdistys 1887—1937.

vauksesta vuoden 1897 tapahtumista Soikkanen hiukan liioitellen päättelee Turun muodostuneen sosialistiseksi keskuukseksi vuoden 1896 lopulla.¹⁴⁶ Työväenyhdistyksen 50-vuotishistoriikki on samasta asiasta Jutikkalan lähteenä Turun kaupungin historiassa. Historiikin lyhyestä tapahtumien yhteenvedosta ”valtataistelu... ratkesi (1897 M.R.) siten, että työläiset suurella äänen enemmistöllä miehittivät yhdistyksen johtokunnan” Jutikkala päättelee rohkeasti, että ”työväenliike suuntautui Turussa marxilaisiin uomiin maaliskuussa 1897”.¹⁴⁷

N.R. af Ursinin merkitystä arvioidessaan Jutikkala Turun kaupungin historiassa turvautuu Oittisen kirjoituksen ohessa työväenyhdistyksen 40-vuotishistoriikkiin. Niistä hän kokoaa seuraavan yhteenvedon:

”Vuonna 1891 oli valittu Turun työväenyhdistyksen puheenjohtajaksi lyseon (ensin ruotsalaisen, sitten suomalaisen) lehtori N.R. af Ursin, tinkimätön vakaumuksen mies, joka herätti sensaatiomaista huomiota jo silloin, kun hän tohtorinhattu päässään oli astellut Työväenyhdistyksen lipunvihkiäiskulkueessa. Hän itse ja hänen mukanaan yhdistys kehittyivät nopeasti radikaaliin suuntaan.”¹⁴⁸

Ja kehä on täydellinen, kun Jutikkalan teksti toistuu sanasta sanaan Turun Työväenyhdistyksen tuoreimmassa eli 90-vuotishistoriikissa.¹⁴⁹ Tämä työväenyhdistyksen uusi historiikki nojaa edeltäjiensä lailla aikaisempiin. Näin samat tiedot toistuvat yhä uudestaan. Ja kun ne välillä esiintyvät tieteellisissä ja arvovaltaisissa teoksissa, ne muuttuvat yhä uskottavammiksi. Edes alkuperäislähteiden käyttö, kuten Turun Työväenyhdistyksen uusimmassa historiikissa, ei horjuta vaikiintunutta ja tarkoituksenmukaista kuvaa.

¹⁴⁶ Hellsten s. 50—55. Soikkanen 1961 s. 53—54.

¹⁴⁷ Aaltonen—Sinisalo s. 109—110. Jutikkala II s. 828—830. Tätä Jutikkalan tulkintaa käyttää puolestaan Salmelin, tosin lievästi epäuskoisena, väitöskirjassaan lähteenä. Salmelin s. 121.

¹⁴⁸ Jutikkala I s. 437—438. Hellsten s. 32—33, 38, 46—47. Oittinen 1943 s. 22.

¹⁴⁹ Aaro Tuominen s. 14.

5 Nousu Suomen työväenliikkeen johtoon

5.1 Ensiesiintyminen

Aivan tuntematon af Ursin ei varmaan ollut niiden työväenyhdistyksiä edustaneiden herrasmiesten¹ parissa, jotka kevätkesällä 1893 kokoontuivat ensimmäiseen työväenyhdistysten edustajain kokoukseen. Kokouksessa vahvasti edustettu suomalaisen puolueen radikaali siipi, tulevat nuorsuomalaiset, saattoi hyvinkin muistaa af Ursinin ”Vapaiden Aatteiden” avustajana. Sitä paitsi työväenliikkeestä kiinnostuneen lukeneiston joukko oli siksi pieni, että se hyvin saattoi pitää lukua toinen toisistaan. Luonnollisesti af Ursinin asema Suomen suurimpiin kuuluneen työväenyhdistyksen puheenjohtajana jo sinänsä oli merkityksellinen.

Työnantajapuolen edustaja, tehtailija Viktor Julius von Wright valittiin yksimielisesti puheenjohtajaksi. Sihteeriksi valittiin niinkään työnantaja, johtaja K.A. Brander. Varapuheenjohtajaksi valittiin yksimielisesti tohtori af Ursin, mikä osoitti hänen jo nousseen näkyviin muiden edustajien joukosta.² Yhteistyö von Wrightin ja af Ursinin välillä ei näytä aiheuttaneen ongelmia. Heidän yhteiskunnallinen taustansa oli muodollisesti melko samanlainen, kumpikin varatonta nuorta aatelissukua, kumpikin kasvanut Savossa, saattoivatpa olla nuoruuden tuttujakin.³ Mitä erilaisimmat elämänvaiheet olivat tuoneet nämä kaksi melkein saman ikäistä miestä muutamaksi vuodeksi saman pöydän ääreen, josta lähdettyään von Wright päätyi työnantajaliiton perustajaksi,⁴ af Ursin sosiaalidemokraatiksi.

¹ Kokouksen 21 osanottajasta vain 5—7 olivat varsinaisia työläisiä, muut olivat käsityöläismestareita, työnjohtoa, sanomalehden toimittajia, virkamiehiä yms. Ensimmäisen työväenyhdistysten edustajain kokouksen pöytäkirja 1893 s. 3—4.

² Ensimmäisen ed. kok. pk. s. 6.

³ von Wrightin veli oli ollut af Ursinin luokkatoveri Kuopion lukiossa. Kuopion lukion oppilasluettelo 1871 MMA. Pinomaa s. 7, 18—19, 47, 62.

⁴ Sjöbergin mukaan von Wright yritti jo v. 1901 turhaan perustaa yleistä työnantajajärjestöä. Sjöberg s. 13. Päivälehti 23.5.1903.

Varapuheenjohtaja af Ursin esiintyi kokouksessa asemansa mukaisesti varmana ja päättäväisenä. Kun keskustelu alkoi, af Ursin käytti heti ensimmäisen puheenvuoron. Työväenvaltuuskunnan perustamista kaikki kannattivat, niin kuin af Ursin puheenvuorossaan arveli, mutta osoittautui, että hän ns. neuvottelevien jäsenten osalta oli eri mieltä enemmistön kanssa. Hän piti niitä tarpeettomina. Mutta kokous päätti toisin, ehkäpä sanomalehden toimittaja Ansaan vakuuttamana, tämän mukaan kauppavaltuuskunnassakin oli sellaisista ollut paljon hyötyä. Neuvottelevien jäsenten takia af Ursin ilmoitti ensimmäisen vastalauseensa (syksyllä hänet valittiin neuvottelevaksi jäseneksi Turusta).⁵

Vähemmistöä hän edusti myös työväenlehtikysymyksessä. Turun Työväenyhdistys oli pitänyt tarpeellisenä "työväen asiaa" käsittelevän sanomalehden perustamista, samoin Työväen Kalenteria oli pidetty tehokkaana keinona työväenliikkeen esittelyssä.⁶ Tämän käsityksen af Ursin tietysti esitti kokouksessa, mutta ei kannattanut itse näistä lehteä vaan lakanneen "Työmies-Arbetaren" tapaista kulmalehteä Päivälehteen ja Hufvudstadsbladetiin, sellaisessa "sopisi itse näisesti ja seikkaperäisemmin käsitellä työväen asioita". Kulmalehteä vastaan kyllä huomautettiin, ettei työläisillä ollut varaa tilata noita suuria päivälehtiä. Kokous päätti tyytyä vain Työväen Kalenteriin kerran vuodessa, oma lehti tuntui vielä liian suurisuuntaiselta ja monista tarpeettomaltakin.⁷

Pakollinen vai vapaaehtoinen sairausvakuutus oli myös kysymys, jossa af Ursin edusti vähemmistöä. Jo Turun Työväenyhdistyksessä hän oli ajanut läpi vapaaehtoista sairausvakuutusta puoltavan kantansa ja oli nytkin vapaaehtoisuuden innokkain puolestapuhuja. Hän edusti tässä siis samaa kantaa kuin senaatin asettaman Työväenvakuutuskomitean enemmistö. Komitean vähemmistö oli ehdottanut pakollista sairaus-, tapaturma- ja eläkevakuutusta. Pakollisen sairausvakuutuksen kannalla olivat kokouksessa kaikki suomalaisen puolueen valtiotalouspoliittisia vaikutteita saaneet edustajat. Tohtori Lylykummasteli, että työväen piirissä yleensä oli epäilty pakollisen vakuutuksen hyötyä, vaikka kokemus osoitti sen selvästi. Vapaaehtoisuuden puolesta af Ursin esitti samoja perusteita kuin Turun Työväenyhdistyksessä aiemmin: Valtion huolta yksityisestä oli arveluttavaa laajentaa, pakollisessa vakuutuksessa "laiskemmat elävät ahkerampain kustannuksella", "työväki kammoksuu holhousta", "huolen-

⁵ Ensimmäisen ed. kok. pk. s. 7, 33.

⁶ TTY:n pk. 16.10.1892 TTYn A.

⁷ Ensimmäisen ed. kok. pk. s. 10—11, 40.

pito itsestään nostaa itsetietoisuutta” jne. Kun asiaa valmistelleen valiokunnan (jäseninä tohtori af Ursin ja räätäli Kaihlanen vapaaehtoisuuden kannattajina, tohtori Lyly, seppä Sjöblom ja viivoittaja Järvenpää pakollisuuden kannattajina) enemmistö ja sittemmin kokous päätyi pakolliseen sairausvakuutukseen, af Ursin esitti mikkeliiläisen räätäli Kaihlanen kanssa pitkän kirjallisen vastalauseen.⁸

Oma mielenkiintonsa on sillä, että tässä vastalauseessa oli jälkiä lassallelaisuudesta: Valtion tuki vapaaehtoisille kassoille oli ”varsin tärkeä, kun ottaa huomioon yleisen köyhyyden työväen kesken varsin huonoina aikoina, koska suurempi osa työmiehistä toimi *’rautaisen palkkasäännön’* alaisena”.⁹ (kurs. M.R.). On tietysti mahdotonta tietää, oliko tämän lauseen kirjoittaja tohtori af Ursin vai mikkeliiläinen räätäli. Joka tapauksessa af Ursin ainakin vähän myöhemmin oli suuri Lassallen ihailija.¹⁰ Lassallelaisuus ei Suomessa ehkä ollut aivan niin olematonta, kuin on väitetty.¹¹ Sillä ”rautainen” oli tunnussana, josta tosiuskovaiset lassallelaiset tunnistivat toisensa, Marx totesi paria vuotta aiemmin julkaistussa Gothan ohjelman arvostelussaan.¹²

Kokouksen tärkein kysymys oli ohjelman laatiminen työväenliikkeelle. Pohjaksi otettiin af Ursinin ehdotuksesta von Wrightin laatima 11-kohtainen varovainen ohjelma, jonka ensimmäisessä kohdassa ”pidettiin suotavana” työajan lyhentämistä 10 tuntiin, toisessa toivottiin lisää ammattientarkastajia ja kolmannessa ”työväki tunnusti velvollisuudekseen ahkerasti käyttää hyväkseen” kaikkia ammattitaitoa ja sivistystä kohottavia tilaisuuksia.¹³ Valiokunnassa, jonka puheenjohtaja oli viivoittaja Järvenpää, ohjelma jyrkentyi huomattavasti. Ensimmäiseksi vaadittiin työväelle äänioikeutta kunnallisissa ja valtiollisissa vaaleissa sekä ääniasteikon rajoittamista. Nämä hyväksyttiin yksimielisesti. Sanamuoto tyydytti siis myös af Ursinia, jonka mielestä äänioikeus oli ulotettava kaikkiin työmiehiin, jotka eivät olleet palkollissäännön alaisia. Kolmannessa ohjelman kohdassa vaadittiin nyt lakisääteistä 10-tuntista työpäivää; kadonneet olivat kaikki puheet ”velvollisuuksista”. Osa kokouksen säätyläisistä ja pari työläistä piti ohjelman kolmatta kohtaa liian jyrkkänä. Suomen työväki ei kultaseppä Sahan mukaan vielä kokonaisuudessaan vaatinut 10-tuntista työpäivää, toivomuksen esittäminen riitti. Viivoittaja Järven-

⁸ Ensimmäisen ed. kok. pk. s. 24—28, 41—43.

⁹ Ensimmäisen ed. kok. pk. s. 43.

¹⁰ af Ursin, Työväenkysymyksiä IV ”Ferdinand Lassalle” s. 66—75. af Ursin, Muistelmia matkoiltani ... II 1907 s. 14—17.

¹¹ Vrt. Laavola s. 75.

¹² Marx—Engels s. 21.

¹³ Ensimmäisen ed. kok. pk. s. 11—12.

pää, toimittaja Renström ja nahkuri Vallenius, valiokunnan jäseniä kaikki, katsoivat olevan jo aika vaatiakin jotakin. Kompromissin esitti tohtori af Ursin: toivominen oli hänestäkin liian laimeaa, jos vaatiminen on liian jyrkkää, sanottakoon sitten, että ”työväki ajaa pontevasti”. Kolmen äänen enemmistöllä af Ursinin jokseenkin kömpelö ”maamme työväki pyrkii pontevasti” voitti valtiokunnan ehdotuksen. Järvenpää jätti tähän kirjallisen vastalauseen.¹⁴ Myöhemmin on sanottu af Ursinin tässä kysymyksessä olleen ”jyrkkä” ja edustaneen ”huomattavan radikaalia” kantaa.¹⁵ Kokouksessa oli kahdeksan hantä jyrkempää (valiokunnan ehdotuksen kannattajat) eikä 10 tunnin tavoite ollut enää työväenliikkeessä radikaali, kun 8 tunnin tavoitekin jo oli esitetty.¹⁶

Tohtori af Ursin jopa vastusti jyrkästi sitä, että valtiopäivätoivomuksiin päätettiin ottaa 10-tuntinen lakisääteinen työpäivä. Vastalauseensa päätöksen vuoksi hän esitti yhteisrintamassa niiden kanssa, jotka olivat vastustaneet valiokunnan ohjelmaehdotuksen ”vaatimusta” (ja joista kaksi oli vastustanut liian jyrkkänä af Ursinin kompromissiakin). Ohjelmakohtien tärkeysjärjestyksessä af Ursin oli kyllä asettanut toiseksi 10-tuntisen työpäivän, ”työväen henkinen kehitys” oli ensimmäinen ja äänioikeuskysymys kolmas. Mutta kun oli määriteltävä valtiopäivätoivomukset, af Ursin katsoi, ettei ”henkisen kehityksen” tarvitse ollenkaan tulla valtiopäiväkäsittelyyn ja ”työpäiväkysymys saa vielä toistaiseksi levätä”. Tästä kokouksen enemmistö oli kuitenkin toista mieltä.¹⁷ Lyseon lehtori af Ursinille ei työpäivän pituus ollut niin konkreettinen kysymys kuin raskaita, jopa yli 14 tunnin työpäiviä tekeville työläisille.

Aktiivisuuttaan af Ursin osoitti esittämällä sovittujen keskustelukysymysten lisäksi kolme uutta kysymystä. Kokous ei valitettavasti ehtinyt käsitellä af Ursinin mielenkiintoista ensimmäistä kysymystä ”kuinka voitaisiin saada suurempaa osanottoa työväen asiaan n.s. säätyhenkilöin ja työnantajain puolelta” (toistakymmentä vuotta myöhemmin af Ursin oli huomattavampia ns. ministerisocialismin kannattajia (ks. s. 184). Toinen af Ursinin kysymys työväen omien ehdokkaiden asettamisesta vaaleissa, mitä af Ursin oli Turun Työväenyhdistyksessä suunnitellut, jäi kokouksessa myös käsittelemättä. Alkuperäisessä von Wrightin ohjelmaluonnoksessa oli vaadittu työväen edustajia valtuustoon, mutta lopullisessa ohjelmassa tämä jäi äänioi-

¹⁴ Ensimmäisen ed. kok. pk. s. 15, 30—31, 34—35, 44.

¹⁵ Kari — Paasivuori s. 172. Penttilä s. 16.

¹⁶ von Schoultz s. 79.

¹⁷ Ensimmäisen ed. kok. pk. s. 17—18, 35, 45.

keusvaatimusten varjoon. Kolmas kysymys koski pyhä- ja sunnuntai-päivänä vietettäviä huveja. Tämä otettiin käsiteltäväksi ja tampere-laisen toimittaja Renströmin ehdotuksesta pantiin vastalause kirkol-liskokouksen yrityksille kieltää huvitukset sunnuntaisin.¹⁸

Sosialismi ei kuulunut tämän kokouksen puheenaiheisiin. Ainoas-taan puheenjohtaja von Wright avauspuheessaan viittasi siihen; tule-va työnantajien organisoija antoi vastahakoisen tunnustuksen sosiaa-lidemokraattien saavutuksille ulkomailla.¹⁹ Varapuheenjohtaja af Ur-sinin kannanotot olivat kaukana sosialismista, äänioikeuskysymyk-sessä ne olivat liberalistisia, sairausvakuutuksessa suorastaan konser-vatiivisia. Tämän ilmeisen tosiasian edessä af Ursinin elämäkerran kirjoittaja Oittinen tekee seuraavan johtopäätöksen: "Vaikka Ursin omassa mielessään olisi saavuttanutkin täysin selkeän sosialistisen kannan, niin hänen ei vielä kannattanut siitä paljon puhua, koska häntä ei olisi ymmärretty oikein." Oittisen argumentin katteettomuus ei estä Jutikkalaa turvautumasta siihen Turun kaupungin historias-sa.²⁰ Puuttumatta lähemmin siihen, mitä näkymiä tällainen selitys-malli laajalti käytettynä avaa, se kaiken lisäksi ontuu tässä nimen-omaisessa tapauksessa pahasti: af Ursin ei kaihtanut kiivasta taistelua vapaaehtoisen vakuutuksen puolesta, vaikka tässä valtiotalistien joukossa hän sai niukalti ymmärrystä osakseen.

Vuosisadan vaihteessa af Ursin arvioi itse ensimmäistä työväenyh-distysten edustajain kokousta. Tässä kokouksessa, kuten af Ursin ai-van oikein totesi, "kävi Suomen työväki tuon äitinsä, suomenmieli-syyden vanavedessä." Työväenkysymys oli osittain syntynyt suoma-laisuusaatteesta, af Ursin katsoi, "... ennenkuin suomenmielisyys oli avannut sivistyksen tien kansamme syville riveille, ei koko työväen-kysymyskään ollut mahdollinen". Samassa yhteydessä hän vielä täs-mensi:

"Työväenaatteen kehittäminen ei olekaan meillä muuta kuin toinen aste siinä suuressa kansamme kohottamis- ja kehittämis-työssä, jonka perusteet suomenmielisyys laski; mutta työväenaa-te tähtää sen lisäksi vielä paljon laajemmalle, se kun tahtoo luo-da uuden perustuksen koko inhimilliselle yhteiskunnalle ja, mikäli mahdollista, tehdä kaikista ihmisistä veljiä ja sisaria ihmiskunnan suurella viljelysvainiolla."²¹

¹⁸ Ensimmäisen ed. kok. pk. s. 14, 32, 37.

¹⁹ von Wright puhui "liiallisuuksista", jotka "useinkin ovat ulkomaisten työ-miesten tunnusmerkkinä ja jotka siellä ovat jouduttaneet tärkeitä paran-nuksia, mutta joiden esiintymisestä meillä voisi olla mitä ikävimmät seu-raukset koko isänmaallemme...". Ensimmäisen ed. kok. pk. s. 5—6.

²⁰ Oittinen 1943 s. 23 ja uudestaan Oittinen 1967 s. 21. Jutikkala II s. 602.

²¹ af Ursin, Työväenkysymys Suomessa 1902 (1900) s. 46—47.

Kokouksen alussa von Wright oli puheessaan korostanut sitä, etteivät kärsimykset olleet tehneet Suomen työväestä katkeria. Tämä johtui af Ursinin vuosisadan vaihteessa esittämän arvion mukaan siitä, että ”luokkataistelu ei vielä ollut herännyt: työväestö kärsi vaan hiljaisuudessa ja nurkumatta”. (Parikymmentä vuotta myöhemmässä af Ursinin versiossa samasta asiasta ”luokkataistelu” oli hävinnyt, tilalla oli ”katkeruus”).²²

Henkilökohtaisesti af Ursin piti ensimmäisen työväenyhdistysten edustajain kokouksen merkitystä suurena. Hän kertoi viittä vuotta myöhemmin innostuneensa suuresti kokouksen tehtävistä. Kokous oli hänen elämässään ”käännekohta, joka vei minut yhä syvemmälle työväenasian aatteellista puolta harkitsemaan ja sen ihanteita käytännöllisesti toteuttamaan”.²³ Kesti kuitenkin vielä jonkun aikaa kokouksen jälkeen ennen kun af Ursinin toiminnassa esim. Turun Työväenyhdistyksessä kokouksen jäljet näkyivät.

On samalla syytä kiinnittää huomiota siihen, että vielä ensimmäisen työväenyhdistysten edustajain kokouksen jälkeenkin af Ursin osoitti valtiopäivillä yllättävää poliittista passiivisuutta. Vuoden 1894 valtiopäivillä hän sentään oli pari viikkoa — edellisillä valtiopäivillä 1891 hän oli vain pistäytynyt. Valtiopäivillä 1894 hän ei, kuten jo aiemmin on todettu, sanonut kerrassaan mitään. Vaikka työväenyhdistysten edustajain kokouksessa oli äänioikeus juuri asetettu tärkeimmäksi valtiopäivävaatimukseksi ja von Wright sitä monien muiden tavoin ajoi, af Ursin ei mitenkään osallistunut asian edistämiseen.²⁴ Tarvittiin vielä toinen edustajain kokous ja koko työväenliikkeen radikalisoituminen, ennen kuin af Ursin alkoi aktiivisen valtiopäivätyöskentelyn.

²² af Ursin, Työväenkysymys... s. 46. af Ursin, Suomen työväenliike 1922 (1918) s. 19.

²³ Suomen työväen alpumi 1898 s. 41.

²⁴ Ridderskap och Adel's Protokoll vid landtdagen 1891 II s. 909, III s. 1472. Ridderskap och Adel's Protokoll vid landtdagen 1894 III s. 1543. Ks. myös edellä s. 56.

5.2 Työmies-lehden toimittajana

Reformilinja

Helsinkiläisten aloitteesta vuonna 1895 perustetusta Työmies-lehdestä tuli tärkeä väylä af Ursinin nousulle työväenliikkeen johtoon. 1890-luvun kolme työväenyhdistysten edustajain kokousta ja Työmies-lehti muodostivat yhdessä af Ursinin voitokkaan etappitien. Työmies-lehden toimittajana af Ursin oli kahtena ensimmäisenä vuotena. Koska af Ursin asui Turussa ja lehteä toimitettiin Helsingissä, ei af Ursin ilmeisesti osallistunut varsinaiseen toimitustyöhön,²⁵ vaan hänen pannotaan lienevät edustaneet vain hänen nimellään julkaistut artikkelit.

Työmiehen ensimmäinen päätoimittaja, nuorsuomalainen opettaja A.H. Karvonen oli pyytänyt af Ursinia kirjoittamaan erityisesti Englannin, Ranskan ja Amerikan työväenliikkeestä.²⁶ Karvonen näyttää pitäneen af Ursinia ehkä koko maassakin ainoana sosialismiin perehtyneenä henkilönä. Karvonen totesi myöhemmin, että af Ursin oli nähtävästi etupäässä tutkinut ”käytännöllisiä yhteiskunnallisia reformeja ulkomailla”. Näin ollen af Ursin kirjoitti Karvosen mukaan lehteen sellaisista ulkomaiden sosiaalidemokraattien uudistusvaatimuksista, joita voitiin toteuttaa nykyisessä yhteiskunnassa.²⁷

Suurin osa af Ursinin toimittajakautenaan Työmiehellä julkaisemista kirjoituksista käsitteli joko äänioikeutta (ks. jäljemp.) tai sosiaalipoliittisia reformeja. Äänioikeusuudistus kuului yleisesti ottaen vapaamielisen porvariston vaatimuksiin. Sosiaalipoliittiset uudistukset, varsinkin siinä muodossa kuin af Ursin niitä esitti, taas olivat katederi- ja valtiotalistien ohjelmassa.

Ne uudistukset, joita af Ursin ajoi, olivat tärkeysasteeltaan hyvinkin erilaisia. Useimmiten ulkomaisiin esimerkkeihin ja auktoriteetteihin vedoten af Ursin käsitteli Työmiehellä monia aiheita, mm. osuustoimintaa, kuntaa mallityönantajana, tapaturmavakuutuslakia, työttömyyttä ja työnvälitystoimistoja, lastentarhoja.²⁸ Merkityksel-

²⁵ Työmies 10:n:n vuotta s. 60

²⁶ Työmies 10:n:n vuotta s. 12.

²⁷ Työmies 10:n:n vuotta s. 50, 55.

²⁸ Työmies 25.5., 1.6., 15.6., 7.12.—28.12.1895, 15.2., 22.2., 7.3., 8.8., 3.10.1896, suuri osa artikkeleista on julkaistu af Ursinin teoksessa Työväenkysymyksiä I.

tään kyseenalaisiin af Ursinin ajamiin reformeihin on laskettava hänen vuonna 1895 (ja uudestaan vuonna 1897) suosittelemansa työväen eläketurvajärjestelyt. Edullisimpana hän piti tavallisten henki- ja pääomavakuutusyhtiöiden käyttöä. Uutuutena af Ursin esitteli säästöpankkien yhteyteen perustettavia työväen vapaaehtoisia eläkekassoja, esikuvana oli Englannissa, Saksassa ja Itävallassa käytössä oleva järjestelmä. Ja jos säästöpankit eivät työväen eläkekassoista olleet kiinnostuneita, af Ursin kehotti työväkeä perustamaan omia säästökassoja eläkekassan pohjaksi. Tämä ehdotus vaikutti hiukan vanhakantaiselta, olihan työväenyhdistysten ensimmäisessä edustajain kokouksessa jo hyväksytty vaatimus valtion hoitamasta eläkevakuutuslaitoksesta — minkä toivomuksen af Ursinkin sentään lopuksi mainitsi.²⁹

Loppuvuodesta 1895 af Ursin otti moniosaisessa kirjoituksessa tarkasteltavakseen juuri hyväksytyn työväen tapaturmavakuutuslain. Laista af Ursin löysi kohtia, jotka ”liian jyrkästi loukkaavat työväestön etuja ja toiselta puolen pitävät työnantajan hyötyä varsin visusti silmällä”. Esimerkkinä paremmista säädöksistä af Ursin esitteli Saksan ja Sveitsin uusimpia lakeja, joskin niidenkin tulkinta oli synnyttänyt riitoja työntekijöiden ja työnantajien välille. Vain kerran af Ursin viittasi ”työntekijöiden itseluottamuksen” kasvamiseen, jonka vaikutus kuitenkin jäi epäselväksi. Työväenliikkeen osuutta lakien aikaansaamisessa af Ursin ei käsitellyt.³⁰

1890-luvun alkuvuosien taloudelliseen lamaan liittynyt työttömyys oli varmaan syynä siihen, että af Ursin vuosikymmenen puolivälissä piti työttömyyttä vaikeimpana kaikista ”yhteiskunnallisista kysymyksistä”. Hänelle oli myös selvinnyt, että työttömyys oli seurausta vallinneesta taloudellisesta yhteiskuntajärjestelmästä, joskin hänen tietonsa kansantaloudesta olivat hyvin hataria (ks. jäljemp.). Helsingin ulkotyöväenyhdistyksen pyynnöstä laatimassaan kirjoituksessa af Ursin ensin todisti, että työttömyyden seurauksena kunnollisestakin työntekijästä tulee ”renttu” ja lopulta rikollinen. Toiseksi hän todisti, että Rousseau, sosialistiset ajattelijat Fourier ja Proudhon, ”socialismiin kallistunut” filosofi Fichte sekä Bismarck ja professori Herkner, jotka eivät olleet sosialisteja, olivat kaikki tunnustaneet valtion velvollisuudeksi huolehtimisen siitä, että kaikilla oli työtä. Kun tämä sai yhä enemmän kannatusta, oli luonnollista, af Ursin

²⁹ Työmies 14.2., 23.3., 28.9.1895, julkaistu myös af Ursinin teoksessa Työväenkysymyksiä I s. 38—40. Ensimmäisen ed. kok. pk. s. 42—44.

³⁰ Työmies 7.12.—28.12.1895, julkaistu myös af Ursinin teoksessa Työväenkysymyksiä I s. 28—37.

totesi, että viranomaiset koettivat keksiä keinoja työttömyyden poistamiseksi tai ainakin vähentämiseksi.

Näitä eri tapoja af Ursin sitten esitteli. Yksi tapa oli tietysti työnvälitystoimistot. Valtakunnallista työnvälitystoimistoa af Ursin oli jo kesällä 1895 Työmieheissä vaatinut koko kansan sekä työntekijä- ja työnantajapuolen hyödyksi. Paras turva oli kuitenkin af Ursinin mukaan vakuutus työttömyyttä vastaan. Englannin ammattiyhdistysliike oli järjestänyt tällaisen vakuutuksen. Eräissä maissa oli käytössä myös kunnallinen työttömyysvakuutus, af Ursin tiesi kertoa. Suomessa oli silti toistaiseksi tyydyttävä siihen, että ammattiyhdistykset maksavat kokoamistaan varoista avustusta työttömille.³¹ Vaikka af Ursin oli aluksi todennut "taloudellisen yhteiskuntajärjestelmän" olevan työttömyyden perussy, eivät hänen maltilliset vaatimuksensa, kuten työnvälitystoimistojen ja työttömyystilastojen aikaansaaminen, missään kohdin kosketelleet itse järjestelmää.

Työväen olojen parantamisen kannalta tärkeisiin af Ursinin käsittelemiin kysymyksiin kuului työpäivän lyhentäminen. Hänen perustelunsa, joita hän haki sveitsiläisen papin lausunnosta, ovat huomion arvoiset. Tärkein saavutus lyhyemmästä työpäivästä olisi "koko kansan kohoaminen siveellisyydessä ja älykkyydessä". Tarkemmin sanoen työmiehelle jäisi työpäivän lyhennyksen jälkeen "enemmän halua kotielämään ja (hän) jättää juomisen ja muun irstailun, johon hän on taipuvaisempi, kun kovin väsyneenä palaa työstään". Jotkut työläiset kyllä saattaisivat lisääntyneenä vapaa-aikana vaipua "vaikkapa irstauteenkin", mutta tämän takia "ei saa estää eteenpäin pyrkiviä edistymästä". Heille tulisi mahdollisuus hankkia tietoja ja täyttää "kansallisia velvollisuuksia . . . kokouksissa ja seurusteluissa". Samalla työläisten vaatimukset elinolosuhteiden, palkan ja terveyden osalta kasvavat. Sivistys on ase, "joka kerran viepi työväenluokan vastustamattomiin voittoihin". Työnantaja hyötyisi työajan lyhentämisestä, koska työtehon oli havaittu siitä kasvaneen. Työläisille lyhentynyt työaika ei ehkä toisi taloudellisia voittoja, eikä terveyden parantamistakaan kyetä arvioimaan. Tosin af Ursin puolusti lyhyempää työpäivää myös fysiologisin perustein. Pietarin luonnontieteellisessä seurassa eräs professori oli laskutoimituksin todistanut — niin kuin af Ursin toisessa Työmiehen artikkelissaan laveasti selitti — "koko Eurooppaa jännittävän kysymyksen: kuinka paljon voi teollisuutta vahingoittamatta lyhentää työpäivän pituuden" oikeastaan fysiologiseksi kysymykseksi työajan ja sen vaatiman elpymisajan suhteesta. Keinoksi

³¹ Työmies 25.5., 1.6.1895, 15.2., 22.2., 7.3.1896, artikkeli työttömyydestä julkaistu myös af Ursinin teoksessa Työväenkysymyksiä I s. 20—25.

työpäivän lyhentämiseksi, ellei siitä säädetä lailla, af Ursin esitti lakkoa tai työnopeuden tahallista hidastamista.³² Jälkimmäinen ehdotus ärsytti suuresti tehtailija von Wrightia.³³ Se oli myös syynä siihen Åbo Tidningin ja af Ursinin väliseen lehtipolemiikkiin, jossa af Ursinia hänen harmikseen syytettiin sosialismista (ks. s. 72).

Tässä keväällä 1896 julkaistussa kirjoituksessaan af Ursin esitti tavoitteeksi kymmenen tunnin työpäivän. Kirjoituksessa mainittiin kahdeksan tunnin työpäivä mm. sveitsiläisen papin lausunnossa ja Englannin valtion työntekijöilleen suomana uudistuksena. Mutta sanallakaan af Ursin ei kertonut, silkkaa tietämättömyyttäänkö, että toisen internationaalin kokouksessa vuonna 1889 oli kahdeksan tunnin työpäivä nostettu tärkeimpien vaatimusten joukkoon. Helsingin työläiset tunsivat tämän vaatimuksen jo vuonna 1890. Ja kesällä 1896 salvumies Rönkkö Turun Työväenyhdistyksestä ehdotti samaa kahdeksan tunnin vaatimusta työväenyhdistysten toisessa edustajain kokouksessa. Syksyllä 1896 Työmies-lehdessäkin kerrottiin Saksassa pidetyn sosialistikokouksen vaatineen kahdeksan tunnin työpäivää.³⁴ Kaikesta huolimatta af Ursin julkaisi kymmenen tunnin vaatimuksensa vielä uudestaan keväällä 1897 Työväenkysymyksiä-teoksessaan. Hän ei todellakaan ollut työaikakysymyksessä edelläkävijä, vaan pikemminkin varovainen perässäkulkija.

Osuustoiminta, johon af Ursin Työmiehessä työläisiä ajoi, kuului niinikään porvariston suosimiin reformeihin. N.R. af Ursin esitti käytännöllisesti painottuneessa kirjoituksessaan, että osuustoiminta, "nauttimus- eli ravintoyhdistykset", oli ainoa "tepsivä keino työväen vapauttamiseksi kaupanvälittäjien käsistä". Hän kertoi lisäksi, että monet pitivät osuustoiminnan lopullisena päämääränä kaiken kaupan muuttumista osuustoiminnalliseksi ja kun myös kaikki tuotanto siirtyisi niiden yhteyteen, häviäisivät myös yksityiset työnantajat. Osuustoiminta palvelisi lopulta koko kansaa eikä vain yhtä kansanluokkaa. Hän ei kuitenkaan ollut vakuuttunut, että näin kävisi.³⁵

Samana vuonna 1897, kun af Ursinin osuustoiminta-kirjoitus julkaistiin hänen Työväenkysymyksiä-teoksessaan, Hannes Gebhard esitelmöi porvarillisessa Kansantaloudellisessa Yhdistyksessä jo aiemminkin käsitellystä osuustoiminnasta. Valtiososialistisia vaikutteita saaneita säätyläisiä (joukossa useita af Ursinin opiskelutovereita)

³² Työmies 1.2., 25.2., 28.3., 16.12.1896, julkaistu myös af Ursinin teoksessa Työväenkysymyksiä I s. 11–17.

³³ Hufvudstadsbladet 8.3.1896.

³⁴ von Schoultz s. 79. Toisen ed. kok. pk. s. 62. Työmies 31.10.1896.

³⁵ Työmies 8.8.1896, julkaistu myös af Ursinin teoksessa Työväenkysymyksiä I s. 40–43.

koonnut Kansantaloudellinen Yhdistys edisti osaltaan vuonna 1900 hyväksytyn osuustoimintalain aikaansaamista.³⁶ Osuustoiminta, jonka lainsäädännöllisiä edellytyksiä valtion komitea istui valmistelemassa 1890-luvun jälkipuoliskolla, oli siis paljon maltillisempi uudistus kuin af Ursin kirjoituksessaan tajusi.

Työväenliikkeen kehityksestä ulkomailla af Ursin esitteli chartistisen liikkeen kehitystä Englannista ("osaksi samalla nykyajan kysymys" hän selvensi) 1000-luvulta 1800-luvun puoliväliin. Englannin työväenliikkeestä ja työväen oloista af Ursin kirjoitti paljon näinä aikoina. Kesällä 1895 hänellä oli Työmieheessä artikkelisarja Englannin työväen oloista 1800-luvun ensi puoliskolla.³⁷ Samaan aikaan ilmestyneessä Työväen Kalenterissa, jonka Turun Työväenyhdistys oli toimittanut, oli af Ursinin 30-sivuinen selostus Englannin työväen oloista. Siinä af Ursin kuvasi lainsäädännön ohella myös työväenliikkeen työtä palkankorotusten, kymmenen ja sitten kahdeksan tunnin työpäivän, työttömyyden lieventämisen, sivistysharrastusten, osuustoiminnan ym. hyväksi. Työväen osuus liikkeen voittoon ei enää af Ursinin saamien uusien tietojen mukaan ollut niin edullista kuin hän oli muutamaa vuotta aiemmin väittänyt (ks. s. 58). Erityisesti lakot olivat olleet tehokas ase parannusten hankkimiseksi, af Ursin myönsi, "streikit ovat olleet välttämätön väliaste ymmärtämättömiä ja sokeasti itsekkäitä työnantajia kohtaan", mutta tavoitteena oli jonkinlainen neuvottelujärjestelmä. Englannin työväenliike oli kulkenut kohti sosialismia, af Ursin tiesi, mainitsipa Marxin ja Henry Georger sen opastajiksi. Mutta kun af Ursinin lähteinä olivat mm. Sidney ja Beatrice Webb ja Brentano, sosialismi esiintyi af Ursinin kirjoituksessa englantilaismallisena "laillisuuden tiellä" kulkevana kunnallis-sosialismin muunnoksena. Työmies-lehti piti tätä af Ursinin kirjoitusta Työväen Kalenterin ansiokkaimpana kirjoituksena.³⁸

Keväällä 1896 af Ursin kirjoitti kuusiosaisen "katsauksen ulkomaan työväen oloihin". Ranskasta hän kertoi mm., että sosialismi oli siellä suuresti levinnyt. Tämä oli "omiaan selittämään, mitenkä Ranskassa nykyään on niin jyrkkä hallitus". Saksassa työväenliike sitten olikin "melkein samaa kuin sosialistisen puolueen toiminta, joka puolue siellä, kuten muissakin maissa, *nykyään* esiintyy vaan tavallisena reformipuolueena, vaatien parannuksia työväen tilassa".³⁹ Saksalaiset

³⁶ Harmaja s. 33, 39—40. Päivälehti 5.8.1899.

³⁷ Työmies 8.6.—22.6.1895, 21.11.—28.11.1896, artikkeli chartistisesta liikkeestä on julkaistu af Ursinin teoksessa Työväenkysymyksiä I s. 60—66.

³⁸ Työväen Kalenteri III 1895 s. 43—75, lainaukset s. 52, 59. Työmies 29.6.1895. Eräsaari—Rahkonen s. 30—31.

³⁹ Työmies 21.3., 2.5.1895, lainaukset 28.3., 25.4.1895. Kursivointi af Ursin.

toverit lienevät tähän aikaan olleet af Ursinin kanssa eri mieltä puolueensa reformistisuudesta.

Vähän myöhemmin, kesällä 1896, af Ursin selosti Vanderveldein perustuen Belgian työväenpuolueen toimintaa. Puolueen perustamiseen ottivat osaa niin kuin af Ursin kirjoitti, ”sekä sosialistiset että muunkaltaiset työväenedustajat”. Pääosan selostuksesta vei kuitenkin ”nauttimusyhdistysten” eli osuustoiminnan ja sivistystoiminnan kuvaus.⁴⁰ Soikkanen väittää Työmies-lehden saaneen tämän af Ursinin ”Belgian työväenpuolue” -artikkelin vuoksi virallisen varoituksen sosialistisuudesta.⁴¹

Kun af Ursin työväenliikettä ja muiden maiden sosialismia esitellessään selosti pääasiassa sosiaalipoliittisia reformeja, hän ilmeisesti piti näitä työväenliikkeen keskeisenä sisältönä. Tosin monessa artikkelissa työväenliikkeen osuus jäi lainsäädännön varjoon. Näiden reformien avulla af Ursin arveli päästävän lopulliseen tavoitteeseen, joka konkreettisimmillaan oli ”työväen kohottaminen alennustilastaan”, mutta usein vielä epämääräisempi ”koko kansan kohottaminen”.⁴² Samanlaisia reformeja vaati Saksan mallin mukaan Suomen valistunut porvaristo.⁴³

N.R. af Ursinin kirjoitukset Työmies-lehdessä vuosina 1895—1896 ja niiden koonnos, Työväenkysymyksiä I, kuuluivat Suomen työväenliikkeessä alansa ensimmäisiin. Osin niiden vaikutukseksi lienee luettava se, että 1890-luvun loppuun asti työväenliikkeessä ymmärrettiin ”työväenkysymyksen” tarkoittavan ennenkaikkea sosiaalipoliittisia uudistuksia ja äänioikeusuudistusta. Se, että sosialismissa oli kyse tuotantovälineiden omistamisesta, työn ja pääoman välisestä ristiriidasta, työläisten riistosta ja luokkataistelusta alkoi nähtävästi selvitä työväenliikkeen johdolle vasta vuonna 1899 — ja silloinkin pikemminkin esim. Taavi Tainion ”Työmiehen Katkismuksen”⁴⁴ kuin af Ursinin kirjoitusten ansiosta.

⁴⁰ Työmies 20.6.1896, julkaistu myös af Ursinin teoksessa Työväenkysymyksiä I 1897 s. 44—45.

⁴¹ Soikkanen 1961 s. 50. Tällaista varoitusta ei ole löytynyt. Luettelo varoituksia ja muistutuksia saaneista sanomalehtien julkaisuista. Painoasiain ylihallitus VA.

⁴² Työmies 6.4.1895, 25.1., 5.9., 31.10.1896. af Ursin, Työväenkysymyksiä I s. 7, 10, 12, 21, 47, 50.

⁴³ Harmaja s. 13—14, 27—28, 33, 39—41, 44, 52, 70. Alapuro—Alestalo s. 102—103.

⁴⁴ Tainio 1899 erit. s. 4—11.

Ideologista ja teoreettista hapuilua

Koko toimittajakautenaan af Ursin julkaisi Työmieheessä vain yhden kirjoituksen, joka ei aiheeltaan, ”J.L. Runebergin muistoksi”, ollenkaan liittynyt työväenliikkeeseen. Ideologialtaan kirjoitus oli sitäkin mielenkiintoisempi. Vuonna 1896 af Ursin oli ensin turhaan tarjonnut Runebergin päiväksi laatimaansa kirjoitusta turkulaiseen suomenmieliseen Aura-lehteen. Työmieheen se kelpasi. Runebergia af Ursin oli ylistänyt jo yhdeksän vuotta aikaisemmin julkaistussa vihkosessaan Snellmanista ja Runebergista (ks. s. 35). Runebergin ihailu ja isänmaallinen paatos olivat tässä uudessa kirjoituksessa tallella, mutta painopiste oli nyt Runebergin kuvauksissa köyhän kansan raadannasta — af Ursinin toiminta työväenliikkeessä lieenee saanut tämän aikaan. Saarijärven Paavon, Pilven Veikon ja vanhan Pistolin luottamus jumalaan, kärsivällisyys, uhrautuvaisuus ja isänmaallisuus olivat af Ursinin ylistyksen kohteena. Kirjoituksensa Runebergista af Ursin lopetti paatoksellisella nousulla:

”Ja kun suomalainen suuren runoilijansa lauluissa näkee kansansa paraimmat ominaisuudet: sen kärsivällisyyden ja vaatimattomuuden, sen isänmaanrakkauden ja itsensä uhraavaisuuden, uskonnollisen säädylisyyden ja hartauden ylevässä loistossa, silloin tuo kansansa jalo opettaja ylentää, kohottaa hänen mielensä, lohduttaa häntä synkempinä aikoina ja toivorikkaasti voi hän laulaa: ’viel lempemme saa hehkullaan sun toivos, riemus nousemaan’.”⁴⁵

Tästä kirjoituksesta on helppo tuntea yliopistovuosien intomielinen suomalaisuuden ihailija ja suomalaisuusliikkeessä yhteiskunnallisen toimintansa aloittanut tohtori af Ursin. Työväen etuja sen sijaan ei varmastikaan palvellut tällainen Saarijärven Paavon ihannointi työväenliikkeen äänenkannattajassa. Lehden toimituspolitiikasta tämän kirjoituksen julkaiseminen niin ikään antaa omituisen kuvan. Toimituspolitiikkaa valottaa sekin, että alkuvuosina Työmiehen etusivulla ilmoitettiin ensimmäiseksi ja seikkaperäisesti jumalanpalvelukset — vasta niiden jälkeen oli työväen- ja ammattiyhdistysten kokousilmoitusten vuoro. Ei siis ihme, että eräiden helsinkiläisten ja turkulaisten (ks. s. 70) työläisten mielestä lehden linjassa oli jyrkentämisen väärä.⁴⁶ Vasta nuorsuomalaisen Karvosen ja af Ursinin lähdettyä toimittuksesta vuoden 1897 alussa Työmies-lehti alkoi uuden päätoimitta-

⁴⁵ Työmies 8.2.1896.

⁴⁶ Työmies 10:n vuotta s. 55. Soikkanen 1961 s. 51—52.

jan, omalaatuista "sosialismia" edustaneen Matti Kurikan käsissä jyrkentää sanomaansa.

Työmies-lehden ja af Ursinin suhtautuminen sosialismiin oli ambivalentti. Sosialismin asema oli Keski-Euroopan työväenpuolueissa niin vahva, ettei sitä käynyt kieltäminen, kun näitä puolueita esiteltiin. Mutta Työmies-lehti sanoutui irti sosialismista siinä määrin kuin kehtasi ottaen huomioon sosialismin aseman muissa maissa. Kun af Ursin katsauksessaan ulkomaan työväenoloihin maaliskuussa 1896 ehti Saksan sosialistien vaalimenestykseen, Työmies-lehden toimitus liitti tähän seuraavan huomautuksen:

"Tämä sosialistisen puolueen kasvaminen selvän selvään todistaa, kuinka hyödytöntä on yrittää sammuttaa olevia oloja vastaan herännyttä tyytymättömyyttä pakkokeinoilla (sosialistilait M.R.), sen sijaan kuin pitäisi aikanaan ryhtyä poistamaan tyytymättömyyden syitä."⁴⁷

On vaikea uskoa, että tämä huomautus olisi liitetty af Ursinin kirjoitukseen vastoin hänen tahtoaan. Yhtä vaikeaa on uskoa, että tämä sinänsä tarpeeton lisäys ja muut vastaavanlaiset sanoutumiset irti sosialismista olisivat olleet pelkästään taktisia, niinkuin Salmelin antaa ymmärtää. Salmelinin mukaan Työmies neutraaleilla selostuksillaan alkuvuosinaan "totutti lukijakuntaa" sosialismiin.⁴⁸ Työmiehen toimittajien kätkeytyksen motiivien arvailujen sijaan voisi todeta, ettei Työmies, yhtä vähän kuin esim. Päivälehti (ks. jäljemp.), toki voinut sivuuttaa näin ajankohtaista yleiseurooppalaista ilmiötä.

Kun tuli kyse af Ursinin "sosialistisuudesta", hän itse ja myös Työmies-lehti torjui nimityksen lähes vainoharhaisella tarkkuudella. Tehtailija von Wright oli arvostellut Työmies-lehdessä ollutta af Ursinin kirjoitusta työpäivän lyhentämisestä ja pitänyt af Ursinin kehottusta työvauhdin hidastamiseen seurauksiltaan vaarallisena. Åbo Tidning oli samasta asiasta af Ursinin kanssa käymässä polemiikissaan syyttänyt af Ursinia "sosialistisista haaveiluista".⁴⁹ Tästä pelästyneenä af Ursin esitellessään Saksan sosiaalidemokraattista puoluetta Työmieheissä vakuutti lukijoilleen puolueettomuuttaan, "koska — luultavasti hra V. von Wright'in kirjoituksen johdosta... — minua on ruvettu syyttämään kaikenmoisista opeista ja todistettavasti vakoilemaan..."⁵⁰ (kurs. M.R.)

⁴⁷ Työmies 21.3.1896.

⁴⁸ Salmelin s. 286—187.

⁴⁹ Hufvudstadsbladet 8.3.1896. Polemiken mellan Åbo Tidning och N.R. af Ursin s. 6 (ks. edellä s. 72).

⁵⁰ Työmies 21.3.1896.

Syksyllä 1896 turkulainen, suomenmielinen Aura oli harmissaan Turun Työväenyhdistyksen vaalimenettelystä (ks. s. 66) heittänyt pienen letkautuksen af Ursinin kirjoituksessa ”Naisiasiasta sananen” olleesta kömpelöstä ilmaisusta, jonka Aura tulkitsti tarkoittavan kolmannen sukupuolen olemassaoloa. Aura arveli, että ”viisas tohtori” af Ursin kyllä kykenee todistamaan uuden sukupuolen olemassaolon, koska hän oli myös keksinyt ajaa sosiaalidemokratian asiaa työväen asian nimessä.⁵¹ Työmies-lehti kauhisteli tämän johdosta, että Aura oli ruvennut ”poliittiseksi ilmiantajaksi”. Aura näytti ”uskovan sosiaalidemokraattisiksi opeiksi ties mitä, ellei se ole moista syytöstä tehnyt pelkästä ilkeydestä”.⁵² Sensuuri ei kuitenkaan vielä tuolloin kohdistunut sosialismiin,⁵³ joten Työmiehen reaktio vaikuttaa suhteettomalta.

N.R. af Ursinin Työmieheissä esittämät ideologiset kannanotot ja kansantaloudelliset käsitykset vahvistavat sen, että af Ursin ei tosiaankaan ollut 1890-luvun puolivälissä sosialisti. ”Työväenliikkeen merkityksestä muualla ja meillä” af Ursin kirjoitti keväällä 1895. Kirjoituksessa, joka alkoi melko kaukaa haetulla idyllisellä vertauksella metsän keskellä piilevästä pienestä lähteestä, kyllä mainittiin ”saksalaisen sosialismin etevimpiin” kuuluvan johtajan Engelsin kuvaus Englannin työväen oloista, mutta muuta tekemistä sosialismin kanssa ei kirjoituksella ollut, ellei kehotusta työväen liittymisestä yhdistykseen siksi katsota. Kirjoituksessaan af Ursin painotti, kuten niin monasti, yläluokan uhrautumisen tarvetta ”alempien kansanluokkien, työväen kohottamiseksi kaikilla aloilla”. Sillä ”työväen asia” ei ollut pelkästään ”yhteiskunnallinen kysymys”, vaan Suomessa oli kyse myös kansan sisällisestä uudistuksesta ”ukkosilmojen varaksi”. Ja tähän päästiin ennen kaikkea siten, että johtavat kansankerrokset luopuivat itsekkäistä harrastuksistaan.⁵⁴

Keväällä 1896 af Ursin esitteli Berliinin siveysopin professorin G. von Gizeykin utilitaristista ”yhteiskunnallista siveysoppia”. Gizeykin lähtökohhtana oli se, että kysymystä työn ja pääoman suhteesta toisiinsa oli katsottava siltä kannalta ”että jokaiselle tulee niin suuri onni kuin mahdollista”. Hänen kirjoituksensa suuntautui luokkataistelua vastaan. Gizeykin ”yhteiskunnallisessa siveysopissa” tavoiteltiin ihmiskunnan onnellisuutta laajentamalla näköpiiriä — af Ursinin sa-

⁵¹ Aura 22.11.1896. Työmies 7.11., 14.11.1896.

⁵² Työmies 28.11.1896.

⁵³ Leino-Kaukiainen s. 63.

⁵⁴ Työmies 6.4.1895, julkaistu myös af Ursinin teoksessa Työväenkysymyksiä I s. 5—7.

noin — ahtaan luokkaitsekkyyden ulkopuolelle.⁵⁵

Niinä kahtena vuotena, helmikuusta 1895 tammikuun 1897 loppuun, jotka af Ursin oli Työmiehen toimittajana, hän ei tässä lehdessä julkaissut ainoatakaan nimenomaan sosialismia käsittelevää kirjoitusta. Soikkanen tosin väittää af Ursinin 2.3. ja 13.4.1895, lehden ensi kuukausina, kirjoittaneen siihen kaksiosaisen artikkelin ”Sosialismi Saksassa”.⁵⁶ Tämän niminen kaksiosainen suoraan Päivälehdestä otettu artikkeli julkaistiin Työmieheessä 20.4. ja 27.4.1895, mutta kyseessä oli referaatti amerikkalaisessa Forum-lehdessä olleesta Wilhelm Liebknechtin haastattelusta — niin kuin artikkelissa selvästi sanotaan. N.R. af Ursin ei siis mitenkään voinut olla sen kirjoittaja eikä edes Päivälehden referaatin yhteydessä hänen nimeään mainita.⁵⁷

N.R. af Ursinin kansantaloudelliset käsitykset olivat peräisin lähinnä klassisesta kansantaloustieteestä. Näitä näkemyksiään af Ursin selosti jo vuonna 1895 alkuaan Aurassa julkaistussa kirjoituksessa ”Rahan kehityksestä ja merkityksestä kansantaloudelliselta ja historialliselta kannalta”. Tämän kirjoituksen nimestä jo saattoi Penttilän mielestä päätellä, että af Ursin tuolloin oli lähtenyt selvittämään yhteiskunnallisia kysymyksiä ”oikealla tavalla eli siis historiallis-syyperäisesti”.⁵⁸ Pääasiassa af Ursin käsitteli rahana, ts. vaihdon välineenä käytettyjen esineiden ja materiaalien historiaa (simpukankuoria, turkiksia, metalleja jne.). N.R. af Ursinin johtopäätökset tästä historiallisesta kehityksestä olivat esim., että metalliin siirryttiin mm. siksi, että erityisesti eräiden metallien arvon voi saada sopimaan hyvin pieneen kokoon. Ja mitä enemmän joku maa taloudellisesti kehittyi, sitä arvokkaamman metallin se otti rahakseen; yksikään sivistymätön kansa ei ollut päässyt kohoamaan kultakantaan.⁵⁹

Tavaran arvon, myös rahan, määräsi af Ursinin mukaan kysyntä ja tarjonta. Jos jonkun tavaran hinta nousee, niin rahan hinta laskee, joten tavaran valmistajan täytyy ”luonnollisesti saada edeltäpäin tavallisesti arvaamaton voitto sen lisäksi, mitä hän on laskenut saavansa ja hän yltyy valmistamaan vieläkin enemmän voittaakseen, jos mahdollista, aina enemmän. Seurauksena on useimmissa tapauksissa n.s. taloudellinen pula s.t.s. tuotanto muuttuu liikatuotannoksi ja kysymyksessä olevan tavaran hinnat laskevat tuntuvasti.” Tämä af Ur-

⁵⁵ Työmies 16.5.1896. af Ursin, Työväenkysymyksiä I, ”Yhteiskunnallinen siiveysoppi” s. 66—72.

⁵⁶ Soikkanen 1961 s. 50, ks. myös Soikkasen lähde.

⁵⁷ Työmies 2.3., 13.4., 20.4., 27.4.1895. Päivälehti 11.4., 19.4.1895.

⁵⁸ Penttilä s. 47.

⁵⁹ af Ursin, Rahan kehityksestä . . . s. 5, 8.

sinin selitys oli sinällään klassiseen kansantaloustieteeseen perustuva tulkinta lamasta ylituotannon seurauksena. Johtopäätöksenä oli: ”Tässä tapauksessa voi sanoa, että muutos rahan arvossa tavallansa on ollut syynä keinottelunhaluun ja taloudelliseen pulaan.”⁶⁰ Vuotta myöhemmin, keväällä 1896, af Ursin tulkitsi Työmies-lehdessä jo johdonmukaisesti laman ylituotannon seuraukseksi, mikä taas johti konkursseihin ja työttömyyteen. Kansan ostokykyä oli silloin nostettava.⁶¹ Muutamaa vuotta myöhemmin af Ursin kuitenkin sekaantui käsityksissään. Hän päätteli, että laman aikana työnantajat tavallisesti lisäävät tuotantoa ja työvoiman käyttöä (samalla kun palkkaa pienennetään) vähentääkseen tuotantokustannuksia.⁶²

Talospulien selittäminen ylituotantopulaksi on periaatteessa klassisen kansantaloustieteen ja marxilaisen kansantaloustieteen yhteinen piirre. Mutta af Ursinin määritelmä pääomasta osoittaa, että hänen oppi-isänsä oli haettava klassisesta kansantaloustieteestä. Osuustoi-minnasta kirjoittaessaan keväällä 1896 af Ursin ymmärsi pääoman näin:

”Jokainen tietää, että työmiehet ovat varsinaiset sekä tavaran tuottajat että kuluttajat. Kuitenkin saavat pääoman omistajat tuotannosta suhteellisesti suurimman voiton — vaikka pääomat suurimmaksi osakseen eivät suinkaan ole säästettyä työtä, vaan ovat syntyneet joko keinottelun kautta tahi ottamalla korkoa koron päälle...”⁶³

Toistakymmentä vuotta aiemmin Tudeer oli af Ursinin dosentinväitöskirjasta todennut, ettei af Ursin itsekään osannut aina selittää, mitä oli tarkoittanut (ks. s. 30). Tuskin af Ursin olisi nytkään osannut selittää, mikä oli se suhteellisesti pienempi osa voittoa, joka työläisille hänen teoriasensa mukaan jäi. Tai mistä tuli se pääoma, jolla korkoa koron päälle saatiin ja keinottelemaan ryhdyttiin. Hänen teoriaansa ei voine tulkita sosialismiksi.

⁶⁰ af Ursin, Rahan kehityksestä . . s. 5.

⁶¹ Työmies 7.3., 22.2.1896, af Ursin, Työväenkysymyksiä I s. 20—21.

⁶² af Ursin, Työväenkysymyksiä III 1899 s. 58.

⁶³ Työmies 8.8.1896. af Ursin, Työväenkysymyksiä I s. 40—41.

5.3 Tie työväenliikkeen johtoon aukeaa

Wrightiläisen työväenvaltuuskunnan arvostelua

Keväällä 1896 Pietarin työläisten lakkoliike levisi Suomeen. Huomatavimmat lakot pani toimeen Helsingin työväestö. Noususuhdanne vaikutti osaltaan siihen, että ”suuren lakkovuoden” 1896 lakot Suomessa useimmissa tapauksissa päättyivät työläisten voittoon.⁶⁴ Helsingistä ja Tampereelta lienevät jo tätä ennen mm. Vilho Virta Saksan matkaltaan ja maalari Kössi Koskinen Pietariin ym. suuntautuneelta matkaltaan saaneet tietoja sosialismista.⁶⁵ Työläisten kasvanut yhteiskunnallinen tietoisuus näkyi sitten myös kesällä 1896 Tampereella pidetyssä toisessa työväenyhdistysten edustajain kokouksessa — vaikka säätyläiset muodostivat osanottajista vielä kolmanneksen.⁶⁶

Toisen, kesäksi 1896 päätetyn työväenyhdistysten edustajain kokouksen lähestyessä Työmiehessä alkoi keskustelu käsiteltävistä kysymyksistä. Vastakkain olivat varovaista uudistuspolitiikkaa ajanut von Wrightin johtama työväenvaltuuskunta ja mm. af Ursin, jolle valtuuskunnasta riippumaton Työmies-lehti tarjosi hyvät vaikutusmahdollisuudet. Tammikuussa 1896 af Ursin esitti lehdessä yhdeksän keskustelukysymystä, ensimmäisinä äänioikeus ja oma puolue. Työväenvaltuuskunta päätti helmikuun 1896 alussa keskustelukysymyksistä (joihin ei kuulunut oma puolue) alustavasti odottamatta yhdistysten ehdotuksia. Tämän af Ursin tulkitsi osoitukseksi valtuuskunnan pyrkimyksistä ohjata kokouksen aiheita mieleisille urille.⁶⁷ Tämä pelko ei ollut aivan aiheeton, sillä sittemmin edustajain kokouksessa työväenliikkeen vanhoillinen johto todella jarrutti monissa kysymyksissä ja onnistui oikeastaan lykkäämään työväenpuolueen perustamista estämällä kysymyksen käsittelyn (ks. jäljemp.).

Puolueen perustamiskysymyksen ohella toinen tärkeä tavoite oli äänioikeuden laajentaminen. Vielä kesällä 1895 af Ursin oli luottanut

⁶⁴ von Schoultz s. 86.

⁶⁵ Soikkanen 1975 s. 30.

⁶⁶ Toisen työväenyhdistysten edustajain kokouksen pöytäkirja 1896 s. 5—6. Luokituksessa on käytetty apuna Soikkasen teoksen (1975) tietoja edustajien ammateista.

⁶⁷ Työmies 11.1., 8.2., 29.2.1896.

senaatin uudistushaluun äänioikeuskysymyksessä ja tyytynyt Työmieheissä varoittamaan uudistuksen vastustajia. Toivottavasti ei, af Ursin oli kirjoittanut, näiden vastustuksen vuoksi jouduttaisi "val-lankumoukseen asti" tai "sen partaalle" niin kuin Belgiassa, jossa on turvauduttu yleislakkoon.⁶⁸ Aivan Työmiehen ensimmäisissä numeroissa af Ursin oli myös käsitellyt äänioikeutta muiden maiden koke-musten ja J.S. Millin lausuntojen valossa. Tuolloin hän katsoi äänias-teikon rajoittamisen 10 äänen vielä olevan "suuri edistysaskel kan-sanvaltaiseen ja vapaamieliseen suuntaan, vaikka pienempi kuin epäilemättä yleensä otaksutaan".⁶⁹

Syksyllä 1895 oli Helsinkiin kutsuttu kokoon yhden äänen kokous, joka lähetti tästä anomuksen. (Työväenvaltuuskunnan jäsenistä nuor-suomalaiset Santeri Ingman ja A.H. Karvonen esitettiin ääniasteikon poistamisen kannattajina.) Työmies-lehti kehotti muidenkin kaupun-kien työmiehiä tällä tavoin lähettämään anomuksia.⁷⁰ Vuoden 1896 alussa af Ursin sitten kertoi Työmieheissä, että eräiden kaupunkien työväestö oli lähettänyt senaatille anomuksen ääniasteikon poistami-sesta.⁷¹

Maaliskuussa 1896 "joukko Helsingin työmiehiä" julkaisi Työmie-hen etusivulla jyrkkäsanaisen kehotuksen "maaseudun työmiehille" valita edustajakokoukseen ehdottomasti vain yhtä ääntä kannattavia miehiä. Samassa lehdessä af Ursin jatkoi tästä kysymyksestä kiiste-lyään työväenvaltuuskunnan kanssa. Paria viikkoa aiemmin hän oli niinikään kehottanut yhdistyksiä valitsemaan edustajikseen äänias-teikon poistamisen kannattajia, varallisuussensuksesta luopumista hän ei vaatinut. Työväenvaltuuskunta ilmoitti olevansa aivan puo-lueeton kymmenen äänen ja yhden äänen välillä. Mutta af Ursin ei tainnut olla väärässä arvellessaan kymmenen äänen kannattajien kätkeytyneen puolueettomuuden taakse.⁷² Kun muiden tapahtumien seurauksena työväenliike alkoi samaan aikaan radikalisoitua, lasket-tiin nousevan johtajapolven keskuudessa varmasti af Ursinille an-sioksi tämä hyökkäys wrightiläistä valtuuskuntaa vastaan.

⁶⁸ Työmies 8.6.1895.

⁶⁹ Työmies 14.2., 2.3.1895, julkaistu korjattuna af Ursinin teoksessa Työväen-kysymyksiä I s. 7—10.

⁷⁰ Työmies 5.10.1895. Nuorsuomalaisten parissa alkoi yksi ääni saada kannas-tusta jo keväällä 1895. Työmies 11.5., 18.5.1895. Päivälehti 17.3., 11.5.1895.

⁷¹ Työmies 11.1.1896.

⁷² Työmies 29.2., 14.3.1896.

Toinen työväenyhdistysten edustajain kokous

Toisen työväenyhdistysten edustajain kokouksen alkaessa af Ursin oli työväenliikkeessä tunnettu henkilö Työmieheissä olleiden kirjoituksensa ansiosta. Kokouksen puheenjohtajaksi valittiin von Wright ja varapuheenjohtajaksi af Ursin. Alun alkaen näiden kahden aatellis-miehen asema oli melko tasaväkinen, mutta kokouksen kuluessa af Ursin nousi arvostuksessa von Wrightin ohi. Ratkaisevassa äänioikeuskysymyksessä von Wright asettui vanhoillisen vähemmistön kannalle, minkä jälkeen hänellä ei enää ollut edellytyksiä työväenliikkeen johtoon.

Suomalainen puolue oli jo vuonna 1895 hajonnut äänioikeuskysymyksessä, nuorsuomalaiset (päivälehteläiset) olivat päätyneet yhden äänen kannalle, vanhasuomalaiset (suomettarelaiset) 10 äänen ylärajan kannalle.⁷³ Työväenyhdistysten edustajain kokoukseen oli hankittu sekä porvarissäädyn että talonpoikaissäädyn äänioikeusudistuksesta alustajat. Porvarissäädyn osalta yhtä ääntä kannattava alustaja oli nimekäs nuorsuomalainen, tohtori K.J. Ståhlberg, 10 äänen ääniasteikon puolesta piti alustuksen tohtori K. Grotenfelt. Lähetekeskustelun avasi pitkällä puheenvuorolla af Ursin, joka oli kokouksessa juuri valittu porvarissäädyn vaalioikeusvaliokunnan puheenjohtajaksi.⁷⁴

Ääniasteikon poistamiseksi af Ursin esitti puheenvuorossaan samanlaisia perusteita kuin K.J. Ståhlberg alustuksessaan oli esittänyt: varallisuuteen perustuva ääniasteikko merkitsee rahavaltaa, rikkaus ei ole valtiollisen viisauden tae, 10 äänen yläraja olisi vain osittainen parannus ja ääniasteikon poistamista vaatii koko kansan etu eli af Ursinin sanoin

”... on nähty, että esim. aateleilla ja papeilla, jotka olivat sivistyneimmät keskiaikana, kyllä oli kykyä katsoa omia etujaan toisten kustannuksella luoden itsellensä kaikenlaisia etuoikeuksia...; samoin kävi, kun niiden lisäksi tuli porvarit, *yläluokan ja pääoman* etuja ne kaikki visusti ovat valvoneet.

Mutta kun *koko* kansalle annetaan äänestys-oikeus, vaarinotetaan myös *koko* kansan: se on kaikkien *yhteistä* eikä muutamien kansanluokkien parasta.”⁷⁵

Nuorsuomalaisesta Ståhlbergista poiketen af Ursin perusteli työväen määräämisvallan lisäämistä myös sillä, että ”työväen ja yläluokan”

⁷³ Soikkanen 1975 s. 29.

⁷⁴ Toisen ed. kok. pk. s. 10, 11—14, liite IV s. 114—129.

⁷⁵ Toisen ed. kok. pk. s. 11—12, liite IV s. 116—118 Kursivointi af Ursinin.

edut nyt ja yhä enemmän tulevaisuudessa eroavat toisistaan. Viittaus Bismarckin Saksassa toteutettuun äänioikeusuudistukseen kertoi katederisocialistisista vaikutteista.⁷⁶

Tästä af Ursinin puheenvuorosta voi päätellä hänen tutustuneen jossain muodossa sosialismiin. ”Yhteinen paras” ja äänioikeuden vaikutuksen yliarviointi puolestaan todistivat yhteiskunnallisesta naiviudesta. Itseasiassa nuorsuomalainen Ståhlberg jo oli alustuksessaan osoittanut äänioikeusuudistuksen vähäisen merkityksen — vaikka uudistusta kannattikin. Muutos koskisi vain yhtä tai kahta säädyistä, eikä kaksi säätyä riittänyt ainoankaan päätöksen aikaansaamiseen. Toinen puoli valtiopäivien vallasta olisi edelleen ”sivistyneemmän ja varakkaamman vähemmistön käsissä”. Kun vielä otettiin huomioon hallitsijan valta vahvistaa tai jättää vahvistamatta valtiopäivien päätökset, ”niin ei tosiaankaan tarvitse peljätä muutoksen aikaansaattavan yhteiskunnallisia mullistuksia”, Ståhlberg huomautti, vielä vähemmän siksi, että ”suuremmalla varallisuudella ja sivistyksellä selaisenaankin . . . on niin perin suuri vaikutus yhteiskunnassa”.⁷⁷

Ohjelmavaatimukseksi työväelle af Ursin esitti kaikkien hyvämaineisten ja täysi-ikäisten kaupunkilaisten yleistä, yhtäläistä äänioikeutta ja suhteellista vaalitapaa porvarissäädyn vaaleissa. Käytännössä af Ursinin mukaan ei ole odotettavissa, että senaatti ryhtyisi äänioikeusuudistuksen hyväksi toimiin, vaikka anomuksia tästä tietysti voidaan tehdä. Ainoaksi käytännön mahdollisuudeksi jäi siten äänimäärän rajoittaminen kussakin kaupungissa (raastuvankokouksissa). Tällaisessa tapauksessa af Ursin katsoi työmiestenkin voivan olla mukana 10 äänen kannattajia auttamassa edellyttäen, että suomalainen puolue selvästi tukee työväen pyrintöjä. Kun 10 äänen raja olisi saavutettu, af Ursin arveli, käytettäisiin kyllä yhtä ääntä vastaan taas samoja perusteita kuin nytkin, työväestöä petettäisiin. Tästä huolimatta sen on ruvettava ajamaan äänirajoitusta tavoitteena yksi ääni.⁷⁸

Keskustelu äänioikeusuudistuksesta oli kiihkeä. Useita puheenvuoroja käyttäneet 10 äänen kannattajat olivat selvästi häviöllä (lopullisessa äänestyksessä he hävisivät äänin 40—13). Lähetekeskustelussa af Ursin oli vielä ollut taipuvainen hyväksymään käytännön yhteistyön 10 äänen kannattajien kanssa. Mutta valiokunnassa oli ilmeisesti otettu tässä lujasti yhteen ja af Ursinin kanta oli tämän jälkeen jyrkkä. Vastakkain olivat, niin kuin hän parikymmentä vuotta myöhem-

⁷⁶ Toisen ed. kok. pk. s. 11—12.

⁷⁷ Toisen ed. kok. pk. liite IV s. 119.

⁷⁸ Toisen ed. kok. pk. s. 13—14.

min määritteli, suomettarelaiset ja varsinaiset työväen kannattajat. Hän kehotti kokouksessa kaikkia yhden äänen puoltajia yhtymään valiokunnan mietintöön, jotta äänet eivät hajaantuisi. Kokous päätti vaatia yhtäläistä äänioikeutta kaikille muille paitsi vakinaisessa sota-vaässä palveleville.⁷⁹

Valiokunta ehdotti myös varallisuussensusta poistettavaksi. Sensus ei ollut varsinainen riitakysymys kokouksessa. Pari puhujaa oli kyllä maininnut pitävänsä sivistyssensusta perusteltuna, mutta toiset, esim. tohtori Lyly, taas tätä vastustivat. Vaikkei af Ursinkaan ruvennut ajamaan sensuksen poistamisen sen enempää, hän ja kaksi muuta valiokunnan jäsentä, nuorsuomalainen toimittaja Renström ja viipurilainen A. Ahonen, edustivat tässä rohkeampaa kantaa kuin enemmistö.⁸⁰ Kokous päättyi äänestyksettä sille Ståhlbergin varovaiselle linjalle, että oli ehkä mahdotonta saada yht'aikaa sekä ääniasteikko että varallisuussensus poistetuksi.⁸¹

Toinen periaatteellinen kysymys koski suhtautumista lakon käyttöön työpäivän lyhennystaistelussa. Vaikka nuorsuomalaiset eivät sinänsä vastustaneet lakkoja,⁸² he eivät tässä kokouksessa tukeneet niitä muutamaa valveutunutta työläistä, jotka vaativat lakon mainitsemista työpäivän lyhennyskeinona. Wrightiläiset ja vanhasuomalaiset vastustivat jyrkästi lakon mainitsemista ponsissa. Päätökseksi tuli, ettei lakkoa mainittu.⁸³ Tähän keskusteluun lakon oikeutuksesta af Ursin ei lainkaan osallistunut. Kysymystä käsiteltäessä hän toimi puheenjohtajana, mikä ei suinkaan olisi estänyt häntä ilmaisemasta kantaansa. Viimeisenä kokouspäivänä ilmestyneessä Työmies-lehdessä oli kyllä af Ursinin kirjoitus "Vähän työlakoista", joka oli hänen panoksensa "suuren lakkokevään" 1896 käynnistämään lakkokeskusteluun. Tässä kirjoituksessa hän mm. Sombartiin ja Schmolleriin vedoten todisti lakkojen olevan väistämättömiä ja laillisia. Työväen oli liitettävä yhteen ja perustettava lakkokassoja. Työväen piti kyllä ennen lakkoon ryhtymistä tarkasti punnita, oliko sillä onnistumismahdollisuuksia. "Mahdottomia ei myöskään sovi vaatia, mutta jonkun tinkimisen vara ei haitanne", af Ursin lopetti.⁸⁴ Tämä af Ursinin myönteinen kannanotto lakkoon ei voinut vaikuttaa edustajain ko-

⁷⁹ Toisen ed. kok. pk. s. 20—21, 28—29, liite IV s. 124. af Ursin, Suomen työväenliike s. 22.

⁸⁰ Toisen ed. kok. pk. s. 18, 20, 24—26.

⁸¹ Toisen ed. kok. pk. s. 29, liite IV s. 122.

⁸² Soikkanen 1975 s. 32. Esim. Päivälehti 18.5.1896.

⁸³ Toisen ed. kok. pk. s. 61—65, liite IV s. 160—161.

⁸⁴ Työmies 4.7.1896 ("Viime työlakon arvostelua", "Lakot ja sovintotuomioistuimet"), 11.7.1896. Julkaistu myös af Ursinin teoksessa Työväenkysymyksiä I s. 17—19.

kouksen päätökseen, koska Työmies-lehti oli Tampereella edustajien käsissä (aikaisintaan) vasta kokouksen viime tunneilla.

Sosialismi mainittiin tässä kokouksessa vain af Ursinin parissa puheenvuorossa, niissäkin sivumennen. Kuten edellä jo todettiin, hän oli tutustunut joihinkin sosialismia käsitteleviin kirjoituksiin ja toi tämän myös esille. Alustuksensa koko maan käsittävän työväliytystoimiston puolesta af Ursin aloitti viittauksella sosialisteihin:

"Nykyään polttavassa työväenkysymyksessä on kysymys työttömyydestä ehdottomasti polttavin. Sekä sosialistiset kirjailijat että nykyisen yhteiskuntajärjestelmän puoltajat ovat tässä suhteessa jotenkin yksimielisiä. Sattuvasti on yksi jälkimmäisistä, sosialismin ankara vastustaja, prof. G. Adler, lausunut, että joko 'tekee yhteiskunta lopun työttömyydestä tahi työttömyys yhteiskunnasta' . . ."⁸⁵

Tätä af Ursinin alustusta työväliytystoimistoista pidettiin kokouksessa ansiokkaana, vaikkei se johtanut mainittaviin toimenpiteisiin. Työttömyystoimistot eivät tietysti poistaisi työttömyyttä, af Ursin selitti, mutta ne voisivat tasapainottaa työvoiman kysyntää ja tarjontaa. Työväliytystoimistot voivat, hän kirjoitti, "viedä työvoimia ilman suurempaa rahan ja ajan hukkaa paikkaan, missä niitä tarvitaan, ja siirtää niitä pois sieltä, missä on liikaa". Siirtämällä työvoimaa työn luokse saadaan niistäkin työläisistä "valtiolle ja kunnalle hyödyllisiä veroa maksavia, kansallista tuotantoa lisääviä ostokykyisiä jäseniä" eikä hyödyttömiä "löysäläisiä tai rikollisia".⁸⁶ Viittaaminen sosialisteihin ei ollut vielä osoitus siitä, että af Ursin itse olisi ollut sosialisti.

Toisen kerran af Ursin viittasi sivumennen sosialismiin keskusteltaessa valtion ja kunnan tuesta työväen asuntojen hankkimiseksi. Alustaja, maisteri Matti Helenius, ehdotti, että "sivistyneemmät, suotuisammassa asemassa olevat kansalaiset isänmaallisena ja koko yhteiskuntamme parasta tarkoittavana asiana kannattaisivat työväen oman asunnon hankkimisyrityksiä" neuvoin ja ohjein sekä perustamalla työväen rakennusyhdistyksiä. Lisäksi kuntien ja valtion olisi myönnettävä edullisia tontteja ja lainoja.⁸⁷ Tällaiseksi myös muodostui kokouksen päätös. Tätä oman asunnon periaatetta af Ursin vastusti kiivaasti. Hän kannatti kunnan rakentamia vuokra-asuntoja ja sai taakseen täysin levyseppä Bärmanin ja työmies Mäkelän, lisäksi pari muuta edustajaa piti vuokra-asuntoja jossain tapauksissa suotavina. Työväen omia taloja af Ursin piti huonona ratkaisuna mm. siksi, että

⁸⁵ Toisen ed. kok. pk. liite IV s. 155—156.

⁸⁶ Toisen ed. kok. pk. s. 69—73, liite IV s. 166.

⁸⁷ Toisen ed. kok. pk. liite IV s. 155—156.

tonttimaan arvon noustessa yhden perheen talojen hinnat nousevat liian kalliiksi. Muutenkin, "kuten Englannin suuri työväenjohtaja" John Burns oli väittänyt, työläisillä oli harvoin varaa omiin taloihin. Sitä paitsi oma talo sitoi työläiset paikkakuntaan ja työnantajaan. Englannissa olikin alustajan ehdotuksen tapainen lakiehdotus "aiottu kasvavaa sosialismia vastaan". Ainakin työläiset olivat vaikeuksissa talon myynnin kanssa, jos joutuvat lähtemään muualle työnhakuun.⁸⁸ Näin af Ursin perusteli hyvin järkevästi kantaansa lähete keskustelussa.

Lähete keskustelussa af Ursin siis korosti oman talon aiheuttavan työntekijöiden riippuvuutta työnantajasta. Tämä oli hänen tärkeimpiä argumenttejaan. Sosialismin leviämisen pelko sai työnantajat Englannissa entistä innokkaammin edistämään työntekijöiden sitomista omaan taloon, oli hänen lisäperustelunsa pääväitteelle. Hän ei puheenvuorossaan ottanut kantaa sosialismiin sinänsä. Tämä af Ursinin viittaus sosialismiin on osaltaan Soikkasen perusteena, kun hän ajoittaa 1890-luvun puoliväliin sosialistisen maailmankatsomuksen tulon Suomen työväenliikkeeseen. Soikkasen mukaan af Ursin ei vielä ollut "selväpiirteinen sosialisti".⁸⁹ Pikemminkin voi sanoa, että af Ursin ei vielä ollut sosialisti, mutta suhtautui tässä kysymyksessä jo kriittisesti reformismiin.

Varapuheenjohtaja af Ursin esiintyi toisessa työväenyhdistysten edustajain kokouksessa hyvin aktiivisesti, vaikkei aivan kaikista sosiaalipoliittisista kysymyksistä (ammattien tarkastajat, työajan lyhennys, tilattoman väestön asema) ollutkaan kiinnostunut.⁹⁰ Lukuunottamatta työväen asutuskysymystä hän oli melko lailla samoilla linjoilla kuin kokouksen enemmistö, esim. raittiustyön korostamisessa, agitaattorikysymyksessä, koulukysymyksissä ja työväen tilastoja kokoaavan viranomaisen vaatimisessa hän yhtyi kokouksen kantaan.⁹¹

Kokouksen lopussa valittiin helsinkiläisistä ehdokkaista työväen valtuuskunta. Eniten ääniä sai viivoittaja Järvenpää, joka kuului vanhasuomalaisien leimaamiin "radikaaleihin". Yhden äänen päässä hänestä oli tehtailija von Wright, joka kuitenkin kieltäytyi tästä tehtävästä, koska hän ei hyväksynyt uutta "jyrkkää" suuntaa.⁹² Tämä tapahtuma aiheutti af Ursinin mukaan myös sen, ettei hän vastoin aikomustaan enää enempää ajanut oman puolueen perustamista. Hän-

⁸⁸ Toisen ed. kok. pk. s. 43—49, lainaukset s. 43.

⁸⁹ Soikkanen 1975 s. 25, 32.

⁹⁰ Toisen ed. kok. pk. s. 78—88.

⁹¹ Toisen ed. kok. pk. s. 36—42, 68, 76—79.

⁹² Toisen ed. kok. pk. s. 88—89. Työmies 25.7.1896.

hän oli turhaan yrittänyt johtavassa komiteassa saada kysymyksen kokouksen ohjelmaan.⁹³

Varapuheenjohtaja af Ursinin pahoittelu von Wrightin eron vuoksi vaikuttaa aidolta, vaikka kohteliaisuudellakin varmasti oli siinä sijansa. ”Jyrkempi suunta on kyllä työväen liikkeeseen tullut, mutta se tahtoo vaan nopeammin päästä sinne, minne kaikki työväen ystävät — hra v Wrightkin — pyrkivät, eikä suinkaan aio panna toimeen mitään mullistuksia eikä vaatia mahdottomia”. Hän pyysi von Wrightia jättämään persoonallisuudet sikseen ja perumaan luopumisen.⁹⁴ Vanhoillisen suunnan edustaja, toimittaja Ansas sai von Wrightin luopumisesta aiheen uhkailla, että tällaisen toistuminen voi aiheuttaa sen, että ”pian voi koko yhteiskunta olla työmiehiä vastassa”. Kun valiokuntaa ei saatu ensi äänestyksellä täysilukuiseksi, siihen valittiin af Ursinin ehdotuksesta nuorsuomalaiset tohtorit Santeri Ingman ja Hannes Gebhard.⁹⁵

Vuonna 1896 af Ursin oli siis kannanotoissaan hyvin lähellä nuorsuomalaisten radikaalia siipeä. Hän oli irtautunut niistä liberaalisista käsityksistä, jotka edellisessä edustajain kokouksessa olivat hänet näistä erottaneet. Nyt hänen sosiaalipoliittinen ja kansantaloudellinen näkemyksensä oli lähinnä valtiotaloudellinen, valtion asioihin puuttuminen ja pakollinen vakuutus olivat esim. työttömyyskysymyksessä nyt valtion velvollisuuksia.⁹⁶ Tuntuu siksi liioitellulta väite, että af Ursin piti kokouksessa yllä ”taisteluhenkeä”, mutta hänen ehdotuksensa kaatuivat ”porvarillisten aineiden jyrkkään vastustukseen”.⁹⁷ Väite voidaankin nähdä lähinnä esimerkkinä siitä radikaalin leimasta, joka mm. tämän kokouksen seurauksena⁹⁸ af Ursiniin sittemmin liitettiin.

Vanhasuomalaiset, joiden edustama 10 äänen linja oli kärsinyt edustajain kokouksessa täydellisen tappion nuorsuomalaisten yhden äänen linjalle, aloittivat edustajain kokouksen jälkeen Uudessa Suomettaressa varoittavan kirjoittelun. Varoituksiin yhtyivät konservatiiviset ruotsinkieliset lehdet. Näiden konservatiivisten piirien mukaan edustajain kokouksessa oli juntattu läpi ”uusi suunta” ja ”radikaali” vähemmistö oli äänestystaktikoinnilla yms. vallannut kokouksen. ”Uuden suunnan” edustajiin luettiin helsinkiläisten työläisten ja nuorsuomalaisten ohella myös yhtä ääntä aktiivisesti ajanut af Ursin.

⁹³ af Ursin, Työväenkysymys Suomessa s. 50—51. Työmies 11.7.1896.

⁹⁴ Toisen ed. kok. pk. s. 89. af Ursin, Työväenkysymys Suomessa s. 51.

⁹⁵ Toisen ed. kok. pk. s. 89—90. Soikkanen 1975 s. 33.

⁹⁶ Toisen ed. kok. pk. liite IV s. 167—171.

⁹⁷ Aaltonen—Sinisalo s. 16.

⁹⁸ Esim. Voionmaa s. 538, Hyvönen s. 31.

Nuorsuomalaisia edustanut Päivälehti oli sen sijaan tietysti tyytyväinen kokouksen kulkuun, edustihan ”uusi suunta” juuri näiden ns. kansallismielisten linjaa.⁹⁹ Päivälehdessä ja Työmieheissä julkaistiin sitten af Ursinin vastine häntä ja Tampereen kokousta vastaan tehtyihin hyökkäyksiin.¹⁰⁰

On epäselvää, missä suhteessa tässä kokouksessa af Ursinin tuki ”esiin murtautuvalle uudelle suunnalle oli ratkaiseva”,¹⁰¹ niin kuin Soikkanen väittää. Soikkanen katsoo lähinnä suhtautumisen lakkoon erotelleen ”työläisradikaalit” ja ”sosialistit” nuorsuomalaisista.¹⁰² Sosialistina ei ketään osanottajista voine pitää. ”Työläisradikaaleihin” af Ursinia ei tietysti voi lukea. Lakkokysymykseen, jossa Soikkasen ”uusi suunta” lienee erotettavissa, af Ursin ei ottanut kokouksessa kantaa eikä tukenut ”uutta suuntaa”. Äänioikeusuudistukseen, jossa vanhasuomalaiset näkivät ”uuden suunnan” af Ursin sen sijaan voimakkaasti puuttui. Mutta tässä taistelussa erotettiin vanhasuomalaiset ja perinteiset wrightiläiset muista. Näihin muihin kuului huomattava osa nuorsuomalaisista, jotka kuitenkin seuraavassa työväenyhdistysten edustajan kokouksessa erkanivat työväenliikkeestä. Heidän ei voi katsoa edustaneen ”uutta suuntaa”. Varallisuussensuksen suhteen af Ursin ehkä oli radikaalimpi kuin nuorsuomalaisten radikaalit, mutta tämä kysymys ei muodostunut kokouksessa miksikään linjariidaksi.

Wrightiläisyyttä vastustivat tässä toisessa edustajain kokouksessa näkyvimmin nuorsuomalaiset säätyläiset, jotka yhdessä työläisedustajien kanssa ratkaisivat kokouksen kulun. Säätyläisten joukosta nousi muita ylemmäs varapuheenjohtaja, tohtori af Ursin. Hän oli kokouksessa vallinneen poliittisen linjan huomioon ottaen esiintynyt sopivan edistyksellisesti, äänioikeuskysymyksessä radikaalistikin. Helsinkiläiset nuorsuomalaiset olivat vielä enemmistönä työväenvaltuuskunnassa ja sitten muodollisesti johdossa. Heidän todellinen auktoriteettinsa väheni sittemmin nopeasti. Heidän jälkeensä työväenliikkeen johtajan paikka oli tyhjänä af Ursinin edessä.

⁹⁹ Työmies 18.7., 25.7.1896. Päivälehti 15.7., 17.7., 22.7., 23.7., 2.8.1896.

¹⁰⁰ Työmies 1.8.1896. Päivälehti 31.7.1896.

¹⁰¹ Soikkanen 1975 s. 31.

¹⁰² Soikkanen 1975 s. 33.

5.4 Johtajaehdokkaan kuva

Työmies-lehti kuninkaantekijänä

Työmies-lehti edisti tehokkaasti af Ursinin maineen leviämistä pitkillä selostuksillaan toisesta työväenyhdistysten edustajain kokouksesta. Työmiehestä ja Päivälehdestä selvisi, mitä virallinen pöytäkirja ei kertonut, että juuri af Ursin oli yrittänyt saada käsittelyyn oman puolueen perustamisen. Työmieheissä ja Työväen Kalenterissa af Ursin esitettiin kokouksen aktiivisimpana yhden äänen kannattajana, Ståhlbergin alustus samasta asiasta jäi af Ursinin puheiden varjoon. Myös af Ursinin puheenvuoroa mm. työväen asutokysymyksestä referoitiin Työmieheissä ja Työväen Kalenterissa, hänen viittaustaan sosialismiin ei niissä kuitenkaan mainittu.¹⁰³

Työmieheissä selostettiin moneen otteeseen Turun Työväenyhdistyksen vaalipolitiikkaa ja irtautumista suomalaisesta puolueesta vuodesta 1896 alkaen.¹⁰⁴ Turun Työväenyhdistyksen puheenjohtajan af Ursinin ansioita itsenäistyvien työläisjohtajien silmissä nämä selostukset osaltaan lienevät lisänneet. Kun Turussa repeämä suomalaisen puolueen ja työväenyhdistyksen välillä oli vuosikokouksessa 1897 odotettavissa, Työmieheissä julkaistiin joidenkin turkulaisten työläisten laatima af Ursinin ylistyskirjoitus. Hänen ansiostaan Turun Työväenyhdistyksessä ja koko maassa esitettiin siinä kohta kohdalta alkaen alkoholitarjoilun poistamisesta työväenyhdistyksen ravintolasta ja päättyen hänen ratkaisevaan apuunsa siinä, että porvarissäätyyn oli vuonna 1897 saatu Tampereelta Suomen työväen ensimmäinen edustaja.¹⁰⁵ Tällainen af Ursinin mainostaminen saattoi vaikuttaa muihinkin kuin vain Turun työväkeen, jolle se oli osoitettu.

Työmiehen kirjoitukset af Ursinista lisääntyivät sitä mukaan kun af Ursinin omat kirjoitukset Työmieheissä vähenivät hänen erottuaan toimituksesta.¹⁰⁶ Voisi jopa luulla, että uusi päätoimittaja Matti Kurikka tarkoituksellisesti edisti af Ursinin kohoamista työväenliikkeen johtoon, niin vakaumuksellisena taistelijana Työmies-lehti esitteli

¹⁰³ Työmies 11.7.—1.8.1896. Työväen Kalenteri IV 1896 s. 58—61, 68. Päivälehti 14.7.1896.

¹⁰⁴ Työmies 17.10., 24.10., 24.12.1896, 20.11.1897, 8.10.1898.

¹⁰⁵ Työmies 6.3.1897.

¹⁰⁶ Viimeinen numero, jonka toimittajana oli af Ursin, ilmestyi 30.1.1897. Matti Kurikan kanssa hän ehti toimittaa kaksi lehteä.

af Ursinia kesällä 1899 pidetyn kolmannen edustajain kokouksen edellä. Työmiehen Turun kirjeenvaihtajat olivat vuonna 1898 esiintynyt nimimerkki ”Jännettä” lukuunottamatta af Ursinin kannattajia (ks. s. 74). Nimimerkki ”Jänne” vaihtui lokakuussa 1898 toiseen, af Ursinille myötämieliseen kirjoittajaan.¹⁰⁷ Joulukuussa 1898 uusi Turun kirjeenvaihtaja kertoi dramaattisesti, että kaupunginvaltuustossa oli puhuttu työväenyhdistyksen lastentarhan avustusten lakauttamisesta, koska puheenjohtaja af Ursin ”kiihottaa työväkeä”. Tämä pitikin kirjoittajan mielestä paikkansa, tohtori af Ursin herätti työväkeä. Tämän af Ursinin suorittaman ”kiihoituksen” keinoksi kirjoittaja sitten esitti jokseenkin viattoman toiminnan luku-, kirjoitus- ja laskutaidon opettamisen hyväksi.¹⁰⁸ Seuraavana keväänä kerrottiin Työmieheissä seikkaperäisesti siitä maaliskuun 1899 lopulla pidetystä Turun Työväenyhdistyksen kokouksesta, jossa käsiteltiin lastentarhan johtokunnan ja opettajien ”häväistyskirjoituksia” (af Ursin) af Ursinia vastaan. Tässä kokouksessahan mm. Taavi Tainio katsoi hyökkäyksen af Ursinia vastaan olleen samalla solvaus työväestöä kohtaan. Luokkasodastakin puhuttiin.¹⁰⁹ Tällä tavoin af Ursin sai jonkinlaisen työväenliikkeen sijaiskärsijän leiman.

Työmiehen päätoimittaja Kurikka halusi kohottaa tohtori af Ursinin korkealle myös kunnioitetulla tieteen mittapuulla. Toukokuussa 1899, pari kuukautta ennen kolmatta edustajain kokousta, Kurikka esitti Työmieheissä huiman ehdotuksen. Ensinnäkin hän palautti mieleen yliopiston menneisyyden, ”kansallisen herätyksen pesäpaikkana”. Yliopiston olisi siis otettava ensiaskel myös uuteen kehityskauteen. ”Maassamme on oppinut mies, joka tuntee perinpohjaisesti sekä kansainväliset työväenasian vaiheet että kotimaisen työväenliikkeen kaikki kehitysaskeleet. Se on tohtori N.R. af Ursin” (kurs. Kurikka). Kurikka ehdotti, että af Ursin oli kutsuttava kansantalouden opettajaksi yliopistoon. Sillä tavoin ylioppilaat voisivat opintojensa yhteydessä perehtyä ”työn ja pääoman kaikkiin suhteisiin” kansantalouden alkuajoista nykyaikaan. Tällä tavoin eri kansanryhmät oppisivat ymmärtämään toisiaan. Jos yliopisto näin avaisi ”rehellisesti sylinsä työväenkysymykselle”, niin katkerimmassakin työläisen rinnassa tällainen todistus ”yläluokan hyvistä tarkoituksista” herättäisi toivonkipinän, Kurikka lopetti ehdotuksensa.¹¹⁰ Ehdotus saattoi olla vakavastikin tehty, Kurikkahan oli aatteissaan varsin lennokas. Oli ehdotus

¹⁰⁷ Työmies 22.5., 11.9.1897, 26.2., 22.10.1898.

¹⁰⁸ Työmies 17.12.1898.

¹⁰⁹ Työmies 4.5.1898.

¹¹⁰ Työmies 12.5.1899.

sitten vakava tai ei, niin ainakin se palveli yhtä tarkoitusta: af Ursin nostettiin siinä uusiin korkeuksiin, yliopistoa hienompaa ei juuri ollut. Tällaiseen Kurikan af Ursinille kuvittelemaan yliopiston opettajan asemaan af Ursin oli todella aikoinaan nuorena kunnianhimoisena filologina turhaan pyrkinyt — liekö savo-karjalaisen osakunnan nuoremman polven Kurikka tästä epäonnistumisesta tiennyt.

Työmiehen toiminta af Ursinin arvostuksen lisäämiseksi ei loppunut tähän. Vähän myöhemmin lehdessä selostettiin asevelvollisuuskysymyksen käsittelyä väliaikaisilla valtiopäivillä vuonna 1899. N.R. af Ursin oli siellä käyttänyt yhden ainoan puheenvuoron, jonka sitten Työmies sen pituudesta huolimatta julkaisi kokonaisuudessaan. Parin päivän kuluttua Työmiehestä julkaistiin af Ursinin nuorsuomalaista ”Nykyaikaa” (toim. Kasimir ja Eino Leino) varten kirjoittama ”huomattava kirjoitus” maanpuolustuksesta.¹¹¹

Vajaata kuukautta ennen kolmatta työväenyhdistysten edustajain kokousta Työmiehen etusivulla oli A.B. Mäkelän kirjoitus ”Sotaretki toht. af Ursinia vastaan”. Päivälehdessä työväenvaltuuskunnan puheenjohtaja, nuorsuomalainen Santeri Ingman oli arvostelussaan af Ursinin kirjoituksesta ”Mitä vaatii nykyinen tila” (teoksessa Työväenkysymyksiä II) esittänyt epäilyksiä af Ursinin isänmaallisuudesta. Tämä oli rohkaissut Hufvudstadsbladetia julkaisemaan ”pahimpia Kurikan parjausajkoja muistuttavan” kirjoituksen af Ursinia vastaan. Näin ainakin Työmies esitti. Sama af Ursinin kirjoitus oli alkuaan Länsisuomen Työmiehestä ilmestyttyään herättänyt Turun säätyläisten keskuudessa suurta pahennusta (ks. s 76). Työmiehen mukaan af Ursin oli kuitenkin todistanut isänmaallisuutensa em. puheenvuorollaan asevelvollisuuskysymyksestä. Hyökkäävään ja ironiseen tyyliin A.B. Mäkelä puolusti af Ursinia Hufvudstadsbladetin ”julkeutta” vastaan. Niin paljon järkeä Suomen työväellä oli, Mäkelä lopetti, ettei sitä tällaisilla tempuilla ”saada hylkäämään paraimpia luottamusmiehiensä”.¹¹² Tämä Mäkelän taitava kirjoitus, jossa työväenvaltuuskunta ja vanhoilliset ruotsinmieliset olivat samassa rintamassa af Ursinia vastaan, nosti af Ursinin arvostusta välittömästi. Vajaan viikon kuluttua Helsingin työväenyhdistys valitsi tohtori af Ursinin kunniajäsenekseen.¹¹³

Kun af Ursin kolme vuosikymmentä myöhemmin muisteli näitä ajkoja, hän saattoi kehaista olleensa kuulemma Suomen työväen

¹¹¹ Työmies 26.5., 29.5.1899. Nyky aika 1899/8 s. 230—238.

¹¹² Työmies 21.6.1899.

¹¹³ Työmies 26.6.1899.

"kruunaamaton kuningas".¹¹⁴ Kun af Ursinin puolueen puheenjohtajuus puoli vuotta kestätyään sitten päättyi nolosti hänen eroonsa, niin Työmies nimitti sitä "kuninkaan lankeemukseksi".¹¹⁵

Porvarillisia käsityksiä ja sosialistisia fraaseja

Työmies-lehden ennen vuoden 1899 edustajain kokousta af Ursinista antama kuva oli siis melko radikaali. Kuinka radikaaleja käsityksiä af Ursin todella näinä kolmena edustajain kokousten välivuotena edusti.

Tampereella kesällä 1896 pidetyn työväenyhdistysten toisen edustajain kokouksen jälkeen af Ursin jatkoi vielä puoli vuotta Työmies-lehden toimittajana, sen jälkeen vain avustajana. Hänen kirjoituksensa Työmieheissä käsittelivät edelleen mm. erilaisia yhteiskunnallisia uudistuksia, äänioikeutta, esikaupunkiolojen järjestämistä, naisasiaa, elinkeinolainsäädäntöä jne.¹¹⁶ Näiden uudistuksien toteuttamiseksi af Ursin piti välttämättömänä työväenpuolueen perustamista. Tämä puolue ei, siinä muodossa kuin af Ursin sitä useissa Työmiehen kirjoituksissaan suunnitteli, ollut mikään vallankumouksellinen tai sosialistinen vaihtoehto kielipuolueille.

Työväestön oli af Ursinin mukaan oman puolueen avulla kohotettava "oma kansanluokkansa" sekä henkisessä että aineellisessa suhteessa siihenastisesta "alennustilastaan". "Syvät rivit ovat nostettavat itsetietoisuuteen ja itsetoimintaan, ja tämä ei voi tapahtua, ellei työväestö pääse suorastaan vaikuttamaan lainsäädäntöön ja hallintoon". Keinoksi af Ursin esitti liittymistä jompaan kumpaan kielipuolueeseen sen mukaan, kumpi suostuu edistämään työväen vaatimia uudistuksia. Vaikka suomenmieliset, varsinkin nuorsuomalaiset olivat af Ursinista työväen "luonnollisempia liittolaisia" kuin ruotsinmieliset, voi työväenpuolue liittyä näihin, jos suomenmieliset asettuisivat vastahankaan.¹¹⁷ Tässä af Ursinin taktisesti suuntautuneessa puoluekysymyksen käsittelyssä Salmelin onnistuu näkemään "kielikysymyksen luokkataistelunomaista selitystä".¹¹⁸

¹¹⁴ af Ursin, Valistusaineksia . . . s. 49.

¹¹⁵ Työmies 8.2.1900.

¹¹⁶ Työmies 7.1., 14.11.1896, 24.4.1897, 12.2., 4.6.1898.

¹¹⁷ Työmies 5.9., 31.10.1896, julkaistu myös af Ursinin teoksessa Työväenkysymyksiä I s. 46–50. Työmies 13.11.1897. Päivälehdessä kehoitettiin ottamaan "ystävällisesti vastaan" uusi työväenpuolue, jonka synty oli "vain ajan kysymys". Päivälehti 22.7.1896.

¹¹⁸ Salmelin s. 307.

Pian näiden kirjoitusten jälkeen, alkuvuodesta 1898 ruotsinmielinen professori Ivar Heikel julkaisi teoksen "Språkpartierna och arbetarfrågan", jossa af Ursinin mielihyväksi esitettiin samantapainen ajatus kielipolitiikan väistymisestä ns. työväenkysymyksen tieltä. Heikelin ajatuksiin af Ursin sanoi yhtyvän miltei täysin. Vain pari "vähäpätöistä" huomautusta hänellä oli. Heikel oli mm. kannattanut voitto-osuusjärjestelmää, mitä af Ursin ei pitänyt yleensä onnistuneena — ei suinkaan ideologisista syistä vaan siksi, että työntekijät eivät päässeet tarkistamaan yritysten kirjanpitoa eikä siis oikeasta voitonjaosta ollut takeita. (Toisessa yhteydessä af Ursin lisäsi, että voitto-osuusjärjestelmä tekee työntekijän riippuvaksi työnantajasta.) Heikel oli esittänyt työnantajien järjestäytymisen suotavaksi. Tästä saattoi af Ursininkin mielestä olla hyötyä siinä suhteessa, että "liiallinen kilpailu ja liiallinen tuotanto" näin ehkäistäisiin. Mutta toisaalta kokemus oli af Ursinin mukaan osoittanut, että työnantajat liittyvät yhteen "itsekkäiden pyyteiden pönkittämiseksi ja työväen edistysharrastusten vastustamiseksi". Mutta pääosin af Ursin oli tyytyväinen ja toivoi Heikelin kirjan herättävän muitakin ruotsinmielisiä. Sillä jo Spartan ja Rooman historia osoitti, että kansan tulevaisuus on vaarassa, jos "yli- ja aliluokat seisovat liian kaukana toisistaan", af Ursin lopetti Heikelin kirjan esittelyn Työmieheissä.¹¹⁹ Sama professori Heikel, jonka kirjaa af Ursin näin mainosti, julkaisi yhdeksän vuotta myöhemmin tehokkaan sosialismin vastaisen kirjan.¹²⁰

Työmieheissä A.B. Mäkelä oli asettanut vastakkain työväenvaltuuskunnan nuorsuomalaisen johdon ja af Ursinin. Itse af Ursin esiintyi hyvinkin samoilla linjoilla näiden nuorsuomalaisten kanssa. Työväenvaltuuskunnan nuorsuomalaiset julkaisivat vuonna 1898 kirjaan "Mihin pyritään? Silmäyksiä Suomen työväenliikkeeseen". Kirja sai af Ursinilta Työmieheissä kerrassaan myönteiset arvostelut. Maitteri O. Groundstroem esimerkiksi oli af Ursinista aivan oikeassa pitäessään työväen keinona taloudellisiin parannuksiin yhteen liittymistä, "itseavustus... ja valtion sekaantumista asiaan kun itseavustus ei riitä". Pahana puutteena Groundstroemilla oli kuitenkin "nauttimusyhdistysten" eli osuustoiminnan unohtaminen, vaikka tällä työväen taloudelliselle kehitykselle "tärkeällä" alalla oli muissa maissa saavutettu "mitä kauneimpia tuloksia".¹²¹ Seuraavana vuonna 1899 af Ursin korjasi itse tämän puutteen kirjoituksellaan "Ravintoyhdistysten perustamisesta ja kaupan hoidosta", millä hän myös hankki

¹¹⁹ Työmies 12.2.1898. af Ursin, Työväenkysymyksiä III 1899 s. 60.

¹²⁰ Soikkanen 1961 s. 354.

¹²¹ Työmies 11.6.1898.

asiantuntijan mainetta osuuskauppakysymyksessä.¹²² Työväenvaltuuskunnan puheenjohtajan, tohtori Santeri Ingmanin osuus kirjassa oli af Ursinin mielestä myös ansiokas, vaikkei Ingman ollutkaan uskaltanut vaatia varallisuussensuksen poistamista. Paras kirjoitus oli af Ursinista kuitenkin opettaja Karvosen esitys työväen sivistuspyrinnöistä, jonka teemana oli ”tieto tuo valtaa”. Tässä lehtori af Ursin pääsi omalle alalleen. Karvonen perusti hänen mukaansa pohdiskelut ihmisen henkisen toiminnan muodostumisesta Herbartin oppeihin. Työmiehen lukijoista ei varmaan moni ollut tällaisesta herrasta kuulutkaan, mutta af Ursin oli muutamaa vuotta aiemmin juuri esitellyt tämän uutta oppia Pedagogiska Föreningenin lehdessä. Näin hyödyllistä kirjaa af Ursin suositteli kaikille työläisille.¹²³ Mitään ideologista ristiriitaa ei af Ursinin ja nuorsuomalaisen kirjoittajien välillä todellakaan voi nähdä.

Valtiopäiville 1897 työväenvaltuuskunta ja af Ursin olivat valmisteelleet hyvin samanlaiset anomukset, toisen ääniasteikon poistamisesta, toisen äänioikeuden laajentamisesta. Ääniasteikon poistamista porvarissäädyn vaaleissa anottiin aatelistossa (af Ursin), porvarissäädyssä (Eero Erkkö ym.) ja talonpoikaissäädyssä (Ryösa), mutta anomuksia ei kannatettu. Äänioikeuden laajentamisesta porvaris- ja talonpoikaissäädyn vaaleissa tehtiin kymmenkunta anomusta, af Ursinin anomus oli ainoa aatelistossa. Työväenvaltuuskunnan ehdotusta ei kukaan esittänyt, sillä aiotut esittäjät yhtyivät suomalaisen puolueen lukuisiin esityksiin. Valtiopäivät jättivät sitten keisarille anomuksen varovaisesta äänioikeusuudistuksesta.¹²⁴

Tohtori af Ursin ei itse esittänyt valtiopäivillä kahta anomuskirjelmäänsä eikä osallistunut niiden käsittelyyn. Hän oli valtiopäivillä läsnä vain viikon. Anomukset esitti hänen sijaisensa, nuorsuomalainen tohtori Arvi (Arvid) Grotenfelt. Ritaristossa ja aatelissa V. von Wright ja tietysti Grotenfelt kannattivat af Ursinin anomusta äänioikeuden laajentamisesta porvarissäädyn vaaleissa muille työläisille paitsi palkkaussäännön alaisille. N.R. af Ursin oli työväenyhdistysten edustajain kokouksessa edellisenä vuonna esittänyt sensuksen poistamista kokonaan. Nyt hän tyytyi anomuskirjelmässään vain viittaamaan tähän tavoitteeseen eikä vaatinut muuta kuin varallisuusrajan

¹²² af Ursin, Työväenkysymyksiä III s. 35—44. Kooperatiivisen työväen kauppa- ja teollisuusyhtiön alkuunpaneva komitea af Ursinille 22.1.1900, af Ursinin kokoelma TA.

¹²³ Työmies 11.6.1898. Tidskrift utgiven av Pedagogiska föreningen 1894 s. 334, 1895 s. 175.

¹²⁴ Asiakirjat valtiopäiviltä 1897 V:2, anomusmietintö 79 sekä siihen liittyvät anomuskirjelmät ym. Työväen Kalenteri V 1897 s. 40—42.

alentamista. Tällainen anomusehdotus ei aatelistosta ollut mahdollon ja se lähetettiin lakivaliokuntaan.¹²⁵ Sen sijaan af Ursinin anomus ääniasteikon poistamisesta porvarissädyn vaaleissa oli aatelistosta aivan liian radikaali. Grotenfelt yritti sitä puolustaa, vaikkei hänkään oikein uskonut näin laajakantoisen uudistuksen toteutumiseen lähiaikoina. Hän ehdotti anomuksen lähettämistä lakivaliokunnan käsitteilyyn sillä perusteella, että siinä asia oli esitetty työläisten kannalta. Aateli ei kuitenkaan päästänyt af Ursinin anomusta ääniasteikon poistamisesta edes valiokuntakäsittelyyn ja asia raukesi.¹²⁶ Työväen Kalenterissa Santeri Ingman sittemmin levitti tietoa näistä valtiopäivillä luetuista af Ursinin anomuskirjelmistä,¹²⁷ joten niistä oli joka tapauksessa hyötyä af Ursinin arvostukselle työväenliikkeessä.

Isänmaallisuudessa, perustuslaillisuudessa ja venäläistämispelossa af Ursin ei jäänyt jälkeen perustuslaillisista nuorsuomalaisista. Jo ennen helmikuun manifestia af Ursin oli syksyllä 1898 Työmieheissä pohtinut ”mitä opettavat meille venäläisten kiihkoilijain hyökkäykset Suomen sisällistä itsenäisyyttä vastaan”. Hän tarkoitti kiihkoilijoilla ”slavofiileja”, jotka olivat ”varsinaisia Suomen syöjiä”. Toisen ryhmän Venäjällä muodostivat ”länsimaalaiset” jotka af Ursinin mukaan puolustivat Suomen sisäistä itsenäisyyttä. ”Slavofiileja” vastustaessaan suomalaisten tuli ”järkähtämättömästi luottaa annettuihin keisarin sanoihin”, af Ursin opetti. Lisäksi oli vahvistettava ”sisällistä voimaamme”. Tätä varten ”ylempien kansanluokkien tulee paljon enemmän lähestyä kansan syviä rivejä, tulee uhrata omasta itsekkäisyydestään ja kohottaa näiden rivien henkistä ja aineellista tilaa sekä suoda niille suurempia valtiollisia oikeuksia ja vaikutusvaltaa yleisissä asioissa”. Nimenomaan venäläisten ”kiihkoilijain” toiminnan af Ursin katsoi opettaneen näiden uhrauksien tarpeellisuuden. Yläluokan olisi kyllä uhrattava paljon, af Ursin painotti, ”jotta syntyisi yksi yhtenäinen, voimakas Suomen kansa”.¹²⁸ Näin af Ursin oli langennut kahteen vanhaan ansaan: ulkoisen vaaran nimissä oli kansa saatava yhtenäiseksi ja ulkoisen vaaran poistamiseksi oli turvattava harhaanjohdettuun hyvään hallitsijaan. Helmikuun manifesti kirvoittikin af Ursinin kiittämään ”kansan rakastamaa” Aleksanteri II:sta, hyvää hallitsijaa. N.R. af Ursinin johtopäätöksenä Rooman patriisien ja plebeijien välisistä riidoista, joihin hän moneen otteeseen viittasi, oli juuri vaatimus yläluokan uhrauksista työläisten hyväksi

¹²⁵ Ridderskap och Adel's protokoll 1897 I s. 128—129, 151—152, III liitteet: Petitionsmemorial 14, 15.

¹²⁶ Ridderskap och Adel's protokoll 1897 I s. 129, 152—155.

¹²⁷ Työväen Kalenteri V 1897 s. 41.

¹²⁸ Työmies 8.10.1898.

kansakunnan elinvoiman turvaamiseksi. Tätä vaatimustaan hän mm. toisti muutamaa viikkoa ennen kolmatta edustajain kokousta puhuesaan Haminassa työväenyhdistyksen kesäjuhlassa ”työväestöstä ja isänmaallisuudesta”.¹²⁹

Työmies-lehti oli aivan oikeassa katsoessaan af Ursinin todistaneen isänmaallisuutensa väliaikaisilla valtiopäivillä 1899, jotka olivat kokoontuneet käsittelemään armollista esitystä uudeksi asevelvollisuuslaiksi. Näillä valtiopäivillä af Ursin oli läsnä vain viikon, muun ajan nuorsuomalainen Arvi Grotenfelt oli taas hänen sijaisenaan.¹³⁰ Valtiopäivillä esittämänsä lausuntoa af Ursin oli hionut ystävänsä, professori E.G. Palménin — vanhasuomalaisen laillisuusmiehen — neuvon mukaisesti N.R. af Ursin kertoi tyytyväisenä Palménille, että Aftonbladetin mukaan hänen isänmaallinen puheenvuoronsa oli ainoa, joka sai aatelissäädystä hyvä-huutoja osakseen.¹³¹ Tohtori af Ursin sanoi valtiopäivillä puhuvansa Suomen työväen nimissä. Uusi laki olisi hänestä merkinnyt ”lyijynraskasta taakkaa” koko Suomen kansalle ja vaarantanut kansakunnan olemassaolon. Hän kannatti näin ollen valtiopäivien asettaman valiokunnan vastaehdotusta asevelvollisuuslaiksi.¹³² Asevelvollisuuslain suhteen af Ursin siis edusti samaa kantaa kuin säätyvaltiopäivät ja senaatti, jotka esittivät keisarille menestyskettä valtiopäivien vastaehdotusta.¹³³ Tätä af Ursinin lausuntoa on von Schoultz pitänyt yhtenä todisteena siitä, että työväen isänmaallisuutta tuolloin aivan perusteettomasti epäiltiin.¹³⁴

Poliittisissa kannanotoissaan af Ursin ei erottunut nuorsuomalaisista. Vuoden 1898 alussa hän esitti tyypillisiä vapaamielisen porvariston käsityksiä kirjoituksessaan ”Yliopistonuorisomme ja työväenkysymys”:

”Kaksi suurta maailman katsantoa ovat tähän asti keskenään taistelleet yliherruudesta: vanhoillisuus, konservatismi ja vapaamielisyys, liberalismi . . . 19:llä vuosisadalla on konservatismi yhä enemmän kadottanut jalansijaa ja sen on täytynyt väistymistään väistyä liberalismin tieltä . . . Mutta vaikka liberalismi vapautti ihmiset säätynsä puolesta etuoikeutettujen vallasta, huomattiin kohta, että se aikaansai uuden orjuuden ja sorron — ’vapaa kilpailu’ antoi kaiken vallan taloudellisesti vahvoille, liberalismi loi rikkaiden vallan . . . Vapaus on juuri rajoitettava, mutta se on rajoitettava laajan kansan vallan eli eduskunta-

¹²⁹ Työmies 17.2., 26.6.1899, jälkimmäinen julkaistu myös af Ursinin teoksessa Työväenkysymyksiä III s. 3—7.

¹³⁰ Ridderskap och Adel's protokoll 1899 s. 213.

¹³¹ af Ursin E.G. Palménille 7.6.1899 HYK.

¹³² Ridderskap och Adel's protokoll 1899 s. 98—99.

¹³³ Einar Juva s. 56.

¹³⁴ von Schoultz s. 126.

laitoksen kautta, joka ei sulje pois ketään valtiollisesta vaikutusvallasta, vaan antaa sen jokaiselle yhtä suuressa määrässä. Tämä on kansanvaltaisuuden ydinkohta. Ja kun yleinen äänioikeus on vallalla, poistuvat vapaamielisyyden varjopuolet vähitellen. Ei kukaan pääse toista polkemaan taloudellisestikaan, heikko ei joudu vahvemman tallattavaksi — *kaikki* voivat esteettömästi kehkeytyä ja vaurastua . . .

. . . Ja silloin astuu tuo laajaperäinen monihaarainen työväenkysymys etusijaan näyttämölle. Parannuksia vaaditaan kansan suuren enemmistön tilassa . . . Ja nämä parannukset käyvät ehdottomasti suureksi osaksi parempiosaisten kustannuksella . . . Yhä enemmän pelätään kansanvaltaisuutta, sillä se rupeaa koskemaan omia etuja. Entinen liberalismi ei ole elinvoipa enää.

. . . Se (nuoriso M.R.) ei voi innostua konservatismista; mutta ei myöskään liberalismista. Sillä molemmat vievät lopullisesti itsekkäisyyteen, muutamien harvojen valtaan.

. . . Me elämme juuri murrosaikana. Vanhat ihanteet ovat menneet, uudet ovat vielä himmeät . . . ja vaikka nuoriso jo onkin heräämisillään, ei päämäärä: *kaikkien, koko kansan yleinen onnellisuus* vielä ole selvä. Käsitteet ovat vielä kietoutuneita tuon 'luokkasiveellisuuden' kahleissa . . .

. . . nyt on aika heittää pois kaikki itsekkäät harrastukset ja ruveta työskentelemään *koko kansamme, myös alempien kansan kerrosten kohottamiseksi* . . .¹³⁵

Vielä vuoden 1898 alussa af Ursin näytti siis vasta alkavan oivaltaa, että taistelu sosialistisen työväenliikkeen puolesta ja sitä vastaan oli paljon ajankohtaisempi kuin vanha taistelu liberalismiin ja konservatismiin välillä. N.R. af Ursinin suuri usko eduskunnan vaikutukseen oli naivi. Eikä hänen määritelmänsä työväenliikkeen tavoitteista ollut täsmentynyt "alempiin kerrosten kohottamisesta". Vaikka af Ursin vuoden 1898 aikana alkoi perehtyä sosialismiin, hän julkaisi tämän porvarillisia käsityksiä kuvastavan kirjoituksensa vielä uudestaan vuonna 1899 Työväenkysymyksiä-teoksessaan.

Sosialismiin af Ursin ilmeisesti perehtyi sille myötämielisen kate-derisosialistin, Werner Sombartin kirjan "Sosialismi ja sosiaalinen liike" avulla. Kirja julkaistiin suomeksi vuonna 1898 J.K. Karin suomentamana ja af Ursinin alkulauseen saattamana. Alkulauseessaan af Ursin mainitsi toisenkin porvarillisen kirjoittajan Herknerin teoksen "Työväenkysymys".¹³⁶

N.R. af Ursinin uudet tiedot sosialismista näkyivät jo keväällä 1898 pitkässä kirjoituksessa "Työväenkysymys historialliselta ja siveelliseltä kannalta". Vaikka historia siinä esitettiinkin toisensa syrjäyttävänä itsekkyyden järjestelminä, oli taloudellisella kehityksellä kes-

¹³⁵ Työmies 29.1.1898, julkaistu myös af Ursinin teoksessa Työväenkysymyksiä II s. 48—53. Kursivointi af Ursin.

¹³⁶ Sombart s. 3—4 (alkulause).

keinen merkitys. Lopuksi af Ursin esitteli kaksi vaihtoehtoa itsekkyiden voittamiseksi: Toinen jätti yhteiskunnan perustukseksi yksityisen yritteliäisyyden ja pääasiassa yksityisen pääoman, mutta korjasi epäkohtia. Toinen, sosialismi, halusi muuttaa koko järjestelmän ottamalla tuotannon välikappaleet ("s.o. pääasiallisesti maa ja pääoma") valtion haltuun. N.R. af Ursin ei ilmoittanut, kummalla kannalla katsoi olevansa.¹³⁷

Marxilta ja Engelsiltä poimittuja fraaseja ilmaantui yhä useammin af Ursinin kirjoituksiin ja puheisiin. Juomalakkoliikkeen kokouksessa marraskuussa 1898 af Ursin piti pitkän puheen. Siinä oli Kaarle Suuren, kristillisten sosialistien, professoreiden ja "työväen ystävien" joukkoon päässyt auktoriteetiksi myös sosialisti Engels lauseellaan Bacchuksesta ja Venuksesta ainoina nautintoina, jotka yläluokka oli alaluokalle jättänyt.¹³⁸ Keväällä 1899 hän vakuuttaessaan työväen isänmaallisuutta selitti työväen usein tuskastuneena toteavan, ettei sillä "todellisuudessa olekaan mitään oikeaa isänmaata", kun yläluokka ei ole "kyllin irtautunut pikkumaisten luokkaetujen ajamisesta" eikä ruvennut työskentelemään koko kansan kohottamiseksi.¹³⁹ Vuonna 1899 hän selosti "ensimmäistä kansainvälistä kokousta työväen suojelemiseksi" (koska kokouksen esitykset ja tulokset vastasivat "työväen toivomuksia nykyään tällä alalla"). Joku kokouksen alustajista oli af Ursinin mukaan aloittanut siteeraamalla Marxin väitettä, että kapitalistinen tuotantotapa pitkitti työntekijän työaikaa lyhentämällä hänen elämänsä.¹⁴⁰ Juuri tämän Marxin lauseen af Ursin osasi esittää kolmea vuotta myöhemmin (ks. s. 163).

N.R. af Ursinin kesällä 1899 puheessaan mainitsemassa lauseessa

"Aineellisuus ei ole kaikki, mutta se on kaiken välttämätön pohja ja perustus..."

on kuultu "marxilaisuuden alkusoittoa".¹⁴¹ Mutta jos annetaan af Ursinin jatkaa, selviää, kuinka triviaalilla tasolla hän tässä liikkui:

"... Ilman ruokaa ei kukaan tule toimeen. Ihminen on ruumiillisesti uuni, johon välttämättömästi tarvitaan riittävästi polttoainetta. Jos ei niitä ole, niin solut ja nesteet eivät uudistu. Eivät kansankaan ruumiissa solut ja nesteet uudistu, ellei ravintoa

¹³⁷ Työmies 9.4., 16.4.1898, julkaistu myös af Ursinin teoksessa Työväenkysymyksiä II s. 53—62.

¹³⁸ Työmies 26.11.1898, julkaistu myös af Ursinin teoksessa Työväenkysymyksiä II s. 28—36.

¹³⁹ Länsisuomen Työmies 1.4.1899, julkaistu myös af Ursinin teoksessa Työväenkysymyksiä II s. 3.

¹⁴⁰ af Ursin, Työväenkysymyksiä III s. 8—25, lainaukset s. 8, 23.

¹⁴¹ N.R. af Ursin Suomen työväen opettaja... (K.H. Wiik) s. 101. Vrt. myös Oittinen 1943 s. 39 ja uudestaan 1967 s. 39.

koko ruumiissa ole kyllin. Siihen määrin täytyy jokaisen ymmärtäväisen ihmisen olla materialisti, aineellisuuden kannattaja”¹⁴²

Tällä tasolla toki oltiin vuosisadan vaihteessa yleisesti materialisteja. Ilmeisesti af Ursinilla oli tässä vaiheessa, kesällä 1899, jonkinlainen käsitys siitä, että materialismi oli Keski-Euroopan työväenliikkeessä kiistelyjen aihe. Mutta mitään käsitystä hänellä ei näytä olleen tämän riidanalaisen materialismin sisällöstä.

Muutenkin af Ursinilla oli sosialistisista fraaseista huolimatta paljon käsitteellistä sekavuutta. Hänelle oli työväenliikkeessä toimiesseen selvinnyt, että palkankorotusvaatimus oli ”kaikkein vaarallisin asia koko työväenliikkeessä”, niin kuin hän huhtikuussa 1899 kirjoitti. Mutta selvästikään hän ei ymmärtänyt, miksi näin oli. Sillä samassa kirjoituksessa hän lainasi auktoriteettinsa, siveysopin professori Gizyckin, ”sattuvaa huomautusta”, ettei kannattanut neuvoa työläisiä säästämään, vaan ”tämä neuvo on ennemminkin annettava työnantajille, sillä nämä voivat tosiaan vähentää menojaan ja käyttää säästetyt rahat työntekijäinsä palkkojen korottamiseksi”.¹⁴³ Jos asia oli näin yksinkertainen, niin miksi sitten palkankorotusvaatimus oli vaarallinen, ei af Ursin selvittänyt. Vaikea on uskoa hänen teoreettisen tietämyksensä vajaassa kolmessa kuukaudessa nousseen niin, että kesällä pidetyssä af Ursinin puheessa olisi jo ollut ”marxilaisuuden alkusoittoa”.

Perheestä ja valtiosta af Ursinilla oli varsin konservatiivisia käsityksiä. Työväen suojelun piiriin kuuluvana reformina af Ursin esitteli vuonna 1899 sunnuntaityön poistamisen. Perusteluna oli uskonnonvapauden varmistamisen ohella myös se, että sunnuntailepo ”on välttämätön ehto perhe-elämän säilyttämiseksi ja perhe taas ylläpitää valtiota”.¹⁴⁴ Huoli perhe-elämästä oli tyypillinen porvarillisen reformismin piirre (ks. ed. luku 1.2).

Kun työväenyhdistysten kolmas edustajain kokous alkoi keskikesällä 1899, af Ursinin Työmiehen ja Työväenkysymyksiä-teosten välityksellä esittämät ajatukset lienevät olleet työväenliikkeen aktiiviselle osalle tuttuja. Vertailukohteita af Ursinin esittämille käsityksille ei vielä paljoa ollut, eikä häntä siis osattu arvostella. Vetosihan hän sitä paitsi aina lukuisiin ulkomaisiin auktoriteetteihin ja esimerkkeihin. Sisällöltään af Ursinin käsitykset olivat sekoitus liberalismia, katederisocialismia ja sosialisteilta poimittuja fraaseja.

¹⁴² Työmies 26.6.1899, Työväenkysymyksiä III s. 5.

¹⁴³ af Ursin, Työväenkysymyksiä II s. 5—6.

¹⁴⁴ af Ursin, Työväenkysymyksiä III s. 6, 11—12. af Ursin, Työväenkysymyksiä II s. 6.

5.5. Työväenpuolueen perustamiskokous

Puolueen perustaminen

Kolmannen työväenyhdistysten edustajain kokouksen isäntänä heinäkuussa 1899 toimi Turun Työväenyhdistys. Se oli koristanut juhlasalinsa hiukan sekalaista alkuperää olevilla iskulauseilla: ”Työ on kaiken rikkauden lähde”, ”Köyhälistö, liittykää yhteen” ja ”Vapaus, veljeys ja tasa-arvo”,¹⁴⁵ mikä kuvasti hyvin työväenliikkeen ideologista hapuilua.

Kokouksen avasi Turun Työväenyhdistyksen puheenjohtaja af Ursin toivottamalla ”arvoisat ruumiillisen työntekijäin edustajat” tervetulleiksi. Hänen avajaispuheensa oli, niin kuin iskulauseetkin, koelma eri tahoilta saatuja ajatuksia. Aluksi hän muutamien virkkein kuvasi Ranskan suuren vallankumouksen porvarillista luonnetta, kapitalismin valtaantumista ja köyhälistön, proletariaatin nousua.¹⁴⁶ Näin hänen tietysti voi sanoa ”hahmotelleen pääpiirteissään marxilaisen käsityksen historian kulusta” (Soikkanen).¹⁴⁷ Mutta heti perään af Ursin vertasi peräti epämarxilaisittain työväenliikettä ”alkuperäiseen kristinuskoon”. Ne molemmat saarnasivat ”kaikkien ihmisten todellista yhdenarvoisuutta” ja antoivat ”yhtäläisyyden oikeudet ja yhtäläisen vallan kansojen kaikille kerroksille”. Työväen pyrintöjä vastassa olivat af Ursinin mukaan tietämättömyys, militarismi eli sotilasvalta ja kapitalismi.¹⁴⁸ Vaikka af Ursinin lyhyessä tervehdyspuheessa oli viittauksia sosialismiin, oli siinä samalla jäljellä jäsenistön keskuudessa yleinen kristinuskon arvostus. Työväenliikkeen johdon piirissä tällaisesta uskonnon arvostuksesta oli yleensä jo alettu luopua.¹⁴⁹

Kokouksen puheenjohtajaksi valittiin yksimielisesti af Ursin. Mihin­kään valiokuntaan häntä ei valittu, vain johtavaan komiteaan hän puheenjohtajana kuului ilman muuta. Puheenjohtajana af Ursin omaksui aiemmista kokouksista poiketen sen käytännön, että hän

¹⁴⁵ Kolmannen työväenyhdistysten edustajain kokouksen pöytäkirja 1899 s. 3.

¹⁴⁶ Kolmannen ed. kok. pk. s. 4.

¹⁴⁷ Soikkanen 1961 s. 70.

¹⁴⁸ Kolmannen ed. kok. pk. s. 4.

¹⁴⁹ Soikkanen 1961 s. 152–153.

todellakin pääasiassa tyytyi johtamaan puhetta. Keskusteluihin hän osallistui harvoin.¹⁵⁰

Jo edeltä käsin oli selvää, että kokouksen tärkein kysymys oli työväenpuolueen perustaminen. Valtava enemmistö puolsi puolueen perustamista heti lähetekeskustelussa, yli kaksikymmentä puheenvuoroa käytettiin perustamisen puolesta, perustamista vastaan ei selvästi esiintynyt kuin seitsemän puhujaa. Sama oli tilanne päätöskeskustelussa. Lopullisessa äänestyksessä puolue perustettiin 55 äänellä kolmea vastaan.¹⁵¹ Puheenjohtaja af Ursin ei käyttänyt puolueen perustamiskysymyksestä yhtään puheenvuoroa. Vain tervetuliaispuheensa hän oli maininnut, että tässä kokouksessa työväenliikkeelle oli annettava ”lopullinen muodostus”,¹⁵² mikä lieenee tulkittu puolueen perustamiskehotukseksi.

Puolueen perustaminen aiheutti organisatorisen ongelman: mitä tehdä työväenvaltuuskunnalle ja minne sijoittaa puolueen hallinto. Tähän kietoutui kysymys ammatillisesta keskushallinnosta, kun kirjapainonomistaja Hellberg (kokouksen varapuheenjohtaja) ehdotti työväenvaltuuskunnan säilyttämistä ammattiasioiden hoitajana.¹⁵³ Puoluehallinnon sijoituspaikasta alkoi pitkä keskustelu, jossa useasti viitattiin af Ursiniin. Itse hän pysyi vaiti. Helsinkiläinen Eetu Salin ehdotti, että puoluehallinto sijoitettaisiin Helsinkiin ja että työväenvaltuuskunta säilytettäisiin ammattiasioiden johtajana. Turkulainen Taavi Tainio kannatti puoluehallinnon sijoittamista Turkuun ja valtuuskunnan lakkauttamista.¹⁵⁴ Valiokunta päätyi Tainion ehdotuksen kannalle. Tamperelainen Kössi Koskinen kannatti Turkuja puoluehallinnon paikaksi, koska ”siellä on puolueen käytettävänä kyky, jota ei ole muualla”. Helsinkiläisen sorvari Tiupan mielestä ratkaisu oli vaikea siksi, että Helsingissä ei ollut täysin pätevää johtajaa, Turussa taas vain muutamia ennestään tunnettuja henkilöitä. Helsinkiläinen A.B. Mäkeläkin ihmetteli, oliko yksi mies riittävä peruste puoluehallinnon sijoittamiselle Turkuun, josta tunnettiin vain pari muuta. Kurikka ilmoitti suoraan, ettei ymmärtänyt, miksi Turun Työväenyhdistys pannaan hallitsemaan. Yrjö Mäkelin Porista taas katsoi, että työväenpuolueella on tähän saakka ollut tunnustettu johtaja Turussa, joten sinne on puoluehallinto pantava. Kun äänestykseen lopulta päästiin, Turku valittiin 44 äänellä Helsingin saamaa 9 ääntä vastaan. Monet, mm. Salin ja Tiippa jättivät äänestämättä, sillä kokouksessa

¹⁵⁰ Kolmannen ed. kok. pk. s. 9, 11—12, liite: Esiintyjäin luettelo.

¹⁵¹ Kolmannen ed. kok. pk. s. 14—25, 39—54.

¹⁵² Kolmannen ed. kok. pk. s. 4.

¹⁵³ Kolmannen ed. kok. pk. s. 19.

¹⁵⁴ Kolmannen ed. kok. pk. s. 26—33.

oli kaikkiaan 85 osanottajaa. Suutari Lehtiö Hankoniemeltä jätti päätöstä vastaan vastalauseensa.¹⁵⁵

Työväenvaltuuskunnan ja ammattihallinnon kohtalosta keskusteltiin kiivaasti. Päätöstä edeltäneeseen keskusteluun ei af Ursin tästäkään kohdin osallistunut. Lopullisessa äänestyksessä olivat vastakain Salinin ehdotus, että kokous valitsee komitean valmistelemaan ammattikongressin kokoonkutsumista (ammattihallintoa hän ehdotti Helsinkiin) ja Hellbergin ehdotus, että puoluehallinto kutsuu kokoon ammattiyhdistyskongressin. Hellbergin ehdotus voitti äänin 34—16, siis jälleen huomattava osa jätti äänestämättä. Melkein samoin äänijakaumin päätettiin työväenvaltuuskunta lakkauttaa. Vasta sitten kun päätökset oli tehty, puheenjohtaja af Ursin halusi pöytäkirjaan valituksensa siitä, ettei Salinin ehdotusta ollut hyväksytty. Hän arveli, ettei puoluehallinto voi järjestyä niinkään pian, ”jos asia ehkä katsotaisiin kiireelliseksi”.¹⁵⁶

Puolueen ohjelman valmisteli erityinen puoluevaliokunta, johon af Ursin ei kuulunut.¹⁵⁷ Muistellessaan kolmekymmentä vuotta myöhemmin tätä kokousta af Ursin tosin sanoin latineensa puolueohjelman lukuunottamatta Hjalmar Brantingin muotoilemaa johdantoa, jonka af Ursin kertoi voineensa ”tietysti hyväksyä... sellaisenaan”.¹⁵⁸ Ei ole sinänsä suurta merkitystä, kirjoittiko ohjelman eri pykälät af Ursin vai joku valiokunnan jäsenistä, koska ohjelma tunnetusti oli pitkälti kopio Saksan sosiaalidemokraattisen puolueen Erfurtin ohjelman lähiajan vaatimuksista.¹⁵⁹

Puheenjohtaja af Ursinin kädenjälki näkyi mitä ilmeisimmin ainakin siinä, ettei puolueohjelmassa ollut minkäänlaista mainintaa uskonnosta, toisin kuin mallina toimineessa Erfurtin ohjelmassa. Ohjelmaa valmistellut valiokunta, johon kuului useita uskontoon tai kirkkoon kriittisesti suhtautuneita edustajia (Tainio, Kurikka, Salin, Kärme kangas), oli nimittäin aikonut ottaa mukaan vaatimuksen ”uskontoa ja työväenasiaa ei saa sekoittaa toisiinsa...”. Valiokunnan lopullisessa ehdotuksessa ei uskonnosta mainittu mitään. Kun Kurikka lennokkaaseen tyyliinsä (”pois kirkon valheet!”) otti uskontokysymyksen esille, af Ursin katsoi aiheelliseksi selittää ratkaisua. Hänen ollessaan läsnä valiokunnassa oli keskusteltu puolueen suhteesta uskon-

¹⁵⁵ Kolmannen ed. kok. pk. s. 36, 39, 40, 44, 51—54.

¹⁵⁶ Kolmannen ed. kok. pk. s. 44, 47, 55—56.

¹⁵⁷ Kolmannen ed. kok. pk. s. 11.

¹⁵⁸ Alkutaipaleelta s. 61. af Ursin, Valistusaineksia... 1933 s. 47.

¹⁵⁹ Turun puolueohjelman ja Erfurtin ohjelman yhtäläisyyksistä ks. esim. Soikkanen 1975 s. 42.

toon, mutta asia oli päätetty jättää "vaikeana" ja "arkaluontoisena" pois ohjelmasta. Puheenjohtajana af Ursin myös esti uskontokysymyksen enemmän käsittelyn. Puuseppä Kärme kangas, kivenhakkaaja Pukkinen ja suutari Salin esittivät vastalauseensa siitä, ettei tästä asiasta annettu puheenvuoroja. Kärme kangas ja Kurikka esittivät vastalauseen myös siitä, ettei ohjelmassa ollut mainintaa uskontoon tai kirkkoon suhtautumisesta.¹⁶⁰ Vuosikymmenien kuluttua af Ursin itsekin kertoi, että uskontokysymys jätettiin ohjelmasta pois hänen vaikutuksestaan.¹⁶¹ Sekä kokouksessa että myöhemmin af Ursin perusteli menettelyään taktisin syin. Uskonnon mainitseminen olisi hänen käsittääksensä voinut johtaa hajaannukseen, kristillissosiaalisen liikkeen syntyyn. Tällainen liike voi "olla hyödyllinen . . . tienraivaajana", kuten af Ursinin mukaan muissa maissa oli laita, mutta puolueen perustamisvaiheessa se voisi olla vahingoksi.¹⁶² Menettelyyn lienee vaikuttanut myös af Ursinin henkilökohtainen vakaumus. Hän ei, kuten avauspuheestakin ilmeni, suhtautunut uskontoon kielteisesti. Vielä kokouksen päätöspuheessakin af Ursin viittasi Jeesukseen "suurena mestarina". Tällainen ei pelkän taktiikan vuoksi ollut tarpeen. Päinvastoin Työmies katsoi parhaaksi jättää mainitsematta af Ursinin alku- ja päätöspuheen viittaukset uskontoon.¹⁶³ Myöhemminkin af Ursin esitteli kristillistä sosialismia toimittamassaan teoksessa "Tulevaisuutta kohti" sekä kuvasi myönteisesti kristillistä sosialismia Yhteiskuntataloudellisessa aikakauskirjassa.¹⁶⁴

Puheenjohtaja af Ursinille tuli ratkaisuvälta puoluehallinnon ohjesääntöjen yksityiskohdassa. Räätäli Markkanen oli ehdottanut sääntöihin mainintaa siitä, että puoluehallinnon on kuultava yhdistysten mielipidettä tärkeissä asioissa. Äänestyksessä tuli tasapeli, joten puheenjohtaja olisi voinut ratkaista asian. Sen sijaan af Ursin esitti kyseistä kohtaa muutoon "puoluehallinnolla on oikeus tärkeissä asioissa kuulustella puolueeseen liittyneiden yhdistysten mieltä". Tämä hyväksyttiin. Mutta Markkasen tavoitteen af Ursin oli kääntänyt päällelleen. Hän piti tällaista johdon kontrollia turhana.¹⁶⁵

¹⁶⁰ Kolmannen ed. kok. pk. s. 51, 53—54, 58.

¹⁶¹ af Ursin, Valistusaineksia . . . s. 49.

¹⁶² af Ursin, Työväenkysymys Suomessa s. 56. af Ursin, Suomen työväenliike s. 31—32.

¹⁶³ Kolmannen ed. kok. pk. s. 145. Työmies 18.7., 22.7.1899.

¹⁶⁴ Tulevaisuutta kohti 1906 s. 92—105. Yhteiskuntataloudellinen aikakauskirja 1908 s. 32—38.

¹⁶⁵ Kolmannen ed. kok. pk. s. 60—61. af Ursin, Työväenkysymys Suomessa (1900) s. 53.

Muita kysymyksiä

Äänioikeuskeskusteluun af Ursin ei puuttunut. Samalla kun hän totesi keskustelun päättyneeksi hän myös puolsi äänioikeuden myöntämistä vararikkaisille.¹⁶⁶ Työpäivän lyhennyskeskustelun lopuksi hän huomautti nuorsuomalaiselle Groundstroemille, joka oli pitänyt minimipalkan määräämistä mahdottomana, että Jahrbücher für Nationalökonomie -aikakauskirjan ja Wienin yliopiston opettaja Schwiedlandin teoksen mukaan tällainen säädös oli jo toteutettu Australiassa.¹⁶⁷ Progressiivisesta verosta af Ursin totesi, että tästä oli professori Lauri Kivekäs jo ensimmäiseen edustajain kokoukseen (1893) laatinut alustuksen. Mutta koska asia "monipuolisuutensa" takia ei ole koko työväestölle selvä, se olisi siirrettävä seuraavaan kokoukseen. Näin päätettiin.¹⁶⁸

Elinkeinolain muutoksesta oli alustuksen laatinut af Ursin, joten tässä kysymyksessä hänen vaikutuksensa oli merkittävä. Suuren osan tästä pitkästä alustuksestaan af Ursin oli esittänyt jo edellisenä vuonna Työmieheissä.¹⁶⁹ Alustuksen pääkohtia olivat ensinnäkin elinkeinovapauden puolustaminen, suurteollisuuden voittoa käsityöläiset voivat korkeintaan viivyttää osuustoiminnalla ja ammattitaidon lisäämisellä; toiseksi työntekijöiden ja työnantajien yhteisten yhdistysten vastustaminen, niistä oli vain huonoja kokemuksia, kun joka tapauksessa ainakin palkasta ollaan eri mieltä, parempi olisi valtion pyytää tarvittaessa lausuntoja työväenyhdistyksiltä; kolmanneksi pakollisten ohjesääntöjen aikaansaaminen ja neljänneksi työtodistusten sisältö. Välttämättömänä ulkomaisena auktoriteettina af Ursin käytti pääasiassa Schmolleria, moraalis-poliittisen historiallisen taloustieteen edustajaa. Saksan lainsäädäntö oli esimerkkinä af Ursinin ehdotuksille.¹⁷⁰

Perinpohjaisimmin af Ursin käsitteli alustuksessaan nuorten ammattikoulutusta. Hän oli oppipoikien ikärajaista eri mieltä kokouksen enemmistön kanssa. Alustuksessaan af Ursin oli esittänyt tehdaslaitoksiin pääsemiseksi vaadittua ikärajaa 12 vuodeksi. Monet kokousedustajat, mm. työmies Hyyryläinen ja toimittaja A.B. Mäkelä pitivät ikärajaa liian alhaisena. Sinnikkäästi af Ursin pysyi kannassaan. Ensin hän toisi alustuksessaankin esittämänsä "sangen tärkeän näkö-

¹⁶⁶ Kolmannen ed. kok. pk. s. 72.

¹⁶⁷ Kolmannen ed. kok. pk. s. 79, 81.

¹⁶⁸ Kolmannen ed. kok. pk. s. 135—136.

¹⁶⁹ Työmies 4.6., 24.12.1898.

¹⁷⁰ Kolmannen ed. kok. pk. liite s. 9—24 (Schmollerista maininta s. 11, 17, 19, 22).

kohdan”, että lapset heti kansakoulusta siirtyisivät oppilaiksi tehtäisiin tms., muuten syntyisi ”joutoaikaa vaaralliseen rentustelemiseen”.¹⁷¹ Kun huomautettiin, että monissa muissa maissa on korkeampi ikäraja eikä kansakoulukaan aina ole 12-vuotiaalta käyty, af Ursin jatkoi puolustelua. Hänellä ei olisi mitään sitä vastaan, että oppivelvollisuus jatkuisi 14- tai 15-vuotiaaseen ”ellei maamme köyhyys vaatisi, että lapset on varhemmin työhön saatettava”. Tällaisia perusteluita lapsityövoiman (12 vuotta täyttäneiden) käytölle tehdastyössä voisi kuvitella esitettävän työnantajapiirien tai konservatiivisten reformistien taholta, ei enää työväenliikkeessä vuonna 1899. Suutari Yrjö Mäkelin panikin asiat järjestykseen. Työväestön edustajain kokouksessa jos missä oli lasten työtä vastustettava, Mäkelin sanoi, sillä työnantajat kyllä mielellään käyttivät nuorten työvoimaa sen halpuuden takia. Puheenjohtaja af Ursinin ehdotus 12 vuoden alaikärajasta hävisi äänin 14—36. Muut af Ursinin ehdotukset hyväksyttiin suunnilleen sellaisinaan.¹⁷²

Pöytäkirjan mukaan af Ursin ei käyttänyt muita puheenvuoroja. Kokouksessa käsiteltiin monia aiheita, joiden olisi luullut häntä kiinnostavan. Esim. ravintoyhdistyksistä ei af Ursin sanonut mitään, vaikka jälkeenpäin piti puolueohjelman puutteena sitä, ettei osuustointaa siinä mainittu.¹⁷³

N.R. af Ursinin asema kokouksessa

Työmies-lehden kokousselostuksissa ei kerrottu af Ursinin vaikuttaneen kokouksen kulkuun sen enempää kuin pöytäkirjoistakin selviää. Työmiehen kokousselostuksissa esiintyi kritiikkiä kokouksen järjestäjiä kohtaan. Työmies-lehti nimittäin paheksui järjestettyjä juhlapäivällisiä, sellaiset ”kapitalistimalliset syömingit, joilla kapakoita vaurastetaan”, voisi jättää pois työväen kokouksista. Työmiehen huomautus oli ymmärrettävä, sillä päivällisen hinta henkeä kohti ei jäänyt paljoa jälkeen turkulaisen ompelijan viikkopalkasta Juseliuksen paitatehtaalla.¹⁷⁴ Saman päivän iltana, jolloin Työmies oli arvostellut päivällisiä, af Ursin ehdotti kokouksessa luottamuslausetta lehdelle, ”vaikka joku kirjoitus olisi ehkä voinut olla toisin”.¹⁷⁵

¹⁷¹ Kolmannen ed. kok. pk. s. 89—92, liite s. 12—17.

¹⁷² Kolmannen ed. kok. pk. s. 94—98.

¹⁷³ Kolmannen ed. kok. pk. s. 113—119. af Ursin, Työväenkysymys Suomessa s. 56.

¹⁷⁴ Työmies 20.7., 29.11.1899.

¹⁷⁵ Kolmannen ed. kok. pk. s. 144.

Länsisuomen Työmies-lehdessä, jota Turun Työväenyhdistys oli alkanut julkaista tammikuusta 1899 (toimittajina K.F. Hellsten ja Taavi Tainio), ei myöskään kerrottu af Ursinin esiintyneen edustajain kokouksessa sen enempää kuin pöytäkirja kertoo.¹⁷⁶

Ne argumentit, joita af Ursin esitti, oli paljolti saatu katederisosialisteilta. Ainoa af Ursinin sosialisteihin tekemä viittaus liittyi sekin Saksan sosiaalipoliittiseen lainsäädäntöön: af Ursin oli valmis elinkeinolakiin lisäämään niitä pakotteita, joilla työnantaja saattoi pitää palveluksessaan alaikäisen oppipojan; af Ursinin mukaan Bebelin ja Liebknechtin johtamat sosialistit olivat Saksassa myös ehdottaneet tässä kysymyksessä ”kovia” säädöksiä.¹⁷⁷

Sen sijaan monen muun johtavan kokousedustajan puheenvuoroissa sosialismi tai sosiaalidemokratia esiintyi itsestään selvänä tavoitteena. Mutta totuuden nimessä on lisättävä, että mitä moninaisemmat käsitykset kulkivat sosialismina tässä ideologisesti raakileasteella olleessa kokouksessa.¹⁷⁸ Esim. johtaviin henkilöihin kuulunut toimittaja Taavi Tainio oli aivan tyytyväinen puolueen ohjelmaan, se sisälsi ”sosiaalidemokratian ytimen”.¹⁷⁹ Myöhemmin on ihmetelty, ettei puolueen ohjelma ollut sosialistinen vaan maltillisen reformistinen, vaikka ”sosialistit” olivat nousseet johtoon¹⁸⁰ — ja on unohdettu, että ohjelma nimenomaan vastasi joidenkin johtajien käsitystä sosialismista. Kokouksen työläisedustajat eivät (lukuunottamatta ohjelman laatineen valiokunnan jäseniä) osallistuneet keskusteluun puolueen ohjelmasta. Vain savenvalaja Enqvist, tamperelaisen Kansan Lehden päätoimittaja, kaipasi puolueen ohjelmaan sosiaalidemokraattien vaatimusta maan ja tuotantovälineiden ottamisesta valtion huostaan. Mikään johdonmukainen sosialisti ei hänkään ollut.¹⁸¹

Mukana kokouksessa oli vielä nuorsuomalaisia säätyläisiä, työnantajia ja useita työnjohtajia. Esitetyt vaatimukset olivat jyrkempiä ja täsmällisempiä kuin aiemmissa kokouksissa. Sosialismi ei vielä leimannut kokouksen päätöksiä vaan vasta puheita. Voi silti olla oikeutettua puhua ”uudesta suunnasta” (Soikkanen). Mutta Soikkasen väite, että af Ursinin tuki ”esiin murtautuvalle uudelle suunnalle oli ratkaiseva”,¹⁸² on käsittämätön. Harvassa kysymyksessä af Ursinin panos ylipäänsäkään oli ratkaiseva. Silloin kun af Ursinin vaikutus on

¹⁷⁶ Länsisuomen Työmies 22.7., 29.7.1899.

¹⁷⁷ Kolmannen ed. kok. pk. liite s. 17.

¹⁷⁸ Kolmannen ed. kok. pk. s. 17—18, 24, 29—31, 43, 51.

¹⁷⁹ Kolmannen ed. kok. pk. s. 45.

¹⁸⁰ von Schoultz s. 141. Laavola s. 97. Haataja ym. s. 51.

¹⁸¹ Kolmannen ed. kok. pk. s. 48, 130.

¹⁸² Soikkanen 1975, s. 31.

nähtävissä — lähinnä uskontokysymyksessä ja elinkeinolain uudistuksessa — hän ei ainakaan edistänyt sosialismia.

Kokouksen lopulla af Ursin valittiin odotetusti puoluehallinnon puheenjohtajaksi — yksimielisesti siinä mielessä, että hän sai kaikki annetut 42 ääntä, mutta vain noin puolet kokousedustajista siis äänesti.¹⁸³ Sääntöjen mukaan puolet puoluehallinnon jäsenistä valittiin Turusta, valituiksi tulivat mm. J.K. Kari, J.A. Salminen, T. Tainio, K.F. Hellsten, J.H. Jokinen, kaikki Turun Työväenyhdistyksen johtomiehiä. Loput kahdeksan valittiin muilta paikkakunnilta, mm. J.V. Hellberg Tampereelta, M.V. Vuolukka Oulusta, Yrjö Mäkelin Porista, Aappo Kärme kangas Viipurista sekä Ida Ahlstedt, R. Drockila ja E. Valpas-Hänninen Helsingistä. Helsingiläisten tyytymättömyyttä kokouksen päätöksiin ilmensi se, että A.B. Mäkelä ja Eetu Salin kieltäytyivät puoluehallinnon jäsenyydestä.¹⁸⁴

Työmies-lehden toimittajat Kurikka, Mäkelä ja Valpas-Hänninen olivat kompastuneet omaan taktiikkaansa. Muodollista sivistystä korkealle arvostavalle lukijakunnalle oli tarjottu useita kirjoituksia, joissa kerrottiin, miten tohtori — tätä ei af Ursinin nimen edestä unohdettu — oli mukana työläisten taistelussa, kärsi vakaumuksensa vuoksi jne. Tällä tavoin työväenliikkeelle hankittiin arvovaltaa ja luotettavuutta. Päivälehti kertoikin sitten, että edustajain kokouksessa puheenjohtaja af Ursiniin tunnettiin yleistä, puoliksi pelokasta kunnioitusta.¹⁸⁵ Mutta että koko puoluehallinto tämän yhden tohtorin nauttiman kunnioituksen takia sijoitettiin Turkuun ja kaupanpäälliseksi saatiin johtoon joukko lähes tuntemattomia turkulaisia, ei varmaan ollut Työmiehen tavoitteena. Poliittisesti suhteellisen valveutuneiden helsingiläisten johtomiesten kannalta ei päätös tietystikään ollut järkevä. Päätöksen seuraukset oikeuttivat jälkikäteen heidän epäilynsä.

Kokouksen päätöspuheen af Ursin esitti vasta perustetun työväenpuolueen vasta valittuna puheenjohtajana. Näin ollen sitä voidaan lukea hänen ohjelmanjulistuksenaan. Tällaisena hänen puheelleen on annettava enemmän painoa kuin avauspuheelle. Kun siinä ilmaisttu poliittinen linja lisäksi on kiintoisa, on syytä lainata puhetta pitkästi:

”Meidän työmme on nyt loppunut. Tulos on näyttänyt, että työväen asia on ottanut suuren askeleen eteenpäin. Me olemme

¹⁸³ Kolmannen ed. kok. pk. s. 141. Työmies 22.7.1899.

¹⁸⁴ Kolmannen ed. kok. pk. s. 141.

¹⁸⁵ Päivälehti 27.7.1899.

tehneet päätöksiä, jotka syvästi tulevat vaikuttamaan työväenliikkeeseen. Minä luulen, että me olemme tehneet semmoisia päätöksiä, jotka tulevat syvästi vaikuttamaan koko meidän maamme ja kansamme kehitykseen. Sillä sanottakoon mitä tahansa, niin koko meidän kansamme tulevaisuus riippuu siitä, mitenkä työväenkysymystä meidän maassamme ajetaan.

Ellei kohoteta syviä rivejä parempaan asemaan, niin minä olen vakuutettu, että kansamme jää takapajulle, ettei se kulje eteenpäin.

Minä toivon sentähden hartaasti, että kaikki kansanluokat tulisivat käsittämään, miten tärkeätä on, että syvät rivit korotetaan. Meidän kansamme on siksi lujalla pohjalla, että jos työväki ja alemmat kansankerrokset pääsevät vaurastumaan ja myötävaikuttamaan, meidän kansamme ei huku, vaan se pysyy pysyissä. Olen vakuutettu, että semmoinen kansa, kuin meidän, ei katoa kansakuntien joukosta 1900 vuotta sen perästä kun suuri mestari saarnasi kansakuntien yhdenvertaisuuden oppia koko maailmalle. Minä toivon ja minä olen varmasti vakuutettu, että työväenasia menee eteenpäin, sen monilukuisissa kannattajissa on niin paljon harrastusta, intoa ja rakkautta tähän asiaan, että niinkuin jo sanoin, tämä asia tulee voittoriemulla kulkemaan maailman läpi . . .”¹⁸⁶

Puolueen puheenjohtajan sanoma oli, että kaikkien on yhdessä kohotettava syviä rivejä, jotta Suomen kansa *kansakuntana* säilyisi. Tämä snellmanilainen kansa-kansakunta oli af Ursinin kirjoituksista tuttu jo yli vuosikymmenen takaa. Sosialismin kanssa af Ursinin ohjelmalla ei ollut muuta yhteistä kuin työväki (miksei myös Hegel). Sitä lähempänä af Ursinin tavoittelema voimakas kansa, jonka syvät rivitkin vaurastuvat ja myötävaikuttavat, oli katederisosialistien päämääriä.

¹⁸⁶ Kolmannen ed. kok. pk. s. 145.

6 Puoli vuotta puheenjohtajana

6.1 Ammattijärjestöriita

Näkemyseroja

Tohtori af Ursin toimi Suomen työväenpuolueen puheenjohtajana vain puoli vuotta, heinäkuun 1899 lopusta tammikuun 1900 loppuun, jolloin hän lähinnä arvovaltiitojen vuoksi erosi tästä tehtävästä. Tätä lyhyttä aikaa Raoul Palmgren nimittää liiankin komeasti "Ursinin aikakaudeksi".¹ Puoluehallinnon voimat kuluivat af Ursinin johtokaudella helsinkiläisten kanssa käytyihin riitoihin siitä, kuka järjestää kolmannessa edustajain kokouksessa sovitun ammattiyhdistyskongressin. Puolueen hyväksi ei ehditty tehdä juuri mitään.

N.R. af Ursin halusi, puolueen puheenjohtaja kun oli, sitoa ammattiyhdistysliikkeen puolueeseen ja puolueen johtoon. Samalla tavoin hän oli työväenyhdistyksen johtajana painottanut työväenyhdistysten ensisijaista asemaa ammattiyhdistysliikkeisiin verrattuna.² Hän piti kysymystä periaatteellisena, koska helsinkiläiset jättivät puolueen ja ammattiyhdistysliikkeen siteet löysemmiksi.³ Mutta periaatteellista ammattiyhdistystoiminnan vastustamista tai väheksymistä ei af Ursinin kannan takana ollut. Päinvastoin vuonna 1899 puoluekokouksen jälkeen ilmestyneessä kokoelmateoksessa Työväenkysymyksiä III af Ursin kirjoitti pitkän, myönteisen artikkelin Englannin ammattiyhdistyksistä Sidney ja Beatrice Webbin "Industrial Democracy"-teokseen perustuen.⁴ Juuri Englannin ammattiyhdistysliike, joka ammatikuntahenkisenä ajoi omien valiotyöläistensä taloudellisia etuja jopa

¹ Palmgren 1976 s. 185.

² Työmies 6.4.1895, julkaistu myös af Ursinin teoksessa Työväenkysymyksiä I s. 5—7.

³ Puoluehallinnon pk. 6.1.1900 TA.

⁴ af Ursin, Työväenkysymyksiä III s. 44—65.

muiden työläisten kustannuksella, oli ollut toiselle internationaafille ja Karl Kautskylle varoittava esimerkki. Jottei reformistinen ammattiyhdistysliike pääsisi hallitsevaksi, toinen internationaali halusi alistaa ammattiyhdistykset puolueen johtoon.⁵ Kautsky katsoi, että Englannin ammattiyhdistysliikkeen erottautuminen palkkatyöläisten joukosta omaa etuaan ajavaksi "työväenylimystöksi" saattoi jopa estää tai hidastuttaa työläisten, "köyhälistön", nousua luokkana. Ammattiyhdistysliikkeen edustajat olivat Kautskyn mukaan Englannin parlamentissa usein pettäneet työväestön.⁶

Kautskyn käsitykset ammattiyhdistysliikkeestä olivat af Ursinille varmasti tuttuja, ilmestyyhän Kautskyn Erfurtin ohjelma J.K. Karin suomentamana juuri vuonna 1899. N.R. af Ursin ei kuitenkaan omaksunut Kautskyn käsityksiä — niin kuin Soikkanen väittää.⁷ Hän ihaili kovasti Englannin ammattiyhdistysliikettä ja sen saavutuksia sekä piti Englannin työväenliikkeen parlamenttitoimintaa osittain esimerkiksi. Em. artikkelissaan Englannin ammattiyhdistyksistä af Ursin ylisti Englannin ammattiyhdistysliikettä siitä, että se oli enemmän kuin minkään muun maan työväestö edistänyt työnantajien ja työntekijöiden välistä tasa-arvoisuutta. Sen toiminta ei ollut hyödyttänyt vain työväestöä, vaan myös koko kansaa. Englannin teollisuuden kilpailukyky maailmanmarkkinoilla oli parantunut, kun työntekijöiden vaatimukset olivat pakottaneet työnantajat kehittämään tuotantotapaa. Edellytyksenä kilpailukyvyn paranemiselle oli ollut myös se, että työnantajat olivat saaneet vapaasti valita työntekijänsä, af Ursin kirjoitti, vaikka olikin edellä kuvannut ammattiyhdistysten päinvastaisia ponnisteluja.⁸ Vaikka af Ursin paheksui Kautskyn tavoin⁹ Englannin ammattiyhdistyksissä esiintynyttä pyrkimystä rajoittaa alan oppipoikien määrää, koska näin rajoitettiin elinkeinovapautta eli — af Ursinin sanoin — jokaisen ihmisen luonnollista oikeutta elättää itseänsä, ei af Ursin vastustanut kaikkia ammattikuntamaisia piirteitä. Hän näki tulevaisuutta olevan sillä Englannissa sovelletulla järjestelmällä, jossa työntekijät oli jaettu hierarkisiin luokkiin ja alemmasta ylempään luokkaan siirrettiin joko ansion tai palvelusvuosien perusteella ammattiyhdistyksen myötävaikutuksella. Aivan oikeana Englannin ammattiyhdistysten menettelynä af Ursin piti myös näiden toimenpiteitä tuotannon rajoittamiseksi laskusuhdanteiden eli ylituotannon aikana. Työnantajat kun af Ursinin mukaan pyrkivät

⁵ Niemeyer s. 122—123.

⁶ Kautsky s. 217—218, 228.

⁷ Soikkanen 1961 s. 97.

⁸ af Ursin, Työväenkysymyksiä III, s. 52, 58—59, 64—65.

⁹ Kautsky s. 217.

tällöin lisäämään tuotantoa samalla kun he alensivat palkkoja.¹⁰

Kaiken kaikkiaan af Ursinin ihailemat Englannin ammattiyhdistysliikkeen saavutukset olivat pääasiassa juuri sellaisia reformistisia tavoitteita — työttömyysvakuutus, työehtosopimukset, minimipalkka, työriitojen sovittelujärjestelmä, lakisääteinen työaika, työnvälitystoiminta jne.¹¹ — joita kautskylaiset ns. ortodoksit sanoivat väheksyvän. Tällaiset uudistukset yhdessä äänioikeusuudistuksen kanssa vastasivat sen sijaan af Ursinin käsitystä sosialismista. Jopa siinä määrin, että hän toisaalla samassa teoksessa tyytyväisenä kertoi Englannin edistyneen uudistusten tiellä niin pitkälle, että Englannin kruununperillinen oli syystäkin voinut lausua "We are all socialists now", sosialisteja eli af Ursinin mukaan "kansan uudistajia".¹² (Paria vuotta myöhemmin af Ursin sentään ymmärsi samaiseen sitaattiin lisätä huomautuksen, ettei sitä ollut käsitettävä sanan varsinaisessa merkityksessä.¹³)

Ero helsinkiläisten ja af Ursinin johtamien turkulaisten, tampere-laisten ja oululaisten välillä ei ollut siinä, että af Ursin olisi väheksynyt ammattiyhdistystoimintaa sen reformistisuuden vuoksi peläten sen kääntävän "työväestön ajatukset pois tärkeimmästä, sosialismin toteuttamisesta", niin kuin Oittinen asiaa tulkitsee.¹⁴ Kummallakin puolella oltiin vielä jokseenkin yhtä reformistisia, olivathan af Ursinin vastustajatkin ursininsa lukeneet. Yhdessä oli oltu hyväksymässä puolueen ohjelmaa, jossa esimerkkinä olleen Erfurtin ohjelman koko pitkä periaatteellinen osa oli korvattu kahdella ympäripyöreällä virkkeellä. Ohjelman koko painopiste oli niissä välittömissä vaatimuksissa, joille auktoriteetti Kautsky ei montaa sivua uhrannut.¹⁵ Ammattiyhdistyskiistassa af Ursinia vastassa ollut Taavi Tainio sentään pyrki kokouksen jälkeen tulkitsemaan puolueohjelman viitteenomaiset sanat "yleisen työväenliikkeen periaatteisiin yhteiskuntakehityksen suhteen" luokkataistelua ja tuotantovälineiden yhteiskunnallistamista tarkoittaviksi.¹⁶ Puheenjohtaja af Ursin ei huomannut puolueohjelmassa muuta puutetta kuin että työväen asuntokysymystä ja ravintoyhdistysten (osuuskuntien) perustamista ei ohjelmassa mainittu.¹⁷

¹⁰ af Ursin, Työväenkysymyksiä III s. 58.

¹¹ af Ursin, Työväenkysymyksiä III s. 47—61.

¹² af Ursin, Työväenkysymyksiä III s. 3—4.

¹³ Uuden ajan kynnyksellä V 1902 s. 34.

¹⁴ Oittinen 1953 s. 128.

¹⁵ Kautsky s. 254—259.

¹⁶ Työväen Kalenteri VII 1901 s. 35.

¹⁷ Länsisuomen Työmies 26.8.1899. af Ursin, Työväenkysymys Suomessa 1902 s. 56—57.

Ilmeinen ero helsinkiläisten ja af Ursinin johtamien turkulaisten välillä oli sen sijaan ainakin siinä, millaisiin johtopäätöksiin tultiin 1890-luvun jälkipuoliskolla toimeenpannuista lukuisista lakoista ja samalla alkanesta työnantajien järjestäytymisestä. Lakot olivat varsin usein päättyneet työntekijöiden voittoon ja niiden seurauksena työntekijöiden olot paranivat, mm. työaika lyheni.¹⁸ Työntekijöiden yhteiskunnallista tietoisuutta kasvatti lisäksi sekä työnantajien turvautuminen Venäjältä tuotuihin lakkorikkureihin sekä porvarillisen sanomalehdistön (Päivälehteä lukuunottamatta) tuomitseva suhtautuminen lakkoileviin työläisiin.¹⁹

Helsingin työläiset, joiden johtomiehiä olivat mm. Eetu Salin ja Edvard Valpas-Hänninen, päätyivät siihen käsitykseen, että silloisissa poliittisissa oloissa vain voimakkaan ammattiyhdistysliikkeen avulla voitiin saavuttaa pysyviä parannuksia työläisten asemaan. Lakkoja vallanpitäjät eniten pelkäsivät. Sitä paitsi äänioikeuskin, poliittisen toiminnan edellytys, voitiin saavuttaa vain yleislakon avulla²⁰ — niin kuin tavallaan sitten kävikin. Mutta kun ”kapitalistit” olivat ”jo lujasti liittoutuneet ja työväkeä voimakkaampia”, Valpas-Hänninen kirjoitti, ja lisäksi työsulku uhkasi Helsingissä, tarvittiin pikaisesti laajaa, voimakasta ammattiliittoa menestyksellisten lakkotaistelujen jatkamiseksi.²¹

Puheenjohtaja af Ursin myönsi, että työläisten asemaa oli parannettu ja palkkoja nostettu ensisijassa lakkojen avulla — tätä mieltä oli hänen mukaansa myös ”etenevä tiedemies kansantalouden alalla”, professori Schmoller. Mutta toisaalta lakot olivat ”taloudellista sotaa” ja aiheuttivat sekä työnantajille että työntekijöille ”paljon vauriotaakin”. Lisäksi ”kansallisvarallisuus kokonaisuudessaan kärsii siitä myöskin melkoisesti ja valtio ei sen takia voi aivan välinpitämättömästi tämmöistä sotaa katsella”. Tarvitaan valtion sovittelijoita (af Ursin ehdotti ammattientarkastajia), joiden velvollisuus on toimia puolueettomana välittäjänä ja yrittää myös estää tarpeettomia työnantajien ja työntekijöiden välisiä riitoja jatkumasta. Samanlaisia näkemyksiä oli kesällä 1899 pidetyssä työväenyhdistysten edustajain kokouksessa esittänyt nuorsuomalainen alustaja O. Grundstroem.²² Lailisesta menettelystä lakkojen yhteydessä af Ursin oli myös huolissaan.

¹⁸ von Schoultz s. 87—88.

¹⁹ von Schoultz s. 92—93.

²⁰ von Schoultz s. 176—177.

²¹ Työmies 18.11.1899. Samassa lehdessä turkulaiset puoluehallinnon jäsenet pitivät puheita työsulusta vain perättömänä huhuna.

²² Länsisuomen Työmies 17.2.1900. Kolmannen ed.kok. pk. liite s. 77—85.

Tämän vuoksi hän vastusti kiivaasti lakisääteistä kahden viikon irtisanomisaikaa — lakkohan voitaisiin tulkita tämän lakipykälän rikkomiseksi. Jos työläiset lain pykälistä välittämättä ryhtyvät lakkoon, niin ”tämä suuresti muodostaa sen katsantokannan lain pyhydestä, jota se katsoo yksipuoliseksi eli puolueelliseksi. Ja sangen epätietoista on, voittaako yhteiskunta kokonaisuudessaan siten yhtään mitään tällaisella säädöksellä”,²³ af Ursin pohdiskeli.

Työnantajien järjestäytyminen ei huolestuttanut af Ursinia aivan niin paljon kuin Valpas-Hännistä. Turkuun syksyllä 1898 perustettua työnantajayhdistystä ”ei tarvinnut suuresti pelätä”, arveli af Ursin, ”vaikka se olikin perustettu estämään palkkojen nousua ja vaikka sen sovinnollinen mielenlaatu oli epäilyttävä...”. Keinoiksi työnantaja-yhdistystä vastaan af Ursin suositteli lakkokassoja, mutta kehotti myös ”työntekijöitä antamaan arvoa niille työnantajille, jotka maksavat väelleen kunnollisen palkan ja kohtelevat heitä oikein”.²⁴ Kaikkien, varsinkin parhaimpien työntekijöiden oli liitettävä ammattiyhdistyksiin ja työväenyhdistyksiin. Silloin voidaan saada ”kollektiiviset työsopimukset”, niin kuin Englannissa, silloin ”työnantajien täytyy antaa perää”.²⁵ Ilman tällaisia ”kollektiivisiä sopimuksia”, af Ursin painotti, työväellä oli hyvin vähän toivoa saada olojaan parannetuksi.²⁶

Puheenjohtaja af Ursin painotti lakeja ja sopimuksia, valtion toimenpiteitä. Senaatin oli kuultava työväenyhdistyksiä ja ammattiyhdistyksiä työväkeä koskeissa asioissa, muuten ”salassa pääsisi kytämään vihaa olevia oloja vastaan, jota on paljon enemmän kuin hallitus ja yhteiskunnan kukkuloilla istuvat milloinkaan ovat aavistaneet.” Saksan ja Ranskan esimerkkien mukaiset sovintotuomioistuintmet ratkaisisivat työnantajien ja työntekijöiden väliset riidat.²⁷ Hänen pitikin puolueen nimissä valmistella valtiopäiville 1900 esitys sovintolautakunnista.²⁸ Vuosisadan vaihteessa af Ursin oikeastaan jo edusti sellaista valtion myötävaikutuksella harjoitettavaa neuvottelu- ja sovitteletaktiikkaa, joka omaksuttiin ammattiyhdistysliikkeen toimintalinjaksi puolta vuosisataa myöhemmin. Helsinkiläisten korostamat lakkotaistelut olivat af Ursinista toissijaisia.

²³ Länsisuomen Työmies 24.2.1900.

²⁴ Turun Työväenyhd. pk. 27.11.1898 TTYn A.

²⁵ Länsisuomen Työmies 23.9.1899.

²⁶ Länsisuomen Työmies 24.4.1900.

²⁷ Kolmannen edustajain kok. pk. liitteet s. 18—19.

²⁸ Puoluehallinnon pöytäkirja 6.1.1900 TA.

Riidan vaiheet

Tämä ns. ammattijärjestöriita²⁹ oli perua siitä kolmannen edustajain kokouksen päätöksestä, että puoluehallinto kutsuu kokoon ammattiyhdistyskongressin perustamaan valtakunnallisen ammattijärjestön. Työmies-lehti väitti marraskuussa samana vuonna 1899, että edustajain kokouksen puheenjohtaja af Ursin ja sihteeri J.K. Kari olivat tahallisesti tulkinneet väärin Hellbergin päätösehdotuksen saadaksen tällaisen päätöksen. Työmiehen mukaan kokouksen todellinen tahto oli ollut, että Helsingin ammattiliitot voivat ryhtyä järjestämään ammattiyhdistyskongressia. Tällä puolustettiin helsinkiläisten aikeita kutsua kokoon tällainen kongressi.³⁰ Hellbergin päätösehdotuksessa kyllä mainittiin myös Työmiehen esittämä järjestely, mutta Työmies jätti pois viimeisen lauseen Hellbergin puheenvuorosta eli juuri pöytäkirjan mukaisen päätöksen.³¹ Työmies oli oikeassa siinä, ettei uskonut puoluehallinnon turkulaisten jäsenten yleensä ja erityisesti af Ursinin pitävän ammattiyhdistyskongressin järjestämistä kiireellisenä.³² Mutta Työmiehen syytökset siitä, että af Ursin ja Kari olisivat vääristelleet edustajain kokouksen päätöstä, vaikuttavat tekaistuilta.

Ammattijärjestöriita alkoi kehittyä jo puoluehallinnon toisessa kokouksessa syyskuun alussa 1899. Läsnä oli vain turkulaisia puoluehallinnon jäseniä, joille tulkinnanvarainen puoluehallinnon ohjesääntö antoi käytännössä suuret valtuudet.³³ Tässä kokouksessa päätettiin jättää toistaiseksi viipurilaiselta puoluehallinnon jäseneltä, puuseppä Kärmekankaalta tullut ehdotus ammattiyhdistyskongressin kokoonkutsumisesta. Viikkoa myöhemmin turkulaiset ryhtyivät verkkaisesti toimiin: päätettiin valita pieni komitea ottamaan selkoa, miten puolueen ja ammattiyhdistysten suhteet oli järjestetty ulkomailla. Komiteaan kuului myös af Ursin, jonka piti selvittää Ranskan, Englannin ja Saksan tilanne. Hän otti sittemmin selvittääkseen myös pohjoismaiden tilanteen.³⁴

Puoluehallinnon toimenpiteitä malttamattomina odottavat helsin-

²⁹ Kari—Paasivuori (1917) ovat selostaneet riidan kehitystä seikkaperäisesti s. 275—323. Ks. myös von Schoultz s. 175—188.

³⁰ Työmies 11.11., 20.11.1899.

³¹ Työmies 20.11.1899. Kolmannen ed.kok. pk. s. 47.

³² Työmies 18.11.1899.

³³ Puoluehallinnon ohjesäännön 3 §. Kokonaisuudessaan puoluehallinto oli kutsuttava kokoon ainakin kerran vuodessa, muuta velvollisuutta kutsua puoluehallinto kokoon ei puheenjohtajalla ollut. Kolmannen ed.kok. pk. s. 61. von Schoultz s. 171.

³⁴ Puoluehallinnon pk. 2.9., 10.9., 16.10.1899 TA. af Ursin Brantingille 23.10.1899 AA.

kiläiset päättelivät näistä päätöksistä, ettei puoluehallinnon taholta ollut odotettavissa sen valmiimpaa ja ottivat aloitteen käsiinsä. Salin kutsui kokoon Helsingin paikallisen työväenpuoluekomitean syyskuun 1899 puolessa välissä. Sen aloitteesta Helsingin ammattiyhdistysten keskushallinnot pitivät kokouksen syyskuun 24 päivänä, minä päätöksenä pyydettiin puoluehallintoa luovuttamaan keskushallinnoille oikeus kutsua kokoon ammattijärjestökongressi. Valpas-Hännisen mukaan keskushallinnot halusivat saada puoluehallinnon osallistumaan kongressiin tai ainakin nimellisesti sen järjestäjäksi, mutta puoluehallinto torjui ehdotuksen.³⁵

Puoluehallinto käsitteli lokakuun puolessa välissä helsinkiläisten keskushallintojen pyyntöä saada kutsua kokoon ammattijärjestökongressi. Turkulaisista muodostunut puoluehallinnon kokous ei katsonut voivansa luovuttaa kokoonkutsumisoikeutta kysymättä ”maaseutuedustajilta”, muiden paikkakuntien puoluehallinnon jäseniltä. Turkulaisilla ei liene ollut haluakaan siihen, sillä helsinkiläisten ehdotuksen pelättiin vaarantavan puolueen järjestymisen. Syyskuun lopulla puoluehallinnon turkulainen osa oli kiertokirjeessään jo korostanut puoluehallinnon organisoimisen ensisijaisuutta, ammattijärjestö sai odottaa. Turkulaiset eivät vielä puoluehallinnon lokakuun kokouksessa ryhtyneet mainittavasti kiirehtimään ammattiyhdistyskongressin aikaansaamista.³⁶

Helsinkiläiset valmistautuivat kutsumaan kokoon ammattijärjestökongressin Helsinkiin joulukuun 1899 lopussa. Kun tieto tästä tuli puoluehallinnon turkulaisen osan tietoon, se päätti 6.11.1899 järjestää ammattijärjestökongressin Tampereella 8.1.1900.³⁷ Vuosikymmeniä myöhemmin af Ursin antoi sen kuvan, että puoluehallinto oli ilmoittanut kokousajan ja -paikan ennen helsinkiläisiä,³⁸ mutta puoluehallinnon pöytäkirja kertoo asian toisin päin.

Syntynyttä tilannetta puitiin mm. Työmiehen palstoilla marraskuun 1899 puolivälistä alkaen. Tässä yhteydessä puoluehallinnon turkulainen osa esiintyi koko puoluehallinnon nimissä, mitä Valpas-Hänninen aiheellisesti ihmetteli.³⁹ Vika oli osittain puoluehallinnon ohjesäännöissä. Kun ei mitään ehtoja ollut asetettu puoluehallinnon päätösvaltaisuudelle, saattoi kourallinen turkulaisia istua pitämässä puoluehallinnon kokousta.⁴⁰ Erimielisyyksien kärjistyessä oli vasta-

³⁵ von Schoultz s. 180. Työmies 18.11.1899.

³⁶ Puoluehallinnon pk. 16.10.1899 TA. von Schoultz s. 180—181.

³⁷ Puoluehallinnon pk. 6.11.1899 TA.

³⁸ af Ursin, Valistusaineksia... 1933 s. 50.

³⁹ Työmies 18.11.1899.

⁴⁰ Esim. 24.9.1899 oli läsnä vain viisi turkulaista, siis alle kolmannes puoluehallinnon 18 jäsenestä. Puoluehallinnon pk. 24.9.1899 TA.

puolen sitten helppo vaatia tällaisissa kokouksissa syntyneiden päätösten mitätöimistä.

Helsingin ulkopuolisten puoluehallinnon jäsenten rintama ei ollut yksimielinen. Puoluehallinnon kokoukseen marraskuun 1899 lopulla oli saapunut turkulaisten lisäksi Tampereelta kirjapainonomistaja J.V. Hellberg ja puuseppä M.V. Vuolukka sekä suutari Yrjö Mäkelin Porista. Tässä vaiheessa Taavi Tainio, af Ursinin vastustaja ammattijärjestöriidassa, oli eronnut puoluehallinnosta ja tilalle oli tullut turkulainen räätäli A. Palmroos. Puoluehallinnon turkulaisen osan menettely sai tässä kokouksessa luottamuslauseen.⁴¹ Turussa pidetyssä työväenyhdistyksen ja ammattiyhdistysten johtokuntien kokouksessa puoluehallinnon jäsen K.F. Hellsten oli kuitenkin vastustanut siellä otettua jyrkkää, helsinkiläiset tuominnutta kantaa. (Hellsten oli jo kesällä kolmannessa edustajain kokouksessa ollut Salinin linjalla ammattijärjestökysymyksessä.)⁴² Tampereen vastaava kokous oli hyväksynyt täysin puoluehallinnon siihenastiset toimet paheksuen helsinkiläisiä. Mutta tamperelainen puoluehallinnon jäsen, suutari A. Nieminen, ei sen sijaan lainkaan hyväksynyt puoluehallinnon toimintaa.⁴³

Turun työväenjohtajien em. kokouksessa oli esitetty helsinkiläisille sovintoehdostus: helsinkiläiset luopuvat kokousajasta ja puoluehallinto kokouspaikasta. Valpas-Hänninen väitti, että helsinkiläiset saivat tiedot Turussa tehdyistä puoluehallinnon päätöksistä niin myöhään, että ”köyhien rahoja” oli jo valmisteluihin käytetty, joten he eivät voineet perua kokousta.⁴⁴

Puoluehallinnon kokouksessa 23.11.1899 asia tulkittiin niin, että helsinkiläiset olivat sovinnon hylänneet, vaikka puoluehallinto olisi suostunut siihen. Ammattijärjestökongressi päätettiin pitää Tampereella. Puoluejohtaja af Ursin ilmoitti asian käsittelyn lopuksi, että hän puolestaan oli ehdottanut kokouspaikaksi Helsinkiä mutta kun oli päätetty Tampereesta, hän oli ”alistunut päätökseen”. Sitä paitsi oli parempikin pitää tällaiset kokoukset syrjässä pääkaupungista, hän lisäsi. Puheenjohtaja af Ursinin ehdotus kokouskutsuksi 8.1.1900 Tampereelle hyväksyttiin sitten pienin muutoksin.⁴⁵

Puoluehallinnossa viimeinen näytös ammattijärjestöriidassa koitti 6.1.1900, siis kahden ammattijärjestön perustavan kokouksen välissä. Tässä kokouksessa olivat läsnä kaikki puoluehallinnon jäsenet Hell-

⁴¹ Puoluehallinnon pk. 23.11.1899 TA.

⁴² Työmies 20.11.1899, Kolmannen ed.kok. pk. s. 55.

⁴³ Puoluehallinnon pk. 23.11.1899 TA.

⁴⁴ Työmies 18.11., 20.11.1899. Puoluehallinnon pk. 23.11.1899 TA.

⁴⁵ Puoluehallinnon pk. 23.11.1899 TA.

bergiä ja Kärme kangasta lukuunottamatta. Pitkäksi venynyt kokous (yli kuusi tuntia) pidettiin af Ursinin kotona, koska muualta ei silloin voitu saada kyllin isoja huoneita.⁴⁶ Puoluehallinnon helsinkiläisten jäsenten (Ida Ahlstedt, Valpas-Hänninen, Drockila) vaatimuksesta kokouksessa otettiin uudelleen käsiteltäväksi af Ursinin laatimat Suomen ammattijärjestön säännöt, jotka edellisessä puoluehallinnon kokouksessa oli paikalla olleiden kuuden turkulaisen voimin hyväksytty ja lähetetty työväenyhdistysten käsiteltäväksi.⁴⁷ Valpas-Hänninen käytti tästä sääntöehdotuksesta kovaa kieltä. Sääntöjen hyväksyminen ”repii rikki kaikki sovinnon mahdollisuudet”, mahdollisesti jopa erotaan puolueesta, ”joka hajoittaa”. Helsingissä kasvaa ”vastenmielisyys” puoluehallintoa kohtaan. Riita oli Valpas-Hännisen mielestä periaatteellinen: ”helsinkiläiset seisovat tässä asiassa puhtaasti sosialistisella kannalla . . .”⁴⁸

Viimeisen, pitkän puheenvuoron käytti af Ursin. Hän oli vakuuttunut siitä, että kaikki syy hajaannukseen oli helsinkiläisten puolella, ”puoluehallinto voi seisoa tässä asiassa minkä historiallisen arvostelun edessä tahansa”. Hajaannuksen takana oli hänenkin mielestään periaatteellinen ero: kysymys oli siitä, ”tuleeko Suomen työväen puoluehallinto ja ammattijärjestö vaikuttamaan yhdessä vai eikö tule”. Hänen laatimissaan säännöissä tämä yhteisvaikutus oli — kuten Ruotsin, Norjan ja Tanskan säännöissä. Helsinkiläisten laatimista säännöistä tämä puoluehallinnon vaikutus oli jätetty pois, ”puoluehallinnon kanssa ei tahdota yhdysvaikutusta”.⁴⁹

Puheenjohtaja af Ursin ehkä liioitteli jonkin verran tätä sääntöjen eroa. Kummallakin taholla oli esimerkkinä pidetty Ruotsin vastaavia sääntöjä. Kummassakin säännöstössä vaadittiin, että ammattijärjestöön kuuluvien ammattiyhdistysten oli liityttävä puolueeseen. Puolueelle annettiin kyllä af Ursinin laatimissa säännöissä oikeus asettaa kaksi jäsentä ja neljä varajäsentä ammattijärjestön toimikuntaan. Helsinkiläisten laatimissa säännöissä (jotka viikkoa aikaisemmin oli hyväksytty heidän järjestämässään perustamiskokouksessa) puolueella ei ollut paikkoja hallituksessa, mutta sillä oli edustus valtuustossa. Helsinkiläisten säännöissä sanottiin painopisteen olevan toistaiseksi voimakkaassa ammattijärjestössä, af Ursinin laatimissa säännöissä toettiin poliittisen toiminnan olevan tärkeämpää kuin ammatillisen.⁵⁰ Ero näiden sääntöjen välillä oli osittain retoriikkaa.

⁴⁶ Puoluehallinnon pk. 26.12.1899, 6.1.1900 TA.

⁴⁷ Puoluehallinnon pk. 26.12.1899, 6.1.1900 TA.

⁴⁸ Puoluehallinnon pk. 6.1.1900 TA.

⁴⁹ Puoluehallinnon pk. 6.1.1900 TA.

⁵⁰ von Schoultz s. 181—182.

Valpas-Hännisen huomautukseen sosialistisuudesta af Ursin ei tässä kokouksessa pystynyt vakuuttavasti vastaamaan — kahta päivää myöhemmin Tampereella hän antoi kyllä takaisin. Puheenjohtaja af Ursin joutui Valpas-Hänniselle vastatessaan turvautumaan muodolliseen perusteluun. ”Sanotaan, että puoluehallinnon menettely ei ole sosialistinen. Mitä se merkitsee? Kun edustajakokous on säätänyt lakia, niin sitä on noudatettava, puoluehallinnon velvollisuus on katsoa, että näin tehdään. Sen tunnustaa jokainen sosialisti.”⁵¹ Taavi Tainio saikin aiheen letkauttaa, että puoluehallinnon turkulainen osa näytti pitävän riitaa pelkkänä valtataisteluna eikä periaatekysymyksenä, kun sillä taholla aina vedottiin ”paperilla löytyvään oikeuteen” eikä asioiden todelliseen merkitykseen.⁵² Puoluehallinnon turkulaisen osan vetäytymistä muutoseikkojen taakse oli jo Valpas-Hänninen kahta kuukautta aiemmin ihmetellyt.⁵³ Helsinkiläiset puolustivat kantaansa asiasyin (sakliga skäl), puoluehallinto taas esitti muodollisia perusteluja (formella skäl), toteaa myös von Schoultz puolueen historiassaan. Hänen mukaansa tämä saattoi viitata siihen, että helsinkiläiset olivat vakuuttuneempia asiansa oikeudesta kuin puoluehallinto.⁵⁴

Tässä puoluehallinnon kokouksessa turkulaiset Hellsten ja Salmi-
nen tekivät viimeisen sovintoyrityksen. Kompromissiehdotus, jonka mukaan esim. säännöissä määrättäisiin ammattijärjestön hallinnon paikaksi Helsinki Tampereen sijaan, hävisi 10—6 äänestyksessä.⁵⁵ Eikä af Ursin olisi enää voinutkaan muuttaa kantaansa, kun oli juuri edellisenä päivänä Länsisuomen Työmieheissä kehunut Tampereen sopivuutta ammattijärjestön toimikunnan paikaksi.⁵⁶

Ammattijärjestön perustamisyritys

Puoluehallinnon järjestämä ammattijärjestön perustamiskokous pidettiin Tampereella 8.1.1900. Kokoukseen oli lähettänyt edustajansa 58 järjestöä, joista melkein kolmannes oli Turusta. Edustajia oli 82, joista samoin vajaa kolmannes oli turkulaisia. Kotkasta, Tampereelta, Oulusta ja Viipurista oli myös useita edustajia. Helsingistä oli kuusi

⁵¹ Puoluehallinnon pk. 6.1.1900 TA.

⁵² Työmies 16.1.1900.

⁵³ Työmies 18.11.1899.

⁵⁴ von Schoultz s. 182 alaviite.

⁵⁵ Puoluehallinnon pk. 6.1.1900 TA.

⁵⁶ Länsisuomen Työmies 5.1.1900.

yhdistystä lähettänyt edustajansa, jotka yleensä esiintyivät kokouksen oppositiona.⁵⁷

Avauspuheenvuoron käytti af Ursin. Hän selosti Englannin, Saksan, Ranskan, Belgian ja pohjoismaiden työväenliikkeiden poliittista ja ammatillista toimintaa. Länsisuomen Työmiehen ja Kansan Lehdin mukaan tätä puhetta seurattiin erityisen tarkkaan. Työmiehen mukaan puhe oli suora referaatti ulkomaisista lähteistä eikä puhuja esittänyt lainkaan omia johtopäätöksiä.⁵⁸ Tilanne olikin af Ursinille vähän kiusallinen. Vaikka hän toisaalta saattoi tukeutua toiseen internationaaliin kannassaan, niin toisaalta juuri hänen esittämässään Englannin työväenliikkeessä ammatillista toimintaa ei ollut alistettu puolueelle. Sidney Webb, jonka puoleen af Ursin oli kääntynyt saatuaan tehtäväksi selvittää ulkomaiden tilanteen, korosti vastauksessaan nimenomaan, ettei ammattiyhdistysliike toimiakseen tehokkaasti omien pyrkimystensä suhteen saanut liittyä mihinkään poliittiseen puolueeseen. Webb oli suositellut, ettei Suomen ammattiyhdistysliikettä liittyisi työväenpuolueeseen.⁵⁹

Kokouksen puheenjohtajaksi valittu kirjapainonnomistaja Hellberg esti muotovirhettä hyväksi käyttäen Helsingissä pidetyn kongressin yhteistoimintaehdotuksen käsittelyn. Tämä aiheutti joukon vastalauseita.⁶⁰ Puoluehallinnon puheenjohtaja af Ursin ilmoitti, ettei hänkään enää ollut halukas sovintoon eikä halunnut toimia yhdessä helsinkiläisten kanssa. Työmies-lehti kertoi af Ursinin sanoneen näin:

"Ne ovat laittaneet kaikki valmiiksi. Nyt tarjotaan sitä Tamperella. Tämä on enempi kuin rohkea teko. Katakoot helsinkiläiset edesvastauksen historian edessä. Me perustamme täällä ammattijärjestön, jonka pääpaikka on Tampere. Täällä on kysymys, tuleeko se virtaus, joka nyt johtaa Suomen työväenliikettä, laimeampi (helsinkiläinen?) vai jyrkempi vaikuttavaksi."⁶¹

Vaikka af Ursin oli toisen internationaalin linjoilla korostaessaan poliittista toimintaa ammatillisen kustannuksella hän ei missään tapauksessa edustanut "jyrkempää" poliittista kantaa kuin helsinkiläiset vastustajansa. Hän oli monessa kysymyksessä lähempänä porvarillista reformismia (nuorsuomalaisia) kuin sosialismia, marxilaisuudesta puhumattakaan. Ammattiyhdistykset vain olivat af Ursinista yksinään liian heikkoja äänioikeus- ym. uudistusten saavuttamiseen, tar-

⁵⁷ Länsisuomen Työmies 12.1.1900. Kokouksen pöytäkirjaa ei ole löytynyt.

⁵⁸ Länsisuomen Työmies 12.1.1900. Kansan Lehti 9.1.1900. Työmies 9.1.1900.

⁵⁹ Webb af Ursinille 24.10.1899, af Ursinin kokoelma TA.

⁶⁰ Työmies 12.1.1900.

⁶¹ Työmies 10.1.1900. Kari—Paasivuori s. 312.

vittiin yhteiskunnan ja valtion apua.⁶² Muutamaa vuotta myöhemmin af Ursinista tuli revisiomismin nimekkäimpiä edustajia Suomessa, kun taas hänen vastustajastaan ammattijärjestöriidassa, Valpas-Hännisestä, tuli merkittävimpiä revisionismin vastustajia.

Kokouksen päätökset kulkivat af Ursinin laatiman sääntöehdotuksen linjoja. Hän oli mukana myös itse kokouksessa valitussa valio-kunnassa muokkaamassa periaatteellisia kannanottoja. Vaikka Kansan Lehti ja Länsisuomen Työmies kuvailivat samoin sanoin kokousta innokkaaksi ja vikkaaksi,⁶³ ei kaikki liene ollut aivan paikallaan. Kumpikin näistä lehdistä selosti vain kokouksen virallisen kulun eikä juuri referoinut keskusteluja, joissa Työmiehen kuvauksen mukaan helsinkiläisten vastustaminen ei ollut niinkään yksimielistä. Kokouksen lopettajaispäivällisillä, ”syömingeissä” kirjoitti Työmies, oli lehden mukaan tunnelma painostava. Mm. helsinkiläiset P. Saari ja Kössi Koskinen olivat kokouksen kuluessa arvostelleet af Ursinia johtajavaltaisuudesta ja oman arvovallan asettamisesta yhteistä hyvää vastaan.⁶⁴ Mistä Työmies lieneekin saanut tietonsa af Ursinin aiheuttamista ongelmista niin perättömiä ne eivät ilmeisesti olleet. Vajaata kuukautta myöhemmin puoluehallinnon eräät jäsenet purkivat mieltään Tampereen kokouksen tapahtumista. Turkulaiset eivät olleet Tampereella halunneet kertoa muille, että af Ursin oli jo silloin painostanut heitä uhkaamalla luopumisellaan, he olivat häntä hävenneet. Tamperelainen Nieminen tiesi kertoa, että Tampereen kokouksessa oli peloteltu sihteerin eroavan puheenjohtaja af Ursinin mukana.⁶⁵ Jos Tampereen kokouksen päätökset olivatkin af Ursinin mieleisiä, mm. kirjapainonomistaja Hellbergin valinta ammattijärjestön puheenjohtajaksi diktaattorisyytöksistä huolimatta,⁶⁶ niin nähtävästi vain keinoja kaihtamatta hän tavoitteeseensa pääsi.

Näin oli perustettu kaksi kilpailevaa ammatillista keskusjärjestöä. Monia sovitteluyrityksiä tehtiin, mutta puoluehallinto suhtautui niihin innottomasti. Varsinkin tamperelainen puoluehallinnon jäsen Matti Vuolukka oli peräänantamaton.⁶⁷ N.R. af Ursin teki hankin sovintoehdotuksen. Ensinnäkin niiden ammattiyhdistysten keskushallintojen, jotka perustivat Helsingissä keskusjärjestön, tulisi kysyä ammattiyhdistyksiltä, hyväksyvätkö nämä niiden menettelyn. Jos vas-

⁶² Länsisuomen Työmies 5.1.1900.

⁶³ Kansan Lehti 9.1., 11.1.1900. Länsisuomen Työmies 12.1.1900.

⁶⁴ Työmies 10.1., 12.1.1900.

⁶⁵ Puoluehallinnon pk. 3.2.1900 TA.

⁶⁶ Työmies 12.1.1900.

⁶⁷ von Scoultz s. 185—186. Kansan Lehti 3.2.1900.

taus on kielteinen, Helsingissä perustettu ammattijärjestö julistettaisiin mitättömäksi ja sen perustajat yhtyisivät ”oikealla tavalla aikaansaatuun” keskusjärjestöön. Helsingissä säilytettäisiin kuitenkin toinen järjestön sihteeri, varsinkin kun siitä naisen hoitamana olisi hyötyä naisasiankin edistymiselle työväen keskuudessa. Tämän väliaikaisen naissihteerin ”mitättömästä palkasta” arveli af Ursin kyllä päästävän sopimukseen. Sihteerit jakaisivat tehtävät keskenään, pääsihteeri toimisi Tampereella.⁶⁸ Tämä sovintoehdotus ei johtanut tulokseen sen enempää kuin muutkaan. Kumpikin keskusjärjestö kuoli alkuunsa, sillä monikaan yhdistys ei niihin liittynyt. Vasta seitsemän vuotta myöhemmin saatiin perustetuksi ammatillinen keskusjärjestö.

Puoluehallinnon tuolloinen sihteeri, opettaja J.K. Kari ja Matti Paasivuori katsoivat parikymmentä vuotta myöhemmin Suomen ammattiyhdistysliikkeen historiikissaan, että riita oli ollut periaatteellista laatua. Todisteeksi he vetosivat mm. af Ursinin puheenvuoroon puoluehallinnon kokouksessa 6.1.1900. Helsinkiläiset olivat heidän mukaansa olleet periaatteellisesti oikeassa.⁶⁹ Heidän jälkeensä myös von Schoultz korosti riidan periaatteellista luonnetta, vaikka viittasi-kin valtataisteluun helsinkiläisten ja muiden välillä.⁷⁰ Myöhemminkin on riidan yhteydessä painotettu poliittisia erimielisyyksiä.⁷¹ Soikkanen on kuitenkin korostanut riidassa esiintyneen kovaa valtataistelua aivan henkilötasollakin, joskin toisaalta toteaa riidan luoneen pohjan myöhemmin revisionismikysymyksessä näkyneelle rintamuodostukselle.⁷² Vielä riidan aikoihin helsinkiläiset olivat vain ”epämääräisesti radikaalisempia” (Soikkanen) kuin vastustajansa. Soikkanen on kiinnittänyt huomiota mm. siihen, etteivät helsinkiläiset ennen riitaa olleet erityisemmin painottaneet ammatillista toimintaa.⁷³ Tähän voisi lisätä, etteivät tiukimmin helsinkiläisiä vastustaneet tamperelaiset eikä af Ursinkaan olleet ennen riitaa erityisesti vähätelleet ammatillista toimintaa poliittiseen verrattuna.⁷⁴ Kun pian ammattijärjestöriidan jälkeen puheenjohtaja af Ursin erosi nimenomaan arvovaltasyistä, voi paljolti yhtyä Soikkasen antamaan painotukseen.

⁶⁸ Länsisuomen Työmies 12.1.1900. Kansan Lehti 16.1.1900.

⁶⁹ Kari-Paasivuori s. 307, 319.

⁷⁰ von Schoultz s. 175—177, 183—185.

⁷¹ Haataja ym. s. 53. Laavola s. 117.

⁷² Soikkanen 1961 s. 98—99.

⁷³ Soikkanen 1975 s. 47.

⁷⁴ Esim. Kansan Lehti 11.5.1899.

6.2 Puheenjohtaja af Ursinin ero

Turkulaiset ja af Ursin

Sen jälkeen kun sekä helsinkiläiset että puoluehallinto olivat saaneet perustetuksi ammatillisen keskusjärjestönsä, puoluehallinnon työ jatkui tammikuussa 1900 aluksi entiseen tapaan. Turkulaiset valitsivat puoluehallinnon kokouksessa 11.1.1900 edustajia Tampereella perustetun ammattijärjestön toimikuntaan — aivan kuin mitään ammattijärjestöriitaa ei olisi ollutkaan. Puheenjohtaja af Ursinin mielipide jäi kyllä tässä äänestyksessä selvästi vähemmistöön, joten hän halusi pöytäkirjaan merkittäväksi omasta ehdokkaastaan, että tällä oli ulkomailla käyneenä ”laajempi katsantokanta” ja lisäksi itsenäisempi asema kuin vastaehdokkaalla.⁷⁵ Heti seuraavankin kokouksen alussa af Ursinilla oli taas vaikeuksia saada ehdotuksensa hyväksytyksi. Hän ehdotti, että maaseutuyhdistyksiä kehoitettaisiin lähettämään tietoja maalaistyöväestön oloista, muuten ne voisivat ”paheksua, ettei puoluehallinto ole tehnyt suoranaisesti mitään heidän hyväkseen”. Tällä toimenpiteellä puoluehallinto voisi af Ursinin mukaan voittaa näitä yhdistyksiä puolelleen. Vaikka vastaväitteenä esitettiin, ettei tällaisista kehotuksista ollut apua eikä tällä maalaistyöväestöä tyydytetä, af Ursinin ehdotus kuitenkin hyväksyttiin.⁷⁶

Seuraavana kysymyksenä tässä puoluehallinnon turkulaisen osan kokouksessa 22.1.1900 oli ns. Porin rettelöt. Tällöin af Ursin sai kaikki muut vastaansa ja toimi sen mukaisesti.

Porin rettelöinä tunnetussa selkkauksessa Porin työväenyhdistyksessä oli kyse yhdistyksen liittymisestä työväenpuolueeseen. Liittymistä vastustivat nuorsuomalaiset yhdistyksen johtohenkilöt. Vastaaivanlaisia vaikeuksia puolueeseen liittymisen kohtasi monissa muissakin työväenyhdistyksissä.⁷⁷

Puoluehallintokin oli tästä tietoinen. Sen ensimmäisiä toimia oli ollut agitaattoreiden (Taavi Tainio, L. Nyström) valinta ja varustaminen ohjelmalla.⁷⁸ Puoluehallinto oli ripeästi lähettänyt af Ursinin laattiman kiertokirjeen, jossa työväen- ja ammattiyhdistyksiltä sekä ammattiliitoilta kysyttiin puolueeseen liittymisestä.⁷⁹ Epäilemättä nuor-

⁷⁵ Puoluehallinnon pk. 11.1.1900 TA.

⁷⁶ Puoluehallinnon pk. 22.1.1900 TA.

⁷⁷ Kari—Paasivuori s. 323. Soikkanen 1975 s. 47, 51, 74.

⁷⁸ Puoluehallinnon pk. 10.9.1899 TA.

⁷⁹ Puoluehallinnon pk. 29.9.1899 TA.

suomalaisten pelossa puoluehallinto oli myös kehottanut yhä useampia työläisiä liittymään yhdistyksiin, jotta työväestön mielipiteet pääsisivät mahdollisimman pian voitolle. Turkulaisten omien kokemusten perusteella puoluehallinto varoitti yhdistyksiä antamasta rahapapujen vaikuttaa päätöksiinsä.⁸⁰ Porissa nuorsuomalaisten vastarinta sai poikkeuksellisen kärkeviä muotoja: puoluehallintoon valittu porilainen suutari Yrjö Mäkelin erotettiin syksyllä 1899 Porin työväenyhdistyksestä. Lisäksi yhdistyksen johtokunta kieltäytyi antamasta Mäkelinille otetta ao. kokouksen pöytäkirjasta. Porin työväenyhdistyksen tapahtumat herättivät tietysti työväenliikkeessä laajalti huomiota.⁸¹

Puheenjohtaja af Ursin kertoi joulukuussa 1899 puoluehallinnolle ryhtyneensä Mäkelinin kanssa ahkeraan kirjeenvaihtoon heti riidan puhjettua. Riita oli viety oikeuskäsittelyyn ja af Ursinin mukaan siinä vaiheessa oli edullisinta vain odottaa kuvernöörin päätöstä. Koko puoluehallinnon kokouksessa tammikuun 1900 alussa päätettiinkin jättää asia toistaiseksi yksityisten ajettavaksi.⁸² Kahta viikkoa myöhemmin, kun puoluehallinnon kokouksessa oli vain turkulaisia läsnä, af Ursin halusi tämän päätöksen muutettavaksi. Hän oli saanut Porin työväenyhdistykseltä pöytäkirjan otteen, missä yhdistys ilmoitti, ettei liity puolueeseen. Mutta af Ursin oli riidoista huolimatta kuitenkin odottanut toisenlaista päätöstä aiemmin saamansa yksityisen sähkösanoman perusteella. Kun nyt oli ilmennyt tämä ”uusi näkökohta”, af Ursin ehdotti, että puoluehallinto ryhtyisi toimiin Porin rettelöissä ja valtuuttaisi lakitieteiden kandidaatin A. Mikkolan vaatimaan Porin työväenyhdistykseltä pöytäkirjanotteita. Muut kuusi läsnäolijaa vastustivat af Ursinia yksimielisesti. Mitään sellaista uutta ei ollut ilmaantunut, joka oikeuttaisi heidät muuttamaan koko puoluehallinnon vasta tehtyä päätöstä. Sitä paitsi Mikkola oli jo yksityisesti ottanut asian ajaakseen, puoluehallinnon sekaantuminen siihen vain pahentaisi tilannetta. Puheenjohtaja af Ursin sanoi kyllä aikoneensa kysyä muiden puoluehallinnon jäsenten mieltä, koska asia koski ”taktiikkaa”.⁸³

Kun af Ursinin ensimmäistä ehdotusta ei hyväksytty, hän seuraavaksi vaati, että Porin työväenyhdistyksen tapahtumia oli selostettava sanomalehdissä. Muut vastustivat taas yksimielisesti af Ursinia arvel-

⁸⁰ Puoluehallinnon pk. 16.10.1899 TA.

⁸¹ Kari-Paasivuori s. 323. Työmies 13.12., 14.12.1899. Länsisuomen Työmies 21.10.1899. Kansan Lehti 9.9.1899.

⁸² Puoluehallinnon pk. 26.12.1899, 6.1.1900 TA.

⁸³ Puoluehallinnon pk. 22.1.1900 TA.

len sellaisesta olevan vain asialle haittaa. Tällöin ”puheenjohtaja sanoi luopuvansa toimestaan ja lähti pois kokouksesta”, pöytäkirja kertoo. Muut lopettivat kokouksen tähän, koska puoluehallinnolla ei ollut varapuheenjohtajaa.⁸⁴

Seuraavana aamuna, 23.1.1900, af Ursin oli lähettänyt puoluehallinnon sihteerille, J.K. Karille seuraavan kirjeen:

”Koska ei ole puoluehallinnossa varapuheenjohtajaa, pyydän kääntyä teidän puoleenne ilmoituksella, että, kuten jo eilen ilmoitin, minä luovun puoluehallinnosta, koska en voi suostua siihen, että asioita salataan puoluehallinnon referaateissa julkisuudelta sen takia, että muut jäsenet ovat toista mieltä kuin minä ja minun suuhuni sen kautta ehdoin tahdoin on pantu kapula.”⁸⁵

Lisäksi af Ursin ilmoitti, ettei osallistu valtiopäiville (joilla hänen piti puolueen puolesta esittää anomusehdotus sovintolautakunnista) ja pyysi puoluehallintoa huolehtimaan siitä, että joku esittää hänen alustuksensa. Hän ilmoitti aikoneensa pääsiäisen aikaan matkustaa perhejuhliin Helsinkiin ja istua tuolloin jonkun kerran valtiopäivillä. Mutta puoluehallinnolle olisi nyt tullut kustannuksia, jos hän vain puoluehallinnon asioissa lähtisi valtiopäiville. Puoluehallinto hankki A.B. Mäkelän esittämään työväen asiat valtiopäivillä. Kun af Ursinia sitten pyydettiin toimittamaan alustuksensa Mäkelälle, af Ursin ilmoitti, ettei hän ehdi saada sitä valmiiksi.⁸⁶ Tämä af Ursinin sananvaihto puoluehallinnon kanssa oli lähinnä mielenosoituksellista uhittelua, sillä loppujen lopuksi af Ursin oli jonkun aikaa läsnä vuoden 1900 valtiopäivillä. Hän ei siellä kuitenkaan tehnyt minkäänlaista esitystä eikä lainkaan osallistunut keskusteluihin.⁸⁷

Puheenjohtaja af Ursinin erotessa läsnä olleet puoluehallinnon jäsenet lähettivät 26.1.1900 af Ursinin luo lähetystön keskustelemaan sovinnosta. Neuvottelijat kertoivat saman päivän iltana pidetyssä puoluehallinnon turkulaisten jäsenten kokouksessa, että af Ursin oli kieltäytynyt tulemasta kokoukseen ja ilmoittanut pysyvänsä eropäätöksessään, ellei kumota päätöstä siitä, ettei Porin tapauksia selosteta lehdissä. Neuvottelijoiden mukaan af Ursin oli päätöksen kumoamisen perusteeksi esittänyt sen, ettei hän ollut silloin enää ollut paikalla (eli kokous ei ollut päätösvaltainen) sekä sen, että hän on jo Porin asian julkaissut lehdissä. Lisäksi af Ursinin kerrottiin sanoneen, että

⁸⁴ Puoluehallinnon pk. 22.1.1900 TA.

⁸⁵ af Ursinin kirje puoluehallinnon pk:ssa 26.1.1900 TA.

⁸⁶ Puoluehallinnon pk. 26.1., 3.2.1900 TA.

⁸⁷ Ridderskap och Adel's Protokoll vid landtdagen 1900 III s. 1123.

hänellä "on tässä salainen tarkoitus, jota eivät kaikki ymmärrä".⁸⁸

Puoluehallinnon turkulaiset jäsenet katsoivat, että af Ursin vaati heitä luopumaan vakaumuksestaan esittämättä kuitenkaan mitään järkisyitä siihen. Katsottiin, että af Ursin laskee "nyt kuten Tampeereen kokouksessakin oman persoonansa vaakalaudalle, ja koettaa luopumisensa uhalla pakottaa puoluehallinnon muita jäseniä alistumaan yksinomaan persoonansa edessä". Eikä af Ursinin esittämää salaista tarkoitusta pidetty muuna kuin "joutavana verukkeena" tai osoituksena "tavattoman itsevaltaisesta hallitsemishalusta", jonka arveltiin ensi kerralla puhkeavan vain vaativampana esiin, jos siihen nyt myönnytään. Tällä tavoin katsottiin af Ursinin aliarvioivan työväkeä. Se oli jo niin kehittynyttä, ettei se alistu kulkemaan johtajan ohjattavana. Perättömänä pidettiin af Ursinin väitettä, että päätös Porin asiassa olisi tehty vasta hänen poistuttuaan. Kaiken kaikkiaan paheksuttiin af Ursinin menettelyä: uhkailevaa eroamistapaa ja hänen tapaansa ajaa asioita "keppihevosten" (kuten af Ursin itse sanoi), silmänkääntötempppujen avulla. Sovintoehdotuksena lopulta päätettiin esittää af Ursinille, että pöytäkirjasta poistetaan maininta siitä, että hän lähti pois kesken kokouksen.⁸⁹

Tähän sovintoehdotukseen af Ursin vastasi pitkällä kirjeellä. Kyse oli ollut, af Ursin kirjoitti, väärinkäsityksestä siinä suhteessa, ettei hän ollut koskaan pyrkinyt muiden puoluehallinnon jäsenten nöyryyttämiseen. Hänhän oli päin vastoin alistunut ensimmäiseen päätökseen, että Porin asiaa ajetaan yksityisesti. Mutta päätös siitä, ettei asiaa julkaista, oli af Ursinin mielestä tähdätty vartavasten häntä vastaan. Hän poistui kokouksesta jo ennen kuin päätös tehtiin, jottei joutuisi sitä toimeenpanemaan. Luopumalla samalla puoluehallinnosta hän oli vapaa toimimaan niin kuin katsoi olevan parasta "työväenasialle kokonaisuudessaan" — muttei halunnut vielääkään kertoa, mikä hänellä oli mielessään. Hän ehdotti nyt, että pöytäkirjassa mainitaan ehdottomasti hänen poistumisensa kokouksesta, muttei sanaakaan koko luopumisesta. Näillä ehdoin hän palaisi puheenjohtajaksi ja olisi valmis täysin unohtamaan koko välikohtauksen.⁹⁰

Puoluehallinnon turkulaiset jäsenet eivät pitkän harkinnan jälkeen hyväksyneet tätä af Ursinin "ehdottomasti viimeistä muuttumatonta sovintoehdotusta". Tilannetta kiristi entisestään se, että turkulaiset olivat kuulleet Tampereella jo keskusteltavan puoluehallinnon

⁸⁸ Puoluehallinnon pk. 26.1.1900 TA. af Ursin oli julkaissut kirjoituksen "Porin työväelle" Länsisuomen Työmieheissä 24.1.1900 ja Työmieheissä 30.1.1900.

⁸⁹ Puoluehallinnon pk. 26.1.1900 TA.

⁹⁰ af Ursinin kirje 27.1.1900 puoluehallinnon pk:ssa 3.2.1900 TA.

viime tapahtumista. He uudistivat entisen ehdotuksensa, mutta eivät enää saaneet siihen vastausta.⁹¹

Tällä välin af Ursin ei ollut ollut toimeton. Hän oli heti eronsa jälkeen ilmoittanut asiasta vankalle tukijalleen, Matti Vuolukalle Tampereelle. (Itse af Ursin kiisti kirjoittaneensa, mutta Vuolukka kertoi af Ursinin kirjoittaneen.)⁹² Tämä järjesti Tampereella työväen yleisen kokouksen 28.1.1900, kuusi päivää af Ursinin eron jälkeen. Puolisen sataa henkeä käsittäneessä kokouksessa oli muutamia af Ursinin arvostelijoita, mutta Kansan Lehti kertoi silti kokouksen antaneen yksimielisen hyväksymisen puoluehallinnolle sen tähänastisista toimista. Puheenjohtaja af Ursinia pyydettiin "seisomaan tyynenä paikallaan". Työväenlehtiä, varsinkin Työmiestä, vaadittiin lopettamaan "hävytön parjauspolitiikkansa" yksityisiä henkilöitä ja erityisesti työväenliikkeen johtajia vastaan. "Tohtori af Ursinin ansiot työväenliikkeen etumiehenä tunnustettiin täydellisesti", Kansan Lehti kertoi.⁹³ Yksityisesti Matti Vuolukka oli suorapuheinen. Koko se suunta, jota he olivat ajaneet, oli menetetty, jos af Ursin eroaa. "Te olette voittava, me olemme voittava", Vuolukka kirjoitti af Ursinille 26.1.1900, jos af Ursin vain pysyy paikallaan. "Malttia vain ja kestävyyttä ja suomalaisen itsepintaisuutta... niin nähdään, kenen pillin mukaan joukot kulkee." Mutta Vuolukan voitonvarmuuden takaa oli luettavissa epätoivoisuutta: "Jos (joukot) tahtovat hylätä meidät, sama se... Elkkää luopuko, ei millään pakolla, antaa Helsingin rakkien koittaa..."⁹⁴ Mutta af Ursin luopui.

Puoluehallinto ja af Ursin

Turkulaiset puoluehallinnon jäsenet kutsuivat koko puoluehallinnon kokoukseen helmikuun alussa keskustelemaan af Ursinin erosta. Lähes kymmenen tuntia puoluehallinto sitten pohti asiaa.

Kokouksen osanottajilla oli juuri ollut tilaisuus lukea työväen lehdistä af Ursinin kirjoitus

"Syy luopumiseeni puoluehallinnosta
Pitkin matkaa on riitaa kestänyt Suomen työväessä. Syy on tunnettu. Minut on tahdottu pois ja puoluehallinto sijoitettavaksi Helsinkiin. Olen ajatellut, että jos olen tiellä, lienee parasta

⁹¹ Puoluehallinnon pk. 3.2.1900 TA.

⁹² Puoluehallinnon pk. 3.2.1900 TA.

⁹³ Kansan Lehti 1.2.1900. Päivälehti 2.2.1900.

⁹⁴ Vuolukka af Ursinille 26.1.1900, af Ursinin kokoelma TA.

astua syrjälle, jos sillä, *kuten luullaan*, yksimielisyyttä saavutetaan. Sen takia olen käyttänyt erimielisyyttä Porin rettelössä puoluehallinnon viime kokouksessa luopuakseni toimestani. Tosin olen *nyt* sitä mieltä, ettei Porin asia menesty, ellei puoluehallinto ja koko työväestö ota sitä ajaaksensa *yhtaikaa* kuin yksityiset, mutta en minä yksin sen takia olisi eronnut. Pääsyy on erimielisyys ja riidat Suomen työväestön keskuudessa... Voin hyvällä omallatunnolla sanoa, että olen rehellisesti ja parhaimman ymmärrykseni mukaan tehnyt työtä Suomen työväestön kohottamiseksi ja melkein kuin työjuhta puoluehallinnon asiain järjestämiseksi, mutta kun en ole voinut siksi, ainakin helsinkiläisten mielestä, muuta kuin eripuraisuutta aikaan saada, on parempi että poistun työväestön tieltä. En tahdo olla turmioksi sille asialle, jota tähän asti olen lämpimästi kannattanut.”⁹⁵

Yleisesti oltiin kokouksessa sitä mieltä, että af Ursinin ero hyväksytään ja että turkulaiset olivat menetelleet oikein. Jopa J.V. Hellberg, jota af Ursin juuri oli puolustanut helsinkiläisten leimattua hänet kapitalistiksi (Hellberg oli osallistunut työnantajien kokoukseen),⁹⁶ oli Tampereelta lähettänyt af Ursinin eroa kannattavan kirjeen. Vain Vuolukka puolusti af Ursinia varauksettomasti: sillä tavoin kuin af Ursinia on helsinkiläisten taholta ruoskittu, sitä ei kestä kukaan. Hän ehdotti uutta lähetystöä pyytämään af Ursinia takaisin.⁹⁷

Oman huomionsa ansaitsevat turkulaisten puheenvuorot. Heillähän oli takanaan usean vuoden, joillakin jopa kymmenen vuoden läheinen yhteistyö af Ursinin kanssa. Ja heillä tuntui kertakaikkiaan olevan mitta täysi.

Turkulainen Palmroos vastasi Vuolukalle, ettei af Ursiniin vaikuta ulkopuolinen painostus.⁹⁸ Ilmeikkäästi Palmroos kuvaili, että kun muut olivat olleet eri mieltä af Ursinin kanssa, tämä veti ”turkit päälle ja liputti tiehensä”. Leino jatkoi tähän, ettei af Ursin ollut ennenkään kiusaamisen tähden luopunut, se oli Turussa nähty. Leino arveli, että ”herra Vuolukka jumaloi Ursinia, kuten muutkin, jotka eivät häntä lähemmin tunne”. Saarinen kertoi esimerkkejä siitä, miten ”kierosti” af Ursin oli asiassa menetellyt. Tähän asti kertoivat turkulaiset säälineensä ja kannattaneensa af Ursinia asian tähden, joten ”puoliakaan hänen ’keppihevosiensa’ ei ole paljastettu” (Saarinen).

⁹⁵ af Ursinin kirjoitus julkaistu Kansan Lehdessä 1.2.1900, Länsisuomen työmiehessä 3.2.1900, Työmiehessä 2.2.1900. Kursivointi af Ursin.

⁹⁶ Länsisuomen Työmies 24.1.1900. Kansan Lehti 23.1.1900.

⁹⁷ Puoluehallinnon pk. 3.2.1900 TA.

⁹⁸ Tampereen kokouksessa 8.1. af Ursin oli Työmiehen mukaan sanonut, ettei välitä vähääkään siitä, miten häntä vastustajat ovat sortaneet. Työmies 12.1.1900.

Saarinen kuulosti suorastaan epätoivoiselta: "Te ette tiedä kaikkea, kuinka voitte käskää meitä rukoilemaan". Leinokin oli vakuuttunut siitä, ettei Vuolukka vaatisi "kumarrusmatkaa" af Ursinin luo, jos tuntisi olot. Lindsröm tunnusti af Ursinin ansiot, mutta oli nyt ruvennut epäilemään tämän asianharrastusta. Turkulaiset (Leino) selittivät, että af Ursinin kanssa oli ennen saattanut tulla toimeen, mutta syksyllä hän oli muuttunut. Hellstenkin oli nähnyt, että kolmannen edustajain kokouksen jälkeen af Ursinille oli oma kunnia pääasia. Puoluehallinnossa af Ursinin toimet olivat "supistuneet rettelöimiseen", vaikka esim. äänioikeuskysymys olisi vaatinut tarmokasta työtä. Hellsten sanoi olleensa af Ursinin "uskollinen aseenkantaja" kymmenen vuotta tähän asti. Turkulaiset pitivät af Ursinin eron syynä sitä, etteivät he olleet alistuneet af Ursinin itsevaltaiseen johtoon.⁹⁹

Sellaista katkeruutta ja tympääntymistä kuin turkulaisten puheissa ilmeni ei ollut muiden puheenvuoroissa — vaikka af Ursin oli nimen nyt helsinkiläiset pahimmiksi vastustajikseen.

Helsinkiläinen Drockila piti af Ursinin menettelyä hyvin ristiriitaisena. Hän olisi suostunut af Ursinin ottamiseen takaisin, kunhan tämä myöntää, ettei eron syynä ollut erimielisyys helsinkiläisten kanssa. Ida Ahlstedt totesi af Ursinin pelanneen viimeisen valttinsa. Valpas-Hänninen oli af Ursinin eron syistä samaa mieltä turkulaisten kanssa. Lehdissä esitetty syy oli hänestä keksitty, jottei af Ursin joutuisi huonoon valoon. Tamperelaiset olivat taas levittäneet juopaa helsinkiläisten ja muiden välillä tehdessään af Ursinista marttyyria. Kotkalainen Markkanen sen sijaan uskoi af Ursinin eronneen vakaumuksesta. Kärme kangas Viipurista ei uskonut kyseessä olleen vakaumuksen vaan vallanhimon, af Ursin oli tahtonut panna työväenliikkeessä käytäntöön "idän olot".¹⁰⁰

Vuolukan ehdotusta af Ursinin pyytämisestä takaisin ei kukaan kannattanut. Puoluehallinto totesi, että Tampereella pidetty työväen yleinen kokous oli ollut ennenaikainen eivätkä siellä tehdyt päätökset perustuneet tosiasioihin. Vuolukka pani vastalauseensa. Varapuheenjohtajaksi valittiin turkulainen faktori Salminen, joka pian luovutti tehtävän turkulaiselle puuseppä Hellstenille.¹⁰¹

Vähän ennen af Ursinin eroa puoluehallinnosta oli Taavi Tainio arvostellut kovin sanoin puoluehallinnon turkulaisten osan, toisin sanoen af Ursinin, Tainio selvensi, toimintaa. Se rajoittui suurimmak-

⁹⁹ Puoluehallinnon pk. 3.2.1900 TA.

¹⁰⁰ Puoluehallinnon pk. 3.2.1900 TA.

¹⁰¹ Puoluehallinnon pk. 3.2.1900 TA.

si osaksi kiertokirjeisiin, pöytäkirjoihin ja lausuntoihin eli siitä ei ollut suoranaisia tuloksia, Tainio suomi.¹⁰² Osittain hän oli oikeassa. Esimerkiksi äänioikeuskysymys, johon Hellsten viittasi puoluehallinnon kokouksessa, oli hoidettu huonosti. Kolmas edustajain kokous oli päättänyt, että vuoden 1900 valtiopäiville kerätään joukkoanomus.¹⁰³ Vasta lokakuun 1899 puolella välissä puoluehallinto sai aikaiseksi anomuksen vaihtoehdot (puolueohjelman mukainen äänioikeus, varallisuussensus tai sivistyssensus). Tammikuun 1900 alussa sitten todettiin, ettei jäljellä olevassa ajassa ehditä saada vakuuttavaa nimimäärää, joten anomus myöhästyi. Puheenjohtaja af Ursin syytti yhdistyksiä velttoudesta.¹⁰⁴

Toisaalta se vähä, minkä af Ursinin johtama puoluehallinto sai kunnialla loppuun, oli paljolti hänen varassaan. Juseliuksen paitatehtaalla Turussa alkoi marraskuussa Suomen ensimmäinen huomattava naisten työlakko, kun tehtailija Juselius ilmoitti alentavansa palkkoja uusien koneiden saavuttua. Lakkolaiset kääntyivät af Ursinin puoleen, joka otti lakon johtaakseen. Yleinen mielipide oli lakkolaisten puolella, sillä Juseliuksen tehtaan kurjat palkat ja huonot olot olivat tunnettuja. Samana päivänä kun suomalaisen puolueen Uusi Aura kehotti tukemaan lakkolaisia, työväenyhdistyksen tiloissa järjestettiin af Ursinin johtama lakkokokous. Kokouksessa todettiin lakko oikeutetuksi ja kehoitettiin jatkamaan sitä muun työväen tuella.¹⁰⁵ Puoluehallinnon puheenjohtaja af Ursin painatti puoluehallinnon nimissä keräyslistat lakkolaisten hyväksi.¹⁰⁶ Aleksandra Kollontai satui juuri tuolloin tulemaan Turkuun kotimatallaan Englannista. Hän tapasi lakkoa johtaneen af Ursinin, joka selvitti hänelle lakon kulkua. Pietariin päästyään Kollontai keräsi lakkolaisille eri tavoin rahaa, joka af Ursinin välityksellä toimitettiin perille.¹⁰⁷ Koko puoluehallinnon kokouksessa tammikuun 1900 alussa af Ursin saattoi ilmoittaa, että tämä ensimmäinen puoluehallinnon ajama lakko on päättynyt työntekijöiden voittoon.¹⁰⁸

¹⁰² Työmies 16.1.1900.

¹⁰³ Kolmannen ed.kok. pk. s. 72—73.

¹⁰⁴ Puoluehallinnon pk. 16.10.1899, 6.1.1900 TA.

¹⁰⁵ Työmies 23.11., 27.11., 29.11., 30.11.1899. Länsisuomen Työmies 25.11.1899.

¹⁰⁶ Puoluehallinnon pk. 26.12.1899 TA.

¹⁰⁷ Halvorsen s. 112. af Ursin, Valistusaineiksia... s. 50.

¹⁰⁸ Puoluehallinnon pk. 6.1.1900 TA. Länsisuomen Työmies 5.1.1900.

Jälkiselvittelyä

Puheenjohtaja af Ursinin eron jälkeen alkoi työväen lehdissä kiistely siitä, mikä oli ollut eron syy. Puoluehallinnon kokouksessa 3.2.1900 käytyä keskustelua ei koskaan julkaistu, vaan Työmiestä myöten siitä kerrottiin hyvin pidättyvästi.¹⁰⁹ Näin ollen kullekin jäi vapaat kädet välittää tarkoituksenmukainen kuva tapahtumista. Kansan Lehden kirjoitusten sisältö oli ollut ammattijärjestökiistan aikana yhdenmukaistettua, mutta af Ursinin eroa selvitetessä annettiin myös vasta puolen esittää kantansa. Työmiehessä ei sananvapautta näiden riitojen yhteydessä rajoitettu. Taavi Tainio (nimimerkki Danton) arvosteli kiivaimmin af Ursinia Työmiehessä.¹¹⁰ Länsisuomen Työmiehessä oli linja muuttunut Salmelinin tulkinnan mukaan tasapuolisesta helsinkiläisvastaiseksi vuoden 1900 alusta, jolloin af Ursin tuli päätoimittajaksi vastaavan toimittajan Hellstenin rinnalle.¹¹¹ Tässä toimessa af Ursin viipyi vain vajaat kaksi kuukautta.¹¹² Tämän jälkeen lehdessä arvosteltiin af Ursinia lievästi, Salmelin tiivistää. Mutta siinä julkaittiin myös af Ursinia puolustavia kirjoituksia, mm. metallityöväenyhdistyksen af Ursinille osoittama tunnustus tämän työstä työväenատteen palveluksessa.¹¹³

Kansan Lehti oli af Ursinin paras puolustaja. Vuolukka esitti jatkuvasti helsinkiläisten ja Työmiehen af Ursiniin kohdistamat parjaukset eron syyksi. On myönnettävä, että esim. Taavi Tainio oli Työmiehessä arvostellut af Ursinia hyvinkin suorasukaisesti. Vuolukka esitti af Ursinin puolustukseksi myös sen, että turkulaisilta puoluehallinnon jäseniltä oli puuttunut todellista halua sovintoon af Ursinin kanssa, kun taas af Ursin oli näitä kohtaan ollut kohtelias.¹¹⁴ Turkolaisten puheenvuorot puoluehallinnon kokouksissa 26.1. ja 3.2.1900 oikeuttivat kyllä Vuolukan näkemykseen, sovinnonhaluisia turkulaiset eivät niissä todellakaan olleet. Vaikkei af Ursinin käytöstä ole aihetta puolustella, oli sentään hänen 27.1.1900 turkulaisille esittämänsä sovintoehdotus (ks. s. 142) varsin kohtuullinen.

Kansan Lehti meni af Ursinia puolustaessaan joskus vastaavasti toiseen äärimmäisyyteen. Vuolukka vertasi pariinkin otteeseen af Ursinia syyttömään Kristukseen, jonka Juudas — Taavi Tainio toverei-

¹⁰⁹ Työmies 6.2.1900.

¹¹⁰ Salmelin s. 218—219, 233. Työmies 16.1., 22.1., 8.2., 20.3.1900.

¹¹¹ Salmelin s. 218.

¹¹² af Ursin oli päätoimittajana 5.1.—24.2.1900 ilmestyneissä Länsisuomen Työmiehen numeroissa.

¹¹³ Länsisuomen Työmies 17.3.1900. Salmelin s. 233.

¹¹⁴ Kansan Lehti 20.2.1900.

neen — halusi ristiinnaulita. Välillä Kansan Lehdessä (nimimerkki F.J.S-ä) taas rinnastettiin af Ursin Marxiin ja Engelsiin: heihin verrattava korvaamaton tieteelliselle kehityslinjalle opastaja on Suomen työväenliikkeessä af Ursin. Turun kirjeessä af Ursin luettiin Suomen puhtaimmaksi ja parhaimmaksi sosiaalidemokraatiksi, jonka ”punaiset ohjaket” ajattelemaan työväki oli vaihtanut ”erään suutarin pikilankajohdattimiin”.¹¹⁵

Jonnekin Kansan Lehden ja Työmiehen tulkinnan välille on sitten myöhemmissä arvioissa asetettu af Ursinin eron syistä. Kari ja Paasi-vuori esittivät ammattijärjestöriidan ja Porin rettelöiden ohella syyksi yksinkertaisesti, että af Ursin oli kyllästynyt puheenjohtajan toimeen, kun puoluehallintoa niin paljon arvosteltiin.¹¹⁶ Varauksellisesti von Schoultz hyväksyy af Ursinin itsensä esittämät syyt: riidat työväenliikkeessä ja että hän niiden loppumisen toivossa erosi.¹¹⁷

Oman lukunsa muodostavat ne, jotka selittivät af Ursinin eron joh-tuneen osaksi hänen luonteestaan. Oittisen mukaan af Ursin ei ollut luonteeltaan mikään juonittelija eikä pystynyt hoitamaan tällaisia asi-oita. Häneltä puuttui poliittisen johtajan häikäilemättömyyttä, suuri-piirteisyyttä ja kykyä kompromissien tekoon joskus periaatteenkin kustannuksella, Oittinen selittää.¹¹⁸ Saman asian sanoo toisin sanoin mm. Laavola: af Ursin ei ollut mikään kova käytännön poliittinen pukari, tuskastuneena hän erosi puoluehallinnosta.¹¹⁹ Edellä seloste-tuista af Ursinin johtajakauden vaiheista muodostuu kuitenkin toi-senlainen käsitys: af Ursinilla oli halua ja — niin kauan kuin arvoval-taa riitti — myös kykyä ajaa läpi haluamansa päätökset.

Soikkanen on samoilla linjoilla kuin puoluehallinto oli ollut. Si-nänsä vähäisestä kysymyksestä paisui valtataistelu ja arvovaltakysy-mys. Kun af Ursin ei onnistunut saavuttamaan patriarkaalista asemaa puolueessa ja joutui tällöin riitaan turkulaisten kanssa, hän erosi.¹²⁰

Vaikka af Ursin olisikin aluksi vain kiivastuksissaan ilmoittanut eroavansa puoluehallinnosta, niin muistettakoon kuitenkin, ettei kys-eessä ollut ensimmäinen eikä viimeinen kerta jolloin hän erouh-kauksen avulla pyrki haluamaansa päätökseen.¹²¹ Puoluehallinnon kokouksessa 3.2.1900 turkulainen Palmroos kertoi af Ursinin sano-neen, että muut turkulaiset olivat kyllä oikeassa, mutta af Ursin olisi

¹¹⁵ Kansan Lehti 3.2., 15.2., 20.2., 1.3.1900.

¹¹⁶ Kari—Paasivuori s. 328.

¹¹⁷ von Scoultz s. 187.

¹¹⁸ Oittinen 1943 s. 27, 29 ja uudestaan 1967 s. 25, 27.

¹¹⁹ Laavola s. 117. Vastaava selitys myös Haataja ym. s. 53.

¹²⁰ Soikkanen 1961 s. 99—100. Soikkanen 1975 s. 47.

¹²¹ V. 1893 s. 64; v. 1900 s. 137; v. 1908 s. 195.

tarvinnut heidän myöntymystään taistelussa helsinkiläisiä vastaan.¹²² Piti kertomus paikkansa tai ei, niin ainakin siinä on varteenotettava tulkinta. Huomiota herättää af Ursinin menettelyssä nimittäin se, ettei hän eronnut ammattijärjestöriidan ollessa kovimmillaan. Siinä vaiheessa af Ursinilla oli ollut puoluehallinnon vankka enemmistö tukenaan valtataistelussa helsinkiläisten kanssa. Kun af Ursin menetti turkulaisten tuen, hän menetti myös enemmistön. Siksi hänen piti keinolla millä hyvänsä yrittää saada turkulaiset edes muodollisesti, pöytäkirjassa, takaisin omaan leiriinsä. Erimielisyyksissä oli ideologialla sijansa, mutta tärkeämpää af Ursinille oli saavutetun vallan, todellisen vaikutusvallan, säilyttäminen.

Puolueen historiassa af Ursinin lyhyt puheenjohtajakausi on kuin harmillinen välikohtaus, jolle ei tarvitse suurta painoa panna. Mutta af Ursinille asema entisenä puolueen puheenjohtajana antoi ylenmäärin historiallista painoa sitten kun riidat lauhtuivat. Välillisesti af Ursinin merkitys kasvoi siitä, että puoluehallinnon johdossa toimi suurlakkoon saakka hänen johtajakaudellaan kouliutuneita turkulaisia työväenjohtajia, joista useimmat eivät olisi tähän asemaan päässeet, ellei puoluehallintoa olisi af Ursinin takia sijoitettu Turkuun. Ja kun he tarvitsivat tuekseen auktoriteettia, he vetivät esiin af Ursinin nimen.¹²³ Täten Palmgrenin ontolta kuulostava "Ursinin aikakausi" saa sisältöä.

Samaan aikaan kun af Ursin erosi puoluehallinnosta, hän erosi myös Turun Työväenyhdistyksestä¹²⁴ ja Länsisuomen Työmiehen toimituksesta. Hänen eronsa jälkeen pidetyssä Viipurin puoluekokouksessa vuonna 1901 hän sai vielä yhden äänen puoluehallinnon vaalis-
sa. Kokouksen osanottajat vielä muistivat häntä sekä virallisesti että epävirallisesti. Hän oli ilmoittanut sairauden vuoksi jääneensä saapumatta kokoukseen.¹²⁵ Hän ei myöhemminkään enää osallistunut puoluekokouksiin, mutta lähetti tervehdyksensä.¹²⁶

N.R. af Ursinin yhteydet työväenliikkeeseen olivat hänen eronsa jälkeen useita vuosia hyvin vähäiset. Hän etääntyi työväenliikkeestä samaan aikaan kuin säätyläiset yleensäkin. Jotkut af Ursinin aikalaiset oivalsivat tämän: Taavi Tainio oli ensin ivailut tohtori af Ursinin

¹²² Puoluehallinnon pk. 3.2.1900 TA.

¹²³ Esim. Hellsten Helsingin puoluekokouksessa. Sos.dem. puolueen kolmannen kok. pk. s. 20.

¹²⁴ Työväenyhdistyksen kokouksiin af Ursin ei osallistunut 28.1.1900 lähtien, yhdistyksestä hän erosi 18.3.1900. TTY:n pk. 28.1., 18.3.1900 TTYn A.

¹²⁵ Työväenpuolueen ensimmäisen kok. pk. s. 158. Viipurin edustajakokous af Ursinille 4.7.1901 ja A. Huotari af Ursinille 24.8.1901, af Ursinin kokoelma TA.

¹²⁶ Sos.dem. puolueen kolmannen kok. pk. s. 67.

vallanhalua ja eroa kirjoituksessaan "Kuninkaan lankeemus". Kun sitten nuorsuomalainen tohtori Lyly yritti viime töikseen Viipurin Työväenyhdistyksen puheenjohtajana estää puolueeseen liittymisen, Taavi Tainio antoi kirjoitukselleen toisesta vallanhaluisesta tohtorista otsakkeen "Toinen kuningas".¹²⁷

Sittenkin af Ursinin eroa ei ole yhdistetty nuorsuomalaisten säätyläisten eroon ilmeisesti siksi, että af Ursinin sosialistisuutta on pidetty kiistattomana ja samalla on ollut tiedossa hänen osallistumisensa ensimmäiseen yksikamariseen eduskuntaan. Mutta af Ursinin poliittisissa käsityksissä, niin heterogeenisia kuin ne olivatkin, oli monia yhtymäkohtia nuorsuomalaisten politiikkaan. Työväenkysymys oli af Ursinille eettinen ja kansallinen kysymys. Toiminta työväenliikkeessä oli häntä ihmisystävänä velvoittava harrastus. Harrastuksesta saattoi luopua, kun se ei tyydyttänyt. Kehittyvässä kapitalismissa taistelu oikeuksista oli työläisille elinkysymys. Työväenliikkeen johtoon nousivat tässä taistelussa kasvaneet työläiset. Hyvää tarkoittavien säätyläisten, niin af Ursinin kuin nuorsuomalaistenkin, aika oli ohi.

Näiden valtaosaltaan akateemisten säätyläisten — ensimmäisten sivistyneistön edustajien — karsiutuminen pois Suomen työväenliikkeestä tapahtui itse asiassa samoihin aikoihin kuin Euroopan työväenpuolueissa yleensäkin kiisteltiin sivistyneistön asemasta ja tehtävästä. Saksassa tämä oli puoluekokousten toistuva puheenaihe. Toiset vaativat, että työväenliikkeen johdon pitää koostua työläisistä, toiset taas valittivat, kuinka "akateemisia" vastaan jatkuvasti hyökättiin ja kuinka heidän sosiaalidemokraattisuuttaan aina epäiltiin.¹²⁸ Vuosisadan vaihteessa Kautsky esitti, että tieteellisen koulutuksen saaneiden, porvaristosta lähteneiden intellektuellien tehtävänä on suurten linjojen selvittäminen, että työväestö tarvitsee "akateemisia" nimenomaan tiedostaakseen päämääränsä, sen sijaan heitä ei tarvita luokkataistelun johtoon.¹²⁹ Ja Lenin kehitteli vuotta myöhemmin vallankumouksellisen etujoukon käsitteen, jonka tieltä piti "hävitä tyysten kaikkien työläisten ja intellektuellien välinen eroavuus".¹³⁰ Työläiset tunsivat kuitenkin selvästi tämän eroavuuden. Venäjän valtakunnan läntisessä ääripäässä Turun Työväenyhdistyksen puhujaseuran työläiset päättivät v. 1898 tulla vast' edes toimeen ilman akateemisia "ylijohtajia" ("sillä niistä muutamat tahtoo vaikuttaa jäsenten mielipitei-

¹²⁷ Työmies 8.2., 14.3.1900 (nimimerkki Danton).

¹²⁸ Esim. Socialische Monatshefte 1899 s. 597—599, 1900 s. 467—469, 1901 1. Band s. 319—321. Die Neue Zeit 1901—02 Band 1 s. 221—223.

¹²⁹ Die Neue Zeit 1900—1901 Band 2 s. 90 (17.4.1901), harvennus poistettu.

¹³⁰ Lenin 1976 s. 44—48, 114—115.

siin ja päätöksiin . . . ei jäsenet rohkene oikein vapaasti esiintyä, kun on vaan kuitenkin erimielinen ylijohdaja”).¹³¹ Samoihin aikoihin toisaalla Venäjällä, tekstiiliteollisuuden keskuksessa Ivanovo-Voznesenskissa joukko työläisiä suunnitteli yleisvenäläistä työläisten kokousta, johon ei päästettäisi intelligentsijan edustajia, ja terästeollisuuden keskuksessa Jekaterinoslavissa (nyk. Dnepropetrovsk) työläiset ottivat paikallisen puolueyksikön johdon omiin käsiinsä.¹³² Kapitalismi ja työväenliike olivat vuosisadan vaihteessa eri maissa eri kehitysvaiheessa, mutta yhteistä oli kitka työläisten ja sivistyneistön välillä.

¹³¹ TTY:n Puhuja- ja Keskust.seuran pk. 13.3.1898 KA.

¹³² Lane s. 140, 162, myös s. 65, 69, 92, 142.

7 Porvarillisten vasemmalla laidalla

7.1 ”Työväenkysymyksen” edustava tuntija

Kotimaassa

Työväenliikkeessä af Ursinin arvostus kärsi vuosisadan vaihteen riidoista ja erosta, vaikka hän monin paikoin säilyttikin arvovaltansa.¹ Samaan aikaan porvarillisissa piireissä af Ursin alkoi olla salonkikelpoinen sosialisti. Kun ministerivaltiosihteeri halusi selvitystä Suomen työväenkysymyksestä, pyydettiin af Ursinilta tietoja Turun osuustoiminnasta.² Kun ylioppilaiden yhdistys työväenasioiden käsittelemistä varten halusi antaa sosiaalisesta liikkeestä laajan ja selvän kuvan, se pyysi mm. af Ursinia pitämään esitelmän ammattiyhdistyksistä ja työväen poliittisista yhdistyksistä.³ Kansantaloudellisessa Yhdistyksessä, jonka vaikutusvaltaiset jäsenet edustivat katederisosialismin suomalaista sovellutusta, ehdotettiin Giden kansantaloustieteellisen teoksen suomentajaksi af Ursinia.⁴ Professori E.G. Palmén, af Ursinin opiskelutoveri, pyysi sittemmin af Ursinia kirjoittamaan Oma Maa-teokseen sosialismiosan. Puolittain af Ursin ehti luvatakin kirjoittaa objektiivisen katsauksen sosialismista Suomessa, mutta puoluetovereiden asettamien ehtojen vuoksi ilmoitti vuonna 1907 luopuneensa tehtävästä.

¹ Oulun työväenyhdistys af Ursinille 5.2.1900, Pirkkalan työväenyhdistys af Ursinille 9.4.1900, Savonlinnan työväenyhdistys af Ursinille 22.3.1900, Viipurin työväenyhdistys af Ursinille 29.4.1903, af Ursinin kokoelma TA.

² Ministerstatssekreterar expeditionsssekreterare H. Palmén af Ursinille 31.1.1900, af Ursinin kokoelma TA.

³ Yhdistys työväenasiain käsittelemistä varten (Kytömaa) af Ursinille 29.11.1899, af Ursinin kokoelma TA.

⁴ Kirjan suomensi J. Forsman. Harmaja s. 54—56.

Osan kirjoitti sitten Voionmaa, joka af Ursinistakin oli sopivampi ja pätevä.⁵

Saattaa olla, että jotkut virkamiehet pitivät af Ursinia kansankiihottajana, niin kuin hän itse kertoi.⁶ Mutta vaikutusvaltaisissa piireissä esiintyi ilmeisesti toisenlaistakin suhtautumista af Ursiniin. Puolishan kouluhallitus hänen apurahahakemustaan Italian matkaa varten vuonna 1903, kahta vuotta myöhemmin hän tosiaan sai valtion apurahan pitkää Euroopan matkaa varten.⁷ Vaikea on uskoa, että hänet olisi Bobrikovin aikana aiottu karkottaa maasta, niin kuin hän myös kertoi.⁸ Sensuurin toiminnasta hän kyllä joutui kärsimään. Julkaisulupaa vaille jäi af Ursinin suunnittelema ”Koitto”-aikakauskirja, vaikka hän anomuksessaan korosti, ettei politiikka tule kuulumaan lehden ohjelmaan.⁹ Kiellettyjen painotuotteiden joukkoon joutui myös af Ursinin suomeksi toimittama teos ”Kuvauksia nykyisestä ja tulevasta yhteiskunnasta”.¹⁰ Sensuurin kohteeksi joutuminen ei ollut todiste yhteiskunnallisesta radikalismista, sillä noina kiristyneen sensuurin vuosina lukuisat konservatiiviset lehdet saivat varoituksia ja tilapäisiä lakkautuksia, mutta esim. Länsisuomen Työmies välttyi tällaisilta.¹¹ Lakkautetuksi joutuivat esim. Nya Pressen vuonna 1900 ja Päivälehti vuonna 1904.¹²

Kohti valtaa pyrkivien nuorsuomalaisten Päivälehdessä af Ursin hyväksyttiin työväenkysymyksen asiantuntijana (ks. jäljemp.). Hänellä oli porvarillisissa piireissä myös henkilökohtaisia vaikutusvaltaisia ystäviä, mm. professorit O.E. Tudeer ja E.G. Palmén sekä Th. Schvindt ja A. Grotenfelt.¹³ Samoihin aikoihin af Ursin oli puhdistanut kuvaansa konservatiivisten turkulaisten säätyläisten silmissä. Kaiken kaikkiaan hänet oli vuosisadan alussa hyväksytty porvarillisten joukkoon.

⁵ af Ursin Palménille 21.9.1906, 11.1.1907, 12.8.1910 HYK.

⁶ af Ursin, Muistelmia matkoiltani ... II s. 6, Valistusaineksia ... s. 51.

⁷ af Ursin, Muistelmia matkoiltani ... I s. 11, II s. 6.

⁸ af Ursin, Valistusaineksia ... s. 51. Kymmenen vuotta ... s. 28. Karkoitteista esim. Polvinen s. 310—314.

⁹ af Ursin Painoasiain ylihallitukselle 5.3.1900. Päätös 24.3.1900 VA.

¹⁰ Painoasiain ylihallitus, Luettelo kielletyistä painotuotteista 1899—1904 VA.

¹¹ Painoasiain ylihallitus, Luettelo sanomalehtien saamista varoituksista ja lakkautuksista 1899—1905 ja Luettelo varoituksia ja muistutuksia saaneista Painoasiainmiehistä ja sanomalehden julkaisijoista 1887—1905 VA. Hellsten s. 60.

¹² Päivälehti 29.6.1900, 3.7.1904.

¹³ Ks. s. 113, 21, Tudeer af Ursinille 31.12.1902, af Ursinin kokoelma TA.

Ulkomailla

Vuosisadan vaihteessa af Ursin alkoi myös ulkomailla olla tunnettu Suomen työväenliikkeen asiantuntija. Hän teki myös töitä asian eteen. Hänen kirjansa "Työväenkysymys Suomessa" ilmestyi saksaksi vuonna 1904 nimellä "Die Arbeiterfrage Finnlands" (Berliini 1904). Edellisen kesän ulkomaanmatkallaan af Ursin oli käynyt asiaa järjestämässä.¹⁴ Sitten af Ursin kertoi kuulleen, että professori Sombart oli mielihyvällä tutustunut tähän kirjaan.¹⁵ Kirja käännettiin myös ruotsiksi Svenska Arbetarförbundetin aloitteesta.¹⁶

Ruotsissa hänet tunnettiin ehkä jo 1890-luvun puolivälissä, af Ursin nimittäin kertoi saaneensa tuolloin Ruotsista kirjeen, jossa häntä pyydettiin levittämään täällä sikäläistä työväenlehteä.¹⁷ Brantingin pyynnöstä af Ursin kirjoitti vuosisadan vaihteessa Suomen työväenliikkeestä Ruotsin työväen lehtiin, palkkiosta vain syntyi joskus vaikeuksia.¹⁸ Venäläinen Protopopov, jolle af Ursin niinikään oli antanut tietoja Suomen työväen oloista, esitti tuttavuutensa af Ursiniin jopa suostituksenaan ottaessaan Terijoelta yhteyttä Brantingiin.¹⁹ Tunnettiin af Ursin toki laajemminkin pohjoismaissa; norjalainen sosialistinen aikakauslehti pyysi af Ursinilta katsausta Suomen työväenliikkeeseen, Helsingin puoluekokouksen päätöksiä ym. Ja Tukholman metallityöväenyhdistys pyysi af Ursinilta suomalaisten sosialistien kuvia.²⁰

Kun Internationales Arbeitsamt (International Labour Office) tarvitsi vuonna 1901 tietoja eri maiden työsuojelulainsäädännöstä, kiertokirjeen sai Suomessa af Ursin. Hänestä tuli tämän toimiston kirjeenvaihtojäsen. Myöhemmin hän kävi Baselissa tapaamassa toimiston johtajaa Stephan Baueria.²¹ Ranskalaisen "L'Humanité Nouvelle"-aikakauslehden toimittajalle A. Hamonille oli vuonna 1899 nimenomaan suositeltu af Ursinia huomattavana suomalaisena sosialistina. Niinpä hän pyysi af Ursinia kirjoittamaan lehdelle objektiivisen,

¹⁴ af Ursin, Muistelmia matkoiltani . . . I s. 13.

¹⁵ af Ursin, Muistelmia matkoiltani . . . II s. 17.

¹⁶ Svenska Arbetarförbundet af Ursinille 28.12.1902, af Ursinin kokoelma TA.

¹⁷ Turun tyt:n johtokunnan pk. 20.1.1895 TTYn A.

¹⁸ af Ursin Brantingille 23.10., 31.10.1899, päiväämätön 1900 AA.

¹⁹ Protopopov Brantingille 28.8., 7.9.1899 AA. Protopopov s. 254, 258.

²⁰ Det tyrende aarhundrede (toimittaja Gaarder) af Ursinille 18.10.1904. Stockholms Metallarbetare fackförening af Ursinille 27.3.1905, af Ursinin kokoelma TA.

²¹ Internationales Arbeitsamt kiertokirje huhtikuu 1901, sama (professori Bauer) af Ursinille heinäkuu 1902, af Ursinin kokoelma TA. af Ursin, Muistelmia matkoiltani . . . II s. 56.

dokumentoidun tutkimuksen Suomen yhteiskunnallisesta tilasta ja ajankohtaisesta poliittisesta kriisistä. Tästäkin syntyi monivuotinen tuttavuus ja af Ursinista tuli nuorsuomalaisen Tekla Hultinin ohella Hamonin aikakauslehden tšekiläinen asiamies, joskin kumpikin hoiti tehtävänsä huononlaisesti.²²

Yhdysvaltoihinkin af Ursinilla oli yhteyksiä. Alkuaan hän oli vain USA:n työministeriön tiedotteen lukija, mutta lähetti sittemmin omankin artikkelinsa julkaistavaksi tiedotteessa.²³ Vähitellen syntyi yhteyksiä myös amerikkansuomalaisiin siirtolaisiin.²⁴ Sikkäläiset sosialistiset kustannusosakeyhtiöt kustansivat joitakin af Ursinin kirjoja, mm. "Proletaariatteita" vuonna 1914.

Tärkeimmät yhteydet af Ursinilla oli tietysti Saksaan. Jo vuonna 1899 hän oli lähettänyt Suomen sosialismia käsittelevän kirjoituksensa revisionistiselle *Socialistische Monatshefte*lle. Tuolloin hän oli tosin vielä joutunut turvautumaan Brantingin apuun saadakseen sen julkaistuksi. "Uppsatsen var omsorgsfullt skriven och som jag tror nog värd att tryckas" af Ursin vakuutti Brantingille.²⁵ *Socialistische Monatshefte* seurasi Suomen tapahtumia ja kertoi synkin sanoin venäläistämispolitiikasta, "Venäjän karhu on ottanut hampaisiinsa Euroopan lapsen . . ." ²⁶ Kun Kari valittiin vastoin puolueen päätöstä valtiopäiville vuonna 1904, lehti esitteli hänet venäläistämispolitiikan vastustajana. Samalla kerrottiin, että valtiopäivillä on ollut toinenkin sosiaalidemokraatti, "der den Lesern dieser Zeitschrift bekante Genosse Dr. af Ursin", jonka aatelissäädyn jäsenenä ei tietysti tarvinnut välittää vaaleista.²⁷ Oikeistososiaalidemokraatteja edustaneen *Socialistische Monatsheften* ohella af Ursin luki myös kautskylaista *Die Neue Zeit*ia (päättellen hänen viittauksistaan), mutta ei kirjoittanut siihen. Marxilainenhan ei *Die Neue Zeit* ollut, vaan "vapaa keskustelu verukkeenaan lehti julkaisi kiivaita hyökkäyksiä marxilaisuutta vastaan".²⁸ Se uuskantilaisuuden ja sosialismin yhdistelmä, jota af Ursin esitteli, saattoi osittain olla peräisin *Die Neue Zeit*istä.

N.R. af Ursin selosti ulkomaisissa julkaisuissa sekä Suomen työvä-

²² L'Humanité Nouvelle (A. Hamon) af Ursinille 14.3.1899, 22.9.1902, 2.12.1905, af Ursinin kokoelma TA.

²³ Department of Labour af Ursinille 3.4.1900, 3.2.1902, af Ursinin kokoelma TA.

²⁴ Työmiehen kustannusosakeyhtiö (USA) af Ursinille 8.2.1905, af Ursinin kokoelma TA.

²⁵ af Ursin Brantingille 31.10.1899 AA. *Socialistische Monatshefte* 1900/2 s. 55—60.

²⁶ *Socialistische Monatshefte* 1902 Erste Band s. 67.

²⁷ *Socialistische Monatshefte* 1904 Zweiter Band s. 1001.

²⁸ Lefebvre s. 22.

enliikkeen että sosiaalipoliittisen lainsäädännön vaiheita. Bismarckilaista valtiotalismia edustaneeseen saksalaiseen *Soziale Praxis*-lehteen af Ursin kirjoitti vuonna 1898 uudesta työväen tapaturmavakuutuslaista. Kirjoitus oli lyhennelmä hänen aiemmin Työmiehestä julkaisemastaan artikkelisarjasta.²⁹ Niin kuin lehden henkeen sopikin, af Ursin selitti, ettei Suomen uusi tapaturmavakuutuslaki joka kohdassa ollut valtion sosiaalipoliittisista tehtävistä vallineen edistyneen käsityksen mukainen. Mutta silti Suomi saattoi olla ylpeä, koska sillä oli pakollisuuteen perustuva tapaturmavakuutuslaki jo ennen monia muita, korkeammallakin kulttuuritasolla olevia kansoja.³⁰

Ranskalainen *L'Humanité Nouvelle* oli laaja-alainen poliittis-kulttuurinen julkaisu. Sen mukaisesti af Ursin selosti vuonna 1899 Suomen silloista poliittista ja yhteiskunnallista tilannetta. Kuten keisarin alamaiselle sopikin, af Ursin aloitti kirjoituksensa Aleksanteri I:n Porvoon tuomiokirkossa antamalla vakuutuksella Suomen oikeuksista. Suomen historian, valtiosäännön ja näiden kansainvälisoikeudellisten tulkintojen jälkeen af Ursin vaihtoi yhteiskunnalliseen näkökulmaan. Sitä edustivat elinkeinolaki, työväensuojelulaki ja tapaturmavakuutuslaki. Lyhyesti hän lopuksi kertoi työväenliikkeen vaiheista ja työväenyhdistysten edustajain kokousten vaatimuksista (yleinen äänioikeus, 10 tunnin työpäivä, raittiusliike jne). Työväenpuolueen perustamisesta selvittiin yhdellä lauseella. Yhteiskunnallisen kehityksen oli edettävä nopeasti, af Ursin selitti, ”syvät rivit” oli kohotettava sekä aineellisessa että henkisessä suhteessa. Sillä kyseessä oli kansakunnan säilyminen eli af Ursinin sanoin:

”Meidän tulee tiedostaa se tosiasia, että kansan yhteiskunnallinen kehitys osittain riippuu kulloisestakin poliittisesta tilanteesta. Toisaalta ei voida kieltää, etteikö kansan uudistuminen yhteiskunnallisesti kohottaisi huomattavasti poliittisen elämän tasoa. Suomen kansan yhteiskunnallinen uudistumispyrkimys nykyoloissa tähtää tämän mukaisesti ennen kaikkea kansakunnan pelastamiseen sitä uhkaavalta tuholta. Suomen kansaa, jonka usko olemassaolonsa perustuu luottamukseen oikeuden voitosta, ei voida enää 20. vuosisadalla yhdellä kynän piirrolla pyyhkäistä kansojen joukosta; suuri ja itsetietoinen kansakunta edustaa henkistä voimaa, jota ei voida pakkokeinoilla tukahduttaa; suomalainen kansanluonne on liian vankka murtuakseen, se on kuin Juhani Ahon kataja, joka kovan iskun jälkeen ei taitu vaan kohottautuu uudelleen yhtä suorana, yhtä vankkana ja yhtä voimakkaana kuin ennen iskua . . . ”³¹

²⁹ Työmies 7.12.—28.12.1895, ks. s. 87.

³⁰ *Soziale Praxis* 1898/9 s. 228—230.

³¹ *L'Humanité Nouvelle* 1899 tome I s. 717—725.

Keskieuropalaiselle lukijakunnalle vertaus Juhani Ahon katajaan ei ehkä auennut, mutta af Ursinin nationalismi oli varmasti tuttua. Vasta ilmestynyt Ahon "Katajainen kansani" oli Suomessa saavuttanut isänmaallisen porvariston keskuudessa valtavan suosion.³² Ja isänmaallisuudessa Suomen työväenpuoleen tuore puheenjohtaja af Ursin oli porvariston veroinen.

Niinpä saman vuoden 1899 jouluna myös ruotsalaiset työläiset saivat joululehteään lukiessaan ihmetellä, mikä oli "Juhani Ahon kataja, joka taipuu, mutta nousee jälleen". Vaikka af Ursin kirjoittaessaan Suomen työväenliikkeestä Ruotsin sosiaalidemokraattisen puolueen lehteen tavoitteli sosialistista kielenkäyttöä, oli hänen isänmaallinen paatoksellisuutensa entisellään. Sosialismihan oli kesällä 1899 esiintynyt työväenyhdistysten edustajain kokouksessa monen puhujan tavoitteena. Joten af Ursininkin kirjoituksessa esiintyivät nyt sekä sosialismi että luokkataistelu. Vuoden 1893 edustajain kokouksesta af Ursin totesi: "Icke ett ord om klasskampen; harmoniläran dominerade ännu i de flesta beslut." Ja seuraavassa edustajain kokouksessa vuonna 1896 af Ursin kertoi vedotun englantilaiseen John Burnsiin "— om egentliga socialister vågade man icke tala —" mikä kyllä lieinee luettava jälkiviisaudeksi, nyt kun kelpasi esiintyä varhaisena sosialistina. Sosialismin aatteet levisivät nyt yhä enemmän Suomen-kin työläisten keskuuteen, af Ursin kirjoitti.³³

Kesällä 1899 af Ursin oli edustajain kokouksessa kuvannut "työväenasian, s.o. ihmiskunnan edistymisen" voittokulkua.³⁴ Nämä epämääräiset käsitteet olivat nyt vaihtuneet luokkataisteluksi ja sosialismiksi. Mutta uusien käsitteiden sisällöstä af Ursinilla oli ilmeisesti edelleen epämääräinen kuva. Sillä samassa artikkelissaan af Ursin jälleen kerran moitti yläluokkaa ja senaattia siitä, etteivät ne olleet tehneet tarpeeksi työläisten hyväksi. Työväenluokka oli yhtä isänmaallinen kuin yläluokkakakin ja oli usein tarjoutunut yhteistyöhön yläluokan kanssa tälle edullisin ehdoin. Yläluokan epäisänmaallisuutta juuri osoitti sen haluttomuus luopua etuoikeuksistaan. Suomi oli pelastettavissa, jos yläluokka tulisi ajoissa järkiinsä, oli saatava aikaan yhtenäinen kansa. Ja Tocquevillen varoituksen — ettei pitänyt päästää rikkaitten ja köyhien eroa ylittämättömäksi, ettei näillä olisi enää lainkaan yhteisiä etuja (intresse) — Adam Smithin ja J.V. Snellmanin kehoitusten saattamana af Ursin päätti kirjoituksensa työläisten oikean isänmaanrakkauden ylistykseen.³⁵ Oli kulunut tois-

³² Nykyaika 1899/11—12 s. 368—369.

³³ Julfacklan 1899 s. 18—19.

³⁴ Kolmannen edustajain kok. pk. s. 4.

³⁵ Julfacklan 1899 s. 18—20.

takymmentä vuotta siitä, kun af Ursin kirjoituksessaan ”Snellmanista ja Runebergistä” asetti kansakunnan yhtenäisyyden sen elinehdoksi — silloin oli jakajana kieli, nyt yhteiskunnallinen eriarvoisuus — mutta ideologinen etäisyys ei ollut suuri.

Luokkataistelu ja sosialismi olivat af Ursinin kielenkäytössä uusia käsitteitä; tätä ennen ne olivat esiintyneet hänen kirjoituksissaan vain muiden suulla. N.R. af Ursinin kirjoitukset parina seuraavana vuonna osoittivat kuitenkin, etteivät ensimmäiset puheet sosialismista ja luokkataisteluista vielä tehneet hänestä sosialistia.

7.2 Päivälehdessä avustajana

Kansallismielistä sosiaalipolitiikkaa

Nuorsuomalainen Päivälehti oli alkuaan vahingoniloisena seurannut af Ursinin eroa puoluehallinnosta. Lehdessä tulkittiin riitojen todistaneen oikeaksi nuorsuomalaisten väitteet siitä, että työväenpuolue oli perustettu liian aikaisin. Kun Työmies-lehden hyökkäykset af Ursinia vastaan jatkuivat (Tainion ”Kuninkaan lankeemus”), Päivälehdessä alettiin puolustaa af Ursinia, joka oli ”hylätty kuin vanha, käytetty rukkanen”. Nimimrkki Tuomas tiesi kertoa, että af Ursin oli monena vuonna uhrannut äärettömän paljon työtä työväenasian hyväksi ja enemmän kuin kukaan muu tätä kysymystä Suomessa selvittänyt. Hänellä oli suuret ansiot siinä, että oli kirjoituksillaan selostanut ulkomaisen työväenliikkeen eri puolia. ”Tuomas” oli vakuuttunut siitä, ettei af Ursin aatteestaan luovu.³⁶

N.R. af Ursinista tulikin Päivälehteen säännöllinen avustaja, neljän vuoden 1900—1903 aikana noin 40 lehden numerossa oli af Ursinin kirjoitus. (Kukaan silloisista työväenliikkeen johtajista ei tähän lehteen kirjoittanut.) Työväenliike ja sosiaalipoliittiset uudistukset olivat pääasialliset aiheet, joista af Ursin kirjoitti. Hänen kirjoituksiaan julkaistiin Päivälehdessä yleensä pääkirjoituspaikalla, joten hän ilmeisesti esitti Päivälehdelle mieluisia käsityksiä.

Kuntaa ja valtiota mallityönantajana af Ursin oli käsitellyt siitä asti, kun hän helmikuussa 1895 oli Turun Työväenyhdistyksen ko-

³⁶ Päivälehti 4.2., 11.2.1900.

kouksessa kertonut, että urakkapalkasta yleisissä töissä oli valitettu.³⁷ Hän oli kirjoittanut asiasta Työmieheissä kesällä 1895, Päivälehdessä syksyllä 1896 sekä Työväenkysymyksiä-teoksen ensimmäisessä osassa ja Työväen Kalenterissa vuonna 1898.³⁸ Päivälehdessä hän kirjoitti loppuvuodesta 1901 taas ”urakkajärjestelmästä yleisissä töissä” samaan tapaan kuin aikaisemminkin. Hän selosti urakkajärjestelmästä luopumista ja minimipalkan käytäntöönottoa eri maiden, Belgian, Englannin jne., kunnissa. Uutuutena tässä af Ursinin kirjoituksessa oli ehdotus, että kunnat teettäisivät ulkotyöt työläisten muodostamilla työkunnilla, jotka siis kilpailisivat urakkatarjouksista varsinaisten urakoitsijoiden kanssa. Tällaisten työkuntien muodostaminen voi kohdata vaikeuksia, af Ursin arveli, ”varsinkin siitä syystä, että kateus työväen piirissä rehottaa ja sivistys ei vielä ole kyllin korkealla, jotta kelpollisia johtajia löytyisi, jotka kykenevät laskuja ja arvioita tekemään, mutta työväen tulee itse pontevasti koettaa poistaa nämä epäkohdat”.³⁹ Tätä ehdotustaan af Ursin ei varmasti ollut miettinyt kovinkaan perusteellisesti. Ainakin on vaikea nähdä, miten tällaiset työkunnat olisivat merkinneet parannusta työläisten asemaan.

Joku Päivälehden lukija suhtautui epäillen af Ursinin väitteisiin, ettei urakkajärjestelmästä luopuminen ja minimipalkkaan siirtyminen lisäisi kunnan tai valtion kustannuksia. N.R. af Ursin sai näin tilaisuuden selvittää kansantaloudellisia näkemyksiään. Suomen taloudellinen kehitys ei voi muodostua erilaiseksi kuin muiden maiden, af Ursin vakuutti arvostelijalleen, joka oli kannattanut keskittymistä omavaraistalouteen. N.R. af Ursinkin myönsi, ettei Suomen taloudellinen kilpailukyky muiden maiden kanssa ollut hyvä:

”Ettemme voi kilpailla näiden kanssa enemmän kuin mitä tosiaan teemme, riippuu etupäässä muista asianhaaroista, etenkin pääomien puutteesta ja yrittelijäisyyden puutteesta.”⁴⁰

Tässä kirjoituksessa af Ursin edusti selvästi porvarillisen kansantalouden näkemyksiä.

Kunnan tehtäviä af Ursin tarkasteli keväällä 1902 eräänlaisen kunnallisosialismin valossa laajalti artikkelisarjassa ”Kunnallisia uudistuksia”. Siinä hän vetosi yläluokan omatuntoon kunnallisella tasolla, jossa ”sisäinen uudistustyö” af Ursinin mukaan oli ”melkein tykkä-

³⁷ Turun Työväenyhdistyksen pk. 10.2.1895 TTYn A.

³⁸ Työmies 15.6.1895. af Ursin, Työväenkysymyksiä I s. 25—28. Työväen Kalenteri VI 1898 s. 1—13. Päivälehti 20.9.1896.

³⁹ Päivälehti 7.12., 10.12., 18.12.1901, julkaistu myös af Ursinin teoksessa Työväenkysymyksiä IV s. 56—65.

⁴⁰ Päivälehti 18.12.1901.

nään riippuvainen meistä itsestämme”. Yläluokan uhrautumisen tarvetta af Ursin nytkin, niin kuin usein ennenkin, perusteli isänmaan kohtalolla:

”Jos kansan syvät rivit näkevät, että ylemmät kerrokset todellakin tahtovat tehdä jotain niidenkin hyväksi, uhrata enemmän kuin vain *pieniä murusia* — silloin voivat nämä toivoa pohjakerroksiltakin myötävaikutusta kansan suurissa kysymyksissä, mutta jos alemmat kerrokset saavat parempiosaisilta kokea kylmäkiskoisuutta ja välinpitämättömyyttä, kylmenevät nekin ja kansa menee ehdottomasti kahtia: kansa vaipuu vaipumistaan — kuolon uneen.”⁴¹

Kunnallisiin uudistuksiin af Ursin haki esimerkkinsä ”läntisistä sivistysmaista”, joissa ”yhteiskunnallinen omatunto on herkempi kuin meillä”. Ehdotetut uudistukset liikkuivat kunnallisvaalien parantamisesta taidenäyttelyihin. Kunnan olisi mm. perustettava kansanopistoja, järjestettävä ”sivistäviä huvituksia”, lisättävä kirjastoja. Enemmän varoja olisi uhrattava kansakouluihin, opetusvälineet olisi niissä saatava ilmaiseksi, koululääkäri olisi tarpeen. Kunnan olisi perustettava lastentarhoja Fröbelin mallin mukaan, niissä lapset kasvatettaisiin ”rakkauteen työhön”. Lastenseimiin olisi lisäksi saatava huone sterilisoidun maidon säilyttämiseksi, mikä vähentäisi lapsikuolleisuutta. Lapsille on järjestettävä puistoihin leikkipaikkoja.⁴² Kaikki nämä af Ursinin ehdotukset olivat tietysti hyödyllisiä, mutta peruskysymyksiin ne eivät puuttuneet.

”Nykyisen käsityksen mukaan valtion ja kunnan tehtävistä tulee tietysti valtion ja kunnan katsoa, että hyvinvointi vallitsee niin laajalla kuin suinkin . . . ” af Ursin kirjoitti. Kunta on suorastaan velvollinen tekemään ”suuriakin uhrauksia pohjakerrosten hyväksi”, koska muut ”ylemmät kansanluokat hyötyvät ehdottomasti niin suuressa määrässä työväestön työstä ja sen kustannuksella”. Tätä af Ursinin käsitystä julkisesta vallasta yleisen hyvän välineenä vielä korosti hänen usein toistamansa vaatimus siitä, että kunnan niin kuin valtionkin olisi toimittava mallityönantajina, esimerkkinä yksityisille yrityksille.⁴³ Vuotta myöhemmin Päivälehti toisti omissa nimissään af Ursinin ehdotukset, miten kunnan ja valtion työt oli järjestettävä malliksi yksityisille. Muissakin yhteyksissä katederisosialistisia vaikutteita saaneet nuorsuomalaiset tekivät tällaisia ehdotuksia.⁴⁴

⁴¹ af Ursin, Työväenkysymyksiä IV s. 37. Kursivointi af Ursin.

⁴² Päivälehti 29.4., 3.5., 6.5., 10.5., 14.5.1902, julkaistu myös af Ursinin teoksessa Työväenkysymyksiä IV s. 36—55.

⁴³ af Ursin, Työväenkysymyksiä IV s. 44—45, 53.

⁴⁴ Kolmannessa työväenyhdistysten edustajain kokouksessa 1899 (pk. liite s.

Kunnallisissa uudistuksissaan af Ursin puuttui uudestaan myös työttömyyden helpottamiseen. Kunnan toimesta olisi perustettava ehdottoman puolueettomia työnvälitystoimistoja. Työnvälitystoimintaa af Ursin oli ajanut jo Viipurin Työväenyhdistyksen säännöissä toistakymmentä vuotta varhemmin ja uudestaan Turun Työväenyhdistyksessä. Ongelmaa ei af Ursininkaan mukaan vielä tällä poisteta, sillä maaseudulta tulee jatkuvasti työväkeä kaupunkeihin. Syynä tähän on se, että teollisuus maksaa parempia palkkoja kuin maaseudulla saadaan. Siksi af Ursinin mielestä oli koetettava työnvälitystoimistojen kautta "saada maalaistyöväestö takaisin maalle, ne nimittäin, jotka äsken ovat kaupunkiin tulleet..."⁴⁵ Tässä oli kyseessä oikeastaan vain kehittyneempi muoto af Ursinin ennenkin esittämästä keinosta: 1890-luvun alkupuoliskon työttömyyden aikana Turun Työväenyhdistys oli päättänyt af Ursinin ehdotuksesta sanomalehdissä kieltää muualta työväkeä tulemasta Turkuun, kun omillekaan ei siellä ollut työtä.⁴⁶ Esittämänsä maaltamuuton syyhyn, ansiotason eroon maaseudulla ja kaupungeissa, af Ursin ei puuttunut.

"Yhteiskunnan sosialiseraus" oli af Ursinin mukaan "mahtavasti edistynyt" siinä, että monissa maissa kunnallistekniikasta ja raitiovaunuliikenteestä huolehtiminen oli siirtynyt kunnille "monopolistisilta" yksityisyrityksiltä. "Kapitalistivoitot" samalla vähenivät. Suommessakin kuntien olisi hankittava nämä tehtävät haltuunsa. Tätä ja kaikkia muita uudistuksia "syvien rivien kohottamiseksi" ei voitu tietysti saada aikaan heti, varsinkin kun Suomessa af Ursinin mielestä oli "sosiaalipoliittinen käsitys ja ymmärrys hämmästyttävän vähän kehittynyt". Yleisesti ei vielä myönnetty, että "luokkaegoismi on vallalla meidän hyvässä yhteiskunnassamme". Mutta yhteiskunta kulki uudistusta kohti, "uudet aatteet ovat... vallanneet ihmisten mielet". Uudistukset alkavat "luonnonmukaisesti pienemmistä ryhmistä" ja laajenevat sitten. Siispä kaikkien "reformiystävien" oli kohdistettava voimansa kunnassa suoritettaviin uudistuksiin.⁴⁷ Tällainen englantilainen, fabianilainen kunnallissosialismi saikin Päivälehdessä useasti myönteistä huomiota osakseen.⁴⁸

60) nuorsuomalainen opettaja A.H. Karvonen esitti tällaista. Valtiopäivillä 1907 (Liitteet I—IX, IX 8) ja valtiopäivillä 1908 I (Liitteet I—IX, IX) esitettiin tällaisia ehdotuksia. Päivälehti 23.5.1903.

⁴⁵ af Ursin, Työväenkysymyksiä IV s. 46, 47. TTY:n pk. 23.5.1895 TTYn A.

⁴⁶ TTY:n pk. 21.10.1894 TTYn A.

⁴⁷ af Ursin, Työväenkysymyksiä IV s. 52—55.

⁴⁸ Päivälehti mm. kertoi puoli vuotta myöhemmin, kuinka Englannissa tällainen "käytännöllinen ja positiivinen" kunnallinen sosialismi levisi. Päivälehti 25.9.1902 B, 25.5., 2.6., 7.6.1904. Myös Valvojassa (1901 s. 125) J. Forsman kannatti fabianismia.

Lukuisat valtiollisen tason reformitkin olivat af Ursinin mukaan kesken. Laajassa kirjoituksessaan "Mitä on tehty" Päivälehdessä alkuvuodesta 1902 hän kävi läpi mittavan määrän eri tasoisia uudistuksia. "Ylempien kansankerrosten" suhtautuminen työväestöön oli parantunut, af Ursin aloitti. On ymmärretty, että "paras turva meidän taistelussamme olemisemme puolesta on konsolideerautuminen, kaikkien ainesten mukaan ottaminen". Sekä ruotsinmielisten että suomalaisen puolueen keskuudessa af Ursin oli havainnut "uuden ajan henkeä", mm. vanhasuomalainen J.R. Danielson oli yhtynyt akateemisissa piireissä jo kauan liikkuneeseen vaatimukseen äänias-teikon poistamista. Senaatti ja valtiopäivät saivat af Ursinilta tun-nustuksen, ne olivat kiitettävällä tavalla yrittäneet edistää kansan "syvien rivien" sivistymistä. Eikä niitä voinut syyttää siitä, ettei työ-väenopistoja ollut perustettu riittävästi. Tämä oli suurten kaupunki-kuntien velvollisuus. Säädyt olivat pappissäätyä lukuunottamatta sen sijaan vastustaneet kansakoulun ja keskikoulun lähentämistä. Näin ne olivat olleet pystyttämässä sivistysrajaa eri kansanluokkien välille, minkä af Ursin ilmoitti Schmolleriin vedoten olevan vaarallisin ylä-ja alaluokan erottaja. Tähän tapaan af Ursin jatkoi. Mitä senaatti ja valtiopäivät olivat tehneet alkoholin käytön rajoittamiseksi, mitä tilattoman väestön hyväksi ("myönnettävä on siis, että jotain on todel-lakin tehty tilattoman väestön auttamiseksi").⁴⁹

Kaupungin kasvavan työväestön hyväksi senaatti ja säädyt olivat ensiksikin turvanneet elinkeinovapauden. Vanhentuneen elinkeino-lain parantamiseksi senaatti oli osoittanut hyvää harrastusta. Työläis-ten suojelemiseksi oli saatu lakeihin "varsin hyviä määräyksiä", vaika monia heikkojakin kohtia laeissa oli. Säädyissä kun lakien säätä-misen aikaan oli liian vähän "sosiaalipoliittista älyä". Työväen asun-to-olojen suhteen ei sen sijaan ollut paljoa tehty, ja af Ursin kehoitti hankkimaan esikaupunkien maat kaupungin omistukseen asian rat-kaisemiseksi.⁵⁰

Kiitoksen aiheen af Ursin löysi valtiopäivien päätöksistä parantaa työväentilastoja. Äänioikeusuudistuksen viipyminen sai häneltä moit-teet. Valtiopäivien päättämä äänioikeustutkimus ei vielä ollut valmis, mutta suomalaisen puolueen Danielsonin ym. uusia kannanottoja af Ursin piti hyvinä enteinä. Kokonaisuudessaan senaatin ja valtio-päivien työ "syvien rivien kohottamiseksi" oli tuloksiltaan "laihempi kuin kohtuullisesti lähes 40 vuoden kuluessa voisi vaatia". Kansa ei enää tällaiseen tyytynyt, se vaati enemmän. "Alempien kerrosten

⁴⁹ Päivälehti 14.1.1902.

⁵⁰ Päivälehti 16.1.1902.

kohottamista” ei saanut niin vakavina aikoina laiminlyödä. Isänmaa oli ennen kaikkea sama kuin kansa ja sen onnea tuli jokaisen edistää. Danielsonia siteeraten af Ursin vakuutti, että kun ”kovat ajat tulevat”, silloin kaikki riippuu siitä, kuinka luja selkäranka kansalla ja ennen kaikkea sen syvillä riveillä oli.⁵¹

Kunnallis- ja valtiotalousialismi saivat sentään väistyä taka-alalle ja työväenliike nousi sijaan kun af Ursin kesällä 1902 selvitti työajan lyhentämisestä käytyjä taisteluja. Tämä artikkeli oli af Ursinin Päivälehdessä artikkeleista poikkeuksellinen myös siksi, että siinä sivuttiin pari kertaa sosialistisia käsityksiä. Heti aluksi af Ursin siteerasi Karl Marxin lausetta siitä, miten kapitalistinen tuotanto pidensi työntekijän työaikaa lyhentämällä hänen elinaikaansa. Englannissa käyty taistelu työajan lyhentämiseksi taas osoitti, että ”luokkaegoismi” oli monasti suurten aatteiden taustalla. ”Taloudellisessa historiankatsannossa” oli näin ollen paljon perää, af Ursin arveli. Nyt af Ursin tiesi mainita myös vuoden 1889 sosialistisen internationaalin kokouksen päätöksestä, että vappua oli vietettävä kahdeksantuntisen työpäivän saavuttamiseksi (vrt. s. 89). Valtaosan tästäkin kirjoituksesta veivät af Ursinin todistelut siitä, että työpäivän lyhentäminen lisää tuotantoa ja koitui myös työnantajien hyödyksi. Työläiset voivat tehdä työtä voimaperäisemmin ja tästä kohosi koko kansan taloudellinen asema. ”Uudemman siveysopin pääsävel” oli, kuten af Ursin lopuksi perusteli ehdotustaan, mahdollisimman suuri onni mahdollisimman suurelle osalle ihmiskuntaa. Itsekkyiden oli siksi väistytävä koko kansan, koko ihmiskunnan yhteisen onnen tieltä.⁵²

Vaikka tämän af Ursinin kirjoituksen alku oli luvannut jonkinlaisia sosialistista tarkastelutapaa, niin työnantajien ja työntekijöiden yhteisen hyödyn kautta af Ursin päätyi täysin utilitaristisiin, moraalisiin vaatimuksiin. Päivälehti vetosi vuotta myöhemmin juuri af Ursinin todistuksiin työajan lyhentämisen aikaansaamasta tuotannon lisäyksestä.⁵³ Ideologista rajankäyntiä tämä kirjoitus ei af Ursinin itsensä osalta vielä edustanut.

Aivan puhtaasti katederisosialistien malliin af Ursin ehdotti seuraavan vuoden 1903 alussa yhdistystä työväen suojelemiseksi (ks. jäljemp.). Ja vielä loppuvuodesta 1903 hän intoutui Helsingin työväenyhdistyksen tonttianomuksesta kirjoittaessaan korkealentoisiin pohdiskeluihin yläluokan velvollisuuksista tehdä uhrauksia työväen pyrintöjen edistämiseksi. Sillä työväen aate oli ”suuressa loppusuori-

⁵¹ Päivälehti 17.1.1902.

⁵² Päivälehti 14.6., 20.6.1902, julkaistu myös af Ursinin teoksessa Työväenkysymyksiä IV s. 76—88.

⁵³ Päivälehti 20.5.1903.

tuksessa” pelastava kansan häviöltä ja siksi ”ajattelevat ihmiset” yhä enemmän käänsivät katseensa työväenliikkeeseen. Helsingin valtuuston piti siis luovuttaa tontti työväenyhdistykselle, af Ursin siten maanpäällisiin palattuaan vaati.⁵⁴

Ideologinen sanoma

Käytännöllisten uudistusehdotusten ohella af Ursin pyrki esittelemään myös työväen aatetta. Usein tämä tapahtui katederisosialistien tai muiden porvarillisten auktoriteettien välityksellä. Kysymykseen ”mitä on sosialismi” af Ursin vastasi kesällä 1901 Itävallan entisen kauppaministerin ja sosialismin arvostelijan Schäfflen kirjan referaatilla.⁵⁵ Salmelin antaa tälle af Ursinin Schäfflen ajatusten referoinnille suuren merkityksen, koska siinä Salmelinin mukaan ensi kerran työväen lehdessä tehtiin selvä ero tuotantovälineiden kansallistamisen ja yksityisomaisuuden totaalisen poistamisen välillä.⁵⁶ Tämä ero oli kyllä selvitetty jo vuonna 1899 suomennetussa Kautskyn Erfurtin ohjelmassa.⁵⁷ Samana vuonna 1899 ilmestyneessä ja suuren suosion saaneessa Tainion Työmiehen Katkismuksessa oli selvästi määritelty kapitalismi tuotantojärjestelmäksi, jossa *tuotantovälineet* ovat yksityisomistuksessa ja sosialismi juuri näiden ottamiseksi yhteiskunnan haltuun.⁵⁸

Schäfflen esitys sosialismista oli af Ursinin mielestä paitsi puolueeton ja oikea, myös terävin ja selvin. Osa Schäfflen referoinnista käsiteli keskeisiä teoreettisia kysymyksiä. Schäffle ei hyväksynyt Marxin arvoteoriaa. Seurauksena tietysti oli myös lisäarvokäsitteen hämärtyminen. Koko kapitalistinen järjestelmä oli nurinkurinen, af Ursinin sanoin, ”kun se, joka suorittaa suurimman ja vaivalloisimman osan työstä, ei saa voitosta kuin jonkun osan”. Epäselväksi jäi varmasti lukijoille, mitä ”Mehrwert” (af Ursin käytti vain saksalaista sanaa) oli, myös af Ursinin esittämän laskuesimerkin jälkeen. Monessa muussakin kohdassa Schäffle suhtautui epäilevästi sosialismin teoriaan ja käytäntöön. Osa tästä kirjoituksesta käsiteli sitten aivan toisarvoisia demagogisia väitteitä, esim. sosialismi hävittää perheen ja

⁵⁴ Päivälehti 3.1., 8.1., 10.1., 1.11.1903.

⁵⁵ Päivälehti 11.6.1901, julkaistu myös af Ursinin teoksessa Työväenkysymyksiä IV s. 10—18 sekä Länsisuomen Työmieheissä 11.7., 16.7.1901.

⁵⁶ Salmelin s. 293.

⁵⁷ Kautsky s. 159—161.

⁵⁸ Tainio s. 4, 9—10. Levikistä esim. Työväen Joululehti 1899 s. 8; kirjasta otettiin muutamassa vuodessa useita painoksia.

uskonnon, tai sosialistisen valtion ominaisuuksia, esim. ettei siellä tarvita rahaa.⁵⁹

N.R. af Ursinin sosialistisen teorian tuntemus oli siis vuonna 1901 vielä niin alhaisella tasolla, että hän kritiikittömästi nojautui porvarilliseen sosialismin arvostelijaan yrittäessään esitellä sosialismia. Syksyllä 1902 af Ursin vielä julkaisi tämän Schäffle-referaattinsa uudestaan, eivätkä hänen lisäämänsä huomautukset sisältäneet min-käänlaista kritiikkiä Schäfflen väitteitä vastaan.⁶⁰ Vasta vuonna 1904 af Ursin alkoi perehtyä sosialismiin suoraan Marxin kirjoitusten pohjalta.

Oman ideologisen näkemyksensä af Ursin tiivistä kirjoituksessa "Työväenlaatu ydin" Päivälehdessä keväällä 1901. Useimmat arvostelukykyiset ihmiset olivat af Ursinin mukaan yhtä mieltä siitä, että "syvien rivien" tilaa oli kohotettava ja elintasoa parannettava. Keinoista oltiin kyllä eri mieltä. Useimmat olivat kyllä siinä yksimielisiä, että työväen sivistystasoa on korotettava.

"Mutta" af Ursin jatkaa "vielä tärkeämpi kuin itse tietojen istuttaminen syvien rivien keskuuteen on se epäsuoranainen vaikutus, joka niissä syntyy valistuksen leviämisessä. Kaikki valistus synnyttää tyytymättömyyttä oleviin oloihin ja tämä tyytymättömyys on kaiken edistymisen ehto' . . . ja juuri tämän halun herättäminen on sivistyksen suurin siunaus. Kansan syvissä riveissä, työväestössä on vaikutus sivistyksen levittämisessä aivan sama. Työväestö on herännyt huomaamaan, miten maailman asiat ovat ja se on huomannut, etteivät ne ole kaikin puolin mallikelpoiset: työväestössäkään on syntynyt halua edistykseen, parempien olojen saavuttamiseen."⁶¹

Tämän lupaava alun af Ursin kuitenkin pilasi vetoamalla professori Heikeliin, "Språkpartierna och arbetarfrågan" -teoksen kirjoittajaan, joka kuului sosialismin vastustajiin (ks. s. 110). Mutta annettakoon af Ursinin jatkaa:

"Meillä ovat sivistyneet kansankerrokset sangen kiitettävällä innolla levittäneet tietoja ja valistusta kansan syviin riveihin, vaikka suuri osa ei ole ollut selvillä kaikista tämän harrastuksen seurauksista. Mutta tämä tietojen levittäminen, tämä kansanvalistustyö ei riitä, jos tahtoo kohottaa koko kansaa. Tämä on myös *aineellisessa suhteessa suoranaisesti* kohottava . . . Kuinka voi herättää henkiseen toimeen henkilöä, jonka pakosta täytyy

⁵⁹ Päivälehti 11.6.1901.

⁶⁰ af Ursin, Työväenkysymyksiä IV s. 10—18.

⁶¹ Päivälehti 5.4.1901, julkaistu myös af Ursinin teoksessa Työväenkysymyksiä IV s. 5—9. Harvennukset poistettu.

koko aikansa puuhata ja ponnistella päivää jokapäiväisen leivän hankinnassa itsellensä ja perheellensä? Tällöinen ihminen vaipuu itsestänsä aineellisuuden orjaksi eikä häntä niinkään helposti saa ylös siitä . . .

. . . Ja vielä eräs seikka — tähdellisin kaikissa. Elleivät kansan ylemmät kerrokset tahdo mitään erityistä uhrata alempien luokkien hyväksi, niin joku 'tertius interveniens' käyttää tilaisuuden edukseen — kummankin kansanosan vahingoksi. Kun eivät ylemmät kansaluokat *voi* tai *tahdo* sen paremmin ymmärtää ajan vaatimuksia, kuinka voisi semmoista pyytää alemmilta, vähemmän kehittyneiltä ja vähemmän sivistyneiltä kansankeroksilta?

Mutta tuo luokkataistelu! Nuo alituiset työlakot! Niin, ne ovat kyllä ikäviä koko yhteiskunnalle. Mutta ne ovat sittenkin välttämättömät. Ei ole vielä maailman historiassa nähty, että mikään etuoikeutettu luokka aivan vapaaehtoisesti luopuisi tähdellisistä eduista . . . Kuinka sitten koko pääomistajien luokka aivan vapaaehtoisesti luopuisi eduistaan ilman vastarintaa . . . Olkoon niin, sanottanee, vaan työväen ruokahalu kasvaa syödessä, jos myönnytyksiä tehdään; missä on raja? Niin, se kasvaa kyllä verkalleen, mutta yhtä varma, vielä varmempikin on, että, ellei vähitellen perää anneta, murtaa paisunut vesi sulkunsa . . . Onko se parempi, onko se yhteiskunnan tasaista kehitystä, kun virta nyt kerran ei ota kulkeakseen taaksepäin? . . . Ja työväenlauteen voitosta toivovat sen kannattajat koko ihmiskunnan uudistusta: ainakin semmoista tulevaisuutta, ettei raha ja rahanhimo pääse ihmisen tekoja pääasiassa määräämään eikä toinen kansanluokka elämään toisen kustannuksella ja toisen sortamisesta . . .

Mutta kansan syville riveille on myöskin myönnettävä enemmän oikeuksia yhteiskunnassa; muuten he vieraantuvat siitä eivätkä tunne oikeata kotilämpöä omassa isänmaassaan . . .

Mutta se on juuri ylempien kansanluokkien, varsinkin niiden, joiden edut eivät suorastaan kärsi työväen edistymisestä, suora velvollisuus tehokkaasti auttaa työväen pyrinnoita eteenpäin, suurempaan vapauteen ja parempaan tilaan, ei ainoastaan henkisessä vain aineellisessakin suhteessa. He tekevät silloin isänmaallensa suuren työn, suuremman kuin he ensin voivat aavistaakaan. He luovat noista syvistä riveistä itsetietoisia, itse-tuntoisia isänmaan yleisiä asioita ja yhteistä onnea harrastavia kansalaisia, jotka heidän kanssaan mielellään ottavat puolustaakseen sitä, jos vaara uhkaa; silloin seisovat *kaikki kansan-kerrokset yhteisenä kansana* — eri harrastuksistaan huolimatta. Mutta ellei — silloin *kaatuvat ne kaikki yhdessä*. Se on lahjomaton, järkähtymätön oppi, jonka historia meille opettaa. Ja historian opetuksia emme saa kevytmielisesti halveksia ja laiminlyödä."⁶²

⁶² Päivälehti 5.4.1901. Kursivointi af Ursin.

Lopuksi af Ursin siis jälleen päätyi yläluokan uhrauksiin ja yhtenäiseen kansaan kaikkien luokkataistelujen jälkeen. Tämä af Ursinin kirjoitus "Työväenaatteen ytimestä" ei ollut vain Päivälehdden lukijakuntaa ajatellen harkittua taktiikkaa, vaan tyypillinen esimerkki hänen ideologisesta selkiytymättömyydestään. Kuva muuttuu vielä sekavammaksi, jos mukaan otetaan hänen muutkin kirjoituksensa Päivälehdessä — niistä monet af Ursin julkaisi myöhemmin uudestaan mm. "Työväenkysymyksissä" ja "Proletaariaatteissa".

Päivälehdessä oli julkaistu katederisosialisteja arvostelevia lausuntoja syksyllä 1900.⁶³ Pian tämän jälkeen af Ursin kirjoitti "työväenkysymyksestä ulkomaan tieteesä" Sombartin teoksesta "Dennoch" jokeenkin positiiviseen sävyyn. Osoittaen lukeneisuuttaan af Ursin kylä viittasi Vorwärts-lehden ja Rosa Luxemburgin ("venäläisen sosialismin kannattaja Puolassa kansallista sosialismia vastaan") Die Neue Zeitissa esittämään Sombartin kirjan arvosteluun, mutta lisäsi heti sosialistisen ja hyvin toimitetun Saksan ammattijärjestön virallisen lehden suhtautuneen kunnioittavasti Sombartin esitykseen. Katederisosialisteista af Ursin esitti tässä yhteydessä, että he "harrastavat innokkaasti parannuksia työväen hyväksi nykyisen, kapitalistisen yhteiskuntajärjestyksen pohjalta".⁶⁴

Päivälehdten kanssa samoilla linjoilla af Ursin oli vaatiessaan sivistyneistöä osallistumaan enemmän työväen asian edistämiseen. Päivälehdten huoli johtui tietysti siitä, että nuorsuomalaiset oli syrjäytetty työväenpuoluetta perustettaessa ja heidän asemansa työväenyhdistyksissäkin heikkeni nopeasti.⁶⁵ "Enemmän yhteiskunnallis-poliittista harrastusta" kansan ylempien kerrosten taholta vaati Päivälehdessä af Ursin, jottei kansa jakautuisi kahtia. Ulkomaisena esimerkkinä olivat englantilainen Fabian Society ja saksalainen Gesellschaft für Sociale Reform, johon kuului "ymmärtäväisiä työnantajiakin". Eiväthän työntekijät halua "ruveta solidaarisiksi" sellaisten työnantajien kanssa, af Ursin kirjoitti, "jotka menettelyllensä vastustavat asian luonnollista kulkua ja yksinomaan ajavat itsekkäitä tarkoituksperiänsä".⁶⁶ Muutamaa vuotta aiemmin af Ursin oli kehottanut työläisiä "antamaan arvoa" kunnollisille työnantajille (ks. s. 130). Nyt hän tavoitteli peräti työläisten solidaarisuutta työnantajien kanssa. Näin pitkälle eivät katederisosialistit menneet. Mutta kahtakymmentä vuotta myöhemmin kansallissosialistit esittivät saman tavoitteen työntekijöiden ja työnantajien välisestä solidaarisuudesta.

⁶³ Päivälehti 19.4.1900 ("Kamarisosialistit").

⁶⁴ Päivälehti 19.10., 20.10.1900.

⁶⁵ Päivälehti 14.9., 19.9.1900.

⁶⁶ Päivälehti 17.10.1901.

Pariisissa oli vuonna 1900 perustettu kansainvälinen yhdistys työväestön suojelemiseksi lainsäädännön avulla. Perustamiskokoukseen olivat osallistuneet mm. Brentano, Schmoller, Sombart, Vandervelde ja Sidney Webb. Vuoden 1903 alusta af Ursin ehdotti Päivälehdessä, että tämän yhdistyksen osasto olisi saatava Suomeen. ”Sosiaalipoliittinen ymmärrys meillä on maamme ja kansamme suureksi vahingoksi niin vähäinen, että se tosiaan tarvitsisi jonkinlaista virkistystä”, af Ursin perusteli ehdotustaan. Yhdistyksessä eri puolueiden edustajat voisivat keskustella, vaikuttaa yleiseen mielipiteeseen ja välillisesti lainsäädäntöön sekä saada aikaan todellisia parannuksia. Sveitsiläisen hallitusneuvoksen kantilaisiin sanoihin ”työväen suojelus on aika-kautemme kategorinen imperatiivi” af Ursin lopetti kirjoituksensa.⁶⁷ Myönteinen luonnehdinta katederisosialisteista vuonna 1900 konkretisoitui siis samanlaisen toiminnan vaatimiseksi Suomeenkin. Sivistyneistön osallistuminen oli ”ajan vaatimus”, af Ursin korkealentoisimmillaan kirjoitti.⁶⁸

Isänmaallisuudessaan ja venäläistämispelossaan af Ursin oli niinkään Päivälehdessä veroinen. ”Epätoivoonko vaipua” af Ursin kysyi kesällä 1900. Ei, vaan kansa joutuu käymään läpi kiirastulen, jossa se puhdistuu.⁶⁹ Kun pian tämän jälkeen annettiin asetus venäjän kielen kelpaamisesta virastokieleksi, af Ursin reagoi välittömästi näihin uutisiin. ”Mitä kansan tulee tehdä?” af Ursin kysyi ja vastasi:

”Sen tulee ensiksi poistaa seinältänsä kaikki ’epäjumalien’ kuvat, olkoot ne minkälaisia tahansa ja hankkia sijaan kansamme todellisten hyväntekijäin ja suurmiesten kuvat . . .

Ja sitte tulee jokaisen hankkia itsellensä Suomen perustuslait — kuntien pitäisi kustantaa yksi kappale jokaiselle kansakoululapselle — tutkia ne ja lisäksi asettaa omallekin seinälle kopion noista kirkoista löytyvistä kaikkien hallitsijain perustuslakisuhavvistuksista . . .

Mutta varsinaisen kansan, syvien rivien, tulee myös hankkia itsellensä semmoista kirjallisuutta, joka kohottaa sen itsetietoisuutta ja isänmaallista mieltä. Lukekoon se ahkerasti Runebergin Vänrikki Stoolin tarinat, Snellmanin ytimekkäät kirjoitukset isänmaallisissa aineissa, suuret kansanluomat Kalevalan ja Kantelettaren . . . Topeliuksen hehkuvat runot ja Juhani Ahon mestarilliset kuvaukset ’Katajaisessa kansassa’. Tästä saapi jokainen henkistä ravintoa, ravintoa, joka täyttää sielun suurilla jaloilla aatteilla . . .

Mutta alkäämme sen takia unohtako aineellista puolta. Muis-

⁶⁷ Päivälehti 3.1., 8.1., 10.1.1903.

⁶⁸ Päivälehti 7.11.1902.

⁶⁹ Nimimerkillä N.U. Päivälehti 24.6.1900, julkaistu myös af Ursinin teoksessa Pohja s. 28—30.

takaamme, että aineellisuus on kaiken olemisen pohja ja perustus. Koettakaamme tukea niiden aineellista toimeentuloa, joiden elämä on vaikeaa ja vaivaloista. Katsokaamme, ettei kansamme mene kahtia, kun toinen osa pannaan liian kovalle koetukselle aineellisessa suhteessa . . . ”⁷⁰

Kaikista näistä vastuksista af Ursin näki kuitenkin sen hyvän tuloksen, että suomalaishenki oli uudestaan elvytetty ja virkistetty. Kansallishenki, kansallisen itsenäisyyden tunne oli herännyt. Snellmanin ja Aleksanteri II:n sanat af Ursin halusi painaa lukijoiden mieliin.⁷¹

Keskeisiä af Ursinin Päivälehdessä käsittelemiä teemoja oli hänelle aina ajankohtainen siveellisyys. Nyt hän käsitteli aihetta Euroopan sivistyneistön keskuudessa tuolloin niin muodikkaan uskantilaisuuden esittelijänä. Uskantilaisuus edusti vuosisadan vaihteen irrationaalisia, marxismin kanssa kilpailevia oppeja. Mitään ristiriitaa sosialismin ja kantilaisuuden välillä ei af Ursin huomannut. Toisessa yhteydessä hän vuonna 1902 kertoi yhä useampien sosialistien mm. Jauresin ja Bernsteinin, pitävän tarpeellisena Kantin siveellisen taroituksenmukaisuuden aatteen liittämistä materialistiseen historiankäsitykseen — Marxillakin voi hänen mukaansa tällaisesta havaita viitteitä.⁷² Päivälehdessä af Ursin esitteli ”Uskonto ja ihmisyy” -otsakkeen alla hyvin myönteiseen sävyyn uskantilaisen Marburgin koulukunnan idealistin Paul Natorpin kirjaa ”Religion innerhalb der Grenzen der Humanität”.⁷³ Vielä perusteellisemmin af Ursin esitteli uskantilaisuutta kahta vuotta myöhemmin, vuonna 1902, kirjoitus-sarjassa ”Siveysoppi ja yhteiskunta” Staudingerin ”Ethik und Moral” ja Tönniesin ”Politik und Moral” teosten pohjalta. Nämä teokset olivat af Ursinin mielestä lähellä työväenkysymystä, niin kuin uskantilaiset teokset yleensäkin. Sosialismi ja kantianismi kulkivat käsikädessä, af Ursin kirjoitti.⁷⁴

Siveellisen kasvatuksen tärkeydestä hän myös muistutti vaatien ”luonteenlujuutta”. Vika oli suuressa määrin kasvatuksessa, kun monet jonkinlaisessa asemassa olevat henkilöt eivät aina menetelleet ”siveellisen maailmankatsannon mukaan s.o. kuten omatunto ja kunnia ovat vaatineet, huolimatta muista, etenkin itsekkäistä näkökohdista”.⁷⁵

⁷⁰ Nimimerkillä N.U. Päivälehti 8.7.1900, julkaistu myös af Ursinin teoksessa Pohja s. 30—34.

⁷¹ Nimimerkillä N.U. Päivälehti 22.8.1900.

⁷² af Ursin, Työväenkysymyksiä IV s. 109.

⁷³ Nimimerkillä N.U. Päivälehti 6.9., 7.9.1900.

⁷⁴ Päivälehti 5.3., 8.3., 12.3., 15.3.1902.

⁷⁵ Nimimerkillä N.U. Päivälehti 26.9.1900, julkaistu myös af Ursinin teoksissa Proletaariaatteita s. 368—371 ja Pohja s. 34—37.

”Valoa kohti” otsakkeella af Ursin puhui kansansivistyslaitosten puolesta Päivälehdessä syksyllä 1902. Työväen sivistyslaitoksen suosijoiksi af Ursin esitti Hjalmar Brantingin ohella Rockefellerin, Carnegie ja Englannin kuningattaren. Toiminnan tavoitteena oli mm. kansan siveellisen tason kohottaminen. Ongelma oli niin polttava, että af Ursin kertoi sen korjaamiseksi toimivan kansainvälisiä järjestöjä. Tätä af Ursinin esittelemää utopistista ”Gesellschaft für etische Kultur” ja sen uskantilaista perustajaa Felix Adleria oli joitakin vuosia aiemmin esitelty nuorsuomalaisessa Nykyajassa.⁷⁶

Kuva af Ursinista nuorsuomalaisen Päivälehdessä avustajana ei olisi täydellinen, jos unohtettaisiin hänen matkakertomuksensa. ”Väsyneenä useampien vuosien ponnistuksista ja työstä” hän lähti kesällä 1902 neljän vuoden jälkeen uudelleen virkistäytymään norjalaiseen sanatorioon. Tästä syntyi pieni matkamuistelman Päivälehteen. Kesällä 1903 hän teki usean kuukauden Euroopan matkan aina Caprille asti. Pitkässä ja seikkaperäisessä matkakertomuksessaan — jota julkaistiin Päivälehdessä elo—syyskuussa 1903, Forssan puoluekokouksen aikoihin — hän kuvasi kaikki Euroopan kuulut nähtävyydet.⁷⁷

Ei ihme, että Päivälehti oli avustajaansa tyytyväinen, työväenliikkeen nimimies kirjoitti Päivälehdessä politiikkaa tukien. Ja af Ursin puolestaan oli Päivälehteen tyytyväinen. Vuonna 1902 ilmestynyt af Ursinin teos ”Työväenkysymys Suomessa” sai kerrassaan erinomaiset arvostelut Päivälehdessä. Kirjassa oli paljon asioita ja yksityistietoja, mutta se ei kuitenkaan ollut kuiva. Tohtori af Ursinin katsaus työväestön taloudelliseen asemaan oli sekin opettava. ”Tekijän lämpöiset kehoitus- ja varoitussanat kansalaisille kirjasensa viime lehdillä ovat mieleenpantavia.” Ainoa pieni moite tuli siitä, että työväenyhdistysliikkeen historia oli esitetty niin lyhyesti.⁷⁸ Moite oli aiheellinen, sillä koko alkupuolisko kirjasta oli omistettu julkisen vallan yms. toimenpiteiden selvittelyyn. Lopuilla 30 sivuilla selvitettiin Suomen työväenliikkeen historia. Ja sinne oli saatu mahtumaan af Ursinin kiitos Päivälehdele:

”Varsinaisen työväen sanomalehdistön ulkopuolella seisovista lehdistä on erittäin mainittava Päivälehti (toim. S. Ingman), joka on tehnyt Suomen työväen asialle suuret palvelukset, varsinkin äänioikeusasiassa, se kun on tutustuttanut ylemmätkin

⁷⁶ Päivälehti 19.9.1902, julkaistu myös af Ursinin teoksessa Työväenkysymyksiä IV s. 88—96. Nykyaika 1898/2 s. 59—61.

⁷⁷ Päivälehti 4.9.1898, 10.7.1902, 9.8. (B), 30.8. (B), 3.9., 6.9. (B), 27.9. (B) 1903. Julkaistu myös af Ursinin teoksessa Muistelmia matkoiltani . . . I s. 3—56.

⁷⁸ Päivälehti 3.4.1902.

kansan kerrokset työväen harrastuksiin ja aatevirtauksiin ja siten tälle aatteelle muokannut maata näissä piireissä, joka seikka kaikissa tapauksissa on tärkeämpi asia itse aatteen leviämiseksi ja työväen tilan kohoamiselle kuin moni puusta katsoja arveleekaan.”⁷⁹

Tätä af Ursinin, ”sosialistisen liikkeen isän” (Rytkönen) lausuntoa Päivälehdessä historian kirjoittaja sitten käytti esimerkkinä siitä, kuinka lehden välittäjän asenne ja kamppailu pääperiaatteiden puolesta äänioikeuskysymyksessä toivat lehdelle vastapuoleltakin ansaitun tunnustuksen.⁸⁰

Nuorsuomalaisen Päivälehdessä avustajana af Ursin kantojahan porvarillisen ideologian kuormaa. Hänellä oli lähes naivi usko siihen, että eturistiriidat voitiin poistaa yhdistysten ja äänioikeuden avulla. Pahimmassa tapauksessa työläisten täytyi turvautua lakkoon. N.R. af Ursinin argumentointi oli vahvasti moralistinen (moralismi oli yhteinen piirre saksalaisen historiallisen koulukunnan kanssa).⁸¹ Kun vika oli ihmisten itsekkyydessä tai itsekkyyttä suosivassa järjestelmässä, nousi eettisen kasvatuksen vaatimus etualalle. Valtion tehtäväksi af Ursin jätti niiden epäkohtien korjaamisen, joissa itsekkyyttä ei muuten voitu voittaa. Viimeisenä perusteluna kaikille uudistusvaatimuksille ja itsekkyydestä tinkimiselle oli nationalistinen kansakunnan säilyminen. Snellmanin kautta saatu hegeliläinen, romanttinen kansa-käsite oli edelleen af Ursinin ideologiassa keskeinen. Hänen maailmankuvansa oli pohjimmiltaan perua saksalaisesta idealismista; jo nuoruudessa omaksuttu maailmankuva ei ollut olennaisesti muuttunut. N.R. af Ursinin yhteiskunnallisten käsitysten esikuvana olivat Saksan katederisosialistit, vaikkei hän näiden tavoin tietoisesti halunnut estää sosialismin leviämistä.

Se, että af Ursin kerran kirjoitti Päivälehteen artikkelin sosialismista (ks. s. 164), ei vielä oikeuta pitämään häntä sosialistina. Nuorsuomalaisten keskuudessa, myös Päivälehdessä, esiteltiin tähän aikaan varsin myönteiseen sävyyn revisionistista sosialismia. Kautskylaista sosialismia nuorsuomalaiset eivät lainkaan hyväksyneet.⁸² Päivälehdessä ja sen avustajan af Ursinin käsityksissä sosialismista ei ollut suurta eroa.

⁷⁹ af Ursin, Työväenkysymys Suomessa, lainaus s. 71—72.

⁸⁰ Rytkönen III s. 218.

⁸¹ Eräsaari — Rahkonen s. 16.

⁸² Esim. Päivälehti 13.10.1903 (”Saksan sosialistien sisäinen sotku”), 14.10.1903 (”Saksan sosialistit”), 20.10.1903 (”Yhteiskunnallinen valistus”), 29.11.1903B (”Kirje Saksasta”).

8 Revisionismin puolustaja

8.1 Yhteistyötä äänioikeuden nimissä

Käytännön politiikassa revisionismi ilmeni pitkälle menevänä yhteistyönä porvarillisten puolueiden kanssa, ns. ministerisotalismina (osallistumisena hallitusvastuuseen) ja reformismina. Teorian tasolla revisionismi erosi marxilaisuudesta mm. siten, että se hylkäsi marxilaisen arvoteorian (lisäarvoteorian), luokkataistelun, historiallisen materialismin ja kasautumisteorian. Revisionismin teoreetikko Bernstein oli saanut vaikutteita sekä uuskantilaisuudesta että marginalistisesta taloustoriasta.

Ensimmäiseksi revisionismin ja ”oikeaoppisen” marxilaisuuden väliseksi erimielisyydeksi Suomen työväenliikkeessä Soikkanen määrittelee vuosien 1904 ja 1905 ylimääräisten puoluekokousten kannanotot valtiopäivämiesvaaliin.¹ Valpas nimittikin puoluekokouksessa syyskuussa 1904 yhteistyön kannattajia bernsteinilaisiksi ja esitti Millerandin huonona esimerkkinä.² Menettelytapakysymyksen osalta Soikkanen epäilemättä ajoittaa oikein revisionismin etenemisen ensivaiheen. Revisionistisia teorioita oli kuitenkin jo sitä ennen esittänyt af Ursin (ks. s. 169, 179).

Ylimääräisen puoluekokouksen vuonna 1904 tekemää vaalilakko-päätöstä af Ursin ei täysin hyväksynyt. Puolueen silloinen johtaja, turkulainen K.F. Hellsten ei siten tehnyt vääryyttä af Ursinille — jonka Turun valtuustovaalilakot 1890-luvulla olivat tehneet maankuuluksi — kun hän vetosi af Ursinin sanoihin vastustaessaan vaalilakkoa valtiopäivämiesvaalissa.³ Vaalilakkopäätöstä vastaan af Ursinilla ei asiaa teoreettisesti tarkasteltaessa ollut muistuttamista. Sen sijaan käytännölliseltä kannalta asiaa katsoen päätös ei ollut hänen mielestään onnistunut, vaan oli aiheuttanut katkeruutta ja hajaannusta. Yleinen äänioikeus (jotka ajamiseksi päätös oli tehty) oli tärkeä

¹ Soikkanen 1967 s. 184—185.

² Sos.dem. puolueen kolmannen kok. pk. s. 115—116.

³ Sos.dem. puolueen kolmannen kok. pk s. 20.

asia. Mutta ottaen huomioon "ajan täpäryyden" vaaleihin osallistumisesta päättäminen olisi pitänyt jättää paikallisten yhdistysten päätettäväksi. Yleensäkin, af Ursin ei maltannut olla lisäämättä, työväestön puoluekokouksissa sekä Suomessa että ulkomailla, varsinkin kansainvälisissä kokouksissa, sidottiin "yhtenäisillä päätöksillä" työväen käsiä liikaa, yhtäläisiä kaavoja ei voinut soveltaa kaikkialla.⁴ Mielenpurkaus on selitettävissä sillä, että revisionismi oli tuomittu sekä Saksan puoluekokouksessa vuonna 1903 että Amsterdamissa toisen internationaalin kokouksessa vuonna 1904.⁵

Johdonmukaisena seurauksena af Ursinin vaalilakkoa vastustavasta kannasta oli, ettei hän tähän puolueen mielenosoitukseen yhtynyt vaan osallistui valtiopäiville 1904—1905. Näillä valtiopäivillä oli esillä senaatin laatima äänioikeuden laajentamisesitys, jota Hyvösen mukaan aateli kokonaisuudessaan vastusti. Päätöstä uudistuksesta ei näillä valtiopäivillä tehty.⁶ Äänioikeuskysymyksen käsittelyyn af Ursin ei millään tavoin osallistunut. Hän teki anomusehdotuksensa aivan muista asioista, yhdistymis- ja kokoontumisvapaudesta sekä palkkaussäännön muuttamisesta, heti valtiopäiville saavuttuaan joulukuun 1904 loppupuolella (hän sen sijaisenaan oli sitä ennen toiminut vävy, vapaaherra Albert von Hellens).⁷

Ehdotuksen palkkaussäännön muuttamisesta af Ursin teki Helsingin Palvelijataryhdistyksen pyynnöstä. Porvarissäädyssä vastaavan ehdotuksen oli lupautunut tekemään opettaja J.K. Kari, joka puoluekokouksen päätöksen vastaisesti niin ikään osallistui valtiopäiville.⁸ Aatelissa eivät af Ursinin vetoamukset palvelijattarien aseman parantamiseksi saaneet vastakaikua, vaikka af Ursin vetosi Aurora Karamsinin ja Helsingin kaupunginvaltuuston antamaan esimerkkiin. Ehdotus pantiin pöydälle vuoden 1905 ensimmäiseen istuntoon, mutta loppujen lopuksi asian käsittely ei koskaan edennyt. Samalla tavoin kävi af Ursinin ehdotukselle yhdistymisvapauden laajentamisesta siten, että "yhdistyminen yhteiskunnallisia ja siveellisiä tarkoituksia varten" olisi riippumaton senaatin luvasta ja korkeintaan rekisteröinti olisi pakollista.⁹

Kokoontumisvapaudesta säädyt olivat af Ursinin kanssa samaa mieltä. Kaikissa säädyissä oli tehty anomusehdotuksia kesällä 1900

⁴ af Ursin, Työväenkysymyksiä V (1904) s. 62.

⁵ Esim. Soikkanen 1967 s. 183—184.

⁶ Hyvönen s. 72.

⁷ Ridderskap och Adel's protokoll vid landtdagen 1904—1905 II s. 802.

⁸ M. Sillanpää af Ursinille 28.11.1904, af Ursinin kokoelma TA.

⁹ Ridderskap och Adel's protokoll vid landtdagen 1904—1905 I s. 169—173, 354.

säädettyjen rajoitusten poistamisesta. Niinpä af Ursin sai peräti Leo Mechelinin tuekseen ehdottaessaan kokoontumis- ja lausuntovapautta koskevien rajoitusten poistamista sekä näiden vapauksien turvaamista perustuslaissa. Ehdotus lähetettiin erityiseen valitusvaliokuntaan, joka ei kuitenkaan ehtinyt ehdotusta käsitellä ennen valtiopäivien päättymistä.¹⁰

Revisionismin kannalta af Ursinin perustelut yhdistymis-, kokoontumis- ja lausuntovapaudelle ovat mielenkiintoisia. Jo alkuvuodesta 1900, jolloin uhkaavista rajoituksista oli saatu tietoja, af Ursin oli puolustanut yhdistymis- ja kokoontumisvapautta Länsisuomen Työmiehellä. Nämä vapaudet takaisivat yhteiskunnan tasaisen kehityksen. Yleinen mielipide tulisi esteettömästi julkisuuteen, hallituksen ja valtiopäivien tietoon, ja näin ne voisivat ryhtyä toimiin oikeaan aikaan. Historia näyttää, af Ursin oli kirjoittanut, että kokoontumisvapauden rajoittaminen on vaarallista, juuri kokoontumisvapauden rajoituksista seurasi Ranskan helmikuun vallankumous vuonna 1848.¹¹ Valtiopäivillä lähes viisi vuotta myöhemmin af Ursin korosti kokoontumisvapauden olevan tärkeä eräänlaisena puuttuvan äänioikeuden korvikkeena. Jos olisi väärinkäytetty kokoontumis- ja lausuntovapautta esim. anarkististen mielipiteitten levittämiseksi, olisi kenties perusteltua rajoittaa nämä vapaudet terveisiin rajoihin, af Ursin selitti. Mutta tällaisesta ei ollut ollut kyse, vaan rajoitukset oli toimeenpantu, jotta ”virkavalta täällä saisi rauhassa, ilman kritiikkiä” toimia. Kun kokouksia mielivaltaisesti kiellettiin, oli tämä ”omiaan anarkiseraamaan kansan oikeustajua”.¹² Rauhallinen kehitys ja laillisuuden kunnioittaminen olivat valtiopäivämies af Ursinin tavoitteena.

Seuraavat valtiopäivät 1905—1906, joille af Ursin ei osallistunut eikä lähettänyt sijaista,¹³ hyväksyivät äänioikeus- ja eduskuntauudistuksen toukokuun lopussa 1906. Ennen kuin tähän oli päästy, sosiaalidemokraattisessa puolueessa oli suurlakkoa myöten koeteltu kaikki menettelytavat uudistusten aikaansaamiseksi. 1900-luvun ensi vuosina af Ursin käsitteli äänioikeutta harvaksen, moni muu uudistusvaatimus näyttää olleen hänestä ajankohtaisempi. Sosiaalidemokraattisen puolueen puoluekokouksissa tehtiin sitäkin jyrkempiä päätöksiä yleisen äänioikeuden saamiseksi.¹⁴

”Kansan tahdon” ilmenemistä af Ursin pohdiskeli historiallisten

¹⁰ Ridderskap och Adel's protokoll vid landtdagen 1904—1905 I s. 168, II s. 744.

¹¹ Länsisuomen Työmies 20.1.1900.

¹² Ridderskap och Adel's protokoll vid landtdagen 1904—1905 I s. 166—168.

¹³ Ridderskap och Adel's protokoll vid landtdagen 1905—1906 II s. 952.

¹⁴ Soikkanen 1961 s. 121—122.

esimerkkien valossa vuonna 1902. Euroopan sivistysmaissa oli vähitellen sitten päästy koko kansan valitsemaan eduskuntaan, joka ainoastaan on koko kansan tahdon ilmaisija. Kaksi pätevää vastaväitettä tiesi af Ursin esitetyn tällaista eduskuntaa vastaan; ensimmäinen oli, että järjestelmä johtaa lahjontaan ja toinen oli suoran kansanäänestuksen vaatimus. Kirjoituksessaan af Ursin kuitenkin etääntyi aiheestaan päätyen painottamaan luonteenlujuu­den kasvattamista ja kansan sisäistä uudistustyötä, niin että vaatimukset äänioikeudesta unohtuivat.¹⁵ Vaikka sosialidemokraattinen puolue oli päättänyt vaalilakosta, oli yhteistyö nuorsuomalais­ten kanssa äänioikeuden laajentamiseksi af Ursinista itsestäänselvää. Porvaristo ei ollut ”yksi ainoa vanhoillinen joukko” hän totesi marxilaiseen fraasiin turvautuen, vaan se on jakautunut vanhoillisiin eli vanhasuomalaisiin ja vapaamielisiin eli nuorsuomalaisiin.

Vanhoilliset eivät af Ursinin mukaan suostuneet äänioikeusuudistukseen, vapaamieliset sen sijaan olisivat heti siihen valmiit. Mutta af Ursinkin kaipasi vapaamielisiltä selvää ja ehdotonta kannanottoa yleisen ja yhtäläisen äänioikeuden puolesta. Tämä loisi edellytykset todelliselle kompromissille vanhoillisten vastustamiseksi yhdessä kaikissa kysymyksissä.¹⁶

Todellisuudessa poliittinen jakautuma äänioikeuskysymyksessä ei ollut niin kaavamainen kuin af Ursin kuvasi. Vanhasuomalaisten eli suomettarelai­sten johtajiin kuuluva J.R. Danielson-Kalmari oli jo vuonna 1901 kirjassaan ”Mihin kuljetaan” asettunut yhden äänen kannalle arvellen vanhasuomalaisten yleensäkin hyväksyvän yhden äänen. Tosin Danielson-Kalmari piti jonkinlaista sensusta tarpeellisena. Tämän muutoksen vanhasuomalaisten politiikassa af Ursin tunsi vuonna 1902, kehuipa vielä Danielson-Kalmarin esittäneen kirjassaan myös muita reformiehdotuksia työväen hyväksi. Tämän hän tulkitsi merkiksi siitä, että ”vihdoinkin todellinen reformisuunta on syntymässä”.¹⁷

Kun valtiopäivät eivät keväällä 1905 laittomiin oloihin vedoten halunneet päättää äänioikeusuudistuksesta — huolimatta suurista työväenliikkeen järjestämistä mielenosoituksista — alkoivat tunnelmat olla hyvinkin kireitä.¹⁸ Vielä huhtikuussa 1905 af Ursin oli valmis puolustamaan äänioikeuspäätöksen viipymistä. Valtiopäivien kahden tärkeimmän tehtävän, laillisten olojen palauttamisen ja äänioikeusuudistuksen, tärkeysjärjestyksestä oli af Ursinin mielestä turha kiistellä:

¹⁵ af Ursin, Työväenkysymyksiä IV s. 18—23.

¹⁶ af Ursin, Työväenkysymyksiä V s. 59—62.

¹⁷ Päivälehti 5.1., 14.1.1902.

¹⁸ Esim. Soikkanen 1961 s. 123.

Että me tarvitsemme laillisia oloja, ei kukaan kieltäne. Aikana, jolloin naamiottomat tai naamioitettut miehet toisessa tai toisessa tarkoituksessa tunkeutuivat rauhallisten ihmisten asuntoihin, käyttävät väkivaltaa turvattomia naisiakin vastaan eikä poliisi voi mitään ilmi saada, ei eletä laillisissa oloissa . . . Lailliset olot on palautettava mistä hinnasta tahansa — nykyiset käyvät tosiaan liian sietämättömiksi, kyn yölläkin täytyy maata revolveri vieressään mahdollisen vierailun torjumiseksi. Lailliset olot ovat tosiaan osaksi palautetut, mutta paljon on vielä jäljellä . . . ”¹⁹

Omituista kyllä, af Ursin vaati lakia ja järjestystä, rikollisuutta kuriin — valtiopäivillä laittomilla oloilla oli toki tarkoitettu perustuslaillista laittomuutta, ei rikollisuutta. Ymmärrettiin laittomuus miten tahansa, se kelpasi syyksi äänioikeusuudistuksen viipymiseen:

”Minä myönnän, että laillisten olojen palauttamiseksi valtiopäivien jarrutus ja verokauden rajoittaminen ovat olleet paikallansa, mutta ainoastaan sillä nimenomaisella edellytyksellä, että ainakin valiokunta käsittelee äänioikeuskysymyksen loppuun, tarkastaa päätöksensä ja antaa luotettavalla tavalla julkisuuteen tiedon siitä, mihin tulokseen se on tullut. Ellei näin tehdä, vakaantuu yhä enemmän se käsitys, että valiokunta ja valtiopäivien johtavat ainekset tahtovat käyttää yleistä poliittista tilaa äänioikeusasian lykkäämiseksi tuonnemmaksi. Mutta silloin ovat valtiopäivät lausuneet oman kuolemantuomionsa kansan enemmistön silmissä ja tuo yllä mainittu huuto kaikuu yli koko maan varsinaisen kansan kaikista kurkuista . . . ”²⁰

Tuo af Ursinin tarkoittama ”kamala, masentava” huuto oli: ”Suomen säädyt eivät edusta Suomen koko kansaa”. Jos ei muu auta, niin kansan syvät rivit voivat pakottaa vastustajansa myöntymään äänioikeusuudistukseen, af Ursin tehosti uhkaustaan.²¹

Vappupuheessaan 1905 af Ursin oli jo jyrkentänyt vaatimuksiaan, äänioikeusuudistus oli ehdottomasti ensi sijalla. Seuraavilla valtiopäivillä se oli saatava päätetyksi. Uudistuksen edistämiseksi työläisten oli luotettava etupäässä omiin voimiinsa: järjestettävä kansankokouksia, kerättävä rahaa agitaatiotoimintaan ja nimiä joukkoanomukseen. Keskeisten ammattiryhmien lakkoa eli yleislakkoa valtiopäivien päätöksenteon ajaksi oli vakavasti harkittava, mutta se edellytti yleisen ammattiyhdistyshallinnon luomista ensin.²²

¹⁹ Kansan Lehti 6.4.1905. Julkaistu myös af Ursinin teoksessa Pohja s. 40—43.

²⁰ Kansan Lehti 6.4.1905.

²¹ Kansan Lehti 6.4.1905.

²² Länsisuomen Työmies 4.5.1905. Julkaistu myös af Ursinin teoksessa Kaksi puhetta äänioikeudesta s. 3—8.

Selvillä vesillä ei af Ursin silti vieläkään ollut. Eduskuntauudistus, ts. säätyvaltiopäivien muuttaminen kaksi- tai ("jos halutaan käydä oikein kansanvaltaisesta") yksikamarijärjestelmäksi oli af Ursinin mukaan vain äänioikeusuudistuksen vastustajien keino viivyttää päätöstä. Siispä af Ursin kehottamalla kehotti kuulijoitaan olemaan tarttumatta tähän koukkuun. "Hourailut" yksi- tai kaksikamarijärjestelmästä vain viivyttäisivät välttämätöntä äänioikeusuudistusta ehkä 10—20 vuotta. Yksikamarijärjestelmä oli "hyvin kaukainen ihanne". Säätyvaltiopäivien aatelis- ja pappissäädyt vastasivat hyvin ylähuonetta. Porvaris- ja talonpoikaissäädyt oli ensin saatava "kansanvaltaisiksi" verukkeita ja viivytyksittä, vasta sitten olisi vuorossa eduskuntauudistus.²³ Näin vaati af Ursin siis touko—kesäkuussa 1905. Äänioikeuden merkityksen liioitteleminen, "kaikki muu seuraa sitte tästä oikeudesta", ja kehotus "yhtyä empimättä" ja "muusta huolimatta" kaikkiin yleisen ja yhtäläisen äänioikeuden kannattajiin²⁴ osoitti af Ursinin taholta suhteellisuuden tajun puutetta ellei sitten ollut kyse poliittisesta demagogiasta. Olihan nuorsuomalainen K.J. Ståhlberg jo kuutta vuotta aiemmin työväenpuolueen perustamiskokouksessa todennut, että säätyvaltiopäivillä kahden säädyn äänioikeuden laajentaminen ei paljoa muuta, ne kun eivät kaksistaan voineet mistään päättää (ks. s. 100).

Vasta suurlakko syksyllä 1905 ravisti af Ursinin — niin kuin monen muunkin — tajuamaan, mihin asti yhteiskunnallisessa kehityksessä oli tultu. Suurlakkoon af Ursin ei osallistunut. Hänet kyllä valittiin lakkokomiteaan, mutta jo ensimmäisen istunnon jälkeen hän sairastui eikä enää osallistunut komitean työhön. Turussa työväen, perustuslaillisten ja kaupunginvaltuuston yhteistyö säilyi hyvänä lakon loppuun asti kansallisen "vapaustaistelun" aiheuttaman "luokkarajojen kaatumisen" tunteen vallitessa (lainaukset Lod). Tosin työläisten radikaali osa, mm. rautatieläiset, vastusti työväenyhdistyksen yhteistyöpolitiikkaa. Lakon loppuvaiheessa Helsingistä lähetettiin mm. af Ursinille ja puoluesihteerille Karille (puoluehallintohan sijaitsi vielä Turussa) kutsu saapua Helsinkiin. N.R. af Ursin ei noudattanut kutsua. Lakko päätettiin Turussa kiihkoisänmaalliseksi kuvatussa kokouksessa virsiä ja Maamme-laulua laulaen.²⁵

²³ Länsisuomen Työmies 4.5.1905. Eduskuntauudistusta af Ursin piti verukkeena myös puheessaan Kuopiossa 4.6.1905 ja Oulussa 24.6.1905. Julkaistu af Ursinin teoksissa Kaksi puhetta äänioikeudesta s. 9—16, Proletaariaatteita s. 167—172 ja Pohja s. 47—54.

²⁴ af Ursin, Kaksi puhetta äänioikeudesta s. 15.

²⁵ Lod s. 32, 47—48, 67—68, 146, 161. Colliander s. 11, 106. Hellsten s. 108.

Suurlakon jälkeen yksikamarijärjestelmä oli af Ursinille ehdoton vaatimus. Uusi perustuslaillinen senaattikin puolusti, af Ursin uskoi, yksikamarijärjestelmää. Olihan jopa Bismarck pitänyt sitä oikeana ja Venäjän keisari säättänyt kansalleen vain yhden kamarin. Seuraaviin valtiopäiviin asti ainakin oli silti odotettava, vaikka tämä ”luokka-eduskunta” osasi kyllä pilata senaatin hyviäkin ehdotuksia.²⁶ Kuten marraskuun vallankumous, niinkuin af Ursin suurlakkoa nimitti, oli pakottanut senaatin ja yleisen mielipiteen yleisen äänioikeuden kannattajiksi, niin samalla tavoin voisi työväki pakottaa vallassa olevat perustuslailliset kannattamaan yksikamarijärjestelmää, suomettarelaisethan sitä jo puolsivat. Sillä maailman historia opetti af Ursinin mukaan, että yläluokka luopuu etuoikeuksistaan vain pakon tai pelon vuoksi.²⁷

Nämä af Ursinin jyrkentyneet käsitykset kuvastivat sitä luottamusta joukkoliikkeen vallankumoukselliseen voimaan, minkä suurlakko ja sen seuraukset työväenliikkeessä synnyttivät. Menettelytapana revisionistien yhteistyötaktiikka joutui sosialidemokraattisessa puolueessa joksikin aikaa taka-alalle.²⁸ N.R. af Ursinin kannanottojen radikalisoituminen seurasi Forssan kokouksesta alkanutta puolueen radikalisoitumista. Revisionismikeskustelun myötä af Ursin oli vuoden 1904 aikana alkanut perehtyä marxilaisuuteen, mikä osaltaan jyrkensi hänen kannanottojaan.

8.2 Kautskylaisuutta ja revisionismia

Perehtyminen sosialismin teoriaan

Jo ennen kuin revisionismikeskustelu alkoi Suomen työväenliikkeessä, af Ursin oli levittänyt revisionistisia käsityksiä. Uuskantilaisuudella revisioitua sosialismia Jaures ja Bernstein esimerkkeinään af Ursin oli markkinoinut jo vuonna 1902 (ks. s. 169). Entisen Itävallan kauppaministeri Schäfflen sosialismin tulkinnassa, jonka af Ursin esitti vuosina 1901 ja 1902, ei hyväksytty Marxin arvoteoriaa. Schäffle vaati af Ursinin mukaan tuotteen arvon määrääjiksi myös kysyntää ja tarjontaa. Schäffle arveli, että tällaisen korjauksen tekeminen sosia-

²⁶ Kansan Lehti 14.11.1905, julkaistu myös af Ursinin teoksessa Pohja s. 74—78.

²⁷ Työmies 28.12.1905, julkaistu myös af Ursinin teoksessa Pohja s. 67—71.

²⁸ Soikkanen 1967 s. 185—187.

lismien teoriaan on kyllä mahdollista. Ja af Ursin vahvisti, että korjaus on vain ajan kysymys:

”...minä voin tässä sivumennen mainita, että suuri joukko sosialisteja jo on tämän korjauksen tehnytkin, kuten esim. Sidney Webb ja hänen erittäin nerokas ja oppinut puolisonsa Beatrice Webb, jotka eivät hyväksy Marxin arvoteoriaa, vaikka muuten kyllä ovat sosialisteja.”²⁹

Luonnollisesti myös af Ursinin tapa käyttää uudistusehdotuksissaan esimerkkeinä ulkomaisia katederisocialisteja ja tunnetusti reformistisia sosialisteja osaltaan todisti revisionismista, mutta teoreettisia perusteluja ei af Ursin tällaisille käytännön kysymyksille yleensä esittänyt.

Porvarilliset piirit olivat melkein samaan aikaan liikkeellä kuin af Ursinkin. Suomalaisen puolueen Jaakko Forsman selosti pitkässä kirjoituksessa Valvojassa vuonna 1902 ”socialismin uutta suuntaa” eli Bernsteinin esittämiä teorioita. Sama Forsman oli kahta vuotta aiemmin esitellyt mielestään ”hiekalle rakennettua” materialistista historiankäsitystä. Uusi suunta, revisionismi, oli tietysti paljon mieluisampi Forsmanille. Revisionistiset sosialistit halusivat yhdenvertaiset kehitysmahdollisuudet kaikille, porvarilliset yhteiskunnan parantajat halusivat yhteiskunnallista rauhaa, Forsman määritteli.³⁰ Valvojaa ei ollut tarkoitettu työläisille. Mutta lehteä luettiin varmaan niissä piireissä, joista oli kotoisin työväen ja porvarillisten yhteistyön porvarillinen osapuoli.

Huomattavien sosialistien kirjoituksiin ja marxilaiseen teoriaan af Ursin alkoi käännöstyön myötä perehtyä ilmeisesti vasta vuonna 1904. Siihen asti af Ursinin viljelemät Marxin ja Engelsin sitaatit olivat olleet kaikkein tunnetuimpia lauseparsia — mikä osaltaan panee epäilemään, ettei af Ursin ollut paljoakaan tutustunut alkuperäisiin marxilaisiin teorioihin.

Vuonna 1904 af Ursin suomensi Marxin ja Engelsin Kommunistisen puolueen manifestin, joka ilmestyi af Ursinin toimittamassa Koitar II -kalenterissa 1905. Vuonna 1904 hän suomensi myös ”Tulevaisuutta kohti” -nimiseen kirjaan kokoamansa Kautskyn, Lassallen, Bebelin, Klara Zetkinin ym. artikkelit.³¹ Samoihin aikoihin hän tutustui myös

²⁹ af Ursin, Työväenkysymyksiä IV s. 16—17.

³⁰ Valvoja 1900 s. 166—181 ja 1902 s. 635—647, 722—732.

³¹ Käännökset ilmestyivät sensuurin lievennyttyä vuoden 1905 lopussa. af Ursin kertoi myöhemmin aikoneensa julkaista Kommunistisen manifestin jo 1904. Hänen toimittamansa käännöskokoelma ”Tulevaisuutta kohti” oli kuulemma myös odottanut sensuurissa vuodesta 1904. af Ursin, Valistusai-neksia... s. 51. Yhteiskuntataloudellinen aikakauskirja 1906 s. 89.

Marxin teokseen "Zur Kritik der Politischen Oekonomie" tai ainakin sen esipuheeseen, jonka historiallista materialismia käsittelevän osan af Ursin julkaisi Koitar II -kalenterissa.³²

"Tulevaisuutta kohti" -teokseen koottujen nimekkäiden sosialistien artikkeleiden ja Kommunistisen manifestin julkaiseminen syksyllä 1905 on af Ursinin merkittävin anti Suomen työväenliikkeelle. Kummastakin teoksesta otettiin pian uudet painokset.³³ "Tulevaisuutta kohti" -kokoelma sai ilmestyttyään yhtä hyvät arvostelut sekä Yhteiskuntataloudellisessa aikakauskirjassa, jossa arvostelijana oli Jaakko Forsman, että Sosialistisessa Aikakauslehdessä, jossa teoksen arvosteli O.W. Kuusinen. Kumpikin arvostelija piti kokoelman arvokkaimpina kirjoituksina juuri em. tunnettujen sosialistien kirjoituksia. Kristillistä sosialismia sekä sosialismin ja taiteen suhteita käsittelevät kirjoitukset samoin kuin Sidney Webbin ja William Morrisin kirjoitukset arvioitiin merkitykseltään vähäisemmiksi.³⁴

Lyhyessä ajassa af Ursin oli näin hankkinut perustiedot erilaisista sosialistisista teorioista, marxilaisuudesta, kautskylaisuudesta ja las-sallelaisuudesta. Syksyllä 1904 pidetyn puoluekokouksen jälkeen hän saattoikin vakuuttavasti osallistua teoreettiseen keskusteluun sosialismin eri suunnista. Tilannearviossaan lokakuussa 1904 ("Puolueryh-mityksiä") af Ursin viljeli lukuisia Marxin ja Engelsin sitaatteja. Revisionistien ja kautskylaisten — "ortodoksisten (dogmaattisten) so-sialistien" sanoi af Ursin — välisessä kiistassa oli hänen mukaansa kumpikin puoli oikeassa. Sillä sosialistien menettelytapa riippuu pää-asiaassa porvarillisten vastustuksesta: jos vastustus on jyrkkä, on sosia-listinen liikekin jyrkkä, jos porvarilliset tekevät myönnytyksiä, ovat sosialistitkin maltillisempia. Psykologisestikin oli ymmärrettävää, af Ursin selitti, että mitä enemmän sosialismi saavuttaa, sitä rauhalli-semmaksi se muuttuu. Yleinen äänioikeus takasi tämän rauhallisen kehityksen.³⁵ Noihin aikoihin paljon keskustelluista teoreettisista eroista revisionismin ja kautskylaisuuden välillä af Ursin ei joko ollut tietoinen tai ei pitänyt eroja merkittävänä.

Vuoden 1905 paikkeilla af Ursin alkoi kirjoituksissaan selvästi tavoitella marxilaista tulkintaa. Sosialismin tavoitteena on, kuten monen muunkin opin, koko ihmiskunnan sekä aineellinen että hen-

³² Koitar II 1905 s. 54—55.

³³ Kummastakin ilmestyi uudet painokset v. 1906.

³⁴ Yhteiskuntataloudellinen aikakauskirja 1906 s. 88—90. Sosialistinen Aika-kauslehti 1906 s. 71—72.

³⁵ Työväen Joululehti 1904 s. 10—12 (kirjoitus päivätty 28.10.1904), julkaistu myös af Ursinin teoksessa Työväenkysymyksiä V s. 54—63.

kinen onni, af Ursin määritteli keväällä 1905. Mutta sosialismi erosi muista opeista:

”... sen suurin oppi-isä, Karl Marx (on) lausunut, että työväen, kansan suuren enemmistön vapautus tapahtuu pääasiallisesti sen oman itsensä kautta. Kansainvälinen työväenliike oivaltaa, että ensin ja etupäässä on aineellinen pohja parannettava, koska ihminen tyhjällä vatsalla ei voi mitään aikaansaada. Ja sitä varten ovat tuotantovälikappaleet, jotka nykyään tekevät aineellisesti ja henkisesti kansan suuren enemmistön suhteellisesti pienen vähemmistön orjaksi saatettavat valtion omiksi, joten taloudellinen juopa eri kansankerrosten välillä tasoituu. *Joku luulottelee itseänsä ja muita, että kyllä muutkin keinot perille vievät, mutta kokemuksen nojalla sopii tätä suuresti epäillä...*

Mutta kuinka sitte tehdä, kun eivät asianomaiset tahdokaan luopua etuoikeutetusta, jos kohta väärästä asemastaan? Vaaditaan tässä... taistelua, taistelua hyvän puolesta, taistelua kuolemaan tuomittujen olojen tukehuttamiseksi ja paremman ihmiskunnan luomiseksi.

... Marx ja Engels lausuvat sangen sattuvasti Kommunistisessa Manifestissaan, että luokkataistelun lopputarkoitus juuri on kaiken luokkavallan hävittäminen...”³⁶ (kurs. M.R.)

Mutta näinkin marxilaisen erittelyn jälkeen af Ursin päätyi vetoamaan todellisiin isänmaanystäviin, että he koettaisivat tehdä ”tämän isänmaan mieleiseksi kansan surelle enemmistölle edistämällä sen hyvinvointia”. Kyse oli jälleen ”yhteisen isänmaan puolustamisesta yhteistä vihollista vastaan”. Mutta jos vanhentuneiden olojen kannattajat vastustavat uusia aatteita, af Ursin varoitti, voi luokkataistelu muuttua luokkavihaksi, jolloin yhteistoiminta on mahdotonta silloinkin kun yhteiset edut ovat kysymyksessä.³⁷ Käytännössä af Ursinin tulkinta luokkataistelusta oli epämääräinen, ministerisocialismi mahdun sen piiriin vaivatta.

Tässä kirjoituksessaan keväällä 1905 af Ursin esiintyi selvästi socialistina. Puolustaessaan vaatimusta tuotantovälineiden ottamisesta valtion haltuun hän erottautui radikaaleista porvarillisista reformisteista. Hän oli myös itse tietoinen siitä, että tässä kulki ratkaiseva raja.³⁸ Näin määritellen af Ursinin voidaan siis katsoa päätyneen socialistiksi vuoden vaihteen 1904—1905 tienoilla.

Se sosialismi, jonka af Ursin omaksui, sijoittui jonnekin kautskylai-

³⁶ Nuorten Airut 1905 s. 15—16. Julkaistu myös af Ursinin teoksessa Pohja s. 55—67, lainaus s. 63. af Ursinin harvennukset ja kursivoinnit poistettu.

³⁷ Nuorten Airut 1905 s. 16.

³⁸ af Ursin, Työväenkysymyksiä V (lokakuu 1904) s. 56.

suuden ja revisionismin välille. Marxilaisuudesta af Ursinin erotti yksistään jo se, että af Ursin ei omaksunut eikä hyväksynyt materialismia.

Materialismia ontologisessa mielessä, jota af Ursin nimitti filosofiseksi materialismiksi, hän vastusti alun alkaen. Hän esitteli ensimmäisen kerran historiallista materialismia J.A. Sternin kirjoituksen avulla vuonna 1905.³⁹ Sternin kirjoituksessa painotettiin, että historiallisella materialismilla ei ollut mitään tekemistä filosofisen materialismin kanssa. Tässä af Ursin määritteli filosofisen materialismin: se tarkoitti, "että sielu ja henkiset ominaisuudet johtuvat ruumiista, ovat aineellisuuden ilmestymismuotoja".³⁹ Saman määritelmän af Ursin toisti vuosikymmenien aikana yhä uudelleen vain hiukan varioiden. Joka kerta sanoma oli sama: sosialismilla ei ollut mitään tekemistä filosofisen materialismin kanssa, sosialisti saattoi yhtä hyvin olla materialisti tai uskoa yliluonnollisiin.⁴⁰

Ontologisen materialismin omaksuminen tuotti aluksi vaikeuksia myös työväenpuolueen uuden sivistyneistöpolven edustajille. Kuusinen, joka oli saanut uskantilaisia vaikutteita,⁴¹ vakuutti vuonna 1905, ettei sosialismilla ollut mitään tekemistä filosofisen materialismin kanssa.⁴² Sulo Vuolijoki selitti niinikään Työmieheissä vuonna 1906, ettei historiallista materialismia suinkaan saanut sekoittaa filosofiseen tai luonnontieteelliseen materialismiin.⁴³ Vuosisadan vaihteen irrationaaliset virtaukset näkyivät marraskuun sosialistien maailmankuvassa siinä missä klassisen humanistisen koulutuksen metafysiikka af Ursinin maailmankuvassa.

Historiallista materialismia af Ursinin oli yrityksistä huolimatta vaikea omaksua. Hän kyllä usein vakuutti taloudellisten ja "aineellisten" tekijöiden olevan määrääviä.⁴⁴ "Köyhälistön luokkatietoisuus kasvaa kaikkialla sen mukaan kuin tuotantotapa kehittyy — tätä Marxin oppia ei hevin kumota — ja kehittynyt luokkatietoisuus taas vaikuttaa kaikkiin muihin oloihin", af Ursin kirjoitti vuonna 1905.⁴⁵ Mutta vähän väliä af Ursinin vanha idealistinen historian selitysmalli pyrki esiin: milloin ihmisyyden aate, milloin kansallisuuden aate, milloin siveellinen kehitys tai ajan vastustamaton henki kuljettivat

³⁹ Koitar II 1905 s. 54.

⁴⁰ Ks. s. 201, 260, 283, 299 ja af Ursin, Proletaariaatteita (1913) s. 308—309.

⁴¹ Reuna s. 70—71.

⁴² Uuden ajan kynnyksellä 1905 s. 35—36.

⁴³ Työmies 6.12.1906.

⁴⁴ Esim. af Ursin, Työväenkysymyksiä V s. 54—55.

⁴⁵ af Ursin, Kymmenvuotiaalle s. 6, julkaistu myös af Ursinin teoksessa Pohja s. 71—74.

maailman historiaa eteenpäin.⁴⁶ Niin vaikeaa oli vanhan klassisen koulutuksen saaneelle idealistille materialistisen historiankäsityksen hyväksyminen, että af Ursin kehitti siitä oman tulkintansa, joka lupasi paluuta idealismiin:

"... Marx on itse viitannut siihen, että materialistinen historiankatsomus ei ole ikuinen, vaan ehkä tulevaisuudessa häviää, kun luokkataistelukin häviää ja koko ihmiskunnasta tulee yksi ainoa luokka: 'inhimillisen yhteiskunnan esihistoria päättyy'. Hän sanoo näet kommunistisessa manifestissa: 'koko tähänastisen yhteiskunnan historia on historia luokkataisteluissa'; sillä johtuvathan luokkataistelut juuri materialistisesta historiankatsomuksesta."⁴⁷ (kurs. af U.)

Paitsi että af Ursinin tulkinta Marxin sanoista lienee jokseenkin erikoislaatuinen, hän lisäksi tässäkin palaa idelismiinsa: luokkataistelu on seurausta "katsomuksesta". Jotta yllä olevaa tulkintaa ei pidettäisi vain af Ursinin lipsahduksena, lainattakoon hänen toista puhettaan vuodelta 1907:

"... materialistinen historiankäsitys seisoo, ainakin entisyyteen ja nykyisyyteen katsoen järkähtämättömällä pohjalla."⁴⁸

Edellisen lainaus auttaa ymmärtämään jälkimmäistäkin, sinälläänhän se jäisi arvoitukseksi. N.R. af Ursinin yritykset soveltaa historiallista materialismia päätyivät joko sosiaalidarwinismiin tai yksinkertaiseen mekanistiseen materialismiin.⁴⁹ Vaikka af Ursin oli teorian tasolla päätenyt vuonna 1905 sosialistiksi (tätä sosialistisuutta kesti vuosikymmenen vaihteen tienoille), niin käytännön politiikassa hän oli jatkuvasti selväpiirteinen reformisti. Näin hän tavallaan noudatti toisen internationaalin kautskylaisen sosiaalidemokratian (ns. sentrismin) linjaa: sosialismi hämötti niin kaukana, ettei se ollut este reformismille kapitalismin vallitessa.

⁴⁶ af Ursin, Pohja (1905) s. 56—60. Sosialistinen Aikakauslehti 1908 s. 204.

⁴⁷ N.R. af Ursin'in puhe Tampereen työväenyhdistyksessä 17.2.07... s. 4. Julkaistu myös af Ursinin teoksessa Pohja s. 85—95.

⁴⁸ af Ursin, Pohja s. 79.

⁴⁹ Ks. s. 242, 299 ja af Ursin, Proletariaatteita (1913) s. 309—310.

Ministerisocialismia

N.R. af Ursin kautskylaisuudessa (jota Suomessakin pidettiin oikeana marxilaisuutena) oli selvä revisionistinen leima. Ei ollut ihme, että hän oli jyrkimpiä ministerisocialismin kannattajia. Soikkanen katsoo, että af Ursin oli saanut Bebeliltä revisionistisia virikkeitä näiden tavatessa kesällä 1906.⁵⁰ Tätä tapaamista af Ursin kyllä käytti revisionismin puolustamiseen. Hän saattoi vedota siihen, mitä Bebel oli heidän tavatessaan sanonut sosialistien menettelystä Venäjän duumassa.⁵¹ Duumaa olisi pitänyt kannattaa, sosialistien olisi pitänyt luoda yhdessä edistyneiden porvareiden kanssa tavallinen porvarillinen valtio, joka olisi sosialistisen valtion pohja. Ja af Ursin oli täysin samaa mieltä, sehän oli ”Marxin puhdasta oppia”. Hän kehitteli Bebelin lausunnosta oman johtopäätöksensä:

”Sosialismi edistyy asteittain — voi kyllä tehdä mullistuksia, mutta ne loppuvat sittenkin kaikissa vähemmän edistyneissä valtioissa porvarisvaltaan. Se on nähty Ranskan suuressa vallankumouksessa, se on nähty — meillä: emme *jaksaneet* viedä vallankumoustamme (suurlakkoa M.R.) pitemmälle — ja se tul-
laan näkemään Venäjälläkin.”⁵²

O.W. Kuusinen puolestaan arveli sosiaalidemokraattien suuren vaalivoiton vuonna 1907 kiihonneen af Ursinin päähän, kun tämä vaati osallistumista senaattiin.⁵³ Vaalivoitolla oli kyllä osuutta siihen, että af Ursin otti asian puheeksi. Mutta jo ennen Bebelin tapaamista ja ennen vaalivoittoa af Ursin piti hallitukseen osallistumista sosialistien tavoitteena.

Kirjoituksensa Puolueryhmyksistä syksyllä 1904, ylimääräisen puoluekokouksen jälkeen, af Ursin aloitti komeasti Marx-sitaatilla, mutta jo paria sivua myöhemmin hän täyttää päästä revisioi marxilaisuutta. Yhteiskunnallisesti edistyneissä maissa kuten Ranskassa oli jo vaikea erottaa sosialisteja ja äärimmäisiä porvarillisia radikaaleja (ero näkyi suhtautumisessa tuotantovälineiden valtiollistamiseen). ”Ranskalla on jo ollut oma sosialistinen ministerinsäkin”, af Ursin kehu. Hänen oli vaikea ymmärtää, miten voitiin katsoa porvarilliseen hallitukseen osallistuneen sosialistin olevan vastuussa hallituksen työväenvastaisista päätöksistä. Eihän Snellmaniakaan voinut syyttää sii-

⁵⁰ Soikkanen 1961 s. 256, 1975 s. 120—121.

⁵¹ Sosialisti 18.4.1907.

⁵² af Ursin, Muistelmia matkoiltani . . . II 1907 s. 12, julkaistu myös Työväen Joululehdessä 1906 s. 3—5. Kursivointi af Ursin.

⁵³ Sosialistinen Aikakauslehti 1907 s. 122.

tä, että hän joutui allekirjoittamaan vastoin omaa kantaansa painovapautta rajoittavan asetuksen, af Ursin todisti. Eikä eduskunnassa toimivaa sosialistista vähemmistöä syytetä enemmistön päätöksistä. Sosialismin johtavat henkilöt, kuten Liebknecht ja Engels, olivat aluksi vastustaneet eduskuntatoimintaa. Mutta myöhemmin he olivat päätyneet sille kannalle, että sosialistinen valtio kasvaa vähitellen porvarillisen yhteiskunnan sisään, af Ursin selitti. Bebelkin oli aina puolustanut eduskuntaan osallistumista. "Anarkistiset lapsenvaivat" olivat af Ursinin mukaan häviämässä sosialistien keskuudesta. Ja hallitukseen osallistuminen oli tästä esimerkki, af Ursin todisti siteeraamalla belgialaisen revisionistin Anseelen lausuntoa toisen internationaalien kokouksesta Amsterdamissa. Anseele oli pitänyt yhtäkin ministerinpaikkaa alkuna, josta valta vähitellen luisuu proletariaatin käsiin samalla kun tämä kehittyä vastaanottamaan valtaa.⁵⁴

Tässä af Ursinin kirjoituksessa olivat jo ne keskeiset argumentit, joita hän käytti vuonna 1907 vaatiessaan sosiaalidemokraatteja osallistumaan senaattiin.

Keväällä 1907 af Ursin vaati senaattiin osallistumista Turun työväestön juhlassa pitämässään puheessa, joka yhdessä O.W. Kuusisen vastahyökkäyksen kanssa merkitsi tärkeää panosta taistelussa revisionismin — tässä tapauksessa ministerisosialismin — puolesta ja sitä vastaan. Edellisenä vuonna oli Oulun puoluekokouksessa käyty ministerisosialismista keskustelu, joka johti senaattiin menneen Karin erottamiseen puolueesta.⁵⁵ Kokouksen päätökseen af Ursin ei vähään aikaan puuttunut, ilmaisipa vain huolestumisensa puolueen mahdollisesta hajoamisesta erimielisyyksien seurauksena.⁵⁶ Tarvittiin sosiaalidemokraattien vaalivoitto ennen kuin af Ursin rupeisi arvostelemaan päätöstä, minkä Kuusinenkin huomasi.

Väittelyyn af Ursinia vastaan antautuivat revisionismin vastustajista Kaapo Murros ja O.W. Kuusinen. Soikkanen, joka mm. on tätä väittelyä selostanut, toteaa, että af Ursin vastauksessaan osoitti irtautuneensa marxilaisista opinkappaleista.⁵⁷ Tarkasti ottaen af Ursin ei tällöin ollut irtautunut omalaatuisesta "marxilaisuudestaan", vaan viljeli sitä vielä viitisen vuotta. Väittelyn yhteydessä af Ursin kyllä esitti vain revisionistisia näkemyksiä.

Kuusinen ja Murros mursivat kohta kohdalta af Ursinin puolustuksen. Heillä olikin takanaan kautskylainen teoria, arvovaltaiset ulko-

⁵⁴ af Ursin, Työväenkysymyksiä V s. 56—57.

⁵⁵ Soikkanen 1975 s. 98—99.

⁵⁶ Sosialisti 28.12.1906.

⁵⁷ Soikkanen 1961 s. 267—268, 1967 s. 188, 1975 s. 122—123.

maiset revisionismin tuomitsevat päätökset, puoluekokouksen päätös ja Karin tunnustus, ettei hän senaatissa ollut saanut mitään aikaan. Päällepäätteeksi "senaattorisosialismin" vastustajilla oli sekä Kautskyn että Bernsteinin kielteinen lausunto osallistumisesta tsaarin asettamaan senaattiin.⁵⁸ Näihin verrattuna af Ursinin tuekseen hakemat Tainion ja Järvenpään kannanotot, Bebelin huomautus Venäjän duumasta heidän tavatessaan, belgialaisten Vandervelden ja Anseelen lausunnot sekä kolmen ranskalaisen sosialistiministerin esimerkki⁵⁹ eivät olleet vakuuttavia.

Kuusinen kohteli af Ursinin puhetta armottomasti toisaalta tehden sen naurettavaksi, toisaalta osoittaen monet kohdat paikkansapitämättömiksi. Ja kumpaanakin af Ursinin puhe toki antoi aihetta. Pieni tyylinäyte af Ursinin puheesta ja miten sen kävi Kuusisen käsissä:

af Ursin: "Rakkaat aatetoverit. Sosiaalidemokraattinen puolue Suomen vahvin puolue. Onko se unta . . .

Olen ylpeä siitä, että rakas työväestöni on näin kunniakkaasti täyttännyt velvollisuutensa. Nyt minä myöskin ihailen työväestöä!

(Kolme säettä Sandelsin sanoista Sven Dufvalle. M.R.) . . .

Tainio on väittänyt päätöksen (Karin erottaminen M.R.) vähemmän harkituksi ja kivenkovaan vakuuttanut, että tämä päätös jo Kotkassa puretaan. Minä en usko, että Suomen työväki, kaikesta siitä suuresta huolimatta, jonka se viime aikoina on suorittanut, on tämmöiseen päätökseen vielä kypsytynyt . . . Yhtä lyhytnäköinen päätös (kuin äänioikeuspäätös Tampereella 1896 M.R.) tehdään epäilemättä vielä kerran osanotosta hallitukseen. Mutta sopii tyynesti odottaa, kyllä se päätös sittenkin aivan varmaan ja kohtakin kumotaan . . ."⁶⁰

Kuusinen: "Siinä kuuluisassa Turun-puheessaan tri af Ursin tosin aluksi puolueemme vaalivoiton johdosta puhkeaa sanoihin: 'Nyt minä myöskin ihailen Suomen työväestöä!' Mutta elköön Suomen työväestö sentään tulko noista sanoista itserakkaaksi, sillä tuo ihailu ei suinkaan ole mitään sokeaa. Päinvastoin, puhuja näkee murheella, että hänen 'rakas työväkensä' täällä Suomessa on vielä eräässä suhteessa kovin kypsymätöntä. Sehän teki Oulun puoluekokouksessa senaattorisosialismista ja sosialistisenaattoreista päätöksen, joka tri Ursinin mielestä on yhtä lyhytnäköinen kuin yleisen äänioikeuden ehdotuksen hylkääminen Tampereella 1896. No, mutta Tainio vakuuttaa, että tämä päätös jo Kotkassa puretaan. Ei, vastaa surumielinen tri Ursin . . ."⁶¹

⁵⁸ Reuna s. 148—149.

⁵⁹ Sosialisti 16.4., 18.4.1907.

⁶⁰ af Ursinin puheen alkuosa Sosialistissa 16.4.1907, jälkiosa Sosialistissa 18.4.1907. Harvennukset poistettu.

⁶¹ Sosialistinen Aikakauslehti 1907 s. 143.

Asiallisestikin oli helppo kumota monet af Ursinin argumentit. Hän esitti jälleen analogian eduskuntatoiminnasta, kuinka sitäkin vastustettiin aluksi (nyt hän kertoi Marxinkin muuttaneen kantaansa). Samoin hän toisti analogian Snellmanista ruotsinmielisessä senaatissa. Porvarilliset ottivat hallitukseen sosialisteja ainoastaan pakosta. "Marxin oppi pitää tässäkin paikkansa", af Ursin korosti. Hänestä oli samantekevää, kuka hallituksen nimitti: jos maa oli jossain määrin parlamentaarinen, "kuten Suomi on, mutta ei Saksa todellisuudessa", niin hallituksenkin määräisivät poliittiset voimasuhteet ainakin osaksi. Sen sijaan, että olisi vaatinut porvarillisen demokratian edellyttämää parlamentaarista hallitusta, af Ursin siis mieluummin tulkitsi autokratian parlamentarismiksi. "Pysykäämme olevien olojen pohjalta! Oppikaamme ensin olemaan vähemmistönä kaikilla aloilla ja sitten enemmistönä", tiivistä af Ursin näkemyksensä. Puolueen piti suorittaa reformityötä, tarpeen vaatiessa jomman kumman porvarillisen puolueen myötävaikutuksella. Kansa odotti parannuksia. Mutta silti ei saanut unohtaa "ylevää ihannettamme", tulevaisuuden valtiota. Realismin ja "sosialistisen idealismin" tuli kulkea käsi kädessä. Turhat teoretisoinnit af Ursin kehotti jättämään sikseen.⁶²

Nuorsuomalaisen olivat ottaneet Karin suurlakon jälkeen ensimmäiseen senaattiinsa varmistaakseen itselleen sosiaalidemokraattien kannatuksen valtataistelussaan suomettarelaiten kanssa. Tällainen jäi af Ursinilta huomaamatta, hän näki sosialistisen aattorin vain myönnytyksenä työväellä. Hänen vastustajansa Kuusinen oli porvarillisten taktiikasta paremmin selvillä. Murros ja Kuusinen painottivat mm. sitä, ettei voinut verratakaan keskenään kansan valitsemaa eduskuntaa ja senaattia, jonka kokoonpanosta päätti yksinvaltiyas ja joka oli vain tälle vastuussa toimistaan.⁶³

Revisionismikeskusteluun ei af Ursin pariin vuoteen ehtinyt paljoa osallistua. Ensimmäinen yksikamarinen eduskunta aloitti toimintansa pian tämän väittelyn jälkeen ja af Ursin pääsi näin soveltamaan revisionismia käytäntöön valtiollisella tasolla, kunnallisessa toiminnassa hänellä oli siitä jo kokemusta.

⁶² Sosialisti 16.4., 18.4., 26.4.1907.

⁶³ Sosialisti 24.4.1907. Sosialistinen Aikakauslehti 1907 s. 123, 144—147.

9 Reformipoliitikko

9.1 Kaupunginvaltuutettuna

Viiden vaalilakkovuoden jälkeen Turun Työväenyhdistys osallistui omalla ehdokaslistallaan valtuustovaaleihin vuonna 1901. Jo edellisellä vuonna osallistumista oli harkittu.¹ Puolueen perustamisella, ehkä myös puheenjohtajan vaihtumisella, lienee ollut osuutensa menettelytavan muutokseen. Suomen valtiollisen aseman turvaamiseksi myös puoluehallinto suositteli vuonna 1901 osallistumista vaaleihin ja perustuslaillisesti suuntautuneet turkulaiset toteuttivat kehotuksen.²

Vuoden 1903 valtuustovaaleissa Turun Työväenyhdistys sai ruotsinmielisten avulla ensi kerran edustajia valtuustoon (Karin, J.A. Salmisen ja Tainion). Tämän jälkeen työväenyhdistyksellä oli jatkuvasti muutama edustaja valtuustossa vuosikymmenen loppuun asti.³ Turussa oltiin muiden puolueiden kanssa vaaliyhteistyössä valtiollisissakin vaaleissa vastoin puoluekokousten päätöksiä,⁴ kunnallisvaaleja ei vaalilakkopäätösten ainakaan Turussa katsottu koskevan.

Kansallismieliset ottivat vuonna 1904, ensi kerran kymmeneen vuoteen, valtuustovaaleissa listalleen kolme työväenyhdistyksen ehdokasta, N.R. af Ursinin, K.F. Hellstenin ja J. Jokisen, joita ei kuitenkaan valtuustoon valittu.⁵ Syksyllä 1905 af Ursin valittiin ruotsinkielisten listalta K.F. Hellstenin ja J. Salmisen kanssa työväenyhdistyksen ehdokkaina valtuustoon.⁶ Suurlakon aikainen onnistunut yhteistyö työväenyhdistyksen ja porvarillisten välillä oli varmasti osaltaan tuonut säätyläisten ääniä työväenyhdistyksen ehdokkaille.

Viidessä–kuudessa vuodessa af Ursin oli siis saanut Turun säätyläisten parissa takaisin uskottavuutensa, jonka Kurikka-kiista vuonna

¹ Koivisto s. 167.

² Soikkanen 1975 s. 60.

³ Koivisto s. 169. Turun kaup.valtuuston pk. 2.1.1904, 2.1.1905, 2.1.1906, 2.1.1907, 2.1.1908, 2.1.1909 TKA.

⁴ Soikkanen 1975 s. 64, 90.

⁵ Koivisto s. 169—170.

⁶ Hellsten s. 83. Turun kaup.valtuuston pk. 2.1.1906 TKA.

1899 oli vienyt. Tämän voidaan tulkita vahvistavan sitä olettamusta, että kyseessä ei tuolloin ollut niinkään mielipiteiden todellinen ristiiriita kuin af Ursinin ”luopiomaisuus”. Uudestaan saavutettua arvostustaan säätyläisten parissa af Ursin näytti tosin myös yliarvioivan. Kun af Ursinin koulussa rehtorin virka vapautui syksyllä 1905, af Ursin asettui ehdolle — ja sai opettajakunnan neuvoa-antavassa äänestyksessä yhden äänen, ehkä juuri omansa, kun vastaehdokas J.M. Ahlman sai loput 20 ääntä.⁷

Jo yli 50-vuotias af Ursin aloitti työskentelynsä Turun kaupunginvaltuustossa tammikuussa 1906. Valtuustossa hän toimi vain yhden valtuustokauden eli vuoden 1908 loppuun. Näihin kolmeen valtuustovuoteen mahtui pitkiä keskeytyksiä. Vuonna 1906 af Ursin oli poissa valtuustosta melkein koko syksyn ulkomaan matkan takia, kahtena seuraavana vuonna osallistuminen ensimmäisen yksikamarisen eduskunnan toimintaan piti hänet poissa Turusta kuukausikaupalla.⁸ Hänen valtuustotoimintansa jäi tuloksiltaan vähäiseksi. Hän ei muiden puolueiden parissa saavuttanut samaa suosiota kuin työväenyhdistystä edustanut Taavi Tainio,⁹ vaikkei af Ursinilla ilmeisestikään ollut ideologisia yhteistyön esteitä. Myöskään sosialidemokraattisen puolueen muut kolme-neljä edustajaa eivät kaikki aina olleet hänen takanaan.⁹

Merkittävimmän panoksensa valtuustossa af Ursin esitti käsiteltäessä esikaupunkikysymystä, ts. kaupungin rajojen ulkopuolelle säätelemättömästi syntyneiden vähävaraisten asuinalueiden ongelmien ratkaisumahdollisuuksia. Turun kaupunki oli 1880-luvulla ruvennut hankkimaan näitä alueita omistukseensa. Maan arvonnousun pelossa kaupunki jatkoi tätä aktiivista politiikkaansa aina 1890-luvun puoliväliin asti, jolloin säästäväisyysyistä maanostot lakkautettiin. Mm. Raunistulaan kasvoi tämän jälkeen tiivistä, säätelemätöntä asutusta. Vuoden 1898 lailla taajaväkisistä yhdyskunnista pyrittiin tällaisten alueiden oloja pääpiirteissään säätelemään. Tällöin Turun kaupunki saattoi jättää koko ongelman ympäröivien maalaiskuntien ratkaistavaksi, vaikka valtuustossa vielä ehdotettiin esikaupunkialueiden liittämistä Turkuun.¹⁰

⁷ Turun klassillisen lyseon opettajakokouksen pöytäkirja 19.10.1906 TMA.

⁸ Turun kaup.valtuuston pk:jen mukaan af Ursin oli näiden syiden ja sairauden vuoksi yhtä mittaa poissa valtuustosta 30.8.—13.12.1906, 18.5.—17.10.1907, 20.2.—2.4.1908 TKA.

⁹ Tainio valittiin v. 1907 ja 1908 valtuuston tärkeimpään valiokuntaan, yleiseen valmisteluvaliokuntaan. Kun af Ursin sai 1—3 ääntä, Tainio sai 19 ja Salminen 13. Turun kaup.valtuuston pk. 2.1.1906, 2.1.1907, 2.1.1908 TKA.

¹⁰ Perälä s. 158—168.

Turun Työväenyhdistyksen aloitteesta kaupunki oli käynnistänyt tutkimuksen työväen asunto-oloista. Tämä "alallaan merkittävä" tutkimus, kuten Yhteiskuntataloudellinen aikakauskirja arvioi, ilmestyi vuonna 1906, juuri samoihin aikoihin kun kysymys esikaupunkien liittämiseksi Turkuun tuli valtuuston käsittelyyn. Tutkimuksessa ehdotettiin työväen huonojen asunto-olojen parantamiseksi mm. alueiden liittämistä kaupunkiin ja kunnan maa-alueiden luovuttamista edullisin ehdoin työväenasuntotuotantoon.¹¹

Raunistulan kylän eräitä maa-alueita oli tarjottu kaupungille ostettavaksi, mutta Turun rahatoimikamari piti hintaa liian kovana. Valtuusto valitsi tammikuussa 1906 komitean valmistelemaan tästä ja laajemmaltikin esikaupunkikysymyksestä ehdotuksen. Komiteaan valittiin myös af Ursin, joka ei ulkomaan matkansa takia sen työhön kuitenkaan osallistunut.¹² Tästä huolimatta af Ursinin toiminta valtuustossa oli esikaupunkikysymyksen osalta poikkeuksellisen painokasta. Hänen ansiostaan Raunistulan kylän asukkaiden lähetystö pääsi vähän myöhästyneenäkin esittämään valtuustolle kirjelmänsä, jossa ehdotettiin mm., että kaupunki heti ryhtyisi toimiin Raunistulan alueen lunastamiseksi. Asukkaiden lähetystön kirjelmä päätettiin af Ursinin ehdotuksesta antaa tiedoksi aluehankintoja pohtivalle komitealle.¹³

Vuoden 1906 lopussa maanhankintoja pohtinut komitea esitti mientintönsä. Komitean mielestä kaupungilla ei ollut mitään velvollisuuksia raunistulalaisia kohtaan, koska nämä olivat muuttaneet alueelle vapauden halusta, vain pakoillakseen kaupunkiyhteiskunnassa valitsevaa kuria ja järjestystä. Komitea kannatti vain Raunistulan pienen osan ostamista, Raunistulan muiden osien ja Nummenmäen osto olisi jätettävä toistaiseksi.¹⁴

Komitean ehdotuksen käsittely lykkääntyi aina toukokuussa 1907 pidettyyn laajennetun valtuuston kokoukseen. Tähän kokoukseen af Ursin oli valmistanut pitkän (yli 17 sivua) lausunnon, jossa hän kumosi helposti komitean esittämät väitteet.¹⁵ Hänen puheenvuoroaan on oikeutetusti pidetty painavimpana, koska "af Ursinin väitteet olivat tosia" (Perälä).¹⁶ Lausunnossaan af Ursin todisti ensin vedoten taloustieteilijä Fleschiin, "joka ei ole sosialisti", että kaupun-

¹¹ Yhteiskuntataloudellinen aikakauskirja 1907 s. 51.

¹² Turun kaup.valtuuston pk. 11.1.1906, 29.1.1906, 1.3.1906 TKA. Perälä s. 168.

¹³ Turun kaup.valtuuston pk. 10.5.1906 TKA.

¹⁴ Turun kaup.valtuuston pk. 20.12.1906 TKA. Perälä s. 168—169.

¹⁵ Turun laajennetun kaup.valtuuston pk. 8.5.1907 TKA.

¹⁶ Perälä s. 169, 211 viite 52.

gin alueen laajentaminen on välttämätöntä työväen asuntotilanteen parantamiseksi. Jos odotetaan kokemuksia, niin kuin komitea ehdotti, kulkutaudit, tuberkuloosi ym., joiden pesäpaikkana ovat esikaupungit, rehottavat edelleen. Maalaisväestön tulvimista kaupunkeihin ei voi ”millään tavalla enää ehkäistä, vaikka sitä kyllä — turhaan — on koetettukin”. Komitean perustelut sille, että suuri osa Raunistulaa jätetään lunastamatta, olivat ”erittäin löysät”. Hän oli keskustellut raunistulalaisten kanssa ja kysynyt näiden kantaa komitean väitteestä, että sinne oli muutettu vapauden halusta eikä taloudellisesta pakosta. Raunistulalaisten vastaus oli ”makea nauru”. Jokainen sosiaalipoliittisesti kasvanut tietää, af Ursin jatkoi, että taloudellinen pakko ajaa kaupungin ulkopuolelle. Tuekseen af Ursin siteerasi professori Adolf Wagneria, ”jonka edessä kaikki vastustajani kumartavat”. Wagner oli af Ursinin mukaan sanonut vuokrien korottamisen ja häätöjen vaikuttaneen ”kymmenen kertaa yllyttävämmiin . . . kuin mikä tahansa muu, mitä sosiaalidemokratia on teoreettisesti tai käytännöllisesti edustanut”. ”Pyydän, että näitä sanoja tarkasti punnit-taisiin nyt kun sosiaalidemokratia yhä vain on kasvamassa valtavaksi voimaksi” af Ursin puolestaan lisäsi — mikä sosiaalidemokraatin lausumaksi kuulostaa omituiselta. Jos kaupunki nyt jättää omiin hotei-siinsa nämä ihmiset, tämä ”tulee ankarasti kostamaan itsensä ja on yhtä ymmärtämätöntä menettelyä kuin raitioteitten ja sähkölaitoksen jättäminen yksityisen yhtiön haltuun . . . suuri joukko kaupungin pa-raimpia työntekijöitä käypi viranomaisille yhä vihamielisemmäksi . . .”¹⁷ Tässä ennustuksessaan af Ursin osui oikeaan: raunistulalaiset ja nummenmäkeläiset kostivat ankarasti vuonna 1918.¹⁸

Oikeassa af Ursin oli myös huomioissaan maanarvon kohoamisesta. Kokemus koko maailmasta hänen mukaansa osoitti, että maan arvo kohoaa varmasti, vaikka komitea väitti toisin (arvioidessaan alueen oston tuottoa komitea oli päätellyt, ettei maan arvo nouse koko vuokra-aikana sellaisilla alueilla, jotka kaupunki antaa vuokralle). Juuri keinottelun kautta nousevan maan arvon kohoamisen vuoksi alueet olisi lunastettava heti. Suunnitteilla ollut maankoron, nousevan maan arvon verottamislaki Henry Georgen laajalti tunnetun ”single tax” -opin mukaisena oli af Ursinin mukaan vain uusi keino viivyttää asiaa. Vielä viittä vuotta aikaisemmin tällaisella maan ansiottoman arvonnousun verottamisella oli af Ursinista ollut ”suuri ja siunausta tuottava merkitys”.¹⁹ Nyt af Ursin oli kuitenkin tutustunut siihen

¹⁷ Liitteenä Turun laajennetun kaup.valtuuston pk:ssa 8.5.1907 TKA. Kursi-vointi af Ursin.

¹⁸ Paavolainen 1966 s. 155.

¹⁹ af Ursin, Työväenkysymyksiä IV s. 49.

”murskaavaan arvosteluun”, jonka professori Schmoller sekä Berliinin siveysopin professori Gizyck (af Ursinin vanha auktoriteetti) olivat esittäneet Georgen oppia vastaan. Hän vetosi myös suomalaisten valtiososialistien esittämään kritiikkiin, jonka mukaan suunniteltu maan arvonnousun verottaminen maan ostajalta aiheuttaa vain sen siirtämisen vuokriin ja tonttihinnojen nousun, eikä ollenkaan kohdistu myyjään, joka pistää arvonnousun taskuunsa.²⁰ Tällaisen verotusreformin oli af Ursinin mukaan Saksassa arveltu johtavan ”pienen väen häviöön ja koko maanomistuksen siirtoon valtion huostaan, johon sosialistit pyrkivät”.²¹

N.R. af Ursin ehdotti lunastushankkeen toteuttamista kokonaisuudessaan ensi tilassa. Häntä kannattivat kaikki sosiaalidemokraattiset valtuutetut ja muutama kielipuolueen edustaja, mutta kolme neljäsosaa valtuustosta kannatti komitean esittämää suppeaa lunastusohjelmaa. Päätöstä vastaan af Ursin pani vastalauseensa.²²

Kuukautta myöhemmin, kesäkuussa 1907 af Ursin teki Hilja Pärssisen, Taavi Tainion, Juho Kirveen ja Emil Perttilän kanssa valtiopäiville anomusehdotuksen toimenpiteistä esikaupunkialueilla vallitsevien epäkohtien poistamiseksi, jossa esitettiin samat perustelut kuin af Ursin oli Turun kaupunginvaltuustossa esittänyt.²³

Vaikka af Ursinilla kansantaloudelliset käsitteet sekaantuivat (maanarvo ja maanhinta), mistä Jaakko Forsman aiemmin oli jo päässyt häntä syyttämään, kun af Ursin oli sotkenut maankoron ja maavevon,²⁴ edustivat maanarvoa ja maapolitiikkaa koskevat erittelyt af Ursinin parasta kansantaloudellista tarkastelua. Hänen suosituksensa kuntien maapolitiikaksi²⁵ vastaavat nykyisiä käsityksiä. Turun kaupunginvaltuusto ei kuitenkaan osoittanut samaa kaukonäköisyyttä. Esikaupunkikysymys ratkesi vasta kun vuoden 1924 lain kunnallisen jaotuksen muuttamisesta myötä esikaupungit liitettiin julkisoikeudellisesti kaupunkiin.²⁶

Turun kaupunginvaltuuston asettaman komitean asiantuntemattomuus esikaupunkialueiden lunastuskysymyksessä oli ilmeisesti osaltaan syynä siihen, että af Ursin tammikuussa 1907 ehdotti erityisen sosiaalisen lautakunnan asettamista Turkuun. Oli ”näet tapahtunut sekä ennen että aivan äskettäin, että työväkeä hyvin läheisesti ja

²⁰ Yhteiskuntataloudellinen aikakauskirja 1907 s. 55.

²¹ af Ursinin lausunto liitteenä Turun laajennetun kaup.valtuuston pk:ssa 8.5.1907 TKA.

²² Turun laajennetun kaup.valtuuston pk. 8.5.1907 TKA.

²³ Valtiopäivät 1907, liitteet I—IX, anomusehdotus n:o 63 (IX 14).

²⁴ Yhteiskuntataloudellinen aikakauskirja 1906 s. 90.

²⁵ af Ursin, Työväenkysymyksiä IV s. 49. Päivälehti 24.4.1897.

²⁶ Perälä s. 183—184.

kipeästi koskevia kysymyksiä ovat käsitelleet aivan pintapuolisesti miehet, joilla ei ole ollut aikaa eikä edes kyllin kykyä niiden käsittelemiseen". Lautakuntaan on siis valittava henkilöitä, joilla on tietoja alalta että harrastusta asiaan. Kun Turussakin työväki oli jo tullut hyvin itsetietoiseksi ja esittäisi siis aiempaa enemmän uudistusvaatimuksia, sosiaaliset kysymykset olivat yhä ajankohtaisempia. Ulkoilla ovat "porvarillisetkin sosiaalipoliitikot" innolla kannattaneet tällaisia lautakuntia. Lautakunnan tehtäviksi af Ursin hahmotteli ensiksikin lausuntojen antamisen valtuustossa käsiteltävistä työväestöä koskevista kysymyksistä, toiseksi sen pitäisi valvoa valtuuston alaisten työväestöä koskevien laitosten (työväilytystoimisto, lastentarha, työväenopetus) toimia. Kolmanneksi lautakunnalla olisi aloiteoikeus työväen elämää helpottavien toimenpiteiden, kuten hätäaputoiden, osalta.²⁷

Valtuusto päätti lähettää af Ursinin ehdotuksen sosiaalisesta lautakunnasta valmisteltavaksi yleiseen valmistusvaliokuntaan. Tämä puolestaan ehdotti erityistä valiokuntaa asiaa valmistelemaan. Tähän valittiin mm. af Ursin. Yhtään työmiestä ei valiokuntaan tullut, kyläkin kaksi filosofian tohtoria.²⁸ Parin kuukauden kuluttua lautakunnan johtosääntöehdotus oli valmis, mutta valtuusto päätti odottaa sen painamista. Kuukauden kuluttua painettu johtosääntö palautettiin uudelleen valmisteltavaksi. Vasta tammikuussa 1908 asiaa alettiin valtuustossa käsitellä. Kun lopulta johtosäännön pykälistä äänestettiin, valiokunnan ehdotukset eivät juuri menestyneet.²⁹

Ehdotusta sosiaalisesta lautakunnasta ei sitten käsitelty moneen kuukauteen (af Ursin oli keväällä poissa valtuustosta valtiopäivillä). Toukokuussa 1908 ohjesääntöehdotus palautettiin uudestaan valmisteltavaksi ja kuukauden kuluttua "Turun työväenasiain lautakunnan" ohjesääntö hyväksyttiin monin muutoksin.³⁰ Kun siitä vielä oli kysytty työväenyhdistysten mieltä, päästiin syksyllä 1908 käsittelemään kysymystä lautakunnan jäsenten vaalitavasta. Tästä päästiin lopulta joulukuussa 1908 yksimielisyyteen ja af Ursin esitti, että vielä samassa kokouksessa valtuusto valitsisi omat edustajansa lautakuntaan. Tähän ei suostuttu.³¹ Vuoden loppuessa af Ursinin vaalikausi valtuustossa päättyi eikä hän enää sen jälkeen ollut siellä ajamassa asiaa. Siihen loppui kaksi vuotta kestänyt työväenasiain lautakunnan perustamisyritys.

²⁷ Liite Turun kaup.valtuuston pk. 17.1.1907 TKA.

²⁸ Turun kaup.valtuuston pk. 17.1.1907, 31.1.1907 TKA.

²⁹ Turun kaup.valtuuston pk. 2.5.1907, 4.4.1907, 9.1.1908, 23.1.1908 TKA.

³⁰ Turun kaup.valtuuston pk. 21.5.1908, 4.6.1908 TKA.

³¹ Turun kaup.valtuuston pk. 15.10.1908, 5.11.1908, 17.12.1908 TKA.

Hellstenin mukaan valtuustossa jarrutettiin sosiaalisen lautakunnan käsittelyä siksi, että pelättiin sosialistien sitä kautta pääsevän vaikuttamaan kaupungin ja valtuuston toimintaan. (Myöhemmin tällainen lautakunta perustettiin Turkuun.)³² Hellstenin käsitys saattaa pitää paikkansa, sillä Turun kaupunginvaltuusto oli melko konservatiivinen. Samaan aikaan Helsingissä valtuusto suhtautui porvarilliselta taholta tulleeeseen samanlaiseen ehdotukseen myönteisesti.³³ Tämän af Ursinin ehdotuksen kiinnostavuus on kuitenkin ennen muuta siinä, mitä se osoitti af Ursinin ideologiasta. "Kunnallissosialismia" propagoi näihin aikoihin sosialidemokraattisessa puolueessa mm. Kaapo Murros, mutta hänellä se liittyi anarkosyndikalistisiin näkemyksiin.³⁴ Tällaisesta ei af Ursinin kohdalla ollut kysymys, hänhän esitti valtiopäivillä myös valtakunnan tasoista sosiaalista päätoimistoa, jonka tehtäväkenttä oli paljolti sama kuin sosiaalisen lautakunnan.³⁵ Ehdotus oli lähinnä osoitus af Ursinin pitkälle menevästä reformismista ja sopi yhteen sen kanssa, että af Ursin kunnassa ja valtiossa — kunhan niitä sopivasti painostettiin — näki mallityönantajan, kaikkien hyvinvoinnista huolehtijan.

Turhaan af Ursin taisteli Tainion tukemana vanhoillista valtuustoa vastaan kunnallisen äänioikeuden laajentamiseksi. Kun senaatin ehdotus uudeksi laiksi tuli Turun valtuustoon lausunnolle, Tainio af Ursinin kannattamana ehdotti, ettei valtuusto antaisi lausuntoa. Samoin he myöhemmin vastustivat määrärahoja lausuntoa valmistelevalle valiokunnalle. Lausunto kuitenkin laadittiin ja lähetettiin, af Ursinin vastaehdotus sai neljäsosan valtuuston äänistä.³⁶

Valtuusto ehdotti äänioikeutta vain tuloveroa maksaville, vaikka, kuten af Ursin todisti, kaupungin tuloista verotulot muodostivat vain neljänneksen. Loppuihin tuloihin piti ainakin kaikilla kuntalaisilla olla yhtäläinen määräämisoikeus. Valtuusto oli ehdottanut myös jonkinlaisen ääniasteikon ja melko korkean varallisuussensuksen säilyttämistä. Tätä vastustaessaan af Ursin turvautui jälleen katederisossialisteihin, tällä kertaa Sombartiin, sekä 1800-luvun ensipuolella vaikuttaneen ruotsalaisen perustuslain laatijan lausuntoon rahavallasta ylimysvallan muotona, joka nopeimmin hävittää kansakunnan. Jos välttämätöntä uudistusta kauan vastustetaan, niin lopulta se tulee

³² Hellsten s. 85—87.

³³ Työmies 11.11.1907.

³⁴ Soikkanen 1975 s. 131. Myös Työmieheissä (nimim. K.H.) puollettiin kunnallissosialismia. Työmies 28.8.1907.

³⁵ Valtiopäivät 1907, Liitteet I—IX anomusehdotus n:o 64 (IX 12). Länsisuomen Työmies 5.1.1900.

³⁶ Turun kaup.valtuuston pk. 23.4.1908, 7.5.1908 TKA.

ehkä "rajussa muodossa", af Ursin varoitti vastalauseessaan.³⁷ Tässä vaiheessa valtiollisissa vaaleissa jo oli yleinen ja yhtäläinen äänioikeus, joten Turun kaupunginvaltuusto todella kävi viivytystaistelua. Vuoden 1908 toisilla valtiopäivillä hyväksyttiin uudet kunnallislait, joihin sisältyi yleinen ja yhtäläinen äänioikeus myös kunnallisvaaleissa. Lakeja ei kuitenkaan vahvistettu.

Kaikki af Ursinin valtuustossa tekemät ehdotukset eivät sentään jääneet tuloksitta. Kun vuoden 1906 alussa valtuustossa pohdittiin, mihin suurlakon aikana kerätyt, käyttämättä jääneet avustukset käytettäisiin, af Ursin ehdotti, että niistä muodostettaisiin perusrahoitus paikallista kansankorkeakoulua (folkuniversitet) varten. Tämä ehdotus voitti ylivoimaisesti rahatoimikamarin ehdotuksen köyhien kansakoululasten tukemisesta. Vuoden kuluttua kansanvalistukseen myönnettyt varat päätettiin käyttää suomen- ja ruotsinkielisen työväenopiston perustamiseen. Tätä tietysti af Ursin kannatti, mutta ehdotti samalla, että työväenopistojen luentoaineeksi ehdotettu uskontohistoria poistettaisiin ja tilalle otettaisiin siveysoppi. Tämä muutos hyväksyttiin valtuustossa (Tainio, joka oli ollut alkuperäistä luentolistaa valmistelemaan, vastusti af Ursinin ehdotusta).³⁸

Suomenkielisen työväenopiston johtokuntaan valtuusto valitsi syksyllä 1907 mm. af Ursinin ja Tainion. Työväenopiston johtokunnassa af Ursin valtuuston päätökseen vedoten vaati, että kirkkohistoriallinen luentosarja oli epätieteellisenä poistettava. Muuten työväki ei luottaisi opistoon. Johtokunta ei ollut tähän suostuvainen, jolloin af Ursin ilmoitti, ettei luovu kannastaan, "mutta voi luopua tällaisesta johtokunnasta" ja poistui kokouksesta. Kirkkohistoria jäi ohjelmaan ja af Ursin jäi johtokunnan jäseneksi vielä vuosikausiksi.³⁹

Yleensä af Ursin oli valtuustossa samoilla linjoilla muiden sosiaalidemokraattien kanssa. Keväällä 1907 Tainio sai muiden sosiaalidemokraattien, myös af Ursinin, kannattamana läpi ehdotuksensa, että esityslistan ohi otettiin käsiteltäväksi lakossa olevien kaupungin ulkotoimikamariin kirjelmä. Sadoittain lakkolaisia oli samaan aikaan kaupungintalon ulkopuolella. Kirjeessä lakkolaiset pyysivät kumoamaan kaupungin rahatoimikamarin päätöksen yhtyä yksityisten aloittamaan työsulkuun ja toisen rahatoimikamarissa suullisesti tehdyn, työoloja huonontavan päätöksen. Kun tätä kirjettä valtuustossa

³⁷ af Ursinin vastalause liitteenä Turun kaup.valtuuston pk:ssa 4.6.1908 TKA.

³⁸ Turun kaup.valtuuston pk. 17.4.1906, 2.5.1907 TKA.

³⁹ Turun kaup.valtuuston pk. 28.11.1907. Turun Suomalaisen työväenopiston johtokunnan pk. 5.5.1908, vielä v. 1915 af Ursin oli johtokunnan jäsen pöytäkirjojen mukaan TKA.

luettiin, työsulun julistaneet yksityiset rakennustyönantajat jättivät oman kirjeensä. Tässä sosiaalidemokraattien kannat hajosivat: Hellsten kannatti tämänkin kirjeen lukemista, af Ursin äänesti tyhjää, muut vastustivat. Valtuusto jätti uuden kirjeen lukematta ja vastoin sosiaalidemokraattien kantaa tyytyi vain lähettämään lakkolaisten kirjeen rahatoimikamarille tiedoksi. Sosiaalidemokraattien linja ei kuitenkaan aina ollut yhtä yksiselitteisesti työläisten puolella. Valtuuston puheenjohtajan ehdotus, että hätäaputöihin (työttömyystöihin) määrärahaesityksessä varattu rahasumma siirretään Turun Työväenyhdistykselle uuden rakennuksen rakentamiseksi, sai sosiaalidemokraattien jakamattoman suosion. Turun Työväenyhdistys sai myös määrärahoja järjestäessään yhdessä Turun Kansallisseuran, Turun Suomalaisen Seuran, Kristillisen raittiusseuran, ehdottomasti raittiin kristillisen Naisyhdistys Valkonauhan ym. porvarillisten ja konservatiivisten yhteistyökumppanien kanssa J.W. Snellmanin 100-vuotisjuhlan.⁴⁰

Aina ei af Ursinilla ja muilla sosiaalidemokraateilla ollut sama käsitys asioiden tärkeydestä. Työttömyys lisääntyi Turussa jatkuvasti, niin että alkutalvesta 1908 työttömät pyysivät kaupunkia aloittamaan hätäaputyönä kaupungin työkohteita. Rahatoimikamari torjui ehdotuksen väittäen, ettei työttömyys kaupungissa ollut niin suuri kuin työttömät esittivät. Sosiaalidemokraattinen isännöitsijä Tuomola puolestaan kumosi rahatoimikamarin väitteet ja kehotti kiirehtimään kaupungin rakennustöiden aloittamista. Sen sijaan af Ursin oli taipuvainen hyväksymään rahatoimikamarin esityksen ehdolla, että rahatoimikamari hankkii valtuustolle ”tarkan selvityksen siitä, eikö todellakin työttömyys vallinnut täällä”. Tämä ehdotus oli jokseenkin harkitsematon, sillä kaupungin rahoja vartioivalta ja hätäaputöihin penseästi suhtautuvalta rahatoimikamarilta tuskin voitiin odottaa asianmukaista selvitystä. Valtuusto tekikin tässä sentään järkevämmän päätöksen antamalla selvityksen teon kaupungin työnvälitystoimistolle.⁴¹

Muutoin af Ursinin toiminta valtuustossa oli jokseenkin toisarvoista. Hänet kyllä valittiin päihdyttävien juomien kauppaa ja anniskelua valvovaan valiokuntaan vuosina 1906 ja 1907 (vuonna 1908 hän kieläytyi), missä hän onnistui olemaan eri mieltä muun valiokunnan kanssa siitä, myönnetäänkö oikeus myydä 15 (af Ursin) vai 20 (muut) ulkomaista alkoholijuomaa. Raittiuden hyväksi af Ursin myös ehdotti, että Turussa Englannin esimerkin mukaan järjestetään ajureille

⁴⁰ Turun kaup.valtuuston pk. 17.4.1906, 10.5.1906, 16.5.1907 TKA.

⁴¹ Turun kaup.valtuuston pk. 6.2.1908 TKA.

lämmityspaikkoja, joissa voi nauttia alkoholittomia kuumia juomia. Lisäksi hän teki ehdotuksen kaupungin virkamiesten ja leskien eläkejärjestelyistä ja esitti erinäisissä vähäisissä määräraha- ym. kysymyksissä kantansa. Mainittavaa pienenä esimerkkinä af Ursinin kunnallissosialismista on ehkä se, että af Ursin piti tarpeettomana kaupungin kirjaston ja lukusalin haaraosastoa siinä kaupunginosassa, missä työväenyhdistyksen talo sijaitsi, koska yhdistyksen lukusali toimitti samaa virkaa (Tainio lisäsi, että kaupunki voisi vuokrata tämän).⁴²

Kaiken kaikkiaan af Ursinin tai muiden sosiaalidemokraattien toiminta Turun kaupunginvaltuustossa ei ehkä paljoa hyödyttänyt Turun työläisiä. Työväenyhdistyksen edustajat sopeutuivat jokseenkin sävyisästi valtuuston politiikkaan, vain af Ursin parilla kipakalla ja aiheellisella vastalauseellaan poikkesi valtuustorutiinista. Siitä ”jyrkän luokkataistelun puolueesta” (Soikkanen), jona sosiaalidemokraatit eduskunnassa ainakin agitaatiomielessä esiintyivät, ei Turun sosiaalidemokraattisen valtuustoryhmän toiminnassa näinä vuosina ollut juuri jälkeäkään.

Vuoden 1908 jälkeen af Ursin ei osallistunut valtuustoon eikä eduskuntaan. Siitä lähtien hänen toimintansa työväenliikkeessä rajoittui käytännöllisesti katsoen kokonaan kirjoituksiin ja puheiden pitoon.

9.2 Eduskuntavaalit

Vaalitaistelua af Ursinin puolesta

Sosiaalidemokraattisen puolueen kokouksessa kesällä 1906 Oulussa oli tulevia ensimmäisiä eduskuntavaaleja varten hyväksytty vaaliohjelma ja luotu puolueelle uusi, vaalipiirijakoon perustuva organisaatio.⁴³ Turun läänin eteläisen vaalipiirin sosiaalidemokraattinen piirijärjestö, johon Turku kuului, aloitti vaalivalmistelut syyskuun 1906 lopulla.⁴⁴ Jo lokakuun alussa af Ursinia pidettiin mahdollisena ehdokkaana sekä Turussa että Hämeen läänin pohjoisessa vaalipiirissä

⁴² Turun kaup.valtuuston pk. 11.1.1906, 29.1.1906, 17.1.1907, 21.2.1907, 14.3.1907, 20.12.1907, 23.1.1908 TKA.

⁴³ Soikkanen 1975 ss. 99–103.

⁴⁴ Sinisalo s. 22–23.

Tampereella — af Ursinin suostumusta ei vielä tällöin voitu saada, sillä näihin aikoihin hän itse tutustui Pariisin nähtävyyksiin ja kouluihin.⁴⁵ Tampereella ilmestynyt Kansan Lehti oli jo syyskuun alussa esitellyt af Ursinin ensimmäisenä ehdotuksenaan.⁴⁶ Vuoden vaihteessa 1906—1907 af Ursin sai Turun vaalipiirin puolueäänestyksessä eniten ääniä ja oli siten listassa ensimmäisellä sijalla (Turun ympäristön vaalipiireissä hän sai vain muutaman hajakääntöä). Myös Tampereella hänet valittiin listan ensimmäiselle sijalle.⁴⁷

Joulukuun alkupuolella af Ursin palasi yli puoli vuotta kestäneeltä Euroopan matkaltaan Suomeen.⁴⁸ Vaalitaistelu oli silloin jo kiivaana käynnissä ja sosiaalidemokraattisen puolueen agitaattorit kiersivät puhumassa.⁴⁹ Itse ei af Ursin paljoakaan osallistunut vaalitaisteluun, vaan Sosialisti Turussa ja Kansan Lehti Tampereella hoitivat sen hänen puolestaan.

Sosialisti-lehti esitteli af Ursinia lyhyesti ”meidän ehdokkaamme” marraskuussa 1906. Lehti korosti sitä, että af Ursin oli puheillaan ja kirjoituksillaan selvittänyt sosiaalidemokratian aatetta jo silloin, kun kysymys oli sekä työvälillä että lukeneistolle aivan vieras. ”Hormumattomalla johdonmukaisuudella” af Ursin oli usein huomattavallakin tavalla sen jälkeenkin aina ollut liikkeessä mukana.⁵⁰ Tammi-kuussa 1907 Sosialisti julkaisi kokonaisuudessaan af Ursinin kaupunginvaltuustossa tekemän aloitteen sosiaalisen lautakunnan perustamisesta Turkuun. Ja kuukautta myöhemmin lehdessä oli suoraan Sosialistisesta Aikakauslehdessä lainattu af Ursinin kirjoitus esikaupunkikysymyksestä.⁵¹

Tamperelainen Kansan Lehti teki Sosialistia enemmän töitä af Ursinin edestä. Kahteen otteeseen lehti esitteli af Ursinia. Ensimmäisessä kirjoituksessa af Ursin rinnastettiin puolueeseen vast’ikään liittyneisiin nuoriin sivistyneistön edustajiin, joista Kansan Lehti ei ilmeisestikään halunnut ehdokkaita. Vanhan puoluetoveri af Ursinin lehti vakuutti olevan täysiverinen sosiaalidemokraatti huolimatta siitä, että af Ursinia ei useaan vuoteen ollut näkynyt puoluetöissä. Toinen, vaalien alla ollut mainos on kiintoisampi, koska se ilmeisesti osittain perustui af Ursinin itsensä antamiin tietoihin. Tässä vaalimainoksessa

⁴⁵ Sosialisti 4.10.1906. af Ursin, Muistelmia matkoiltani . . . II s. 57—68.

⁴⁶ Kansan Lehti 4.9.1906.

⁴⁷ Sosialisti 5.1., 6.1., 13.1.1907. Kansan Lehti 3.1.1907. af Ursin oli ainoa miespuolinen sos.dem. ehdokas, joka oli ehdokkaana kahdessa piirissä. Soikkanen 1975 s. 169.

⁴⁸ af Ursin, Muistelmia matkoiltani . . . II s. 6, 81.

⁴⁹ Sinisalo s. 24. Soikkanen 1961 s. 357.

⁵⁰ Sosialisti 24.11.1906.

⁵¹ Sosialisti 20.1., 20.2.1907.

af Ursin esiteltiin ensi kertaa siihen tyyliin, joka sittemmin vakiintui:

"Ottaessaan osaa maassamme 80-luvulla syntyneeseen kansanvaltais-vapaamieliseen työväenliikkeeseen, ei af Ursin kauvaa voinut tyytyä sen porvarilliseen henkeen. Hän tutustui pian länsimaisen sosialidemokratian oppeihin, omaksui ne elävän sielunsa kaikella voimalla ja niin hänestä tuli jo 90-luvun alkuvuosina itsetietoinen sosialisti, Suomen työväen ensimmäisiä sosialistisia opettajia. Tampereella v. 1896 pidetyssä . . . edustajakokouksessa näemme Ursinin köyhälistöläiseen luokkatietoisuuteen heräävien työläisten edustajien johtajana . . .

af Ursin on ollut tunnustettavin uranaukaisija maamme työväenliikkeessä. Vaivoista ja vastuksista ja vihollisen herjaavista ja pilkallisista nuolista välittämättä on tämä säätyovereistaan irti tempautunut aatelismies uhrautunut työväen suurelle asialle."⁵²

Suoranaisen af Ursinin mainostamisen ohella Kansan Lehdessä oli useita ehdokasasettelun periaatteita pohtivia kirjoituksia, joissa melko selvästi suosittiin sivistyneistöön kuuluvia ehdokkaita. Aivan puolueäänestyksen alla lisäksi painotettiin sitä, että ehdokasasettelussa oli vapauduttava paikkakunnallisista näkökohdista — af Ursinhan oli vaalipiirin ulkopuolelta. Kirjoituksissa nimenomaan korostettiin pitkäaikaista toimintaa puolueessa; toinen sivistyneistöön kuuluva vieraspaikkakuntalainen ehdokas, Yrjö Sirola, oli melko tuore puolueen jäsen.⁵³

Kansan Lehteen af Ursin ei vaalitaistelun aikana kirjoittanut, mutta lehti korvasi puutteen julkaisemalla af Ursinin muihin lehtiin kirjoittamia artikkeleita.⁵⁴ Ainoan af Ursinin pitämän vaalipuheen Kansan Lehti julkaisi samoin kokonaan, puheen saattoi myös ostaa erillisenä kirjasena.⁵⁵

Ennen vaaleja ilmestyneessä Kansan Lehden toimittamassa Työväen Joululehdessä julkaistiin af Ursinin vaikuttavalta kuulostava kirjoitus "Käynti Bebelin luona". Valtion myöntämän kasvatusopillisen apurahan turvin af Ursin oli vuonna 1906 kiertänyt laajalti Eurooppaa. Berliinissä hän muisteli entistä opettajaansa, Theodor Mommsenia, joka vanhoilla päivillään oli kehunut Bebeliä. Tästä af Ursin keksi pistäytyä Bebelin luona. Tämä ei tiennyt, kuka af Ursin oli. Näin af Ursin sai kutsun Bebelin luo, missä hän tapasi myös

⁵² Kansan Lehti 4.9.1906, 5.3.1907. af Ursinin omakätisessä kirjekonseptissa 23.2.1907 on samoja asioita, af Ursinin kokoelma TA.

⁵³ Kansan Lehti 3.10., 7.12., 28.12.1906.

⁵⁴ Kansan Lehti 3.1., 22.2., 24.2.1907.

⁵⁵ Kansan Lehti 26.2., 28.2., 2.3., 12.3.1907.

Kautskyn. Seurue keskusteli af Ursinin kertoman mukaan mm. spiritismin ja raittiuden merkityksestä työväenliikkeelle. Bebel ja Kautsky olivat af Ursinista "vanhemmalla kannalla", kun eivät katsoneet raittiustyön kuuluvan työväenliikkeeseen. Oman kantansa tueksi af Ursin veti Adlerin ja Vandervelden raittiustyön.⁵⁶ Myöhemmin af Ursin kirjoitti Bebelille, joka vastasi lyhyesti ja melko mitäänsanomattomasti onnitellen Suomea äänioikeudesta. Tätä Bebelin kirjettä af Ursin sitten siteerasi teoksessaan Proletaariaatteita.⁵⁷ Kautskylle af Ursin lähetti kirjansa (ilmeisesti Saksan sosiaalidemokratia) vuonna 1909 ja sai vastaukseksi ystävällisen kiitoksen. Kautsky vaan ei valitettavasti voinut suomenkielistä kirjaa lukea.⁵⁸ Tämän ihmeemäksi ei af Ursinin tuttavuus Bebelin tai Kautskyn kanssa osoittautunut. Mutta vaalitaistelussa af Ursinin kirjoitus varmasti täytti tehtävänsä, olivathan Bebel ja Kautsky tuolloin tunnetuimpia auktoriteetteja.

Valtakunnallisesti merkittävä Työmies antoi myös panoksensa af Ursinin vaalikampanjaan. Sirola esitti af Ursinin eräänä Suomen työväen ensimmäisistä sosialistisista opettajista. Puolueen edustajaehdokkaita esiteltäessä oli neljäntenä vuorossa af Ursin, jonka kerrottiin edustaneen "radikaalisempaa suuntaa ennen herraskaisten johtamassa työväenyhdistyksessä". Hänen julkaisuistaan mainittiin myös laajoilta ulkomaan matkoilta syntyneet matkakertomukset, vaikka ne suurimmaksi osaksi kuvailivat matkailunähtävyyksiä yms. Hilja Pärssinen, af Ursinin ihailija, kehotti Työmiehessä asettamaan ehdokkaaksi kokeneita, esiintymiskykyisiä ja sivistyneitä puoluetovereita, sillä harkitsematonta olisi valita "kevyitä herrasmiehiä" tai "koke-mattomia nuorukaisia", jotka olivat vähän aikaa "käyttäneet saksia Työmiehen toimituksessa".⁵⁹ Itse ei af Ursin Työmieheen kirjoittanut, mutta lehti julkaisi hänen muissa lehdissä olleita artikkeleitaan. Näin Sosialistisessa Aikakauslehdessä ollut af Ursinin kirjoitus kaupunkien laajenemisesta julkaistiin yhteensä neljässä lehdessä. Työläisnaisen-lehdestä otettiin af Ursinin kirjoitus "Koko maan proletaarinaiset yhtykää", joka alkoi viittauksella kirjoittajan Saksassa, Ranskassa ja Englannissa käymiin keskusteluihin valtiollisista asioista. Folktribunen-lehdestä Työmies vaivautui suomentamaan af Ursinin artikke-

⁵⁶ Työväen Joululehti 1906 s. 3—5 (päivätty Pariisissa 21.10.1906), julkaistu myös af Ursinin teoksissa Muistelmia matkoiltani . . . II s. 10—13, Proletaariaatteita s. 73—77.

⁵⁷ Bebel af Ursinille 29.4.1909, af Ursinin kokoelma TA. af Ursin, Proletaariaatteita s. 77 alaviite, ks. myös sisällysluettelo.

⁵⁸ Kautsky af Ursinille 9.9.1909, af Ursinin kokoelma TA.

⁵⁹ Työmies 27.12.1906, 23.2., 14.3.1907.

lin, jossa vaadittiin "taidetta kaikille" (af Ursin oli Turun "taidetta kouluihin" -yhdistyksen varapuheenjohtaja). Ja tietysti Työmies julkaisi kokonaisuudessaan af Ursinin ainoan vaalipuheen.⁶⁰

Vaalipuhe

Vaalipuheessa, jonka af Ursin piti Tampereen työväenyhdistyksessä 17.2. ja Turun työväenyhdistyksessä 24.2.1907, af Ursin noudatti puolueen vaalitaistelun pääpiirteitä.⁶¹ Materialistinen eli taloudellinen historiankäsitys oli köyhälistön pimeällä taivaalla loistava kirkkain tähti, hän korkealentoisesti aloitti, ja tätä oppia oli parhaiten esittänyt tieteellisen sosialismin luoja, Karl Marx. Materialistinen historiankäsitys ei tarkoittanut "aistillisuutta". Se ei lainkaan kajonnut filosofiseen kysymykseen eikä opettanut, "että sielu lähtee ruumiista, on tämän jälkimmäisen ilmenemismuoto". Materialistinen historiankäsitys opetti yksinkertaisesti, että "ihmiskunnan historian kulku riippuu taloudellisista oloista", jonka seurauksena "maailman historia on taistelua taloudellisista eduista". Kielitaistelukin, niin henkinen kuin olikin, koski tämän opin mukaan taloudellista tasa-arvoisuutta.⁶²

Tämän alun jälkeen af Ursin pääsi omalle alalleen, siveys- ja oikeusopista haettuihin esimerkkeihin. Cicero, vaikka olikin siveellinen henkilö, oli puolustanut ylimystön etuja uhkaavan tyrannin murhaa. Suomessakin jotkut syvästi uskonnolliset henkilöt olivat puolustaneet mm. Schaumanin tekoa. Oman persoonallisen panoksensa historiallisen materialismin puolesta af Ursin esitti vaalipuheessaan siveysoppillisen esimerkin avulla:

"... Miehen ja naisen yhtymisen lasten siirtämistä varten pitäisi suuren ranskalaisen filosofin Michel Montagne'n mukaan olla 'pyhä toimitus', mutta sittenkin suosivat työläiset neomaltusialaisia varokeinoja lapsen saantia vastaan — taloudellisista syistä..."⁶³

Oikeuskäsitykset olivat myös erilaiset, af Ursin selitti Marxin vävyyn, Paul Lafargueen, vedoten. Lakkorikkuruutta ei työväki katso siveelliseksi teoksi. Monet tuomiot ovat vääriä, mikä johtui taloudellisista

⁶⁰ Työmies 5.2., 22.2., 4.3., 6.3., 9.3.1907. Turun Klassillisen Lyseon opettajien nimikirja TMA.

⁶¹ Vaalitaistelusta ks. Soikkanen 1961 s. 357—363.

⁶² N.R. af Ursin'in Puhe Tampereen työväenyhdistyksessä 17.2.07... s. 2.

⁶³ N.R. af Ursin'in Puhe Tampereen työväenyhdistyksessä 17.2.07... s. 3. Myös af Ursinin teoksessa Pohja s. 87.

syistä eli porvarillisesta luokkavaltiosta. Tästä af Ursin pääsi pohtimaan vapaan tahdon olemassaoloa. Monet suuret porvarilliset filosofit, kuten Spinoza ja uudenaikaisen kasvatustieteen perustaja Herbart kielsivät vapaan tahdon olemassaolon. Sosialistit, Marx ja Engels ennen muita, katsoivat taloudellisten tekijöiden määräävän. Vasta kun suurten kansanjoukkojen puutteenalaisuus sosialismin toteututtua poistuu eivätkä muut kansanluokat enää voi ajaa omaa taloudellista etuaan, voitaisiin päätyä toisenlaiseen näkemykseen. ”Yläluokkalaisten, jos he tosiaan harrastavat ’ihanteellisia asioita’, tulee siis etupäässä edistää sosialismin voitolle pääsyä”, af Ursin vaati, mutta lisäsi heti heidän itsekkyytensä, luokkaegoisminsa, ”todellisen materialisminsa” estävän tämän. Mutta, niin kuin edellä on jo mainittu (ks. s. 183) af Ursin ei oikein halunnut uskoa materialistisen historiankäsityksen pätevän ikuisesti: kun tämän käsityksen seuraus, luokkataistelu, häviää, häviää tämä käsityskin.⁶⁴ Pitkää esitystään materialistisesta historiankäsityksestä af Ursin perusteli sillä, että se osoitti, miten ”köyhälistön aineelliset edut ovat mitä jyrkimmässä ristiriidassa jokaisen porvarillisen puolueen etujen kanssa...”. Kun af Ursin tuolloin oli myös merkittävimpiä revisionismin puolustajia, lienee osa jyrkkyydestä laskettava vaalidemagogiaksi.

Periaatteellisista kysymyksistä af Ursin vaalipuheessaan siirtyikin sitten käytännön pariin. Sosiaalidemokraattien vaaliohjelman mukaisesti hän esitti Tampereen torpparikokouksessa edellisenä vuonna hyväksytyn viljelyspakkoehdotuksen ”suuremmoisena aatteena”. Viljelyspakkoa hän vertasi eräiden porvarillisten taloustieteilijöiden, mm. Henry Georgen, ajamaan kaupunkimaan rakentamispakkoon.⁶⁵ Viljelyspakko oli sosiaalidemokraattien melko epäonnistunut kompromissi torpparien maannälän ja sosialistisen teorian välillä.⁶⁶ Mikään ratkaisu se ei ollut sen enempää kuin kilpailevien puolueiden suunnitelmät sitoa tilattomat velkojen rasittamina maahan. Kaiken kaikkiaankin sosiaalidemokraattien torppariohjelma oli melkoisen konservatiivinen (sehän käsitti suoranaisia anakronismeja, esim. päivätyöjärjestelmän säilyttämisen), vaikka sitä radikaalina markkinoitiinkin.

Vaalipuheensa seuraavat sanat af Ursin kohdisti proletariaatin naisille. Köyhälistön tyttärien täytyy pelastaakseen itsensä ja omaisensa äärettömästä kurjuudesta ryhtyä prostituoiduksi. ”Hän menee kadulle, tapaa herran ja hän myypi, sanoo *myypi* rakkautensa, joka on ihmisen pyhin tunne, tälle miehelle, jota hän *ei rakasta*...” kuvaili

⁶⁴ N.R. af Ursin'in Puhe Tampereen työväenyhdistyksessä 17.2.07... s. 3—4.

⁶⁵ N.R. af Ursin'in Puhe Tampereen työväenyhdistyksessä 17.2.07... s. 4—5.

⁶⁶ Esim. Soikkanen 1961. s. 284—291.

af Ursin järkyttyneenä eikä huomannut käsillä ollutta analogiaa oman säätynsä naisiin. Proletaarinaisten ei pitänyt yhtyä vain omia luokkavaatimuksiaan ajaviin porvariston naisiin. Palkankorotuksia tai samaa palkkaa miehille ja naisille eivät nämä kapitalistien vaimot ja sisaret suostuneet ajamaan.⁶⁷

Kieltolain kannattajat olivat seuraavaksi vuorossa, olihan af Ursin tunnettu raittiusasiain ajaja. Halila väittää, että af Ursin olisi puolustanut kieltolakia kannattaneita tohtori Väinö Voionmaata ja tohtori Helenius-Seppälää todellisina työväen asian edistäjinä, kun Valppaan johtamat helsinkiläiset kieltäytyivät hyväksymästä näitä sosiaalidemokraattien ehdokkaiksi.⁶⁸ Lyhyesti af Ursin toi lisäksi esiin vaatimuksen kahdeksan tunnin työpäivästä, jota ei ollut edes nuorsuomalaisilla. Tämä puolue ei myöskään ollut uskaltanut, niin kuin af Ursin sanoi, kannattaa äänioikeutta jo 21 vuotiaille pelätessään nuorten liiallista edistysmielisyyttä.⁶⁹

Uskonto ja kirkko olivat sosiaalidemokraateille ja nuorsuomalaisille vaikea ongelma vaalitaistelussa. Kummankin puolueen valistunein osa oli sekä kirkon että uskonnon vastainen edustaen luonnontieteellistä maailmankäsitystä. Nuorsuomalaisilla tähän oli perinteitä. Sosiaalidemokraattisen puolueen vanhan polven kärkiryhmässä tämä kehitys saattoi olla vakiintunut joissakin tapauksissa vasta suurlakon jälkeen. Nuoren polven edustajista esim. papin poika Yrjö Sirola irtautui uskonnosta vasta 25-vuotiaana eli vuosisadan alussa. Yleisesti sivistyneistö oli alkanut omaksua luonnontieteellisen maailmankatsomuksen 1880-luvulla. Vuosisadan vaihteessa mm. valtiopäivilläkin vaadittiin siviiliavioliittoa. Varsinkin ruotsinkielisissä valistuneissa piireissä, tietysti myös sosiaalidemokraatteihin liittyneiden joukossa, oltiin aktiivisesti kirkon- ja uskonnonvastaisia.⁷⁰ Toisin oli äänestäjäkunnan laita, varsinkin maaseudulla kirkolla ja uskonnolla oli edelleen vahva asema. Ensimmäisen yksikamarisen eduskunnan vaaleissa sosiaalidemokraattinen puolue ja nuorsuomalaiset tekivät myönnytyksiä ”todelliselle” uskonnollisuudelle estääkseen kirkkoa ja uskontoa puolustavia vanhasuomalaisia viemästä ääniä.⁷¹

Uskonto on jokaisen yksityisasia, af Ursin julisti vaalipuheessaan puolueen ohjeen mukaan. Todellista uskonnollisuutta ja kristinopin

⁶⁷ N.R. af Ursin'in Puhe Tampereen työväenyhdistyksessä 17.2.07... s. 6. Kursivointi af Ursin.

⁶⁸ Halila s. 78. Halilan lähde on kuitenkin epäselvä.

⁶⁹ N.R. af Ursin'in Puhe Tampereen työväenyhdistyksessä 17.2.07... s. 6—7.

⁷⁰ Esim. Soikkanen 1961 s. 295—298. Juva Mikko 1956 s. 206—208. Salomaa s. 44—46. Päivälehti 1.2.1890 ja 16.12.1899 siviiliavioliitosta.

⁷¹ Soikkanen 1961 s. 310—312.

alkuperäistä sanomaa af Ursin oli aina arvostanut, joten hänelle ei uskontokysymys merkinnyt myönnytyksiä. Vaalien alla hän polemisoi suomettarelaisia vastaan esittämällä, että sosialistien vaatimus kirkon ja valtion erottamisesta merkitsisi oikeastaan vain "ulkokullattujen ihmisten luvun vähentämistä". Vaatimus uskonnon opetuksen poistamisesta kouluista oli omantunnon vapautta eikä uskonnon polkemista.⁷² Eikä tämä ollut vain vaalidemagogiaa, sillä voittoisa af Ursin vaati vaalien jälkeenkin, että sosiaalidemokraatit eivät saa loukata "isänmaallisuutta ja itse uskontoa", vaikka itse olisivatkin toista mieltä. Kukaan ei vielä ollut nimittäin osoittanut, että uskonto ja isänmaallisuus olisivat "joutavaa ylellisyystavaraa" tai että niitä ei voisi yhdistää "mitä jyrkimpään sosialismiin". Sen sijaan sosiaalidemokraattien oli vastustettava kaikkea tekopyhyyttä.⁷³ Samassa af Ursinin toimittaman Koitar-kalenterin toisessa osassa, missä af Ursin julkaisi ensi kerran Kommunistisen manifestin suomeksi, Adelheid Popp vakuutti työntekijätärille, etteivät sosiaalidemokraatit halua viedä heiltä kristinuskoa.⁷⁴

Vaalien tulos

Turussa Sosialistin ja af Ursinin ponnistelut menivät osittain hukkaan. Viikkoa ennen vaalia, 6.3. ja 8.3. af Ursin pyysi kaikkia sosiaalidemokraattisia valitsijoita olemaan äänestämättä sitä listaa, jolla hänen nimensä oli. Sen listan äänestäminen olisi vain "valtiollista lyhytnäköisyyttä". Kaikkien, jotka halusivat häntä äänestää, piti antaa äänensä jollekin muulle sosiaalidemokraattisen vaaliliiton listalle.⁷⁵ Tämä eriskummallinen ilmoitus johtui siitä, että af Ursinin, Taa-vi Tainion ja J.A. Karhin muodostama vaalilista tunnuksella "Pois väkijuomat" oli viime vaiheessa jäänyt K.F. Hellstenin huolimattomuuden vuoksi puolueen vaaliliiton ulkopuolelle.⁷⁶ Sosialisti-lehti liitti viralliseen ehdokaslistojen yhdistelmään kehotuksen, ettei kukaan äänestäisi tätä villiä listaa⁷⁷ ja af Ursin kehotti äänestämään

⁷² N.R. af Ursin'in Puhe Tampereen työväenyhdistyksessä 17.2.07... s. 7. Sosialisti 9.3.1907.

⁷³ Sosialisti 16.4.1907.

⁷⁴ Koitar II 1905 s. 61.

⁷⁵ Sosialisti 6.3., 8.3.1907.

⁷⁶ Hellsten erotettiin kaikista luottamustoimistaan. Turun sos.dem. kunnallisjärjestön pk. 4.3.1907 VA.

⁷⁷ Sosialisti 9.3.1907 (liitteenä ehdokaslistat), 15.3.1907.

muuta sellaisia listoja, joilla Tainio ja Karhi esiintyivät⁷⁸ (itse hän oli vain tällä yhdellä "villiksi" joutuneella listalla).

Sosiaalidemokraattien kokonaisuäänimäärää af Ursinin johtaman listan irtoaminen verotti pahasti. Turkuun oli jäänyt vain ruotsinkielinen sosiaalidemokraattinen lista. (Lisäksi turkulaiset saattoivat äänestää muiden Turun läänin eteläisten vaalipiirien listoja.) Turun läänin eteläisessä vaalipiirissä sosiaalidemokraatit saivat selvästi vähemmän ääniä kuin voittaneet vanhasuomalaiset ja hävisivät ruotsalaisillekin. Eduskuntaan pääsi 21 ehdokkaasta vain neljä.⁷⁹ Turusta ei af Ursinia siis valittu.

Hämeen läänin pohjoisessa vaalipiirissä sen sijaan kaikki meni hyvin. Sosiaalidemokraatit saivat selvästi enemmän ääniä kuin kaikki muut yhteensä. Eduskuntaan valittiin 12 ehdokkaasta seitsemän. Kansan Lehti saattoikin tyytyväisenä julistaa vaalipiirin todelliseksi "punaiseksi vaalipiiriksi", mitä se koko maata tarkastellen olikin. Koko vaalipiirissä sai eniten ääniä Yrjö Sirola, toiseksi eniten sai sosiaalidemokraattisen puolueen agitaattori, ompelija Aleksandra Reinholdsson Helsingistä. Vasta kolmantena tuli ensimmäinen porvarillinen, suomalaisen puolueen senaattori E. Nevalinna, jota vastaan Sirola olikin käynyt aktiivista vaalitaistelua. Neljänneksi eniten ääniä (runsaat 7 000) sai N.R. af Ursin, eroa kahteen ensimmäiseen sosiaalidemokraattiin oli yli 2 000 ääntä.⁸⁰ Turussa kärsimänsä menetyksen af Ursin saattoi onnekaasti korvata Tampereella, jossa hänellä vanhaakaan oli vankka kannatus. Turun sosiaalidemokraatit eivät voineet tappiotaan korvata.

⁷⁸ Sosialisti 9.3.1907.

⁷⁹ Sosialisti 29.3., 4.4.1907. Vrt. Soikkanen 1961 s. 367, tilasto sos.dem. puolueen äänien osuuksista kaupungeissa.

⁸⁰ Kansan Lehti 28.3.1907. Työmies 4.3., 14.3., 30.3.1907.

9.3 Eduskunnan varapuhemies

Porvarien rinnalla

Sosialidemokraattinen puolue sai itselleenkin yllätykseksi eduskuntaan 80 edustajaa, minkä af Ursin tyytyväisenä totesi osanneensa ennustaa.⁸¹ Sosiaalidemokraattien edustajista vain kourallinen oli osallistunut säätyvaltiopäiville. Heistä ainoastaan af Ursin oli ollut ritariston ja aatelin jäsen. Säätyvaltiopäivillä merkityksettömässä asemassa ollut af Ursin pääsi uudessa yksikamarisessa eduskunnassa puolueensa kannattamana huipun tuntumaan. Toukokuussa 1907 ensi kertaa kokoontunut eduskunta valitsi puhemiehikseen kolme entisen aatelissäädyn jäsentä: puhemieheksi tuli sosiaalidemokraattien tukemana nuorsuomalainen P.E. Svinhufvud, ensimmäiseksi varapuhemieheksi 136 äänellä N.R. af Ursin ja toiseksi varapuhemieheksi vanhasuomalainen E.G. Palmén.⁸² Palménhan oli af Ursinin ystävä jo vuosien takaa. Muitakin opiskeluaikaisia tuttaviansa af Ursin kohtasi eduskunnassa; J.R. Danielson-Kalmari edusti suomalaista puoluetta ja ruotsalaisen puolueen edustajana oli professori Fridolf Gustafsson, jota af Ursin oli pitänyt syypäänä yliopistouransa kariutumiseen (ks. s. 30).

Sosialidemokraattisessa eduskuntaryhmässä oli pieni vähemmistö, joukossa af Ursin, Taavi Tainio ja Väinö Vuolijoki, kannattanut sosiaalidemokraattisen puhemiesehdokkaan asettamista. Valpas-Hännisen johtamana enemmistö vastusti tätä ministerisocialismiin verrattavana sitoutumisena porvarillisten vallankäyttöön. Valpas kannatti tyhjän äänestämistä, mutta ryhmä päätti tukea ”laillisuusmiehenä” tunnettua Svinhufvudia. Oman varapuhemiesehdokkaan asettamista vastustettiin niinikään, mutta af Ursinin onneksi vastustajat jäivät vähemmistöön.⁸³

Valtiopäivien alkaessa af Ursinilla oli puoluetovereittensa luottamus. Hänet valittiin kaikkein tärkeimpiin valiokuntiin: suureen valiokuntaan, perustuslakivaliokuntaan ja työväenasiainvaliokuntaan, joka valitsi hänet puheenjohtajakseen.⁸⁴

⁸¹ Sosialisti 16.4.1907. af Ursin tarkoitti ilmeisesti vaalipuhettaan, N.R. af Ursin'in Puhe Tampereen työväenyhdistyksessä 17.2.07... s. 8.

⁸² Valtiopäivät 1907, pöytäkirjat (pk.) I s. 8—9.

⁸³ Soikkanen 1975 s. 123—124. Kansan Lehti 21.5.1907.

⁸⁴ Valtiopäivät 1907 pk. I s. 129, 131, 168, 245.

Postikortti ensimmäisen yksikamarisen eduskunnan ajoilta. TA

N.R. af Ursinia ja perustuslaillisia porvarillisten puolueiden edustajia yhdisti eduskunnassa kansallisuusaate, kansallisen yhtenäisyyden vaaliminen autonomian turvaksi. Autonomiaoikeuksien palauttamisen ja turvaaminen kuului myös sosiaalidemokraattisen eduskuntaryhmän tavoitteisiin. Mutta sosiaalidemokraateista vain af Ursin koki kansallisuuskysymyksen todella keskeiseksi, vain af Ursin yhtyi nuorsuomalaisten kansallishenkisiin anomusehdotuksiin. Isänmaallisuudellaan af Ursin oli jo vuosisadan vaihteessa saanut suosionosoituksia aatelissäädystä (ks. s. 113). Kansakunnan säilyminen oli ollut hänen ohjelmajulistuksensa vastavalittuna puolueen puheenjohtajanakin. Kansallisuusaate oli jatkuvasti ollut etusijalla af Ursinin yhteiskunnallisessa toiminnassa. Ja af Ursinin yhteistyö nuorsuomalaisten kanssa Päivälehdessä avustajana oli osoittanut, ettei kansallisuusaate ollut ainoa heitä yhdistävä piirre. Vaikuttaa siltä, että af Ursinin ja näiden porvarillisten samanlainen yhteiskunnallinen tausta johti myös ideologisiin yhtäläisyyksiin.

Nuorsuomalaiset ehdottivat kesäkuun alussa keisarille lähetettäväksi adressia, jossa pyydettiin laillisuuden periaatteen toteuttamista kaikilla valtioelämän aloilla. Adressissa käsiteltiin af Ursinin mielestä äärettömän tärkeitä asioita. Perustuslakivaliokunnassa hän piti laillisuuden palauttamista, adressia, kiireellisempänä kysymyksenä kuin uutta hallitusmuotoa, josta voitiin odottaa senaatin esitystä. Sirolan kompromissiehdotuksesta valiokunta alkoi valmistella kumpaa-kin asiaa, jolloin af Ursin tietysti kuului laillisuuskysymysten valmistelijoihin.⁸⁵ Samaan aikaan eduskunta käsitteli prokuraattorin kertomusta. Jälleen af Ursin oli samaa mieltä nuorsuomalaisen edustajan kanssa. Prokuraattori oli, af Ursin määritteli muodollisesti oikein, "asetettu valvomaan korkeimpana katsijana lain pyhyyttä tässä maassa. Hänen tulee siis virkansa puolesta tarmokkaasti suojella meidän kaikkia oikeuksiamme ulospäin. Mutta hänen tulee myös suojella kaikkia sekä ylhäisiä että varsinkin alhaisia, jotka ennen kaikkia tarvitsevat hänen suojaansa oikeuksissaan." Virkamiehet eivät saaneet tinkiä velvollisuuksistaan, af Ursin vaati osoittaen ylen suurta luottamusta keisarin virkamiehiin.⁸⁶

Valtiopäivien alkuaikana eräät nuorsuomalaiset, mm. E.N. Setälä, Eero Erkko ja Lucina Hagman, sekä af Ursin tekivät yhdessä ano-

⁸⁵ Valtiopäivät 1907 pk. I s. 251—254. Perustuslakivaliok. memorialipöytäkirja 11.6.1907 EA.

⁸⁶ Valtiopäivät 1907 pk. I s. 369. Toisessa yhteydessä af Ursin huomautti, että prokuraattori on suuressa määrin riippuvainen kenraalikuvernööristä. Suuren valiokunnan memorialipöytäkirja 2.10.1907 EA.

musehdotuksen määrärahaista suomalaisen kirjallisuuden kartuttamiseksi. Tähän ”suureen isänmaalliseen tarkoitukseen” oli myönnetty liian vähän varoja. Erityisesti muistutettiin yhteiskunnallisia ja sosiaalisia kysymyksiä käsittelevän kirjallisuuden tarpeesta. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura oli tarkoitus panna näitä uusia rahoja hoitamaan. Samasta asiasta olivat myös vanhasuomalaiset E.S. Yrjö-Koskinen johdolla jo ehtineet tehdä anomusehdotuksensa.⁸⁷

Kun Setälä oli esitellyt ehdotuksen eduskunnalle, af Ursin omasta puolestaan kertoi allekirjoittaneensa mielihyvin anomuksen, jossa haluttiin pysyä puoluepolitiikan yläpuolella. Puolueettomuus olisi kyllä historian ja kansantaloustieteen alalla vaikeaa. Jos julkaistaan porvarillisen katsantokannan mukaisia, oli julkaistava myös ”toisen suuren maailmankatsomuksen” mukaisia teoksia, af Ursin vaati.⁸⁸

Määräraha suomenkieliselle kirjallisuudelle tuli uudestaan käsitteilyyn eduskunnan kesäloman jälkeen. Anomusvaliokunta oli ehdottanut, että eduskunta valitsisi tasapuolisuuden varmistamiseksi osan jäsenistä siihen toimikuntaan, jonka Suomalaisen Kirjallisuuden Seura asettaisi. Tätä vastustivat mm. E.S. Yrjö-Koskinen, toisen anomuksen tekijä, ja professori F. Gustafsson.⁸⁹ Näitä puolestaan vastusti af Ursin, joka uskoi toimikunnan voivan ainakin jossain määrin ylläpitää tasapuolisuutta, sillä Suomalaisen Kirjallisuuden Seura oli hänestä jokseenkin vanhoillinen. Historiallisella ja sosiaalipoliittisella alalla oli sosiaalidemokraattien mielipiteet otettava huomioon, hän toisti. Hän sanoi suorastaan vaativansa, että sellaiset arvokkaat sosiaalidemokraattiset teokset kuin Marxin Pääoma ja Lassallen teokset julkaistaan. Varmemmaksi vakuudeksi hän kertoi professori Wagnerrin tunnustaneen Marxin tieteellisen suuruuden ja Brandesin kirjoittaneen Lassallesta ”myötätuntoa uhkuvan elämäkerran”.⁹⁰

E.G. Palmén, af Ursinin vanha ystävä, tarttui näihin af Ursinin sanoihin. Marxin maailman kuulun teoksen suomentaminen olisi hänenkin mielestään rikastuttanut suomenkielistä kirjallisuutta, tosin Pääoma oli Palménista maailmankirjallisuuden vaikeimmin tajuttavia teoksia. Palmén ei voinut olla samalla letkauttamatta sosiaalidemokraattien suuntaan — ja varmaan aiheellisesikin: ”Useimmat niistä jotka meillä ja muualla puhuvat uljaasti Marxista ja vannovat hänen sanansa luotettavuuteen, eivät tunne Marxista muuta kuin että voivat jäljitellä muutamia huomattavia väitteitä, jotka jäljentäjät

⁸⁷ Valtiopäivät 1907 Liitteet VI 2, VI 3.

⁸⁸ Valtiopäivät 1907 pk. I s. 266—267.

⁸⁹ Valtiopäivät 1907 Asiakirjat V, anomusmietintö 1.

⁹⁰ Valtiopäivät 1907 pk. III s. 1347—1348.

tai jäljentäjäin jäljentäjät tavallisesti esittävät melkoista huonommin kuin oppi-isä itse.” Palmén sanoi seuranneensa vuosia Saksan etevimpiä sosialistisia äänenkannattajia eikä missään ollut tavannut marxilaisuudelle ominaista materialismia niin liiallisen selvänä kuin nyt eduskunnassa.⁹¹ N.R. af Ursin ei tietysti jättänyt Palménille viimeistä sanaa. Palménin tavallisista letkauksista sosialismia vastaan af Ursin ei välittänyt. Sekä Palmén että J.R. Danielson-Kalmari kannattivat hänen tyydytyksekseen Marxin teoksen julkaisemista. Lassallen teoksista he vaikenivat af Ursinin mielestä siksi, että vaikka Lassalle ei ollut yhtä suuri tiedemies kuin Marx, oli hän parempi agitaattori. Lisäksi af Ursin halusi suomennettavaksi vielä ainakin Engelsin ja Kautskyn teoksia. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran puolueettomuuden takeeksi ei af Ursinista riittänyt ”porvarillisten radikaalien” Herknerin ja Sombartin teosten suomentaminen. Toimikunta oli tarpeen:

”Kun jossakin korporatsioonissa on eri katsantokantojen edustajia, niin tietysti asiaa harkitaan monipuolisesti eri tahoilta, jokainen pääsee, vaikka olisi yksinkin toista mieltä, ainakin *puhumaan* toiseen suuntaan. Siis lyhyesti sanoen: asia tulee tasapuolisesti ja puolueettomasti pohdituksi . . .”⁹²

Tämä af Ursinin yritys oli turha, sillä eduskunnan päätös noudatti alkuperäistä anomusehdotusta sellaisena kuin af Ursinkin oli sen allekirjoittanut, ilman eduskunnan asettamia toimikunnan jäseniä.⁹³ Huomion arvoinen on af Ursinin perustelu toimikunnalle, miten yksinkertaisesti tasapuolisuus toteutuu, kunhan päästään keskustelemaan.

Valtiopäivien ensiviikkojen valtaisassa anomusehdotusten vyöryssä af Ursin liittyi toiseenkin nuorsuomalaisen anomusehdotukseen. Kyse oli Turun ja Riihimäen välille tarvittavasta rautatiestä (tällaisia anomuksia uusista rautateistä tehtiin niin paljon, että niiden käsitteilyä varten oli oma valiokunta). Anojina oli af Ursinin ohella Turun ja Hämeen läänin eteläisistä vaalipiireistä kymmenkunta nuorsuomalaista ja kaksi sosiaalidemokraattia, Tainio ja Nuorteva. Perusteluiksi anojat esittivät ulkomaankaupan, erityisesti viennin kehityksen turvaamisen sekä Länsi- ja Itä-Euroopan välisen kansainvälisen tavara- ja henkilöliikenteen. Toissijaisena perusteena oli radanvarren paikallisliikenne.⁹⁴ Kun af Ursin oli aina korostanut sosiaalisten uudistusten

⁹¹ Valtiopäivät 1907 pk. III s. 1509—1510.

⁹² Valtiopäivät 1907 pk. III s. 1518—1519. Kursivointi af Ursin.

⁹³ Valtiopäivät 1907 Asiakirjat V, anomusmietintö 1.

⁹⁴ Valtiopäivät 1907 Liitteet VII 32.

tärkeyttä, on tässä osoitettu huoli elinkeinoelämän kehityksestä merkillepantavaa — sosiaalipoliittiset anomusehdotukset hän jätti enimmäkseen muiden huoleksi.

Porvarillisten puolueiden edustajat tekivät valtiopäivien alussa anomusehdotuksia monista niistä uudistuksista, joita af Ursin oli aiemmin vaatinut. Porvarillisen reformismin aivan keskeinen tavoite oli pitkään ollut ydinperheen vahvistaminen myös työväenluokan keskuudessa ja olennaisena osana tätä oli työläisnaisten saaminen pois ansiotyöstä kotiin perheenemännäksi (erityisesti ruoanlaittajiksi ja kasvattajiksi).⁹⁵ Vaimon taloudenpidon ratkaiseva merkitys perheen taloudelliselle hyvinvoinnille oli vanhasuomalaisen tohtorinrouva Hedvig Gebhardin painavin peruste, kun hän puoluetovereineen teki anomusehdotuksen taloudenhoito-opetuksen järjestämiseksi naisille. Ehdotus ei kuitenkaan ehtinyt anomusvaliokunnan myönteistä kannanottoa pidemmälle.⁹⁶ Vuosia aikaisemmin af Ursin oli Päivälehdessä esittänyt, että kansakoulussa oli tytöille opetettava kotitaloutta. Tämä oli hänestä tarpeen mm. siksi, että miehet tunsivat vastenmielisyyttä avioliittoa kohtaan (mikä edisti prostituutiota) koska naiset eivät enää osanneet hoitaa taloutta — ylempien kansankerrosten tytöt vain ”rentustelivat” tyhjäntoimittajina ja alempien kansankerrosten naisten aika meni ansiotyössä. Kysymys oli af Ursinin mielestä syvien rivien kasvattamista elämää varten. Jokainenhan tiesi, af Ursin selitti, kuinka taloutta ymmärtävä vaimo voi kartuttaa perheen varallisuutta ja kuinka taloudessa kokematon vaimo voi saattaa perheen talouden aivan rappiolle. Poliittisesti suorapuheisemmin oli samaa ajatusta propagoinut pian af Ursinin jälkeen Leo Ehrnrooth, joka oli todistanut taitavan vaimon edistävän vähillä rahoilla perheensä hyvinvointia enemmän kuin toinen taitamaton vaimo kaksinkertaisella rahamäärällä.⁹⁷

Keuhkotautiparantolat oli toinen af Ursinin kannattama reformi, josta vanhasuomalaiset, mm. E.G. Palmén, ja maalaisliittolaiset tekivät ensimmäisinä aloite-ehdotuksensa. Sosiaalidemokraatit (af Ursin ei ollut anojien joukossa) tulivat kyllä aivan kintereillä. Vähän ennen valtiopäivien alkua af Ursin oli ehdottanut, että Suomeen oli perustettava ulkomaisten esimerkkien mukaisesti keuhkotautiparantoloita, joissa on paikkoja varattomia potilaita varten. Varat saataisiin kunnilta, paikallisilta säästöpankeilta, työnantajilta tai vaikkapa arpajaisista, af Ursin oli ehdottanut. Kun vanhasuomalaiset esittivät anomus-

⁹⁵ Topalov 1985. Hirdman s. 122—135.

⁹⁶ Valtiopäivät 1907 Liitteet VI 6, Asiakirjat V, anomusmietintö 4.

⁹⁷ Päivälehti 26.10.1901. Finsk tidskrift, Senare halfåret 1903 s. 298.

ehdotuksensa, af Ursin kannatti sitä "äärettömän tärkeänä asiana". Tosin hän korosti myös ennaltaehkäisevän työn tarvetta, oli parannettava työväen asunto-oloja ja ravitsemusta. Valtionapua oli af Ursinin mukaan saatava paitsi parantoloille niin myös niille yhdistyksille, jotka pyrkivät ehkäisemään keuhkotautia. Hän oli nimittäin itse toiminut vuosia "köyhien työläisten kesälepoa" järjestävässä yhdistyksessä, joka oli hänen aloitteestaan ottanut myös keuhkotautiset työläiset avustettavikseen. Eduskunta hyväksyi miltei sanasta sanaan af Ursinin täysi-istunnossa esittämät ponnet.⁹⁸

Vanhasuomalaiset, joukossa E.S. Yrjö-Koskinen ja August Hjelt, ehättivät myös ehdottamaan valtionapua työväenopistoille. Laajapohjainen porvarillisten puolueiden rintama ehdotti Hannes Gebhardin johdolla myös osuustoiminnan tukemista.⁹⁹ Sekä työväenopistoja että osuustoimintaa af Ursin oli vuosia pitänyt tärkeinä uudistuksina. Turun valtuustossa hän oli juuri edellisenä vuonna 1906 tehnyt aloitteen kansankorkeakoulusta, joka työväenopiston muodossa sitten perustettiin (ks. s. 195). Vuonna 1905 hän oli viimeksi kirjoittanut osuustoiminnasta, "osuuskaupan korkeimmat päämäärät", ja oli siinä kovasti yliarvioinut osuustoiminnan vaikutusta (osuustoiminnan hajotessa myöhemmin porvarilliseen ja edistykselliseen af Ursin vuonna 1917 palasi tähän aiheeseen).¹⁰⁰

Myös kansansivistyskysymyksessä af Ursin ja porvarilliset löysivät yhteisen nimittäjän. Vanhasuomalaisen kouluhallituksen johtajan, Y.K. Yrjö-Koskinen puoluetovereittensa kanssa tekemä ehdotus koulutoimen järjestämisestä nostatti af Ursinin isänmaallista toivoa. Ehdotus palauttaisi kansalle yhden "kalleimmista oikeuksista" ja "luotettavimmista turvista", sillä "kansallisuuden hävittäminen kansallisuutena ei millään alalla ole tehokkaampi kuin koulualalla. Sen näyttää kansallinen sortopolitiikka ja chauvinismi joka maassa", lehtori af Ursin vakuutti.¹⁰¹ Kansallisuuskysymys liitti af Ursinia porvarillisten puolueiden edustajiin vuoden 1907 valtiopäivien alkuinnostuksen jälkeenkin niin että hän lopulta keväällä 1908 päätyi heidän kanssaan esittämään jokinakin eksklusiivista hanketta, Koru-Kalevalaa, kansallisen kulttuurin hyväksi. Työväki hänet oli kuitenkin edustajakseen valinnut, joten kansallisuusaate sai välillä antaa sijaa työväen-aatteelle.

⁹⁸ Valtiopäivät 1907 Liitteet VI 14—16, pk. I s. 266—267, III s. 1820—1821, Asiakirjat V ja anomusmietintö 8. Sosialisti 15.5.1907.

⁹⁹ Valtiopäivät 1907 Liitteet VI 4, VIII 23.

¹⁰⁰ af Ursin, Proletaariaatteita (1905) s. 317—320. af Ursin, Testamenttini... (1916, 1917) s. 84—94.

¹⁰¹ Valtiopäivät 1907 pk. II s. 844—845.

Sosiaalidemokratian nimissä

Sosiaalidemokraatit, joiden toiveet eduskuntatyön tuloksista oli viri-tetty korkealle, tekivät valtiopäivien alussa useita anomusehdotuksia eduskunnan todellisen vallan lisäämiseksi. N.R. af Ursin ei osallistu-nut moneenkaan näistä, ei esim. kahteen merkittävimpään aloittee-seen, joista toinen koski hallituksen asettamista parlamentaariseen vastuuseen ja toinen eduskunnan aloiteoikeutta perustuslakikysy-myksissä rajoittavien säädösten poistamista.¹⁰² Tavallaan parlamen-taarisuuden korvikkeeksi sosiaalidemokraatit, joukossa af Ursin, anoivat eduskunnan jäsenille laajempaa välikysymysoikeutta kuin valtiopäiväjärjestyksen myöntämä rajoitettu ja melko näennäinen oi-keus. Seuraavana vuonna, kun eduskunta oli hajoitettu ja senaatti eronnut, af Ursin kyllä piti tätä puutteellistakin välikysymysoikeutta ”kalliina poliittisena oikeutena, jota olisi käytettävä runsaammin”.¹⁰³ Toinen af Ursininkin allekirjoittama anomus oli pikemminkin käy-tännöllistä kuin periaatteellista laatua. Siinä vaadittiin eduskunnalle oikeutta määrätä perusohjeet valtion omaisuuden ja liikelaitosten hoi-toa varten. Anajat pelkasivat, että valtion lisääntyvää liiketoimintaa hoitavat virkamiehet syrjäyttäisivät kaikki kansantaloudelliset ja so-siaalipoliittiset näkökohdat ja pitäisivät silmällä vain yksityiskapita-listien voitonhaluja.¹⁰⁴

N.R. af Ursin oli aloitteen tekijänä kolmessa sosiaalidemokraattien valtiopäivien alussa tekemässä anomusehdotuksessa. Turun kaupun-ginvaltuustossa hän oli samana keväänä ajanut vastaavanlaisia asioi-ta. Ensimmäisessä anomuksessa vaadittiin eri kansalaisryhmistä koot-tavaa valiokuntaa, joka selvittäisi, miten kaupunkien ulkopuolelle kasvavien esikaupunkien synnyttämät ongelmat voitaisiin ratkaista. Teoreettiset perustelut, ts. maanarvon kohoaminen ja sen vaikutukset työläisten asunto-oloihin, af Ursin oli aiemmin esittänyt melko an-siokkaasti Sosialistisessa Aikakauslehdessä. Anomusehdotuksessa toistettiin samoja asioita kuin af Ursinin Turun kaupunginvaltuustos-sa lukemassa vastalauseessa, Adolf Wagner -sitaattia myöten (ks. s. 191). Anomusehdotuksessa vain innostuttiin liioittelemaan, anojien mukaan ”vuokrakysymys oli tärkein työväenkysymys” kaupungeissa, yhtä tärkeä kuin maalla viljelyspakko.¹⁰⁵

¹⁰² Valtiopäivät 1907 Liitteet I 6, I 12, I 14, I 23.

¹⁰³ Valtiopäivät 1907 Liitteet I 24. Työväen Kalenteri II 1909 s. 80.

¹⁰⁴ Valtiopäivät 1907 Liitteet I 13.

¹⁰⁵ Valtiopäivät 1907 Liitteet IX 14. Sosialistinen Aikakauslehti 1907 s. 10—16.

Toinen af Ursinin nimellä kulkenut sosiaalidemokraattien anomusehdotus koski sosiaalisen päätoimiston eli työväen asioita käsittelevän keskusviraston perustamista. Vastaavanlaista kunnallista elintä af Ursin oli ehdottanut Turun kaupunginvaltuustossa. Tällaista oli valtiopäivillä puuhattu jo kymmenen vuotta, vuoden 1900 valtiopäivillä työväenasiain komissioonია oli anottu niin aatelistossa (V. von Wright) kuin porvarissäädössä. Päivälehti oli tuolloin niinkään pitänyt tarpeellisena sosiaalipoliittista lainsäädäntöä yms. valmistelevaa vakinaista elintä, sillä uutta lainsäädäntöä tarvittiin ”lieventämään työntekijäin ja työnantajain välistä taistelua”.¹⁰⁶ Vaikka von Wrightin esitys oli af Ursinista osoitus ”tuon uneksijan harmoniikannasta”, eivät af Ursinin omat perustelut paljoa tästä eronneet:

”Syvien rivien kasvava merkitys koko sivistyneessä maailmassa on pakoittanut eri maitten hallitukset luomaan yhä enemmän huomiota niihin kysymyksiin, jotka oleellisesti koskevat näitten kansanainesten hyvinvointia. Todellisuudessa ei tällainen huolenpito olekaan muuta kuin koko kansan tukemista sen taistelussa olemisensa puolesta”,¹⁰⁷

af Ursin aloitti juhlallisesti kirjoituksensa sosiaalisesta päätoimistosta. Käytännössä oli kyse eräänlaisesta korvikkeesta, kun hallituksesta puuttuivat sosialistiministerit eikä siinä ollut työministeriä omine keskusvirastoineen. Työväelle piti saada ”oma korkeampi virasto, jossa sen asioita yksinomaan valvotaan”. Siellä valmisteltaisiin kaikki työväen hyvinvointia tarkoittavat lait joko omasta tai hallituksen aloitteesta. Käytännön esimerkkinä af Ursinilla oli mm. USA:n liittovaltion työvirasto, jonka julkaisua hän oli vuosia seurannut (ks. s. 155). Viraston esimieheksi af Ursin halusi tieteellisesti sivistyneen, työväen asioihin perehtyneen henkilön — lieneekö ajatellut itseään. Tätä anomusehdotusta eduskunta ei ehtinyt käsitellä.¹⁰⁸ Senaattiin oli vähän aiemmin perustettu työväen asiain esittelijän virka, johon nimitettiin entinen Metalliteollisuuden Työnantajaliiton asiamies ja Yleisen Työnantajaliiton palkkaama selvitysmies Leo Ehrnrooth. Työmies-lehti saattoi pian kertoa huonoja kokemuksia tämän esittelijän toimista niin virassa kuin eduskunnan työväenasiain valiokunnassakin.¹⁰⁹ N.R. af Ursinin uskoa työväen virastoon nämä kokemukset eivät horjuttaneet.

¹⁰⁶ Päivälehti 8.6.1900.

¹⁰⁷ Sosialistinen Aikakauslehti 1908. s. 38.

¹⁰⁸ Sosialistinen Aikakauslehti 1908 s. 38—49. Valtiopäivät 1907 Liitteet IX 12, pk. IV s. 3225.

¹⁰⁹ Sjöberg s. 16, 22—23. Työmies 9.10.1907.

Kolmas af Ursinin johdolla tehty sosiaalidemokraattien anomusehdotus käsitteli ajankohtaista kysymystä kaupunkien kunnallisasetuksen muuttamisesta. Kunnallisvaaleissa oli vielä mm. ääniasteikko. Äänioikeusuudistuksen puolesta af Ursin kamppaili seuraavana vuonna myös Turun kaupunginvaltuustossa. Anomusehdotuksessa oli tiin huolestuneita siitä, että äänioikeuden epätasaisuus ”lamaannuttaa alempien kansankerrosten kunnallisia harrastuksia” ja ”kuolettaa kaiken yhteishengen”. Varakkaat olivat pienen kansalaisryhmän etuja ajaessaan oppineet itsekkäiksi eikä sosiaalipoliittinen ymmärrys ollut siksi päässyt leviämään. Monet hyödylliset yritykset varsinkin ns. kunnallissosialismin alalla olivat Suomessa siksi aivan väärällä tolalla: sähkö-, kaasu- ja vesilaitoksia yms. ei ollut sosialisoitu kunnan huostaan niin kuin ulkomailla. Nämä af Ursinin kirjoituksista tutut perustelut eivät vuonna 1907 ehtineet eduskuntakäsittelyyn. Kun sosiaalidemokraattien ehdotusta ei vuoden 1908 puolella uusittu, eduskunta lähti ajanmukaistamaan kaupunkien kunnallisvaaleja porvarillisten puolueiden ehdotusten pohjalta.¹¹⁰

Valtiopäivien ensimmäisen kuukauden aikana, ennen eduskunnan kesälomaa, sosiaalidemokraatit ehtivät tehdä välikysymyksen Laukon sukutilan lunastamisesta. Senaatin enemmistö oli kieltäytynyt myötävaikuttamasta Laukon tilan lunastamiseen sen luovuttamiseksi hädättyjen torppareiden viljeltäväksi. Pitkäksi venyneeseen välikysymyksen keskusteluun af Ursin puuttui lyhyehköllä puheenvuorolla, joka kyllä kuvasti hänen käsitystään valtiosta. Valtion oli pakkolunastettava tila, niin kuin sosiaalidemokraatit vaativat, ja toteutettava tilalla viljelyspakko, sillä valtion tuli tukea heikompien taistelua väkevämpää vastaan. Hän ei voinut hyväksyä senaatin formaalista laintulkintaa. Senaatin vähemmistö oli sentään ymmärtänyt, että tilan lunastamiskysymyksessä oli noudatettava kansan suuren enemmistön oikeuskäsitystä, af Ursin myönsi. Välikysymys lykättiin maatalousvaliokuntaan, mitä suomettarelaisten saneleman tulkinnan mukaan ei tulkittu epäluottamuslauseeksi senaatille. Valiokunta ehdottiakin perusteltuun päiväjärjestykseen siirtymistä.¹¹¹

Syksyllä 1907 valtiopäivien kokoonnuttua uudelleen sosiaalidemokraatit tekivät tuloksetta toisen välikysymyksen poliisivoimien lisäämisestä. Alkukesästä oli Helsingissä sattunut välikohtaus, jossa pari sosiaalidemokraattista kansanedustajaa joutui muun väen tavoin

¹¹⁰ Valtiopäivät 1907 Liitteet V 3. Valtiopäivät 1908 I Liitteet VII 1—2, Asiakirjat III Eduskuntaesit. miet. 6.

¹¹¹ Valtiopäivät 1907 pk. II s. 1176—1179, 1212, pk. III s. 1219, Asiakirjat V Välikysymykset (Maatalousvaliokunnan miet. 4).

poliisin ahdistelemaksi. Jo tätä tapahtumaa puitaessa oli af Ursin eduskunnassa painottanut, että santarmijärjestelmän pahetessa alkaa proletariaatin joukossa käsitys laillisuudesta heikentyä.¹¹² Kun asia sitten laajeni välikysymykseksi, af Ursin vaati, että mm. poliisin ohjesäännön kaltaiset luokkalait on pian korjattava kansan oikeuskäsityksen mukaisiksi. Tällaiset luokkalait olivat syntyneet säätyvaltiopäivillä. Samalla poliisilaitos oli tehtävä inhimillisemmäksi ja poliisien lukumäärää oli vähennettävä. Kaikki porvarillisten puolueiden edustajien viittaukset sosiaalidemokraattien yhteyksistä anarkismiin af Ursin torjui jyrkästi internationaalien päätökseen tukeutuen. Syy koko surkeaan tilanteeseen maassa johtui af Ursinin mukaan siitä, että yläluokka ei ollut aikanaan ryhtynyt ankaraan reformityöhön. Yläluokan olisi paljon enemmän pitänyt ottaa huomioon syvien rivien toivomuksia. Uusien kriminaalitieteen tutkimustenkin mukaan, af Ursin tiesi, syyt rikollisuuteen olivat ”nurjissa sosiaalisissa oloissa”. Kunhan alemman kansankerroksen hyväksi toimeenpantiin sen tahdon mukaisia reformeja, väheni poliisin tarve. Tämän af Ursinin vastaväittäjä, nuorsuomalainen J. Castrén auliisti myönsi.¹¹³ Vaikka af Ursinin sanastoon oli ilmestynyt luokkalakeja, niin yhä edelleen hän vetosi yläluokan uhrimieleen.

Kieltolaki oli ollut sosiaalidemokraattien ohjelmassa puolueen ensimmäisestä ohjelmasta alkaen. Eduskunnassa sosiaalidemokraatit eivät kuitenkaan yksin olleet vaatimassa kieltolakia — niin kuin eivät monia muitakaan reformeja — vaan kaikki neljä porvarillista puoluetta tekivät tästä oman anomuksensa.¹¹⁴ Vaikkei af Ursin liittynyt yhteenkään anomukseen, sitä palavammalla innolla hän vaati alkoholijuomien täydellistä hävittämistä. Kieltolaki olikin af Ursinin mukaan ainoa sisäinen asia, joka yhdisti koko kansan yhdeksi ainoaksi sopusointuiseksi kansaksi. Nuorsuomalaisten perustuslaillinen senaatti, joka af Ursinista sentään monessa suhteessa oli edeltäjänsä parempi, tuotti hänelle kuitenkin kieltolakikysymyksessä pettymyksen. Se, mitä hän keväällä jo oli huolestuttavana huhuna kuullut, toteutui syksyllä senaatin esityksessä: yleisen kieltolain sijaan esitettiin kunnallista kielto-oikeutta.¹¹⁵ Eduskunta ehti päättää yleisestä kieltolaista syysistuntokauden viimeisinä päivinä. Lakia ei kuiten-

¹¹² Valtiopäivät 1907 pk. II s. 1017—1018, pk. III s. 1503.

¹¹³ Valtiopäivät 1907 pk. III s. 1423—1427, 1457, 1475—1476. Soikkanen 1975 s. 126—127.

¹¹⁴ Valtiopäivät 1907 Liitteet IV 1—5. Kolmannen edustajain kok. pk. s. 57.

¹¹⁵ Valtiopäivät 1907 pk. II s. 679—680, pk. III s. 1276, pk. IV s. 2214—2216. Työmies 26.3.1907.

kaan vahvistettu, kieltolakia saatiin odottaa vielä kymmenen vuotta.¹¹⁶

Mitä moninaisimmissa kysymyksissä af Ursin ilmoitti edustavansa järjestäytyneen työväestön tai köyhälistön kantaa. Esimerkiksi kun oikeudenkäymiskaaren muutoksella haluttiin taata varattomallekin syytetylle asianajaja, af Ursin ilmoitti, ettei järjestäytynyt työväki luota lakimiehiin ja asia palautettiin valiokuntaan.¹¹⁷ Tai af Ursin saattoi ilmoittaa, ettei teiden kunnossapidon verotustapa ollut köyhälistönkään kannalta vähäpätöinen asia ja pitkittää vastalauseineen asian käsittelyä, eikä siitä päätöstä syntyntykään ennen eduskunnan hajoittamista.¹¹⁸ Muille kansanedustajille af Ursin opettikin, että kansanedustajan velvollisuus oli lausua, mitä kansa kustakin asiasta ajatteli eikä mitä edustaja itse ajatteli.¹¹⁹

Leipomolaki ja elinkeinolaki

N.R. af Ursin valittiin työväenasiain valiokuntaan puheenjohtajaksi vuodelle 1907 täpärästi vain yhden äänen erolla. Valiokunta palkkasi sihteerikseen J.K. Karin. Ensimmäisen eduskunnan hajoittamiseen mennessä (6.4.1908) valiokunta ehti käsitellä vain kahta lakiesitystä: loppuunkäsittelyksi saatiin senaatin ehdotus laiksi työstä leipomoissa, kesken jäi senaatin ehdotus uudeksi elinkeinolaiksi. Kansanedustajien anomusehdotuksia ei vuonna 1907 ehditty käsitellä lainkaan, mutta seuraavana keväänä päästiin niiden käsittelyssä hyvään alkuun.¹²⁰

Leipomolakiin liittyi pitkä ja perusteellinen valmistelu. Helsingin leipomotyöläiset olivat 1890-luvun ensivuosista lähtien vaatineet yötyön poistamista. Pitkin 1890-lukua työläiset ja viranomaiset tekivät selvityksiä leipomojen työajoista ja epäkohdista.¹²¹ Porvarissäädystä anottiin vuonna 1897 lakia leipomoiden yötyön poistamisesta. Teollisuushallitus sai vuosisadan vaihteessa aikaiseksi ensimmäisen laki-

¹¹⁶ Valtiopäivät 1907 Asiakirjat V Eduskuntaesit. 1 (Eduskunnan ehdotus).

¹¹⁷ Valtiopäivät 1907 Asiakirjat I Armollinen esitys 4. Suuren valiokunnan memorialipöytäkirja 5.7.1907 EA.

¹¹⁸ Valtiopäivät 1907 Asiakirjat I Armollinen esitys 1. Suuren valiokunnan memorialipk. 21.10.—23.10.1907 EA. Valtiopäivät 1908 Asiakirjat I Armollinen esitys 4.

¹¹⁹ Valtiopäivät 1907 pk. III s. 1247.

¹²⁰ Työväenasiain valiokunnan memoriali 31.5., 5.6.1907 EA. Valtiopäivät 1907 pk. IV s. 3225, Asiakirjat II Armollinen esitys 14 ja 16. Valtiopäivät 1908 I pk. I s. 648—649.

¹²¹ Sos.dem. puolueen kolmannen kok. pk. s. 144—149.

luonnoksen leipomojen työajasta, jonka käsittely jäi kesken valtiopäivillä vuosina 1904—1905. Työntekijät ryhtyivät kesällä 1899 lakkoon 10 tunnin työpäivän ja yötyön poistamisen merkeissä. Työntekijöiden puolelle asettui Päivälehti ja venäläisten lakkorikkureiden tuonnista tuohtuneina osin muutkin lehdet.¹²² Tätä lakkoa af Ursin innostui vertaamaan Amerikan sisällissotaan. Työnantajat olivat syrjäyttäneet isänmaalliset tunteet oman voiton vuoksi. Lakko oli luokkataistelua ihmisoikeuksien puolesta, af Ursin kirjoitti vaatien yläluokkaa luopumaan mukavista tottumuksistaan ”työväestönsä kohottamiseksi ai-neellisessa ja henkisessä suhteessa”.¹²³

Eduskunnan käsittelyyn tullut leipomolakiehdotus oli osittain jopa huonompi kuin säätyvaltiopäiville annettu esitys.¹²⁴ Lähetekeskustelussa Matti Paasivuori esitti sosiaalidemokraattien vaatimukset, joita oli ehditty Työmies-lehdessä moneen otteeseen käsitellä: kahdeksan tuntinen työpäivä kaksivuorotyönä, sunnuntai- ja yötyö poistettava, ylityötä enintään 100 tuntia vuodessa 50 %:n palkankorotuksin, palkka maksettava kokonaan rahana eikä luontaisetuina jne.¹²⁵ Työväenasiain valiokunnassa ilmeni af Ursinin mukaan kaikkien jäsenten taholta totista pyrkimystä leipomotyöntekijöiden olojen parantamiseen. Valiokunta olikin yksimielinen yötyön ja sunnuntaityön poistamisesta, ylityökorvauksesta ja sen määrästä sekä jonkun aikaa emmittyään myös rahapalkasta. Yksimielisiä oltiin myös siitä, että pisin työpäivä on määrättävä laissa, mutta arvalla jouduttiin ratkaisemaan kahdeksan ja yhdeksän tunnin välillä jälkimmäisen voitoksi.¹²⁶

N.R. af Ursin laati valiokunnan mietintöön sosiaalidemokraattien vastalauseen, johon yhtyi myös ruotsalaisesta puolueesta kirjaltaja Frans Ahlroos. Valiokunnan enemmistö oli esittänyt, että leipomoissa työt oli lopetettava kello 21 illalla, af Ursin vaati töitä lopetettavaksi tunteja aiemmin, jotta leipomotyöntekijät voisivat osallistua luento- ja esitelmäkursseille, yhdistyselämään jne. Kahdeksan tunnin työpäivän eduiksi af Ursin esitti työläisten henkisten kehittymismahdollisuuksien ohella työtehon kasvamisen ”psykologisista syistä”, tekniikan parantamisen, kustannusten säästön jne. Sapattilevon varmistamiseksi uskonnollisille työläisille af Ursin halusi poistettavaksi pykälän,

¹²² Työmies 4.7., 27.7.1899, 10.3.1900. Päivälehti 15.7., 2.8., 3.8.1899. 20.3.1900. Asiakirjat valtiopäiviltä 1904—1905 II Armollinen esitys 16.

¹²³ Työmies 8.8.1899.

¹²⁴ Asiakirjat valtiopäiviltä 1904—1905 II Armollinen esitys 16. Valtiopäivät 1907 Asiakirjat II Armollinen esitys 14.

¹²⁵ Valtiopäivät 1907 pk. I s. 189—190. Työmies 29.10., 5.11., 19.12., 22.12.1906, 26.1., 19.2.1907.

¹²⁶ Valtiopäivät 1907 pk. III s. 1568, Asiakirjat II Armollinen esitys 14 (mietintö) Työväenasiain valiokunnan memoriali 11.6.1907 EA.

jonka mukaan perättäisinä pyhinä sai yhtenä yönä olla yötyötä. N.R. af Ursinin auktoriteetteina vastalauseessa esiintyivät mm. Lepold von Ranke ja Immanuel Kant, mitä ei tietysti voitu eduskunnan istunnossa sivuuttaa piikittelyttä.¹²⁷

Suuri valiokunta osoittautui vanhoillisemmaksi kuin työväenasiain valiokunta ja koko eduskunta. Suuren valiokunnan kolmessa käsittelyssä päätökset vain huononivat. Esimerkiksi ensimmäisessä lukemisessa kannatettu kahdeksan tunnin työpäivä muuttui af Ursinin vastalauseen saattamana toisessa lukemisessa 9 tunnin päiväksi Leo Ehrnroothin ja K.J. Ståhlbergin ehdotuksesta. J.R. Danielson-Kalmarin mielestä työpäivän pituutta ei olisi saanut määrätä ollenkaan, ei ainakaan 10 tuntia lyhyemmäksi. Nuorsuomalainen Renvall ehdotti 48 viikkotuntia. Kolmannella kerralla tuntimäärä nousi Leo Ehrnroothin ehdotuksesta 54 viikkotuntiin ja 10 tuntiin päivässä.¹²⁸ Työmies-lehti kertoi suuren valiokunnan päätöksistä katkerana, ”herrat uudistusehdotusta repimässä”. Sosiaalidemokraattisten edustajien joukossa luottamus reformilinjaan horjui suuren valiokunnan menettelyn vuoksi.¹²⁹

Eduskunnassa af Ursinin laatima sosiaalidemokraattien vastalause sai tukea porvaripuolueidenkin edustajilta. Maalaisliittolainen maanviljelijä Karhi kannatti kahdeksan tunnin työpäivää ja vaati yötyötä pois kokonaan, sosiaalidemokraatithan olivat myöntyneet viiteen yön. Ruotsalaisen puolueen professori Rosenqvist kannatti aivan periaatteestakin af Ursinia kahdeksan tunnin osalta, samoin nuorsuomalainen Lucina Hagman. Eräät kristillismieliset puolestaan tukivat af Ursinin vaatimusta kaiken sunnuntaityön kieltämisestä. Johdonmukaisesti sosiaalidemokraattien linjalla oli ruotsalaisen puolueen vasemmalta laidalta kirjaltaja Ahlroos, joka samaistui työläisiin.¹³⁰ Sama Ahlroos oli yksinään ehdottanut vuoden 1907 valtiopäivien alussa kahdeksan tunnin työpäivää valtion töissä, sosiaalidemokraatit tekivät saman anomusehdotuksen vasta vuoden 1908 puolella.¹³¹

Kaikkein konservatiivisimpia kannanottoja esittivät eräät nuorsuomalaiset.¹³² Vastustajia riitti tietysti jokaisesta porvarillisesta puo-

¹²⁷ Valtiopäivät 1907 Asiakirjat II Armollinen esitys 14 (mietinnön vastalauseet), pk. III s. 1567, 1572.

¹²⁸ Suuren valiokunnan memorialipöytäkirja 25.9., 9.10., 16.10.1907 EA.

¹²⁹ Työmies 11.10.1907. Sosialidemokraattisen eduskuntaryhmän toimintakertomus s. 19.

¹³⁰ Valtiopäivät 1907 pk. I s. 191, pk. III s. 1560—1562, 1567, 1570—1571, IV s. 2064, 2067, 2074, 2097.

¹³¹ Valtiopäivät 1907 Liitteet IX 7. Valtiopäivät 1908 I Liitteet IX 9—10.

¹³² Valtiopäivät 1907 pk. IV s. 2072—2073, 2103.

lueesta. Naisasianaiset Aleksandra Gripenberg, Lucina Hagman ym. vastustivat erityissäädöksiä naisten työajasta. Vapaaherra von Alftan vastusti melkein kaikkea. Leo Ehrnrooth ja E.S. Yrjö-Koskinen vastustivat palkan maksamista vain rahana jne.¹³³

Työväenasiain valiokunnan puheenjohtajana ja vastalauseen laatijana af Ursin joutui moneen otteeseen puolustamaan sosiaalidemokraattien kantaa. Työväenasiain valiokunnan jäsenistä etupäässä Matti Paasivuori ja Hilja Pärssinen tukivat af Ursinia. N.R. af Ursin sanoi haluavansa paljastaa porvarillisen tekopyhyyden, niin kuin sosiaalidemokraatit Lassallen ajoista olivat tehneet. Tärkeimpänä perusteluna työaikalainsäädöksille hän esitti työläisten oikeuden päästä osalliseksi kansanvalistuksesta, nousta valoon ja vapauteen. Vain silloin voi koko kansa nousta ja seistä lujana myrskyissä. Kahdeksan tunnin työpäivää oli siis äänestettävä ”isänmaan edun nimissä”. Miksi työnantajat ja heidän kannattajansa ovat ruvenneet vastustamaan työpäivän lyhentämistä, af Ursin kysyi. Ja af Ursinin vastaus on kerrassaan tyyppillinen esimerkki hänen omalaatuisesta ajatuskulustaan:

Työajan lyhentämisen ”vastustus johtuu asianomaisten valonarkuudesta. Asianomaiset vastustajat ovat kyllä olleet harrastavinaan valistuksen leviämistä kansan pohjakerrokseen, mutta sinne ei suuremmassa määrässä tämä valistus ole päässyt tunkeutumaan huolimatta kaikista luennoista ja esitelmistä . . . Sivistyksen pidättäminen työväeltä sekin on näiden valonarkojen omaksi eduksi, sillä kun työväki saapi riittävästi aikaa sivistyäkseen, rupee se mm. vaatimaan palkkain korottamista, toisin sanoen: se rupee ymmärtämään, yhtä hyvin kuin niin sanottu porvaristo, että aineellinen pohja on ennenkaikkea parannettava, jotta voisi henkisesti edistyä . . .”¹³⁴

Osoittaakseen sosialistille kuuluvaa materialistista historiankäsitystä af Ursin eksyi omituiselle kiertotielle. Tuskinpa työläisten tarvitsi käydä kansanopistokurssia oppiakseen kuinka tärkeä asia palkka oli.

Leipomolaki hyväksyttiin eduskunnassa lokakuussa 1907. Lain kriittisin säädös, työajan pituus, meni Taavi Tainion esittämän kompromissin mukaisesti: 48 tuntia viikossa ja enintään 10 tuntia päivässä. Tainion kompromissi oli voittanut af Ursinin esittämän sosiaalidemokraattien kahdeksan tunnin vain täpärästi 98—91. Sosiaalidemokraattien muut tärkeät esitykset sen sijaan hyväksyttiin, mm. sunnun-

¹³³ Valtiopäivät 1907 pk. I s. 189, pk. III s. 1562—1565, pk. IV s. 2067, 2070—2074, 2117, 2133.

¹³⁴ Valtiopäivät 1907 pk. IV s. 2065—2066, 2071—2072, 2095.

taityön kieltö, ylityön ja ylityökorvauksen määrä sekä rahapalkka.¹³⁵

Leipomolaki oli ensimmäisen eduskunnan harvoja loppuun käsiteltyjä ja tulokseen johtaneita uudistuksia. Siksi laki sai symboliarvoa yli todellisen merkityksensä. Lain tultua hyväksytyksi af Ursin totesi leipomojen olojen parantamisen olleen yläluokankin etujen mukaista. Lain hyväksymistä oli myös edistänyt pitkällinen valmistelu vuoden 1897 valtiopäiviltä asti.¹³⁶ Lain hyväksymistä edisti sekin, niin kuin mm. af Ursin lain käsittelyvaiheessa totesi,¹³⁷ ettei alalla ollut ulkomaista kilpailua. Taistelu leipomolaista ei ehkä ollut niin kiivas kuin myöhemmin joskus on esitetty.¹³⁸ Työväenvaliokunnan puheenjohtajana leipomolakia hoitanut af Ursin esiintyi seuraavina vuosina usein alan lainsäädännön asiantuntijana (ks. s. 254—255). Vielä vuosia myöhemmin leipurityöntekijät muistivat af Ursinin leipomolain laatijana, ja af Ursin jaksoi itsekkin seurata tämän lain muutoksia.¹³⁹

Uusi Teollisuushallituksen valmisteleva elinkeinolaki oli toinen työväenasiain valiokunnassa käsitelty tärkeä kysymys. Elinkeinolain uudistusta valmistelevaan oli senaatti asettanut komitean jo vuonna 1898. Tämän komitean tuloksia af Ursin oli ruotinut alustuksessaan kolmannessa työväenyhdistyksen edustajain kokouksessa vuonna 1899 (ks. s. 121). Keväällä ja kesällä 1907 Matti Paasivuori esitteli Työmies-lehdessä uutta lakiehdotusta, joten sosiaalidemokraatit olivat ehtineet muodostaa käsityksensä laista ennen eduskunnan syysistuntoakauden alkua.¹⁴⁰

Elinkeinolaki sääteli nimensä mukaisesti elinkeinon harjoittamisen oikeutta yms. yksityiskohtaisesti, sen sijaan esim. työsuojelu ei varsinaisesti kuulunut lain piiriin. Näin ollen vain osa lain kattamista asioista oli työväenliikkeen kannalta merkittäviä. Syksyllä 1907 af Ursinin johtama työväenasiain valiokunta ehti sitä paitsi käsitellä laista vain ensimmäisen luvun, joka juuri määritteli elinkeinon harjoittamisen oikeuden. Valiokunta oli jakanut lain kolmeen osaan, joista mielenkiintoisinta toista osaa teollisuusvaltuustoista, järjestyssäännöistä sekä teollisuuden oppi- ja työsopimuksista se ei käsitellyt vuoden 1907

¹³⁵ Valtiopäivät 1907 pk. IV s. 2103, 2107, Asiakirjat II, Armollinen esitys 14 (Edusk. vast.).

¹³⁶ Sosialistinen Aikakauslehti 1908 s. 46.

¹³⁷ Valtiopäivät 1907 pk. IV s. 2117.

¹³⁸ Vrt. Oittinen 1953 s. 138 ja Hyvönen s. 168.

¹³⁹ Suomen Leipurityöntekijän liitto af Ursinille 25.3.1915, Suomen Elintarviketyöläisten liitto af Ursinille 3.7.1924, af Ursinin kokoelma TA.

¹⁴⁰ Työmies 8.3., 4.5., 23.5., 25.7., 8.8.1907. Elinkeinolain käsittely aloitettiin valiokunnassa syyskuussa. Työväenasiain valiokunnan memoriali 6.9.1907 EA.

puolella (kolmannen, kauppaa koskevan lain osalta valiokunta ilmoitti odottavansa valmisteilla ollutta erillistä lakia).¹⁴¹

Työväenasiain valiokunnassa muutettiin armollista esitystä monessa kohdin. Valiokunnan jäsenet olivat erinäisistä yksityiskohdista erimielisiä. Tässä yhteydessä ainoa huomionarvoinen erimielisyys koski lapsityön rajoitusta. Alkuperäisessä lakiehdotuksessa (5 § 3 mom.) lapsityö esitettiin yleisen elinkeinon harjoittamisvapauden poikkeuksena, alle 18 vuotiaista ”saatiin määrätä” elinkeinon harjoittamisen kieltoja ja rajoituksia. Työväenasiain valiokunta muutti tämän selväksi kielloksi, alle 12 vuotiailta katukaupustelu yms. työ kiellettiin kokonaan ja alle 18 vuotiaiden tällaista työtä rajoitettiin. Vähemmistöksi jääneet sosiaalidemokraatit halusivat kieltää työn kokonaan alle 14 vuotiailta. Tähän Hilja Pärssisen laatimaan vastalauseeseen af Ursin yhtyi. Kun keväällä 1908 lain käsittelyä jatkettiin, valiokunnan porvarilliset jäsenet myöntivät Leo Ehrnroothin aloitteesta 14 vuoteen. Valtiopäivien jälkeen af Ursin kirjoitti tuohtuneena porvarillisten alkuperäisestä ehdotuksesta ja teollisuushallituksen esityksestä. ”Hallituksen pitäisi ennen kaikkea huolehtia, että aivan uusi sukupolvi kasvaa kunnan kansalaisiksi eikä juokse kaduilla ja toreilla aivan nuorena oppimassa huonoja tapoja” af Ursin vaati.¹⁴² On hyvä kuitenkin muistaa, että täsmälleen samaa perustelua käyttäen af Ursin oli sinnikkäästi puolustanut tehdastyön alaikärajaksi 12 vuotta kesällä 1899 pidetyssä kolmannessa edustajain kokouksessa, kun kokouksen enemmistö oli kannattanut 14 vuoden alaikärajaa (ks. s. 122).

Huoli nuorison siveellisestä kehityksestä sai af Ursinin kiinnittämään huomiota toiseenkin hallituksen leväperäisyyden ilmaukseen. Elinkeinolaista oli rajattu koko joukko elinkeinoja, joista oli erilliset lait, mm. kaivokset, apteekit ja ravintolat (12 §). N.R. af Ursinin ehdotuksesta työväenasiain valiokunta liitti näihin sirkus- ja varietee-esitykset yms., sillä erityisesti elokuvien näyttäminen oli af Ursinista nuorisoa nurmeleva elinkeino.¹⁴³

Kun valiokunnan mietintö lain ensimmäisestä luvusta tuotiin eduskunnan käsittelyyn lokakuun 1907 lopulla, keskustelu kiertyi riiteilyksi siitä, edustiko mietintö valiokunnan käsityksiä. August Hjelt nimittäin väitti, ettei mietintö vastannut valiokunnassa tehtyjä pää-

¹⁴¹ Valtiopäivät 1907 Asiakirjat II Armollinen esitys 16 (Työväenasiain vk:n miet. 2).

¹⁴² Valtiopäivät 1907 Asiakirjat II Armollinen esitys 16 (Työväenasiain vk:n miet. 2, vastalause 1). Sosialistinen Aikakauslehti 1908 s. 205—206.

¹⁴³ Valtiopäivät 1907 Asiakirjat II Armollinen esitys 16 (Työväenasiain vk:n miet. 2). Sosialistinen Aikakauslehti 1908 s. 206—207.

töksiä ja vaati sitä palautettavaksi valiokuntaan. Häntä tukivat työväenasiain valiokunnan muista jäsenistä Ehrnrooth, Vikman ja Pohjanpalo. Valiokunnan puheenjohtaja af Ursin oli ehdottanut, että mietintö lykättäisiin keskustelutta suureen valiokuntaan. Hjeltin puheenvuoron jälkeen arveltiin, että af Ursin halusi vain välttää asian käsittelyä. Syytöksiä vastaan af Ursin puolustautui selittämällä, että valiokunnan porvarilliset jäsenet olivat halunneet jarruttaa mietinnön valmistumista vaatimalla turhanpäiväisiä tyylillisiä muutoksia. Lopulta hän oli ryhtynyt ”ratkaisevaan, mutta lailliseen toimenpiteeseen” ja laatinut mietinnön valmiiksi eduskunnan käsittelyä varten. Keskustelun lopputuloksena mietinnön käsittely keskeytettiin vedoten siihen, että mietinnöstä puuttuivat lain muut luvut.¹⁴⁴

Työväenasiain valiokunnassa oli jätetty kaksi vastalauseetta af Ursinin toiminnasta puheenjohtajana. Ahlroos oli ollut tyytymätön siihen, ettei puheenjohtaja esittänyt eräitä asioita myös ruotsiksi. Ehrnrooth ja Pohjanpalo valittivat, ettei puheenjohtaja ollut antanut äänestää eräästä pykälästä.¹⁴⁵ Näitä yksittäistapauksia ratkaisevampi oli tietysti Hjeltin eduskunnan istunnossa esittämä syyte. Valiokunnan porvarilliset jäsenet syrjäyttivätkin af Ursinin puheenjohtajan paikalta, kun työtä jatkettiin eduskunnan talviloman jälkeen helmikuussa 1908. Valiokunnan puheenjohtajaksi tuli August Hjelt ja varapuheenjohtajaksi Eero Erkko.¹⁴⁶

Vuoden 1908 puolella työväenasiain valiokunta käsitteli koko elinkeinolain. Sosiaalidemokraattisten jäsenten muodostaman opposition aktiivisimpia edustajia olivat af Ursin, Pärssinen ja Paasivuori. Sosiaalidemokraattinen ryhmä valmisteli vastaehdotuksensa, joka käsitti suurimman osan lain pykälistä. Tärkeimpiin sosiaalidemokraattien ehdotuksiin kuului työajan ja ylityön säätely (53 §). Hilja Pärssisen aloitteesta sosiaalidemokraatit vaativat myös kauppojen aukioloaikaa rajoitettavaksi (7 §). N.R. af Ursin suhtautui tähän varauksellisesti. Tällaista määräystä ei af Ursinin, Hjeltin, Ehrnroothin ja Pohjanpalon mielestä voitu ottaa tähän lakiin, af Ursin ehdotti, että säädöksen tarpeellisuudesta mainittaisiin perusteluissa. Hän katsoi, että joka tapauksessa täytyisi jättää kunnallisvaltuustoille oikeus sallia erikoisliikkeille muu aukioloaika kuin Pärssisen ehdottama.¹⁴⁷

N.R. af Ursin valmisteli joukon lakipykäläiä sosiaalidemokraattien yhteiseen vastaehdotukseen. Hänen aloitteestaan sosiaalidemokraatit

¹⁴⁴ Valtiopäivät 1907 pk. s. 2428—2441.

¹⁴⁵ Työväenasiain valiokunnan memoriali 31.5., 5.10.1907 EA.

¹⁴⁶ Valtiopäivät 1908 I pk. s. 61—62.

¹⁴⁷ Työväenasiain valiokunnan memoriali 25.2., 21.3.1908 EA. Sos.dem. jäsenten vastalause-ehdotukset ovat valiokunnan pöytäkirjojen liitteenä.

vaativat lakiin työläisille kymmenen päivän palkallista kesälomaa, jonka aikana työntekijää ei saanut erottaa (57 §). Lyhyt kesäloma oli tuolloin käytännössä jo yleistynyt. N.R. af Ursinhan oli jo vajaata vuosikymmentä aiemmin ehdottanut naispuolisille työläisille palkallista kesälomaa (ks. s. 74). Samoin af Ursinin aloitteesta sosiaalidemokraatit vaativat, että konkurssissa työntekijöiden palkat on maksettava ennen muita velkoja (57 §). Valiokunnan enemmistö kannatti af Ursinin vaatimusta työläisten sakkorangaistusten poistamisesta, pääasialliseksi rankaisukeinoksi työntekijöiden rikkomuksista hän ehdotti varoituksia (42 §, 49 §).¹⁴⁸

Ammattivaltuustot eli työnantajien ja työntekijöiden yhteiset viralliset yhdistykset, joita vastaan af Ursin oli polemisoinut jo vuonna 1899, olivat edelleen mukana elinkeinolakiehdotuksessa. Valtiopäivien päätyttyä af Ursin vastusti hyvin jyrkkäsanaisesti tällaista yhteistyömuotoa.¹⁴⁹ Työväenasiain valiokunnassa ei vastustus ollut näkynyt yhtä voimakkaana. Sosiaalidemokraatit, myös af Ursin, tekivät jopa muutosehdotuksia ammattivaltuuston vaalitapaan (15 §), tehtäväkenttään, kustannusten hoitotapaan jne. sen sijaan että olisivat vaatineet koko instituutiota pois laista. Ammattivaltuustojen yhteistyöelimeksi lakiehdotuksessa oli esitetty yhtä monesta työnantajien, työntekijöiden ja senaatin edustajasta muodostettavaa valtakunnallista keskusvaltuustoa (40 §). Ajatus ei ollut niinkään kaukana af Ursinin ajamasta sosiaalisesta päätoimistosta. Eikä af Ursin tällaista keskusvaltuustoa vastustanutkaan, ehdotti vain eri tavoin painotettua kokoonpanoa. Lisäksi oli hänestä määriteltävä, että senaatin valitsemien valtuuston jäsenten piti olla työoloihin perehtyneitä tiedemiehiä ja muita sosiaalipoliittisesti ajattelevia kansalaisia. Arpa ratkaisi valtuuston kokoonpanon af Ursinin ehdotuksen hyväksi.¹⁵⁰

Teollisuushallituksen lakiehdotuksessa irtisanomisajaksi oli määrätty kaksi viikkoa ja vielä erikseen säädetty, että aika oli aina sama työnantajille ja työntekijöille (41 §). Toisaalta teollisuushallituksen ehdotuksessa oli annettu ammattivaltuustolle oikeus sovitella työriidoissa ja uhkaavissa työnsesauksissa — sovittelujärjestelmän tarpeellisuutta lainlaatijat perustelivat jokseenkin samalla tavoin kuin af Ursin vuonna 1900 perusteli sovintolautakuntia (ks. s. 129). Sovitteluun liittyi kuitenkin määräys, ettei sovittelun kestäessä kahteen

¹⁴⁸ Työväenasiain valiokunnan memoriali 9.3., 3.4.1908 EA. af Ursinin omakäsitset lakiluonnokset ovat memorialipöytäkirjojen liitteinä. Sosialistinen Aikakauslehti 1908 s. 216.

¹⁴⁹ Sosialistinen Aikakauslehti 1908 s. 207—209.

¹⁵⁰ Valtiopäivät 1908 I Asiakirjat I Armollinen esitys 6. Työväenasiain valiokunnan memoriali 4.3., 9.3., 23.3., 24.3.1908 EA.

viikkoon työnantaja saanut pakottaa työntekijöitä lähtemään eivätkä työntekijät saaneet lopettaa työtä, vaikka irtisanomisaika olisi mennyt umpeen (30 §). Tämä tarkoitti selvin sanoin, niin kuin lain perusteluista ilmenee, ettei lakkoa tai työsulkua saanut aloittaa näiden kahden viikon aikana.¹⁵¹ Tätä af Ursin vastusti kiivaasti, kyseessä oli vain keino järjestää työnantajille lisäaikaa lakkorikkureiden hankkimiseksi. Ammattivaltuuston sovitteluoikeus oli hänestä ylipäänsä tarpeeton, työrauha säilytettäisiin tarvittaessa parhaiten kollektiivisilla työehtosopimuksilla ulkomaiden malliin.¹⁵²

Mutta af Ursin ei vastustanut irtisanomisaikaa vain kahden viikon pakollisen sovittelun takia vaan myös irtisanomisaikaa yleensä. Jo vuonna 1900 hän oli lähes samoin sanoin vastustanut irtisanomisaikaa (ks. s. 130). Työntekijät eivät hänen mukaansa halunneet lakisääteistä irtisanomisaikaa vaan tekivät lakon laista huolimatta. Näin työläisistä kasvatettaisiin lainrikkooja. Heidän oikeuskäsitystään vastaan olevat lait ”höllentäisivät” heidän lainkunnioitustaan. Jos taas joku yksittäinen henkilö joutui kärsimään irtisanomisajan puutteesta, niin tällaista ei voitu ottaa huomioon työväenluokan taistelussa taloudellisten etujensa ja vapautensa puolesta, af Ursin julisti. Avainsanana oli af Ursinilla taas työehtosopimukset, joilla asia oli hoidettava. Sosiaalidemokraatit esittivätkin vastaehdotuksessaan af Ursinin muotoileman pykälän, että elinkeinonharjoittaja ottaa työntekijöitä ilman irtisanomisaikaa (47 §). On vaikea olla yhtymättä vanhasuomalaiseen August Hjeltiin, joka ihmetteli, miksi irtisanomisaika piti lailla kieltää ja katsoi, että on kohtuutonta riistää työntekijöiltä kahden viikon irtisanomisajan suoma turva.¹⁵³

Pakollisen sovitteluajan vastustamisen kyllä voi ymmärtää. Mutta sinänsä ei lakiehdotuksessa kielletty eikä turvattu lakko-oikeutta, lakkoja ja työsulkuja käsiteltiin käytännön tosiasioina. Rangaistus odotti lain mukaan kyllä sitä, joka pakotti toisen ottamaan osaa laksoon (72 §). Irtisanomisaika ei vanhan lain aikana ollut estänyt lakkoja eikä af Ursinin pelko uuden, tasapuolisemman lakiehdotuksen osalta vaikuta perustellulta. Irtisanomisajan täydellinen puute, mihin af Ursinin ehdotus olisi siinä vaiheessa johtanut, ei ollut työläisten etujen mukaista. Mutta af Ursin vaati, että työntekijät oli aina palkattava ”yksinomaan ilman irtisanomisaikaa, koska vasta silloin työntekijä on taloudellisesti vapaa ihminen, joka ilman kahleita voi valvoa taloudellisia etujaan ja edistyä varsinaiseksi kulttuuri-ihmiseksi”.¹⁵⁴

¹⁵¹ Valtiopäivät 1908 I Asiakirjat I Armollinen esitys 6 s. 11—13.

¹⁵² Sosialistinen Aikakauslehti 1908 s. 208—209.

¹⁵³ Työväenasiain valiokunnan memoriali 4.3., 5.3., 27.3.1908 EA.

Vakaassa valtion virassa vanheneva lehtori af Ursin ei liene ymmärtänyt, mitä taloudellinen turvattomuus pahimmillaan merkitsi — ei ainakaan taloudellista vapautta. Tämä af Ursinin naiivi vaatimus edusti sitä Manchesterin oppia, liberalismia, jonka af Ursin niin usein tuomitsi vanhentuneena.

Kaikissa kysymyksissä eivät porvaripuolueiden edustajat olleet erimieltä af Ursinin kanssa. Esim. insinööri Schoultz äänesti joskus af Ursinin esitysten puolesta. Kun af Ursinin laatimaa anomusehdotusta sosiaalisesta päätoimistosta alettiin käsitellä valiokunnassa, niin Schoultz puolsi ehdotusta, siihen astinen valtiopäivätyö osoitti viraston tarpeelliseksi. Hedvig Gebhard kannatti itse ajatusta, mutta piti komiteaa parempana.¹⁵⁵ Senaatin työväen asiain esittelijä ja elinkeinolain valmistelijä Leo Ehrnrooth ja af Ursin löysivät siveellisyysden varjelemisessa yhteisen linjan. Ehrnrooth ja af Ursin kannattivat ”naimakaupan välittämisen” kieltämistä laittomana, ainakin lain perusteluissa tähän epäsiiveellisyysyteen oli af Ursinin mielestä puututtava. Vielä tämä ei ollut ongelma, mutta af Ursin ennusti, että pian Suomeenkin leviävät ulkomaiset ”naimabyrät”. August Hjelt katsoi, ettei asia kuulunut elinkeinolain piiriin, mihin af Ursin pani vastalauseensa. Ehrnrooth ja af Ursin pohtivat yhteisymmärryksessä myös tupakkakaupan aiheuttamia epäkohtia.¹⁵⁶

Työväenasiaain valtiokunnan ja af Ursinin suuri vaivannäkö elinkeinolain uudistamiseksi meni tällä erää kuitenkin hukkaan. Kun valiokunta oli juuri saanut lakipykälät painokuntoon ja perustelut kertaalleen kirjoitettua, eduskunta hajoitettiin.¹⁵⁷ N.R. af Ursinin työtä elinkeinolain uudistuksen puolesta ei silti ole väheksyttävä. Keski-Euroopan maiden vastaavaan lainsäädäntöön perehtyneenä hän saattoi esittää useita uusia ehdotuksia, joista monet sittemmin päätyivät Suomenkin lakeihin. N.R. af Ursin ja valiokunnan muut sosiaalidemokraatit, Paasivuori, Pärssinen, Miina Sillanpää jne., kuuluivat puolueen reformistisiipeen. Työväenasiaain valiokunnassa käsiteltiin kysymyksiä, joissa työnantajien ja työntekijöiden edut olivat vastakkaisia, joista ”riittää luokkataistelua”, puolueen eduskuntaryhmän toimintakertomus tiivistä.¹⁵⁸ Valiokunnan sosiaalidemokraatit toteuttivat näissä kysymyksissä reformistista politiikkaa esittämällä af Ursinin johdolla ajanmukaisia uudistuksia.

¹⁵⁴ Sosialistinen Aikakauslehti 1908 s. 210. Harvennukset poistettu.

¹⁵⁵ Työväenasiaain valiokunnan memoriali 17.3.1908 EA. Sosialistinen Aikakauslehti 1908 s. 209.

¹⁵⁶ Työväenasiaain valiokunnan memoriali 25.2., 27.2.1908 EA.

¹⁵⁷ Valtiopäivät 1908 I pk. s. 648.

¹⁵⁸ Sos.dem. eduskuntaryhmän toimintakertomus 1907 s. 13.

Vaimeaa valtiopäivätyötä keväällä 1908

Marraskuun 1907 alussa valtiopäivät lopettivat sillä erää työnsä. Uusi eduskunta oli siihen mennessä ollut koolla yhteensä kolme kuukautta. Sosiaalidemokraatit, jotka olivat pettyneet eduskunnan saavutuksiin, syyttivät omasta puolestaan porvariedustajia jarrutuksesta. Suurin syyppää oli senaatti, joka oli jarruttanut antamalla esityksiä kaikenlaisista tyhjänpäiväisistä kysymyksistä. Suuri valiokunta tarjosi porvarillisille edustajille toisen keinon viivyttää lakiehdotusten käsittelyä.¹⁵⁹ Sosiaalidemokraatit pitivät suurta valiokuntaa porvarien keksimänä ylähuoneen korvikkeena yksikamarisessa eduskunnassa. N.R. af Ursin oli eduskunnan istunnossa sanonut tämän suoraan. Hän piti suurta valiokuntaa, jonka jäsen itse oli, demokratian vastaisena, tarpeettomana lisäkkeenä. Eduskunnan kokoontuessa uudelleen helmikuun 1908 alussa eräät sosiaalidemokraatit tekivätkin anomusehdotuksen suuren valiokunnan poistamisesta.¹⁶⁰

Sosialidemokraattinen eduskuntaryhmä oli ehtinyt tarkistaa käsitöksensä myös af Ursinista. Hän oli eduskuntapuheenvuoroillaan kyllä joskus poiminut hyvä-huutoja vasemmalta ja laajemmaltakin.¹⁶¹ Mutta välillä af Ursinin kannanotot olivat joutuneet edustajatovereiden hampaisiin. Heti yksikamarisen eduskunnan aloittaessa työnsä toukokuussa 1907 vanhasuomalainen vapaaherra E.S. Yrjö-Koskinen oli tehnyt ehdotuksen istuntojen aloittamisesta rukouksella. Tätä af Ursin oli puolestaan vastustanut, vaikka tapa olikin käytössä lännessä, koska hän ei voinut hyväksyä uskonnon käyttämistä poliittisena välikappaleena. Sinänsä hän kunnioitti syvästi uskonnollisten mielipidettä. Hän ei kuitenkaan halunnut tappaa käsittelemättömiä ehdotuksia, joten hän oli kannattanut rukousehdotuksen lähettämistä puhemiesneuvoston käsittelyyn. Tätä af Ursinin kohteliasta suhtautumista edustajatoveri Tainio oli sitten puheenvuorossaan kummastellut.¹⁶² Toisen huomautuksen sosiaalidemokraattien taholta af Ursin oli saanut selitettyään eduskuntatalon rakennushankkeesta, että mitä kauemmaksi asia lykkäytyisi, sitä kalliimmaksi se tulisi, ”sillä työpalkat ja muut menot yhä nousevat”. Väinö Vuolijoki oli tähän puuttunut, sosiaalidemokraattiselta edustajalta ei hän ollut odottanut sellaista lausuntoa, että rakennuksen kalleus johtuisi työpalkoista.¹⁶³

¹⁵⁹ Työmies 9.11.1907.

¹⁶⁰ Valtiopäivät 1907 pk. III s. 1567, pk. IV s. 2214, 2293. Valtiopäivät 1908 I Liitteet I 5.

¹⁶¹ Valtiopäivät 1907 pk. I s. 32, pk. III s. 1423.

¹⁶² Valtiopäivät 1907 pk. I s. 31–34.

¹⁶³ Valtiopäivät 1907 pk. III s. 1657–1658, 1673.

Syksyllä 1907 af Ursinille oli myös sattunut niin nolo kömmähdys, että se epäilemättä muistettiin. Hän oli esittänyt sinänsä asiallisen vaatimuksen, että tekijänoikeus (laissa kaavojen ja mallien suojelusta) oli ulotettava työnantajan ohella myös työntekijään, joka varsinaisesti oli käyttänyt älyään työhön. Myöhemmin hänelle oli kuitenkin selvinnyt, että hän oli erehtynyt puhumaan asiaa koskevasta armollisesta esityksestä kun käsiteltävänä olikin ollut valiokunnan mietintö asiasta. ”Voihan sellainen erehdys sattua” af Ursin oli sitten selitelletty yleisen naurun säestämänä. Seuraavassa istunnossa af Ursin oli pyytänyt saada poistetuksi eduskunnan pöytäkirjasta koko tuo puheenvuoronsa. Tähän ei tietysti ollut suostuttu, sillä, kuten toinen varapuhemies E.G. Palmén oli huomauttanut, eduskunnan keskusteluista eivät pöytäkirjat antaisi todenmukaista kuvaa, jos jokainen voisi jälkikäteen poistaa siitä tyhmit lausuntonsa. Eikä af Ursin ollut edes ymmärtänyt jättää asiaa tähän, vaan oli vielä muistuttanut eduskunnan jäseniä tapahtumasta aivan toisen asian yhteydessä.¹⁶⁴

Sosialidemokraattisen eduskuntaryhmän johtopäätöksenä af Ursinin toiminnasta valtiopäivillä 1907 oli mm. se, ettei häntä enää valittu tärkeimpiin valiokuntiin, suureen valiokuntaan ja perustuslakivaliokuntaan. Hänen panoksensa perustuslakivaliokunnassa oli vuonna 1907 jäänyt vähäiseksi.¹⁶⁵

Näiden sijaan hänet valittiin melko arvottomaan talousvaliokuntaan, jonka kokouksiin hän ei kertaakaan osallistunut ja josta hänelle pyynnöstä myönnettiin ero maaliskuussa.¹⁶⁶ Työväenasiain valiokunnassa hän sentään sai jatkaa työtänsä. Sosiaalidemokraatit asettivat af Ursinin edelleen ehdokkaakseen ensimmäiseksi varapuhemieheksi, mihin toimeen hänet sitten eduskunnassa valittiin 101 äänellä. Koko puhemiehistö pysyi samana, koska sosiaalidemokraatit, myös af Ursin, kannattivat puhemieheksi edelleen Svinhufvudia estääkseen Palménia pääsemästä tälle paikalle.¹⁶⁷

Valtiopäivät ehtivät olla koossa tuskin kahta kuukautta, kun ne hajoitettiin huhtikuun 1908 alussa. Puheinto oli näinä kahtena kuukautena huomattavasti laimeampi kuin se edellisenä vuonna kolmen kuukauden aikana oli ollut. Suurimmat puhujat, J. Castrén ja J.R. Danielson-Kalmari olivat tuolloin kumpikin käyttäneet yli 100 pu-

¹⁶⁴ Valtiopäivät 1907 pk. III s. 1224—1225, 1227, 1231—1232, 1277.

¹⁶⁵ Valtiopäivät 1908 I pk. s. 37, 53. Valtiopäivät 1907 pk. III s. 1245. Perustuslakivaliokunnan memorialipöytäkirja 1908 EA.

¹⁶⁶ Valtiopäivät 1908 I pk. s. 37, 238. Talousvaliokunnan sihteerin muistiinpanot 1908 I EA.

¹⁶⁷ Valtiopäivät 1908 I pk. s. 10, 61—62, Sos.dem. eduskuntaryhmän pöytäkirja 10.2.1908 TA.

heenvuoroa ja monet edustajat, kuten af Ursin, E.G. Palmén, P. Ahmavaara, K. von Alfthan ja H. Renvall olivat käyttäneet kukin noin 80 puheenvuoroa. Nyt vuoden 1908 puolella eivät suurimmitaan puhujat, ruotsalaisen puolueen E.E. Schybergson ja von Alfthan saaneet kokoon kuin runsaat 20 puheenvuoroa. Ja edellisen vuoden muut kymmenen puheliaimman joukkoon päässeet, kuten af Ursin ja E.G. Palmén, käyttivät kukin nyt vain kymmenkunta puheenvuoroa.¹⁶⁸ Samoin väheni jätettyjen anomusehdotusten määrä. Sitä paitsi monissa anomusehdotuksissa vain toistettiin edellisenä vuonna käsittelemättä jääneitä ehdotuksia, myös af Ursin kumppaneineen tyytyi toistamaan anomusehdotuksensa sosiaalisesta päätoimistosta ja esi-
kaupunkikysymyksestä.¹⁶⁹

Suuren luokan periaatteellisia erimielisyyksiä ei sosiaalidemokraattien ja porvarillisten puolueiden välille syntynyt. Päinvastoin kaikki puolueet kiistelivät siitä, kuka tekisi välikysymyksen Suomen valtiollisesta asemasta ja alueen jakamattomuudesta. Eduskunta pelkäsi Venäjän suunnittelevan uusia Suomen valtiollista asemaa muuttavia toimenpiteitä. Eduskunnan sosiaalidemokraatit olivat myös kuulleet duuman sosiaalidemokraateilta, että duuman oikeisto aikoi tehdä välikysymyksen Suomen suhteista Venäjään. Lisäksi pelättiin Venäjän aikovan erottaa Viipurin läänin Suomesta. Sosiaalidemokraatit valitsivat Sulo Vuolijoen ehdotuksesta af Ursinin, Valppaan, Sirolan, Turkian ja Nuortevan valmistelemaan ryhmän kannanottoa näihin kysymyksiin.¹⁷⁰

N.R. af Ursin kirjoitti eduskuntaryhmän kannanoton Viipurin läänin erottamiseen. Kirjoituksessa käytiin Anjalan liittoa myöten läpi maan vaiheita Ruotsin ja Venäjän taistelukenttänä, kunnes lopulta päädyttiin vastustamaan kaikkia yrityksiä Suomen alueen paloittelu-
miseksi. Vaikka kirjoitus hyväksyttiin, ei asia päättynyt af Ursinin haluamalla tavalla. Sosiaalidemokraattien valmistelemaan välikysymykseen olisivat suomettarelaiset olleet taipuvaisia yhtymään, jos sosiaalidemokraatit olisivat tehneet siitä ylimalkaisemman. Väinö ja Sulo Vuolijoki vastustivat yhteistä välikysymystä porvarillisten kanssa. N.R. af Ursin oli toista mieltä, koska kyseessä oli sentään "yhden osan lohkominen isänmaastamme Venäjälle". Ei ollut vaarallista, jos asetuttiin "kokonaisena kansakuntana" vastustamaan aietta, vastu-
tuksessa ei muuten olisi voimaa. Jos sosiaalidemokraatit allekirjoitta-

¹⁶⁸ Valtiopäivät 1907 pk. Liite. Valtiopäivät 1908 I pk. liite. Sosialistinen Aika-
kauslehti 1908 s. 90—91.

¹⁶⁹ Valtiopäivät 1908 I Liitteet IX 12, IX 14.

¹⁷⁰ Sos.dem. eduskuntaryhmän pk. 11.2., 12.2.1908 TA.

vat yhteisen välikysymyksen, heillä on valta myös määrätä, mitä siinä sanotaan, af Ursin selitti ryhmätovereilleen. "Ensi kerralla tänne kokoontuessamme . . . itä-suomalaisia tovereitamme ei enää olisi" af Ursin kuvasi vaihtoehtoa. Tähän kaunopuheisuuteen lienee vaikuttanut af Ursinin ystäväystyminen Viipurin läänistä valitun kansanedustajan Hilja Pärssisen kanssa.¹⁷¹

Venäläinen taantumus oli af Ursinista työväelle vielä pahempi kuin kotimainen, oli "mieluummin sitten pysyttävä porvarillisena kuin annettava byrokratian ja feodalismien päästä vallitsemaan". Hän pelkäsi, että jälleen tehdään sama virhe kuin suurlakossa ja niin kuin aikoinaan tehtiin Ranskan vallankumouksessa, "olkoon niin että se on porvarillista". Sulo Vuolijoki väitti vastaan, venäläinen taantumus ei ollut Suomen porvarien vihollinen. Äänin 40—25 päätettiin osallistua yhteiseen välikysymykseen porvarillisten kanssa. Nuo 25 jättivät vastalauseen "sosiaalidemokratian luokkapoliittikan periaatetta sotivaa päätöstä vastaan". Suomettarelaiset kuitenkin luopuivat yhteisestä välikysymyksestä. Nuorsuomalaisten välikysymyksen taakse af Ursin ei saanut sosiaalidemokraattien ryhmän enemmistöä. Lopputuloksena oli, että suomettarelaiset, nuorsuomalaiset ja ruotsalainen puolue tekivät kukin oman välikysymyksensä Suomen oikeuksien turvaamisesta. Sosiaalidemokraatit eivät tehneet välikysymystä.¹⁷²

Eduskunnan istunnossa välikysymyksiä käsiteltiin kahteen otteeseen. Isänmaallinen af Ursin puolusti sosiaalidemokraatteja, jotka heistä riippumattomista syistä eivät olleet yhtyneet välikysymyksiin. Sosiaalidemokraatit olivat myös tyytymättömiä hallituksen tarmottomuuteen Suomen autonomian puolustamisessa. Sosiaalidemokraatit olivat valmiita puolustamaan muiden kansalaisten kanssa näitä oikeuksia. Ja af Ursin innostui lainaamaan Bebeliä, joka hänen mukaansa oli ilmoittanut ensimmäisenä lähtevänsä ase kädessä puolustamaan maataan aseellista hyökkääjää vastaan. Viipurin läänin säilyttäminen Suomen osana oli af Ursinista kansan elinkysymys. Vain siten kansa saattoi säilyä ehjänä ja kestää kaikki iskut "kunnes uusi päivä koittaa kansallemme".¹⁷³

Perustuslakivaliokunta laati välikysymysten johdosta ehdotuksen perusteltuun päiväjärjestykseen siirtymiseksi. Valiokunnan mietintöön jättivät vastalauseensa sosiaalidemokraatit, maalaisliittolainen

¹⁷¹ Sos. dem. eduskuntaryhmän pk. 12.2.1908, liitteenä af Ursinin kirjoitus, pk. 16.2.1908 TA.

¹⁷² Sos. dem. eduskuntaryhmän pk. 16.2., 17.2.1908 TA. Valtiopäivät 1908 I Asiakirjat III Välikysymysmietintö 1.

¹⁷³ Valtiopäivät 1908 I pk. s. 94—95.

Santeri Alkio ja vanhasuomalaiset. Sosiaalidemokraattien, mm. Sirolan, Ida Aalteen ja Matti Turkian vastalause ei isänmaallisuudessaan jäänyt jälkeen porvarillisten esityksistä. Sosiaalidemokraattien vastalause, ts. epäluottamuslause hallitukselle, sisältyi sitten sanasta saanaan kaikkien kansanedustajien allekirjoittamaan eduskunnan viimeiseen päätökseen hajoittamispäivänä 6.4.1908. Vastalause sisälsi mm. sen af Ursinin usein esittämän syytteen, että hallitus oli laiminlyömällä uudistukset ja sortamalla köyhälistöluokkaa estänyt kansan sisäisen voimistumisen ulkoista vaaraa vastaan.¹⁷⁴

Tietysti af Ursinin oli helppo yhtyä sosiaalidemokraattien vastalauseeseen. Eduskunnassa hänen puheenvuoronsa pääasiallinen sisältö oli senaatin syyttäminen "alempaa kansaa kohottavien reformien" laiminlyömisestä. Kun suurlakko työväen aloitteesta oli pyyhkäissyt pois vanhan järjestelmän, olisi senaatin pitänyt ymmärtää uuden ajan koittaneen myös sosiaalipoliittisissa kysymyksissä. Kansan vastustuskykyä uhkaavia vaaroja vastaan olisi pitänyt vahvistaa. Valtiollisen aseman "kansan kalleimpien oikeuksien" ollessa kyseessä af Ursin edellytti lisäksi hallituksen käyvän "kansan etunensä".¹⁷⁵

N.R. af Ursin ei ollut sosiaalidemokraattien joukossa yksin kiihkeässä isänmaallisuudessaan. Hänen kansallismielinen intonsa ei kuitenkaan syntynyt ns. toisen sortokauden myötä. Kansallinen yhtenäisyys oli hänellä jatkuvasti toistunut perimmäisenä tavoitteena. Eikä kukaan muu sosiaalidemokraateista mennyt eduskunnassa kansallisuusaatteen vuoksi niin yltiömäiseen yhteistoimintaan porvarillisten kanssa kuin af Ursin.

Vielä edellisenä vuonna af Ursin oli eduskunnassa taistellut kahdeksan tunnin työpäivän puolesta, koska se hänen mukaansa loisi edellytykset työväen kohoamiselle muun kansan rinnalle yhtenäiseen rintamaan ulkoisia vaaroja vastaan. Vuoden 1908 valtiopäivien alkaessa sosiaalidemokraatit tekivät anomusehdotuksen kahdeksan tunnin käyttönotosta valtion ja kuntain töissä. Näistä anomuksista ei af Ursinin nimeä kuitenkaan löydy.¹⁷⁶ Mutta E.N. Setälän anomusehdotuksen valtionavun myöntämisestä Kalevalan kuvittamiseksi af Ursin kyllä allekirjoitti. Eikä kyse ollutkaan mistä tahansa kuvituksesta, vaan Akseli Gallén-Kallelan tehtäväksi aiotusta ainutlaatuisesta kappaleesta, johon taiteilija pergamenttilehdille maalaisi kullalla ja hopealla silattuja koko sivun kuvia, ornamentteja ja miniatyyri-

¹⁷⁴ Valtioapäivät 1908 I Asiakirjat III Välikysymysmietintö 1 s. 33, Eduskunnan päätös 6.4.1908 s. 5.

¹⁷⁵ Valtioapäivät 1908 I pk. s. 418—420.

¹⁷⁶ Valtioapäivät 1908 I Liitteet IX 9—10.

kuvia. Tätä teosta oli sitten tarkoitus säilyttää erityisessä Kalevalan ja Lönnrothin muistolle omistetussa huoneessa koko Suomen kansan omaisuutena.¹⁷⁷ Tästä af Ursinin valinnasta, mihin anomukseen yhtyä, täytynee tehdä se johtopäätös, että vuonna 1908 upea "Koru-Kalevala" oli af Ursinin mielestä parempi tapa edistää kansallista yhtenäisyyttä kuin kahdeksan tunnin työpäivä.

N.R. af Ursinin panos sosiaalipoliittisten uudistusten hyväksi vuoden 1908 hajoitetuilla valtiopäivillä keskittyi työväenasiain valio-kunnassa tehtyyn työhön. Sen lisäksi hän anoi useiden porvaripuolueiden edustajien mm. professori Fridolf Gustafssonin, kanssa valtionapua yksityisille kaatumatautisten hoitolaitoksille ja hoitokysymyksen järjestämistä lakiteitse.¹⁷⁸ Sosiaalipoliittisena kysymyksenä af Ursin itse piti lakia margariinin valmistamisesta ja maahantuonnin sallimisesta, josta sekä nuorsuomalaiset Eero Erkon johdolla että ruotsalainen puolue Kristian von Alfthanin johdolla olivat tehneet anomusehdotuksensa. Margariinin sallimisen esteenä oli ollut huoli voiviennistä. Senaatin asettama komitea oli jo vuonna 1903 todennut huolen turhaksi. Nuorsuomalaiset halusivat samalla tarjota vähävaraisille kuluttajille halpaa ja terveellistä rasvaa ravinnon parantamiseksi. Eduskunnan talousvaliokunta suhtautuikin myönteisesti näihin ehdotuksiin.¹⁷⁹ "Saksan etevimmän sosialistisen aikakauslehden" toimittajan lausunnon avulla af Ursinkin puolsi tämän terveellisen ja halvan ravintoaineen käytön lisäämistä. Hän meni kuitenkin pidemmälle kuin asian valmistelijat. Margariinin valmistuksesta ei saanut tulla uutta tulolähdettä kapitalisteille, vaan margariinin valmistus oli tehtävä valtion monopoliksi. Työkansa saa uuden hyvän ja halvan rasva-aineen ostettavakseen ja valtio saa tästä tulolähteen työläisten tilan korottamiseksi, oli af Ursinin nokkela ehdotus.¹⁸⁰ Eikä af Ursin huomannut mitään vikaa omassa sosiaalipoliittisessa ehdotuksessaan, jossa tulonsiirrosta ei ollut tietoaakaan. Tässä af Ursinin mallissa työläisille tarjotut sosiaalipoliittiset uudistukset maksettiin työläisten rahoista. Jopa af Ursinin reformismikin oli joskus näennäistä.

¹⁷⁷ Valtiopäivät 1908 I Liitteet VI 3. Kymmentä vuotta myöhemmin Gallén-Kallela todella teki joitakin sivuja tällaista Kalevalaa varten. Ns. Koru-Kalevala oli hänen luonnoksensa tätä suurimittaista työtä varten.

¹⁷⁸ Valtiopäivät 1908 I Liitteet IV 34.

¹⁷⁹ Valtiopäivät 1908 I Liitteet IV 25—26, pk. s. 573.

¹⁸⁰ Valtiopäivät 1908 I pk. s. 574. Tuon ajan ravitsemustiedon mukaan rasvalla oli keskeinen asema työläisten "ihanneruokavaliossa". Hirdman s. 128, 139.

Kunnia jäi

Sosialidemokraattisessa eduskuntaryhmässä ei af Ursin voinut selvänä reformistina saada ideologisen johtajan asemaa. Revisionismilla-han oli, niin kuin esim. Soikkanen on todennut,¹⁸¹ varsin vähän kannatusta puolueen piirissä — toisin kuin sosiaalidemokraattien äänestäjäkunnan joukossa päätellen puolueen reformistisiiven valtaamien kansanedustajapaikkojen määrästä. Oittinen tosin kertoo af Ursinin olleen eduskuntaryhmässään huomattava auktoriteetti nimenomaan teoreettisluontoisissa kysymyksissä, sen sijaan käytännöllispoliittisissa kysymyksissä häneen ei "herrana" olisi turvauduttu.¹⁸² Ensimmäiseen eduskuntaan liittyvistä asiakirjoista saa aivan päinvastaisen käsityksen af Ursinin asemasta varsinkin kun hänen toimintansa paljolti keskittyi työväenasiain valiokuntaan. Eduskuntaryhmä kyllä valitsi af Ursinin sekä vuonna 1907 että 1908 ryhmän menettelytapavalio-kuntaan eli määrittelemään ryhmän kannan äkillisissä kysymyksissä. Mutta ryhmän linjan vetäjäksi ei af Ursin saanut kannatusta, ryhmän puheenjohtajan vaalissa hän sai vain hajääniä.¹⁸³

Vaikka varapuhemiehen toimi oli vailla asiallista merkitystä, puhemiesneuvosto ja vuoden 1908 kansliavaliokunta kun hoitivat vain valtiopäivätyön teknistä sujumista, af Ursin otti tehtävän tavallaan tosissaan. Hän puolusti pidemmälle kuin puoluetoverinsa puhemiehen tehtäviin kuuluvien muodollisuuksien — valtaistuinpuheen vastauksen, keisarille osoitettavien kohteliaisuuksien jne. — hoitamista moitteettomasti valtiopäiväjärjestyksen mukaisesti.¹⁸⁴ Tiivis yhteistyö porvarillisten puolueiden edustajien kanssa lieene jossain määrin vieraannuttanut häntä puoluetovereistaan. Muodollisesti korkea asema eduskunnassa sai af Ursinin joskus unohtamaan, minkä kansanluokan edustajaksi hänet oli valittu. Aatelismies af Ursin pyrki esiin sosiaalidemokraattisen kansanedustajan varjosta. Sattui jopa sellaista, että af Ursin vaati yksikamarisessa eduskunnassa itselleen puhuttelua friherre, mikä säätyvaltiopäivillä olisi ollut mahdotonta.¹⁸⁵

Leo Ehrnrooth kertoi myöhemmin af Ursinin valtiopäivätyössä vaikuttaneen melko hermostuneelta ja hämmentyneeltä. Eduskunnassa keksittiinkin puhemieskolmikosta Svinhufvud, af Ursin, Pal-

¹⁸¹ Soikkanen 1967 s. 186—189.

¹⁸² Oittinen 1943 s. 32 ja uudestaan 1967 s. 32.

¹⁸³ Sos.dem. eduskuntaryhmän toimintakertomus 1907 s. 2. Sos.dem. eduskuntaryhmän pk. 11.2., 17.2.1908 TA.

¹⁸⁴ Sos.dem. eduskuntaryhmän pk. 10.2., 11.2.1908 TA.

¹⁸⁵ Valtiopäivät 1907 pk. IV s. 2439. Laavola s. 76 ja Haataja ym. s. 49 nimittävät af Ursinia virheellisesti vapaaherraksi.

mén, Leo Ehrnroothin mukaan "ei niinkään päätön" väännös Sikapää, Vikapää, Äkäpää.¹⁸⁶ Sama teema on esitetty muodossa Sikapää, Sekapää, Äkäpää.¹⁸⁷ Varapuhemies af Ursinin käytös saattoikin mahdollisesti antaa aiheita nimittelylle, oli nimi sitten Vikapää tai Sekapää. Sen sijaan Oittisen kertomukset niistä mahtavista kirjapinoista, joita af Ursin kuulemma usein kantoi istuntoihin lukeakseen niistä otteita,¹⁸⁸ lienee luettava af Ursinista syntyneiden legendojen joukkoon. Ainakaan af Ursinin puheenvuoroista eduskunnassa ei saa tällaista kuvaa. Vaikka af Ursin käytti runsaasti puheenvuoroja, ilmeisesti myös valmiiksi kirjoitettuja, hän ei kertaakaan puhunut todella pitkään ensimmäisen eduskunnan mittapuiden mukaan (esim. Laukon tilan lunastamista koskevassa välikysymyskeskustelussa usean edustajan puheenvuorot hipoivat kymmentä sivua ja J. Castrén puhui yli 34 pöytäkirjasivun verran). Päinvastoin af Ursin useinkin puolsi lyhyempiä puheenvuoroja ja ainakin yritti noudattaa omaa neuvoaan. Vaikka nuorsuomalainen Renvall väitti af Ursinin aikovan tappaa eduskuntatyön puhumalla, niin pahimmat puhujat löytyivät kyllä porvarillisten joukosta. N.R. af Ursinin viljelemistä sitaateista taas useimmat esiintyivät hänellä muissakin yhteyksissä, joten niitä tuskin tarvitsi kirjoista hakea.¹⁸⁹

Viimeisessä kokouksessaan eduskunnan jo hajottua sosialidemokraattinen eduskuntaryhmä valitsi 14 puolueen puhujaa seuraavia vaaleja silmällä pitäen. Näihin agitaattoreihin kuuluivat oikeastaan kaikki puolueen tunnetuimmat henkilöt, vanhasta polvesta mm. af Ursin, Valpas, Tainio ja Turkia, uudesta polvesta mm. Sirola, Kuusinen, Vuolijoet ja Gylling sekä tunnetuimmat naispuoliset kansanedustajat, Pärssinen ja Sillanpää.¹⁹⁰

Saamansa tehtävän mukaisesti af Ursin piti Turun työläisten vappujuhlassa vuonna 1908 jyrkkäsananaisen agitaatiopuheen, joka kuvasti yhtä lailla af Ursinin kansallista intomieltä ja sosiaalidemokraattien vaalitaktiikkaa.¹⁹¹ Tähän af Ursinin ponnistukset jäivät. Toukokuun alussa 1908 af Ursin sai lääkärintodistuksen, jossa todettiin valtiopäivätyön vaikuttavan haitallisesti hänen yleiseen terveydentilaansa, joten hänet oli vapautettava; af Ursinin sairaudeksi määriteltiin ane-

¹⁸⁶ Ehrnrooth s. 204. Palménin nimitys oli jo aiemmin syntynyt hänen nimenmerkistään E.G.P.

¹⁸⁷ Esim. Oittinen 1967 s. 32.

¹⁸⁸ Oittinen 1943 s. 32 ja uudestaan 1967 s. 32.

¹⁸⁹ Valtiopäivät 1907 pk. II s. 585, 953, pk. III s. 1577, pk. IV s. 3028, 3174 (välikysymyskeskustelu). Sos.dem. eduskuntaryhmän pk. 16.2., 24.2.1908 TA.

¹⁹⁰ Sos.dem. eduskuntaryhmän pk. 7.4.1908 TA.

¹⁹¹ N.R. af Ursinin Puhe Turun köyhälistön vappujuhlassa.

mia ja korkea-asteinen neurastenia.¹⁹² Turun kunnallisjärjestö oli asettanut hänet ensimmäiselle sijalle (vaikka Tainiolla oli ollut suurempi kannatus). Kun af Ursin "sairaaloisuuden takia" oli kieltäytynyt, puolue tyytyi painamaan ja levittämään hänen agitaatiopuheensa.¹⁹³

N.R. af Ursin ei sittemmin enää asettunut eduskuntaehdokkaaksi. Hänen jäämistään pois valtiopäiviltä valittivat Hilja Pärssisen mukaan erityisesti naispuoliset edustajat ja maaseutuedustajat (eli muut kuin helsinkiläiset). Pärssinen kertoi porvaripuolueiden edustajien huojentuneen af Ursinin poisjäämisestä.¹⁹⁴ E.N. Setälä, jonka kanssa af Ursin oli allekirjoittanut kaksikin anomusehdotusta, kuitenkin vakuutti af Ursinille muistelevansa mielihyvin yhteistä eduskunta-aikaa ja totesi eduskunnan sosiaalidemokraattien tarvitsevan af Ursinin kaltaista "oikein ja jalosti ajattelevaa miestä".¹⁹⁵ Vielä vuonna 1909 sekä Oulun läänin että Tampereen sosiaalidemokraatit pyysivät af Ursinia ehdokkaakseen.¹⁹⁶

N.R. af Ursinin eduskuntatoiminnan monitahoisuus vaikeuttaa kokonaiskuvan piirtämistä. Silmiinpistävintä hänen kannanotoissaan oli selvälinjainen reformismi: häntä ei huolestuttanut puolueen luokkataisteluluonteiden himmeneminen. Saumattomasti tähän liittyi lähes kiihkomielinen isänmaallisuus: oli parempi olla vaikka porvarillinen kuin tinkiä isänmaallisuudesta. Sosiaalipoliittisissa uudistusehdotuksissa hän oli useissa kohdin hivenen aikaansa edellä (lähinnä keskieurooppalaisen lainsäädännön tuntemisen ansiosta), mutta saattoi toisaalta suhtautua naiivin ymmärtämättömästi työläisten elinehtoihin. Hänessä yhdistyi vapaamielisen porvariston usko eduskuntaan instituutiona ja kansallismielisen porvariston usko valtioon kansakunnan yhdistäjänä.

Yhteistyö porvarillisten kanssa sujui välillä liiankin hyvin. Sosiaalidemokraattisen eduskuntaryhmän piirissä af Ursinin arvostus aivan ymmärrettävästi heikkeni. Kunnallispolitiikassa af Ursin oli ollut ryhmänsä keulakuva ja konservatiivisen valtuuston ainoita uudistusmielisiä. Eduskunnassa puitteet olivat af Ursinille liian suuret. Hän heittäytyi milloin minkäkin ehdotuksen innokkaaksi kannattajaksi

¹⁹² Lääkärintodistus 5.5.1908 af Ursinin kokoelma TA.

¹⁹³ Turun sos.dem. kunnallisjärjestön pk. 19.4., 13.5.1908 VA. Turun sos.dem. kunnallistoimikunnan pk. 19.5.1908 ja puolueäänestyksen ääntenlaskennan pk. 26.4.1908 VA.

¹⁹⁴ Pärssinen af Ursinille 19.9.1908 af Ursinin kokoelma TA.

¹⁹⁵ Setälä af Ursinille 25.3.1909 af Ursinin kokoelma TA.

¹⁹⁶ Kansan Tahto af Ursinille 18.2.1909, Tampereen sos.dem. kunnallisjärjestö (E. Murto) af Ursinille 1.3.1909 af Ursinin kokoelma TA.

osoittaen joskus sekä suhteellisuuden tajun että arvostelukyvyn puutetta. Tässä suhteessa af Ursin ei luonnollisestikaan ollut mitenkään ainoalaatuinen. Hyvästä kunnallispolitiikosta ei aina tule hyvää valtiollisen tason politiikkaa. Ideologiset käsitykset ja persoonallisuuden piirteet vain värjäsivät tämän kaavan mukaista af Ursinin lyhytaikaista politiikan uraa.

Ensimmäinen eduskunta oli koossa yhteensä viisi kuukautta. Tulokset olivat pettymys af Ursinille niin kuin monelle muullekin sosiaalidemokraatille. Vähäisenkin yhteiskunnallisen analyysin olisi kyllä pitänyt jo etukäteen selvittää af Ursinille ja muille, kuinka rajallisia mahdollisuuksia eduskunnalla oli saada aikaan muutoksia yksinvaltaisen ja epäparlamentaarisen järjestelmän vallitessa. Kauts-kyn Erfurtin ohjelmassa esittämien näkökohtien muistaminen¹⁹⁷ olisi tarjonnut analyysin alun. Kaikki muu seuraa äänioikeudesta, af Ursin oli vakuuttanut. Eikä hänen uskonsa eduskuntaan järjestelmänä horjunut, vaikka hän pettyikin eduskuntatyöhön.

N.R. af Ursinin lyhyt aika eduskunnassa jätti monessa mielessä jälkensä siihen kuvaan, joka hänestä on muodostunut. Ilman tätä eduskuntakautta hän olisi jäänyt tuntemattomaksi historialliseksi hahmoksi koko sille suurelle joukolle, joka suurlakon innostamana liittyi sosialidemokraattisen puolueen jäseniksi tai äänestäjiksi. Varapuheemiehen toimi ensimmäisessä yksikamarisessa eduskunnassa kuulosti kunnioitusta herättävältä ja siinä asemassa af Ursin muistetaan. Vielä vuosia eduskuntakauden jälkeenkin af Ursinista käytettiin ulkomaisia kirjoja myöten arvoa ”entinen Suomen eduskunnan varapuheemies”.

¹⁹⁷ Kautsky s. 224.

10 ”Marxilaisuudesta” sielun kuolemattomuuteen

10.1 Eduskunnan avulla feodalismia vastaan

N.R. af Ursin oli 54-vuotias vetäytyessään lopullisesti syrjään poliittisesta toiminnasta. Hän jatkoi työväenliikkeessä puhujana, lehtien avustajana ja työväenopiston luennoitsijana kooten näin kertyneestä aineistosta useita kirjoja. Päivänpolitiikkaa ja eduskunnan päätöksiä hän seurasi aluksi tiiviisti. Puolueen kannanottoihin hän pyrki vaikuttamaan sekä puhein ja kirjoituksin että ystävänsä Hilja Pärssisen avulla. Tämä otti jatkaakseen af Ursinin työtä eduskunnan työväenasiain valiokunnassa mm. sosiaalisen päätoimiston osalta.¹

Kieltolaki, kunnallislaki ja maanvuokralaki olivat kaikki olleet esillä af Ursinin eduskuntakaudella. Syksystä 1908 alkaen af Ursin oli monessakin kirjoituksessaan huolissaan näiden lakien kohtalosta, kun niiden vahvistaminen viipyi. Näiden lakien vahvistamatta jättäminen oli af Ursinin mielestä uhka koko kansan olemassaololle. Yläluokan ja hallituksen oli osoitettava todellista isänmaanrakkautta eli uhrattava ”yksityisetunsa kansan etujen hyväksi”, muuten ”me vajoamme ehkä heikkoudesta syvyyteen”. N.R. af Ursin uskoi vakaasti parlamentarismiin. Hän sanoi yhtyvän Leo Mechelinin kantaan, että oli parempi nähdä köyhälistö parlamentissa kuin kaduilla, ts. anarkistisessa toiminnassa. Mutta tämä edellytti, että senaatti toimeenpani eduskunnan päätökset ja että eduskunnantyo koitui porvariston myötävaikutuksella köyhälistön hyödyksi.²

N.R. af Ursin ei yhtynyt niihin, jotka vähätelivät eduskunnan merkitystä sinänsä, vaikkei hän ollutkaan tyytyväinen tuloksiin. ”Ihmiskunta ja jokainen kansakunta puolestaan ei ole päässyt korkeam-

¹ Pärssinen af Ursinille 19.9.1908 af Ursinin kokoelma TA.

² af Ursin Pohja s. 133—134, 139—140, 144—152, 158.

malle kansan tahdon ilmaisemisessa kuin mitä nykyajan parlamentit osoittavat”, af Ursin vakuutti syksyllä 1908. Lähimmäksi parlamentarismin ihannetta, kansan luottamuksesta riippuvaa hallitusta ja eduskuntaa, oli af Ursinista päässyt Englannin parlametti. Kansanvaltaisuus lisääntyi päivä päivältä. Yksinvaltius oli ”täydelleen hävinnyt” koko Euroopasta, kun Venäjäkin oli saanut kansaneduskunnan.³

Suomessa eduskuntayhteistyö perustuslaillisten porvarillisten kanssa oli af Ursinin mukaan paras turva Venäjältä uhkaavaa taantumusta vastaan. Pitkin ns. toista sortokautta af Ursin levitti tätä näkemystään työväenlehdissä. Tilanne oli hänestä siinä määrin samanlainen kuin 1900-luvun ensi vuosina, että hän julkaisi vuonna 1914 uudestaan silloisia isänmaallisia kirjoituksiaan, joissa kehoitettiin sortettua kansaa katsomaan ”syvemmälle omaan itseensä, kun kärsimysten aika on tullut” ja lohdutettiin kansaa sillä, että vastoinkäymisillä on ”puhdistava voima”. Ihanteekseen af Ursin oli tuolloin julistanut ”vapaan ja yksimielisen isänmaan ja työtätekevän kansan vapautuksen, se on luokkaherruuden poistamisen, mikä on sama kuin ihmiskunnan vapautus”.⁴

Uudessa venäläistämispelon synnyttämässä kirjoitusten sarjassa⁵ af Ursin puolusti yhteistyötä sosiaalidemokraattien ja porvarillisten välillä sillä perusteella, että oli puolustettava porvarillista yhteiskuntaa feodalismia ja virkavaltaa vastaan. Hänen tulkintansa mukaan Venäjä oli vielä maailmansodan kynnyksellä feodaalinen maa ja Venäjän feodalismi oli se taantumus, joka uhkasi Suomen olemassaoloa. Hänen lähtökohtansa lienee kiistanalainen, sillä kapitamismi oli jo parinkymmenen vuoden ajan kehittynyt Venäjällä ripeästi. Kun af Ursin nimesi feodalismia työläisten ja porvareiden sen hetkiseksi yhteiseksi viholliseksi, hän saattoi karistaa yhteistyöltä revisionistileiman vetoamalla mm. Kommunistiseen manifestiin. Hän ei, ”yhtä vähän kuin Marx ja Engelskään”, ehdottanut mitään ”yleistä liittoa porvariston kanssa tahi luokkataistelun lakkauttamista”.⁶ Vähän myöhemmin, vuonna 1910, af Ursin kiisti uudestaan yhteistyön revisionistisuuden yhtä selväsanaisesti: ”Ken tässä taistelukykyksyksessä feodalismia vastaan puhuu revisionismista, näyttää, että hänellä ei ole siitä selvää käsitystä.” Päinvastoin tässä oli kyse juuri marxilaisesta

³ Työväen Kalenteri II 1909 s. 70—74.

⁴ af Ursin, Proletaariaatteita 1914 s. 259—266, 270—282. Kirjoitukset julkaistu alkuaan v. 1901 ja 1905.

⁵ af Ursin, Pohja, kirjoitukset ”Kiusauksen hetkellä”, ”Provokatsioonin aikoina”, ”Taantumus ja tyytymys” s. 155—167. af Ursin, Proletaariaatteita, kirjoitukset ”Missä on tie?”, ”Suuntaviivoja” s. 189—209.

⁶ af Ursin, Pohja s. 156.

suunnasta, porvariston ja köyhälistön liitosta feodalismia vastaan. Marxilaisen suunnan vastakohta oli af Ursinin mukaan lassallelainen suunta: feodalismiin, itsevaltiuden, virkavallan eli "taantumuksen" ja käyhälistön yhteistyö porvaristoa vastaan.⁷ Lassalle ja Schweizer olivat af Ursinin mielestä lähestyneet liikaa Bismarckia, kun taas toista suuntaa edustaneet Bebel ja Liebknecht olivat liitossaan porvarillisten kanssa menneet liian pitkälle, suorastaan porvarilliselle kannalle tavoitellen pääoman ja työn välisen ristiriidan tasoittamista.⁸

Revisionismilla af Ursin ei katsonut feodalismiin ahdistelemassa Suomessa olevan paljoakaan jalansijaa. Vuonna 1910 af Ursin määritteli revisionismin Bernsteinin *Die Neue Zeit* -kirjoitukseen nojautuen siten, että pääasiana olisivat siinä määrin osittaiset parannukset työväen tilassa, että sosialismin varsinainen mullistava tarkoitus siirtyi hämärään tulevaisuuteen. Sinänsä yhteistyö porvariston kanssa ei ollut revisionismia, af Ursin saattoi Marxiin nojaten todistaa, sillä porvaristo ei ollut vain "yhtä taantumuksellista massaa".⁹ Suhteessaan porvaristoon, yksinvaltaan ja feodalismiin af Ursin siis asettui poikkeuksellisesti Marxin puolelle Lassallea vastaan. Marx olikin aikoinaan huomauttanut, että Lassallen määritelmä "taantumuksellisesta massasta" olikin vain tarkoitettu kaunistelemaan tämän liittoutumista yksinvallan ja feodaalin kanssa porvaristoa vastaan.¹⁰

Yhteistyötä porvariston kanssa Venäjältä tunkeutuvat taantumusta vastaan sosiaalidemokraattien oli toteutettava eduskunnassa. "Meidän tulee vaalia nykyistä eduskuntalaitostamme viimeiseen asti". Eduskunnan päätöksiä oli myös porvarillisten pidettävä pyhinä. Sosiaalidemokraatit puolestaan eivät saaneet tähän taisteluun yhteistä viholista vastaan "sekoittaa porvariston mustaksi maalaamista, vaikka se olisi kuinkakin ansaittua".¹¹ Agitaatio ja politiikka olikin af Ursinin mielestä selvästi erotettava toisistaan; agitaattorin tehtävänä oli selittää puolueen oppia ja lopullista päämäärää, poliitikolle oli tärkeämpää löytää valtiollisesta elämästä puolueelle edullisimmat käänteet. Tämän eron tekemisen af Ursin laski Kautskylle suureksi ansioksi. Taktisista kysymyksistä ei af Ursinin mielestä pitänyt tehdä yleisissä kansainvälisissä kokouksissa tai puoluekokouksissa sitovia päätöksiä. Ongelma oli siinä, af Ursin totesi itsekin, ettei taktisen ja periaatteellisen ero aina ollut selvä. Sosialistienkin keskuudessa yksimielisyyss saattoi joskus rajoittua tuotantovälineiden ottamiseen valtion huos-

⁷ af Ursin, *Proletaariaatteita* s. 189—193.

⁸ af Ursin, *Proletaariaatteita* s. 202—203.

⁹ af Ursin, *Proletaariaatteita* s. 193, 201.

¹⁰ Marx—Engels s. 19.

¹¹ af Ursin, *Pohja* s. 158—159. af Ursin, *Proletaariaatteita* s. 190, 195.

taan ja luokkataisteluun, af Ursin huomautti. Puolueen varsinaisesta ohjelmasta ei saanut tinkiä, af Ursin vakuutti lopuksi. Hän katsoi esittävänsä "Marxin puhdasta oppia", sillä vasta feodalismin kukistuttua alkoi porvarivalta, joka oli "oikea ja pysyvä pohja . . . köyhälistön varsinaiselle ja todelliselle etenemiselle".¹²

Jo seuraavana vuonna 1912 marxilaisiin käsitteisiin sekaantui af Ursinin tavanomaisia isänmaallisia teemoja. Samassa kirjoituksessa "Ihmiskunta ja isänmaa" af Ursin selitti imperialismia ensin marxilaisittain ja sitten psykologisesti, "sortohalu kasvaa mitä enemmän saavat riistetyksi". Sortavan kansakunnan lopullisena päämääränä af Ursin uskoi aina olevan sorretun kansan tappaminen. Sitä tuli sorretun kansan nousta yksimielisenä vastustamaan, af Ursin vaati.¹³ Pian ilmestyivät myös yläluokan uhraukset jälleen kuvaan. "Juhannusmielteissään" vuonna 1913 af Ursin pohti kansojen kuolemaa ja kansojen pelastumisen ehtoja. Kansan pelastajan, "kansansa parhaan ystävän" oli edistettävä koko kansan taloudellista hyvinvointia, "alempien kansankerrosten aineellisen tilan kohoamista", mikä tapahtui "varakkaan vähemmistön kustannuksella". Vain näin saattoi kansan voima koettelemuksia vastaan kasvaa, "kansa kokonaisuudessaan kasvaa mahtavaksi ja mainehikkaaksi".¹⁴ Uskollisesti af Ursin aina palasi sivuteiltä takaisin väylälle, jonka päämääränä oli yhtenäisen kansakunta.

N.R. af Ursin lähetyi marxismia vuosina 1908—1911 menettelytapaa koskevilla kirjoituksissaan. Hän sanoutui vuonna 1909 irti revisionismista, "sosiaalisesta evolutsiosta" eli yhteiskunnallisesta kehityksestä, joka "vähitellen poistaa epäkohdat . . . mutta jättää perustan (. . . porvarivallan) entiselleen". Marxin, Engelsin ja Kautskyn lausuntoja lainaten af Ursin asettui kannattamaan "sosiaalista revolutsionia", joka ei kuitenkaan olisi väkivaltainen vallankumous, vaan perustuisi agitaatioon ja eduskuntatyöhön. N.R. af Ursinin käsitystä valankumouksesta leimasi toisaalta eräänlainen determinismi: "Semmoinen suuri muutos voi käydä päinsä aivan rauhallisesti, kun *olot ovat täydellisesti kypsyneet*". Toisaalta siihen liittyi voluntarismia: Taantumuksen "vallan pituus riippuu siitä ja *yksin* siitä, kuinka nopeasti syvien rivien jäljellä olevat vanhoilliset pääkallot muuttuvat progressiivisiksi . . . *tyytymättömyys on kaiken edistyksen ehto*."¹⁵

Vuoden 1911 puoluekokous tuomitsi O.W. Kuusisen johdolla kaiken

¹² af Ursin, Proletaariaatteita s. 197—200, 208—209. Kursivointi poistettu.

¹³ af Ursin, Proletaariaatteita s. 285—190.

¹⁴ af Ursin, Proletaariaatteita s. 290—294.

¹⁵ af Ursin, Pohja s. 161—169. Kursivointi af Ursin.

yhteistyön porvarillisten kanssa. Kuusinen kritisoi mm. af Ursinia siitä, että tämän kannatti yhteistyötä autonomian puolustamiseksi.¹⁶ Soikkanen pitää samalla tavoin revisionistisuuden tärkeimpänä osoituksena yhteistyötä porvariston kanssa, koska hänen mukaansa porvariston käsittäminen "taantumukselliseksi massaksi" juuri on marxilaisuutta.¹⁷ Puolueen silloisilla auktoriteeteilla oli ehkä oikea lähtökohta, Venäjän porvariston luokkaedut. Mutta heidän suoraviivainen tulkintansa tilanteesta vei heitä harhaan. N.R. Af Ursinilla oli ehkä virheellinen lähtökohta, kun hän katsoi Venäjän edelleen olevan feodaalinen maa. Tavoitteena hänellä ei ollut vain autonomian puolustaminen, kuten porvarillisilla perustuslaillisillakin,¹⁸ vaan myös taistelu feodalismia vastaan. Kun hän tähän sovelsi "marxilaista" menetelmää, tuli johtopäätökseksi porvariston ja proletariaatin yhteistyö.

10.2 "Saksan sosiaalidemokratia"

Keväällä 1909 af Ursin piti Turun työväenopistossa luentosarjan, joka samana vuonna julkaistiin kirjana nimellä Saksan sosiaalidemokratia. Tätä voidaan pitää af Ursinin merkittävimpänä teoksena, sillä siinä hän ensimmäisen ja ainoan kerran yritti esittää systemaattisesti sosialismin teoriaa ja kehitystä. Teoksen yleistä merkitystä vähensi kuitenkin toisaalta se, että siihen mennessä oli jo julkaistu suomeksi useita sosialismin teoriaa käsitteleviä teoksia, myös Marxin ja Engelsin kirjoituksia, ja työväenlehdet olivat esitelleet marxismia kansantajuisesti.¹⁹ Toisaalta af Ursinin teoksen vaikutusta rajoitti teoksen huono menekki, tavanomaisen 3000 kappaleen painoksen loppuunmyynti kesti lähes 40 vuotta.²⁰

N.R. af Ursinin Saksan sosiaalidemokratia oli kunnianhimoinen yritys. Lähteinä af Ursinilla oli ollut mittava joukko marxilaisia (Marxista Parvukseen), kautskylaisia ja revisionistisia auktoriteetteja

¹⁶ Soikkanen 1975 s. 158.

¹⁷ Soikkanen 1975 s. 190—193.

¹⁸ Esim. af Ursin Pohja s. 137—143. Pärssinen af Ursinille 26.9.1909, af Ursinin kokoelma TA.

¹⁹ Työmies mainosti sosialistista kirjallisuutta esim. 22.12.1906, 6.8., 21.5., 4.12.1907 ja selosti Marxin ja Engelsin teorioita esim. 21.—24.12.1906, 14.—16.8., 3.9.1907. Kansan Lehdessä oli 22.12.1906—5.4.1907 pitkä Gustav Bangin kirjoitussarja Marxin taloudellisista opeista.

²⁰ Kust. Oy Otavan historiallinen arkisto 17.3.1978.

sekä lisäksi useita porvarillisia tutkijoita, katederisosialisteja (Sombart, Schmoller, Brentano) ja filosofeista Fichte. Eikä af Ursinin itselleen asettama tehtävä ollut helppo. Kirjan runsaalla 200 sivulla hän esitteli mm. luokkavastakohtaisuuden ilmentymiä Mooseksen aikana, Kreikassa, Roomassa, keskiajalla, uskonpuhdistuksen ja Ranskan vallankumouksen aikana; Marxin ja Engelsin teoksia; sosialististen puolueiden ja internationaalien syntyä; Lassallen merkitystä ja Saksan sosiaalidemokraattisen puolueen historiaa, ohjelmia, revisionismia; sekä lopuksi Saksan sosiaalidemokraattista ammattiyhdistysliikettä, osuustoimintaa, kunnallista toimintaa ja sivistysharrastusta.

Laaja aihe johti tietysti jo sinänsä pinnalliseen käsittelyyn, mutta sillä ei voi selittää kokonaisuudessaan af Ursinin käsitysten epätasallisuutta. Esimerkiksi historiallisen materialismin af Ursin määritteli heti kirjan alussa näin:

Ihmiskunnan historiassa ilmenee aina "vastakohtaisuus *rikkaiden ja köyhien*, ylä- ja alaluokan, sortajien ja sorrettujen välillä. Voi syystä väittää . . . että yllä mainittu taloudellismaterialistinen vastakohtaisuus on se varsinainen akseli, jonka ympäri *ainakin tähän asti* koko ihmiskunnan historiallinen toiminta on pyörinyt."²¹ (Kursiv. M.R.)

Eikä hänen käsityksensä tekstin edetessä olennaisesti syventynyt. Paria vuotta aiemminhan af Ursin oli selittänyt, että materialistisesta historiankäsityksestä ehkä luovutaan sosialismin voittaessa (ks. s. 183). Ja paria vuotta myöhemmin af Ursin yksinkertaisti maailman historian taisteluksi rikkaitten ja köyhien välillä.²² Samanlaista pinnallista historian tulkintaa Saksan sosiaalidemokratiassa esiintyi pitkien matkaa: Babeuf epäonnistui, koska "taloudellinen kehitys ei ollut vielä asianomaisia kypsyttänyt", Ranskan vallankumouksen synnyttäjä yhdenvertaisuuden aate vie todelliseen yhdenvertaisuuteen, "kun taloudelliset olot ovat muutokseen kypsyneet". Tai yhtä hyvin toisin päin, "... agitatsioonilla syvien rivien kallot revolutsioneerataan . . . ja uudet aatteet uusiksi muovailluissa aivoissa valmistavat ja kypsyttävät uuden ajan".²³ N.R. af Ursinin argumentti historiallisen materialismin puolesta oli myös kovin yksinkertainen:

"Kun suurin osa ihmisistä on pakotettu kuluttamaan koko tahi melkein koko aikansa aineellisen toimeentulon hankkimiseen, niin olisi melkein kummallista, elleivät historian tapahtumat,

²¹ af Ursin, Saksan sosiaalidemokratia s. 7.

²² af Ursin, Proletaariaatteita (1912) s. 163.

²³ af Ursin, Saksan sosiaalidemokratia s. 22—23, 215.

jotka kuitenkin riippuvat joukkoliikkeestä, viime kädessä joutuisi taloudellisista edellytyksistä. Ja yhtä kummallista olisi, elleivät ne johdonmukaisesti vaikuttaisi kaikkiin yhteiskunnallisiin oloihin.”²⁴

Ainoa af Ursinin tunnustama jossain määrin aiheellinen kritiikki materialistista historiankäsitystä vastaan oli, ettei se riittävästi ottanut huomioon muita aineellisia edellytyksiä, kuten maan laatua ja asemaa, perinnöllisyyttä, rotua jne.²⁵ Perinnöllisyys ja rotu eivät olleet sattumalta mukana, sillä af Ursin alkoi perinnöllisyystieteen uusien havaintojen innoittamana näihin aikoihin kiinnostua niiden merkityksestä.²⁶

Vaikkei af Ursin itse ollut omaksunut dialektiikkaa, hän kyllä tunsi Hegelin dialektiikan merkityksen tieteelliselle sosialismille. Saksan sosiaalidemokratiassa af Ursin esitteli parilla sivulla tulkintansa Hegelin filosofiasta. Kaikki muuttuu, kaikki on johdonmukaista kehitysprosessia, oli af Ursinin mukaan Hegelin syvästi vallankumouksellinen aate. Sen mukaan, af Ursin selitti, esim. jokin valtiomuoto tai taloudellinen järjestelmä kumotaan olojen pakosta sitten kun se on käynyt järjettömäksi. Marx ja Engels käänsivät sitten tämän Hegelin ”suuremmoisen” dialektisen metodin jaloilleen, af Ursin kirjoitti Engelsiin viitaten.²⁷

Kantilla ei ollut samanlaista suoraa vaikutusta sosialismin teoriaan kuin Hegelillä, af Ursin totesi, mutta uhrasi Kantille kuitenkin vähän enemmän tilaa kuin Hegelille — ilmeisesti siksi, että tunsi Kantin filosofiaa paljon paremmin (af Ursin viittasi kirjoituksissaan vain aniharvoin Hegeliin, mutta usein Kantiin). Välillisesti Kant oli af Ursinista vaikuttanut sosialismiin kehitysopin perustajana, vaikka oppi koskikin avaruutta. Samoin Kant vaikutti sosialismiin edistämällä yhdenvertaisuuden aatetta. Silti uskantilaiset liioittelivat nimittäessään Kantia Saksan sosialismin todelliseksi herättäjäksi, af Ursin totesi. Hänen mukaansa Kant oli kuitenkin ”laskenut jonkunlaisen ns. siveellisen perustuksen Saksan sosialismille”, varsinkin sen revisionistiselle suunnalle.²⁸

Tieteellisen sosialismin perustajiksi af Ursin luki Marxin, Engelsin ja Lassallen. Lassallelaisia teorioita af Ursin ei niinkään hyväksynyt, vaan Lassalle pääsi perustajien joukkoon ilmeisesti muista syistä.

²⁴ af Ursin, Saksan sosiaalidemokratia s. 65, kursivointi poistettu.

²⁵ af Ursin, Saksan sosiaalidemokratia s. 66. Vrt. Valvoja 1900 s. 170 alaviite (Forsman).

²⁶ Esim. af Ursin, Proletaariaatteita s. 309, 411.

²⁷ af Ursin, Saksan sosiaalidemokratia s. 41—42.

²⁸ af Ursin, Saksan sosiaalidemokratia s. 38—40.

Ensiksikin Lassalle oli af Ursinin tavoin asettanut yleisen äänioikeuden ensisijaiseksi tavoitteeksi. Lassalle oli siis tässä ”nähty selvemmin” kuin Marx ja Engels, jotka eivät af Ursinin mukaan olleet pitäneet äänioikeutta ajankohtaisena.²⁹ Toiseksikin af Ursin ihaili suuresti Lassallea henkilönä, kun taas Marx ja Engels jäivät hänelle vieraisiksi. Lassallen haudalla af Ursin oli käynyt kuin pyhällä paikalla ja Lassallesta hän oli kirjoittanut ihailevasti jo vuosisadan vaihteessa.³⁰ Lassallen rautaiseen palkkalakiin hän oli ehkä tutustunut ensi vuosiin työväenliikkeessä (ks. s. 82). Lassallen puheen ”Työväen ohjelma” af Ursin oli julkaissut vuonna 1905 toimittamassaan teoksessa Tulevaisuutta kohti, johon hän ei ollut kelpuuttanut ainoatakaan Marxin tai Engelsin kirjoitusta.³¹ Saksan sosiaalidemokratiassa af Ursin esitti Lassallen Saksan työväen pelastajana: feodaalinen hallitus ja porvaristo yrittivät lannistaa köyhälistön, ”mutta silloin ilmestyi Ferdinand Lassalle”. Lassallen yhteistyötä Bismarckin kanssa af Ursin ei sentään voinut hyväksyä. Siitä huolimatta Lassalle säilyi ”Työväen-asian jalona asianajajana”.³²

Marxilaisuus ja lassallelaisuus törmäsivät Saksan työväenpuolueiden yhtyessä Gothassa 1875. Marxin esittämä Gothan ohjelman arvostelu oli af Ursinin tiedossa. Marxin arvosteluahan ei Gothan puoluekokouksessa ollut otettu huomioon, mitä af Ursin kommentoi ”lapset olivat jo kasvaneet täysi-ikäisiksi”. Puoluekokous oli af Ursinin mielestä arvioinut tilanteen oikeammin kuin Lontoossa asuva Marx, joka ei ollut ymmärtänyt puolueiden yhtymisen olleen välttämätöntä ja vaatineen myönnytyksiä lassallelaisten suuntaan. Marx oli lisäksi arvostellut Lassallea suurta pahennusta herättäneellä tavalla. Ei af Ursinkaan yhtynyt Gothan ohjelman niihin kohtiin, jotka hän tunnisti lassallelaisiksi: rautaiseen palkkalakiin, valtion apua nauttiviin tuotantoyhdistyksiin ja ”yhteen taantumukselliseen massaan” (ks. s. 239). Sen sijaan hän esim. tulkitsi tyytyväisenä luokkataisteluaatteen ilmaisuksi vaatimuksen ”työn vapautuksen täytyy olla työväenluokan tehtävä”, jonka Marx kritiikissään oli muutamalla rivillä tyrmännyt.³³

Revisionismi oli kuitenkin paljon ajankohtaisempi marxilaisuuden vaihtoehto kuin lassallelaisuus. Saksan sosiaalidemokratiassa af Ursin painotti marxilaista teoriaa, jota hän selvitti mm. Marxin Pääoman

²⁹ af Ursin, Saksan sosiaalidemokratia s. 17, 215, 90—91 (alaviite).

³⁰ af Ursin, Muistelmia matkoiltani . . . II s. 14—17. af Ursin, Työväenkysymyksiä IV s. 66—75.

³¹ Tulevaisuutta kohti s. 28—74.

³² af Ursin, Saksan sosiaalidemokratia s. 75—76, 92.

³³ af Ursin, Saksan sosiaalidemokratia s. 142—144. Marx—Engels s. 18.

avulla — mikä jo sinänsä oli kunnioitettava yritys. Muutamalla kymmenellä sivulla af Ursinin onnistuikin esitellä marxilaisen talousteorian keskeiset osat: arvoteoria, lisäarvo, vaihteleva ja pysyvä pääoma, voiton suhdeluku ja ohimennen myös sen laskeva tendenssi, kasaantumisen ja kurjistuminen sekä lopuksi lyhyesti ylituotanto, imperiaalismi ja kriisien muodostuminen.³⁴ Samalla af Ursin puuttui näitä vastaan esitettyyn kritiikkiin. Nyt af Ursin ei enää ollut valmis yhtymään Bernsteinin ym. esittämään arvoteorian kritiikkiin — kahdeksan vuotta aiemmin arvoteorian muuttaminen oli ollut vain ajan kysymys (ks. s. 179). Päinvastoin af Ursin todisti nyt Engelsiin viitaten, että arvostelijat eivät ymmärtäneet arvon ja hinnan eroa. Pääoman keskittymisteoriaa vastaan esitetty kritiikki oli af Ursinista epäolennaista, vaikka hän yhtyiikin Bernsteinin näkemykseen osakepääoman moraalisesta vaarasta, sillä joka tapauksessa pääoman valta kasvaisi sietämättömäksi. Kurjistumisteoriaa af Ursin puolusti mm. jäljittämällä Marxin Pääoman ensimmäisestä osasta todisteen siitä, että Marx oli tarkoittanut suhteellista kurjistumista. Vallankumoukseen af Ursin ei sen sijaan oikein uskonut. Tärkeää ei hänestä ollutkaan se, häviäisikö kapitalismi ”täsmälleen niinkuin ehkä Marx ajatteli: yhdellä iskulla tahi toisin”, vaan se, että kapitalismissa itsessään oli sisällään kapitalismin loppu.³⁵

Näistä marxilaisuuden puolustuksista huolimatta af Ursin suhtautui perin vähätellen revisionismia vastaan käytyyn taisteluun ”... tuosta revisionistiriidasta on — osaksi persoonallisista syistä — tehty enemmän kuin se oikeastaan ansaitsee...” Ero revisionistien ja marxilaisten välillä ei af Ursinista ollut periaatteellinen vaan liikkeen vauhtia koskeva, koska reformistitkaan eivät kieltäneet sosialismin lopputarkoitusta. Tosin Bernsteinin lause ”liike on kaikki, lopputarkoitus ei mitään”, vaikka se af Ursinin mukaan ”vivahtikin” Hegelin ja Marxin dialektiikalle, johdonmukaisesti noudatettuna vei pelkkään reformismiin. Moraalisista syistä af Ursin ei hyväksynyt puhdasta reformismia: ”Suurta, elähyttävää aatetta tarvitsee jokainen mahtava liike aina silmiensä edessä”, muuten oli vaarana luisuminen pelkkään opportunistiin. Toisaalta ”marxilaiset” olivat af Ursinin mielestä joskus antaneet liian vähän arvoa käytännön kysymyksille, mm. ammattiyhdistysliikkeelle.³⁶ Ja tästä af Ursin siirtyikin lopuksi täysin reformistisille linjoille; puolustamaan Saksan sosiaalidemokraattien

³⁴ af Ursin, Saksan sosiaalidemokratia s. 104—110, 113—122, 124—125, 129—130.

³⁵ af Ursin, Saksan sosiaalidemokratia s. 110—113, 128, 130.

³⁶ af Ursin, Saksan sosiaalidemokratia s. 192—194.

ammattiyhdistystoimintaa, osuustoimintaa, kunnallishallintoon osallistumista (jossa oli "ajettu alemman kansan etuja varsinkin asunto- ja terveydenolojen suhteen") sekä kansansivistys- ja taideharrastuksia.³⁷

Saksan sosiaalidemokratia-teoksessa af Ursin selvästikin halusi esiintyä marxilaisena. Melkoisen laajan lukeneisuutensa perusteella hän tässä vaiheessa jo tiesi suurin piirtein, miten asiat oli "marxilaisittain" esitettävä. Se, mitä hän piti marxilaisuutena oli kuitenkin lähinnä kautskylaisuutta. Kautskylaisuus on sittemmin määritelty "itse asiassa sosiaalidarwinismin haarakkeeksi", jossa vallankumouksellinen marxilainen käsitteistö oli "vesitetty mihinkään velvoittamattomaksi teoreettiseksi sanaradikalismiksi", ja kautskylaisuuden virallinen radikaalisuus tuskin verhosi tosiasiallista reformismia (lainaukset Encyclopedia Britannica). N.R. af Ursin ei kyennyt omaksumaan marxilaisuutta, vaan hänen kaavamainen tulkintansa jäi sosiaalidarwinismiksi. Sosiaalidarwinismia oli näkynyt af Ursinin muissakin kannanotoissa. Vuoden 1909 syksyllä kirjoituksessaan "Luokkataistelu ja ihmisrakkaus" af Ursin Kautskyyn nojautuen pyrki todistamaan sosiaalidarwinismin vääräksi — ja edusti itse samassa kirjoituksessa metafysiista evoluutiokäsitystä.

Vähätellessään revisionismin ja kautskylaisuuden eroa af Ursin oli tavallaan oikeassa.³⁸ Bernsteinin revisionismia af Ursin ei halunnut hyväksyä, mutta itse asiassa oli johtopäätöksissään yhtä reformistinen kuin Bernstein. Se päämäärä, joka liikkeellä af Ursinin mielestä piti olla, oli etäinen ja perin teoreettinen. Siihen päästiin tasaisen evoluution väistämättömänä tuloksena. Näin af Ursin tavallaan johdonmukaisesti todettuaan päämäärän kangastavan kaukana tulevaisuudessa pitäytyi selvään reformismiin³⁹ aivan Bernsteinin mallin mukaisesti — ja juuri näinhän Saksan kautskylaisten sosiaalidemokraattienkin kävi.

Niin kauan kuin af Ursin kirjoituksissaan käsitteli selvästi sosialismiin liittyviä aiheita, puolueen menettelytapaa, poliittista historiaa jne. häntä voisi luulla marxilaiseksi edellyttäen että kautskylaisuutta pidettäisiin marxilaisuutena. Mutta hänen irtauduttuaan käytännön puolueetyöstä hän etääntyi työväenliikkeestä myös tuotantonsa aihepiirin puolesta. Vuosikymmenen vaihteesta lähtien näennäismarxilai-

³⁷ af Ursin, Saksan sosiaalidemokratia s. 197—208.

³⁸ Eron pienuudesta esim. Gronow s. 126—127.

³⁹ Hyvä esimerkki tästä on af Ursinin kirjoitus Keuhkotautisanatorioista, Sosialisti 15.5.1907. Ks. s. 72—73 ja af Ursin, Työväenkysymyksiä V s. 8. Työväen Joululehti 1909 s. 2—3 (päivätty 8.9.1909), julkaistu myös af Ursinin teoksessa Proletaariaatteita s. 247—253.

set tuntomerkit vähenivät hänen kirjoituksistaan kiinnostuksen suuntautuessa yhä enemmän muihin kysymyksiin. Kun otetaan tarkasteltaviksi af Ursinin kannanotot näihin muihin, ideologisesti olennaisiin kysymyksiin, hänen "marxilaisuudeltaan" putoaa pohja.

10.3 Porvarillisia harrastuksia

Sivistyksen, siveyden ja valkoisen rodun puolesta

Samana vuonna 1909, jolloin Saksan sosiaalidemokratia julkaistiin, ilmestyi myös toinen af Ursinin kirja, niinikään luennoista koottu Kansansivistysharrastuksia ulkomailla. Tavoitteena af Ursinilla oli edistää käytännön esimerkein ja neuvoin kansankirjastoja, lukusaleja ja kansanopistoja. Aluksi af Ursin kyllä huomautti, ettei sivistystyön avulla voida poistaa yhteiskunnallista ristiriitaa, niin kuin hänen arvostamansa Pestalozzi, kantilainen Natorp, Schmoller ym. uskoivat, sillä "tuo ristiriita johtui taloudellisten olojen nurinkuruudesta". Mutta korkeampi sivistys teki ihmisen vapaammaksi sekä ulkonaisesti että sisäisesti. Sivistyksen levittämiseksi lukusali oli pelkkää kirjastoa parempi, af Ursin arveli, koska se kasvatti "syvät rivit lukuhaluiksi ja vieroittaa kapakkaelämästä ja muusta irstaisuudesta". Hyvänä esimerkkinä kansankirjastoista af Ursin esitteli laveasti amerikkalaisia kirjastoja, mm. Carnegien lahjoitustyön tuloksia — Carnegie oli kuulemma koonnut kapitalistisen omaisuutensa "siivommalla tavalla" kuin monet muut. Onnistuneesta kansansivistystyöstä olivat esimerkkinä mm. englantilaisten settlementit, joiden toimihenkilöt harjoittivat af Ursinin mukaan erityistä hyväntekeväisyyttä "antamalla työnsä ja koettamalla hankkia ystäviä kansan pohjakerroksesta" siten, että he pyrkivät "ymmärtämään näitten kerrosten ajatustapoja ja rientoja". Mutta af Ursin jätti mainitsematta, että settlementiliike oli kristillistä toimintaa, jonka tavoitteena mm. oli estää marxilaisen materialismin leviäminen työläisten joukkoon. Samoin af Ursin jakoi kiitosta toisten marxilaisuuden vastustajien, katederisosialistien kansansivistystyölle.⁴⁰ Viimeinen argumentti kansansivistyksen hyväksi oli vanha tuttu:

⁴⁰ af Ursin, Kansansivistysharrastuksia . . . s. 13—36, 83, 91.

"Mutta jos sivistys on mahtava puolustuskeino köyhälistön vapautustaistelussa sortoa vastaan, niin on se myöskin yhtä mahtava ase kansallisuuden säilyttämisessä, taistelussa suurempaa ja ulkonaisesti mahtavampaa kansakuntaa vastaan, joka tahtoo pienempää sortaa."⁴¹

Seuraavina vuosina af Ursin jatkoi samaan tapaan tästä aiheesta kuvaavin otsakkein "sivistys ja köyhälistön voima" ja "miten pääsen sivistyneeksi".⁴² Sivistysharrastuksiin af Ursin liitti myös taiteen. Hän julkaisi vuonna 1914 uudestaan vanhan kirjoituksensa "taide kaikille", jossa ehdotettiin Suomeenkin perustettavaksi Ranskan esimerkin mukaisesti yhdistyksiä "l'Art pour tous" tarkoituksena "levittää taidetta ja taideaistia kansan pohjakerroksille, sinne, minne niin vähän elämän auringosta muutoin tunkee". Sodan uhan ollessa jo kouriintuntuva koko Euroopassa af Ursinin ehdotus ei tunnu erityisen ajankohtaiselta. Ajan tasalla af Ursin oli kyllä kirjoittaessaan elokuvasta, uudesta ilmiöstä. Hän oli nyt, niin kuin jo aikoinaan eduskunnassa (ks. s. 222) huolissaan kapitalistien levittämistä rivoista ja raaistavista elokuvista. Elokuva sisänsä olisi erinomainen opetusväline ja virkistävä huvi, kunhan työläiset pääsisivät valitsemaan ohjelmiston.⁴³ "Hyöty ja huvi: aito valistusmiehen ohjelmattunus", Palmgren kommentoi ja toteaa af Ursinin asenteen elokuvaan taidemuotona olleen "ymmärtämätön, rajoittunut, lattea ja poroporvarillinen".⁴⁴

Porvarillisten radikaalien vuosisadan vaihteessa käynnistämään keskusteluun sukupuolimoraalista af Ursin liittyi vähän myöhästyneenä 1910-luvun alussa. Tämä on hyvä esimerkki siitä, kuinka af Ursin nopeasti vieraantui työväenluokan ongelmista sen jälkeen kun hän poliittisesta toiminnasta luovuttuaan oli menettänyt suorat kontaktinsa työväenluokan edustajiin. Turun työväenyhdistyksen puheenjohtajana 1890-luvun jälkipuolella af Ursin oli parissa kirjoituksessa, "Naisasiasta sananen" ja "Työväen naisen taloudellinen tila", esittänyt aivan järkeviä vaatimuksia naisten koulutuksesta, omistusoikeudesta, valtiollisesta äänioikeudesta ja työväen naisten samapalkkaisuudesta miesten kanssa. Työväen naisten oli järjestäydyttävä ammattiyhdistyksiin taloudellisen asemansa parantamiseksi, mutta porvarilliseen naisasialiikkeeseen ei työläisnaisten kannattanut liittyä.⁴⁵ Eduskuntavaalien alla af Ursin oli ollut vielä jyrkkäsanaisempi Työ-

⁴¹ af Ursin, Kansansivistysharrastuksia . . . s. 108.

⁴² af Ursin, Proletaariaatteita s. 378—390.

⁴³ af Ursin, Proletaariaatteita s. 394—402.

⁴⁴ Palmgren 1960 s. 118—119.

⁴⁵ af Ursin, Työväenkysymyksiä I s. 55—60 ja II s. 43—48.

mies- ja Työläisnainen -lehdissä julkaistussa kirjoituksessa ”koko maan proletaarinaiset yhtykää”.⁴⁶

Nämä kaikki aiheelliset vaatimukset jäivät taka-alalle 1910-luvun alussa, kun af Ursin innostui käsittelemään avioliittoa, sukupuolimoraaalia ja prostituutiota. Tällaisia ongelmia hän oli pohdiskellut kahtakymmentä vuotta aikaisemmin, jolloin hän oli vasta liittynyt työväenliikkeeseen. Vuonna 1890 tuolloin 36-vuotias af Ursin oli Vapaissa Aatteissa ylistänyt yksiavioisuuden siveellisyyttä, mutta sivistyneen ihmiskunnan suuri tehtävä oli vielä velvoittaa mies siveellisyyteen myös ennen avioliittoa.⁴⁷

Nyt, pariakymmentä vuotta myöhemmin, af Ursin vaati avioliiton siveellisyyttä ja samalla yksiavioisuutta, koska se oli ”inhimillisen kulttuurikehityksen tulos”.⁴⁸ Sukupuolimoraaalin suhteen hän oli kuitenkin siirtynyt vapaammalle kannalle. Varauksellisesti Nieminen luokittelee af Ursinin Kurikan ja A.F. Tannerin ohella relatiivisen sukupuolimoraaalin kannattajaksi.⁴⁹ ”Uudempiä virtauksia rakkauselämän alalla” vuodelta 1912 oli af Ursinin ensimmäinen kirjoitus kysymyksestä, jota hän sitten jaksoi käsitellä elämänsä loppun saakka.⁵⁰

Näiden af Ursinin uudelleen virinneiden harrastusten esikuvina olivat alan keskieurooppalaiset porvarilliset auktoriteetit. 1910-luvun mittaan af Ursin kiinnostui näistä kysymyksistä niin paljon, että liittyi jäseneksi kahteen Saksassa toimineeseen kansainväliseen yhdistykseen. Toinen oli Internationale Vereinigung für Mutterschutz und Sexualreform, jota tukivat mm. Bernstein, S. Freud, Bernard Shaw ja Edward Westermarck⁵¹ sekä toinen Internationale Gesellschaft für Sexualforschung. Tämän seuran järjestämään ensimmäiseen kansainväliseen seksuaalitutkimuksen kongressiin syksyllä 1914 af Ursin oli 60 ikävuodestaan huolimatta aikonut matkustaa — yksikään työväenliikkeen kansainvälinen tilaisuus ei tiettävästi ollut saanut af Ursinia liikkeelle. Hän oli kongressiin aikovien suomalaisten yhdyshenkilö ja hänen piti esitelmöidä Suomen seksuaaliongelmista. Kesällä 1914 alkanut sota esti kuitenkin matkan.⁵² Näitä af Ursinin harrastuksia ja

⁴⁶ Työmies 5.2.1907, julkaistu myös af Ursinin teoksessa Proletaariaatteita s. 210—214.

⁴⁷ Vapaita aatteita 1890 s. 132—133.

⁴⁸ af Ursin, Testamenttini... (1916) s. 277—281.

⁴⁹ Nieminen s. 215—217.

⁵⁰ af Ursin, Proletaariaatteita s. 403—411, Testamenttini... s. 263—326, Valistusaineita... s. 387—408.

⁵¹ International Vereinigung für Mutterschutz und Sexualreform af Ursinille 19.6.1913, af Ursinin kokoelma TA.

⁵² International Gesellschaft für Sexualforschung af Ursinille 3.4., toukokuussa, 3.6. ja 24.7.1914, af Ursinin kokoelma TA.

hänen tapaansa käsitellä sukupuolikysymyksiä Oittinen puolustaa sillä, että af Ursin oli ”naturalistisen aikakauden mies”.⁵³ Viktoriaanista aikaa ei yleensä ole pidetty naturalistisena — sillä af Ursinhan oli tyypillinen viktoriaanisen ajan kasvatti, mitä kristillinen koti vielä oli vahvistanut. Hänen kiinnostustaan sukupuolikysymyksiin leimasi kristillinen, puritaaninen moralismi.⁵⁴

N.R. af Ursinin moraali on kuitenkin tässä yhteydessä vähemmän tärkeää. Vakavampaa oli, että hänen harrastamansa saksalaiset yhdistykset, Internationale Vereinigung für Mutterschutz und Sexualreform ja Internationale Gesellschaft für Sexualforschung, olivat rotuhygienian puoleestapuhujia. Jälkimmäisen järjestön pääsihteeri Max Marcuse, Westermarck ja Erich Lilienthal (af Ursinin harrastaman *Dokumente des Fortschritts*-lehden julkaisija) tukivat rotuhygieniä-järjestöä *Archiv für Frauenkunde und Eugenik*, joka kiinnosti af Ursiniakin.⁵⁵ Internationale Vereinigung für Mutterschutz und Sexualreform -järjestön äänenkannattaja oli *Die Neue Generation*-niminen lehti, joka oli samalla Saksan uusmalthusianistien äänenkannattaja. Sosiaalipoliittisten uudistusten ja seksuaalireformien ohella *Die Neue Generation*-lehdessä esitettiin säännöllisesti rodunparantamiseen ja germaanis-rodun turvaamiseen liittyviä tavoitteita.⁵⁶ Tähän kuului ala-arvoisten ihmisten (*Minderwertige*), joihin luettiin mm. köyhäin-avunsaajat, lisääntymisen rajoittaminen. Kvasitieteellisyyden suojassa lehdessä propagoitiin USA:n esimerkkien avulla useiden väestöryhmien pakkosterilisaatiota.⁵⁷ Maailmansodan puhjettua lehdessä esiintyi avoimen imperialistisia Saksan puolusteluja.⁵⁸ Lehden päätoimittaja Helene Stöcker (otsakkeena ”*Rassenhygiene und Mutterschutz*” v. 1917) pelkäsi maailmansodan vaarantavan valkoisen rodun herruuden ”keltaihoisiin ja mustiin nähden”. Rotuhygienian päämääräksi hän esitti arvokkaimman eli valkoisen rodun ylivallan. Tästä syystä valkoisen rodun kansojen välille oli saatava liitto. Kaikkein korkeinta tasoa edustavat ”germaanis-anglosaksisen rodun” kansat olivat onneksi ymmärtäneet vastuunsa, sillä niiden keskuuteen oli eniten levinnyt ”tulevaisuuden uskonto” eli eugeniikka, ”oppi onnel-

⁵³ Oittinen 1943 s. 63, 71 ja uudestaan 1967 s. 62.

⁵⁴ Esim. af Ursin, *Proletaariaatteita* s. 365, 425, *Testamenttini* . . . (1916) s. 277, 279—280.

⁵⁵ *Archiv für Frauenkunde und Eugenik* af Ursinille 15.5.1914, af Ursinin kokoelma TA.

⁵⁶ *Die Neue Generation* 1911/8 s. 345—346, 1912/7 s. 397—398, 1913/12 s. 679—680, 1914/3 (Helene Stöcker) s. 141—144, 1916/1—2 s. 60, 1918/1—2 s. 40—43, 1918/8 s. 328—329.

⁵⁷ *Die Neue Generation* 1915/10—11 s. 334—344.

⁵⁸ *Die Neue Generation* 1914/10—11 s. 469—470.

lisesta syntyperästä” (Glücklichgeborenwerden).⁵⁹ Kaikessa vulgääri-syydessään samat näkemykset toistuivat sitten kansallissosialistien ohjelmassa.

Die Neue Generation-lehteä af Ursin luki ilmeisesti säännöllisesti. Pariin otteeseen hän kirjoituksissaan mainitsee käyttäneensä tätä lehteä lähteenään.⁶⁰ 1920- ja 1930-luvulla hänen auktoriteettinaan sukupuolikysymyksissä esiintyi lehden em. rasistinen päätoimittaja Helene Stöcker.⁶¹ Die Neue Generation-lehden jäljet näkyivät af Ursinin kirjoituksissa: köyhälistön taisteluun af Ursin liitti rodunparantamisen ja uusmalthusianismin.⁶²

Prostituutiosta ja valkoisesta orjakaupasta, tuolloin ajankohtaisesta kansainvälisestä kysymyksestä, af Ursin kirjoitti pitkälti vuosina 1914 ja 1915. Aikaisemmin af Ursin oli sentään esittänyt prostituution syyksi taloudellisen puutteen, mutta nyt af Ursin lisäsi syihin alkoholin, naisen psykologian ja (auktoriteettinaan Lombroso) perinnöllisen taipumuksen haureuteen. Prostituoituja hän vertasi jokseenkin mauttomalla tavalla Maria Magdalenaan, Kristus suuteli ”saastutettua suuta”.⁶³ Joskus af Ursinin kirjoituksissa saattoi jopa olla rasismien häivähähdys.⁶⁴ 1910-luvulla af Ursin levitti työväenlehdissä tällaisia arveluttavia vulgääridarwinistisia käsityksiä. 1920-luvulla af Ursin meni rotukysymyksessä vielä pidemmälle (ks. s. 298).

Vapaamielisen porvariston joukossa

Sozialistische Monatshefte ja Dokumente des Fortschritts edustivat af Ursinin asiallisia yhteyksiä Keski-Euroopassa vallitseviin aatteisiin. Sozialistische Monatshefte oli nimestään huolimatta luisunut revisionismiakin oikeammalle: 1910-luvun alussa sitä leimasi valtiotaloisosialismi ja sodan uhkan kasvaessa uskontoa koskevien kirjoitusten määrä kasvoi — Sigfrid Sirenus kiittelikin sittemmin lehden ystävällistä suhtautumista uskontoon.⁶⁵ Sozialistische Monatshefte oli vuonna 1907 tyytyväisenä kertonut avustajansa af Ursinin valinnasta eduskunnan varapuhemieheksi ja Suomen sosialidemokraattisen puo-

⁵⁹ die Neue Generation 1917/4 s. 138—142.

⁶⁰ af Ursin, Testamenttini . . . (1915) s. 273, (1918) s. 281.

⁶¹ af Ursin, Testamenttini . . . (1925) s. 305. af Ursin, Valitusaineiksia . . . s. 396, 399. Soihtu 1933/3 s. 64—65.

⁶² af Ursin, Proletaariaatteita (1911) s. 417, (1912) s. 409.

⁶³ af Ursin, Proletaariaatteita s. 417—433, (1911) s. 336—342. af Ursin, Testamenttini . . . (1915) s. 263—275.

⁶⁴ af Ursin, Testamenttini . . . (1915) s. 268, 270.

⁶⁵ Sirenus s. 35.

luen keskittymisestä lakisääteisiin uudistuksiin eikä sellaiseen hyödyttömään taisteluun, johon Venäjän puolue Leninin johdolla oli haihtunut.⁶⁶ Paria vuotta myöhemmin af Ursinia pyydettiin selostamaan lehdessä valtiopäivätyön tuloksia, puolueoloja ja sosiaalidemokraattien suhdetta kansallisuuskysymykseen. Yhteistyö af Ursinin ja lehden päätoimittajan Blochin välillä ei sujunut täysin tyydyttävästi, kitkaa syntyi mm. kirjoituspalkkioista.⁶⁷

Dokumente des Fortschritts -lehti ja sen ympärille perustettu Institut für internationalen Austausch fortschrittlicher Erfahrungen (edistyksellisten kokemusten kansainvälisen vaihdon järjestö) olivat Die Neue Generation-lehden ohella af Ursinille tärkein yhteys keskieu-rooppalaisiin aatevirtauksiin. Lehti oli perustettu vuonna 1907. Alusta alkaen sen avustajiksi olivat Suomesta lupautuneet af Ursin, hänen ystävänsä Hilja Pärssinen, nuorsuomalainen Arvid Grotenfelt ja senaatin työväenasiain esittelijä, ruotsalaisen puolueen Leo Ehrnrooth.⁶⁸ Vaikka af Ursinilla ja Ehrnroothilla oli ollut erimielisyyksiä eduskunnassa ja sitä varhemminkin,⁶⁹ ei silti ole yllättävää löytää heitä samasta järjestöstä. Sillä Leo Ehrnroothin poliittinen toiminta oli alkanut Helsingin ruotsinkielisen työväenyhdistyksen nuorisoklubilla, missä perustuslailliset ylioppilaat halusivat liittää työväen muiden luokkien kanssa samaan rintamaan autonomian puolustamiseksi⁷⁰ — mikä oli af Ursininkin tavoite.

Dokumente des Fortschritts -lehti levisi ympäri maailmaa. Lehden lukijakunta lieenee muodostunut vapaamielisestä porvaristosta. Esi-merkiksi Suomessa se näyttää kuuluneen aikaansa seuranneen sivistyneistön ja myös monen liike-elämän johtajan lukemisiin. Lehden perustaman kansainvälisen instituutin kunniakomiteaan ja johtokuntaan kuuluivat mm. Saksasta professori Tönnies, Itävalta-Unkarista paroonitar Berta von Suttner, Englannista Sidney Webb, Ranskasta Anatole France, Belgiasta Emile Vandervelde ja Italiasta af Ursinin harrastaman Coenobium-lehden julkaisija Bignami. Vasenta siipeä edustivat Eduard Bernstein, ranskalaiset sosiaaliradikaalit senaattorit Herriot ja Faure sekä Suomessa af Ursin.⁷¹ Tämä omalle ajalleen tyyppillinen järjestö koostui siis heterogeenisesta joukosta nimekkäitä

⁶⁶ Sozialistische Monatshefte 1907 Zweiter Band s. 569—570.

⁶⁷ Sozialistische Monatshefte (Bloch) af Ursinille 6.12.1909, 30.1., 24.2., 30.3., 9.11.1910, af Ursinin kokoelma TA.

⁶⁸ Institut des Documents du progres (Pariisi), painettu esite 1907, af Ursinin kokoelma TA.

⁶⁹ Finsk Tidskrift, senare halftåret 1903 s. 299, 420.

⁷⁰ Soikkanen 1961 s. 209—210.

⁷¹ Dokumente des Fortschritts 1910/1 s. 9—12, 1914/1 liite (s. 64 jälk.) Mitgliederliste 1913.

henkilöitä, vaikutusvaltaisia poliitikkoja ja erilaisia reformeja ajaneita sivistyneistön edustajia. Ketään tunnettua marxilaista tai edes kautskylaista ei heidän joukossaan ollut.

Instituutin johtokunnan suomalainen jäsen oli af Ursin. Hänen aloitteestaan Turkuun perustettiin instituutin haaraosasto vuonna 1910. Hän kutsui instituutin pääsihteerin professori Rodolphe Brodan Pariisista luentomatkalle Suomeen vuosina 1911 ja 1912.⁷² Ensimmäisellä kerralla Broda vieraili af Ursinin järjestelyjen tuloksena Helsingissä, Turussa ja Viipurissa, jonka kaupunginvaltuusto myönsi varat kahteen luentoon, ”Mitä kansat voivat oppia toisiltaan” ja ”Moraaliopetus Ranskassa”.⁷³ Toisen ja entistä laajemman Brodan luentomatkan seurauksena af Ursinin johtamasta instituutin Turun haaraosastosta tehtiin syksyllä 1912 Suomen keskusosasto ja af Ursin alkoi organisoida haaraosastoja eri kaupunkiin.⁷⁴ Vuonna 1913 Suomessa toimi instituutin haaraosastoja Turun lisäksi Helsingissä, jossa johdossa olivat mm. yliopiston roomalaisen filologian professori W. Söderhjelm, kunnallisen keskustoimiston johtajaksi vasta valittu Leo Ehrnrooth, professori Arvid Grotenfelt sekä naisasianaisena tunnettu tohtori Jenny af Forselles. Oulussa instituuttia edusti af Ursinin tuttava, yliopettaja A. Rautaniemi ja Viipurissa arkkitehti A. Gylden. Kyseessä oli siis Suomessakin porvarillinen keskusteluseura, jolla ei ollut yhteyttä työväenliikkeeseen. N.R. af Ursinin johtama Turun osasto perusti erityisen Progresso-nimisen keskusteluseuran, jossa käsiteltiin af Ursinin alustuksen pohjalta ”tulevaisuuden koulun” kysymyksiä: uskonnollinen vai maallinen moraaliopetus, käden taitojen opetus ja nuorison johdattaminen taiteen ymmärtämiseen. Tätä keskustelukerhoa turkulaiset nimittivät af Ursinin mukaan intelligentsiaseuraksi (”Intelligenzklub”).⁷⁵ Vuosikymmenessä Turun Työväenyhdistyksen entinen puheenjohtaja oli jokseenkin täydellisesti vieraantunut Turun työväestöstä ja palannut vertaistensa seuraan. Hänen johtamansa uusi keskusteluseura kun muistutti kovasti sitä paikallista kasvatusopillista yhdistystä, jonka kärkimiehenä hän oli toiminut 1890-luvulla (ks. s. 72).

⁷² Institut international pour la diffusion des expériences sociales (Broda) af Ursinille 14.12.1910, 25.2.1911, 15.2.1912, af Ursinin kokoelma TA.

⁷³ Viipurin kaupunginvaltuusmiehet af Ursinille 17.2., 21.3.1911, af Ursinin kokoelma TA.

⁷⁴ Institut international pour la diffusion des expériences sociales Turun sen- traaliosasto p:sta puheenjoht. af Ursin (painettu kiertokirje, ei päivämäärää), af Ursinin kokoelma TA.

⁷⁵ Dokumente des Fortschritts 1914/1 liite (s. 64 jälk.) Mitgliederliste 1913 ja Von der Ortsgruppe Åbo (liite s. 51—52).

Keväällä 1912 af Ursin teki instituutin kutsusta kuukauden luentomatkan Saksaan ja Itävalta-Unkariin. Instituutin ehdottamat luentojen aiheet olivat ensiksikin naisten äänioikeudesta saadut tulokset, naisten äänioikeudesta ja eduskuntatyöstä oli Hilja Pärssinen kertonut instituutin lehdessä vuonna 1909. Toinen aihe oli kieltolaki, josta af Ursin puolestaan oli kirjoittanut *Dokumente des Fortschritts*-lehdessä vuonna 1910. Ja kolmas aihe oli lakisääteinen yötyön kieltö leipomoissa, Suomen uutta leipomolakia oli Leo Ehrnrooth heti tuoreeltaan esitellyt instituutin lehdessä keväällä 1909.⁷⁶ Sen sijaan ”taistelu Suomen vapaudesta”, jota af Ursin ja myös hänen budapestilaiset kuulijansa ehdottivat, oli instituutin mielestä liian poliittinen luentoaihe.⁷⁷ Luennot saavuttivat af Ursinin kertoman mukaan suurta suosiota ja niitä kehuivat sekä porvarilliset että sosiaalidemokraattiset lehdet. Luentojen isäntinä toimivat kuitenkin yksinomaan porvarilliset järjestöt, kuten Saksan monistiliitto, puolueettomat Goodtemplarit, Wienin raittiiden naisten yhdistys ja Kansainvälinen ylioppilassliitto.⁷⁸ Wienissä af Ursin samalla tapasi henkilökohtaisesti professori C. Grünbergin, jonka julkaisemaan lehteen *Archiv für die Geschichte des Sozialismus und der Arbeiterbewegung* af Ursin oli laatinut kirjaarvostelun. (Grünbergista tuli v. 1924 sittemmin Frankfurtin kouluna tunnetun *Institut für Sozialforschungin* johtaja).⁷⁹ Tällä luentomatallaan af Ursin halusi esiintyä eurooppalaisen sivistyneistön jäsenenä. Hänen itsensä antamien tietojen⁸⁰ pohjalta lehdistö esitteli hänet mm. näin:

”Tohtori af Ursin on eurooppalaisen kulttuurin läpitunkema mies, joka laajoilla matkoillaan on tutustunut perusteellisesti yhteiskunnallisiin oloihin ja hänen lukeneisuutensa käsittää maailman kaikki huomattavimmat sosiaalipoliittiset kokeet ja

⁷⁶ Institut international pour la diffusion des expériences sociales (Broda) af Ursinille 28.2.1911, af Ursinin kokoelma TA. *Dokumente des Fortschritts* 1909/5 s. 376—378, 1909/7 s. 542—548, 1910/1 s. 12—17.

⁷⁷ Institut international pour la diffusion des expériences sociales (Broda) af Ursinille 3.12.1911, af Ursinin kokoelma TA. af Ursin, Eräs luentomatka s. 19.

⁷⁸ Neutraler Guttemplerorden 6.3.1912, Internationalen Studentenverein 14.3.1912, Verein Abstinenter Frauen in Wien 22.3.1912 af Ursinille, af Ursinin kokoelma TA. af Ursin, Eräs luentomatka s. 3—5, 7, 10—11, 13—14, 16—17.

⁷⁹ Archiv für die Geschichte des Sozialismus und der Arbeiterbewegung (Grünberg) af Ursinille 3.12.1910, 17.2.1911, 23.3.1912, af Ursinin kokoelma TA. af Ursin, Eräs luentomatka s. 1—2, 14. Archiv für die Geschichte des Sozialismus und der Arbeiterbewegung 1911 s. 522—523. Slater s. 2.

⁸⁰ Institut international pour la diffusion des expériences sociales (Broda) af Ursinille 15.2.1912, af Ursinin kokoelma TA.

saavutukset. Hänen itsenäinen elämännäkemyksensä ja ehjä persoonallisuutensa ovat kuitenkin usein saattaneet hänet ankariin ristiriitaisuuksiin sosiaalidemokraattisen puolueen kanssa... Mutta tri von Ursin ei ole mikään joukkoliikkeitten johtaja... Hän on yksinäinen mies, joka laajan sydämensä lämpimästä yltäkylläisyydestä puhuu laajakantoisista asioista..."⁸¹

Samaan tyyliin af Ursin esiintyi myös instituutin lehden, *Dokumente des Fortschritts*in sivuilla. Luentomatkan jälkeen hän julkaisi kustakin luentoaiheesta pitkät ja seikkaperäiset artikkelit.

Leipomolain historiaa käsitellessään af Ursin käytti modernia vertausta "Es lag Demokratie in der Luft, wie Elektrizität die sich entladen wollte", kun oli puhe hallitusjärjestelmän muutoksesta. Lain eduskuntakäsittelyn hän kuvasi liioitellun vaikeaksi, se oli esimerkki uudistusten hitaudesta "täysin demokraattisessakin edustuslaitoksessa". Samoin hän liioitteli muutaman vuoden voimassa olleen lain vaikutuksia: nyt olivat ennen niin yleiset veneeriset taudit täysin hävinneet leipomotyöläisten keskuudesta; nyt kolme neljännestä heistä kävi innokkaasti kulttuuri- ja sivistystilaisuuksissa, kun he aiemmin olivat olleet täysin välinpitämättömiä; nyt he suoriutuivat työstään iloisesti ja entistä tuottavampina. Suomen proletariaatin suurlakossa kasvanut voima oli saanut aikaiseksi tämän lain, joka oli esimerkki "suurten joukkojen kulttuurin ja vapauden edistymisestä — yleisen humanisuuden hyväksi".⁸²

Alkoholikysymykselle af Ursin antoi vähintään yhtä liioitellun aseman. Sinänsä mielenkiintoisesti hän kuvasi alkoholin valmistuksen historiaa 1800-luvulla esimerkkinä siitä, miten kapitalistinen suurtuotanto syrjäytti käsityömaisen kotipolton. Mutta harhateille hän joutui väittäessään alkoholikysymyksen olleen tärkeimpiä syitä siihen, että valtiopäivät puolen vuosisadan tauon jälkeen kutsuttiin kokoon vuonna 1863.⁸³

Naisten äänioikeuden saamista af Ursin valoitti asiallisesti, mutta saavutetulle naisten äänioikeudelle hän taas antoi liioitellun merkityksen. Naisasiaa ja af Ursinin edistysmielisyyden uskottavuutta vastaan kääntyivät hänen vakuuttelunsa siitä, etteivät naisten rakastettavuus, naisellisuus ja kodikkuus ("Liebenswürdigkeit, Weiblichkeit und Häuslichkeit") olleet kärsineet äänioikeusuudistuksesta. Hän kertoi arvostavansa esimerkiksi monen vastapuolenkin naiskansan-

⁸¹ Ote budapestilaisesta lehdestä Matti Kivekkään kirjeessä af Ursinille 29.3.1912, af Ursinin kokoelma TA.

⁸² *Dokumente des Fortschritts* 1912/10 s. 745—754, lainaukset s. 747, 750, 754.

⁸³ *Dokumente des Fortschritts* 1913/1 s. 12—20.

edustajan viehätysvoimaa ja suloutta ("Liebreiz und Anmut"). Esi-
 merkkinä siitä, ettei naisten äänioikeus ollut aiheuttanut avioeroja,
 af Ursin esitteli oman vaimonsa äänestyskäyttäytymistä. Tämä oli
 aivan Ursinin tietämättä äänestänyt samaa listaa kuin hänkin. Päälle
 päätteeksi af Ursin lainasi Topeliuksen kristillisen puritanismin sä-
 vyttämiä runoja, joissa nainen esitettiin perisyntien ja kärsimysten
 raskauttamana.⁸⁴ Kaikesta huolimatta af Ursin saavutti luennollaan
 sekä kansainvälisesti, International Woman Suffrage Alliancen pii-
 rissä, että kotimaassaan naisten äänioikeuden ajajan maineen.⁸⁵

Sodan uhka oli tuntuva jo instituuttia perustettaessa vuonna 1910.
 Ensimmäiseksi kysymykseksi jäsenilleen instituutti esitti "väkivallan
 asema nykyaikaisen elämän ristiriidoissa".⁸⁶ Helmikuussa 1913 tuli
 af Ursinin vastauksen vuoro.⁸⁷ Hän oli paneutunut kysymykseen
 vakavasti. Tuloksena oli lähes marxilaista erittelyä sodan, vallanku-
 mouksen ja lakon syistä. Näitä ei voitu tarkastella samalla tavalla,
 sillä "sodassa alhaisempi aate taistelee korkeampaa vastaan, vallan-
 kumouksessa ja lakossa tavallisesti korkeampi alhaisempaa (aatetta
 M.R.) vastaan" af Ursin määritteli melko abstraktisti. Hän täsmensi
 kuitenkin sanomaansa: Huolimatta siitä, että ihmiskunnan kulttuuri-
 ja siveellinen kehitys varmasti tarvitsevat ihanteita, kaikki edistysas-
 keleet olivat olleet väkivaltaisista. Syynä oli ihmiskunnan jakautumi-
 nen kahteen suureen luokkaan, sortajiin ja sorrettuihin. Eikä tätä
 jyrkkenevää jakoa valitettavasti voitu hävittää saarnaamalla yläluo-
 kalle parannusta, niinkuin Tolstoi ym. luulivat. Sillä juopa perustui
 taloudellisiin oloihin, niistä juontui myös kysymys vallasta. Väkivalta
 voi hävitä vasta sitten, kun kärsivät joukot olivat heränneet, kun ei
 enää ollut sorrettuja, kun sosialismi on maailmassa vallalla. Vaikka jo
 Kristus vastusti sotaa ja Tolstoi tuomitsi hyökkäyssodan murhana
 (puolustussotaan riitti miliisi, af Ursin totesi), vaikka jo Kant vaati
 vakinaisten armeijoiden hävittämistä, niin kaikissa 'sivistysmaissa' oli
 armeija. Miksi, af Ursin kysyi. Koska vallitseva yhteiskuntajärjestel-
 mä nojautui väkivaltaan. Ja koska vallitsevan järjestelmän tuki,
 feodaalis-kapitalistinen luokka saattoi tyydyttää valloitus- ja keinot-

⁸⁴ Dokumente des Fortschritts 1913/7 s. 455—466, lainaukset s. 462.

⁸⁵ Pärssinen ja kuusi muuta naiskansanedustajaa af Ursinille 29.4.1912, Inter-
 national Woman Suffrage Alliance af Ursinille 13.5., 9.6., 24.6.1914, af Ursi-
 nin kokoelma TA.

⁸⁶ Dokumente des Fortschritts 1910/1 s. 9.

⁸⁷ Vastaus saattoi olla kirjoitettu jopa kahta vuotta aikaisemmin, sillä kysy-
 mys oli lähetetty af Ursinille v. 1910 lopussa (Broda, Les Documents du
 Progrès 11.11.1910, Polako 23.11.1910 af Ursinille, af Ursinin kokoelma
 TA).

teluhalunsa (Kolonisations- und Spekulationsgelüste) vain vakinaisen armeijan avulla. Useimmat silloiset sodat käytiin uusien markkina-alueiden (Absatzgebiete) valtaamiseksi. Sota ei ollut oikeutettu, se oli luokkaherruuden taantumuksellinen tuki. Sen sijaan vallankumoukset ("hoffentlich nur Unblutige") ja lakot edistivät kulttuuria, koska niiden avulla alhaiset kansankerrokset kohosivat ja siten inhimillinen onni laajeni. Niiden väkivaltaisuus taas riippui taantumuksellisen vastarinnan määrästä, af Ursin lopetti.⁸⁸ Vaikka af Ursinin auktoriteetit tässä kirjoituksessa olivat jokseenkin epämarxilaista alkuperää, hän asettui vastaajien joukossa selvästi vasemmistoon.

Niinikään vasemmistoon af Ursin sijoittui eteläeurooppalaisen Coenobium-lehden samanaikaisessa sodanvastaisessa kiertokyselyssä. Niinkuin italialaiseen kulttuuripiiriin sopikin, af Ursin esitti kantansa dramaattisemmin kuin keskieurooppalaisessa lehdessä. Coenobiudessa af Ursin kuvasi sodan "loppumattomana murhaamisena", joka "rappeuttaa ihmiskuntaa". Sotaa käydään siksi, että "yksi ihmisluokka tai kansa" voisi säilyttää valtansa toiseen luokkaan tai kansaan nähden, "orjuuden ylläpitämiseksi inhimillisen sivistyksen keskellä". Hallitusten oli pakko suosia asevarusteluja ja tukahduttaa "alempien luokkien kohottautumispyrkimykset", koska hallitukset olivat "hallitsevien luokkien välineitä". Ihmiskunnan rauha lujittui kansanvaltaistumisen myötä. "Vain täydellinen kansanvalta voi surmata sodan Molokin, yläluokan epäjumalan", af Ursin lopetti.⁸⁹

Keväällä 1913 af Ursin liittyi Saksan rauhanyhdistyksen Königsbergin osastoon (hän oli vuonna 1912 luentomatallaan käynyt Königsbergissä).⁹⁰ Maailmansodan sytyttyä af Ursin oli yhteydessä myös hollantilaiseen sodanvastaiseen järjestöön. Lisäksi hän tuki Sveitsissä toiminutta "Puolueettomien maiden liittoa".⁹¹ Johdonmukaisesti af Ursin siis jatkoi sitä sodan vastaista linjaa, jota hän Dokumente des Fortschrittsin sivuilla oli edustanut ennen sotaa. Mutta af Ursinin sodanvastaisuus ei syrjäisessä Suomessa joutunut samalla tavoin koeteltavaksi kuin Keski-Euroopan sosiaalidemokraattien periaatteet. Ainakaan vuonna 1912 kirjoituksessaan "Ihmiskunta ja isänmaa" af Ursin ei katsonut sodan vastustamisen koskevan sitä tilannetta, että isänmaata on puolustettava. Luokkataistelu oli silloin toissijainen, silloin tulee "köyhälistönkin... panna kaikki tarmonsä

⁸⁸ Dokumente des Fortschritts 1913/2 s. 176—179.

⁸⁹ Coenobium 1913/4 s. 54, kursivointi poistettu.

⁹⁰ Deutsche Friedengesellschaft, Ortsgruppe Königsberg af Ursinille 20.5.1913, af Ursinin kokoelma TA.

⁹¹ Nederlandsche Anti-oorlog Raad 29.5.1915, Pour la "Ligue des Pays Neutres" 28.6.1915 af Ursinille, af Ursinin kokoelma TA.

ja kaikki voimansa kansan, valtion itsenäisyyden puolustamiseen . . .” Jos maa ei ollut itsenäinen, niin sosialismin edistyminen vaikeutui, af Ursin selitti Bebeliin, Kautskyyn, Jauresiin, Vanderveldein ja Plehanoviin vedoten. Hän perusteli hiukan vaikeaselkoisesti isänmaan puolustussotaa kansan pelastamisella:

”Koko kansa, sekä köyhälistö, että ylemmät kerrokset voivat olla perikadon partailla, molemmat voivat olla kadottamaisillaan koko olemuksensa, s.o. sen välikappaleen, jolla he toimivat tulevaisuutta varten, kansan orgaaniset laitokset, joiden avulla kansa pysyy sillä kannalla, jolla se on, ja edistyy edistymistään.”⁹²

Hyökkäyssotakin oli oikeutettu, ”jos muuten köyhälistön elinehdot jonkun hyvin taantumuksellisen vallan kautta joutuvat erinomaiseen vaaraan”, af Ursin kirjoitti Marxiin ja Kautskyyn vedoten. Vaikka hän epämääräisesti sivusi samantapaisia strategisia näkökohtia, jotka olivat saaneet toisen internationaalien johtajat yhtymään maailmansotaan, niin pääasia oli kuitenkin isänmaan puolustus — monen sodan käyttökelpoinen markkinointikeino.

Erilaisia Keski-Euroopan porvarillisissa aikakauslehdissä käsiteltyjä teemoja — filosofian virtauksia, uskontokeskustelua, sosialismin porvarillisia kasvannaisia, naisten ja lasten asemaa ja prostituutiota, uusia kasvatusteorioita, rotuhygieniää ym. — af Ursin välitti kriittikittömästi Suomen työväenlehdistöön.⁹³ Vaikka *Dokumente des Fortschritts* -lehden ideologia ei liikkunut yhtä sameissa vesissä kuin *Die Neue Generation* -lehden, oli sekin aikansa kuvastin. Lehti kertoi rikollisten kastroimisesta USA:ssa ja antropologiseurojen rotukeskusteluista välittämättä kommentoida näitä ilmiöitä kriittisesti. Sosiaalipedagogiikasta kirjoitti lehdessä kantilainen Paul Natorp sekä avio- liitto- ja sukupuoli-kysymyksistä Julian Marcuse (*Die Neue Generation* -lehden uutterra avustaja) ja Max Marcuse, joka oli rotuhygienian kannattajia (ks. s. 250).⁹⁴ Näitä erilaisia porvarillisten professoreiden ja tohtoreiden käsityksiä af Ursin esitteli vakavissaan tieteellisyyden leimalla varustettuna, oma tohtorintitteli ja puolueessa saavutettu maine vielä varmistivat hänen kirjoitustensa arvovaltaisuuden. Työväen yhteiskunnallisen tietoisuuden tai rationaalisen maailmankatsomuksen kehittymistä af Ursinin kirjoitukset eivät varmasti palvelleet.

⁹² af Ursin, *Proletaariaatteita* s. 286—287.

⁹³ Esim. af Ursin, *Proletaariaatteita* s. 9—17, 32—41, 336—367, 403—433 ja af Ursin, *Testamenttini* . . . s. 113—127, 211—217, 263—293.

⁹⁴ *Dokumente des Fortschritts* 1908/Febr. s. 296, 1908/April s. 427, 1908/Sept. s. 885, 1909/1 s. 6, 96.

10.4 Tahdon vapaus ja sielun kuolemattomuus

Tahto ja hyve

Sodan uhan hämmentämän Euroopan sivistyneistön keskuudessa levisi erilaisia irrationaalisia aatteita, uskonnollisuutta jne. Aikaansa seuraava af Ursin yhtyi tähänkin virtaan. Eduskunnasta erottuaan af Ursinilla oli aikaa paneutua tällaisiin filosofisiin ja moraalisiin kysymyksiin. Hänen politiikkaa, sosiaalipolitiikkaa, avioliitto- ja sukupuolikysymyksiä, kansansivistystä yms. käsittelevien kirjoitustensa rinnalla kulki siis filosofinen ja moraalinen teema. Nämä pohdiskelut ammensivat virikkeitä ensin Keski-Euroopasta ja sitten katolisesta Euroopasta. Eikä mikään pidätellyt af Ursinia liittymästä aikaansa todellisuudelle vieraan, tuonpuoleisesta kiinnostuneen sivistyneistön joukkoon, sillä af Ursinin yhteydet työväenluokkaan ja sen ongelmiin olivat 1910-luvulla vähäiset. Niin af Ursin päätyi vuonna 1916, maailmansodan verisimpänä vuonna, hämäriin mietiskelyihin sielun kuolemattomuudesta. Oli kulunut neljännesvuosisata siitä, kun af Ursin tuli työväenliikkeeseen. Tuolloin hänen maailmankuvassaan oli näkynyt klassisen humanistisen koulutuksen perintönä metafysiikan jäänteitä (ks. s. 38). Eivätkä työväenliikkeen vuodet tai marxilaisuuden opinnot olleet vapauttaneet häntä tuosta nuoruuden perinnöstä.

Filosofian klassiseen kysymykseen ”onko ihmisellä vapaa tahto?” af Ursin tarttui ensimmäiseksi. Hän oli sivunnut kysymystä jo vaalipuheessaan vuonna 1907 (ks. s. 202). Työväki saattoi joululehdessään vuonna 1908 lukea af Ursinin oppineisuutta osoittavan lyhyehkön kirjoituksen tahdon vapaudesta. Hänen auktoriteetteinaan determinismin puolesta indeterminismia vastaan oli Spinoza, ”jota ehkä voi sanoa, Kantista huolimatta, tähänastisen kehityksen suurimmaksi ajattelijaksi”, Schopenhauer ja Herbart, af Ursinin oppi-isä pedagogisissa kysymyksissä. Mutta af Ursinin mukaan deterministit jakautuivat vielä kahteen koulukuntaan: mekanistisen tai psykologisen determinismin kannattajiin.⁹⁵ Itse hän lukeutui jälkimmäisiin. Hänen kannanottonsa tähän kysymykseen sisältää maailmankatsomuksellisia piirteitä, joten sitä voi lainata pitkästi:

⁹⁵ af Ursin, Pohja (1908) s. 104—107. Julkaistu myös af Ursinin teoksessa Proletaariaatteita s. 371.

”... toiset (mekanistiset M.R.) deterministit väittävät, nojautuen filosofiseen materialismiin, että ihmisen tahto yksinomaan ja suoraan riippuu koneellisesta kausaliteetista, ulkonaisista vaikuttimista, että ihminen tahtonsakin puolesta on kone, jonka käynti kuten kaikki muukin olemuksessa riippuu suorastaan järkähtämättömistä luonnonlaeista. Tähän viittaa muka se hämmästyttävä säännöllisyys ja riippuvuus ulkonaisista olosuhteista, joka ilmestyy siveellisissäkin ilmiöissä. ... Toiset (psykologiset M.R.) deterministit taas arvelevat, että pohjana kyllä on konelliset luonnonlait, mutta nämä ovat synnyttäneet olojen pakosta hyvin suuressa määrässä jonkunlaisen siveellisenkin ’ylärakennuksen’ — aivan niinkuin Engels näytti toteen materialistisesta historiankatsannosta — ja tämä siveellinen ylärakennus vaikuttaa sitte ainakin yhtä paljon ja edistyneemmissä ihmisissä paljon enemmänkin kuin varsinaiset koneelliset luonnonlait. Nykyään ollaan ymmärtäväisissä piireissä jotenkin yksimielisiä siitä, että siveellisyys ja siveysoppi on jotakin vähitellen kehittyntä ja yhä enemmän pääsee se mielipide vallalle, että siveysoppi on pakosta kehittynyt ihmisten yhteiselämässä...

Tämä jälkimmäinen eli n.s. psykologinen determinismi otaksuu siis, että ihmisellä on relatiivinen vapaus: hänen tahtonsa on kyllä aina motiveerattu ja välttämätön, riippuva joistakin vaikuttimista, joko suoraan ulkonaisista tai ylärakennuksen siveellisistä motiiveista; mutta hänen tahdonvapautensa kohoa, s.o. hän vapautuu puhtaasti ulkonaisista, koneellisista vaikuttimista, mitä enemmän hän kohoa lapsen ja luonnonihmisen yli, mitä vähemmäksi hänen riippuvaisuutensa ulkonaisista oloista supistuu, mitä tulee toimeentuloon, terveyteen, sivistykseen, älykkäisyyteen ja luonteenomaisuuteen. Mitä korkeammalle ihminen taloudellisesti ja henkisesti kohoa, sitä kykenevämmäksi hän käy vastustamaan sitä vaikutusta, joka häneen on perinnöllisyydestä ja milieu’sta eli ulkonaisista olosuhteista, ja joka muuten on sangen mahtava. Psykologinen determinismi siis on sitä mieltä, että ihmisen tahto riippuu niistä tunteista ja mielteistä (mielikuvista), jotka ulkonaiset esineet ja olot ihmisessä vaikuttavat, erilaisesti eri ihmisissä mutta että riippuvaisuus sisällisistä, tosin alkuansa ulkonaisista johtuvista vaikuttimista kasvaa, mitä korkeammalle yli luonnontarpeiden ja ulkonaisten milieu’n ihminen olosuhteiden, etupäässä taloudellisten, pakosta kohoa. Jokainen sosialidemokraatti huomaa heti, että tämä psykologinen determinismi aivan mainiosti sopii yhteen koko Marxin ja Engelsin järjestelmän kanssa. Ja sen tähden on se merkille pantava, että porvarillinenkin filosofia edistyneemässä muodossaan yhä enemmän, samoin kuin porvarillinen historiankäsitely sekin edistyneemmällä asteellaan (vrt. esim. Lamprechtin kantaa) tukee sitä nerokasta ja laajalle tähtäävää oppijärjestelmää, jonka Marx ja Engels loivat, vaikka edellinen, porvariston ei suinkaan ole sama kuin tämä; päin vastoin porvarilliset tutkijat kynsin hampain koettavat keinotekoisella tavalla pönkittää molemmilla aloilla, filosofisella ja

historiallisella porvarillisia olosuhteita.”⁹⁶

N.R. af Ursinin täten esittämää maailmankatsomusta leimasi epäloogisuuden ohella käsitteiden sekavuus ja kaavamainen käsitys materialismista (vrt. hänen käsitykseensä historiallisesta materialismista). Työväen Joululehteä vuonna 1908 lukeneilla sosiaalidemokraateilla lieene ollut melkoisia vaikeuksia heti huomata, miten ”psykologinen determinismi” ja marxismi suhtautuivat toisiinsa. Marxismi oli tuolloin uskantilaisuuden, revisionsimin, kautskylaisen ”ortodoksisuuden” ym. tulkintojen myötä hämärtynyt ja oli sekaantumassa porvarillisiin ideologioihin. Tähän marxismiin ”kriisiin” mm. Lenin vastasi vuonna 1908 aloittamalla hyökkäyksen kaikkia näitä muunnoksia vastaan.⁹⁷ N.R. af Ursinin kirjoitus tahdon vapaudesta samana vuonna lieene myös ollut reaktio näihin erilaisiin marxilaisuuden revisiointeihin. Ja af Ursinin tavoitteena oli ilmeisesti esiintyä marxilaisena, niinkuin seuraavana vuonna ilmestyneessä Saksan sosiaalidemokratia -teoksessakin (ks. luku 10.2). Sillä af Ursinhan katsoi ”psykologisen determinismin” sopivan yhteen koko marxilaisen järjestelmän kanssa. Mutta materialismia af Ursinin oli aina vain mahdoton hyväksyä. Edellisenä vuonna hän oli toiveikkaasti tulkinnut historiallisen materialisminkin vain välivaiheeksi (ks. s. 183). Nyt hänen onnistui erottaa filosofinen materialismi marxilaisuudesta liittämällä filosofinen materialismi suoraviivaiseen ”koneelliseen kausaliteettiin”. Siveelliselle kehitykselle ja ”omalletunnolle” täytyi antaa viimeinen sana.

Jo vuosikymmenen alussa af Ursin oli pitänyt tarpeellisena ja oikeutettuna revisionistien uskantilaisuuden perusteella tekemää marxilaisuuden korjausta: taloudellisten tekijöiden lisäksi ”siveellisen tarkoituksenmukaisuuden aate” vie ihmiskunnan kehitystä eteenpäin⁹⁸. Pohtiessaan tahdon vapautta vuonna 1908 af Ursin uskoi sanoutuneensa irti kantilaisuudesta tunnustautuessaan indeterminismin vastustajaksi:

”Asia (indeterminismi M.R.) ei siitäkään parane, että kuten Kant, aivan perusteettomasti otaksuu, että ihminen yliluonnollisena olentona tarvitsee tahdon vapautta n.s. postulaattina siveellisyyden ylläpitämiseksi. Tällöinen todistelu, 'argumentatio ex posteriore' ei tepsii sille, joka selittää siveellisyyden ja omantunnon kehittyneen aivan luonnollisella eikä yliluonnollisella tavalla...”⁹⁹

⁹⁶ Työväen Joululehti 1908 s. 4—6 (päivätty 15.10.1908), julkaistu myös af Ursinin teoksessa Pohja (1908) s. 107—109, kursivointi poistettu.

⁹⁷ Lefebvre s. 67—68.

⁹⁸ af Ursin, Työväenkysymyksiä IV, 1902 s. 106—109. ks. myös edellä s. 169.

⁹⁹ af Ursin, Pohja (1908) s. 106.

Mutta siveelliselle kehitykselle af Ursin antoi kantilaisten tavoin suuren merkityksen. Kirjoituksensa lopussa hän rikollisuudesta puheelleen muisti sentään kiinnittää huomiota taloudellisiin olosuhteisiin:

"Paheen ilmiöitä ei poisteta oleellisesti rangaistuksilla . . . vaan siten, että ihmisen ympäristö (milieu) kohotetaan etupäässä taloudellisella alalla, joka on kaiken pohja ja perustus. Alempien kansankerrosten tila on siis kohotettava, riippuvaisuus siten ulkoisista olosuhteista vähennettävä ja ihmisten tahto kulkee silloin yhä enemmän aivan luonnollisesti hyveen tiellä. Tämä ei suinkaan ole kapitalismin tukemista . . . vaan se on sosialismin edistämistä . . ." ¹⁰⁰

Marxilainen hän silti itse uskoi olevansa, kuten edellä on kuvattu. Filosofian virtauksia hän seurasi tältä kannalta. Sosialismin vaikutukseksi hän näki vuonna 1911 sen, että "filosofia yhä enemmän vie-raantuu metafysiikasta, yliluonnollisten olojen harkitsemisesta ja rajoittuu positiivistisiin lopputuloksiin, joiden jaloimpina edustajina olivat A. Comte ja J. Stuart Mill". ¹⁰¹ Tähän postivismiin ihailuun liittyi vielä se, että af Ursin piti induktiivista menetelmää ainoana oikeana. ¹⁰² J.S. Mill oli ollut af Ursinin auktoriteetti jo 20 vuotta, jo ensimmäisen puheensa äänioikeudesta vuonna 1895 af Ursin oli aloittanut siteeraamalla Milliä ja vuoden 1896 Työväen Kalenterissa oli ollut Ursinin pitkä ylistyskirjoitus "John Stuart Mill ja työväenkysymys". ¹⁰³

Millin utilitarismi ja yksilön moraalisen kehityksen korostaminen vastasivat yhä 1910-luvun alussa hyvin af Ursinin käsityksiä. "Ihmisen tehtävä" oli af Ursinin filosofinen teema vuonna 1911. "Ihmisonnen levittäminen niin laajalle kuin vaan mahdollista on — se on jokaisen ihmisen siveellinen tehtävä", af Ursin julisti. Ja toisessa yhteydessä hän totesi, ettei "ihmisyyden aate", humanismi, ole muuta kuin "toisten ihmisten palveleminen, se on Comte'n altruismi. Ja altruismi se ei ole muuta kuin sosialismia sen oikeassa, ylevässä merkityksessä." Sanojensa vakuudeksi af Ursin toi mm. Lutherin, Sokrateksen, Darwinin, Carlylen, Kantin, Voltairen, Konfutsen ja jopa Talmudin ja buddhalaisten Viisauden kirjan. Sen joka tahtoi edistää ihmisonnea, täytyi "antautua taisteluun tämän maailman mahtavia vastaan, jotka aina itsekkäisyydessään tahtovat pitää etuoikeutettua asemaan-

¹⁰⁰ af Ursin, Pohja (1908) s. 110, kursivointi poistettu.

¹⁰¹ af Ursin, Proletaariaatteita (1911) s. 15.

¹⁰² af Ursin, Testamenttini . . . (1915) s. 120, 122.

¹⁰³ Työväen Kalenteri IV 1896 s. 37—50, julkaistu myös af Ursinin teoksessa Työväenkysymyksiä V s. 64—75. af Ursin, Om den politiska rösträttens . . . s. 1.

sa . . .” af Ursin vaati. Mutta aatteen puolesta taistelevilla, niilläkin, jotka elivät kurjuudessa, piti olla ”itsekkyydestä puhdas päämäärä”.¹⁰⁴ Tämä af Ursinin huoli itsekkyydestä oli näkynyt jo hänen ensimmäisissä kirjoituksissaan Vapaissa Aatteissa 20 vuotta aiemmin (ks. s. 38). Mitään yhteyttä marxilaisuuteen ei näillä af Ursinin pohdiskeluilla itsekkyydestä ollut. Kun af Ursin lisäksi katsoi, että itsekkyyks oli ihmisistä kitkettävä kasvattamalla siveellisiä luonteita — mitä myös af Ursinin pedagoginen auktoriteetti Herbart opetti — voidaan af Ursinin käsitykset palauttaa lähinnä Kantiin.

Moraalinen kasvatusta oli af Ursinin toistuvia teemoja 1910-luvulla. Ihmisten keskinäisissä suhteissa oli af Ursinin mukaan pääasia se, ”minkä kukin siveellisesti suorittaa keskinäisessä elämässä”.¹⁰⁵ Siveysopin tarkoituksena oli kasvattaa lujia, ”siveellisiä” luonteita ja opettaa ”korkeamman siveyskäsitteen” mukaisesti, että ”hyvää on sen itsensä ja yleishyödyn takia tehtävä”. Tämän käsityksen af Ursin kertoi saaneensa Lessingiltä ja Kantilta.¹⁰⁶ Kantilainen Natorp esiintyi myös af Ursinin auktoriteettina niin siveellisissä kuin muissakin kasvatuskysymyksissä.¹⁰⁷ Samoin af Ursin yhtyi kantilaisen ortodoksijuutalaisen Lazaruksen teoksessa ”Das Leben der Seele” esittämiin vaatimuksiin altruistisen siveellisyyden kasvattamisesta. Uskonnollisena filosofina ja ”kansojen psykologian” (Völkerpsychologie) perustajana aikoinaan tunnettu Moriz Lazarus oli ollut Berliinin yliopiston professori niinä vuosina, jolloin af Ursin oli siellä opiskellut, samalta ajalta on peräisin af Ursinin nyt 30 vuotta myöhemmin siteeraama teos. Lazarus oli af Ursinista uudemman ajan etevimpiä filosofi.¹⁰⁸

N.R. af Ursinin edustama Institut für internationalen Austausch fortschrittlicher Erfahrungen (ks. s. 252) alkoi vuonna 1911 vaatia moraaliopetuksen erottamista uskonnonopetuksesta.¹⁰⁹ Samana vuonna af Ursin alkoi myös vaatia uskonnonopetuksen korvaamista siveysopilla, niin kuin kertoi mm. Ranskassa ja Sveitsissä jo käyneen.¹¹⁰ Kahta vuotta myöhemmin hän pitkässä kirjoituksessaan proletaarilapsen kasvatuksesta palasi tähän vaatimukseen. Kirjoitus oli tuolloin ajankohtaisen sosiaalipedagogiikan ajatusten, mm. työkoulun esitte-

¹⁰⁴ af Ursin, Proletaariaatteita (1911) s. 15—16, 253—259, kursivointi poistettu.

¹⁰⁵ af Ursin, Proletaariaatteita (1911) s. 256.

¹⁰⁶ af Ursin, Testamenttini . . . (1915) s. 115, 124, 127, (1917) s. 213.

¹⁰⁷ af Ursin, Proletaariaatteita (1913) s. 346. af Ursin Testamenttini . . . (1917) s. 215.

¹⁰⁸ af Ursin, Testamenttini . . . (1915) s. 121. Encyclopedia Judaica.

¹⁰⁹ Coenobium 1913 I—II s. 179.

¹¹⁰ af Ursin, Proletaariaatteita (1911) s. 255.

lyä. Tavoitteena oli ”kasvattaa lapsia korkeampaa ihmiskuntaa varten, joka juuri on sosialismin perustama ihmisyyys ja johon viepi yksin sosiaalinen, sosialistinen kasvatus”. (Samassa kirjoituksessa af Ursin oli katsonut Pestalozzin liioittelevan kasvatuksen vaikutusta, mutta samaa voi sanoa hänestä itsestään).¹¹¹ Sinnikkäästi af Ursin uudisti vaatimuksen siveysopin erottamisesta uskonnonopetuksesta, vuonna 1915 ”uuden ajan koulusta” kirjoittaessaan ja vähän myöhemmin poleemisesti otsakkeella ”uskonto vai siveysoppi”.¹¹² Tämän vaatimuksen syynä ei ollut niinkään uskonnonopetuksen vastustaminen, vaan huoli siitä, että uskontoon kytkettynä siveysoppi häviää maallistumisen myötä. Siveellisten käsitteiden hylkääminen olisi af Ursinista ollut todella vaarallista ”yhteiskunnan menestykselle”. Vapaaehtoista uskonnonopetusta af Ursin ei vastustanut.¹¹³

Tuonpuoleisia kysymyksiä

Missään vaiheessa af Ursin ei ollut sanoutunut irti uskonnosta. Hän oli aina kuulunut niihin työväenliikkeen nimimiehiin, jotka kehottivat suhtautumaan suvaitsevasti uskontoon. Niin marxilainen kuin hän oli Saksan sosiaalidemokratia -teoksessaan yrittänyt olla, hän oli jättänyt uskonnon jokaisen sosiaalidemokraatin yksityisasiaksi, kunhan vain uskontoa ei käytetty ”minkäänlaisiin maallisiin tarkoituksiin”.¹¹⁴ Sosialismilla oli af Ursinin mielestä ollut suorastaan myönteisiä vaikutuksia uskontoon: ”Suuri sosiaalinen liike on tehnyt sen paljon ’maallisemmaksi’ . . . (anglosaksisissa maissa M.R.) papisto ei paljo saarnaa dogmikristillisyyttä, vaan pääasiallisesti sosiaalista vanhurskautta ja oikeudentuntoa ja semmoiset uskonnot pitävät vielä jäsenensä koossa, kirkot eivät ole tyhjiä”, af Ursin tyytyväisenä kuvaili.¹¹⁵ Eikä hän kaihtanut jatkuvasti vertaamasta sosialismia kristinoppiin.¹¹⁶

Ajan mittaan ilmeni, ettei näissä af Ursinin kannanotoissa ollut kyse pelkästä suvaitsevaisuudesta vaan todella myönteisestä suhtautumisesta uskontoon. Hän ei voinut hyväksyä johdonmukaista materialismia, filosofista materialismia. Vaalipuheessaan vuonna 1907 hän

¹¹¹ af Ursin, *Proletaariaatteita* (1913) s. 343–345, 367.

¹¹² af Ursin, *Testamenttini* . . . (1915) s. 114–115, (1917) s. 211–217.

¹¹³ af Ursin, *Proletaariaatteita* (1913) s. 358. af Ursin, *Testamenttini* . . . (1913) s. 115, (1917) s. 212–215.

¹¹⁴ af Ursin, *Saksan sosiaalidemokratia* s. 190–191.

¹¹⁵ af Ursin, *Proletaariaatteita* (1911) s. 13–14.

¹¹⁶ af Ursin, *Proletaariaatteita* (1909) s. 251, (1907) s. 392.

oli halunnut säilyttää sielun, joka ei ollut pelkästään ruumiin ilmeneismuoto (ks. s. 201). Kun sodan uhka painoi Eurooppaa, osa sivistyneistöä haki tukea uskonnosta ja erilaisista irrationalisista mietiskelyistä. Vaikka af Ursinin harrastamassa Sozialistische Monatsheftessa uskonnon osuus lisääntyi ja uskontoa käsiteltiin myös Dokumente des Fortschritts -lehdessä, eivät nämä riittäneet af Ursinille. Katolisesta Euroopasta hän löysi vuonna 1913 Coenobium-lehden.¹¹⁷

Coenobium-lehteä julkaistiin italialaisten ja italiankielisten sveitsiläisten yhteistyönä. Mottona oli "Ranskan Nietzschen", Jean Gyaun vaatimus "ymmärtää kaikkea rakastaakseen kaikkea". Katolinen kulttuuritausta näkyi lehdessä selvästi, mm. "Cultura moderna" myi lehden lukijoille katolista kirkkoa ja sen oppeja käsittelevää kirjallisuutta. Coenobium edusti reaktiota luonnontieteiden uusien tutkimustulosten hämmentämään maailmankuvaan. Coenobiumin julkaisijat näkivät sen alueen, jota tiede pystyi valaisemaan, supistuneen. Nyt oli uudestisyntyvien metafysiikan oppien ja puhdistuvien, jalostuvien uskontojen aika käydä tieteen ulottumattomiin jääneiden mysteerien kimppuun. Tavoitteekseen Coenobium ilmoitti "kääntää yleisen kiinnostuksen pois melun ja väsymyksen täyttämästä ulkoisesta elämästä kohti hartaampaa, rikkaampaa, kiehtovampaa elämää: Hengen elämää".¹¹⁸

Coenobium tuntui vetäneen puoleensa kirkkoon tyytymätöntä, mutta jonkinlaista uskonnollisuutta kaipaavaa sivistyneistöä, pääasiassa italialaisia ja ranskalaisia, mutta myös Belgiasta nobelkirjailijaa, täysimittaista symbolistia Maurice Maeterlinckia. Lukijat tavoittelivat "näkyvätöntä henkistä kirkkoa", "filosofis-uskonnollista synteesiä", "ihmissielun pyrkimystä kohti jumalallisuutta".¹¹⁹ Tämän joukon vasenta laitaa edusti af Ursin. Ennen sodan alkua lehdellä oli mm. sodan vastainen teema, "guerra alla guerra", johon af Ursinkin antoi panoksensa (ks. s. 257). Keskellä maailmansotaa Coenobium-lehdessä oli kiertokyselyn aiheena "henkinen testamentti". Kesällä 1915 oli af Ursinin vuoro esittää "henkinen testamenttinsa":

"Elämän suurinta arvoitusta voidaan tuskin ratkaista, ainakaan tavalla, joka selvittäisi sen perimmäisiä kysymyksiään myöten. Vaikuttaa siltä kuin tämän ongelman ratkaisemiseen tarvittavat ihmismielen keinot olisivat liian heikot, aivan kuten esim. koiran käytössä olevat vieläkin heikommat keinot. Meidän on alistuttava siihen, ettemme pääse asiassa varmuuteen sekä tydyt-

¹¹⁷ Coenobium af Ursinille 26.2., 21.4.1913, af Ursinin kokoelma TA.

¹¹⁸ Coenobium 1913 IV (lehden esittely, taka-aukea).

¹¹⁹ Coenobium 1915 I "Il Coenobium" (takakannessa).

tävä likimääräisarvioon pitäytymällä suurimpaan mahdolliseen todennäköisyyteen.

Tässä yhteydessä emme ole päässeet pitemmälle kuin Kant, jonka mielestä on myönnettävä Jumalan olemassaolo käytännössä ilmenevän syy-yhteyksien sarjan oletetussa alkupisteessä, samoin kuin sielun kuolemattomuus. Jo Sokrates ja hänen jälkeensä positivistit korostivat, miten olennaisen tärkeää on saada ihmisten väliset yhteiskunnalliset suhteet oikeammiksi samoin kuin parantaa maailman yhteiskunnallista tilaa. Tämä tajutaan yhä paremmin ja juuri siksi sosialistien ponnistuksilla on menestystä.

Olen vakuuttunut siitä, että Jumalan ja korkeimman hyvän etsiminen johtaa lopulta, erityisesti jaloimpien ihmisten kyseessä ollen tarmokkaisiin ponnistuksiin ihmiskunnan alempien kerrosten henkisen ja aineellisen elämäntason parantamiseksi; samalla se vapauttaa ihmiskunnan kärsimyksistä, jotka piinaavat ihmisolentoa heidän elämänsä aikana, sekä valmistaa heille rauhallisen, luonnollisen ja jopa toivotunkin kuoleman.

N.R. Ursin
filosofian tohtori
Suomen valtiopäivien entinen
varapuhemies, etc.”¹²⁰

Maailmankatsomukseltaan af Ursin oli tässä kirjoituksessaan kantilainen. Hänen esittämänsä yhteiskunnalliset tavoitteet ”oikeammat yhteiskunnalliset suhteet”, ”maailman yhteiskunnallisen tilan parantaminen” ja ”alempien kerrosten henkisen ja aineellisen elämäntason parantaminen” taas olivat niin epämääräisiä, että porvarilliset piiritkin olisivat voineet esittää samanlaisia. Viittaus sosialistien menestykseen pelasti af Ursinin vasemmalle laidalle. Samaan aikaan kun af Ursin pohti ihmisen ja koiran¹²¹ mahdollisuuksia ratkaista elämän arvoituksia, Euroopassa sodittiin. Coenobiumin viitoittamaa tietä af Ursin paneutui joksikin aikaa sielun ja tuonpuoleisen tutkiskeluun, kun todellinen maailma kävi liian rasittavaksi. Vaimon kuolema vuonna 1915 oli ikääntyvälle af Ursinille muistutus kuolevaisuudesta ja siten lisäponne hänen mietiskelyilleen.

Työläisnaisessa ilmestyi vuonna 1916 af Ursinin kirjoitus ”Työemme”, jotka nimestään huolimatta pääasiassa käsitteli ihmisen mahdollisuuksia päästä perille jumalasta, kuolemattomuudesta yms. ”yliluonnollisista asioista”, niin kuin af Ursin itse sanoi. Hän oli edellisen vuoden pohdinnoistaan edennyt sen verran, että lisäsi Kantin käsitysten esittelyyn ”muka”-varauksen:

¹²⁰ Coenobium 1915 VI—VII s. 47—48.

¹²¹ Erikoislaatuisen vertauksen koiraan af Ursin esitti uutena muunnoksena myös seuraavana vuonna samanlaisessa yhteydessä. af Ursin, Testamenttini... (1916) s. 219.

"Kant, uudemman ajan ehkä suurin filosofi, osoitti, että jumalasta ja kuolemattomuudesta ei voi mitään todistaa; niitä muka vain tarvitaan 'siveellisinä edellytyksinä'... (kategorinen imperatiivi M.R.) muka ehdottomasti vaatii ihmisiä toimimaan yhteisen siveyslain mukaan...

On koetettu äärimmäiseen asti sovittaa uskontoa ja tiedettä toisiinsa... mutta yhä selvemmäksi käy niiden sovittamattomuus, niin että siinä tuskin on päästy Kantia pitemmälle: s.o. korkeintaan täytyy muka käytännöllisistä, n.s. siveellisistä syistä otaksua jumalan ja kuolemattomuuden olemus..."¹²²

Kun kysymyksessä jumalasta ja kuolemattomuudesta ei ollut tämän pidemmälle päästy, af Ursin kehotti työläisnaisia Sokrateen ja positivistien esimerkin mukaan "resigneeraamaan noitten viimeisten ongelmoitten suhteen". Pääpyrkimykset oli sen sijaan kohdistettava kansanjoukkojen onnen lisäämiseen ja työhön sosialismin aatteiden hyväksi.¹²³

Tätä järkevää neuvoa af Ursin ei kuitenkaan itse noudattanut, vaan syventyi entistä innokkaammin tuonpuoleisen pohdiskeluun. Vuoden 1917 Työväen Kalenteriin af Ursin laati pitkän kirjoituksen "eri mielipiteitä sielun kuolemattomuudesta ja kuolevaisuudesta". Ensin af Ursin esitteli pitkän rivin filosofiä tai muita "suuria älyniekkoja", jotka olivat pitäneet sielua kuolemattomana: Platon, Cicero, Seneca, Rousseau, Kant, Schiller ja Goethe, Renan jne. Yhtä pitkälti esitettiin kuolevaisuuden puolestapuhujia: Empirides, Plinius, Bruno, horjuva Voltaire, Hume, Feuerbach, Strauss, Comte jne.¹²⁴

Oman käsityksensä sielun kuolemattomuudesta af Ursin esitti varovaisesti, mutta riittävän selvästi. Tuekseen af Ursin esitteli "uusimpia tieteellisiä tutkimustuloksia". Erityisesti mieliä hämmentänyt energian häviämättömyyden laki osoittautui tarkoitukseen sopivaksi. "Kuuluisa filosofi" ja fyysikko Fechner oli "Haudan takaisen elämän kirjassa" esittänyt, että energian häviämättömyyden laki estää otaksumasta, että sielunelämä kuolemassa voisi kokonaan hävitä. Siirtymistä elämästä kuolemaan voitiin Fechnerin mukaan verrata telepatiaan tai unissakävelemiseen. Darwinisti Wallace oli todennut, että tämä häviämätön energia oli maailman kehittyessä muuttunut tietoisuudeksi eikä mikään estänyt olettamasta, että "sielullinenkin olemus eli tietoisuus voi muuttua kuolemassa olemisehtojen muuttuessa 'ylitietoisuudeksi' ". Samaa mieltä oli af Ursinin mukaan Belgian "suuri runoilija", symbolisti Maeterlinck (joka af Ursinin tavoin kuului

¹²² af Ursin, Testamenttini... (1916) s. 218.

¹²³ af Ursin, Testamenttini... (1916) s. 220.

¹²⁴ af Ursin, Testamenttini... (1916) s. 220—239.

Coenobiumin vaikutuspiiriin). Lisäksi af Ursin luetteli koko joukon "aivan viime vuosina ilmestyneitä uusia teoksia kuolemattomuuden puolustamiseksi". Ne suuntautuivat materialismia vastaan. N.R. af Ursinin mukaan:

"... Niissä on mm. huomautettu, että jos kohta aivot nykyisissä oloissa ovat sielunelämän välttämättömänä välikappaleena, siitä ei seuraa, että aivan toisissa oloissa täytyy olla samoin. On niinikään väitetty, että jokaisen ymmärtäväisemmän ihmisen selvä tunne äärettömästä mitättömyydestään luomakunnassa viittaa sielun kuolemattomuuteen... Vihdoin väitetään sielun kuolemattomuutta itse kehitysofin nojalla. Todennäköistä on, että tämä maa vuosisatojen tai vuosituhansien kuluessa, kuten useat muutkin taivaankappaleet, muuttuu jäätiköksi ja kaikki elämä kuolee. Silloin koko elämä maan päällä olisi ollut tyhjää touhua, kun kaikki elävät olennot olisivat lopuksi vain ruumiitten jäännöksiä."¹²⁵

Nämä "teoriat" olivat näennäistieteellisiä, mielikuvituksellisia selityksiä, jotka ammensivat virikkeensä väärin ymmärretyistä luonnontieteellisistä havainnoista. Kun af Ursin ilmeisesti esitteli näitä aivan vakavissaan, hän lienee silloistenkin mittapuiden mukaan osoittanut arvostelukyvyyttömyyttä.

Loppupäätelmänä oli ensiksikin, että "koko tämä kysymys on, niin kuin moni muukin, meille ihmisille joku verhottu Sais-kuva, jonka verhoa ihminen ei liioin saa nostaa". Kuitenkin af Ursin päätyi periaatteessa sielun kuolemattomuuden kannalle:

"Voimme jotenkin varmasti väittää, että yhtä vähän kuin ruumis (materia) vähimmässäkään määrässä häviää, yhtä vähän häviää sielullinenkaan toiminta, tahi, jos niin tahdotaan, se osa maailman energiasta, joka ihmisen sielutoiminnassa ilmenee. Mutta tämä ei silti vielä sisällä persoonallista kuolemattomuutta."¹²⁶

Muutamaa vuotta aiemmin af Ursin oli aloittanut vastauksensa kysymykseen miksi olen sosialisti viittauksella kuoleman jälkeiseen elämään:

"Ensiksi, koska — huolimatta haudantakaisesta elämästä — toisella ihmisellä ei ole suurempaa oikeutta onneen ja hyvinvointiin tässä maailmassa kuin minä hänen rehellinen ja utterasti työnsä hänelle tuottaa..."¹²⁷

¹²⁵ af Ursin, Testamenttini... (1916) s. 226—230.

¹²⁶ af Ursin, Testamenttini... (1916) s. 238—239.

¹²⁷ af Ursin, Proletaariaatteita (1913) s. 16.

Sinällään "haudantakainen elämä" näyttää merkityksettömältä to-kaisulta. Mutta juuri samaan aikaan af Ursin todella oli etsiytynyt Coenobium-lehden eskapistiseen maailmaan, josta hän siten löysi sie-lun kuolemattomuuden. Vuosisadan alussa fysiikan uudet käsitykset materiasta ja energiasta aiheuttivat yleisen maailmankatsomukselli-sen hämmingin sekä materialistien että idealistien joukossa. Samanta-paisen tilanteen oli paria-kolmeakymmentä vuotta aiemmin aiheutta-nut kehitysoppi — silloin af Ursin oli horjunut uuden ja vanhan välil-lä (ks. s. 37). Nyt hänen oli sovitettava maailmankatsomukseensa uudet materian ja energian käsitteet, joista hänellä lienee ollut melko pintapuoliset tiedot. Seurauksena oli af Ursinin paluu idealistiseen metafysiikkaan. Ei ollut montaa vuotta siitä, kun af Ursin oli pitänyt itseään marxilaisena — eikä siitäkään, kun hän todella oli lähestynyt kautskylaista "marxilaisuutta". Mutta maailmansodan, luonnontie-teellisten keksintöjen ja yhteiskunnallisen kehityksen vyöryssä af Ursin monen muun tavoin pakeni takaisin vanhoihin maailmanse-lityksiin, jotka olivat vallinneet ennen luonnontieteellistä maailman-kuvaa.

11 Kunniavanhus

11.1 Puolueen symboli

N.R. af Ursin ei vuonna 1908 enää asettunut ehdokkaaksi kunnallisvaaleissa eikä eduskuntavaaleissa. Puolueen piirissä tehtiin pian se johtopäätös, ettei af Ursinista enää tulisi varteenotettavaa tekijää, hänen poliittinen uransa ei jatkuisi. Jo seuraavana vuonna 1909 Yrjö Sirola esitteli puolueen kymmenvuotisjulkaisussa af Ursinin ”työväenliikkeen kunniavanhukseksi”,¹ mikä osoitti, että af Ursin oli siirtynyt tai hänen katsottiin siirtyneen syrjään. N.R. af Ursin oli tuolloin 55-vuotias, mikään vanhus hän ei poliitikoksi sinänsä ollut. ”Kunniavanhukseksi” af Ursinia ruvettiin sitten nimittämään. Hänestä tuli puolueensa eräänlainen instituutio.

Sirolan af Ursiniin lyömä leima oli aivan vilpitön kunnianosoitus af Ursinille, sen kaksimielisyyys oli tahatonta. Poliittisen uransa alkua ajoista lähtien Sirola oli suhtautunut af Ursiniin myönteisesti, melkein pä ihailien. Hän oli arvostanut af Ursinin mielipidettä, mm. aikoinaan eduskuntauudistuksen valmistelijana Sirola oli pyytänyt luottamuksellisessa kirjeessään af Ursinin mielipidettä alustavasta ehdotuksesta. Samoin Sirola kiitteli af Ursinin kirjoituksia ja julkaisuja, kuten Koitar-kalenterin toista osaa ja Saksan sosiaalidemokratia-teosta. 1910-luvun puoleen väliin asti Sirola piti yhteyttä af Ursiniin.² Toinenkin nuoren polven sosialisti, af Ursinin entinen oppilas Kullervo Manner, kuului af Ursinin ihailijoihin.³ N.R. af Ursinin uskollisin ja hartain ihailija oli vuosikymmenen ajan, eduskuntayhteistyöstä alkaen hänen ystävänsä Hilja Pärssinen.⁴ Kaikki nämä kolme edustivat tavallaan samaa kulttuuritaustaa kuin af Ursinkin, kaikki olivat af Ursinin tavoin pappiskodeista.

¹ Kymmenen vuotta Suomen Työväenpuolueen... s. 27.

² Sirola af Ursinille 18.5.1905, 6.1.1906, 7.9.1909, 20.3., 9.5.1912, 4.12.1913, 1.1., 17.4.1914, 16.2.1915, 10.11.1916, af Ursinin kokoelma TA.

³ Porvoon työväenyhdistys (Manner) af Ursinille 28.9.1907, 17.4.1914, af Ursinin kokoelma TA.

⁴ Pärssinen af Ursinille 19.9.1908, 26.9.1909, 28.12.1910, 14.5. 1912. 13.1.1913, 1.6.1914, 21.2.1915, 12.5.1915, af Ursinin kokoelma TA.

Ei af Ursinia työväenliikkeen piirissä unohdettu, sillä ahkerana puhujana, kirjoittajana ja työväenopistojen luennoitsijana hän tuli tutuksi uudellekin polvelle. Kun haluttiin antaa järjestöjen tilaisuuksille erityisen arvokas leima, pyydettiin af Ursinia juhlapuhujaksi.⁵ Eri työväenlehdet pommittivat af Ursinia jatkuvilla kirjoituspyynnöillä, erityisesti hänen kirjoituksiaan haluttiin kaikenlaisiin juhlanumeroihin.⁶ Tavaksi tuli myös lähettää ”kunniavanhukselle” tervehdys erilaisista tilaisuuksista.⁷

Amerikansuomalaisten keskuudessa af Ursin tuntui olleen melko suosittu. Useaan otteeseen sikäläiset suomenkieliset työväenjulkaisujen kustantajat pyysivät af Ursinilta kirjoituksia, ”Säkeniä”-lehteen hänet olisi haluttu vakinaiseksi avustajaksi.⁸ Kaikkea ei sentään haluttu julkaista: af Ursinin kiinnostus rotuhygieniaan jäi vaille vasta-kaikua, hänen ”Eugeniikka”-artikkeliaan amerikansuomalaiset kustantajat sysäsivät toinen toisilleen.⁹ Amerikansuomalaiset kustantajat olivat af Ursinille ilmoittaneet olevansa halukkaita auttamaan taloudellisestikin Suomen työväenliikettä.¹⁰ Kun turkulaiset kirjaltajat alkuvuodesta 1911 olivat pitkäaikaisessa lakossa, af Ursin kääntyi ilmeisesti oma-aloitteisesti amerikansuomalaisten puoleen saadakseen lakkolaisille apua. Raivaaja-lehti julkaisi avunpyynnön, mutta kehoitti suomalaisia latojia pyytämään avustusta Kansainväliseltä kirjaltajaliitolta. Tulokset af Ursinin hyvästä yrityksestä jäivät siten laihoiksi. Mutta niinkuin Turun kirjaltajat af Ursinia kiittäessään totesivat, sivulliset harvoin tällä tavoin ryhtyivät auttamaan lakkoilevia työläisiä. N.R. af Ursin todella ansaitsi saamansa kiitokset.¹¹ Tämä tulokse-

⁵ Tampereen työväeyhdistys 23.4.1911, Koljonen ja Tolvanen 28.6.1917 af Ursinille, af Ursinin kokoelma TA.

⁶ Folktribunen 1909, Sirola 22.5., 5.9.1909, A. Rautaniemi 1909, Pärssinen 10.1.1911, Sanomalehtiosuuskunta Kansan Tahto (Mäkelin) 25.11.1911, 27.3.1915, Työläisnainen (Salmi) 29.7.1914, Suomen Leipurityöntekijäin liitto 25.3.1915 af Ursinille, af Ursinin kokoelma TA.

⁷ Sos.dem. naisliiton edustajakokous 5.9.1909, Suomalaiset edustajat Tanskasta 4.9.1910, Työmiehen toimittajat 17.2.1915, Turkulaisia työntekijöitä Helsingissä 28.4.1917, Suomen sos.dem. opettajaliiton perustajat 12.8.1917 af Ursinille, af Ursinin kokoelma TA.

⁸ Työmies Publishing Co. 4.2., 25.8.1910, 31.3.1916, Finnish Publishing Co. of Canada 25.8.1910, Finnish Socialist Publishing Co. 29.12.1910, 2.5.1911, 23.4.1915, Western Workmen's Publishing Co. 8.12.1916 af Ursinille, af Ursinin kokoelma TA.

⁹ Työmies Publishing Co. 19.4.1915, Finnish Socialist Publishing Co. 24.6.1915 af Ursinille, af Ursinin kokoelma TA.

¹⁰ Työmies Publishing Co. 25.8.1910, Finnish Socialist Publishing Co. 29.12.1910 af Ursinille, af Ursinin kokoelma TA.

¹¹ Turun kirjaltajayhdistys 15.3.1911, Suomen kirjaltajaliiton hallinto 21.3.1911, Finnish Socialist Publishing Co. 2.5.1911 af Ursinille, af Ursinin kokoelma TA.

ton yritys auttaa lakkolaisia oli af Ursinin harvoja käytännön toimia työläisten hyväksi hänen syrjäänvetäytymisensä jälkeen.

Lukuisten lehtiartikkelien lisäksi af Ursin kirjoitti tuotteliaina vuosina ennen vuotta 1918 myös kolme kirjaa: jo edellä mainitut "Saksan sosiaalidemokratia" ja "Kansan sivistysharrastuksia ulkomailla" vuonna 1909 työväenopistoluentojen pohjalta sekä "Suomen työväenliike, historiallinen katsaus", joka käsikirjoituksena oli valmis vuonna 1915. Kustantajan saaminen tälle kirjalle osoittautui hankalaksi. Ensin af Ursin tarjosi sitä amerikansuomalaiselle Työmies Publishing Companylle, mutta sopimukseen ei päästy.¹² Sillä taholla oli ehkä opittu varovaiseksi, sillä toisen amerikansuomalaisen sosialistisen kustannusliikkeen kustantama af Ursinin artikkelikokoelma Proletaariaatteita meni heikosti kaupaksi.¹³ Syy tosin saattoi yksinkertaisesti olla siinä, että useat artikkelit olivat jo moneen kertaan julkaistuja, esim. tusinan verran Proletaariaatteiden artikkeleita oli julkaistu viisi vuotta aiemmin ilmestyneessä artikkelikokoelmassa Pohja. N.R. af Ursin tarjosi Suomen työväenliike -teoksensa käsikirjoitusta sitten Otavalle, joka olikin periaatteessa kiinnostunut sen julkaisemisesta. Mutta kustantamon mielestä käsikirjoitus kaipasi "tarkistusta ja melkoisia korjauksia" eikä sopimuksestakaan päästy yksimielisyyteen.¹⁴ Vuonna 1918 työväenkustantamo aikoi julkaista kirjan, mutta vasta vuonna 1922 kirja lopulta ilmestyi.¹⁵

Myös ulkomailla af Ursin edelleen muistettiin Suomen työväenliikkeen edustajana. Saksalainen "Die Berufsvereine" -teoksen toimittaja Kulemann pyysi vuonna 1912 af Ursinilta joidenkin Suomen ammattiyhdistysliikkeen tuntijoiden nimiä.¹⁶ Mutta af Ursin kirjoittikin itse Kulemannin teokseen Suomea koskevan osan. Yli 20-sivuisessa kirjoituksessa af Ursin kuvasi maantieteellisen ja lähihistoriallisen johdannon jälkeen Suomen elinkeino- ja sosiaalilainsäädäntöä, taloudellisyhteiskunnallisia oloja, sosialidemokraattisen puolueen historiaa sekä ammattiyhdistysliikettä ja työnantajien järjestäytymistä. Oma merkitystään af Ursin ei peitellyt, pikemminkin päinvastoin. Puolueen historian puolellakymmenellä sivulla af Ursin mainitsi nimeltä von Wrightin, puolueen päätösten vastaisesti valtiopäiville ja senaat-

¹² Työmies Publishing Co. af Ursinille 26.4.1915, af Ursinin kokoelma TA.

¹³ Kahdessa vuodessa oli myyty alle 700 kappaletta. Esim. saman kustantajan Sakeniä-aikakauslehden tilaajamäärä on 5 000. Finnish Socialist Publishing Co. (Suomal. sosialist. kust. Oy) af Ursinille 29.12.1910. 4.5.1916, af Ursinin kokoelma TA.

¹⁴ Otava af Ursinille 30.9., 9.11., 15.11.1915, af Ursinin kokoelma TA.

¹⁵ af Ursin, Suomen työväenliike. Sosialisti 16.2.1918.

¹⁶ Kulemann af Ursinille 15.8., 24.11., 5.12.1912, af Ursinin kokoelma TA.

tiin menneen Karin sekä itsensä. N.R. af Ursin esitteli itsensä paitsi Työmies-lehden perustajiin kuuluvana — mikä oli tulkintakysymys — ja ensimmäisen yksikamarisen eduskunnan varapuhemiehenä, myös von Wrightin ”sosialistisena” seuraajana:

”Asiain käsittely (v. 1896 edustajain kokouksessa M.R.) osoitti, että liike oli vuodesta 1893 ottanut radikaalimman suunnan. Tämä tuli selvimmän esiin siinä, että siihen astinen puheenjohtaja Wright tästä syystä kieltäytyi uudelleenvallinnasta; sijaan astui N.R. af Ursin, sosialisti, joka kuului valtiopäivillä aatelis-säätyyn, mutta joka jo jonkin aikaa oli yhä selvemmin kehittänyt työväenliikkeen johtajaksi.”¹⁷

Tästä kuvauksesta saksalainen lukija saattoi saada hiukan virheellisen kuvan. Toisessa työväenyhdistysten edustajain kokouksessa vuonna 1896 af Ursin kyllä oli varapuheenjohtaja, mutta häntä ei valittu työväenvaltuuskuntaan. Sosialisti hän ei myöskään tuolloin ollut. Työväenliikkeen johtajaksi hänet valittiin vasta vuonna 1899, ja puolen vuoden kuluttua hän erosi (mitä saksalaisille ei tietysti kerrottu). Lienee oikeutettua tulkita af Ursinin kuvaus lieväksi itsetehostukseksi.

Kotimaassaan af Ursin oli monien silmissä kokenut ja arvostelukykyinen henkilö. Hänen puoleensa käännettiin sekä yksityisten että yleishyödyllisten ongelmien edessä. Häneltä pyydettiin suosituksia, esim. Bebelin tapaamiseen, koska af Ursin oli ”persoonallisesti tuttu” Bebelin kanssa. Entinen oppilas pyysi ihailemaltaan opettajalta suositusta työväenopiston johtajan virkaan. Ja köyhän kirjailijan morsian turvautui af Ursiniin, kun hän yritti saada kirjailijaliitosta avustusta sulhaselleen.¹⁸ Kun ylioppilaiden sosiaalidemokraattinen yhdistys harkitsi tieteellisen sosialistisen aikakauslehden perustamista, kysyttiin ensin af Ursinin käsitystä hankkeesta. Samoin ”tulevaisuuden koulun, työkoulun” äänenkannattajaa puuhaavat kääntyivät af Ursinkin puoleen.¹⁹ Häntä pidettiin sivistys- ja kasvatuskysymysten asiantuntijana mm. Kansansivistysharrastuksia ulkomailla -teoksen ansiosta. Suomen kirjastoseura oli tyytyväinen af Ursinin lausuntoon kansankirjaston ja työväenopiston yhdistämisestä. Lastentarhan perustamiseenkin af Ursinilta vielä saatettiin pyytää neuvoja, vaikkei

¹⁷ af Ursin, Die Berufsvereine, Finnland, lainaus s. 479.

¹⁸ Laurila 16.4.1912, Heinonen 28.5., 27.11.1910, Selin 27.3.1916 af Ursinille, af Ursinin kokoelma TA.

¹⁹ Yliopp. sos.dem. yhdistys 12.3.1910, Perälä ja Valavirta 20.8.1914 af Ursinille, af Ursinin kokoelma TA.

hän vuosiin juuri ollut aiheesta kirjoittanut.²⁰ N.R. af Ursinilta kysyttiin neuvoa kuin kylänvanhimmalta.

Sosialidemokraattinen puolue alkoi 1910-luvulla kiinnostua historiastaan (mitä osaltaan todisti työväenarkiston perustaminen). Ruvettiin kyselemään Suomen ensimmäistä sosialistia. Italiasta tuli vuonna 1913 tiedustelu, kuka oli internationaalinen kongressiin Pariisissa vuonna 1889 osallistunut Finn. Anna Wiik arveli ilmeisesti oikein tämän olleen A.N. Herlinin. K.H. Wiik oli kuullut, että af Ursin olisi ollut tuo Finn.²¹ Wiikin tiedustelusta af Ursin sai virikkeen selvittää ”Suomen ensimmäisen sosialistin”, Herlinin vaiheita. Samalla hän otti omiin nimiinsä sen Anna Wiikin arvelun, että Herlin oli ollut tuo Finn. Tässä yhteydessä af Ursin totesi olleensa itse vuonna 1894 (jolloin Herlinillä oli ”valmis sosialistinen järjestelmä”) ”samalla kehitysteella kuin esim. Bebel hänen siirtyessään sivistysseurakannalta sosialismiin”.²² Suomen ensimmäistä sosialistia af Ursinista ei siis saatu, mutta sen sijaan muita kunnianimiä häneen yhä useammin liitettiin. Väinö Voionmaa esitteli vuonna 1909 af Ursinin ”työväenasian kokeneeksi ja tietäväksi esitistelijaksi”.²³ Yrjö Mäkelin puhutteli vuonna 1911 af Ursinia ”Suomen sosiaalidemokratian isäksi” ja sosiaalidemokraattisten opettajien kokous näki af Ursinissa ”Suomen ensimmäisen sosialistisen koulu- ja kasvatusmiehen”.²⁴

N.R. af Ursin pohti samaan aikaan myös sivistyneistön tehtävää työväenliikkeessä kirjoituksessaan ”Tiedokkaat sosialismin palveluksessa”. Hän tunsu Saksassa käytyä keskustelua sivistyneistön tehtävästä. Itse af Ursin määritteli melko kategorisesti sivistyneistön tehtävän näin:

”Jos siis on myönnettävä, että proletaarinen joukko kokemuksesta . . . tietää paremmin kuin kukaan muu, tiedokkaampikin, mistä yleensä köyhälistön luokkataistelussa on kysymys, niin taas useampien köyhälistön jäsenten tieto on aivan riittämätön käymään onnellista taistelua vastustajiaan vastaan. Taistelun johto on sentähden aina pysyvä tiedokkaitten käsissä — siitä on

²⁰ Suomen kirjastoseura 31.7.1915, 23.5.1916, Pulkkinen 22.2.1917 af Ursinille, af Ursinin kokoelma TA.

²¹ K.H. Wiik af Ursinille 11.11.1913, af Ursinin kokoelma TA. Herlin oli ker-tonut Brantingille aikovansa osallistua Pariisin kongressiin ja että hän oli ollut 16 vuotta (siis noin vuodesta 1873) sosialisti. Herlin Brantingille 3.5.1889 AA.

²² af Ursin, Proletaariaatteita (1913) s. 46—47. Tämä af Ursinin kirjoitus Herlinistä on sittemmin ollut tärkein lähde Suomen ensimmäisestä sosialistista, ks. esim. Soikkanen 1961 s. 44, von Schoultz s. 113, Salomaa 1966 s. 81.

²³ Voionmaa s. 547.

²⁴ Kansan Tahto (Mäkelin) 25.11.1911, Suomen sos.dem. opettajaliiton perustajat 12.8.1917 af Ursinille, af Ursinin kokoelma TA.

turha koettaa päästä irti. Mutta tiedokkaan johtajan täytyy aina kuulustella köyhälistön yleistä mielipidettä... ja myöskin, jos hän luulee sen joutuneen joskus harhaan, köyhälistön edun kannalta selittää oikeaa suuntaa.”²⁵

Omaan toimintaansa sivistyneistön edustajana työväenliikkeessä af Ursin oli kaikesta päätellen täysin tyytyväinen. Minkäänlaista itse-kritiikkiä saa turhaan hakea af Ursinilta — niin aiheellista kuin se olisi voinut ollakin.

N.R. af Ursinin saamat kunnianosoitukset tietysti moninkertaistuvat hänen täyttyessään 60 vuotta huhtikuussa 1914. Onnittelut ovat kiintoisia toisaalta siksi, että ne osoittivat, kuinka laajalti hänet tunnettiin sekä toisaalta siksi, että näissä onnitteluissa esitetty käsitys af Ursinin merkityksestä ja elämän vaiheista toistui sittemmin eri yhteyksissä.

Oli itsestään selvää, että onnittelijoiden joukossa oli Ruotsin sosiaalidemokraattinen puolue, olihan af Ursin sitä paitsi juuri ollut uudestaan yhteydessä Brantingiin.²⁶ Tietysti myös R. Broda, joka johti Institut für internationalen Austausch fortschrittlicher Erfahrungen -järjestöä, onnitteli ystäväänsä ja paikallista järjestön edustajaa af Ursinia.²⁷ Saksan sosiaalidemokraattisen puolueen puoluehallitus oli odotetusti onnittelijoiden joukossa. Puolue ei säästellyt sanoja:

”Maineenne marxilaisen teorian tienraivaajana on syystä tunkeutunut Suomen rajojen ulkopuolellekin, sillä Teidän elämäntyönne, joka ensi kädessä on omistettu Suomen sosiaalidemokratialle, koituu siten koko vallankumouksellisen työväen internationaalin hyväksi.”²⁸

N.R. af Ursin ei ollut aivan osaton tähän luonnehdintaan, sillä hän oli juuri edellisenä vuonna korostanut omaa merkitystään saksalaisessa Die Berufsvereine -teoksessa (ks. s. 273). Mahdollisesti lisäksi Hilja Pärssinen oli onnistunut saamaan saksalaisiin lehtiin virolaisen sosiaalidemokraattisen pakolaispolitiikon Martnan yhteenvedon af Ursinin teoksesta Saksan sosiaalidemokratia.²⁹

²⁵ Työväen Joululehti 1911 s. 4—17, julkaistu myös af Ursinin teoksessa Proletaariaatteita s. 64—71. Kursivointi poistettu. Määritelmän kategorisuutta lievensi se, että af Ursin luki sivistyneistöjohtajiin myös Bebelin kaltaiset työläisistä nousseet johtajat.

²⁶ Branting ym. onnittelusähke 1914, Branting 26.4.1911, 1.6., 19.7.1912, 11.4.1914 af Ursinille, af Ursinin kokoelma TA. af Ursin Brantingille 1911, 2.5., 1.6., 19.7.1912 AA.

²⁷ R. Broda af Ursinille 14.5.1914, af Ursinin kokoelma TA.

²⁸ Sozialdemokratische Partei Deutschlands, der Parteivorstand (H. Müller) af Ursinille 30.3.1914, af Ursinin kokoelma TA.

²⁹ Pärssinen af Ursinille 26.9.1909, af Ursinin kokoelma TA.

N.R. af Ursin 60-vuotispäivänään v. 1914. TA

Yllättävimmät onnittelijat olivat ehkä venäläiset menševikit. Menševikkeihin kuului vielä tuolloin af Ursinin tuttava vuosisadan vaihteesta, Aleksandra Kollontai, johon af Ursin oli jonkun verran pitänyt yhteyttä ja josta hän lisäksi kuuli Hilja Pärssisen välityksellä.³⁰ Kollontai onnitteli af Ursinia vuolain ylistyslausein, niinkuin tapaan kuului. Mutta myös menševikkien duumaryhmän tunnettu puheenjohtaja Tžeidze lähetti tervehdyksensä ”Suomen sosiaalidemokratian perustajalle”. Melkoinen kuriositeetti af Ursinin onnittelijoiden joukossa oli pietarilainen Severnaja Rabotšaja Gazeta -lehti.³¹ Tämä lehti oli legalistimenševikkien (”likvidaattorien” sanoivat bolševikit) ja muiden bolševikkeja vastustaneiden äänenkannattaja, joka ilmestyi vain alkuvuoden 1914. Se oli ns. elokuun blokin ensimmäisen, lyhytikäisen Lutš-lehden seuraaja.³² Taavi Tainion mukaan jossain toises-

³⁰ Kollontai 22.8.1911, Kollontai ja Pärssinen 29.10.1913 (saatu), Pärssinen 14.5.1912, 25.7.1915 af Ursinille, af Ursinin kokoelma TA.

³¹ Kollontai 28.3.1914, Vorsitzender der socialdemokratischen Dumafraktion (Tcheidze) onnitelusähke 1914, Redaktion Severnaja Rabotčaja Gazeta onnitelusähke 1914 af Ursinille, af Ursinin kokoelma TA.

³² Schapiro 1960 s. 129–130. Beljaeva ym. s. 170.

sa venäläisessä työväenlehdessä olisi lisäksi ollut kirjoitus af Ursinista 60-vuotispäivän kunniaksi.³³

Suomessa af Ursinin 60-vuotispäivä oli näyttävästi esillä työväenlehdissä ja porvarillisetkin lehdet muistivat häntä. Tilanne oli ollut aivan toinen kymmentä vuotta aiemmin hänen täyttäessään 50 vuotta. Esim. turkulainen työväenlehti Länsisuomen Työmies oli kertonut vain pikku-uutisissa, että ”täkäläisen suomalaisen lyseon lehtori, tohtori N.R. af Ursin” täytti 50 vuotta ja onnittelemassa oli käynyt ”oppikoulun opettajia, työmiehiä y.m.”³⁴ Työmies tai Päivälehti eivät olleet muistaneet lainkaan af Ursinia hänen 50-vuotispäivänään. Asiallisesti kuluneena kymmenenä vuotena 1904—1914 af Ursin oli ollut yhden valtuustokauden kaupunginvaltuutettuna ja kerran (yhteensä viisi kuukautta) eduskunnassa, ei muuta. Hänen toimintansa ei ollut ollut sitä luokkaa, että se yksin selittäisi huomionosoitusten lisääntymisen. Mutta N.R. af Ursinista oli muodostumassa elävä legenda, puolueen historian symboli. Jo ensimmäisten eduskuntavaalien alla Kansan Lehti oli esitellyt af Ursinin menneisyyden hiukan myyttisenä (ks. s. 199). Puolueen 10-vuotisjulkaisussa vuonna 1909 Sirolan kirjoituksessa af Ursinista oli jo legendan aineksia, kuten: ”Taistelut virkavaltaa vastaan Haminassa ja Viipurissa sekä saanut siksi jättää virkansa. Ollut bobrikoffilaisaikana vähällä joutua maanpakoon.”³⁵ Sirolan kirjoituksessa esitettyjä elämäkerrallisia tietoja toistettiin sitten melkein sanasta sanaan af Ursinista kirjoitettaessa.

Työmies-lehti ja turkulainen Sosialisti omistivat 60-vuotiaalle af Ursinille eniten palstatilaa. Sirolan runollinen ylistys af Ursinille ”Lipulle uskollinen” julkaistiin kummassakin lehdessä. Elämäkerralliset tiedot ja kuvaukset onniteluista olivat suunnilleen samat Työmieheissä, Sosialistissa, Kansan Lehdessä ja jopa porvarillisessa Helsingin Sanomissa. Uusi Suometar tyytyi vain lyhyeen luetteloon af Ursinin luottamustehtävistä.³⁶ Taavi Tainion pitkä kirjoitus Työmieheissä af Ursinin 60-vuotispäivän aattona oli näistä kirjoituksista vaikuttavin esimerkki af Ursinin legendan luomisesta:

”Huomenna, t.k. 18 p:nä täyttää eräs maamme huomatuimpia merkkihenkilöitä, filosofian tohtori Nils Robert af Ursin 60 vuotta.

³³ Työmies 17.4.1914.

³⁴ Länsisuomen Työmies 19.4.1904. Ks. myös Kansan Lehti 21.4.1904, Uusi Aura 19.4.1904.

³⁵ Kymmenen vuotta... s. 27—29.

³⁶ Työmies 17.4., 18.4., 22.4.1914. Sosialisti 18.4., 20.4., 21.4.1914. Kansan Lehti 18.4., 20.4.1914. Helsingin Sanomat 18.4., 19.4.1914. Uusi Suometar 18.4.1914.

... Vähäiset lienevät arvatenkin huomiset julkiset kunnianosoitukset, mutta tuskinpa kuitenkaan koskaan monelle n.s. suurmiehelle niin suuret kansalaisjoukot, sadat tuhannet, lähettävät hiljaisessa mutta vilpittömässä ja hartaassa mielessään kiitoksensa ja onnittelunsa kuin köyhien ystävälle, sorrettujen puoltajalle, tohtori N.R. af Ursinille huomenna ...

Suomen järjestyneen työväestön keskuudessa on N.R. af Ursinin nimi kunnioitettu ja rakas. Harvat lienevät kuitenkin ne, jotka yksityiskohtaisemmin tuntevat hänen työtään ja vaikutustaan köyhälistön hyväksi ... kun ei ole olemassa minkäänlaista suomalaisen työväenliikkeen historiaa ...”

Tainio kuvaili sitten mm. af Ursinin kirjoituksia Työmies-lehden toimittaja-ajalta parhaana luettavana työväenkysymyksestä vuosikausiin. Eikä Tainio arkaillut hakiessaan vertailukohteita af Ursinille, af Ursin ei ollut saavuttanut ”kuolematonta mainettaan” omalla ammattialallaan — niin kuin ei Elias Lönnrotkaan. Tainion toistama kertomus af Ursinin vainoamisesta muodostui sittemmin klišeeksi:

”... Niinpä oli aikoinaan t:ri af U:kin kotimaassa vainottu monella tapaa. Varsinkin n.s. ’Kurikka-riidan’ aikana kiihtyi vaino korkeimmilleen ... mutta kyllä t:ri Ursin sai vakavampaakin kokea, kuten esim. Viipurissa ja Haminassa menettäessään virkansa virkavallan vastustamisen takia ja ollen vaarassa bobrikoffilaisaikana joutua maanpakoon kansan villitsijänä ...

... Mitä itse puolueen perustamiseen tuli, niin täytyy mukana olleen suoraan myöntää, että eipä olisikaan ollut yhtä turvallista lähteä uudelle, oudolle taipaleelle, jollei ’tohtori’ olisi ollut mukana. Eihän sota yhtä miestä kaipaakaan ... mutta olisiko samalla luottamuksella matkalle lähdetty ja olisiko yhtä joustavasti alkuvaikeuksista selvitty.

Mutta vaikka tähänkin päättyisi af Ursinin toimikausi, niin ikuisesti, kautta aikojen eläisi hänen nimensä Suomen kansan vaihekirjoissa kansan aineellisen ja henkisen sorron kahleista vapauttamista tarkoittavan liikkeen ensimmäisenä ja ehkä innokkaimpana miehenä ...”³⁷

Kun työväenliikkeen historiaa ei ollut kirjoitettu, Tainio ja muut af Ursinin vaiheista kirjoittaneet saattoivat kertoa sen parhaaksi katsomallaan tavalla. Varmasti osa siitä kunnioituksesta ja karismasta, joka af Ursinia tuolloin ympäröi, oli näiden tarkoituksenmukaisen historian kirjoittajien ansiota.

³⁷ Työmies 17.4.1914.

11.2 Kansalaissodan pakolainen

Vallankumouksellisena aikana

Helmikuun vallankumouksen vuonna 1917 nostaman yleisen innostuksen sytyttämänä af Ursinkin kiinnostui uudestaan politiikasta. Pateettisessa puheessaan maaliskuun 1917 lopulla af Ursin palasi entisiin sanontoihinsa: ”Kaikki, kaikki pyrkivät valoon ja vapauteen. Orjuuden aika on mennyt. Ja kaikki jalommat ihmiset tahtovat palvella vapautta hinnalla millä tahansa.” Hän uskoi Venäjällä tapahtuneen vallankumouksen pysyvyyteen, sillä erityisesti sosialismin juurtuminen Venäjän kansan mieliin on tehnyt siitä ”valtiollisesti itsetietoisien ja ymmärtäväisen”. Samalla af Ursin julisti Venäjän kansan olevan hänen tuntemistaan kansoista ”ehkä lahjakkain ja samalla herttaisimman ja sydämellisimmän ja sillä on jo tästä syystä loistava tulevaisuus edessään”. Lisäksi Venäjän kansa oli osoittanut ”pontevuutta ja toimintakykyä” ja peräti ”erinomaista valtioviisautta”.³⁸ Ennen af Ursin oli jokseenkin yksisilmäisesti nähnyt Venäjän vain Suomen kansan olemassaoloa uhkaavana taantumuksena, nyt täyskäännöksen tehnyt af Ursin oli täynnä kansallisromanttista ihailua.

Kevään ja kesän 1917 mittaan Venäjän porvarillisen väliaikaisen hallituksen valta osoittautui epävarmemmaksi kuin Suomessa oli aluksi luultu, neuvostojen asema voimistui ja vallankumouksellinen tilanne jatkui. Kesän 1917 lopulla myös af Ursin oli arvioissaan varovaisempi kuin ensi innostuksessaan keväällä. Elokuussa hän puheessaan jo pohdiskeli sitä Kautskyn esittämää mahdollisuutta, että Venäjän vallankumous ei pysähtyisikään tähän porvarilliseen vaiheeseen. Marxiin viitaten af Ursin totesi, että ”proletariaatti, köyhälistö, kansojen suuri enemmistö tunkeutuu yhä voimakkaammin esille ja on käynyt jyrkästi kukistamaan porvaristoa...”. Kaikissa maissa proletariaatin kasvava valta pakotti porvarilliset puolueet yhtymään sosialismia vastaan. Kielitaistelujen ajan kasvatti kun oli, af Ursin löysi tähän esimerkin Suomesta ”nyt (ovat) porvaripuolueet, niinkin erillään olevat kuin suomalainen ja ruotsalainen, yhtyneet yhteiseksi liitoksi sosialismia vastaan”. Maailmansota, jonka syynä oli kapitalististen valtioiden taistelu markkinoista (tämän tulkinnan af Ursin oli omaksunut jo ennen sodan alkua), edistäisi lopputuloksenaan sosialis-

³⁸ af Ursin, Testamentti... (1917) s. 9—11, kursivointi poistettu.

mia kaikissa maissa. Kun sosialismi yhä enemmän saa sijaa sotilaiden joukossa, kapitalismi romahtaa, af Ursin uskoi Venäjän kokemusten valossa. Hän katsoi, että edessä oli ennennäkemätön taistelu maailman vallasta. Lopputuloksena tästä taistelusta olisi se, että "kerran kaikki maailman ihmiset pääsevät täydelliseen vapauteen ja tasa-arvoisuuteen, ovat, kuten ensimmäiset kristitytkin tahtoivat olla, yhdenvertaisia veljiä ja sisaria...".³⁹ N.R. af Ursinilla oli aina ollut tapana lopettaa puheensa ja kirjoituksensa lennokkaaseen tulevaisuuden kuvaukseen — tällä kertaa hän sattui ennustamaan tavallaan oikein: muutamaa kuukautta myöhemmin perustettiin Venäjällä lokakuun vallankumouksen myötä maailman ensimmäinen sosialistinen valtio ja siitä alkoi "taistelu maailman vallasta".

Kesän 1917 mittaan Suomen poliittinen tilanne vain kärjistyi. Elin-tarvikepula paheni. Mielenosoituksiin ja lakkoihin liittyi epämaäräistä vallankumouksellista liikehdintää, jota sosialidemokraattisen puolueen johto ei oikein saanut hallintaansa. Elokuussa väliaikainen hallitus hajotti eduskunnan, jossa sosiaalidemokraateilla oli ollut enemmistö. Tokoin senaatti hajosi pian tämän jälkeen. Syksyn vaalitaistelusta tuli katkera. Sosiaalidemokraatit eivät hyväksyneet eduskunnan hajoitusta mutta osallistuivat vaaliin. Heidän vaalitaistelunsa keskittyi valtalakiin, korostettiin eduskuntaa kansan tahdon ilmaisejana ja tuomittiin eduskunnan hajoittaminen. Uusi eduskunta olisi perustuslakia säätävä kansalliskokous. Sosiaalidemokraatit esittivät vaalit vallankumouksellisina.⁴⁰

Tiukassa vaalitaistelussa sosiaalidemokraatit yrittivät hyödyntää myös af Ursinin mainetta. Juuri vaalien alla af Ursin piti pyynnöstä puheen, jossa esiintyivät kaikki sosiaalidemokraattien vaaliteemat, af Ursin lienee siis saanut selvät ohjeet puheelleen. Tyyli oli tietysti af Ursinia, esim. eduskunnan hyväksymää valtalakia hän luonnehti näin: "Vallankumouksen aikana tehdään yhä vain vallankumouksellisia päätöksiä — tätä yhä uudistuvaa tosiseikkaa eivät vanhoillaan-olijat ja laillisuuden sankarit milloinkaan tahdo ymmärtää..." Ja jos porvaripuolueet vaalien jälkeen uudestaan turvautuvat Venäjän hallitusvaltaan ja vaarantavat isänmaan sisäisen itsenäisyyden, niin "historia langettaa hirveän tuomion tällaisesta vehkeilystä". Äänestämällä sosialisteja kansanjoukko edistäisi "ellei vielä omia, niin ainakin lapsiensa ja lastenlapsiensa etua ja onnea, edistää isänmaansa ja kansansa todellista etua, edistää koko ihmiskunnan kohottamista en-

³⁹ af Ursin, Testamenttini... (1917) s. 13—16.

⁴⁰ Soikkanen 1975 s. 218—236.

tistä paljon korkeammalle asteelle”.⁴¹ Vaalit olivat sosiaalidemokraateille tappiolliset, kansa osoitti tyytymättömyytensä sosiaalidemokraattien harjoittamaan politiikkaan.⁴² Turvautuminen af Ursinin vanhaan arvostukseen ei auttanut.

Marraskuun suurlakkoon af Ursin osallistui vain rajoitetusti. Hänet valittiin ilmeisesti sivistysvaliokuntaan ja sitten myös johtavaan valankumoukselliseen komiteaan. Myöhemmin kuulusteluissa af Ursin kertoi, ettei hän käynyt kuin yhdessä kokouksessa ilmoittaakseen, ettei sairauden takia voinut ottaa osaa komitean töihin — eikä syyttäjäkään pystynyt muuta osallistumista osoittamaan.⁴³

Suomen itsenäistyminen vei innostuneen af Ursinin Yrjö-Koskisen linjalle. Suomen itsenäisyystaistelu oli af Ursinin mukaan kestänyt yli 700 vuotta, jo historiamme ensi aikoina (1200-luvulla) olivat itsenäisyyspyrinnöt vireillä. Hän kyllä tiesi, että Suomen historian ensimmäinen professori Topelius oli todennut, ettei Suomen kansalla ollut omaa historiaa ennen vuotta 1809. Mutta Yrjö-Koskisen auktoriteetin turvin af Ursin sai Suomen itsenäisyystaistelulle pitkän historian. Samaan historiaan hän sai mahtumaan ilmeisesti marxilaiseksi tarkoitetun selityksen sille, miksi Venäjän porvaristo ei halunnut antaa Suomelle täyttä itsenäisyyttä:

”Ei minkään maan kapitalismi voi antaa n.s. alusmaallensa täydellistä itsenäisyyttä, siitä syystä, että se tarvitsee tätä alusmaata markkinapaikaksi, jonne se voi viskata liikanaiset tavaransa ja usein myös liikanaisen väestönsä.”⁴⁴

Ei olisi tarvittu kovin syvällistä Venäjän talouden tai Suomen viennin tuntemusta osoittamaan Suomen vähäpätöisyyden Venäjän markkina-alueena ja Venäjän merkityksen Suomen vientimarkkina-alueena. Mutta silloin af Ursin ei olisi voinut näin näppärästi yhdistää yrjö-koskismaista kansallismielisyyttään ”marxilaisuuteen”.

N.R. af Ursinin mielestä erityisesti Suomen köyhälistön oli syytä iloita itsenäisyydestä. Sillä porvaristo ei enää ”nyt, kun Suomi on suvereeni valtio”, voinut pyytää apua ulkoa ”omia kansanryhmiä vastaan, muutenhan se omien siveyskäsitteittensä mukaan rupeaisi kulkemaan maankavaltajan halveksittua uraa”. Samassa yhteydessä tamikuun 1918 puolivälissä hän vakuutti Venäjän proletaariselle hallitukselle, että Suomessakin valta ”läheisessäkin tulevaisuudessa kuu-

⁴¹ af Ursin, Testamenttini . . . (1917) s. 16—22, kursivointi poistettu.

⁴² Soikkanen 1975 s. 238.

⁴³ KKOn akti 587 SD 1923 VA. Turun kunnallisjärjestön pk. 15.11.1917 VA (af Ursinin valinta johtavaan komiteaan, muita mainintoja af Ursinista ei pöytäkirjoissa ole).

⁴⁴ af Ursin, Testamenttini . . . (1918) s. 23—27.

luu kansan köyhälistölle, kansan suurelle enemmistölle, kun joukkojen voima ja valistus kasvavat”.⁴⁵ Tuskin af Ursin oli ehtinyt tämän sanoa, kun työläiset jo yrittivät tehdä siitä totta, varmasti pikemmin kuin af Ursin oli ajatellut.

Tammikuun 26 päivänä 1918, kaksi päivää ennen vallankumouksen julistamista, kansanvaltuuskunta sähköitti af Ursinille pyytäen häntä kouluasiain johtoon. Heikentyneeseen terveyteensä vedoten af Ursin ei ottanut tehtävää vastaan.⁴⁶ Turussa hänet valittiin oman kertomansa mukaan terveyden- ja sairashoidon komissaariksi, mutta siitäkin hän kieltäytyi.⁴⁷ Vetoaminen sairauteen ei ollut tekosyy, sillä jo tammikuun 1918 puolivälissä af Ursin oli anonut kevätlukukaudeksi virkavapautta pahentuneen silmäsairautensa vuoksi.⁴⁸

Kansalaissodan aikana af Ursin ei siis tietävästi millään tavoin osallistunut punaisten toimintaan.⁴⁹ Mutta Työväen Kalenterissa 1918 ja keskellä kansalaissotaa ilmestyneessä Punasessa Viestissä oli af Ursinin kirjoitus, tavallaan ne siis olivat hänen antinsa punakaartilaisille. Työväen Kalenterissa 1918 oli af Ursinin kirjoitus ”Mies ja nainen”, jossa varsin konkreettisesti kuvailtiin sukupuolista käyttäytymistä eri kulttuureissa.⁵⁰ Linnalla on satuva kuvaus Pentinkulman työväentalolla majailevien punakaartilaiden suhtautumisesta af Ursinin kirjoitukseen:

- ” — ... Varrokaas ... tosta tulee oikein naimatietoo: ...
- Pojaat siinä on valoo kansalle ... että sitten tietee ...
- Kyllä te luette sitten kauheita ... kuka tommosia kirjottaa? En minä vaan kuuntele ...
- Sehän on se vanha partaajä, joka on sosialistien puhemiehenäkin ollu.
- Mutta eikö olekin hyvä puhemies? Taitaa olla itte aika kupe ... ”⁵¹

⁴⁵ af Ursin, Testamenttini ... (1918) s. 27.

⁴⁶ Kansanvaltuuskunta af Ursinille 26.1.1918, af Ursinin kokoelma TA. Työmies 10.2.1918.

⁴⁷ KKO:n akti 587 SD 1923 Va.

⁴⁸ Kouluhallitus, oppikouluosasto, virkavapausanomukset 1918, ratkaistut anomusasiat V.S.D 25/57 1918 VA.

⁴⁹ Syyttäjä ei myöskään myöhemmässä oikeudenkäynnissä pystynyt osoittamaan toisin. KKO:n akti 587 SD 1923 VA.

⁵⁰ Työväen Kalenteri 1918 s. 129—139, julkaistu myös af Ursinin teoksessa Testamenttini ... s. 281—293.

⁵¹ Linna s. 215—216.

Punasessa Viestissä 1918 af Ursinilla oli vastapainoksi sitäkin henkevämpi kirjoitus ”Idealismista ja realismista”. Kansalaissodan lopulla ilmestyneessä ja sen leimaamassa lehdessä af Ursinin kirjoitus osaltaan edusti lehden kulttuuriantia. Edellisen vuoden Työväen Kalenterissa af Ursin oli luetellut joukoittain ajattelijoita sen mukaan, miten he olivat suhtautuneet sielun kuolemattomuuteen. Nyt hän kävi suunnilleen saman listan läpi sen mukaan, miten kukin oli suhtautunut idealismiin ja realismiin. Mukana oli af Ursinin vanha auktoriteetti, siveysopin professori von Gizek, joka varoitti ”luokkaitsekkyydestä” eli asettumisesta omaan yhteiskuntaluokkaan kuuluvien puolelle, sillä tavoitteena piti olla ”koko ihmiskuntaan kohdistuva siveysoppi” — mikä keskellä kansalaissotaa oli tietysti ajankohtainen vaatimus mutta tuskin omiaan kohottamaan punakaartilaiden taistelumoraalia. Idealismi haki af Ursinin määritelmän mukaan ilmiöiden takaa aatetta. Realismi tarkasteli asioita sellaisina kuin ne ”aisteille näyttäytyivät”. Sen pohjana oli materialistinen atomioppi eli filosofinen materialismi, joka oli ”tarkoin erotettava Marx’in historiallisesta materialismista eli taloudellisesta historiankatsomuksesta”. Historiallinen materialismi taas oli tehnyt lopun varsinaisesta filosofiasta (joka af Ursinin mukaan etsi vastausta kysymykseen ihmisen alkuperästä, tulevaisuudesta ja elämän tarkoituksesta) af Ursin päätteli monien aikalaistensa tavoin. Jäljellä oli vain eettinen tutkimus, positiivinen sosiaalietiikka. Oli siveellinen velvollisuus kohottaa ihmiskunnan laajoja pohjakerroksia yhä korkeammalle. Tämä oli ”mitä puhtainta realismia, mutta se on samalla myöskin mitä puhtainta idealismia eli ihanteellisuutta”. Täten af Ursin pääsi näiden ”synteisiin”, niinkuin itse ilmoitti, joka oli ”yhteiskunnallinen eli sosiaalinen ideaalirealismi”, ihmiskunnan korkein tavoite.⁵² Tämä johtopäätös ei edustanut uutta vaihetta af Ursinin filosofoinnissa, vastaavanlaiseen arvoitukseen ”synteisiin” hän oli päätenyt jo vuosikymmentä aiemmin (ks. s. 222). Kun af Ursin oli vielä tarkastellut idealismin ja realismin ilmenemistä taiteessa — esimerkkinä jälkimmäisestä Rembrandtin maalaus ”Nukkuva sika” — oli loppupäätelmän vuoro.

Sosialismilla ei ollut ”mitään tekemistä varsinaisen filosofisen materialismin kanssa: sosialisti voi olla filosofisesti materialisti yhtä hyvin kun hän voi uskoa Jumalaan ja sielun kuolemattomuuteen, mutta varsinaiseen socialistiseen oppiin nämä asiat eivät kuulu. Sosialismi on kuitenkin ehdottomasti realistinen, se katsoo olemassa olevaa maailmaan suoraan vasten silmiä...

⁵² Punanen Viesti XII 1918 s. 68—72, julkaistu myös af Ursinin teoksessa Testamenttini... s. 244—254. Gizekin varoitukset luokkaitsekkyydestä af Ursin oli ensi kerran esitellyt jo 20 vuotta aikaisemmin Työmiehessä, ks. s. 94—95.

Tosin sosialismilla oli myös idealistinen suunta: se tahtoi tehdä kaikki ihmiset onnelliseksi ja poistaa kaikki luokkavastakohtaisuudet.⁵³ Kun Punanen Viesti huhtikuun alkupuolella 1918 ilmestyi,⁵⁴ ei kenelläkään enää tainnut olla aikaa eikä voimia lukea koko pitkää kirjoitusta tähän kohottavaan loppuun asti. Sinällään af Ursinin kirjoitus oli mielenkiintoinen tiivistelmä hänen maailmankatsomuksestaan.

Vaikkei af Ursin mitenkään osallistunut kansalaissotaan tai yleensä punaisten toimintaan, hän lähti maanpakoon Venäjälle huhtikuun 10 päivänä.⁵⁵ Lähtö ei tapahtunut hätäisesti, sillä jo viikkoa aiemmin hän oli lähettänyt kouluhallitukselle uuden virkavapausanomuksen perustelunaan sangen heikentynyt näkö ja hermosairaus sekä valtuuttanut poikansa hoitamaan asioitaan.⁵⁶ Samoin hän ehti ennen lähtöään pyytää ystävänsä E.N. Setälää, joka oli valkoisten hallituksessa vastuussa kouluasioista, huolehtimaan senaatissa siitä, että hän saisi pitää virkansa kunnes voisi itse selittää asian ja todistaa syyttömyytensä.⁵⁷ N.R. af Ursinin pelkäämät syytökset lienevät liittyneet helmikuun 1918 alussa tapahtuneeseen Turun klassillisen lyseon vararehtorin pidättämiseen. Koulussa epäiltiin af Ursinin olleen jotenkin syyppää tähän punaisten toimenpiteeseen ja af Ursin joutui oppilaiden mielenosoituksen kohteeksi.⁵⁸ Tämä tapaus saattoi osaltaan olla aiheena niihin uhkailuihin, joiden pelästyttämän af Ursin kuulustelussa kertoi lähteneensä maanpakoon.⁵⁹ Tunnettuna sosiaalidemokraattina af Ursinin asema lyseossa oli ilman näitäkin välikohtauksia varmasti tukala. Kansalaissodan päätyttyä kouluhallitus katsoi lyseon rehtorilta saamiensa tietojen perusteella af Ursinin tukeneen vallankumouksellista valtaa. Asia päättyi valtiorikosoikeuteen. Mutta valtiorikosoikeudet purettiin ennenkuin af Ursin palasi Suomeen eikä tätä lyseon rehtorin ilmiantoa sitten esitetty af Ursinia vastaan käydyssä oikeudenkäynnissä vuosina 1923—1924.⁶⁰ Kouluhallitus sai kuitenkin aikaan af Ursinin erottamisen virasta korkeimman oikeuden päätöksellä.⁶¹

⁵³ Punanen Viesti XII 1918 s. 73—76.

⁵⁴ Ilmestymisajankohdasta ilmoitus Työmiehestä 25.3.1918.

⁵⁵ KKO:n akti 554 SD 1920 ja 587 SD 1923 VA. Salomaan (s. 262) mukaan af Ursin olisi lähtenyt 4.4. samassa junassa Sirolan ja Valppaan kanssa.

⁵⁶ Kouluhallitus, oppikouluosasto, saapuneet anomusasiat 49/61 1918 (sisältyy saapuneeseen asiakirjaan KD 26/138 1920) VA.

⁵⁷ af Ursin Setälälle, päiväämätön (1918) VA.

⁵⁸ Haavio s. 198—199. Sosialisti 2.2.1918.

⁵⁹ KKO:n akti 587 SD 1923 VA.

⁶⁰ Kouluhallitus, oppikouluosasto III kirjekonsepti n:o 293, 12.6.1918. Senaatti, prokuraattorin toimituskunta, kirje- ja päätöstaltio, kirje n:o 579, 10.7.1918. Valtiorikosoikeuden syyttäjistä, tutk.as. päällikölle tulleet virkakirjeet Dn:o 1946, 10.7.1918. KKO:n akti 587 SD 1923 VA.

⁶¹ KKO:n akti 554 SD 1920 VA. KKO:n päätös 12.4.1921, 554 SD 1920 KKO:n A.

Keskellä kansalaissotaa af Ursin oli ”ihmisyyden nimessä” vaatinut julmuuksien lopettamista. Vallankumouksenkin aikana kummankin puolen tuli muistaa, että ”he taistelevat ihmiskunnan puolesta, vaikka eri leireissä”. Vielä maaliskuun puolivälissä hän oli valmis ymmärtämään vallankumousta välttämättömänä askeleena vapauden tiellä.⁶² Huhtikuussa hän oli kuullut, että useita porvareita oli kostoksi vangittu Turussa, joukossa oli ilmeisesti hänen tuttavიაankin, ja vaati jyrkästi näiden vapauttamista. Juuri ennen lähtöään hän ehdotti ”sovintoa ja rauhaa”, palaamista sotaan edeltävään tilanteeseen ja yleistä amnestiaa. Hän oli mm. huolissaan maan kulttuurikehityksestä, jos Helsingin kulttuuriaarteet tuhoutuvat. Mutta erityisesti häntä pelotti mahdollinen valkoisten voitto ja sen seuraukset. Hävijäpuolen joukossa voittajien menettely varmasti synnyttäisi sellaista vihaa, että maa eläisi pian taas ”purkautuvan tulivuoren rinteellä”, vallankumouksen uhan alla. Ranskan ja Venäjän vallankumousten jälkeen oli läheisessä tulevaisuudessa odotettavissa vallankumous Keski-Euroopassa, erityisesti Saksassa, af Ursin arveli. Järkevien ihmisten oli yrittävä estää ainakin oman maansa osalta ”vallankumouksen äärettömän tuhoisaa tuloa”.⁶³ Suomen työläisten vallankumouksen yritys oli pelästyttänyt af Ursinin. Samana päivänä kun hänen vaatimuksensa rauhasta julkaistiin, hän lähti Turusta maanpakoon.

”Valtiopetoksen valmistelua”

Maanpakolaisuudessaan af Ursin vietti ensin Pietarissa ja sitten ke-sästä 1919 Moskovassa olosuhteisiin nähden melko hyvinvoipaa elämää. Neuvostohallitus maksoi hänelle ilmeisesti jonkunlaista palkkaa.⁶⁴ Muihin suomalaisiin af Ursinilla oli melko vähän yhteyksiä. Pietarissa hän lienee tavannut mm. Valppaan ja Jukka Rahjan, Moskovassa hän tapasi ainakin Kullervo Mannerin. Pietarinsuomalaiseen Väinö Pukkaan af Ursin ehti tutustua. Vuonna 1919 af Ursin ehdotti Pukalle, että tämä kirjoittaisi Suomen työväenpuolueen uudemman historian, mutta Pukka luopui tästä ”ajan hengestä” eroavien mielipiteittensä tähden.⁶⁵ Pukka kuului Kuusisen johtamia kommunisteja vastustaneeseen ryhmään. Pukkaa pidettiin osasyllisenä elokuun

⁶² Sosialisti 15.3.1918.

⁶³ Sosialisti 9.4., 10.4.1918.

⁶⁴ KKOn akti 587 SD 1923 VA. Kotoa ja Kaukaa 1925 s. 1051.

⁶⁵ Kerttu Ahonen. Pukka af Ursinille (päiväämätön), af Ursinin kokoelma TA.

1920 lopussa tapahtuneisiin ns. Kuusisen klubin murhiin. Nähtävästi Pukka karkoitettiin Kauko-Itään. Vielä 1920-luvun lopulla Pukka piti yhteyttä af Ursiniin.⁶⁶

Moskovan ja Pietarin suomalaiset kommunistit olivat helmikuun 1919 alussa laatineet Pietarissa ”Kommunistisen vaalilipun”, jossa jyrkin sanoin kehoitettiin Suomen työläisiä nousemaan aseelliseen luokkataisteluun. Tämän ”Kommunistisen vaalilipun” af Ursin kuulustelussa kertoi allekirjoittaneensa siksi, että häntä oli ”sapettanut Suomen porvariston sydämetön menettely Suomen köyhälistöä vastaan kapinan jälkeen”. Hän oli kuullut Suomesta uutisia ”pöyristyttä-vistä työläisten murhista ja kidutuksista”.⁶⁷

Neuvosto-Venäjällä af Ursin mahdollisesti antoi sellaisen kuvan, että hän olisi jollain tavoin osallistunut kevään 1918 tapahtumiin. Moskovassa hänen oli tarkoitus pitää puhe, joka alkoi komeasti:

”Toverit. 14. p. syysk. 1812 seisoj kuuluu Napoleon näillä Varpusvuorilla ja ihaili ’kultakupoolista Moskovata’. Sata vuotta myöhemmin seisoo täällä vanha sotaveteraani Suomen luokkasotien ajoilta ja puhuu suomalaisille kansanjoukoille.”⁶⁸

Niinpä sekä Neuvostoliitossa että joidenkin suomalaisten kommunistien keskuudessa on vallalla käsitys, että af Ursin ”osallistui aktiivisesti työväenvallankumoukseen v. 1918”.⁶⁹

Venäläisiin af Ursinilla ei myöskään liene ollut paljoa yhteyksiä. Hän kyllä kertoi Aleksandra Kollontain auttaneen häntä käytännön kysymyksissä, mutta kun Kollontai oli tuohon aikaan sairas, jäivät kontaktit vähäisiksi.⁷⁰ Nimekkäistä bolševikeista af Ursin kuulusteluissa tunnusti tavanneensa Zinovjevin ja Berzinin, jonka kanssa hän kertoi keskustelleensa Petsamon luovuttamisesta Suomelle.⁷¹ Leniniä af Ursin kertoi jälkeenpäin vain, että ”itse Leninkin suhtautui minuun ystävällisesti”. Tietävästi af Ursinilla ei paljoa ollut yhteyksiä Leniniin.⁷² Lenin oli kyllä ainakin kerran, syksyllä 1919, yrittänyt

⁶⁶ Kommunaardien muistojulkaisu s. 18—23, 50—52. Pukka lähetti v. 1927 Vladivostokista af Ursinille kirjansa ja kirjeen, omist. Kerttu Ahonen.

⁶⁷ KKOn akti 587 SD 1923 VA. Fagerholm väittää muistelmissaan, että af Ursinin nimi oli pantu ”vaalilipun” alle af Ursinin tietämättä. Fagerholm s. 40—41.

⁶⁸ af Ursin, Testamenttini... (1919) s. 30.

⁶⁹ Bolšaja sovjetskaja entsiklopedija. V.I. Lenin Suomesta s. 240. Kipinästä tuli syttyi (Lehen) s. 23.

⁷⁰ Kotoa ja Kaukaa 1925 s. 1051. Kollontai kävi 1920 af Ursinin syntymäpäivänä. Kerttu Ahonen.

⁷¹ KKOn akti 587 SD 1923 VA.

⁷² Kotoa ja Kaukaa 1925 s. 1051. Kerttu Ahonen.

järjestää af Ursinille ja eräälle amerikkalaiselle insinöörille jonkin verran lisäelintarvikkeita. Tämä lienee edellyttänyt kansanhuoltokomissaarin taivuttelua, koska Lenin oli lyhyesti af Ursinista selittänyt: ”Suomen sosiaalidemokraattisen liikkeen perustaja. Vanha mies. Suomalaiset auttoivat meitä ennen v. 1905 voimakkaasti. Meidän velvollisuutemme on nyt auttaa heitä.”⁷³ Mutta aivan toisenlaisen kuvan antaa Leninin ja af Ursinin yhteyksistä Arvo Tuominen. Lennokkaasti ellei peräti mielikuvituksellisesti Tuominen kertoo Tukholmaan saapuneen af Ursinin ja Leninin tiiviistä kanssakäymisestä.⁷⁴ Tuntuu mahdottomalta uskoa, että sisällissodan riehuessa uuden neuvostovaltion johtajalla olisi ollut aikaa seurustella af Ursinin kaltaisen henkilön kanssa siihen tapaan kuin Tuominen kuvailee.

Elokuun 20 päivän tienoilla 1920 af Ursin lähti palkkaamansa hoitajan kanssa Murmanskin ja Norjan kautta Tukholmaan. Jo toukokuussa 1920 hän oli yrittänyt Brantingin avulla saada oleskeluluvan Ruotsiin. Lähtöön oli moniakin syitä, ensiksikin suomalaiset kommunistit lienevät sitä ehdottaneet, toiseksi af Ursin ei luottanut venäläisiin silmäkirurgeihin ja kolmanneksi af Ursin oli tyytymätön oloihinsa. Hänen käsityksensä Venäjän kansan luonteesta oli nyt kerrassaan toinen kuin helmikuun vallankumouksen päivinä. Nyt venäläisissä esiintyi ”sangen räikeässä muodossa” mm. laiskuutta, valheellisuutta, siivottomuutta, ”alhaista sivistyskantaa” ja ”kypsymättömyyttä”.⁷⁵

Tukholmassa af Ursin viipyi vajaat kaksi vuotta. Hän ei juuri osallistunut suomalaisten pakolaisten toimintaan, vaan valmisteli Neuvosto-Venäjällä aloittamaansa teosta Ranskan vuoden 1848 vallankumouksesta (jota ei koskaan julkaistu). Samaan aikaan af Ursinin vävy, Hämeen läänin maaherra ja oikeusministeri A. von Hellens hankki korkealta taholta tiedot af Ursinia odottavasta tuomiosta. A. von Hellens ilmoitti, että heti Suomeen palattua af Ursinia odottaisi pidätys, mutta muuten kukaan ei ollut pahemmin huolissaan.⁷⁶

Etsivä keskuspoliisi oli rannassa vastassa kun af Ursin hoitajansa Kerttu Tiihosen kanssa saapui 27.5.1922 Tukholmasta Turkuun. Matkaa jatkettiin Helsinkiin kuulusteltavaksi. Pidätetyt ja pidättäjät istuivat yhdessä ravintolavaunussa junamatkan ajan, joten tilanne ei liene ollut pelottava. Helsingissä pidätetyt sijoitettiin etsivän keskuspoliisiin tutkintovankilaan, joka tässä tapauksessa tarkoitti tavallista

⁷³ V.I. Lenin Suomesta s. 167.

⁷⁴ Arvo Tuominen s. 183—188.

⁷⁵ af Ursin Brantingille 8.5.1920 AA. Kotoa ja Kaukaa 1925 s. 1051—1953. Kerttu Ahonen.

⁷⁶ Kerttu Ahonen.

toimistohuonetta.⁷⁷ Pidätyksen syyksi mainittiin kuulustelussa 30.5.1922 ”pakeneminen kapinallisten kera” Venäjälle, siellä ”ainakin jossain määrin” osallistuminen kommunistien toimintaan ja edellä mainitun ”Kommunistisen vaalilipun” allekirjoittaminen. Kuulustelun jälkeen af Ursin laskettiin vapaalle jalalle.⁷⁸

Raskauttavaa af Ursinille oli ”Kommunistisen vaalilipun” allekirjoittaminen. Sen takia hänet pantiin Turun hovioikeudessa syytteeseen valtiopetoksen valmistelusta. Syyttäjä ei sen sijaan löytänyt mitään todisteita siitä, että af Ursin olisi ”itse kapinan aikana toiminut kapinallisten tarkoituksien hyväksi”.⁷⁹ Kuitenkin samassa hovioikeudessa, ja myös korkeimmassa oikeudessa, oli muutamaa vuotta aiemmin käsitelty toista af Ursinia koskevaa juttua (ks. s. 284), jonka asiakirjojen mukaan af Ursinin ”toimitetuissa tutkimuksissa oli havaittu tukeneen vallankumouksellista valtaa”.⁸⁰ Ei liene aivan mahdotonta, että af Ursinin vävy, A. von Hellens, joka näihin aikoihin oli sisäministerinä ja oikeusministerinä,⁸¹ olisi näiden kahden jutun välissä toiminut af Ursinin eduksi.

Turun hovioikeus tuomitsi toukokuussa 1923 af Ursinin avunannosta valtiopetoksen valmisteluun puolentoista vuoden kuritushuonerangaistukseen ja sen jälkeen olemaan kolme vuotta kansalaisluottamusta vailla. ”Kommunistisen vaalilipun” allekirjoittaminen oli tuomion varsinainen syy. Päätöksestä tietysti valitettiin korkeimpaan oikeuteen. N.R. af Ursinin valituskirjeestä olivat nyt kadonneet sen ensimmäisen version (eli tutkintopöytäkirjaan tehdyn lisäyksen) pahimmat kömpelyydet, jotka mm. olisivat saattaneet johtaa syytteeseen oikeuden halventamisesta tai olleet af Ursinille muuten raskauttavia. Liekö vävyn juridinen asiantuntemus ollut kuvassa mukana. Valituksessaan af Ursin esitti kyllä kaikki mahdolliset puolustelut ja vähän enemmänkin. Hän uskoi korkeimman oikeuden arvostelevan asiaa ”ylevämältä näkökohdalta” ja tuomitsevan ”sielutieteellisten näkökohtien eikä lain ummehtuneen pustaavin mukaan”. Tähän af Ursinin puolustus lähinnä nojasikin. Mutta lisäksi hän ”ehkä melkoisessakin määrässä” oli vaikuttanut isänmaan ”itsenäisyyteen, vieläpä sen alueen laajentamiseenkin, sillä ilman itsetietoisien köyhälistön eloon herättämistä, jota Bobrikoffin malliset tirannit ovat aina pelänneet, ei

⁷⁷ Kerttu Ahonen.

⁷⁸ KKO:n akti 587 SD 1923 VA. Etsivän keskuspoliisin todistus 30.5.1922, af Ursinin kokoelma TA.

⁷⁹ KKO:n akti 587 SD 1923 VA.

⁸⁰ KKO:n akti 554 SD 1920 VA.

⁸¹ A.A. von Hellens oli sisäministerinä 15.3. 1920—9.4.1921 (vt. 31.5.—2.6.1924) sekä oikeusministerinä 24.2.1922—2.5.1922 ja 31.5.1924—31.5.1925.

Suomen kansa olisi nykyaikain kovimpia puuskia kestänyt”.

Uskalsi af Ursin kyllä julistaa poliittisiakin näkemyksiään: ”Thmis-kunta edistyy ehdottomasti ja se edistyy jommalla kummalla tavalla: vallankumouksen kautta, jos vastustus sosialisella alalla on liian kova tai ilman sitä, jos vastustus on laimeampi”. Korkeimman oikeuden lisäksi af Ursin halusi selvittää vaikuttimensa myös ”tulevaisuuden historian varalle”. Hän oli vakuuttunut siitä, että ”kunniani ja maineeni tulevat aina pysymään puhtaana historian, tuon korkeimman tuomioistuimen edessä”.⁸² Korkein oikeus muutti huhtikuussa 1924 hovioikeuden päätöksen vuoden ehdolliseksi vankeudeksi.⁸³ Maaherra von Hellens oli aivan oikein ennustanut ja ehkä myötävaikuttanutkin siihen, että appi af Ursin selvisi tästä kansalaissodan jälkiselvittelystä melkein pä säikähdyksellä eli parin vuorokauden tutkintovankeudella.

11.3 ”Ukko Ursin”

Suomeen palattuaan af Ursin asettui asumaan Hämeenlinnaan. Elämänsä viimeisenä 15 vuotena af Ursinista tuli sosiaalidemokraattiselle puolueelle sen perinteiden symboli, työväenliikkeen patriarkka ja moninaisten huomionosoitusten kohde. Tapa lähettää eri tilaisuuksista tervehdys af Ursinille, ”ukollemme”, muuttui pian velvollisuudeksi. Tavallaan af Ursin myös piti huolta siitä, että näitä tervehdyksiä tuli: hän lähetti ahkerasti tervehdyksiä milloin mihinkin tilaisuuteen, pakkohan häntä silloin oli muistaa vastatervehdyksellä.⁸⁴

Tietysti hänet myös kutsuttiin eri sosiaalidemokraattisten järjestöjen juhliin, usein juhlapuheen pitäjäksi.⁸⁵ Sosialidemokraattinen puolue teki hänestä ensimmäisen kunniajäsenensä vuoden 1926 puo-

⁸² KKO:n akti 587 SD 1923 VA.

⁸³ KKO:n päätös 14.4.1924, 587 SD 1923 KKO:n A.

⁸⁴ Viipurin työväenyhd. 31.5.1922, Sos.dem. työläisnuorisoliitto 10.6.1924, 28.5.1928, 17.10.1931, Suom. elintarviketyöl. liitto 3.7.1924, Suom. sos.dem. työläisnaisliitto 16.7.1925, 3.2.1926, 3.1.1929, 9.7.1930, 29.10.1932, Sos.dem. puoluekokous 2.2.1926, Turun sos.dem. naisyhdistys (Tuomola) 26.3.1926, Suom. työväenopist. liitto 9.5.1927, Juhlayleisö Turussa 7.12.1929, Sos.dem. raittiusliitto 16.4.1932, Turun 1. etel. vaalipiirin piirijärj. 16.5.1932 af Ursinille, af Ursinin kokoelma TA.

⁸⁵ Suom. työväen musiikkiliiton laulujuhla 7.5.1923, Raittiusyhdistys Koitto 4.9.1923, Helsingin työväenyhd. 31.1.1924, Turun työväenyhd. 17.5.1927, Eteenpäin Oy 21.11.1930, Työväen urheiluliitto 15.6.1934 af Ursinille, af Ursinin kokoelma TA.

N.R. af Ursin pitää avauspuhetta Suomen työväen musiikkiliiton laulu-, soitto- ja urheilujuhliissa Helsingissä v. 1923. TA

luekokouksessa. Kutsuista huolimatta af Ursin ei terveytensä vedoten osallistunut puoluekokouksiin.⁸⁶

Vanhan työväenliikkeen edustajista monet arvostivat varmasti aivan vilpittömästi af Ursinia. Edvard Valpas, joka oli vetäytynyt syrjään, tiedusteli (ilmeisesti vuonna 1924) af Ursinilta useiden helsinkiläisten työmiesten nimissä, olisiko af Ursin vaalikelpoinen seuraavissa presidentinvaaleissa.⁸⁷ Hän oli säilyttänyt karismaattisen asemansa monien tavallisten työläisten silmissä. Hän sai ihailevia kirjeitä ja häneltä pyydettiin vastausta maailmankatsomuksellisiin kysymyksiin.⁸⁸ Mutta järjestöjen ja puolueen taholta tulleet huomionosoitukset kertasivat siinä määrin samoja fraaseja, että ne kaikesta kunnioituksesta huolimatta vaikuttavat sisällyksettömiltä. Oli kyse asiaankuuluvasta huomaavaisuudesta ja velvollisuudesta.

⁸⁶ Sos.dem. puoluekok. 11.2.1926, Sos.dem. puolue 22.5., 29.5.1933, 25.4.1936 af Ursinille, af Ursinin kokoelma TA.

⁸⁷ Valpas af Ursinille (päiväämätön), af Ursinin kokoelma TA.

⁸⁸ Ahmala 8.5.1927, Liikeapulainen E. Kovanen 29.4.1932 af Ursinille, af Ursinin kokoelma TA.

Kuvan taakse on kirjoitettu:

*"Toht. N.R. af Ursin ja Kotkalaisia neitoseja v. 1924, Margareta Juuti-
nen ja Siiri Kukkola sekä takana Elli Vihervaara". TA*

N.R. af Ursinin 70- ja 80-vuotispäivät tarjosivat erinomaisen tilaisuuden liittää af Ursinin vuosien takainen toiminta osaksi sosialidemokraattisen puolueen historiaa. Kun af Ursin ei vuoden 1908 jälkeen ollut osallistunut poliittiseen toimintaan, oli hänestä vaikea esittää mitään uutta. Niinpä samat elämäkerralliset tiedot ja anekdootit toistuivat työväenlehdissä merkkipäivästä toiseen. Pientä dramatiikkaa saatiin vuonna 1924 siitä, että af Ursinin valitus hovioikeuden antamasta tuomiosta ratkesi korkeimmassa oikeudessa juuri syntymäpäivän alla. Vuonna 1934 nimimerkki T.E.K. luonnehti omaperäisesti af Ursinia ”suomalaiseksi Kautskyksi työväenliikkeemme taustalla”. Lisäksi af Ursin oli ”marxilaisen luokkataistelun teorian ja yhteiskunnallisen kehityksen dialektiikan ensimmäinen tieteellisperusteinen selvittäjä ja sosiaalidemokraattisen työväenpuolueen käytännöllisen ohjelman hahmottelija maassamme”.⁸⁹ Vuonna 1934, af Ursinin 80-vuotispäivänä, ei ollut enää elossa juuri ketään, joka olisi muistanut, mitä vuosisadan vaihteessa työväenliikkeessä tapahtui. Kritiikkiä pelkäämättä T.E.K. saattoi kirjoittaa mitä vain.

N.R. af Ursinin 80-vuotispäivän kunniaksi julkaistiin teos ”N.R. af Ursin, Suomen työväen opettaja ja kunniavanhus”, jonka artikkeleissa tietysti aina muistettiin korostaa af Ursinin merkitystä. Lisäksi siinä julkaistiin af Ursinin haastattelu, joka päättyi näin:

— Mikä on tohtorin mielestä iloinen ajatus elämässänne?

Ukko Ursin ei vastaa kohta. Hän nousee ja kyynel sumentaa hetkeksi hänen muuten niin iloisen katseensa. Sitten hän sanoo liikutuksesta väräjäväällä äänellä:

— Jos se vain ei kuuluisi liian itserakkaalta, niin se olisi se, että minä kuolen mielelläni. Suokaa anteeksi, että olen liikutettu. Kuolen siksi, että olen saanut auttaa kärsivää köyhälistöä. Se on ollut minua kaikissa vaiheissani ylläpitävä voima.”⁹⁰

Eikä af Ursinin vastaus varmastikaan ollut haastattelijan mielikuvi-
tusta, sillä samaa af Ursin oli jo vuosikymmentä aiemmin puheessaan esittänyt.⁹¹

Se, että af Ursin 1920-luvulta lähtien oli turvallisesti vain vanhan työväenliikkeen elävää historiaa, ilmeni myös kommunistien suhtautumisesta häneen. Vaikka hän selvästi lukeutui sosiaalidemokraattei-

⁸⁹ Suomen Sosiaalidemokraatti 17.4., 19.4.1924, 18.4.1934. Kansan Lehti 17.4., 19.4.1924, 17.4., 18.4., 19.4.1934. Sosialisti 17.4.1924, 17.4., 19.4.1934.

⁹⁰ N.R. af Ursin Suomen työväen opettaja... s. 92.

⁹¹ af Ursin, Testamenttini... (1923) s. 44. af Ursin, Valistusaineita... (1929) s. 175.

hin, kommunistienkin piirissä suhtauduttiin häneen suopeasti. Kommunistilehdet yhtyivät ”taistelijaveteraani” af Ursinin ylistyksiin 70-vuotispäivänä vuonna 1924. Hänet esiteltiin työväenluokan opettajana, joka oli joutunut vainotoimenpiteiden uhriksi ja jota raskaiden maanpakolaisvuosien jälkeen uhkasi kuritushuonetuomio.⁹² Neuvostoliitossa toimineet suomalaiset työkoulujen opettajat nimittivät vuonna 1923 af Ursinin konferenssinsa kunniapuhemieheksi tunnustukseksi af Ursinin työstä niiden kansanvalistustyön perusteiden luomiseksi, ”jolle Neuvostovallan ja koko työtätekevän luokan aineellinen ja henkinen hyvinvointi perustuu”.⁹³ Kun af Ursin tarjoutui tulemaan Kuopioon luennoimaan, kommunistit luovuttivat tässä erikoistapauksessa hallussaan olevan työväentalon sosiaalidemokraattien käyttöön.⁹⁴ Kommunistin Kalenterin mukaan ”toveri Ursinilta” oli suuri joukko oppinut sosialismin aatetta, tiesi Sasu Punanen Suomen Sosialidemokraatissa. Suomen Sosialidemokraatin pakinoitsija väitti Vapaus-nimisen emigranttilehden hyökänneen vuonna 1925 af Ursinia vastaan, kun silloin vasta kommunistit olivat huomanneet af Ursinin olevankin ”noski”.⁹⁵

Luonnollisesti kommunistien suopeaan suhtautumiseen af Ursiniin vaikutti osaltaan se, ettei af Ursin kuulunut sosiaalidemokraattisen puolueen kiihkeimpiin kommunismin vastustajiin. Päinvastoin af Ursin pariin otteeseen esitti Leninistä myönteisiä lausuntoja. Hän saattoi luonnehtia Leniniä eteväksi valtiomieheksi ja sosialismin ”eteväksi praktikoksi”, kun Marx taas oli sosialismin suuri teoreetikko.⁹⁶ Kommunisteja ja vasemmistososialisteja ei tosin varmaankaan ilahduttanut af Ursinin rinnastus: suuria sosialistijohtajia, joiden katse ”kanto kauas tulevaisuuteen”, olivat Marx, Lassalle, MacDonald, Branting, Lenin y.m.⁹⁷ Lenin ja ”diktaattori” Stalin olivat kuitenkin erehtyneet uskossaan maailmanvallankumoukseen, af Ursin päätteli 1920-luvun lopulla selvittäessään ”miksi kommunismi ei menesty länsimaissa”. Hän oli samalla huolissaan kommunismin kehityksestä Neu-

⁹² Työväenjärjestöjen Tiedonantaja 18.4.1924.

⁹³ Suom. työkoulujen opettajiston konferenssi af Ursinille 9.1.1923, af Ursinin kokoelma TA.

⁹⁴ Sos. dem. piiritoimikunta af Ursinille 19.5.1925, af Ursinin kokoelma TA.

⁹⁵ Suomen Sosialidemokraatti 7.5.1925. Vapaus -lehestä ei ole löytynyt v. 1925 kirjoitusta af Ursinista, ei myöskään Kommunistisesta Kalenterista v. 1922.

⁹⁶ af Ursin, Testamenttini . . . (1924) s. 62. af Ursin, Valistusaineiksia . . . (1928) s. 82.

⁹⁷ af Ursin, Testamenttini . . . (1924) s. 61.

vostoliitossa, Trotskin syrjäyttäminen oli huono merkki.⁹⁸ Suomessa hän toivoi eri suuntien välisen valtataistelun loppua. Erityisesti oikeiston vahvistuminen sai hänet kehottamaan työväestöä ”yhteiseen rintamaan kapitalismia vastaan” parlamentarismin merkeissä.⁹⁹

N.R. af Ursin oli tuottelias kirjoitta 1930-luvulle asti. Aluksi artikkelien kirjoittaminen oli taloudellisesti välttämätöntä. Hänhän oli menettänyt oikeuden eläkkeeseen samalla kun hän menetti virkansa (ks. s. 284). Vasta sosiaalidemokraattisen oikeusministerin Julius Ailion aikana vuonna 1927 af Ursin sai anomuksesta ylimääräisen eläkkeen — minkä päätöksen maaherra A. von Hellens, af Ursinin vävy, varmasti toimeenpani mielihyvin, sillä hän oli siihen asti elättänyt af Ursinia.¹⁰⁰

Rahanpuutteessa af Ursin solmi uudelleen eräitä ulkomaisia yhteyksiään. R. Broda, joka USA:ssa johti League for the Organisation of Progress -järjestöä, ei voinut maksaa kirjoituspalkkioita.¹⁰¹ Sen sijaan Saksaan af Ursin sai Carl Grünbergin toimittamaan aikakausjulkaisuun Archiv für die Geschichte des Sozialismus und der Arbeiterbewegung myytyä saksannoksen Suomen työväenliikkeen historiaa käsittelevästä teoksestaan.¹⁰² K.H. Wiik kirjoitti af Ursinin pyynnöstä loppuosan (vuodesta 1914) ja tarkisti af Ursinin osuuden. N.R. af Ursin sai palkkionsa suhteellisen pienellä vaivalla, mutta Wiik ei tahtonut af Ursinin painostuksesta huolimatta muilta kiireiltään ehtiä omaa osuuttaan kirjoittaa.¹⁰³

Joskus mm. raittiuslehdet pysyivät af Ursinilta kirjoitusta, tavallisesti hän itse tarjosi kirjoituksiaan. Yleensä kunniavanhuksen kirjoitukset yritettiin julkaista.¹⁰⁴ Mutta af Ursinin näinä vuosina kokoama aforismikokoelma ja af Ursinin kirjoittama Ranskan vallankumousta 1848 käsittelevä teos jäivät julkaisematta, vaikka af Ursin painosti Kansanvaltaa eri teitä.¹⁰⁵ Eikä af Ursinin artikkeleidenkaan julkaise-

⁹⁸ af Ursin, Valistusaineiksia ... (1928) s. 82—85.

⁹⁹ af Ursin, Valistusaineiksia ... (1928) s. 121—122.

¹⁰⁰ Ailio af Ursinille 25.1.1927, af Ursinin kokoelma TA. Opetusministeriö, saapuneet anomusasiakirjat AD 4990/852 1926, kirjekonseptit 1927 n:o 664, 665 VA. Kerttu Ahonen.

¹⁰¹ Broda af Ursinille 31.1.1924, af Ursinin kokoelma TA.

¹⁰² Archiv für die Geschichte des Sozialismus ... 1926 s. 23—104. Grünberg oli tuolloin Frankfurtin Institut für Sozialforschung'in johtaja. Slater s. 2.

¹⁰³ af Ursin Wiikille 17.10.1922, 12.8., 22.8., 26.10.1923, 27.5., 16.9.1924, 31.7.1925 VA. Grünberg af Ursinille 22.1.1927, af Ursinin kokoelma TA.

¹⁰⁴ Suom. Työväen (sos.dem.) Raittiusliitto 1.6.1926, 11.7.1929, 11.9.1931, Työväen Urheiluliitto 23.5., 5.9.1928, Suomen Sosialidemokraatti 27.4.1932, Toveritar 6.2.1936 af Ursinille, af Ursinin kokoelma TA.

¹⁰⁵ Finnish Socialist Publishing Co. 12.7.1923. Kust. Oy Kansanvalta 7.9.1926, 21.5.1929, 4.1.1930, Swento (Swentorzetski) 2.10.1928, Wiik 2.1.1930, 11.1.1934 af Ursinille, af Ursinin kokoelma TA.

minen ollut ongelmatonta. Niitä saivat vastaanottaa runsain määrin K.H. Wiik, joka puoluesihteerinä toimitti Työväen Kalenteria ja Folkkalenderia, sekä Axel Åhlström Arbetarbladetin toimituksessa. Itse asiassa Wiikin ja Åhlströmin kirjeet af Ursinille sisältävät suurimmaksi osaksi hienotunteisia selityksiä ja puolusteluja sille, ettei jotain af Ursinin artikkelia ollut vielä julkaistu tai se oli julkaistu arvottomalla paikalla. Wiikillä ja Åhlströmillä oli selvästi vaikeaa käyttää af Ursinin kirjoituksia; he lähettivät niitä toinen toisilleen, tarjosivat niitä Toverittareen tai Suomen Sosialidemokraattiin, hukkasivat niitä tai yksinkertaisesti lykkäsivät julkaisemista anteeksi-pyydellen.¹⁰⁶

N.R. af Ursinin kirjoituksia saattoi olla vaikea julkaista. Ensiksikin ne olivat tasoltaan hyvin vaihtelevia; aivan asiallisten kirjoitusten ohella hänellä oli kirjoituksia, joissa arvostelukyvyn puute vei mauttomuuden rajoille.¹⁰⁷ Monet kirjoituksista käsitelivät sellaisia aiheita, joilla ei ollut mitään tekemistä työväenliikkeen kanssa, kuten "Jouluku", "Luonnonkansojen huumausaineet", "Uskontojen synty, eri uskontojen pääpiirteet ja etevien miesten lausunnot uskonnosta", "Kristuksen kuolinpäivä" ja "Kirkon ja yhteiskunnan suhde uskonpuhdistukseen saakka".¹⁰⁸ Wiik yritti vuodesta 1930 asti olla julkaisematta uskonnosta innostuneen af Ursinin kirjoitusta "När politiker göra religion", jossa 80 vuottaan lähentelevä af Ursin mm. jaksoi setviä Lutherin suhdetta naiseen. Syksyllä 1935 Wiik ei enää kehdannut sitä lykätä ja niin vuoden 1936, af Ursinin kuolinvuoden, Folkkalenderissa se viimein ilmestyi.¹⁰⁹ Silloin kun taas aihe sinänsä sopi työväenlehtiin, saattoi käsittelytapa puolestaan pilata sen. Esimerkiksi af Ursinin tiettävästi ainoa kirjoitus Karl Marxista (lukuunottamatta "Saksan sosiaalidemokratian" Marx-esittelyä) oli mytologinen tarina "Karl Marxista ihmisenä ja ihmisluonteena" (vuodelta 1929), jossa kerrottiin, miten Marx leikki lastensa kanssa ja rakasti vaimoaan.¹¹⁰

Poliittisista kysymyksistä ja puolueen taktiikasta af Ursin kirjoitti melko paljon, joskin vähemmän kuin muista aihepiireistä, kuten "si-

¹⁰⁶ Wiik 28.2.1927, 29.4., 28.10.1930, 30.5., 25.9., 30.12.1931, 31.5.1934, Åhlström 19.3.1929, 31.5.1931, 6.11.1933, 22.11.1933 af Ursinille, af Ursinin kokoelma TA.

¹⁰⁷ Esim. af Ursin, Testamenttini . . . (1924) s. 240—241.

¹⁰⁸ af Ursin, Testamenttini . . . (1924) s. 242—244. af Ursin, Valistusaineksia . . . (1929) s. 297—299, 313—346, (1931) 374—384.

¹⁰⁹ Wiik af Ursinille 29.4.1930, 30.5.1931, 25.11., 27.11.1935, af Ursinin kokoelma TA. Folkkalender 1936 s. 49—56.

¹¹⁰ af Ursin, Valistusaineksia . . . (1929) s. 155—157. Lisäksi Työväen Joululehdessä 1914 (s. 3—4) oli ollut af Ursinin lyhyt kirjoitus "Engelsin puhe Marxin haudalla".

vistys ja kasvatus", "raittiuskysymys", "siveysoppi, uskonto ja maailmankatsomus", "avioelämä ja sukupuoliasiat" sekä "voimistelu ja urheilu".¹¹¹ Hän liikkui laajalla poliittisella kentällä. Toisaalta hän vuonna 1929 kaipasi vahvaa vapaamielistä puoluetta välittäjäksi poliittisissa ja yhteiskunnallisissa taisteluissa, muuten saattoi olla odotettavissa uusi "verinen vallankumous". Onneksi tällaisen puolueen oireita oli nähtävissä kansallisessa edistyspuolueessa,¹¹² johon kuului af Ursinin vävy, vapaaherra von Hellens, ja af Ursinin ystävä, työväenakatemian johtaja Toivo Ilmari Vuorenrinne. Toisaalta af Ursin pohti kommunismin näkymiä (ks. s. 293) ja imperialismia.¹¹³ N.R. af Ursinin ajankohtaisetkin kirjoitukset jäivät joskus julkaisematta, kun ne poikkesivat puolueen kannasta. Esimerkiksi hänen kirjoitustaan kieltolain kansanäänestyksestä ei tästä syystä julkaistu.¹¹⁴

Voimistuvaa oikeistoradikalismia vastaan af Ursin kirjoitti tämän kauden ansiokkaimmat kirjoituksensa. Maailman ja Suomen tapahtumien tiivis seuraaminen näkyi. Jo 1920-luvun alkupuolella hän viittasi Mussolinin taantumuksellisuuteen.¹¹⁵ 1920-luvun lopulla hän ei vielä ollut huolissaan. "Mustat korpit ja kevään linnut" otsakkeen alla hän lainasi Sidney Webbin lausuntoa, että Euroopan kansat kulkevat mustaa taantumusta kohden. Mutta af Ursin uskoi, että taantumuksen, "rikkaitten harvalukuisen joukon", turvautuminen aseisiin valtansa säilyttämiseksi, "Mussolinin hurjastelut", vain nopeuttavat sen tuhoutumista vallankumouksessa. Kovin syvällisiin analyyseihin af Ursin ei fasismin noususta päässyt: Parlamentarismia vastustivat ja diktatuuria kannattivat juuri sellaiset vehkeilijät kuin Pilsudski ja Mussolini, jotka käyttivät kansaa vain itsensä nostamiseen.¹¹⁶ Jo vuonna 1929 hän ennusti uuden maailmansodan olevan seurauksena tästä taantumuksen vaiheesta. Lopullisesti olisi voitto sosiaalidemokraattien. Sodan seurauksena mahdollisesti syntyvät vallankumoukset eivät nostaisi valtaan kommunisteja, sillä melkein kaikkialla näiden määrä väheni jatkuvasti.¹¹⁷

Suomen sosialidemokraattinen puolue ei vielä vuoden 1930 puoluekokouksessa osannut kiinnittää huomiota fasismin uhkaan maail-

¹¹¹ Määrät arvioitu af Ursinin artikkeli- ja puhekoelmista Testamenttini Suomen köyhälistölle (1926) ja Valistusaineksia Suomen työväelle (1933).

¹¹² af Ursin, Valistusaineksia... (1929) s. 68—72.

¹¹³ af Ursin, Valistusaineksia... (1929) s. 55—67.

¹¹⁴ Suomen Sosialidemokraatti af Ursinille 13.12.1932, af Ursinin kokoelma TA.

¹¹⁵ af Ursin, Testamenttini... (1924) s. 63.

¹¹⁶ af Ursin, Valistusaineksia... (1928) s. 119—123, (1930) s. 20—21.

¹¹⁷ af Ursin, Valistusaineksia... (1929) s. 175—177.

manrauhalle eikä oikeastaan edes Lapuan liikkeeseen.¹¹⁸ N.R. af Ursin osoitti tähän verrattuna asiantuntemusta ja kaukonäköisyyttä.

Lapuan liikkeen vaikutusvallan lisääntyminen Suomessa sai af Ursinin huolestumaan. Omalla tavallaan af Ursin (ilmeisesti) yritti estää lepäämään jätettyjen ns. kommunistilakien hyväksymisen eduskunnassa vuonna 1930. Hän kääntyi henkilökohtaisesti kansanedustajaksi valitun entisen presidentti Ståhlbergin puoleen, sillä ratkaisu riippui hänen mielestään edistyspuolueen kannasta. Ståhlbergin vastaus viipyi "väliin tulleista syistä" kuten Ståhlberg ilmaisi kyydityksensä Joensuuhun 14.10.1930. Ståhlberg pysyi aiemmassa kannassaan, että lait on hyväksyttävä.¹¹⁹

Euroopan tapahtumat saivat af Ursinin pessimistiseksi. Hän oli uskonut fasismin saavan jalansijaa vain "sivistymättömissä" Etelä-Euroopan maissa ja odottanut Saksan fasististen ryhmien hajoavan. Kansallissosialistien vahvistumisen myötä hän muutti käsityksensä. Keväällä 1932 hän piti kansallissosialistien diktatuuria vakavasti otettavana vaarana. Oli valittava sosiaalidemokraattinen tasainen kehitys tai edessä oli väliaikainen "rutivanhoillisten" diktatuuri.¹²⁰

Ideologisesti af Ursin ei ollut yhtä selvillä vesillä. "Kaksi taantumuksen profeettaa", Spengler ja Sombart saivat asianmukaisen tuomion vuonna 1929. Spenglerin "Länsimaiden perikadossa" edustamaa "porvarillista pessimismia" af Ursin ei lainkaan hyväksynyt. Itse af Ursin oli yli 30 vuotta aiemmin ollut silloisen porvarillisen pessimismin mukaisesti huolissaan länsimaiden tulevaisuudesta (ks. s. 73). Nähtävästi af Ursin tämän muisti, koska puolusteli nyt omalaatuises-

"Viktor Rydberg ja myös muut jalot henget ovat pelänneet, että Länsimaat kerran joutuisivat alakynteen keltaisen rodun rinnalla, mutta tämä pelko perustuu ennen kaikkea taloudellisiin edellytyksiin ja on epäilemättä yhtä aiheeton kuin Spenglerinkin, sillä sosialismi, joka Länsimaissa on paljon kehittyneempi kuin keltaisen rodun keskuudessa, tulee kyllä pitämään huolen siitä, etteivät Länsimaat joudu häviöön..."¹²¹

Samalla af Ursin tuomitsi Sombartin juutalaisvastaisuuden ja toistuvasti af Ursin ilmoittautui nietzscheläisyyden vastustajaksi.¹²² Mutta

¹¹⁸ Soikkanen 1975 s. 480, 504.

¹¹⁹ af Ursin Ståhlbergille 12.10.1930 VA. Ståhlberg af Ursinille 27.10.1930, af Ursinin kokoelma TA. Kumpikaan ei kirjeessään nimeä ko. lakia.

¹²⁰ Sosialisti 9.5.1931, 14.5.1932.

¹²¹ af Ursin, Valistusaineksia... (1929) s. 178—185.

¹²² af Ursin, Valistusaineksia... (1929)s. 185—188, (1931) s. 12. af Ursin, Testamentini... (1923) s. 43.

häneltä jäi huomaamatta, että ihmisrodun parantaminen eli eugeniikka, jota hän itse kannatti edistyksen nimissä,¹²³ kumpusi samoista syvyyksistä. Ihmisrodun parantaminen kuului af Ursinin mielestä sosialismin tehtäviin. Esimerkkejä eugeniikan soveltamistavoista (miten estetään "ala-arvoisten ihmisten" mahdollisuus siittää lapsia) af Ursin löysi USA:sta.¹²⁴ Perinnöllisyydelle, josta hänellä oli melko omituisia käsityksiä, af Ursin antoi liian suuren merkityksen sekä alkoholismin että prostituution (viitaten taas Lombrosoon, vrt. s. 251) yhteydessä.¹²⁵

Vulgääridarwinistista mallia af Ursin sovelsi myös kapitalistien ja suurten kansanjoukkojen väliseen taisteluun kirjoituksessaan "Eugeniikka" (n. v. 1929—1930) edelleen yhtä yksinkertaisella tavalla kuin 25 vuotta aikaisemmin. Lopulta hän sotkeutui perinnöllisyyden ja lajinvalinnan arveluttaviin tulkintoihin: ylempien kerrosten lapsilla oli perinnöllisesti enemmän älyä kuin alempien lapsilla ("ikävää vain", hän kommentoi), ja yhteiskunta laahasi mukanaan "pohjalastina suurta joukkoa ala-arvoisia ihmisiä".¹²⁶

Se rasismin häivähdys, mikä af Ursinin "keltaisessa vaarassa" näkyi, kuvasti todella hänen rasistisesti tulkittua darwinismiaan. "Testamentissaan Suomen Köyhälistölle" af Ursin kirjoitti:

"... alkuihmiset olivat jotenkin apinankaltaisia, ja sen mukaan ovat monet taiteilijat ... kuvanneet noita sangen epämiellyttäviä muotoja. Eivätkä nykyisetkään alkuasteella olevat kansat, kuten bushmannit, papualaiset, tulivuorelaiset y.m., anna esihistoriallisesta ihmisestä kovin korkeata käsitystä. Viisas koira tahi Elberfeldtin hevoset samoin kuin elefantit ovat monessa suhteessa näitä korkeammalla tasolla."¹²⁷

N.R. af Ursinin onnellinen tulevaisuuden ihmiskunta, jossa kaikki ihmiset olivat tasa-arvoisia, oli ilmeisestikin tarkoitettu vain europidisen suurrodun edustajille. Die Neue Generation -lehden oppi (ks. s. 250) oli kantanut hedelmää.

Myös maailmankatsomukselliset ja moraaliset kysymykset askarruttivat af Ursinia yhä. Maailmankatsomuksia oli hänen mielestään viisi pääryhmää, joista korkein oli "evolutionis-sosiaalinen".

¹²³ af Ursin, Testamenttini ... (1925) s. 258—259. af Ursin, Valistusaineksia ... s. 408—422.

¹²⁴ af Ursin, Testamenttini ... (1924) s. 296, 302. af Ursin, Valistusaineksia ... s. 408—422 (erit. s. 418—422).

¹²⁵ af Ursin, Testamenttini ... (1924) s. 300—301, (1923) s. 175—176. af Ursin, Valistusaineksia ... s. 418—419.

¹²⁶ af Ursin, Valistusaineksia ... s. 412, 418. af Ursin, Työväenkysymyksiä V s. 8.

¹²⁷ af Ursin, Testamenttini ... (1923) s. 42, ks. myös (1915) s. 268—270.

Evolutionis-sosiaalisen maailmankatsomuksen ”perusti viime vuosisadan nerokkain ja valtavin mies, Karl Marx. Hänkään ei hyväksynyt oppi-isänsä Feurbachin filosoofista materialismia, jota Leninkin ja kommunismi yleensä kannattivat. Marx sen sijaan loi perustuksen historialliselle eli taloudelliselle materialismille t.s., hän väitti, että ihmiskunnan edistys riippuu tuotantoprosessin kehityksestä ja Engels lisäsi sen mukaisesti, että ihmiselämässä kaikki muut ilmiöt muodostavat ikäänkuin tuotannon ’ylärakennuksen’ myöskin uskonnon käsitteet.”¹²⁸

Tämä käsitteellinen sekavuus kuvasti af Ursinin käsitystä ”marxismista”. Jo 1890-luvun puolivälissä af Ursin oli esittänyt sosiaalidarwinistisia käsityksiä. Ja 1909 Saksan sosiaalidemokratia -teoksessa, missä af Ursin oli ”marxilaisimmillaan”, hän oli päätenyt sosiaalidarwinismiin (ks. s. 246). Hänen kirjoituksissaan 1920- ja 1930-luvuilla sama tulkinta yhteiskunnan kehityksestä toistuu jatkuvasti. Materialismin arvostelustaan huolimatta af Ursin sovelsi itse äärimmäisen yksinkertaistettua materialismia yhteiskunnallisiin ilmiöihin. Analogiat haettiin joskus aivan suoraan luonnonilmiöistä, niinkuin af Ursinin erään kirjoituksen otsake ”Luonto ja työväenliike” jo ennako. Yhteiskunnalliset mullistukset muodostuivat kuin tulivuoren purkaukset. Yhteiskunnan elämä taas kehittyi vähitellen ”raakuuden tilasta”, ja rauhallisen kehityksen tietä kulkien ”syvät rivit” voivat ”kulttuurin jalostamina” ottaa vallan, ”kun olot kypsyvät”.¹²⁹ N.R. af Ursinin kehrittelemä ”evolutionis-sosialinen” maailmankatsomus oli vain sosiaalidarwinismiin pohjautuva ideologioiden vyyhti, jolla ei ollut lopultakaan mitään tekemistä marxilaisuuden kanssa.

Samanlainen sekavuus ilmeni vuonna 1924 af Ursinin moraalisisissa pohdiskeluissa itsekkyyden ja altruismin suhteesta. Itsekkyyden af Ursin tuomitsi. Aleksanteri Suuri, Caesar ja Napoleon eivät olleet todellisia suurmiehiä, koska heidän töitään oli ohjannut itsekkyyys. Todellisia sankareita oli haettava muualta: ”Miten erilaisessa valaistuksessa näyttäytyvätkään esim. Hannibal, Kristus, Snellman ja Marx!”¹³⁰

Uskonnolliset kysymykset askarruttivat af Ursinia erityisesti. Hänen kiinnostuksensa uskontoon oli varmasti perua jo kristillisestä kodista. Uskonto oli ensimmäinen maailmankatsomuksellinen teema, johon hän oli nuoruudessaan tarttunut, ensin Kirjallisessa Kuukaus-

¹²⁸ af Ursin, Valistusaineksia . . . (1930) s. 346—353. Se af Ursinin tarkoittama toinen henkilö, joka ei hyväksynyt materialismia, oli ns. energeettisen luonnonfilosofian perustaja W. Ostwald.

¹²⁹ af Ursin, Testamenttini . . . (1925) s. 67—70, 256—257.

¹³⁰ af Ursin, Testamenttini . . . (1924) s. 66.

lehdessä ja sitten Vapaissa Aatteissa (ks. s. 27, 36). Eikä hän ollut kokonaan hylännyt tätä kysymystä missään vaiheessa. Maailmansodan alla uskonnolliset ja tuonpuoleiset kysymykset olivat af Ursinilla nousseet keskeisiksi. Ja 1920- ja 1930-luvulla tämä kiinnostus jatkui. Se ilmeni ensinnäkin lukuisina uskontoa käsittelevinä artikkeleina.¹³¹ Työväen Akatemiassa hän luennoi uskontojen historiasta.¹³² Lisäksi hän suhtautui edelleen myönteisesti kristillishenkiseen settlementiliikkeeseen, jonka Sigfrid Sirenus oli tuonut Suomeen.¹³³

Kaikki af Ursinin vuodet työväenliikkeessä tai ”marxilaisuuden” tavoittelu eivät olleet muuttaneet af Ursinin käsitystä uskonnon synnystä. Viimeisinä vuosinaan hän tästä kirjoittaessaan siteerasi 40 vuotta vanhaa kirjoitustaan Vapaista Aatteista, koska se hänen mielestään edelleenkin piti paikkansa.¹³⁴ Kerta toisensa jälkeen af Ursin palasi siihen kantilaiseen perusnäkemykseensä, jota hän oli aiemmin esitellyt mm. Coenobiumissa maailmansodan aikana (ks. s. 268): jumalan olemassaolon ja sielun kuolemattomuuden oli määrä jäädä ihmiselle arvoitukseksi ”eikä ole tarkoitettukaan, että me, ihmiset, santajyväset tämän maan päällä, tarvitsisimmeakaan saada tietoa yliluonnollisista mahdollisesti olemassa olevista asioista...”.¹³⁵

Kauniina toukokuun päivänä 1936 N.R. af Ursin saatettiin viimeiseen lepoon Turun vanhalle hautausmaalle. Hänen mukanaan poistui jakso työväenliikkeen historiaa, niinkuin muistopuheissa todettiin. ”Aikana, johon tuskin kenenkään muisti ulottuu, alkoi hänen pitkä taistelunsa työväen aatteiden puolesta”, K.H. Wiik kirjoitti¹³⁶ sattuvammin kuin ehkä tarkoittikaan. N.R. af Ursinin tärkeimmät vuodet työväenliikkeessä, toiminnan vuodet, olivat muistin ulottumattomissa kolmen vuosikymmenen takana. Eikä af Ursinin toimintaa otettu kriittisen tutkimuksen kohteeksi vaan turvauduttiin perimätietoon. Näin tie jäi auki tarkoituksenmukaiselle historiankirjoitukselle — legendalle N.R. af Ursinista.

¹³¹ af Ursin, Testamenttini... s. 71—80, 242—244. af Ursin, Valistusaineek-sia... s. 313—346, 357—359. 374—384. Soihtu 1933/7 s. 144. 1935/marrask. s. 118—120.

¹³² Kallio, liite s. 114.

¹³³ Sirenus af Ursinille 5.11.1935, af Ursinin kokoelma TA.

¹³⁴ af Ursin, Valistusaineek-sia... s. 314—318.

¹³⁵ af Ursin, Testamenttini... s. 40, 43, 77, 255. af Ursin, Valistusaineek-sia... s. 332—333, 346 (lainaus), 348—349.

¹³⁶ Suomen Sosialidemokraatti 9.5., 14.5.1936.

12 Sivistyneistön edustaja työväenliikkeessä

N.R. af Ursinin yhteiskunnallinen tausta ja kulttuuritausta ovat jääneet melko vähälle huomiolle häntä koskevissa arvioinneissa. Triviaaleimmillaan ne näkyvät mainintoina siitä, kuinka af Ursin kulki työväen etunenässä tohtorinhattu päässä tai kuinka hänen saamansa huolellinen kasvatustäydensä hänen luontaisia ominaisuuksiaan niin että hän käytökseltään oli todellinen aatelismies.¹ Häntä on myös luonnehdittu yhdeksi viimeisistä ensyklopedisteistamme.² Yleisesti on vain tyydytty toteamaan af Ursinin edustaneen sivistyneistöä, on ehkä viitattu hänen teoreettisuuteensa ja klassiseen humanistiseen koulutukseensa sekä opiskeluaikojen suomalaisuusliikkeeseen.³

Paavolainen katsoo suomettarelaisuudesta ”esikaupunkisocialismiin” ulottuneen Turun työväenliikkeen kentässä af Ursinin edustaneen ”omaa luonnettaan”. Paavolaisen tulkinnan mukaan af Ursinin ”kautta välittyi se, että sosialismi saattoi olla omaksuttu maailmankatsomus, jolla ei ollut vastinetta asianomaisen yksityiselämässä: aristokraattinen elämäntunne ja -tapa leimasi af Ursinin henkilökohtaista elämää”.⁴ Tältä kannalta katsoen af Ursin näyttää poikkeukselliselta henkilöltä, eräänlaiselta kuriositeetilta Suomen työväenliikkeen historiassa.

Mutta jos af Ursinin taustaksi levitetään koko eurooppalainen työväenliike, hän näyttää hyvinkin tyypilliseltä sivistyneistön edustajalta, ts. hänen kehityksensä noudatti melko tavanomaista eurooppalaisen humanistisen sivistyneistön kehityskaavaa.

Vuosisadan vaihteen tienoilla Euroopassa sosialismi, myös marxilaisessa muodossaan, kiehtoi monia sivistyneistön edustajia, jotka siten myöhemmin etääntyivät kauas näistä aatteista. Esimerkiksi eräät Venäjän legalistimarxilaiset, tunnetuimpana ehkä Venäjän sosiaalidemokraattisen puolueen ohjelman v. 1898 laatinut Struve, luisuivat

¹ Oittinen 1943 s. 22, 77 ja uudestaan 1967 s. 20, 65. Jutikkala I s. 438.

² Wirtanen s. 43, ks. myös Salomaa s. 91.

³ Esim. Soikkanen 1961 s. 45, 207; Palmgren 1966 s. 45, 179; Laavola 1974 s. 76—77; Haataja ym. 1976 s. 49.

⁴ Paavolainen 1977 s. 229, Paavolaisen lähteenä on Rahikaisen opinnäyte vuodelta 1968.

muutamassa vuodessa uskonnolliseen mystiikkaan ("hengen elämän" ensisijaisuus), nationalismiin ja patriotismiin.⁵ Monet "ortodoksiset" kautskylaiset ja austro-marxilaiset puolestaan päätyivät porvarilliseen nationalismiin.⁶ Näiden sivistyneistön jäsenten epämääräisen irrallinen suhde yhteiskunnan materiaaliseen todellisuuteen teki mahdolliseksi heidän ajautumisensa äärimmäisyydestä toiseen.

"Nuoren Lukácsin" legenda ratkonut Toiviainen pohtii tätä vuosisadan vaihteen "suhteellisen itsenäisen sivistyneistön" historiallista olemusta. Hän törmää kommunistiksi päätyneen Lukácsin osalta samaan mihin tässä tutkimuksessa on törmätty sosiaalidemokraatiksi päätyneen af Ursinin osalta, eli — Toiviaisen sanoin — mitä syvemmin ja mitä pitemmän aikaa porvarillisen sivistyneistön edustaja on juurtunut lähtökohtaansa, sitä problemaattisempaa on hänen siirtymisensä proletariaatin yhteyteen.⁷ Sekä Lukácsilla että af Ursinilla oli taakkanaan saksalainen filosofia. Tälle perinnölle uskollinen af Ursin kuului siihen osaan vuosisadan vaihteen sivistyneistöä, joka kuljetti mukanaan kapitalismin ja luonnontieteiden vuosisadalle maailmankatsomuksellista agnostisismia ja irrationalismia.

N.R. af Ursinin yhteydet työväenliikkeeseen pitivät häntä kiinni konkreettisessa todellisuudessa. Ensivaiheessa hän esiintyi selvästi reformistisena niin järjestötehtävissään kuin kirjoituksissaan Työmiehessä 1890-luvun puolivälissä ja Päivälehdessä vuosisadan ensi vuosina. Toisessa vaiheessa hänet voi nähdä sekä äänioikeuden ja ministerisocialismin puolestapuhujana että aktiivisena reformipoliitikkona. Kolmannessa vaiheessa, jolloin hän jo oli irtautumassa työväenliikkeestä, hän ylsi kirjoituksissaan merkittävimpiin suorituksiinsa kautskylaisittain tulkitun marxilaisen teorian esittelijänä. Kaksi vuosikymmentä työväenliike oli kuljettanut häntä mukanaan, pitänyt hänet pinnalla. N.R. af Ursinin kiinnostavuus on siinä, mihin työväenliike häntä tarvitsi. Irrallaan tästä tarpeesta hänen kirjoituksensa menettivät merkityksensä, muuttuivat kuolleiksi kirjaimiksi, joita ei enää luettu. Ehkä tässä on avain siihen, ettei af Ursinia otettu uudelleenarvioitavaksi.

⁵ Schapiro 1955.

⁶ Esim. Loew 1979.

⁷ Toiviainen s. 7—25, lainaus s. 22.

13 Kuva ja todellisuus

Ilmeisen pinnallisin perustein af Ursin on työväenliikkeen historiankirjoituksessa esitetty varhaisena varteenotettavana sosialistisena teoreetikkona tai teorian välittäjänä (ks. johdanto). Hänen kirjoituksiinsa tutustuminen paljastaa hänen teoreettisten tietojensa pintapuolisuuden ja hänen käsitteellisen sekavuutensa. Näin ollen hän ei myöskään kyennyt analysoimaan oman aikansa suuria yhteiskunnallisia muutoksia Suomessa. Jopa porvarillisella taholla pystyttiin parempaan. Esim. sellaiseen yhteiskunnalliseen analyysiin kuin Jaakko Forsman vuonna 1912 kirjassaan ”Mistä syystä sosialismi levisi Suomen maalaisväestön keskuuteen”¹ af Ursin ei koskaan yltänyt. Hänen harvat yrityksensä analysoida Suomen konkreettista yhteiskunnallista tilannetta liittyivät yleensä hänen pyrkimyksiinsä puolustaa yhteistyötä porvarillisten puolueiden kanssa.

N.R. af Ursinin maine sosialismin teoreetikkona ja opettajana rakennettiin aikana, jolloin teoreettinen taso oli puolueessa varsin alhainen. Mainetta ovat sittemmin paisuttaneet af Ursinista aiemmin esitettyjen arvioiden kritiikittömät tulkitsijat ja näiden tulkitsijoiden tulkitsijat.

N.R. af Ursinista vallalla oleva ylitulkinta on muodostunut kahdesta kerrostumasta. Ensimmäinen kerrostuma, joka nousi puolueen taktisista tarpeista, alkoi muodostua jo 1890-luvun lopulla, kun Työmieslehti toimi kuninkaantekijänä. Eduskuntavaalien alla oli taas puolueen edun nimissä liioiteltava af Ursinin ansioita, ja tällöin Kansan Lehdessä julkaistiin ensimmäiset legendan ainekset sisältävä kirjoitus hänestä. Puolueen kymmenvuotisjuhlan yhteydessä alettiin af Ursinista piirtää puolueen suurmiehen kuvaa. Tämä jäsenistön auktoriteetin kaipuuseen luottava taktiikka oli analoginen suomalaisen puolueen vastaavan kehitysvaiheen kanssa. Klinge kuvaa mainiosti, miten Porthanista 1860-luvulla väkisin tehtiin Suomen historian suurmiestä.² N.R. af Ursin osallistui itse suurmieskultin viljelyyn (suurmiehiä olivat Spinoza, Pestalozzi ja Marx) samaan aikaan, 1910-luvun alussa, kun hänestä itsestään rakennettiin suurmiestä.³ Kansalaisso-

¹ Forsmanin kirjasta ks. Alapuro—Alestalo s. 94—97. Sama Forsman oli esitellyt sosialismia Valvojassa v. 1909 ja 1902.

² Klinge 1975 s. 121—133.

³ af Ursin, Proletaariaatetta (1906) s. 71—77, (1911) s. 78—85.

dan jälkeen työväenliikkeen kumpikin haara halusi olla vanhan työväenpuolueen perijä ja näin ollen kumpikin puoli esitti af Ursinin, vaarattoman vanhuksen, osaksi historiaansa. Taktisen kerrostuman viimeiseen vaiheeseen kuuluvat kansandemokraattien puolelta Y.K. Laineen Suomen poliittisen työväenliikkeen historia (1946) sekä Hertta Kuusisen ja Erkki Salomaan esittämät myönteiset kuvaukset af Ursinista.⁴ Sosiaalidemokraattien puolelta siihen kuuluu R.H. Oittisen kirjoitus af Ursinista (1943), josta sittemmin tuli toisen kerrostuman keskeinen lähde.

R.H. Oittisen kirjoitusta af Ursinista ei ollut tarkoitettu tieteelliseksi eikä se täytä yhtäkään tieteellisyyden kriteeriä. Silloin kun Oittisen lähteet tekstistä ilmenevät, ne ovat yleensä af Ursinin omia muistelmia tai eri henkilöiden lausuntoja af Ursinista (usein juhlapuheista, muistikirjoituksista yms. poimittuja). N.R. af Ursinin 80-vuotispäivän edellä tehty kirja ja siinä ollut haastattelu, jossa af Ursin mm. kertoi olleensa sosialisti jo vuonna 1890, on myös keskeinen lähde. Jo Oittisen tyyli paljastaa kirjoituksen tarkoituksen, hän kirjoittaa esimerkiksi näin:

"On jotakin suurta siinä rohkeudessa ja uskollisuudessa, jota Ursin osoitti sosialistiksi kääntymisessään... Noihin aikoihin suomalaisuusasian ajajakin oli ruotsinkielisen yläluokkapiirin mielestä jo melkein kuin kapinallinen, ja sosialisti oli suomalaisen yhteiskunnan ja kulttuurin tuhoaja. Kun nuori aatelismies ja tieteenharjoittaja omaksui tuollaisia harrastuksia, niin se johti siihen, että häntä alettiin syrjäyttää, hänet eristettiin vähitellen ja häntä pidettiin ikäänkuin rappiolle joutuneena.

Kun Ursin tästä huolimatta kulki horjumatta tietään, niin se merkitsi, että hänen koko olemuksensa oli täysin sopusoinnussa sen kanssa, mihin hän ryhtyi. Ursin oli sangen herkkä luonne. Hänen oikeudentuntonsa oli mitä valveutunein, hänen myötätuntonsa voimakasta, hänen totuudenrakkautensa palava ja ennenkaikkea hänen siveellinen ja sosiaalinen rohkeutensa oli järkkymätön... Nämä henkiset ominaisuudet johtivat hänet sosialismiin, ne myös tekivät hänestä sille uskollisen, kaikista vainoista, moitteista ja ivasta huolimatta."⁵

R.H. Oittisen kirjoituksen täydellisestä epätieteellisyydestä huolimatta sitä on käytetty aivan vakavasti otettavana lähteenä (mm. af Ursinin sosialismin ajoituksessa) useissa opinnäytteissä: ainakin Soikka-

⁴ Vapaa Sana 4.7.1949. Työläisopiskelija 1950/3 s. 53—66.

⁵ Oittinen 1943 ja uudestaan 1967, lainaus s. 20—21 (1943) s. 17 (1967).

sen, Niemisen, Salmelinin (osin Soikkasen kautta) ja Kuoppalan väitöskirjoissa⁶ sekä Penttilän opinnäytteessä. Tietysti Oittinen on lähteenä myös lukuisissa muissa, vakavasti otettavaksi tarkoitetuissa teoksissa.⁷ Penttilä nousee kritiikittömyydessään aivan omaan luokkaansa. Hän ei tyydy vain toistamaan Oittisen käsityksiä vaan tekee niistä uskomattoman pitkälle meneviä johtopäätöksiä. Esim. Oittisen kuvaaman af Ursinin perhe-elämän perusteella⁸ Penttilä tutkimuksensa lopuksi päätyy seuraavaan:

”Mutta huolimatta joissakin kohdin varsin edistyksellisistä mielipiteistään, ei vaimo sittenkään osallistunut miehensä rinnalla työväestön rientoihin . . . Tämä on tosiasia, jota ei voida sivuuttaa panematta merkille, että se vaikutti aivan varmasti jarruttavasti af Ursinin työväen järjestötoimintaan nähden. Asiaa tarkasteltaessa tältä kannalta oli ehkä hyvinkin kohtalokasta työväenliikkeemme kehitystä silmällä pitäen, että Ursinilla oli puoliso, joka ei voinut pysyä kaikissa vaiheissa miehensä rinnalla eikä omaksua tämän inhimillisesti katsoen ylevään ja jaloohon päämäärään tähtäävää elämäntavomusta.

Edellä mainitut seikat eivät silti voi vähentää sitä tosiasiaa, että Ursin suoritti elämäntyön, jonka vertaista meidän pienissä oloissamme vain harvat voivat osoittaa, työn, jota tulevat sukupolvet . . . muistavat ilonkyynelein. Ursin oli uudisviljelijä ja korvenraivaaja, joka tarttuvalla innostuksella ja lannistumattomalla tarmolla, voimiaan säästämättä ja päivän hellettä pelkäämättä kylvi ihmisrakkauden ja humanisuuden siementä, josta jo nyt on kohonnut useita kauniita laihoja.”⁹

Penttilällä eivät varmaan olisi sanat riittäneet af Ursinia ylistämään, jos vielä vaimokin olisi ollut sosialisti. Penttilän opinnäytteessä legenda af Ursinista kohoaa yksilöpalvonnan tasolle — tässä suhteessa sen voi nähdä aikansa (1953) lapsena. Silti Penttilä joutuu käyttämään vaimon ”jarruttavaa” vaikutusta tekosyynä sille, että af Ursinin toiminta työväen järjestöissä oli lopultakin aika vähäistä.

Koska sekä Oittinen että Penttilä käyttävät argumenttina af Ursinin luonteenpiirteitä, on ehkä aihetta puuttua heidän ihannoiviin käsityksiinsä. N.R. af Ursinin elämän vaiheissa toistuu eräitä piirteitä. Ensiksikin riitoja syntyi joka paikassa minne af Ursin meni, eikä kyseessä lähestulkoonkaan aina ollut poliittinen ristiriita. Toiseksi hänen suhtautumisessaan epäonnistumisiin ja erimielisyyksiin ilmeni

⁶ Soikkasen s. 45; Nieminen s. 215; Salmelin s. 79, 101; Kuoppala s. 199, 316, 368.

⁷ Esim. Palmgren 1966 s. 179; Jutikkala I s. 437—438, II s. 602—603.

⁸ Oittinen 1943 s. 79.

⁹ Penttilä s. 15, 81.

ajoittain joko taktista tai todellista paranoidiaa. Kolmanneksi hän vähän väliä vetäytyi sairauden suojaan heti kun edessä oli ratkaisevia koitoksia. Tämä korkea-asteiseksi neurasteniaksi enimmillään määritelty sairaus alkoi jo vuonna 1884 dosentinväitöskirjaa kohdanneiden vaikeuksien yhteydessä.¹⁰ Lisäksi voidaan todeta, että af Ursinin suvussa oli tiettyä henkistä labiiliutta.¹¹

N.R. af Ursinin luonteen kuvaaminen ihanteelliseksi, rohkeaksi, moraaliseksi jne. perustuu suuressa määrin esim. niihin kiistoihin Haminassa ja Viipurissa, joista af Ursin itse kertoi. Mitkään lähteet eivät tue sitä yhteiskunnallisesti valveutuneen taistelijan kuvaa, jonka af Ursin antoi itsestään. Oittisen em. vuodatus af Ursinin luonteen suuruudesta johtui af Ursinin väitetystä kääntymisestä sosialistiksi jo vuonna 1890 — taas vain af Ursinin oman kertoman mukaan. Hänen itsetehostuksestaan näkyi esimerkkejä lähes jokaisessa elämän vaiheessa. Hänen luonteensa suoruutta vastaan puhuu selvää kieltä sekä hänen yrityksensä hyödyntää opiskelutoverinsa E.G. Palménin asemaa (sijaiskanslerin poikana ja dosenttina) että hänen menettelytapaansa hänen hankkiessaan Saksasta myönteisen lausunnon dosentinväitöskirjastaan. Ei ole aihetta unohtaa myöskään Turun Työväenyhdistyksen pitkäaikaisten johtomiesten kaunistelemattomia kuvauksia af Ursinin luonteesta ja menettelytavoista puoluehallinnon kokouksessa vuoden 1900 alussa.

Vakiintunut kuva af Ursinin merkityksestä ensimmäisenä sosialistisena teoreetikkona ja sosialismin levittäjänä Suomen työväenliikkeessä osoittautuu kritiikittömään lähteiden käyttöön, perimätietoon ja af Ursinin antamiin virheellisiin tietoihin pohjautuvaksi myytiksi.

¹⁰ af Ursin Palménille 22.11.1884 HYK.

¹¹ af Ursinin äiti oli diagnostisoitu heikkomieliseksi. af Ursinin poika joutui n. 20 vuotiaana loppuelämäkseen mielisairaalaan. af Ursinin isän isä oli ilmeisesti melko vaikea luonne. Maria af Ursinin lääkärintodistus 16.9.1895, af Ursinin kokoelma TA. Turun klassillinen lyseo s. 336 (n:o 1297). Waris s. 15—16. Teperi s. 20—21. Carpelan s. 313.

14 Mihin af Ursinia tarvittiin

N.R. af Ursinista alettiin rakentaa työväenliikkeen piirissä myyttiä puolueen perustamiskokouksen edellä, kun Työmies-lehti edisti hänen valintaansa puheenjohtajaksi. Sen myötä af Ursinin ura työväenliikkeessä erkani muiden säätyläisten tiestä. Puolueen kannalta af Ursin oli väärä valinta. Seuraavan kerran puolue tarvitsi häntä eduskuntavaalien alla, kun puolueelle oli kerättävä mahdollisimman paljon ääniä. Kun af Ursin ei sopinut eduskuntatyöhönsäkään, hänestä tehtiin puolueen ”kunniavanhus”. Jotta hän olisi kelvannut puolueen symboliksi, hänet oli esitettävä jonkinlaisena suurmiehenä. Tätä vanhaa mainetta puolue yritti hyödyntää vielä vuoden 1917 vaalitaistelussa, kun jo heikentyneen näön rasittama af Ursin pantiin vaalipuhujaksi. Ja viimeisessä vaiheessa Ukko Ursin kelpasi loputtomine kirjoituksineen ja puheineen vielä puolueen ja sen kylkiäisjärjestöjen julkaisujen ja juhlien täytteeksi.

Ne af Ursinin henkilökohtaiset ominaisuudet, joita puolueen aktiivit näin käyttivät hyväkseen, olivat turhamaisuus, itsetehostuksen tarve, esiintymishalu ja -valmius. Vaikka af Ursin aika ajoin hylättiin ”kuin vanha, käytetty rukkanen” niinkuin Päivälehdessä sanottiin (tilanteessa, jolloin lehden taustavoimilla oli omat intressinsä af Ursinin suhteen), hänellä oli ilmeinen tehtävänsä puolueen taktiikassa. Voi sanoa, että ensi vaiheessa työväenliikkeen aktiivit markkinoivat af Ursinia arvovaltaisena työväenluokan liittolaisena, mutta sittemmin arvovallan haalistuttua af Ursin pantiin markkinoimaan puoluetta.

On varmaan hedelmätöntä pohtia, mikä ideologinen tms. vaikutus af Ursinin kirjoituksilla ja puheilla oli. Suomen työväenliikkeen historiaa ja työväen tietoisuutta muovasivat paljon suuremmat yhteiskunnalliset voimat kuin jotkut sekavahkot kirjoitukset. Samat voimat muovasivat työväenliikettä muuallakin, meidän vuotemme 1918 oli osa yhteiskunnallista murrosta, joka jossain muualla rävähti näkyviin vuonna 1917, 1919 tai 1923.

Sen sijaan voi pohtia, mitä af Ursinin kelpuuttaminen puolueen mainosmieheksi kuvasti itse puolueesta. Ehkä ennen muuta sitä, että puolue tai sen johto oli paljon vähemmän radikaali tai kumouksellinen kuin se itse mielellään kuvitteli olevansa. Ehkä se oli myös vähemmän radikaali kuin minä se on nähty historiankirjoituksessa

vuoden 1918 jälkeen. Samaa reformipolitiikkaa ja sen rinnalla verbaalista radikalismia Suomen sosialidemokraattinen puolue edusti kuin muutkin toisen internationaalin puolueet, joskin eduskuntatyötsaarin valtakunnassa oli erityisen turhauttavaa. Tällaisen reformipuolueen palveluksessa ja sopivassa yhteiskunnallisessa tilanteessa af Ursinin kaltainen keskinkertaisuus pääsi historiaan.

Lähteet

PAINAMATTOMAT

Arbetarrörelsens arkiv, Tukholma AA

Hjalmar Brantingille saapuneet kirjeet 1889—1920

Eduskunnan arkisto EA

Valtiopäivät 1907

Perustuslakivaliokunnan memorialipöytäkirja (pk.)

Suuren valiokunnan memorialipöytäkirjat

Työväenasiain valiokunnan memorialipöytäkirjat, liitteenä leipomolakia ja elinkeinolakia koskevia asiakirjoja ym. (Työväenasiain valiokunnan memoriali)

Valtiopäivät 1908 I

Perustuslakivaliokunnan memorialipöytäkirja

Työväenasiain valiokunnan memorialipöytäkirjat, liitteenä elinkeinolakia koskevia asiakirjoja ym. (Työväenasiain valiokunnan memoriali)

Talousvaliokunnan sihteerin muistiinpanot

Helsingin yliopiston arkisto HYA

Matrikkeli 1871 n:o 788

Konsistorin arkisto

Saapuneet anomusasiat 1879—1883: SD 6/94/1879, SD 19/32/1880, SD 3/32/1883, SD 4/42/1883

Pöytäkirjat 1879, 1880, 1883, 1884

Historisk-filologiska sektionens protokoll 1881—1885 (Hist.kielitiet. osaston pk.)

Examina inför hist.fil.sektionen till och med vårtermin 1885

Filosofian kandidaatin tutkinnon pöytäkirja 28.4.1877

Helsingin yliopiston kirjasto, käsikirjoitusosasto HYK

Savokarjalaisen osakunnan arkisto

Savokarjalaisen osakunnan pöytäkirjat 1871—1874, 1877—1879

E.G. Palménin kirjekokoelma 1879—1919

Kirjeet Th. Schvindtille IV coll. 203 1895

Kansan arkisto KA

Turun Työväenyhdistyksen Puhuja- ja Keskustelu-Seuran pöytäkirjat 1891—1898

Korkeimman oikeuden arkisto KKOn A

Päätöstaltiot 1921, 1924

Päätökset 12.4.1921 SD 554 1920

14.4.1924 SD 587 1923

Mikkelin maakunta-arkisto MMA

- Kuopion lukion (Gymnasium i Kuopio) arkisto
- Oppilasluettelo (Terminsförteckning öfver Eleverna vid Gymnasium) 1871
- Opettajamatrikkeli (Kuopio Gymnasii lärare Matrikel) 1844

Sota-arkisto, Militaria SA

- Finska kadettkåren
- Pedagogiska komiténs protokoll 1881—1882
- Akter 1881 M 271/3/685

Turun kaupungin arkisto TKA

- Turun valtuuston arkisto
- Stadsfullmäktige i Åbo protokoll 1904—1908
- (Turun kaup.valtuuston pk., Turun laajennetun kaup.valtuuston pk.)
- Turun suomalaisen työväenopiston arkisto
- Johtokunnan pöytäkirjat 1908—1915

Turun maakunta-arkisto TMA

- Turun klassillisen lyseon arkisto
- Opettajain nimikirja
- Opettajakokouksen pöytäkirjat 1906
- Topographica
- 33 Turun kasvatusopillisen yhdistyksen pöytäkirjat 1895—1896
- 38 Turun kaupungin hätäaputoimikunta 1893—1894: Berättelse afgiven af Nödhjelpsbestyrelsen i Åbo till mötet den 5 December 1893
- 39 Turun Suomalaisen Seuran pöytäkirjat 1879—1890

Turun Työväenyhdistyksen arkisto (Turun Työväenyhdistyksen hallussa) TTYn A

- Turun Työväenyhdistyksen jäsenluettelo sekä jäsenien suorittamat maksut 1889
- Turun Työväenyhdistyksen pöytäkirjat 1889—1900 (TTY:n pk.)
- Turun Työväenyhdistyksen johtokunnan pöytäkirjat 1889—1898 (TTY:n johtokunnan pk.)

Työväen arkisto TA

- N.R. af Ursinin kokoelma
- Suomen työväenpuolueen puoluehallinnon pöytäkirjat v. 1889—1900 (Puoluehallinnon pk.)
- Sosialidemokraattisen eduskuntaryhmän pöytäkirjat 1908

Valtionarkisto VA

- Kouluhallitus, oppikouluosasto III
- Virkavapausanomukset 1918, ratkaistut anomusasiat: anomusdiario 25/57 1918, 49/61 1918 (ks. saapuneet asiakirjat KD 26/138 1920)
- Kirjekonseptit 1918, n:o 293
- Opetusministeriö
- Saapuneet anomusasiakirjat 1926, AD 4990/852 1926
- Kirjekonseptit 1927, n:o 664, 665

Senaatti, prokuraattorin toimituskunta

Kirje- ja päätöstaltio 1918, n:o 579

Senaatti

Päätöstaltio 1887, ensimmäinen osa, s. 363, 935

Päätöstaltio 1888, ensimmäinen osa, s. 458

Korkein oikeus

Aktit 554 SD 1920, 587 SD 1923

Painoasiain ylihallitus III

Luettelo varoituksia ja muistutuksia saaneista painoasiamiehistä ja sanomalehtien julkaisuista 1887—1905

Luettelo sanomalehtien saamista varoituksista ja lakkautuksista 1899—1905

Luettelo kielletyistä painotuotteista 1889—1904

Päätöstaltio 24.3.1900

Valtiorikosoikeuden syyttäjistö

Tutkintoasiain päällikölle tulleet virkakirjeet 1918, Dn:o 1946

Vapaussodan arkisto X 774 Työväenjärjestöjen asiakirjoja

Turun sos.dem. kunnallisjärjestön pöytäkirjat v. 1906—1908 (1909)

Turun sos.dem. kunnallistoimikunnan pöytäkirjat v. 1906—1908 (1910)

Turun kunnallisjärjestön pöytäkirjat 1917—1918

K.E.F. Ignatiuksen kokoelma X 1 1881

E.N. Setälän kokoelma, kirjeenvaihto 1909—1918

K.J. Ståhlbergin kokoelma 33 1930

K.H. Wiikin kokoelma I 1922—1925

PAINETUT

Borgarståndets protokoll vid landtdagen 1888 I

Ridderskap och Adel's protokoll vid landtdagen (Protokoll förda hos Finlands

Ridderskap och Adel vid landtdagen år) 1891 II, III

Ridderskap och Adel's protokoll vid landtdagen 1894, I, III

Asiakirjat valtiopäiviltä Helsingissä vuonna 1894 V

Ridderskap och Adel's protokoll vid landtdagen 1897 I, III

Asiakirjat valtiopäiviltä 1897 V:2

Ridderskap och Adel's protokoll vid landtdagen 1899

Ridderskap och Adel's protokoll vid landtdagen 1900 III

Ridderskap och Adel's protokoll vid landtdagen 1904—1905 I, II

Asiakirjat valtiopäiviltä 1904—1905 II

Ridderskap och Adel's protokoll vid landtdagen 1905—1906 I

Valtiopäivät 1907

Pöytäkirjat (pk.) I—IV

Asiakirjat I—V

Liitteet I—IX

Valtiopäivät 1908 I

Pöytäkirjat

Asiakirjat I, III

Liitteet I—IX

Ensimmäisen työväenyhdistysten edustajain kokouksen pöytäkirja. Kokous pidettiin Helsingissä 18, 19 ja 20 p:nä syyskuuta 1893 (Ensimmäisen ed.kok. pk.)

Toisen työväenyhdistysten edustajain kokouksen pöytäkirja. Kokous pidetty Tampereella 9, 10 ja 11. p. heinäk. 1896 (Toisen ed.kok. pk.)
 Kolmannen yleisen Suomen työväenyhdistysten edustajain kokouksen pöytäkirja. Kokous pidetty Turussa heinäkuun 17—20 p:nä 1899 (Kolmannen ed.kok. pk.)
 Ensimmäisen Suomen työväen puoluekokouksen pöytäkirja. Kokous pidetty Viipurissa heinäk. 17—20 p:nä 1901 (Työväenpuolueen ensimmäisen kok. pk.)
 Suomen Sosialidemokraattisen puolueen kolmannen (ylimääräisen) kokouksen pöytäkirja. Kokous pidetty Helsingissä syyskuun 25—28 p:nä v. 1904 (Sos.dem. puolueen kolmannen kok. pk.)
 Pöytäkirja, joka tehtiin kansallismielisten kokouksessa Helsingissä kesäkuun 4 ja 5 päivänä 1896 (Pöytäkirja kansallismielisten kokouksesta 1896)
 Turun Työväen Yhdistyksen Vuosikertomukset vuosilta 1892—93. Turku 1894
 Sosialidemokraattisen eduskuntaryhmän toimintakertomus vuodelta 1907. Lahti 1908
 Viipurin Työväenyhdistyksen säännöt. Helsinki 1904

SANOMA- JA AIKAKAUSLEHDET YMS

Archiv für die Geschichte des Sozialismus und der Arbeiterbewegung (Leipzig) 1911, 1926
 Aura 1893—1896
 Coenobium (Lugano-Milano) 1913, 1915
 Dokumente des Fortschritts (Berliini) 1908—1910, 1912—1914
 Finsk Tidskrift 1877, 1881, 1903
 Folkkalender 1936
 Helsingin Sanomat 1914
 L'Humanité Nouvelle, Revue Internationale (Pariisi-Brysseli) 1899, 1902, 1905
 Hufvudstadsbladet 1896
 Julfacklan, Socialdemokratiska Arbetarpartiets jultidning (Tukholma) 1899
 Kansan Lehti 1899—1900, 1904—1907, 1914, 1924, 1934
 Kirjallinen Kuukauslehti 1879—1880
 Koitar, Työväen kalenteri (toim. af Ursin) I—II, 1904—1905
 Kommunistinen Kalenteri (Pietari) 1922
 Kotoa ja Kaukaa 1925
 Länsisuomen Työmies 1899—1901, 1904—1906
 Die Neue Generation (Berliini) 1911—1918
 Die Neue Zeit (Berliini-Stuttgart) 1900—1902
 Nuorten Airut, Helsingin Nuorisoseuran Kevätalbumi 1905
 Nykyaika 1898—1899
 Punanen Viesti XII 1918
 Päivälehti 1890, 1895—1904
 Sanomia Turusta 1899
 Soihtu 1933, 1935
 Sosialisti 1906—1908, 1914, 1918, 1924, 1931—1932, 1934
 Sosialistinen Aikakauslehti 1906—1908
 Sosialistinen Aikakauslehti 1965

Soziale Praxis, Centralblatt für Sozialpolitik (Berliini—Leipzig) 1898
 Sozialistische (Socialistische) Monatshefte (Berliini) 1899—1902, 1904, 1907
 Suomen Sosialidemokraatti 1924—1925, 1932, 1934, 1936
 Suomen työväen alpumi, Vuosisadan kynnyksellä 1898
 Suomen Työväen Joului VII 1925
 Tidskrift (utgifven) af Pedagogiska Föreningen i Finland 1878—1879, 1882—1883, 1888—1891, 1894—1897
 Työläisopiskelija 1950
 Työmies 1895—1900, 1905—1907, 1914, 1918
 Työväen Joululehti 1899, 1904, 1906—1909, 1914
 Työväenjärjestöjen Tiedonantaja 1924
 Työväen Kalenteri I—VI 1893—1898
 Työväen Kalenteri II 1909
 Työväen Kalenteri 1918
 Uuden ajan kynnyksellä, Suomen työväen joulualbumi 1902, 1905
 Uusi Aura 1897, 1904
 Uusi Suometar 1899, 1914
 Valvoja 1886, 1900—1902
 Vapaa Sana 1949
 Vapaita Aatteita 1889—1890
 Vapaus (Leningrad) 1925
 Viipurin Uutiset 1887
 Yhteiskuntataloudellinen aikakauskirja 1906—1908
 Åbo Tidning 1899—1901
 Åbo Underrättelser 1899
 Östra Finland 1886—1887

KIRJALLISUUS

Aaltonen Aleks — Sinisalo Fr., Turun Työväenyhdistys 1887—1937, Muistelmia 50-vuotistaipaleelta. Turku 1937
 Alapuro Risto — Alestalo Matti, Konkreettinen sosiaalitutkimus. Suomalaisen sosiologian juuret. Porvoo 1973
 Alkutaipaleelta, Muistelmia työväenliikkeen ensi vaiheista. Helsinki 1929
 Beljaeva ym., Bibliografia perioditšeskih izdanij Rossii 1901—16, osa 3. Leningrad 1960
 Bolšaja Sovjetskaja Entsiklopedija 2. painos. Moskva 1956
 Carpelan Tor, Åttartavlor för de på Finlands riddarhus inskrivna efter 1809 adlade, naturaliserade eller adopterade ätterna. Helsingfors 1942
 Colliander Rafael, Muistelmia suurlakosta Turussa 19 31/X—5/XI 05. Turku 1906
 Ehrnrooth Leo, Från ett skiftesrikt liv. Helsingfors 1947
 Encyclopaedia Britannica (23 + 1 vol.). Chigago 1967
 Encyclopaedia judaica. Jerusalem 1971
 Eräsaari Risto, Sosiaalivaltio ja sosiaalipolitiikan itseymmärrys. Sosiaalipoliittisen yhdistyksen tutkimuksia 43. Helsinki 1984
 Eräsaari Risto — Rahkonen Keijo (toim.), Työväenkysymyksestä sosiaalipoliittikkaan, Yrjö-Koskisesta Heikki Warikseen. Tapiola 1975
 Fagerholm K.-A., Talmannens röst. Borgå 1977

- Falk Pasi, Palkkatyömuodon kehkeytyminen ja työläisten alkoholinkäyttö 1800-luvun Englannissa. Sosiaalipolitiikka 1979, Sosiaalipoliittinen yhdistyksen vuosikirja
- Gronow Jukka, On the Formation of Marxism, Karl Kautsky's Theory of Capitalism, the Marxism of the Second International and Karl Marx's Critique of Political Economy. Commentationes Scientiarum Socialium 33 1986. Helsinki 1986
- Haataja Lauri — Hentilä Seppo — Kalela Jorma ym., Suomen työväenliikkeen historia. Joensuu 1976
- Haavio Martti, Nuoruusvuodet, kronikka vuosilta 1906—1924. Porvoo 1972
- Halila Aimo, Väinö Voionmaa. Helsinki 1969
- Halvorsen Carsten, Vallankumouksen suurlähettiläs, Aleksandra Kollontayn elämä ja toiminta. Riihimäki 1946
- Harmaja Leo, Kansantaloudellinen Yhdistys 1884—1934. Helsinki 1934
- Hellsten K.F., Turun Työväenyhdistyksen 40-vuotiselta matkalta. Turun Työväenyhdistys 40-vuotias. Helsinki 1927
- Henrikson Thomas, Romantik och marxism, Estetik och politik hos Otto Ville Kuusinen och Diktonius till och med 1921. Helsingfors 1971
- Hirdman Yvonne, Magfrågan, Mat som mål och medel, Stockholm 1870—1920. Kristianstad 1983
- Hyvönen Antti, Suomen vanhan työväenpuolueen historia. Kuopio 1959
- Jutikkala Eino, Turun kaupungin historia 1856—1917, ensimmäinen ja toinen nide. Turku 1957 (Jutikkala I ja II)
- Juva Einar, Det olagliga värnpliktspåbudet, värnpliktsstrejken och tjänstemannens avsked. Finlands ofärdsår 1899—1917. Stockholm 1963
- Juva Mikko, Rajuilman alla, Suomalaisen kahdeksankymmenluvun synty. Porvoo 1956
- Juva Mikko, Suomen sivistyneistö uskonnollisen vapaamielisyyden murroksessa 1848—1869. Forssa 1950
- Kallio Into, Työväen Akatemia 1924—1949. Helsinki 1949
- Kansallinen elämäkerrasto V. Porvoo 1939
- Kari J.K. — Paasivuori Matti (toim.), Ammattiyhdistyliike V Suomi 1. Kotka 1917
- Kauppinen Eino, Kirjallinen Kuukauslehti, vaiheet, sisällys, merkitys. Helsinki 1952
- Kautsky Karl, Erfurtin ohjelma. Helsinki 1974
- Kipinästä tuli syttyi, Muistiinpanoja Suomen Kommunistisen Puolueen 40-vuotistaipaleelta. Helsinki 1958
- Klinge Matti, Bernadotten ja Leninin välissä. Porvoo 1975
- Klinge Matti, Ylioppilaskunnan historia, kolmas osa 1872—1917, neljäs osa 1918—1960. Porvoo 1968 (Klinge III ja IV)
- Koivisto Olavi, Kunnalliset vaalitaistelut Turussa ennen suurlakkoa. Turun historiallinen arkisto XIII. Turku 1956
- Kommunardien muistojulkaisu, Kommunismin puolesta kaatuneille elokuun 31 pnä 1920 veriteon uhrien muistolle. Leningrad 1926
- Kuoppala Jussi, Suomen papisto ja työväenkysymys 1863—1899. Helsinki 1963
- Kymmenen vuotta Suomen työväenpuolueen muistoja ja ennätyksiä. Helsinki 1909
- Laavola Heikki, Kun Suomen työväki heräsi, Vaistonvaraisesta ristiriidasta sosialistiseen Forssan ohjelmaan 1903. Helsinki 1974

- Laine Y.K., Suomen poliittisen työväenliikkeen historia I. Helsinki 1946
- Lane David, The Roots of Russian Communism, A Social and Historical Study of Russian Social-Democracy 1898—1907. London 1975
- Lefebvre Henri, Lenins tänkande. Uddevalla 1971
- Lehtonen Sulho, Turun Työväenyhdistys 1887—1912. Turku 1912
- Leino-Kaukiainen Pirkko, Sensuuri ja sanomalehdistö Suomessa vuosina 1891—1905. Historiallisia tutkimuksia 126. Helsinki (Jyväskylä) 1984
- V.I. Lenin Suomesta, kirjoituksia, lausuntoja, asiakirjoja (toim. Sykiäinen). Moskova 1966
- Lenin V.I., Valitut teokset (10 osaa) osa 2. Moskova 1976
- Linna Väinö, Täällä Pohjantähden alla 2. Porvoo 1960
- Lod Erkki, Suurlakko Turussa v. 1905. Julkaisematon Suomen historian pro gradu-tutkimus. Turun yliopisto 1961
- Loew Raimund 1979, The Politics of Austro-Marxism. New Left Review nr. 118, Nov.—Dec. 1979
- Marx Karl — Engels Friedrich, Ausgewählte Schriften in zwei Bänden, Band II. Berlin 1955
- Niemeyer Gerhard, The Second International. The Revolutionary Internationals 1864—1943 (ed. M.M. Drachkowitch). California 1966
- Nieminen Armas, Taistelu sukupuolimoraalista. Turku 1951
- Nissilä Viljo, Viipurilainen osakunta I, Turun Akatemian aika 1640—1827. Lahti 1953
- Oittinen R.H., N.R. af Ursin. Suomalaisia sosialisteja I. Tampere 1943
- Oittinen R.H., N.R. af Ursin, Suomen työväen suuri opettaja. Tiennäyttäjät I. Rauma 1967
- Oittinen R.H., Työväenkysymys ja työväenliike Suomessa. Turku 1953
- Paavolainen Jaakko, Nuori Tanner, menestyvä sosialisti, Elämäkerta vuoteen 1911. Helsinki 1977
- Paavolainen Jaakko, Poliittiset väkivaltaisuuudet Suomessa 1918 I, Punainen terrori. Helsinki 1966
- Palmgren Raoul, Joukkosydän 1. Porvoo 1966
- Palmgren Raoul, Suuri linja, Arwidssonista vallankumouksellisiin sosialisteihin. Helsinki 1976
- Palmgren Raoul, Ukko Ursin "kinosta" 1912. Studio 5, Elokuvan vuosikirja 1959. Porvoo 1960
- Penttilä Vilho, Nils Robert af Ursin, Suomen työväenliikkeen johtava teoreetikko. Julkaisematon tutkielma yhteiskunnallisen tutkinnon historian ylintä kurssia varten. Yhteiskunnallinen korkeakoulu 1953
- Perälä Tauno, Turun esikaupungit ja niiden aiheuttamat probleemmat ensimmäiseen maailmansotaan mennessä. Turku 1951
- Pinomaa V. (toim.), Viktor Julius von Wright, Käsitöyläisveteraanin muistelmat. Helsinki 1931
- Polemiken mellan Åbo Tidning och N.R. af Ursin 15—21 Mars 1896. Åbo 1896
- Polvinen Tuomo, Valtakunta ja rajamaa, N.I. Bobrikov Suomen kenraalikuvernöörinä 1898—1904. Juva 1984
- Protopopov D., Finlandija. SPB 1898
- Reuna Risto, Sivistyneistön tulo Suomen vanhaan työväenpuolueeseen v. 1899—1905. Julkaisematon Suomen historian pro gradu-tutkimus. Helsingin yliopisto 1978
- Ringer Fritz K., The Decline of the German Mandarins, The German Academic Community 1890—1933. Cambridge, Mass. 1969

- Ruutu Martti, Savo-Karjalaisen osakunnan historia II 1857—1887. Porvoo 1939
- Rytkönen Alli, Päivälehdien historia I ja III. Helsinki 1940 ja 1949
- Salmelin Pentti, Järjestölehdessä puoluelehdistöön, Suomen työväenlehdistön synty ja asema työväenliikkeen tiedotuskentässä ennen vuoden 1901 puoluekokousta. Tampere 1967
- Salomaa Erkki, Yrjö Sirola, sosialistinen humanisti. Kuopio 1966
- Schapiro Leonard, The Communist Party of the Soviet Union. London 1960
- Schapiro Leonard 1955, The *Vekhi* Group and the Mystique of Revolution. The Slavonic and East European Review, vol. XXXIV, No. 82 December 1955
- von Schoultz Jarl, Bidrag till belysande av Finlands socialdemokratiska partis historia I. Helsingfors 1924
- Sinisalo Fr. E., Neljännesvuosisataa Turun läänin eteläisen vaalipiirin Sos.dem. Piirijärjestön toimintaa 1906—1936. Turku 1932
- Sirenius Sigfrid, Työväenliikkeen uskontokysymys. Jyväskylä 1921
- Sjöberg Wilhelm, Työrauhan puolesta, 50 vuotta työnantajain yhteistoimintaa. Helsinki 1958
- Slater Phil, Origin and significance of the Frankfurt School, A Marxist perspective. London 1977
- Soikkanen Hannu, Kohti kansanvaltaa 1 1899—1937, Suomen Sosialidemokraattinen Puolue 75 vuotta. Vaasa 1975
- Soikkanen Hannu, Miksi revisionismi ei saanut kannatusta Suomen vanhassa työväenliikkeessä? Oman ajan historia ja politiikan tutkimus. Helsinki 1967
- Soikkanen Hannu, Sosialismin tulo Suomeen, Ensimmäisen yksikamarisen eduskunnan vaaleihin asti. Porvoo 1961
- Sombart Werner, Sosialimi ja sosiaalinen liike 19. vuosisadalla. Turku 1898
- Tainio Taavi, Työmiehen Katkismus. Helsinki 1899
- Teperi Jouko, Viipurilainen osakunta 1828—1868. Forssa 1959
- Toiviainen Seppo, Nuori Lukács, kriittinen esitys Georg Lukácsin varhaisesta ajattelusta ja toiminnasta. Tampere 1977
- Topalov Christian 1985, Social policies from below: a call for comparative historical studies. International Journal of Urban and Regional Research, vol. 9, nr. 2, June 1985
- Tulevaisuutta kohti, sosiaalipoliittisia esitelmiä (toim. af Ursin). Helsinki 1906
- Tuominen Aaro, Valonkantaja, Turun Työväenyhdistys 90 vuotta 1887—1977. Turku 1978
- Tuominen Arvo, Sirpin ja vasaran tie. Helsinki 1957
- Turun klassillinen lyseo 1879—1954. Turku 1954
- Työmies 10:n vuotta 1895—1905. Helsinki 1905
- af Ursin N.R., Die Berufsvereine, Finnland. Berlin 1913 (Eripainos teoksesta Die Berufsvereine, toim. W. Kulemann)
- af Ursin N.R., Eräs luentomatka. Kuopio 1912
- af Ursin Nils, Historik om det finska universitet under dess tre första verksamhetsår med en inledning om Finlands undervisningsväsende intill denna tidpunkt. Helsingfors 1877
- af Ursin Nils, Den homeriska frågan, historisk-kritisk undersökning. Helsingfors 1879
- af Ursin N.R., Kaksi puhetta äänioikeudesta. Oulu 1905
- af Ursin N.R., Kansansivistysharrastuksia ulkomailla, kansankirjastoista ja

kansanopistoista. Helsinki 1909
 af Ursin N.R., Kymmenvuotiaalle. Työmies 10:n vuotta 1895—1905. Helsinki 1905
 af Ursin N.R., De limitatione Romana expositio. Åbo 1892
 af Ursin N.R., (Muistelmia) matkoiltani Pohjoiseen ja Etelään I ja II. Vaasa 1904, Kotka 1907
 af Ursin N.R., Om den politiska rösträttens utvidgning och röstskalans sänkning. Åbo 1895
 af Ursin N.R., Om uttalet af Latinet, öfversiktlig framställning. Åbo 1895
 af Ursin N.R., Pohja, puheita ja kirjoituksia. Turku 1909
 af Ursin N.R., Proletariaatteita, kokoelma kirjoituksia. Fitchburg, Mass. 1914
 af Ursin N.R., Rahan kehityksestä ja merkityksestä kansantaloudelliselta ja historialliselta kannalta. Turku 1895
 af Ursin N.R., Saksan sosiaalidemokratia, sen vaiheet, oppi ja rakenne. Helsinki 1909
 N. U. (af Ursin N.R.), Snellmanista ja Runebergista. Viipuri 1887
 af Ursin N.R., Suomen työväenliike, historiallinen katsaus. Turku 1922
 av Ursin N.R., Testamenttini Suomen köyhälistölle, kirjoitelmia eri aloilta. Helsinki 1926
 af Ursin N.R., Työväenkysymyksiä I—V. Turku 1897 ja 1899, Tampere 1902, Vaasa 1905
 af Ursin N.R., Työväenkysymys Suomessa. Kuopio 1902
 av Ursin N.R., Valistusaineksia Suomen työväelle. Hämeenlinna 1933
 N.R. af Ursin'in Puhe Tampereen työväenyhdistyksessä 17.2.07, Turun työväenyhdistyksessä 24.2.07. Turku 1907
 N.R. af Ursinin Puhe Turun köyhälistö Vappujuhlassa. Turku 1908
 N.R. av Ursin Suomen työväen opettaja ja kunniavanhus. Helsinki 1934
 Waris Heikki, Savokarjalaisen osakunnan historia I 1833—1852. Porvoo 1939
 Viipurin työväenyhdistys ry. 40-vuotisajan vaiheista 1888—1928. Kuopio 1928
 Wirtanen Atos, Pimeitä voimia vastaan. Helsinki 1964
 Voionmaa Väinö (toim.), Sosialidemokratian vuosisata II osa. Porvoo 1909

MUUT

Kustannusosakeyhtiö Otavan historiallinen arkisto/Maijaliisa Auterinen, kirjallisesti 17.3.1978
 Kerttu Ahonen, os. Tiuhonen, haastattelu 17.11.1966, 15.11.1978
 Elisabeth Bruun, os. Heikel, haastattelu 29.1.1968
 Maja von Hellens, os. af Ursin ja Seidi von Hellens, haastattelu 11.10.1966

Marjatta Rahikainen

N.R. af Ursin, an aristocrat
in Finland's labour movement.

Summary

In the history of Finland's labour movement, imposing epithets are linked with the name of Nils Robert af Ursin, a doctor of philosophy who lived from 1854 to 1936. He was called the "father", "theoretician", "intellectual inspirer" and "great teacher" of the Finnish socialist workers' movement. The part he played in spreading socialism among Finnish workers is unanimously regarded as great, and his importance was established many decades ago. Of equal significance are two themes: on the one hand af Ursin's adoption of socialism is attributed to the earliest possible date (1890—1896); on the other, he is presented as a noteworthy theoretician or at least as a transmitter of socialist theory. But despite the importance conceded to af Ursin, no studies have been made of his life and work.

The present study, based largely on original sources, traces his political activity and writings from the 1870s to the 1930s. In the form of a political biography the established picture of af Ursin is re-examined in both its aspects: under what social circumstances and as a result of what development (i.e. when?) did af Ursin become a socialist?; what kind of theories and ideology were presented by af Ursin, who was proclaimed the teacher of the working class?

Although af Ursin is generally considered somewhat of an exception in the history of Finland's labour movement, he may equally be seen as a very typical representative of a period of social transition. In both the First and the Second International representatives of the so-called intelligentsia held a prominent position. The theoretical debate in the Internationals was largely a debate between members of this group. In general terms also, that period in European history witnessed many-dimensional debating on matters of ideology. This makes the background, against which we have to see and study af Ursin.

Although the concept of "the socialist" appears often in this study, it is problematical. It was at just this time, at about the turn of the century, that a great variety of theories, ideas and reforms were introduced in Europe for the benefit of the working population. Only some of them can be considered socialist, and they were not always understood at the time as they are today.

By the turn of the century bourgeois reformism had consolidated its status as a standard point of departure for dealing with the labour question. In the view of contemporaries — such as the German “Kathedersozialisten” — and also later observers it was the purpose of reformist politics to weaken support for socialism among workers. Social peace was purchased with reforms, as it were. According to this theory the workers are seen as an object, as in practice they were the sole objects of social-political reforms.

If reformism is seen from the standpoint of the object, that is the workers, its repressive side becomes apparent. The present study is based on the notion of Topalov (1985) that reformism seeks to adapt the working-class way of life to the needs of capitalism and at the same time to eliminate the workers' own forms of solidarity and capacity for resistance. For this reason our study takes the view that socialism is something other — something more — than reformism. Accordingly, af Ursin is defined here as a socialist only when he reached the stage of supporting a demand — in this case, seizure of the means of production by society — which actually overstepped the bounds of reformism.

The background of N.R. af Ursin was an upper-class home of Christian disposition in a small inland town. His grandfather had risen to a knight's rank in his capacity as a university president. Young Nils Robert af Ursin began his studies at the same Alexander University in Helsinki in 1871. Following his father's example he chose classical culture as his field of study: Greek and Latin and literature, the study of the relics of antiquity. This is noteworthy, for in the same year 1871 the Russian Emperor and Grand Duke of Finland approved for the Empire a new educational programme that reduced the teaching of natural sciences in schools while strengthening the position of history, and of Latin and Greek in particular. The classical languages were considered to have a preservative influence on society.

N.R. af Ursin's years of study coincided with a time when language policy was becoming a central theme at the university. Most students, inspired by the Hegelian notion of nationality, supported the demand that Finnish, the vernacular, be adopted by the intelligentsia, instead of Swedish, the traditional language of the upper classes. In its moderate form, represented by af Ursin with most members of his student corporation, the object was to develop institutions of learning and culture based on Finnish. This view also entailed romantic patriotism and opposition to Russia. N.R. af Ursin was not a prominent student politician, nor did he evidently represent any form of social radicalism as measured by the yardstick of his own time.

In 1881 af Ursin completed a doctoral thesis on conditions in Roman military camps. His studies in Leipzig and Berlin included Roman epigraphy. As a student of Theodor Mommsen and E. Hübner he began to prepare a docent's thesis. He had planned the establishment of a new chair for himself — classical philology with modern trend — at Alexander University. In 1885, however, his thesis was rejected, on the strength of statements by Hübner and others. N.R. af Ursin considered himself the victim of political intrigue, but there is no evidence of this. His academic career foundered on this failure when he was only 30 years of age. From then on he worked as a secondary school teacher of Greek and Latin.

In one sense, certainly, his failure to obtain a university post was crucial: some of his fellow students who became docents and professors were re-encountered at the first unicameral Parliament in 1906, when they were on the bourgeois side and af Ursin alone was on the side of the Social Democrats. However, the diversity of interests was not as great as this division might suggest.

It took many years for af Ursin to become seriously interested in social questions. He began active work for the Turku Worker's Association in 1890, and was elected Chairman early in 1892. This Association was formed at the end of the 1880s, when the establishment of such workers' organizations was beginning. At that time they were purely reformist, and it was especially their middle class leaders who supported state socialism. In contrast, af Ursin was still a supporter of the traditional liberalist "charity policy" in the early 1890s, and on these grounds was opposed to compulsory workers' sickness insurance (in which his views were in line with the majority of the committee set up by the Senate). Decades later he declared himself to have been a socialist in the early 1890s, and this is generally accepted in the written history of Finland's labour movement. But none of his arguments at that time support the assertion. It is true that socialism met with some response among workers of the Turku Workers' Association at that time, though their ideas of socialism were quite unsubstantial.

For a long time the Turku Workers' Association saw itself as part of the Finnish nationalist movement. An individual line of policy and a realization of the labour movement's special field of action began to emerge in the mid-1890s. The same happened in other workers' associations, for instance in Helsinki. The Turku Workers' Association and its Chairman af Ursin won fame throughout the country in 1896, when it decided to take no further part in municipal elections unless the Finnish Party included the Association's candidates in its lists. For

this the Association and af Ursin acquired a reputation of radicals. Historians have surmised that socialism or even Marxism gained a foothold in the Association, and that at this stage if not earlier af Ursin was to be regarded as a socialist. At that time af Ursin himself vigorously denied in public that he was a socialist. This was not for fear of censorship (at that time the Russian censorship in Finland took no action on issues of this kind). Some workers in the Association then supported a form of utopian socialism, but the Association itself was in no sense socialist in the stands it took.

His status as Chairman of the Turku Workers' Association, one of the country's biggest organizations of this kind, soon raised af Ursin to prominence among middle class participants in Finland's labour movement. At the first national Congress of Workers' Associations in 1893, at which only a handful of workers were present, the activist af Ursin did not stand out as more radical than other middle class representatives. On the contrary, his objection to compulsory sickness insurance for workers represented liberalism, even if it contained indications of the "Iron Law of Wages" (this is one of the very few signs of a possible Lassallean influence in Finland's labour movement).

The first organ of the labour movement, a newspaper called "Työmies" ("The Worker"), was started in 1895. It was very moderate in tone for its first few years (the editor was a member of the Finnish Party). Through the many articles he wrote for this paper af Ursin became known among those who were active in the labour movement. The editor had asked af Ursin, who was a good linguist, to make a special point of introducing the labour movements of other countries. A large number of af Ursin's articles in the paper from 1895—96 dealt either with franchise reform or with improvements in social policy and legislation in this field in various countries (the co-operative system, the municipality as a model employer, accident insurance laws, employment agencies, kindergartens etc). He also wrote of demands for shortening the working day to ten hours on traditional reformist grounds. He was even able to explain that "the question which excites all Europe: how much can the working day be shortened without harming industry?" was in fact a physiological question of the relation between work-time and the time required for recovery from it. At this stage he does not seem to have been aware that the European labour movement in general was demanding an eight-hour working day. From these writings of af Ursin it was impossible for readers to gather that the European labour movement and socialism were other than socio-political reforms. He did not mention private

ownership of the means, of production, the conflict between labour and capital, exploitation or the class struggle.

At the Second Congress of Workers' Association in 1896 leadership of the labour movement remained in the hands of the nationalist middle class, but the conservative Chairman (an employer) resigned at the close of the Congress. It was at the same congress that af Ursin took a critical attitude towards reformism in the question of workers' housing for the first time. In the eyes of the workers, af Ursin with his purposeful bearing began to seem worthy of attention as a candidate for leadership, because middle class reformists who had formally retained their leading position soon lost their authority in the face of the increasingly radical labour activists.

In 1897 a new editor of the newspaper "Työmies", a representative of utopian socialism, began to market in his paper the claims of af Ursin as a worthy ally of the working class. Af Ursin himself rarely wrote for the paper. His writings from 1897 to 1899 overflowed with patriotic and reformist zeal, the ultimate aim of which was a cohesive vital nation such as Hegel had envisaged. His acquaintance with socialism began with the aid of Werner Sombert and Karl Kautsky (the "Erfurt Programme"). Phrases derived from Marx and Engels began to appear in his work, and yet his idea of socialism still seems to have been confused. At the turn of the century he was presenting superficially understood versions of the Neo-Kantian and marginalist socialist thinking which was then fashionable.

At the Conference in 1899 for the foundation of the Finnish Labour Party he was elected President of the party as expected, and the party administration was established at Turku because of him, though the most active workers' representatives were in Helsinki, the capital.

At the Conference there was much talk of socialism, of which those present, however, had the most multifarious ideas. The programme approved for the party was completely reformist, but as such answered to the notion of socialism held by many. As Chairman of the Conference af Ursin did not take part in these discussions. After this Conference nationalists of the middle class gradually withdrew from the labour movement.

Af Ursin worked as President for six months only. At the beginning of 1900 he resigned both from the Presidency and from the Turku Workers' Association. The direct reason was a difference of opinion — amounting to a question of prestige — on how the relationship between trade unions and the party should be arranged. If the matter is viewed more widely, it may be noted that af Ursin left the labour movement at the time the middle class in general left it. The move-

ment in its radicalism had overrun these well-meaning philanthropists. This development, however, may be viewed as analogous to that of various parties in the Second International. At about the turn of the century, for instance, there was dispute in the labour movements of Germany and Russia over the position of the intelligentsia in workers' parties (see the theses of Kautsky and Lenin), and a wish was expressed by some workers to get rid of representatives from the intelligentsia.

After his resignation af Ursin became the liberal-minded, hard-working assistant of a middle-class newspaper called "Päivälehti". It was suppressed by the censors in 1904 as anti-Russian, but from 1900 to 1903 it published some 40 articles by him. They dealt mainly with socio-political reforms and relevant legislation (including the minimum wage), with municipal socialism and with other matters. As an introduction to socialism he wrote an approving summary of the works of Schäffle, a former Austrian Minister of Trade. He also wrote favourably of Neo-Kantianism, using the works of Natorp, Staudinger and Tönnies as a basis. According to him socialism and Kantianism went hand in hand. Moral and ethical education took a central place in his reasoning. In the last resort all demands for reform and concessions to self-interest were justified as means of preserving the nation (the threat of Russianization was then considered the greatest of all dangers, at least in middle-class circles). The German "Kathedersozialisten" were the model for the ideas in these writings — though af Ursin had no conscious wish to prevent the spread of socialism. The main features of this ideology were inherited from the German idealism adopted during his student days.

At this time, at the turn of the century, af Ursin began to win official recognition as an expert on Finland's labour movement. Officials and influential groups turned to him for information on the subject. Abroad, too, he was considered an expert. His work on the Finnish labour movement was translated into German (1904) and Swedish. At the request of Hjalmar Branting, a well-known Swedish party leader, he introduced the Finnish movement in Swedish newspapers. Af Ursin likewise passed on information to the Russian Protopopov (later a member of the Kadet Party) and to Aleksandra Kollontay. The International Labour Office sent questionnaires to af Ursin in Finland, and he became a corresponding member. In 1899 he was recommended as an important Finnish socialist to A. Hamon, editor of the French periodical "L'Humanité Nouvelle". N.R. af Ursin became the Finnish agent for Hamon's publication. He also had connections with the US Department of Labor. His writings were issued by American-Finnish

socialist publishers. Also in Germany articles by him were published in "Sozialistische Monatshefte", a revisionist periodical, and in "Soziale Praxis", which represented Bismarckian state socialism. He read "Die Neue Zeit", but evidently did not write for it.

Although af Ursin was not active in the labour movement from 1900 to 1905, his most lasting contribution to Finland's working class originates from that period. In 1904 af Ursin translated Marx's Communist Manifesto into Finnish, and it appeared, edited by him, the following year. In 1904 he also published a collection including articles by Kautsky, Lassalle, Bebel, Klara Zetkin and Sidney Webb. He published the part of the introduction to Marx's "Zur Kritik der politischen Ökonomie" that dealt with historical materialism. In a short time, thanks to this translation work, af Ursin gained a basic knowledge of various socialist theories. This and the general radicalization of the labour movement led him in about 1905 to attempt an interpretation of Marxism. In spring 1905 he wrote that socialism differs from other doctrines aiming at the material and spiritual happiness of mankind in its presupposition that the material foundation must be improved as a first step. To this end the means of production must be placed in the hands of society, and although some believe than other means lead to this end, "experience gives great reason to doubt it," he wrote. In supporting state control of the means of production af Ursin differed from radical bourgeois reformists. He himself was aware that a definite borderline existed here.

The socialism adopted by af Ursin at the turn of 1904—05 was somewhere between Kautskyism and revisionism. His rejection of materialism in an ontological form separated him Marxism, although he thought historical materialism to be justified as an interpretation of development up to now. According to his idealistic understanding, class struggles were caused by a materialist conception of history, and with the disappearance of such struggles (a single class for all mankind) the materialist conception would also disappear. This was the conclusion he drew from the notion of history presented in the Communist Manifesto.

At the same time af Ursin showed himself an unmistakable reformist in practical politics, a firm supporter of ministerial socialism despite the autocratic system of government (quoting Bebel and Anseele as authorities) and an advocate of franchise reform. Only in autumn 1905, when Russia, including Finland, had experienced a general strike, did he consistently demand replacement of the Diet by a unicameral Parliament in addition to franchise reform. The events of that year had a radicalizing influence on the attitude of af Ursin and many

others.

From 1906 to 1908 af Ursin served on the Turku city council as an active reformist. His most notable contribution concerned the so-called suburban question. With the support of a small minority he tried to claim from private landowners areas outside the city boundaries which were filled with unregulated housing. His statement to the council — the economic reasoning of which was exceptionally logical for af Ursin — contained both the views of local residents and the assertions of well-known economists such as Adolf Wagner, also critiques of Henry George's "single tax" doctrine (made by Schmoller and Gizyk, Professor of Moral Philosophy at Berlin, af Ursin's usual authority). Otherwise af Ursin's work for the council was of interest mainly as an example of his municipal socialism; he worked to pass minor reforms, while large ones such as reform of the municipal franchise remained without support.

Finnish parliamentary reform was carried out in 1906 as the Russian monarchy weakened. In autumn 1906 when candidates were put up, af Ursin himself was well into a tour of Europe (he was visiting schools and various sites of note), but Social Democratic organizations began to advertise him as a suitable candidate. Party organs also campaigned on his behalf (their theme: an experienced party comrade, representative of the intelligentsia). In his only election speech af Ursin followed the main features of the Social Democratic campaign. He was elected to Parliament for the constituency of the industrial city of Tampere.

When the first unicameral Parliament assembled in May 1907 af Ursin was the only Social Democrat — and the Social Democrats were the largest party — who had been in the Diet as a member of the nobility. He was chosen as First Deputy Speaker and as a member of three important committees. On many issues he took the same line as bourgeois representatives, especially on motions urging patriotism and national feeling, and on small-scale reforms. With the Social Democrats he made a proposal for a Board of Social Affairs (taking as an example the US Department of Labor). His most important contributions were concerned with the Bakery Work Law (the only law completed and passed by this first Parliament) and the Law on Trade and Occupations. In connection with both he did a great deal of work and — with the latter law in particular — his acquaintance with corresponding legislation in European countries was an advantage. For other reasons, however, the Social Democratic parliamentary group was disappointed with him, so when a new session began he was elected to only one committee of importance. The Russian Emperor

dissolved Parliament in spring 1908. Soon after this af Ursin refused to continue his candidacy because of ill-health. But he preserved his faith in Parliament as an expression of the national will, and as a weapon against "Russian feudalism".

After 1908 af Ursin's work for the labour movement was confined to writings and speeches. In 1909 he published what in terms of theory was his best composition: "German Social Democracy, its phases, doctrine and structure". Its ambitious aim was to present in 200 pages the emergence of class conflict since the time of Moses, the works of Marx and Engels, the birth of socialist parties and the International, the significance of Lassalle, the history of the German Social Democratic Party, revisionism and, finally, the co-operative system, municipal politics and cultural pursuits. Among the sources were a considerable number of Marxists (from Marx to Parvus), Kautskyists and revisionists, "Kathedersozialisten" and others. Thanks to his wide reading af Ursin already knew at this stage how to present matters in the Marxist fashion. His interpretation may be classed as mainly Kautskyist "social Darwinism".

It was now, however, that af Ursin began to distance himself from the labour movement in his subject matter. In the decade of the First World War he drifted into support for eugenics (as a reader of and contributor to "Die Neue Generation"), deliberated on questions of the afterlife and on agnosticism inspired by Kantianism (he read and contributed to "Coenobium", a Catholic publication). He was also interested in sexual morality and educational themes. Among the liberal middle class he appeared as a Finnish agent for the journal "Dokumente des Fortschritts" and in this capacity made a European lecture tour in 1912. In this journal and in "Coenobium" he expressed pacifist attitudes.

At the same time af Ursin was becoming the Grand Old Man of the Social Democratic Party. When he reached 60 in 1914 he was pictured as a great man in party publications. He began to be an institution, a legend. And in 1917 the party took advantage of his established celebrity in the election struggle. As a well-known Social Democrat he sensed that he was in danger as the Civil War (between the Whites and the Red Guards composed of the urban and rural proletariat) inclined in April 1918 toward the defeat of the Reds. With many others he fled to Russia, returning to Finland in 1922. At the trial which followed his return he was given only a suspended sentence (it could not be proved that he had taken any part in the revolt of 1918). For the rest of his life he wrote for the SDP papers and spoke at meetings held by the Social Democratic Party and its organizations. But he was

no longer taken seriously as a politician in any sense. For the party, he was at most a symbol of its early phases.

In the history of the Finnish labour movement it has been easy to view af Ursin as a kind of curiosity. With the European labour movement presented as his background he seems an eminently typical representative of the intelligentsia of his time. There has been much speculation about the nature of the "relatively independent intelligentsia" at the turn of the century. Socialism, also in its Marxist form, attracted many intellectuals in the Europe of that time, though later they diverged greatly from these ideas (e.g. Russian Legalist Marxists such as Struve, or many "orthodox" Kautskyists and Austro-Marxists). The loose indefinite relationship of such intellectuals with social reality enabled them to drift from one extreme to another. N.R. af Ursin was burdened by the German idealism of his student days. Faithful to this heritage, af Ursin belonged to that part of the intelligentsia at the turn of the century which carried its ideological agnosticism and irrationalism into the century of capitalism and natural sciences. His connections with the labour movement held him close to concrete reality for a time. For two decades the movement carried him with it. He arouses interest because of what the movement needed from him. Apart from serving this need, his writings lost their significance and were no longer read. Perhaps this is why no reassessment of him has been made.

On grounds which are clearly superficial, af Ursin has been presented as a noteworthy socialist theoretician or transmitter of theory in the history of Finland's labour movement. Acquaintance with his writings reveals the shallowness of his theoretical knowledge and the disorder of his concepts. His original reputation as a theoretician and teacher of socialism was built at a time when theoretical knowledge was at a low level in the workers' party. His reputation was then inflated by those who uncritically interpreted estimates of af Ursin, and by those who interpreted these interpreters.

This overrating of af Ursin has developed on two levels. The first was due to the tactical needs of the party. It originated at the end of the 1890s, when he was made President. During the parliamentary elections of 1906 it was again in the party's interest to exaggerate his merits. Later, too, he was represented as the Grand Old Man of the party. After the Civil War of 1918 the communists and social democrats both wished to inherit the old workers' party: both claimed af Ursin, who was by then harmless and aging, as part of their own history. The social democratic version was written in 1943 by R.H. Oittinen. Despite its total lack of scholarship (from the source stand-

point, for instance, it is worthless) this panegyric written in the spirit of agitation became most important as a portrait of af Ursin, even in the course of scholarly studies.

On the strength of what Oittinen wrote, the idea that af Ursin was a socialist as early as 1890 is presented in many academic theses and, of course, in further works intended to be taken seriously. Established misconceptions of his career are based on the same extremist publication. My own research leads me to the conclusion that the established view of af Ursin's importance as the first socialist theoretician and propagator of socialism in Finland's labour movement is a myth based on uncritical use of sources and tradition, and on faulty information given by af Ursin himself.

The final question is: for what was af Ursin needed? He probably had a definite function in party tactics, though from time to time he was rejected as useless. In the first phase the activists of the labour movement advertised af Ursin as a prestigious ally of the working class, but later, when his prestige faded, af Ursin was set to advertise the party.

In my view it is fruitless to speculate on the ideological and other effects of af Ursin's writings and speeches. The history of Finland's labour movement and the consciousness of her workers were shaped by social forces not by a number of somewhat confused written works.

But it is worth examining what af Ursin's acceptance as an propaganda figure for the Social Democratic Party reveals of the party itself. More than anything else, perhaps, it reveals that the party or its leadership was far less radical or revolutionary than it imagined itself to be. Perhaps it was also less radical than the view taken of it in historical writing after the Civil War of 1918. Finland's Social Democratic Party represented the same reformist policy accompanied by verbal radicalism as other parties of the Second International, even though the work in Parliament under Tsarism was especially frustrating. In the service of such a reformist party and in a favourable social situation a mediocre figure such as af Ursin was able to become part of history.

Henkilöhakemisto

- Aalle Iida 231
Adler Felix 170
Ahlman J.M. 189
Ahlqvist August 17, 22
Ahlroos Frans 218—219, 223
Ahlstedt Ida 124, 134, 145
Ahmavaara P. 229
Aho Juhani 19, 157
Ahonen A. 101
Ailio Julius 294
von Alfthan Kristian 220, 229
Alkio Santeri 231
Ansas O. 81, 104
Anseele Edvard 185—186
Babeuf Francois 242
Bauer Stephan 154
Bebel August 123, 179, 184—186,
199—200, 230, 239, 258, 273
Bernstein Eduard 172, 178, 186, 239,
245—246, 249, 252
Berzin Jan 286
Bignami E. 252
von Bismarck Otto 87, 100, 178, 239
Bloch Josef 252
Brander K.A. 80
Branting Hjalmar 119, 154—155, 170,
275, 287, 293
Brentano Franz 90, 168, 242
Broda Rodolphe 253, 275, 295
Burns John 103, 157
Bärman A. 68, 102
Canth Minna 36
Carlyle Thomas 262
Carnegie Andrew 170, 247
Castrén Jonas 19, 216, 228, 234
Comte A. 262
Cygnaeus Fr. 20
Danielson-Kalmari J.R. 18, 59, 162—
163, 175, 206, 210, 219, 228
Darwin Ch. 262
Drockila R. 124, 134, 145
Ehrnrooth Leo 211, 214, 219—220,
222—223, 226, 233, 252—254
Eklund V. 51
Engels Friedrich 115, 148, 179—180,
185, 202, 210, 240—245
Enqvist J.K. 123
Erkko Eero 19, 111, 208, 223, 232
Eskola 56
Falk Pasi 14
Faure Edgar 252
Fechner G. Th. 267
Fichte J.G. 87, 242
Forselius Viktor 77
af Forselles Jenny 253
Forsman Jaakko 179—180, 192, 303
Forsman Kaarlo 40—41
Fourier Charles 87
France Anatole 252
Freud S. 249
Fröbel Friedrich 52, 160
Gallén-Kallela Akseli 231
Gebhard Hannes 89, 104, 212
Gebhard Hedvig 211, 226
George Henry 90, 191—192, 202
von Gizyck G. 94, 116, 192, 283
Gripenberg Aleksandra 220
Grotenfelt Arvi (Arvid) 21, 111—113,
153, 252—253
Grotenfelt K. 99
Groundstroem O. 110, 121, 128
Grünberg Carl 254, 294
Gustafsson Fridolf 26, 28—31, 206,
209, 232
Guyau Jean 265
Gylden A. 253
Gylling Edvard 234
Hagman Lucina 208, 219—220
Halila Aimo 203
Hamon A. 154—155
Hedman H. 58
Hegel G.W.F. 243, 245
Helander E.W. 66
Helenius-Seppälä Matti 102, 203
von Hellens Albert 173, 287—289,
294, 296

- Hellsten Aukusti 60
 Hellsten K.F. 67—68, 70—71, 78,
 123—124, 133, 135, 145—147, 172,
 188, 204
 Heikel Ivar 110, 165
 Hellberg J.V. 118—119, 124, 131, 133,
 136—137, 144
 Herbart J.F. 111, 202, 259, 263
 Herkner Heinrich 87, 114
 Herlin A.N. 274
 Herriot Edouard 252
 Hertzberg H. 44
 Hjelt August 212, 222—223, 225—226
 Hougberg K.A. 27—28
 Hultin Tekla 155
 Hübner E. 24, 29
 Hyvönen Antti 173
 Hyyryläinen A. 121
 af Hällström E. 39
 Ignatius K.E.F. 33
 Ingman Santeri 98, 104, 108, 111—
 112
 Jahnsson E. 58
 Jaures Jean 178, 258
 Johnsson A.W. 43—44
 Jokinen N.S. 57
 Jokinen J.H. 57, 71, 124, 187
 Junnelius C.F. 66
 Juselius F.A. 64
 Jutikkala Eino 11, 79, 84
 Järnefelt Arvid 19
 Järvenpää A. 82—83, 103, 186
 Kaihlanen J. 82
 Kant Immanuel 219, 243, 262—263
 Karamsin Aurora 173
 Karhi J.A. 204—205, 219
 Kari J.K. 57, 62, 66, 68, 71, 73, 78, 114,
 124, 127, 131, 138, 141, 148, 155, 173,
 177, 185—188, 217
 Karvonen A.H. 70, 86, 92, 98, 111
 Kauppinen Eino 27—28
 Kautsky Karl 127—128, 150, 164, 179,
 186, 200, 210, 236, 239—240, 246, 258,
 279
 Kirves Juho 192
 Kivekäs Lauri 19, 55, 121
 Klinge Matti 303
 Kollontai Aleksandra 146, 276, 286
 Koskinen Kössi 97, 118, 137
 Krohn Julius 17, 20, 22
 Kulemann W. 252
 Kuoppala Jussi 304
 Kurikka Matti 70, 75, 77, 93, 106—108,
 119—120, 124, 249
 Kuusinen Hertta 304
 Kuusinen O.W. 16, 180, 182, 184—187,
 234, 240—241
 Kärme kangas Aappo 119—120, 124,
 134, 145
 Laavola Heikki 11, 148
 Lafargue Paul 201
 Laine Y.K. 11, 233, 304
 Lassalle Ferdinand 82, 179, 209, 220,
 239, 242—244, 293
 Lassila D. 41
 Lazarus Moriz 263
 Lehtinen Juho 48, 50, 54, 58—59
 Lehtiö H. 119
 Leino K.A. 144—145
 Lenin V.I. 150, 261, 286—287, 293
 Lessing Theodor 263
 Liebknecht Wilhelm 95, 123, 185
 Lilienthal Erich 250
 Lindberg G. 59
 Lindström J. 145
 Linna Väinö 282
 Lombroso Cesare 251, 298
 Lukács Georg 302
 Luxemburg Rosa 167
 Lyly J.A. 81—82, 101, 150
 MacDonald Ramsay 293
 Maeterlinck Maurice 265, 267
 Manner Kullervo 270, 285
 Marcuse Julian 258
 Marcuse Max 250, 258
 Markkanen A. 120, 145
 Martna M. 275
 Marx Karl 82, 90, 115, 148, 163, 165,
 178—180, 183, 187, 201, 209—210,
 239—245, 258, 279, 293, 295
 Mechelin Leo 174, 237
 Merinen D.A. 70
 Mela Aug. John. 18, 23, 35
 Melander H. 21, 45, 57, 68
 Mill J.S. 18, 98, 262
 Millerand Alexandre 172
 Mommsen Theodor 24, 199
 Morris William 180
 Murros Kaapo 185, 187, 194
 Mussolini B. 296
 Mäkelä K. 102
 Mäkelin Yrjö 118, 122, 124, 133, 140,

- 274
Mäkelä A.B. 36, 108, 110, 118, 121, 124,
141
Natorp Paul 169, 258, 263
Nevanlinna E. 205
Nieminen A. 133, 137
Nieminen Armas 249, 304
Nordlund Viktor 63
Nuorteva Santeri 210, 229
Nykopp Onni 61
Nyström L. 139
Oittinen R.H. 12, 31, 38, 79, 84, 128,
148, 233—234, 303—306
Oksanen K.W. 68
Ordin K. 59
Paasivuori Matti 138, 148, 218, 220—
221, 223, 226
Paavolainen Jaakko 301
Palmén E.G. 18, 21, 23—24, 29—31,
37, 113, 152—153, 206, 209—211,
228—229, 233, 306
Palmén J. Ph. 22—23
Palmgren Raoul 11, 31, 126, 149, 248
Palmroos A. 133, 144, 148
Parvus (Helphand) A.L. 241
Penttilä Vilho 12, 31, 95, 305
Perttilä Emil 192
Pestalozzi J.H. 52, 264
Petersen Fredrik 28
Pilsudski Jozef 296
Plehanov Georgij 258
Pohjanpalo Tuomas 223
Popp Adelheid 204
Porkka Volmari 18, 21, 23
Porthan H.G. 303
Proudhon Pierre 87
Pukka Väinö 285—286
Pulkinen A. 120
Pärssinen Hilja 192, 220, 222—223,
226, 230, 234—235, 237, 252, 254, 270,
275
Rahja Jukka 285
von Ranke Leopold 219
Rautaniemi Ape 253
Rein Thiodolf 18, 56
Reinholdsson Aleksandra 205
Renström K. 83—84, 101
Renvall H. 219, 229, 234
Rosenqvist V.T. 219
von Rettig Fredric 52, 77
Runeberg J.L. 35, 92
Rydberg Viktor 72—73
Rytönen Alli 171
Ryösa S. 111
Rönkkö S. 89
Rönnbäck Ernst 55, 69
Saari P. 137
Saarinen M. 144—145
Salin Eetu 118—120, 124, 128, 133
Salmelin Pentti 11, 36, 68, 93, 109, 147,
304
Salminen J.A. 50, 54, 58—59, 65—66,
69, 71, 124, 135, 145, 188
Salomaa Erkki 304
von Savigny F.K. 24
Schauman Eugen 201
Schmoller Gustav 101, 121, 128, 168,
192, 242
Schopenhauer A. 259
von Schoultz Jarl 113, 135, 138
Schultz O. 226
Schweitzer Albert 239
Schvindt Theodor 21, 153
Schybergson E.E. 229
Schybergson M.G. 26
Schäffle Albert 164—165, 178
Setälä E.N. 208—209, 231, 235, 284
Shaw Bernard 249
Sillanpää Miina 226, 234
Sirenus Sigfrid 251, 300
Sirola Yrjö 16, 199—200, 203, 205, 208,
229, 234, 270, 277
Sjöblom G. 82
Snellman J.V. 35, 157, 169, 184, 187
Soikkanen Hannu 11, 36, 78—79, 91,
103, 105, 123, 127, 138, 148, 172,
184—185, 241—304
Sombart Werner 101, 114, 167—168,
177, 194, 242, 297
Sonck K.E. 19—20
Sourander E.J. 40—41
Spengler O. 297
Spoof A.R. 61, 68
Stalin J.V. 293
Staudinger Franz 169
Stern J.A. 182
Struve Pjotr 301
Ståhlberg K.J. 69, 99—101, 106, 219,
297
Stöcker Helene 250—251
von Suttner Berta 252
Svinhufvud P.E. 206, 228, 234

- Söderhjelm W. 253
 Tainio Taavi 68, 91, 107, 118—119,
 123—124, 128, 133—135, 139, 145—
 147, 149—150, 158, 186, 188—189,
 192, 194—195, 197, 204—206, 210,
 220, 227, 234—235, 276—278
 Tamminen Juho 61
 Tiihonen (Ahonen) Kerttu 287
 Tiippa O. 257, 281
 de Tocqueville Alexis 157
 Toiviainen Seppo 302
 Tolstoi L. 256
 Topalov Christian 13
 Topelius Z. 257, 281
 von Troil S.W. 50
 Trotski Lev 294
 Tuominen Arvo 287
 Tuomola F.I. 196
 Turkia Matti 229, 231, 234
 Tudeer O.E. 18, 21, 28, 30, 37, 96, 153
 Tšeidze (Tcheidze) N.S. 276
 Tönnies Ferdinand 169, 252
 af Ursin Nils Abraham 22
 af Ursin Julius 16, 22
 Wagner Adolf 19, 191, 209, 213
 Wallace Alfred 267
 Walle G.W. 18, 20—21, 40—42
 Wallenius A. 83
 Valpas-Hänninen Edvard 124, 129—
 130, 132—135, 137, 145, 147, 172, 206,
 229, 234, 285, 290
 Vandervelde Emile 91, 168, 186, 252,
 258
 Webb Beatrice 90, 126
 Webb Sidney 90, 126, 136, 168, 180,
 252, 296
 Weckman A.V. 52
 Wessman K.W. 53, 58
 Westerling F. 44, 47
 Westermarck Edward 249—250
 Wiik Anna 274
 Wiik K.H. 274, 294—295, 300
 Vikman K.O. 233
 Virta Vilho 97
 Voionmaa Väinö 153, 203, 274
 von Wright Viktor J. 56—57, 64, 80,
 82—85, 89, 93, 97, 99, 103—104, 111,
 214, 272
 Vuolijoki Sulo 182, 229—230, 234
 Vuolijoki Väinö 206, 227, 234
 Vuolukka Matti 124, 133, 137, 143,
 146
 Vuorenrinne Toivo I. 296
 Yrjö-Koskinen E.S. 209, 212, 220
 Yrjö-Koskinen Y.K. 212
 Yrjö-Koskinen Y.S. 17, 26, 42—43,
 281
 Zetkin Klara 176
 Zinovjev G.J. 286
 Åhlström Axel 295
 Åkerman D.V. 39
 Äyräpää Matti 18, 20—21

